NOVVM TESTAMENTVM OMNE, MVLTO QVÀM ANTEHAC DILIGENTIUS ab ERASMO ROTERODAMO recognitū, emēdatum ac translatum, nō solum ad Græcam ueritatē, uerum etiam ad multorū utriusq; linguæ codicum, eorūmq; ueterū simul & emēdatorum fidem, postremo ad probatissimorū autorum citationem, emēdationem & interpretationē, præcipue Origenis, Athanasij, Nazianzeni, Chrysostomi, Cyrilli, Theophylacti, Hieronymi, Cypriani, Ambrosij, Hilarij, Augustini, unà cū Annotationibus recognitis, ac magna accessione locupletatis, quæ lectorem doceant, quid qua ratione mutatū sit. Quisquis igitur amas uerā Theologiam, lege, cognosce, ac deinde iudica. Neq; statim offendere, si quid mutatum offenderis, sed expende, num in melius mutatum sit. Nam morbus est non iudicium, damnare quod non inspexeris.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFACTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas Argumenta per ERASMVM ROT.

DILECTO FILIO ERASMO ROTERODAMO SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

LEO·PP·X·

DILECTE fili Salutẽ, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamẽtum nouum iam pridem æditæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant, q̃ quod nõ uulgari, sed noua & insigni quadam eruditione præstabant, omniumq; doctorũ calculo plurimũ laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratasq; fuisse certiores facti, non mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa æditione quæ absolutissima uidebatur, coniecturã facientes, qualis hæc futura, quantúmue boni, sacræ Theologiæ studiosis, ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura. Macte igit' istius animi tui esto, ac publicæ utilitati studẽs, operi tam sancto, ut in lucẽ exeat, sedulo inuigila. Dignã quidẽ tot laborũ mercedẽ ab ipso deo relaturus: à nobis uero meritam cõmendationem, & cunctis Christifidelibus perpetuã laudẽ consecuturus. Datum Romæ apud sanctũ Petrũ. Sub annulo piscatoris. Die X. Septembris. M·D·XVIII.

Pontificatus nostri Anno Sexto.

Euangelista.

TEMPERANCIA · IVSTITIA · CARITAS · FORTITVDO

Apelles olim huiusmodi pictura Calumniam ultus est.

ANNOTATIO EORVM QVAE OPERARVM INCVRIA SVNT COMMISSA.

Pag.6.uerſ.20.in Paracleſi,pro traſformet,lege tranſformet. pag.9.uerſ.6.à fine.in Para-
cleſi lege,ſi uere expectamus ab eo &c. pag.14.uerſu.1.in Compendio lege,quatuor libris.
pag.36.uerſ.29.in Compendio lege,His fermè præſidijs Chriſtus (& poſt hunc apoſtoli)
Iudaicæ gentis expugnauit &c. Pag.17. uerſ.11. ὄκον lege ὄικον . eadē . uerſ.22. id, ſuperua-
cuum eſt. pag.45.omiſſus eſt titulus græcus,κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς του θεοῦ. Item
pag.45. hic. μγ περὶ τῶν ὑῶν ζεβεδαίου. Item pag. 49. hic. μα περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γά-
μον. Itē pag.103.μβ περὶ συντελείας. Itē pag. 135.ιθ περὶ του ὑοῦ τῆς χήρας. Item pag. 156. μζ
περὶ τῶν γαλιλαίων καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ. Item pag. 224. ιε περὶ του νιπτῆρος. pag. 157. lege in
titulo,ν περὶ του ἐπερωτήσαντος εἰ &c. pag.66.uerſ.10. lege uenerūt. pag.74. uerſ.14. lege,
Et ueniunt. pag.67.lege κατα ματθαιον,ſecundum Matthæum. pag.81.in titulo græco le-
ge ιγ περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης. pag.96.uerſ.18.eadem.uerſ.22. Item pag.98.uerſ.18.eadem.uerſ.
30. Item pag.111.uerſ.34. lege Hieroſolymā. pag.103.uerſ.9. lege cōſummanda. pag.104.
uerſ.15.lege ædent.105.uerſ.penultimo lege,ut edas paſcha? pag.112.uerſ.31.lege, Cum ſur-
rexiſſet autem Ieſus,mane primo die ſabbati apparuit &c. pag.114.uerſ.1.lege βιος του λουκα
κατα σωφρονίον. pag.119.lege,ſecundum Lucam. pag.139.143.145.149.& 159.lege in titulo,
κατα λουκαν,ſecundum Lucam. pag.144.uerſu 24.lege,Laniauit. pag.192.uerſu 22.lege,
Dicit eis &c. pag.216.uerſ.3.lege, ita & ego. pag.220.uerſ.31. ita diſtingue.inter ſe, in tem-
plo. pag.413.lege in titulo,In epiſtolam ad Epheſios argumentū Eraſmi. pag.429.uerſ.6.
lege γεννῶσα. pag.443.& 445. in titulo lege.ad Theſſalonicenſes prima. pag.455.lege in
titulo,Ad Timotheum prima. pag.531. uerſ.21. ὃ ἦν. aliud exemplar habet ὃς ἦν. pag.532.
uerſ.10.lege,ἐγώ εἰμι. pag.543.uerſ.1. Item pag.550.uerſ.à fine.7. Item 559.uerſ.37.lege,
μεσουρανήσματι. pag.543.uerſ.22.lege,εὑρήσουσιν.eadem.uerſ.23.lege,φεύξεται. 546.uerſ.20.
lege,ἀφήσουσι. pag.547.uerſ.26.lege διαδήματα ἑπτά. pag.548.uerſ.27. lege ἵνα ταύτην πο-
ταμοφόρητον. pag.549.uerſ.23.lege ἐσφαγμένου. pag.552.uerſ.18.lege ἔσωτα. pag.556.uerſ.
21.lege ὀρνέου.eadem.uerſ.28.lege ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ. eadem.uerſ.37. κεράσατε. aliàs τοσοῦτον
δότε. pag.557.uerſ.15.πορφυροῦ.aliàs πορφύρας.eadem.uerſ.18.lege χαλκοῦ, pag.562.uerſ.
à fine.2. lege αὐτῆς.eadem.uerſ. à fine.10.lege βοῤῥᾶ. pag.563.uerſ.14.lege τοπάζιον.

INDEX TERNIONVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk. a b c d e f g h
i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G
H I K L M N O P Q R S T V X Y Z &.

Omnes ſunt terniones,præter &,qui eſt quaternio.

BASILEAE IN AEDIBVS IOANNIS FROBENII,
ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. XIX.
MENSE MARTIO.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, ERA-SMVS ROTERODAMVS THEOLOGO-RVM INFIMVS. S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, ponti-
fex maxime, quibus undiq; clarus & suspicien-
dus, ad pontificiæ dignitatis culmen adisti, hinc
infinitis Mediceæ domus ornamētis, nō minus
eruditorū hominuū monumentis, quàm maio-
rum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ,
hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas
partim diuini numinis indulsit benignitas, par-
tim eadem aspirante, tua parauit industria, non
alia res te uerius, aut magnificētius illustrauit, q̄ quod ad istum honorem,
quo maior inter homines, homini non potest contingere, parē morum attu
leris innocentiā, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, lateq; se-
motam, uerumetiam famam, nulla unq̄ sinistri rumoris labe aspersam. Id
quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tan-
ta est libertas, ne dicā petulantia, ut illic à conuicijs parum tuta sit & integri-
tas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitijs. Quibus
rebus factum est, ut Leoni nō paulo plus ueræ laudis pepererit, quod sum-
mum pontificium promeruisset, q̄ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi
simul & sanctissimi muneris functione, cum tot præclaris factis, tot eximijs
uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod
te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, q̄ quod summo stu-
dio, pariq; sapientia, illud potissimum agis ac moliris, ut indies in melius
prouehatur Christiana pietas, hactenus temporum maximeq; bellorū ui-
tio, nonnihil labefacta collapsaq;, ut est cæterarum item omnium rerum hu
manarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius
relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita &
pulchrius est restituisse, q̄ condidisse. Proinde quando tu nobis uelut alte-
rum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciēdæ
religionis prouinciam strenue capessis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gē
tium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam
conantem, pro sua quisq; facultate adiuuent. Iam uideo passim, excellentes
ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni nostro in templi
structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli

ſeu potius homunculi, qualeſcunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferremus, mittere ſtudemus, uile quidem munuſculum, quod ad noſtram attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) CHRISTI templo, ſi nō multum ſplendoris, certe non parum utilitatis ſit acceſſurum, præſertim ſi eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu ſumma rerum humanarum pendet uniuerſa. Etenim cum illud haberem perſpectiſſimum, præcipuam ſpem, planéque ſacram, ut aiunt, ancoram, reſtituendæ ſarciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe ſitam, ſi quotquot ubiq; terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur, in primis autoris ſui decreta, ex Euangelicis Apoſtolicisque literis imbibant, in quibus ſermo ille cœleſtis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc ſpirat, adhuc agit & loquitur, ſic ut mea quidem ſententia nuſquā aliâs efficacius aut præſentius: ad hæc, cum uiderem ſalutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipſis peti uenis, ex ipſis hauriri fontibus, quàm ex lacunis, aut riuulis, nouum ut uocant teſtamentum, uniuerſum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere, neque leui opera, ſed adhibitis in conſilium compluribus utriuſque linguæ codicibus, nec ijs ſanè quibuſlibet, ſed uetuſtiſſimis ſimul & emendatiſſimis. Et quoniam nouimus in rebus ſacris, religioſe quoque uerſandum eſſe, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorum ſcripta circūuolantes, ex horum citationibus aut expoſitionibus ſubodorati ſumus, quid quiſque legiſſet, aut mutaſſet. Adiecimus annotationes noſtras, quæ primum lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatū, deinde ſi quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obſcurum, id explicent, atque enodent. Poſtremo quæ obſiſtant, quo minus prodiue ſit in poſterum deprauare, quod nos uix credendis uigilijs reſtituiſſemus. Quanquam ut ingenue dicam, quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius, quàm ut ei dicandum eſſet, quo nihil maius habet hic orbis, niſi conueniret, ut quicquid ad religionem inſtaurandam pertinet, haud alij conſecretur, quàm ſummo religionis principi, & eidem aſſertori. Neque metus eſt, ne munus hoc noſtrum qualecunque, ſis aſpernaturus, qui non loco tantum referas illum, qui donaria non pretijs ſed animis ſolitus ſit æſtimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, ſplendidis & opimis diuitum donarijs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratenſibus floſculis, aut hortenſibus herbulis concinnatas corollas ſuſpendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plæbecula? Alioqui quicquid illud eſt ſeu magnum, ſeu puſillum, ſeu ludicrum, ſeu ſerium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, ſuopte iure ſibi poteſt uindicare, ſummus ille apud ſuos, uirtutum ac literarū omniū Mecœnas & antiſtes, Gulielmus Archiepiſcopus Cantuarienſis, totius Angliæ, non tituli tantum honore primas, ac tuæ ſanctitatis legatus, ut uocant, natus, cui meipſum quoque quantus quantus ſum debeo, non modo uniuerſum ſtudij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim, cuiuſmodi tum publice, tum priuatim in me fuerit) id præſtat ſuæ Britanniæ, quod Leo præſtat orbi terrarum, quódq; Medicea domus iam olim eſt Italiæ, uel hoc

Decreta Chriſti.

Annotatio-nū utilitas.

Archiepiſcopus Cantuarienſis.

nomine

nomine terrarum omnium felicissimæ, hoc is suis est Anglis, ceu salutare quoddam sydus, ab ipsis fatis in hoc datus, ut eo præside, quicquid est bonarum rerum repullulet ac subolescat. Nam perinde, quasi uno in homine plures sint heroes, & unicum pectus, non simplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiscopum gerit ecclesiæ, legatum sedi Rhomanæ, consiliarium regiæ, cancellarium iusticiæ, Mecœnatem studijs. cuius opera potissimum factum est, ut insula iam olim uiris, armis, opibusque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum possit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris nostri manaret utilitas, uisum est, tui nominis apud omnes sacrosancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præsertim cum huc uocet ipsa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auspicijs hæc Christiana philosophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Christianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficisceretur doctrina cœlestis ad uniuersos homines, per quem CHRISTVS nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam felicius & auspicatius exeat in manus hominum, si duobus totius orbis summatibus uiris communiter fuerit cōsecratus? Quandoquidem aris templisq; uidemus hoc plus accedere maiestatis ac uenerationis, quod pluribus simul diuis sint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea est Leonis modestia facilitásq;, ut hac parte non minus sit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo superat interuallo. Et ea est Archiepiscopi in omni decorum genere præstantia, ut Leonem omnibus numeris summum, non alius magis deceat collega. Postremo si fas est apud tantum principem nonnihil Thrasonis è comœdia referre, quantumuis in speciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in secessu, quàm prima statim fronte præ se ferat opus. Sed ne celsitudinem tuam iugi solicitudine, terrarum orbi consulentem, longiore sermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum est, cum plebeio lectore transigam, sed prius illud apprecatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit subleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum esse uelit, & felicissimum. Basileæ Anno restitutæ salutis M. D. XVI. Calendis Februarijs.

ERASMI ROTERODAMI PARACLESIS AD LECTOREM PIVM.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguam unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cum primis optat sibi dari eloquētiam, Tullianæ proximā, improbum ratus, opinor, optasse parē. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficitur, tātisper dū mortales omneis ad sanctissimum ac saluberrimum Christianæ philosophiæ studiū adhortor, ac ueluti classicum canēs euoco, uehemēter optarim eloquētiā mihi dari, lōge aliam quàm fuerit Ciceroni: si minus picturatā quàm fuit illius, certe multo magis efficacē. Imò si cui unquàm talis cōtigit dicendi uis, qualem nō omnino sine causa, ueterū poetarū fabulæ subnotarunt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuináq; cithara somnū immittit cū libet, & idē adimit, quos uult ad inferos impellēs, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualē signarunt in Amphione Orpheóq;, quorū alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualē Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis à lingua in aures infixis, quò uellet circūducenti, Aut qualē Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiū diu fabulis immoremur, qualē Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus comœdia, quæ non aures tantū mox peritura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorū, quæ rapiat, quæ trāsformet, quæ multo aliū dimittat auditorem quàm acceperit. Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrū Magnū ad belli studiū inflāmare solitus legitur. Neq; defuerunt olim, qui precaminibus, quas Græci uocant ἐπῳδὰς, nihil ducerent efficacius. Quod si quod usquàm esset huiusmodi genus incantamenti, si qua uis harmoniæ, quæ uerū habeat ἐνθουσιασμόν, si qua Pithò uere flexanima, eā mihi cupiā in præsentia suppetere, quo rē omniū saluberrimā omnibus persuadeā. Quanquàm illud potius optandū, ut CHRISTVS ipse cuius negociū agitur, ita citharæ nostræ chordas temperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniū. Ad quod quidem efficiendū, nihil opus rhetorū epicherematis, aut epiphonematis. Hoc quod optamus, non alia res certius præstet, quàm ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primū quidē nō libet in præsentia refricare querelā illam, non omnino nouā, sed heu nimiū iustā, & haud scio an unquàm iustiorē quàm hisce temporibus, cū tam ardentibus animis in sua quisq; studia, mortales incumbāt, hanc unā CHRISTI philosophiā à nōnullis

Lactantius. — *Optat eloquētiā efficacem.* — *Mercurius.* — *Hercules Celticus.* — *Marsyas.* — *Socrates.* — *Alcibiades.* — *Pericles.* — *Timotheus.* — *Veritatis oratio quo simplicior hoc efficacior.* — *Philosophia Christi neglecta.*

à nonnullis etiam Christianis rideri, à plerisq; negligi, à paucis tractari, sed frigide: non enim dicam insyncere. At in cæteris disciplinis omnibus, quas humana prodidit industria, nihil est tam abditum ac retrusum, quod non peruestigarit ingenij sagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philosophiam, non his quibus par est, animis amplectamur, quotquot ipso etiam cognomine CHRISTI nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicurei, suæ quisq; sectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emorituri citius, quàm autoris sui patrocinium deserant. At cur non multo magis tales animos præstamus autori nostro principiq; CHRISTO? Quis non uehementer fœdum censeat, Aristotelicam profitenti philosophiam, nescire quid uir ille senserit de causis fulminum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicem, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot sacramẽtis adacti CHRISTO, nõ fœdum ac turpe putamus illius nescire dogmata, quæ certissimam omnibus præstent felicitatem? Nam quorsum attinet hic contentione rem exaggerare, cum hoc ipsum impiæ cuiusdam dementiæ sit, CHRISTVM cum Zenone aut Aristotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modestissime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi suæ sectæ principibus, quantum possunt, aut quantũ libet. Certe solus hic è cœlo profectus est doctor, solus certa docere potuit, cum sit æterna sapientia: solus salutaria docuit unicus humanæ salutis autor, solus absolute præstitit, quicquid unquàm docuit, solus exhibere potest, quicquid promisit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adfertur, id ob hoc ipsum acrius auemus cognoscere, quod è peregrino sit orbe deportatum, & pretij pars est è longinquo uenisse, & sæpenumero in somnijs homunculi, ne dicam impostoris, tam anxie distorquemur, non solum nullo fructu, sed magno temporis dispendio, ut ne quid addam grauius: tametsi iam hoc ipsum ut nihil accedat, grauissimum est. At qui fit, ut huiusmodi cupiditas non item Christianos titillet animos, quibus persuasum est, id quod res est, hanc doctrinam non ex Aegypto Syriàue, sed ex ipso uenisse cœlo? Cur non ita nobiscum cogitamus omnes? nouum & admirabile philosophiæ genus sit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus est homo: qui immortalis, factus est mortalis: qui in corde patris erat, sese demisit in terras. Magnum quiddam & haudquaquàm triuiale sit, oportet: quicquid illud est, quod ille tam admirandus autor, post tot excellentium philosophorum familias, post tot insignes prophetas, docturus aduenerit. Cur non hic pia curiositate singula cognoscimus, disquirimus, excutimus? Præsertim cum hoc sapientiæ genus, tam eximium, ut semel stultam reddiderit uniuersam huius mundi sapientiam, ex paucis hisce libris, uelut è limpidissimis fontibus, haurire liceat longe minore negocio, quàm ex tot uoluminibus spinosis, ex tam immensis, ijsque inter se pugnantibus interpretum cõmẽtarijs, Aristotelicam doctrinam, ut ne addam, quanto maiore cum fructu. Nihil enim hic necesse est, ut tot anxijs disciplinis instructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ est uiaticum. Tantũ fac adferas pium ac promptum

Philosophorũ gentilium peritia.

Christianorũ socordia.

Christus.

Peregrina placent.

In somnijs homunculorũ distorquemur

E cœlo uenit.

Præstantia philosophiæ Christianæ.

Quibꝰ instructum oporteat esse, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animum, & in primis simplici puraqꝫ præditum fide. Tantum esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorem spiritum, qui nulli sese lubentius impartit, quàm simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterqꝫ quod falsam promittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouent, ipsa uidelicet præceptorum difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit se paruulis, ad

Facilitas.

illorum modulum sese attemperat, lacte illos alens, ferens, confouens, sustinens, omnia faciens, donec grandescamus in CHRISTO. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo longius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis plusqꝫ maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullum sexum, nullam fortunam, nullam reijcit conditionem. Sol hic non perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque CHRISTI doctrina. Non arcet omnino quenqꝫ, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Ve

Ab idiotis etiã legi debẽt diuinæ literæ.

hementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguam transfusas, siue quasi CHRISTUS tam inuoluta docuerit, ut uix à pauculis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regum mysteria cœlare fortasse satius est, at CHRISTUS sua mysteria qꝫ maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atqꝫ utinam hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solum à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoqꝫ & Saracenis legi

Cognitio.

cognosciqꝫ possint. Primus certe gradus est, utcunqꝫ cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuam aliquid decantet agricola, hinc nonnihil ad radios suos moduletꝰ textor, huiusmodi fabulis itineris tædium leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omnium colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequatꝰ quisqꝫ quod potest, exprimat quisqꝫ quod potest. Qui posterior est, non inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neqꝫ enim consentaneum est, cum baptismus ex æquo communis sit Christianorum omnium, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cum sacramenta cætera, denique cum præmium illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse releganda, quos hodie uulgus

Theologi. Monachi.

theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamen, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamen hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multum absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquantur non diuina, & inter monachos, qui CHRISTI paupertatẽ, & mundi cõtemptum profitentur, plusqꝫ mun

Vere Theologus.

dum reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affectu, sed ipso uultu atqꝫ oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano non esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cœlo, nõ esse retaliandam iniuriam, bene precandum male precantibus, bene merẽdum de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerandos, si corrigi nequeant: qui suis exuuntꝰ bonis,

qui

qui depelluntur possessionibus, qui lugent hos beatos esse, non deplorandos, mortē optandam etiā pijs: ut quæ nihil sit aliud quam traiectus ad immortalitatē: hæc inquā & huiusmodi, si quis afflatus spiritu CHRISTI prædicet, inculcet, ad hæc hortetur, inuitet, animet, is demū uere Theologus est, etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is denique magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli, fortasse subtilius disserat alius, uel nō Christianus, at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamētis uitam exigamus angelicam, id demū Christiani theologi munus est. Quod si quis obstrepet, hæc esse crassula, & idiotica, nihil aliud huic respōderim, nisi quod hæc crassa CHRISTVS præcipue docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantūuis idiotica, tot germane Christianos, tot insignium martyrū examina nobis prodiderūt. Hæc inquā illiterata, ut ipsis uidetur, philosophia, summos orbis principes, tot regna, tot gentes, in suas pertraxit leges, id quod nulla Tyrannorū uis, nulla philosophorū poterat eruditio. Neque uero repugno, quo minus sapientiam istam, si uidetur, loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorū uulgus, quod istas subtilitates, an sciuerint apostoli, uiderint alij, certe non docuerunt. Hæc inquā plebeia, si præstarēt pro sua sorte principes, si in concionibus inculcarēt sacerdotes, si pueris instillarēt ludimagistri potius quam erudita illa, ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nō sic perpetuis penè bellis tumultuaretur undique res Christiana, nō tam insano studio, per phas nephasque congerendi diuitias feruerent omnia, nō tot litibus ubique perstreperent sacra pariter ac prophana. Denique non titulo tantum & ceremonijs differremus ab ijs qui CHRISTI philosophiam non profitentur. Siquidem in his tribus hominum ordinibus præcipue situm est Christianæ religionis uel instaurandæ uel augendæ negocium, in principibus, & qui horum gerunt uices magistratibus: in episcopis, & horum uicarijs, sacerdotibus: & in ijs qui primam illam ætatem ad omnia sequacem instituunt. Quos si omisso suo negocio contingat ex animo conspirare in CHRISTVM, nimirum uideremus haud ita multis annis, uerum quoddam, ut & Paulus inquit γνήσιον Christianorum genus passim emergere, quod CHRISTI philosophiam, non ceremonijs tantum, & propositionibus, sed ipso pectore, totaque uita referret. His armis longe citius pellicerentur ad CHRISTI fidem, Christiani nominis hostes, quam minis, aut armis. Vt omnia iungamus præsidia, nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non legerit, & theologus est, nō modo Christianus qui CHRISTI literas non legerit? Qui diligit, inquit, me, sermones meos seruat. hanc ipse notam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani, si uere credimus illum è cœlo missum, ut ea nos doceret, quæ philosophorū sapientia nō poterat, si uere exepectamus ab eo, quod nulli principes, quantumuis opulenti donare queunt, cur est nobis quicquam huius literis antiquius? Cur omnino quicquam uidetur eruditum, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorandis literis, idem, ac penè dixerim plus, nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorum libris sibi permittunt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccam uenerit, cōmentemur,

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes. Episcopi. Ludimagistri

Veritas.

Temeritas quorundā.

commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam, ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquàm est prophanarum literarū huc conuehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuum, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem qua

Philosophia Christiana quibus in rebus, & quid

CHRISTVS nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est q̃ disputatio, afflatus potius q̃ eruditio, transformatio magis q̃ ratio. Doctos esse, uix paucis contingit: at nulli non licet esse Christianum, nulli non licet esse pium, addam audacter illud, nulli

Philosophia Christi, instauratio bene cōditæ naturæ.

nō licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omnium, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est CHRISTI philosophia, quam ipse renascentiam uocat, q̃ instauratio bene conditæ naturæ? Proinde quanq̃ nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius q̃ CHRISTVS, tamen permulta reperire

Ethnici.

licet in ethnicorum libris, quæ cum huius doctrina cōsentiant. Nulla fuit unq̃ tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominē reddere felicem: nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatibus, finem boni

Stoici.

cōstituerit. Viderunt Stoici neminē esse sapientē, nisi bonum uirum: uiderunt nihil esse uere bonum aut honestum, præter ueram uirtutem, nihil horrendum aut malum, præter unam turpitudinē. Iniuriam nō esse pensandam iniuria, multis modis

Socrates.

apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorem: præterea animam omnibus modis abducendam ab affectibus corporis, & ad ea traducendam, quæ uere sunt, cum nō uideantur. Nullam rem nobis suauem esse posse, quæ

Aristoteles.

non aliquo modo cōtemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius,

Epicurus.

unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatetur & Epicurus. Quid quod magnā huius doctrinæ partē præstitere nō pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At

Christus.

eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit CHRISTVS, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiam rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismum, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt,

Decreta Christi pro obsoletis habemus.

quæ uere Christianum possint efficere, cur hæc propemodum magis pro obsoletis & abrogatis habemus, q̃ libros Mosaicos? Primum autem est scire quid docuerit, proximum est præstare. Neq; enim ob id opinor, quisquàm sibi Christianus esse uideatur, si spinosa, molestaq; uerborum perplexitate, de instantibus, de relationi-

Hæc argutum faciunt, at nō Christianum.

bus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod CHRISTVS docuit & exhibuit, id teneat exprimatq;. Non quod horum studium damnem, qui in argutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi

Ex euāgelicis & apostolicis literis, germana Christi philosophia felicissime haurit.

quenq;, sed quod existimem, & uere, ni fallor, existimo, puram ac germanam illam CHRISTI philosophiam, non aliunde felicius hauriri, quàm ex euangelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosophetur, orans magis quàm argumentans, & transformari studens potius q̃ armari, is nimirū comperiet nihil

esse

esse quod ad hominis felicitatem, nihil quod ad ullam huius uitæ functionē pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutum. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet ꝙ ipse CHRISTVS? Siue uiuendi formam requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, ꝙ Archetypus ipse CHRISTVS? Siue pharmacum aliquod aduersus molestas animi cupiditates desyderamus, cur alibi putamus remedium esse præsentius? Siue cupimus residem ac languescentē animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animū ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent deliciæ? Cur statim malumus ex hominū literis, CHRISTI sapiētiam discere ꝙ ex ipso CHRISTO? qui quod pollicitus est se semper nobiscum fore usq; ad consummationem seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiamnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quàm cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebant Iudæi, quàm tu uides & audis in euangelicis literis, tantū ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandem hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circumferimus, iterum atq; iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorū, qui cum alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidem unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenent dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suū ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus CHRISTO? Qui Benedicti profitentur institutū, regulam ab homine, eoq; penè idiota, & idiotis scriptam, tenēt, ediscunt, imbibunt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulam callent. Franciscani Francisci sui traditiunculas adorant, amplectuntur, & quòquo terrarum se contulerint, secum circumferunt, tutos se non credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine scriptæ, quàm uniuersi Christiani suæ regulæ, quam omnibus tradidit CHRISTVS, quam omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcentas etiam addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinam fiat, ut quemadmodum Paulus scripsit, Mosi legem non fuisse gloriosam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorum literæ ita sanctæ habeantur, ut hæc præ illis non uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, quid Occam alij uelint tribuere, per me sanè cuiq; liberum erit: nolim enim cuiusquàm imminuere gloriam, aut cum inueteratis iam hominum studijs dimicare. Sint illa quantumuis erudita, quantumuis subtilia, quantumuis si uelint seraphica, hæc tamen certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus prophetarum, num ex deo sint. Augustinus omnes omnium libros cum iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod non assequor, tamen adoro. Hunc autorem nobis non schola Theologorum, sed ipse pater cœlestis, diuinæ uocis testimonio comprobauit, idq; bis, primum ad Iordanē in baptismo, deinde in monte Thabor in transfiguratione: HIC (inquit) EST FILIVS MEVS DILECTVS, IN QVO MIHI COMPLACITVM EST, IPSVM AVDITE. O solidam autoritatem, uerèque (ut isti uocant) irrefragabilem.

Vtilitas.

Literæ hominis

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, ꝙ cum uiueret.

Homines.

Deus.

Pium uotum.

Theologia recens.

Ab autore.

Quid

Quid est ipsum audite? Nimirum, hic unicus est doctor, huius unius discipuli sitis. Attollat studijs suum quisque quantum uolet autorem, hoc de uno citra exceptionem dictum est CHRISTO. In hunc primũ descendit columba, paterni testimonij cõprobatrix. Huius spiritum proxime refert Petrus: cui summus ille pastor oues suas semel iterum ac tertio pascendas cõmisit, pascendas autẽ haud dubium quin Christianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus est, quẽ ipse uocauit organum electum, & insignem sui nominis præconẽ. Ioannes quod e sacrosancto illo pectoris fonte hauserat, id suis expressit literis. Quid quæso simile in Scoto (nolim id contumeliæ causa dictum uideri) quid simile in Thoma? Quanquam illius ingenium admiror, huius etiã ueneror sanctimoniam. Cur non in his tantis autoribus philosophamur omes? Quin hos sinu circumferimus, hos semper habemus in manibus, quin in his uenamur, scrutamur, disquirimus assidue? Cur maior uitæ portio datur Auerroi, quam Euangelijs? Cur tota pene ætas in hominum decretis, & inter se pugnantibus opinionibus conteritur? Iam uero sint illa sane, si libet, sublimium Theologorũ. At in his certe sit futuri quondam magni theologi tyrociniũ. Quotquot in baptismo iurauimus in uerba CHRISTI: si tamen ex animo iurauimus, mox inter ipsos parentũ cõplexus, & nutricũ blandicias, CHRISTI dogmatis imbuamur. Nam & altissime insidet, & tenacissime hæret, quod primum rudis illa animi testula cõbiberit. CHRISTVM prima sonet balbuties, ex huius euangelijs prima formetur infantia: quẽ ita cum primis tradi cupiam, ut & à pueris ametur. In his deinde uersentur studijs, donec tacitis auctibus adolescant in uirum robustũ in CHRISTO. Aliorũ literæ sunt eiusmodi, ut nõ parũ multos pœnituerit insumptæ in illis operæ: ac sæpenumero fit, ut qui per omnẽ uitam, pro tuendis illarũ decretis ad mortẽ usque depugnarũt, in ipsa morte, ab autoris sui factione desciscant. At felix ille quẽ in hisce literis meditantẽ mors occupat. Has igitur toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uersemur, has exosculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, quandoquidẽ abeunt studia in mores. Qui cõsequi nõ potest (quis autẽ id nõ potest, si modo uelit) is saltem adoret, hasce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si quis ostendat CHRISTI pedibus impressum uestigium, quam procumbimus Christiani, quam adoramus? At cur non potius uiuam illius & spirantẽ imaginẽ in hisce ueneramur libris? Si quis CHRISTI tunicam exhibeat, quo non terrarũ prouolaturi simus, ut eam osculari liceat? Atqui ut totam illius supellectilem proferas, nihil erit, quod CHRISTVM expressius ac uerius repræsentet, quam euangelicæ literæ. Ligneam aut saxeam statuam, amore CHRISTI, gemmis auroque decoramus. Quin hæc potius auro gemmisque, & si quid his pretiosius, insigniuntur, quæ tanto præsentius CHRISTVM nobis referunt, quam ulla imaguncula? Siquidem illa, quid aliud quam corporis figuram exprimit? si tamẽ illius quicquam exprimit: at hæc tibi sacrosanctæ mentis illius uiuam referunt imaginẽ, ipsumque CHRISTVM loquentem, sanantẽ, morientẽ, resurgentẽ, denique totum ita præsentem reddunt, ut minus uisurus sis, si coram oculis conspicias.

Petrus. Paulus. Ioannes. Scotus. Thomas. Christi dogmatis imbuendi pueri. Literæ humanæ. Diuinæ. In has transformemur. In euãgelicis & apostolicis literis spirans est & uiua Christi imago. Euangelicæ literæ.

PARACLESEOS FINIS.

Ratio

RATIO SEV COMPENDIVM VERAE THEOLOGIAE, PER ERASMVM ROTERODAMVM.

CVM primum nouum testamentum, à nobis recognitum, essem æditurus, flagitantibus id amicis quibusdam, methodum quandam ac rationem Theologici studij curaueram adijciendam, breuem quidem illam, sed quæ tum mihi uisa est satis copiosa in operis præfatione: ueritus, ne non præfatio, sed aliud opus operi additum uideretur. Quod si hæc ratio me nihil mouisset, tamen operis celeritas, iam ad metam decurrentis, breuitatem flagitabat. Nunc idem agemus aliquanto copiosius, & ita rem temperabimus, ut si libeat, præfationis uice possit addi: sin minus, separatim legi: nimirum conuiuatores frugaliter splendidos, & magnifice sordidos imitati, qui pridianorũ obsoniorũ frustula recentibus admixta, cõmuni tegunt conditura. Atq; utinam præstare queam, quod flagitor. Magnũ quidem, ad Theologiæ studium animos hominum inflammare: sed absolutioris artificis est, huiusce cœlestis studij uiam ac methodum tradere, nõ dicam ut dignum est (quid enim potest humana industria, quod rebus diuinis ulla ex parte respondeat?) sed sic, ut labor hic noster mediocrẽ adferat utilitatẽ, sacrosanctæ Theologiæ candidatis. Non minima negocij pars est, adeundi negocij uiam nosse: & satis festinat, qui nusquàm aberrat à uia. Sæpe & sumptum duplicat & laborẽ, qui crebris erroribus & longis ambagibus tandem eò peruenit, quò destinarat, si tamen peruenire contingat. Porrò qui compendiariam quoq; uiam indicat, is gemino beneficio iuuat studiosum: primum, ut maturius quò tendit, pertingat: deinde ut minore labore sumptuq; quod sequitur, assequatur. Sed subuereor, ne, cui mea tenuitas nota sit, protinus hic reclamet: Tun' uiam indicabis, quã ipse nunq̃ ingressus es? aut certe infeliciter ingressus es? non minus ridicule facturus, q̃ si cæcus cæco dux esse postulet, iuxta prouerbium Euangelicum. Equidem maiorẽ in modum optarim, ut istuc uere queam inficiari. Sed tamen quid uetat, imitari nautas quosdam: qui cum ipsi, naui ad scopulum elisa, nudi uix enatarint, nihilo secius alijs soluentibus solent recte cõsulere, cõmonstratis periculis: aut certe Mercuriales illas statuas πολυκεφάλυς, quæ quondã in cõpitis poni solitæ, suo nõnunq̃ indicio uiatorẽ eò ꝓuehunt, quò nunq̃ ipsæ sint peruẽturæ: & ut nõnihil ex Poëtis attingam, fungi uice cotis, acutũ

Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi: Postremo, cæcus uti si monstret iter, tamen aspice. Tametsi diuus Aurelius Augustinus accurate simul & copiose

Opus retextũ · *Exhortatio.* · *Methodus.* · *γνώμη.* · *Cõpendium.* · *Prouerbium.* · *Simile.* · *Simile.* · *Simile ex Horatio.*

quator libris,quibus titulum fecit De doctrina Christiana,super hoc propemodũ argumẽto disserit:& ante hunc,opinor,Dionysius quidã in opere quod inscribit De diuinis nominibus:quo magis nos idem agemus,nõ modo cõtractius,uerum/etiam crassius,& pinguiore,quod aiunt,Minerua: quippe qui nequaꝗ excellenti/bus uiris ista paramus, sed rudibus ac plebeis, uenæꝗ inferioris ingenijs nostra qualicunꝗ industria nitimur subuenire. Itaꝗ quod primo loco præcipiẽdum erat, id sane perꝗ facile,& ut isti loquuntur,numero dici potest. Cæterũ quod ad usum attinet,omniũ est longe primũ ac maximũ. Et ut in præcipiendo minimũ est ne/gocij,ita est in præstando plurimũ:nimirũ ut ad hanc philosophiam, nõ Platoni/cam,aut Stoicam,aut Peripateticam,sed plane cœlestem:animũ adferamus ea di/gnum,nõ tantum purum ab omnibus,quoad fieri potest, uitiorũ inquinamentis, uerumetiam ab omni cupiditatũ tumultu tranquillum ac requietũ:quo expressius in nobis,uelut in amne placido,aut speculo leui & exterso,reluceat æternæ illius ue/ritatis imago. Nam si Hippocrates à suis discipulis exigit mores sanctos & inte/gros:si Iulius Firmicus in parte superstitiosa nõ admittit ingeniũ lucri gloriæue mor bo corruptum: si prisci dæmonũ cultores nõ recipiebant quenꝗ ad sua prophana mysteria, nisi prius multis obseruationibus repurgatum: quanto magis æquum est,nos ad huius diuinæ sapientiæ scholam,seu templum uerius, purgatissimis ani mis accedere? Paulus enarrationem arcanæ scripturæ,non philosophiam,sed pro/phetiam uocat: Prophetia uero,spiritus illius æterni donum est.

Primum præceptum. — *Animus theologia dignus.* — *Hippocrates.* — *Iulius Firmicus.* — βέβηλοι. — *Theologia. prophetia.*

Huic igitur pectus tuũ præpares oportet,ut tu quoꝗ uerbo ꝓphetico θεοδίδακτος uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus,qui non cernit nisi cœle/stia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incõparabile margaritũ, uel amari uulgariter,uel cum alijs diligi:sitientẽ requirit animũ,& nihil aliud sitien/tem. Iam hoc sacrũ limen adituris procul absit omnis fastus,procul absit omne su/percilium:ab huiusmodi protinus resilit ille spiritus,qui mansuetis minimeꝗ fero/cibus gaudet animis. Augustum est huius reginæ palatiũ,si penetraris in penetra/lia,sed uehemẽter humili ostio patet aditus. Ceruicẽ submittas oportet,si uelis ad/mitti. Procul absit illa ueri nocentissima pestis,gloriæ fames,quæ ferocia solet inge/nia comitari:absit rixarum parens pertinacia,multo magis cæca temeritas. Quod Pythagoræ numeros quosdam magicos docenti,præstiterunt auditores,tu multo magis præstes spiritui doctori:tuo iudicio diffisus, illi te fingẽdum formandumꝗ permittas. Cum loca subis religione ueneranda,exoscularis omnia,adoras omnia: & quasi nusꝗ nõ adsit numen aliqđ,ita nihil nõ reuereris:id tibi multo religiosius faciendũ memineris,cum hæc diuini spiritus adyta subiturus es. Quod datur uide/re,pronus exosculare:qđ non datur,tamẽ opertũ quicquid est,adora simplici fide, proculꝗ uenerare. absit impia curiositas. Quædã mysteria uel ob hoc ipsum uide/re mereberis,quod temetipsum ab illorũ conspectu reuerẽter submoueris. Cæteras disciplinas cautim ac sobrie uult Augustinus attingi,libros humanos uult cum iu/dicio delectuꝗ legi. Hic si quid occurrit,qđ parum congruat in naturã diuinã, aut qđ cum CHRISTI doctrina pugnare uideat: caue calumnieris, quod scriptũ est: sed te

Fides. — *Ardor.* — *Mansuetudo.* — κενοδοξία. — *Contentio.* — *Quomodo legendi sacri libri.*

ſed te potius crede non aſſequi quod legis, aut ſubeſſe tropum in uerbis, aut codicẽ eſſe deprauatũ: ueluti cũ legis deum iraſci, aut pœnitẽtia tangi: cum id habeat certũ Christiana fides, deum ab affectibus huiuſmodi prorſus immunẽ eſſe: aut cũ legis à CHRISTO præcipi apoſtolis, ut diuenditis tunicis, emant ſibi gladios: cum idem antea uetuiſſet, ne malo reſiſterẽt. Inter humanas diſciplinas aliæ alium habẽt ſcopum. Apud rhetorẽ hoc ſpectas, ut copioſe ſplendideq́ dicas: apud dialecticũ, ut argute colligas, & aduerſariũ illaqueeς. Hic primus & unicus tibi ſit ſcopus, hoc uotum, hoc unum age, ut muteris, ut rapiaris, ut affleris, ut transformeris in ea, quæ diſcis. Animi cibus eſt, ita demũ utilis, nõ ſi in memoria ceu ſtomacho ſubſidat, ſed ſi in ipſos affectus, & in ipſa mentis uiſcera traijciat. Ita demũ tibi uideare profeciſſe: nõ ſi diſputes acrius, ſed ſi te ſenſeris, paulatim alterũ fieri, minus elatum, minus iracundũ, minus pecuniarũ aut uoluptatũ aut uitæ cupidũ, ſi cotidie uitijs decedat aliquid, aliquid accreſcat pietati. In diſputando ſeruanda ſobrietas, ſummaq́ animi moderatio, ut collatio, non cõflictatio uideatur. lectionẽ ſubinde interrumpat precatio, aut gratiarumactio: quorũ altera ſacri ſpiritus imploret opem, altera beneficium agnoſcat: ſicubi te ſenſeris profeciſſe.

Tropi. *Scopus ſtudij Theologici.* *Profectus argumentum.* *Diſputatio & lectio quales.*

Quorundã eñ mores faciũt, ut hoc ſanctiſſimũ ſtudiũ apud q̃ſdã male audiat: cum apicẽ & faſtigiũ huius profeſſionis aſſecuti, ferociores ſint idiotis, ambitioſiores, magis irritabiles, lingua uirulentiores, ac prorſus ad omnem uitæ cõſuetudinẽ incõmodiores: non modo quàm ſint imperiti, ſed quàm ipſi ſoleant eſſe, ut tales ab ipſa Theologia redditi quibuſdam uideantur. Sanctus Iacobus admonet, ut qui ueram ſapientiam ſit aſſecutus, eam præſtet ac declaret, non ſupercilio aut diſputandi pertinacia, ſed ꝓbitate morum ac manſuetudine. Porrò ſcientiam, quæ amarulentam habet æmulationem, quæ pertinacem contentionẽ, negat è ſupernis proficiſci, ſed terrenam, ſed animalem ac dæmoniacam uocat. Nam ſapiẽtia uere theologica primum, inquit, pudica eſt: deinde, modeſta, pacifica, tractabilis, plena miſericordiæ, & fructibus bonis, neſcia dijudicationis, neſcia ſimulationis.

Theologia moribus exprimenda. *Iacobi. iij.*

Iam quod ad eas attinet literas, quarũ adminiculo commodius ad hæc pertingimus, citra cõtrouerſiam prima cura dabit᷑ perdiſcendis tribus linguis, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ: quod cõſtet, omnẽ ſcripturã myſticam hiſce proditam eſſe. Quarũ cum Auguſtinus Latinã duntaxat calleret, Græcam leuiter attigiſſet, Hebraicã nec ſciret, nec ſperaret: tamẽ libro De doctrina Chriſtiana ſecundo nõ dubitat, harum cognitionẽ ad ſacros codices, uel intelligẽdos, uel reſtituendos neceſſariam pronunciare: qđ, quẽadmodum incognitis elemẽtorũ figuris nemo legit qđ ſcriptũ eſt, ita ſine cognitione linguarũ nullus intelligit qđ legit. Neq; uero mihi protinus hic reſilias amice lector, negocij difficultate, ceu claua repulſus. Si nõ deſit animus, ſi non deſit præceptor idoneus, minore penè negocio tres hæ linguæ diſcentur, q̃ hodie diſcit᷑ unius ſemilinguæ miſeranda balbuties, nimirũ ob præceptorũ, tum inſcitiã, tum inopiam. Atq; hoc ſanè nomine par eſt, ut clariſſimi uiri Hieronymi Buſlidij, quondã præpoſiti Arienſis, memoria ſacroſancta ſit, cum om̃ibus honeſtarũ diſciplinarũ ſtudioſis, tum præcipue Theologiæ candidatis: qui fraudatis etiã hæredi-

Diſciplinæ ad Theologiam neceſſariæ. *Tres linguæ.* *Auguſtinus.* *Hieronymus Buſlidius.*

bus, ingentē pecuniarū uim in hunc usum legato reliquit, ut honesto salario para/
rentur, qui Louanij tres linguas profiterent. Cuius laudis nō minima portio debe
Aegidius Buslidius tur & huius germano Aegidio Buslidio, qui sic fauet fratris testamēto, imò sic lite/
ris ipse literatissim9, ut malit eam pecuniam iuuandis studijs omniū, q̃ suis scrinijs
augendis dicatā. Exēplum hoc pulcherrimū gnauiter æmulat uir omniū seculorū
Stephanus Poncherius. memoria dignus, Stephanus Poncherius episcopus Parisiensis, undique præmijs
amplissimis euocans, qui linguas doceant. Neq; flagitat Aurelius Augustinus, ut
in Hebræis Græcisq; literis usq; ad eloquētiæ miraculum prouehatis, qd admo/
dum paucis cōtingit & in Rhomano sermone. Satis est, si ad mundiciem & elegan
tiam, hoc est, mediocritatē aliquā progrediare, qd sufficiat ad iudicandū. Nam (ut
omnes cæteras humanas disciplinas negligamus) nulla ratione fieri potest, ut intel/
ligas qd scriptū est, si sermonis, quo scriptū est, fueris ignarus: nisi forte malumus
Obiectio. ociosi, quicquid hoc est muneris, cum apostolis è cœlis expectare. Neq; ēm audien
dos arbitror istos quosdā, qui cū in sophisticis tricis, & illiteratis literis usq; ad de/
crepitam ætatē cōputrescant, dicere solent: Mihi satis est Hieronymi translatio. Sic
ēm potissimū respōdent ij, qui ne Latine quidē scire curant, ut his etiā frustra uerte
Ratiōes quare necessariæ linguæ. rit Hieronymus. Cæterū ut ne dicam interim, plurimis modis referre, è suis haurias
fontibus aliquid, an è qualibuscūq; lacunis. Quid qd quædā ob sermonū idioma/
Idiomata sermonum. ta ne possunt quidē ita transfundi in alienā linguam, ut eandē lucē, ut natiuam gra
tiam, ut parem obtineant emphasin? Quid qd quædā minutiora sunt, q̃ ut omni/
no reddi possint? id qd passim querit, clamitatq; diuus Hieronymus. Quid qd
permulta ab Hieronymo restituta, tēporū iniuria interciderūt, uelut Euangelia ad
Græcam ueritatē emendata, uelut obelorū & asteriscorū notulæ, ueluti Prophetæ
Deprauatio codicum. cōmatis, colis & periodis distincti? Quid qd scriptorū uel errore, uel temeritate sa/
cri codices tum olim uitiati sunt, tum hodie passim uitiant? Quid qd Hieronym9
unus omnia nec restituit, nec potuit restituere? Quid si idem quædam perperā uel
emēdauit, uel transtulit? Aufer mihi hic illa tragica, ô cœlum, ô terra: liceat uera lo/
qui. Quālibet uir pius, quālibet eruditus, homo erat, & falli potuit & fallere. Multa
(ut opinor) illum fugerunt, multa fefellerūt. Postremo, quid qd nec ea cōmentaria,
quibus Hieronymus ea restituit, satis intelligunt, si linguas, quarū testimonijs niti
tur, prorsus ignores? Quod si semel sufficiebat Hieronymiana trāslatio, quorsum
tandē attinebat, caueri Pontificū decretis, ut ueteris instrumēti ueritas ab Hebræis
uoluminibus, noui fides è Græcorū fontibus peteret? quod ipsum nō uno in loco
præcipit Augustinus. Deniq; si hæc, qua uulgo utimur, satis erat, qui postea factū
est, ut tot manifestarijs ac pudendis erratis lapsi sint primi nominis Theologi? Id
quod apertius est, q̃ ut negari, uel dissimulari possit. In quibus est & Augustinus
inter antiquos præcipuus: & ipse neotericorū omniū, mea sentētia, diligentissimus
Tho. Aquinas laudatus. Thomas Aquinas, quē mihi parū propitiū esse uelim, si aut mētior, aut cōtumeliæ
causa hæc dico: ne quid interim loquar de cæteris, cū hoc haudquaq; conferendis,
meo quidē iudicio. Quod si cuius ætas iam ad hoc præterijt, is, qd est uiri pruden/
tis, suam sortem boni consulat, & quantū potest, aliena fulciat industria, modo ne
bonæ

bonæ spei iuuenibus, quibus hæc potissimũ scribunt͛, obstrepat. Quanq̃ ego profecto ne senibus quidẽ fuerim autor desperandi, quandoquidẽ quatuor nominatim recensere possim, mihi familiariter notos, uiros iam libris etiam æditis celebres: quorũ unus duodequinquaginta natus annos, nemo nõ maior quadraginta, prima Græci sermonis elementa sit aggressus. Porrò quò profecerint, ipsi suis testant͛ monimẽtis. Quod si Catonis exẽplum leuiter nos mouet: ipse diuus Augustinus, iam episcopus, iam senescens, ad Græcas literas puero degustatas quidẽ, sed fastiditas, reuersus est. RODOLPHVS AGRICOLA, unicũ Germaniæ nostræ lumẽ & ornamentũ, annũ egressus quadragesimũ, Hebræas literas discere nec erubuit, uir in re literaria tantus, nec desperauit homo natu tam grandis. nam Græcas adolescens imbiberat. Ipse iam quinquagesimũtertiũ ingressus annũ, ad Hebraicas literas olim utcunq; degustatas, cũ licet, recurro. Nihil est ẽm qđ nõ efficiat humanus animus, modo sibi imperauerit, modo impense uelit. Et ad hoc, ut dixi, negocium qualiscunq; mediocritas satis est, dum ea sanè absit à temeritate, quæ ferè solet hoc audacius pronunciare, quo minus exacte dijudicat. Felicior quidẽ hac in parte iuuentus: at interim nõ desperandi sunt senes. Illa plus spei de se præbet, at huic nonnunq̃ ardor animi præstat, qđ alijs nõ præstat ætatis uigor. Porrò sentẽtiam Hilarij & Augustini, qui putant in ueteris instrumenti libris nihil requirendum ultra Septuaginta translationem, satis in epistolis ac præfationibus ipse refellit Hieronymus: & si non refellisset ille, satis refellebat insignis ille lapsus Hilarij in dictione Osanna: diuo quoq; Ambrosio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit, ut tantum quisq; probet, quantum se assequi posse confidat. Ad interpretationem Septuaginta uetus testamentum contulit Augustinus: multo magis idem facturus ad Hebraicam ueritatem, si literas eas tenuisset.

Nec senibus desperandæ linguæ.

Cato senex Græce didicit.

Augustinus.

Rodolphus Agricola.

Hilarij & Augustini opinio

Porrò si rara quædã felicitas, & alba, qđ dici solet, indoles insignẽ Theologũ polliceri uidebit͛, haud mihi displicet, qđ in libris De doctrina Christiana placuit Augustino, ut cautim ac moderate degustatis elegantioribus disciplinis per ætatẽ, instruat͛ ac præparet͛, nempe dialectica, rhetorica, arithmetica, musica: cũ primis autẽ rerum naturaliũ cognitione uelut syderũ, animantiũ, arborũ, gemmarũ: ad hæc locorũ, præsertim eorũ, quos diuinæ literæ cõmemorant. Fit ẽm ut agnitis ex cosmographia regionibus, cogitatione sequamur narrationẽ obambulantẽ, & omnino nõ sine uoluptate, uelut unà circumferamur, ut rem spectare uideamur, nõ legere. Simulq; nõ paulo tenacius hæret, quæ sic legeris. Neq; uero raro locorũ uocabula suis libris, ceu lumina quæpiã, interijciunt Prophetæ, quorũ allegoriam si quis tractare conetur, nec tuto nec feliciter id fecerit, si locorũ situm ignoret. Iam si gẽtium, apud quas res gesta narrat͛, siue ad quas scribũt Apostoli, nõ situm modo, uerumetiã originẽ, mores, instituta, cultũ, ingeniũ ex historicorũ literis didicerimus: dictu mirum, quantũ lucis: & ut ita dicam, uitæ sit accessurũ lectioni, quæ prorsus oscitabunda mortuaq; sit oportet, quoties nõ hæc tantũ, sed & omniũ penè rerum ignorantur uocabula: adeo ut nõnunq̃ uel impudẽter addiuinantes, uel sordidissimos cõsulentes dictionarios, ex arbore faciant quadrupedẽ, è gẽma piscem, è citharœdo

Post linguas quæ discenda.

Dialectica. Rhetorica. Arithmetica. Musica. Physica. Cosmographia.

Historia.

γελοῖον.

fluuiũ, ex oppido frutice, e sydere auem, ex brassica bracam. Abunde doctũ uidet istis, si tantũ adiecerint, est nomẽ gemmæ, aut est species arboris, aut est genus animantis, aut si quid aliud mauis. Atqui nõ raro ex ipsa rei proprietate pendet intellectus mysterij. Quod euidẽtius declarat Augustinus libro De doctrina Christiana secundo, cap. xvj. exẽplis aliqt in eam rem arguendam adductis. Porrò quidã sola dialectica freti, satis instructos sese putant, ut quauis de re disserant. Et probat quidem Augustin9, si quis cõnexionũ rationes teneat, modo absit peculiaris huic arti morbus, pertinax contentio, ac libido rixandi. Sed obsecro te, quid diuides aut finies, aut quid colliges, si rerũ, de quibus disserit, uim ac naturã ignores? Quid profuerit tibi cõcinnasse syllogismũ in Celarent, aut Baroco, de crocodilo disputans, si nescias qd arboris, aut animãtis genus sit crocodilus? Neq; uero hæc tam discunt ex octo libris Naturaliũ Aristotelis, qui soli nũc tradunt in scholis, q ex eruditissimis eiusdẽ cõmẽtarijs de animantib9, ex libris meteorologicôn, ex problematis: ex Theophrasti libris de plantis, uentis, ac gẽmis: ex Plinio, ex Macrobio, Athenæo & Dioscoride, ex Senecæ naturalibus, alijsq; hoc genus scriptorib9: etiamsi nõ mediocriter ad hanc eruditionis partẽ conducunt Poetæ, apud qs frequẽs huiusmodi rerũ descriptio, uelut apud Lucanũ, quanta descriptio uenenorũ? Oppianus uero etiã ex professo de piscium ac ferarũ naturis prodidit, Nicander de noxijs bestijs. Sunt quædã artes, quas Augustinus inter superstitiosas & improbatas recenset: è quarũ ritibus quædã narrationes ducunt in sacris literis. Profuerit igit & harũ superstitiosas obseruationes nõ ignorare, quã ad rem potissimũ cõferet lectio Poetarum, subinde magicas ineptias depingentiũ. Conferrẽt & Senecæ libri de superstitioso deorũ cultu, si modo extarent, qs Augustinus se legisse testat. Et sunt quidã, aut fuere potius, qui sua industria Christianorum ocio consuluerunt in hac parte, explicatis uocabulis, ac naturis earũ rerum duntaxat, quarũ in diuinis libris habet mẽtio, quorũ de numero fuit Eusebius Cæsariẽsis episcop9. Et extant hodie quoq; in hoc genere nõnulla monumẽta, partim Hieronymi titulo, sed, ut apparet, cõfusa mutilaq;. Tametsi nec ista legimus pleriq;, sed si qua uox ignotæ seu peregrinæ linguæ inciderit, tripodis uice nobis est Ebrardus Græcista, aut cõfusissimus ille libellus de nominib9 Hebraicis. Quibusdã ad omnia satis est unũ Catholicon, aut hoc eruditior Isidorus. Nec illud, opinor, inutile fuerit, si Theologiæ destinatus adolescens, diligẽter exerceat in schematis ac tropis grãmaticorũ rhetorũq;, quæ nõ magno negocio ediscunt: etiã præludat in fabulis ad allegoriam explicandis, præsertim ijs, quæ ad mores bonos pertinẽt. ueluti si Tantali fabulã accõmodes ad diuitẽ incubantẽ & inhiantẽ opibus suis, nec tamẽ fruentẽ. si Phaëtontis, ad periculosam temeritatẽ suscipiẽtis magistratũ, qui magistratui gerẽdo nõ sit idoneus. Idem fiat in Apologis: in Similibus, de quibus à nobis nõnihil est proditũ. Tum in his præcipue partibus rhetorices, quæ tractant de statibus, de propositionibus, de probationibus, de amplificationibus, de quibus accuratissime tractat Fabius: deq; geminis affectibus, alteris qs ἤθη uocant, mitioribus: alteris acrioribus, quos πάθη dicunt, de quibus nemo diligentius scripsit Aristotele: qd harũ rerũ peritia maiorẽ in modũ faciat

Dialectica sola non sufficit ad disputandum.

Vnde discitur Physica.

Poetæ.

Oppianus.

Nicander.

Malas etiam artes conuenit non ignorare.

Eusebius.

Catholicon.

Isidorus.

Figuræ grammaticæ.

Progymnasmata Theologi futuri.

fáciat ad iudicium, quæ res in omni ſtudiorum genere ualet plurimũ. Et quoniam
profeſſio theologica magis conſtat affectibus ꝗ argutijs, quas in Ethnicis quoq;
philoſophis ipſi rident Ethnici, Paulus in Chriſtiano deteſtatur, idq; non uno in
loco: conueniet non ſegniter per ætatem in hoc genere exerceri, quo poſtea dexte-
rius in Theologicis allegorijs, locisq; cõmunibus tractandis uerſari poſſit. In illis
feliciſſimus eſt Origenes, in his creberrimus eſt Chryſoſtomus. Hoc, ni fallor, ui-
debat Auguſtinus, quum Licentium ſuum ad ſuas muſas, à quibus iam parabat
deſciſcere, reuerti iubet, quod eiuſmodi ſtudia ad cæteras item literas, ſeriasq; diſci-
plinas reddant ingenium uegetius ac ſucculentius. Alioqui ſi quis tantum infanti-
bus illis & anxijs ieiunisq; præceptiunculis imbuatur, puta dialectices, aut uerius,
ut nunc ferè traditur, ſophiſtices: quam ipſam tum cotidie nouis & commentitijs
difficultatibus, aliam atq; aliam reddunt: fit, ut ad contentionem quidem inuictus
euadat. Cæterum in tractandis diuinis literis, in ſacris concionibus, deum immor-
talem, quàm uidemus iſtos iacere, frigere, imò quàm nõ uiuere, quorum præcipue
partes erant, animos inflammare: cuius rei ſi quis exemplum requirat, legat Orige
nis homiliam de Abraham, iuſſo filium immolare: in quo typus & exemplar ob
oculos ponitur, fidei robur omnibus humanis affectibus eſſe potẽtius. At operæ-
pretium ſit, ſingulis penſitatis, ſpectare, quibus & quot machinis tentatio, patris
animum impetat, ac repetat. Tolle, inquit, filium tuum. Cuius parentis animum
non labefactaret filij nomen? Sed ut ualidior eſſet hic aries, addit, chariſſimũ. Nec
hoc cõtentus, adiecit: quem diligis. Satis hæc uideri poterant ad quodlibet huma-
num pectus expugnandum. Additum dulciſſimum paternis affectibus filij uoca-
bulum, Iſaac, in quo refricatur & promiſſi diuini memoria: à quo audierat: In Iſaac
uocabitur tibi ſemen: &, In Iſaac erunt tibi repromiſſiones. Optabat poſteritatem
uir optimus, nec erat huius ulla ſpes reliqua occiſo eo, per quẽ unum uentura erat
poſteritas. Et tamen hunc non ſimpliciter iubet occidi, ſed imperat immolari, ut in-
ter apparandum identidem cruciet ſenis animũ affectus pietatis. Multa grauiaq;
tentationis pondera. Super hæc omnia iubetur, montem excelſum conſcendere, ad
quem tertio demum die peruentum eſt, ut diu uarijs cogitationibus parentis ani-
mus quateretur, hinc ſollicitante affectu humano, hinc urgente iuſſu diuino. Iam
cum inter eundum puer lignis, quibus exurendus putabatur, onuſtus, parentem,
ignem geſtantem & gladium, appellans dicit: Pater mi. atque is reſpondet: Quid
uis fili? Quanto ariete charitatis arbitramur pulſatum ſenis animũ? Cui uero non
commoueat miſerationis affectum, pueri patri obſequentis ſimplicitas, cum ait:
En ignis & ligna, ſed ubi uictima? Tot modis ſollicitata fides Abrahæ. Iam mihi
uide, quo robore, quaq; conſtantia iuſſa peragit. Non reſponſat deo, non expo-
ſtulat de fide promiſſi, non deplorat orbitatem ſuam apud amicos & cognatos:
quibus rebus utcunq; leniri ſolet dolor. Loco procul conſpecto iubet reſidere fa-
mulos, ne quis iuſſa peragenti obſiſteret: filium onerat lignis, ipſe ſtruem in altari
collocat, ipſe filium alligat, & lignis mactandum atq; adolendũ imponit, reducto
brachio uibrat enſem: filium unicũ, omnẽ poſteritatis adamatæ ſpem, iugulaturus

Licentius Auguſtini.

In præcipuo theologiæ munere frigent.

Abraham tentatus apud Origenẽ.

ni subito uox angelica senis dextrã inhibuisset. Hæc copiosius & elegantius ab Origene disseruntur, haud scio maioré ne uoluptate lectoris, an fructu. cum tãtum interim in historico sensu uerset: nec aliud agat in diuinis libris, quàm Donatus egit in Comœdijs Terentianis, dum Poëtæ consilium aperit. An eadē uisurus erat, qui politiores literas nunquã attigisset? qui uix degustatis grammaticæ præceptis, idq; ex autoribus male grãmaticis, mox ad spinosas argutias, & ieiunas quæstionũ anxietates raptus, in his consenuit? Possem exemplis innumeris declarare, q̃ frigide, ne dicam ridicule, ineptiant quidam, quoties est encomio celebrãdus diuus aliquis, aut hymno alioue scripti genere utēdum, quod splendorē & affectum desyderat. Huiusmodi Theologis debemus hymnos quosdã & cantica, quas uulgus Sequētias appellat, quæ nemo doctus uel absq; risu, uel absq; nausea legat. Verũ in præsentia non hoc nobis agitur, ut cuiusquã inscitiam traducamus, sed ut ad optimam studij rationē inuitemus adolescentes. Tantum illud dicam in genere, si quis huius rei promptũ aliquod argumētum requiret: ueteres illos theologos, Origenem, Basilium, Chrysostomum, Hieronymum cũ hisce recentioribus componat cōferatq;. Videbit illic aureum quoddã ire flumē: hic tenues quosdam riuulos, eósq; nec puros admodum, nec suo fonti respondentes. Illic uelut in felicissimis hortis affatim tũ oblectaberis, tũ expleberis, dũ hic inter spineta sterilia dilaceraris, ac torqueris. Illic maiestatis plena omnia: hic adeo nihil splendidũ, ut pleraq; sordida, parumq; digna dignitate theologica. Quod si diutius immorãdũ sit prophanis literis, equidē id fieri malim in ijs, quæ propius affines sunt arcanis libris. Neq; uero me clàm est, quanto supercilio quidã cōtemnant poëticen, ceu rē plusq̃ puerilē, quãto rhetoricen, quanto bonas, ut uocãt, & sunt, literas om̃es. Attamē hæ quãlibet istis fastiditæ literæ, insignes illos dedere Theologos, quos nũc procliuius est negligere, q̃ uel intelligere, uel imitari. Cuius rei si quis sibi fidē fieri postulet, dispiciat q̃ multis hoc quicquid est poëticæ seu grammaticæ, ut aiunt, facultatis æmulari conatis, non successerit. A nominibus tempero, ne quem offendam. Poëticis figuris ac tropis scatēt undiq; Prophetarum literæ. Parabolis omnia penè conuestiuit CHRISTVS, id quod Poëtis est peculiare. Neq; puerilis operæ putauit Augustinus in Propheticis ac Paulinis literis, schemata rhetorum, & orationis cæsuras ac circuitus indicare, in libris De doctrina Christiana: à grammaticis pronunciationis, & syntaxeos differentiam petere. Non referam hic, quod immortalitate digni uiri, Gregorius Nazianzenus, Damasus, Paulinus, Iuuēcus CHRISTI mysteria poëticis carminibus tractarint. Ipse Paulus apostolus non semel abutitur Poëtarum testimonijs. Vbi tandem in his literis, quod Aristotelem, quamlibet argutum aut eruditum, quod impium Auerroëm referat? Vbi primarũ & secundarũ intentionum, ubi formarum syllogisticarum, ubi formalitatum, aut quidditatũ, aut etiam ecceitatum ulla mentio? quibus apud istos differta sunt omnia. An ideo parum argute disserunt, quod nō in conclusiones & corollaria dissecent om̃ia: quod nō prius dicant, quid dicturi sint, q̃ dicãt: ac rursum admoneãt sibi dictũ esse, quod aliquoties dictum nō est: quod nō sermonē omnē uerbatim penè concisum cōtruncēt? Hæc pars diuidit̃ in tres

Veteres theologi cũ recentioribus collati.

Bonæ literæ.

Pauci poëticen assequũt̃.

in tres. prima rursus in quatuor, atq; harum singulæ in ternas. prima ibi. secunda ibi. Hæc demum nobis erudita uidentur, quæ sunt frigidissima: & his à pueris assueti, nihil intelligimus, nisi quod ad eum modum sit frustulatim discerptum. In cæteris professionibus pulcherrimum, ut est, habetur, si suos quisque principes & autores referat. Vergilius expressit Homerum, Theocritum & Hesiodum: Horatius Pindarum & Anacreontem: Auicenna Galenum: Cicero Demosthenem: Platonem Xenophon: Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro diuersis argumentis, diuersos: Aristotelem Theophrastus, Themistius & Auerroës. Cur soli nos ausi sumus à nostræ philosophiæ principibus tota differẽdi ratione desciscere? Quid enim tam dispar ac discrepans à stilo Prophetarum, CHRISTI & Apostolorum, quàm hoc, quo qui Thomam ac Scotum sequuntur, nunc de rebus diuinis disputant? Augustinus sibi gratulatur, quod cum uarijs erroribus ad huc circunferretur, in Platonem potissimum inciderit, quod huius dogmata propius accedant ad CHRISTI doctrinam. Et à finitimis cognatisq; prodiuior est transitus. Neq; uero hæc eo dixerim, quod damnẽ ea studia, quæ nunc ferè uidemus in publicis scholis solennia, modo sobrie castéq; tractentur: neq; sola tamen. Cuiusmodi uero, citra philosophiam Aristotelicam non audere Theologum profiteri: sine grammatica, sine rhetorica, sine omnis antiquæ ac politioris eruditionis cognitione, uel antesignanum ordinis theologici profiteri? Proinde complectantur & illa, si uidetur, pauci, quos æquus amauit Iuppiter, ut uerbis utar Vergilianis, & quibus uacat aliquam ætatis partem perdere. Nos plebeium & properantem instituimus theologiæ tyronem: tametsi, ut ingenue quod sentio dicam, mihi parum tutum uidetur, ad theologiam destinato, in prophanis studijs, præsertim alienioribus consenescere. Fit enim, ut qui palatum ac linguam multo absynthio habẽt infectam, ijs quicquid deinde biberint aut ederint, absynthium sapiat. Et qui diutius in sole uersati sunt, ijs deinde quicquid uiderint, eo sese offerat colore, quem ipsi secum in oculis glaucomate uitiatis, circunferunt. Ita qui bonam uitæ partem in Bartholis ac Baldis, in Auerroibus & Durandis, in sophisticis cauillationibus posuerunt, ijs diuinæ literæ non sapiunt id quod sunt, sed quod illi secum adferunt. Etenim ut elegãs est fortassis, in tractione diuinarum literarum nonnihil uelut ab exoticis illis opibus obiter aspergere: ita uehementer absurdum uidetur, cum rem tractes ab omni sapientia mundana longe diuersissimam, nihil crepare nisi Pythagoram, Platonem, Aristotelem, Auerroëm, & his prophaniores autores: ad horum opiniones, uelut ad oracula obstupescere. An non istud est CHRISTI cœlestem philosophiam, nõ condire, sed prorsus aliam reddere? Taxatur Chrysippus, quod totas Tragœdias in eius commentarijs, quos de logicis conscripsit, reperire licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliquis, si uideat plusq; totum Aristotelem in Theologorum commentarijs inueniri. Quod si quis clamabit, absq; exacta horum cognitione nõ esse Theologum: equidem consolabor meipsum tot insignium uirorum exemplis, Chrysostomi, Cypriani, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Clemẽtis, cum quibus thetorculus esse malim, q̃ cum quibusdã, qui sibi plusq; homines uidentur, Theologus.

Imitatio autorum.

Simile.

Optimis primũ assuescendum.

Chrysippus notatus.

Veteres theologi fere rhetores erant.

Deniq;

Deniq; consolabor meipsum exemplo Petri ac Pauli, qui ista nō solum nō calluerunt, uerūetiam damnant aliquoties, certe cōstat, nusq; usos esse. Quædā didicisse oportet, nō discere, ut inquit Seneca. At quale spectaculum est, octogenariū Theologum nihil aliud q̄ in scholis dialecticam ac philosophicā uel docere, uel decertare palæstrā? hic sine fine garrire, ad prædicandū CHRISTI euāgelium elinguem? & ad extremū usq; uitæ nihil aliud q̄ disputare? Qui se rei bellicæ parant, ijs potissimū exercentur, quæ ad uictoriā certissime cōducunt. Aliptæ futurū athletam, iam tum à puero delectum, fingūt ac formāt in futura certamina, & ad scopū suū omnia destinant. At præcipuus Theologorū scopus est, sapiēter enarrare diuinas literas: de fide, nō de friuolis quæstionibus rationē reddere: de pietate grauiter atq; efficaciter differere: lachrymas excutere, ad cœlestia inflāmare animos. Ad hæc iā inde à studiorū initio præludat futurus Theologus, potius q̄ in alienis literis cōsenescat.

Exemplum.

Præcipuus Theologorum scopus.

Illud mea sententia magis ad rem pertinuerit, ut tyrunculo nostro dogmata tradantur, in summā ac compendium redacta, idq; potissimū ex Euāgelicis fontibus, mox Apostolorum literis, ut ubiq; certos habeat scopos, ad quos ea quæ legit, cōferat: uelut illa, ut exempli causa paucula notem. CHRISTVM cœlestem doctorē, nouum quēdam populum in terris instituisse, qui totus è cœlo penderet, & omnibus huius mundi præsidijs diffisus, alio quodā modo diues esset, alio sapiens, alio nobilis, alio potens, alio felix: quiq; contemptu rerum omnium, quas uulgus admiratur, felicitatem consequeretur: qui nesciret liuorem aut inuidētiam, nimirum oculo simplici: qui nesciret spurcam libidinem, utpote sponte sua castratus, angelorum uitam in carne meditans: qui nesciret diuortium, quippe nihil non malorum uel ferens, uel emendans: qui nesciret iusiurandum, ut qui nec diffideret cuiq;, nec falleret quenq;: nesciret pecuniæ studium, ut cuius thesaurus in cœlis esset repositus: non titillaretur inani gloria, ut qui ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: nesciret ambitionē, utpote, qui quo maior esset, hoc magis sese propter CHRISTVM submitteret omnibus: qui nesciret, ne lacessitus quidem, uel irasci, uel maledicere, nedū ulcisci, quippe qui & de male merentibus benemereri studeret: qui ea morum esset innocentia, ut uel ab Ethnicis comprobarentur: qui ad infantulorum puritatem ac simplicitatē, ueluti renatus esset: qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret: inter quos summa esset concordia, nec alia prorsus quàm membrorum corporis inter ipsa: inter quos mutua charitas omnia faceret communia, ut siue quid esset boni, succurreretur cui deesset, siue mali quippiam, aut tolleretur, aut certe leniretur officio: qui doctore spiritu cœlesti sic saperet, qui ad exemplum CHRISTI sic uiueret, ut sal, ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua: qui quicquid posset, id omnibus iuuandis posset: cui uita hæc uilis esset, mors optāda immortalitatis desyderio: qui nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipsum denique Satanam, unius CHRISTI præsidio fretus: qui modis omnibus sic ageret, ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus: Hunc esse scopum à CHRISTO propositum, quò omnia Christianorum sint referenda, licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles, donec proficiant.

Sūma doctrinæ Christianæ. *Ex contemptu felicitas.* *Liuor.* *Pudicitia.* *Iusiurandum.* *Auaritia.* *Cenodoxia.* *Ambitio.* *Vltio.* *Innocentia.* *Simplicitas.* *Concordia.* *Charitas.* *Exemplū uitæ* *Mortis contemptus.* *Infirmi fouendi, nō alienādi*

Hæc

Hæc sunt autoris nostri dogmata noua, quæ nulla philosophorũ familia tradi/dit. Hoc erat uinũ nouum non cõmittendum nisi nouis utribus. Hæc sunt per quæ renascimur è supernis. Vnde & Paulus nouã creaturã appellat, quisquis in CHRISTO est. Peripatetici tenent Aristotelis placita: Platonici, Platonis decreta. Epicurei tenent Epicuri scita: multo magis conuenit nos tanti autoris tenere dogmata. Sed in his pro rerum & hominum uarietate nonnulla differentia est.

Quædam planè uetat: quod genus sunt illa, ne sint inter nos diuortia, ne sit liuor, ne sit ambitio, ne studiũ pecuniæ, ne uindicta, ne suspicio, ne obtrectatio: quos omnes affectus, quanto studio, quãtóq; consilio eximendos curarit ex animis suorum discipulorum, mox aliquanto copiosius indicabimus. *Apte uetita à Christo.*

Quædã planè præcipit omnibus: quod genus est, de mutua charitate, de cõdonandis fratrũ erratis, de tollenda sua cuiq; cruce: quod si recuses, nõ agnoscit CHRISTVS discipulũ: de mãsuetudine, cum ait Matthæi capite undecimo: Discite à me, quod mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris: de fide, quam ubiq; requirit: de beneficentia in omnes, alijsq; his consimilibus. *Præcepta.*

Quædam ita commendat, ut tamen non exigat: præmio sollicitans, qui possint assequi: non pœnam comminans, si nequeant. Siquidem Matthæi cap. decimonono, beatos pronunciat eunuchos, qui seipsos execuerunt & euirarunt propter regnum dei. Non dicit infelices, qui legitimum matrimonium caste pureq; colũt. Fortassis huc pertinet, quod iuueni dicit: Si uis perfectus esse, uade uende omnia quæ possides, & ueni sequere me. Nam mihi potius uidetur, ad uniuersos Christianos pertinere, quorum nemo non debet esse hoc animo, ut si quid eiusmodi postularit CHRISTI gloria, cuncta libenter sit pro derelictis habiturus: nam perfecti nomine Christianum designat. Erat ille probus Iudæus: supererat, ut CHRISTI discipulus factus, perfecta iam sequeretur. Nihil in rebus humanis uere perfectum: uerũ in suo cuiq; statu perfectionis studium adesse debet. *Non exacta.*

Quædam contemnit CHRISTVS, ac uelut indigna se reijcit. ueluti cum Lucæ cap. duodécimo, inuitatus ad diuidundam hæreditatẽ: Homo, inquit, quis me cõstituit iudicẽ aut diuisorẽ super uos? Quædã ueluti dissimulat, tanq; ad se non pertineant, aut tanq; ad ea sit indifferens: quod genus, cũ apud Matthæũ cap. decimooctauo, Petrum interrogat, utri deberẽt tributũ regibus, filij an alienigenæ: uelut illarũ rerũ imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mundi sordes pertinerent. Ac perinde locutus, quasi nõ debeatur: tamẽ dari iubet didrachma, haud pro omnibus tamẽ, sed pro se dũtaxat, ac Petro. Huius generis & illud, quod apud Matthæũ cap. uigesimosecundo, insidiose rogatus, num oporteat tributũ pendere Cæsari, iubet exhiberi nomisma uelut ignotum: eo uiso, rogat, cuius esset imago, & cuius inscriptio, tanq; id quoq; nesciret. Ac de tributo Cæsari reddẽdo, respondet nõ sine ambiguitate: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris: si quid illi debetur, soluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei sunt. Ad consimilẽ modũ, adulterã in adulterio deprehensam, apud Ioannem Euangelistã, nec damnat, nec tamen palàm absoluit, sed admonet, ne iteret cõmissum, nolens hominũ necessarijs legibus *Contempta.* *Dissimulata.* *De tributis.* *De censu.* *Supplicia.*

suum

suum ius adimere, & tamen damnationis autor esse nolebat, qui uenerat seruandis omnibus: quod quidē in ipso fuit. Rursus apud Lucam renunciātibus quibusdam de Galilæis horrendo nouoq; affectis supplicio, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificijs, nec probat, nec improbat legum seueritatem, sed exemplo ad occasionem admonitionis abutitur. Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis: sed nisi resipueritis, omnes similiter peribitis, sicut illi decem & octo, in quos incidit turris in Siloë, & occidit eos.

Circumstantiæ faciunt ad intellectum. Accedit hinc quoq; lucis nonnihil ad intelligendum scripturæ sensum, si perpendamus non modo quid dicatur, uerumetiam à quo dicatur, cui dicatur, quibus uerbis dicatur, quo tempore, qua occasione, quid præcedat, quid consequatur. Siquidē alius sermo decet Ioannem Baptistam, alius CHRISTVM. Aliud præcipitur rudi populo, aliud Apostolis. Rursus aliud præcipitur Apostolis adhuc rudibus, aliud formatis iam & institutis. Aliter respondetur insidiose interrogantibus, aliter simplici animo sciscitantibus. Deniq; series ipsa narrationis altius repetita, sententiam aperit, aliàs obscurā. Sæpenumero locorum collatio nodum explicat difficultatis, dum quod alibi dictū est tectius, alibi dilucidius refertur. Et quoniā totus fermè CHRISTI sermo figuris ac strophis obliquus est, diligenter odorabitur theologiæ candidatus, quam sustineat personam is qui loquitur, capitis an membrorum, pastoris an gregis. Siquidem CHRISTVS cum, in cruce patrem inclamans, ait: Deus meus, deus meus, quur deseruisti me? longe à salute mea uerba delictorum meorum: non capitis, sed membrorum suorum uoce loquitur, autore diuo Augustino. Item dum mœret, dum angitur, dum poculum deprecatur: uidetur membrorum affectum in se transtulisse. Rursus dum imminētibus satellitibus ait: Si me quæritis, sinite hos abire: pastoris & episcopi personam agit, Apostoli gregis. Nam pastoris officium est, si quando ingruat persecutionis procella, pro gregis incolumitate suum caput obijcere periculis. Porrò discipuli, dum metu territi diffugiunt, Petrus dum abiurat dominum, dum percutit gladio: gregis adhuc infirmi, & in spem meliorum confouendi, personam sustinet. At dum flagellis cōcinnatis negociatorum turbam profligat è templo: summi Pastoris agit partes. Nonnunq; ex alieno loquitur affectu, ueluti cum Cananææ, improbius interpellanti, respondet: Non est bonum, sumere panem filiorum, & obijcere canibus: Iudæorum uoce loquitur, qui se solos hominū sanctos esse ducebant: Cananæos, Samaritanos, ac reliquas prophanas nationes pro impuris & canibus habebant: cum apud CHRISTVM non fuerit ullum gentis discrimen, nisi pro temporis dispensatione. Nouerat, eius mulieris animum, Iudæorum fidei præferendum esse: uerum id uoluit infigere suæ gentis animis, regni cœlorum fore participes, qui quacunq; origine per fidem in hoc irrupissent. Rursum cum suos interrogat: Vos quem me esse dicitis? capitis personā agit. Petrus totius populi Christiani uoce & uice respondet: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nullus enim est in corpore CHRISTI, à quo non exigatur ista confessio: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Consimiliter quod Petro dicitur: Tu es

Persona loquentis. *Membrorū.* *Pastoris.* *Gregis infirmi.* *Summi pontificis.* *Iudæorum.* *Capitis.* *Corporis totius.*

Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Et tibi dabo claues regni cœlorum: ad uniuersum populi Christiani corpus pertinet. E diuerso cũ Petro ter amorẽ professo, dicit: Pasce agnos meos: CHRISTVS summi Pastoris, hoc est, capitis uices sustinet: Petrus cuiusuis episcopi typum gerit, cui non committitur grex, pro quo mortuus est CHRISTVS, nisi uehementer amanti CHRISTVM, nec usq; spectanti, nisi ad huius gloriam. Neq; uero dictum est, rege, aut, subige oues, sed pasce. Neq; dictum est, oues tuas sed, meas. Alieni gregis pastor es, non dominus. uide ut oues bona fide annumeres, tibi creditas. Itidẽ Paulus in epistolæ ad Rhomanos cap. septimo, cum multa questus de carne sua, spiritui rebellante, tandem exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? nõ sua uoce loquitur, ut opinor, sed alterius cuiuspiam adhuc imbecillis, & qui cupiditatibus suis etiamnum impar esset. Quãq; autem personarum obseruata ratio plurimum habet momenti in ueteris instrumenti literis, uelut in Prophetis, in Psalmis, in Cãtico canticorum, tamen frequenter & in nouo testamento locum habet, præsertim in Paulinis epistolis. Quædam autem ita proponuntur, ut ad omnes quidem pertineant, at non citra discrimen: quod genus est, quod cum Apostolis loquens dicit: Vos estis sal terræ: uos estis lux mundi. sic ad omnes CHRISTI religionem profitentes pertinet, ut præcipue tamen ad episcopos ac magistratus. Itẽ cum ait: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est: omnibus suis ostendit, quò sit enitendum, quanq; id maxime præstãdum ijs, qui præsunt ecclesiæ CHRISTI. Vt personarum igitur, sic & temporum obseruata uarietas, obscuritatem discutit in arcanis literis. Neq; enim quicquid Iudæis uel imperatũ est, uel interdictum, uel permissum, ad Christianorum uitam est accommodandum. Non quod in ueteris instrumenti libris quicq; sit, quod ad nos nõ pertineat, sed quod pleraq; pro tempore tradita ad typum & adumbrationem futurorum, perniciosa sint, nisi trahantur ad allegoriã: ueluti circũcisio, sabbata, delectus ciborũ uictimæ, odiũ inimici, bella, turba uxorum, aliaq; his consimilia, quæ tanq; umbræ ad coruscantẽ Euangelij lucem prorsus euanuerunt. Verum quis in hisce uel simpliciter ad nostros mores accõmodandis, uel per allegoriam explicandis, habẽdus sit delectus: quoniã Augustinus satis copiose differit in libris De doctrina Christiana, non est consilium hic persequi. Primum igitur tempus esto, si uidetur, quod CHRISTI præcessit ætatẽ. Proximum, cum nondum quidem exorta, sed tamen aduentante iam, & imminẽte Euangelij luce, superioris legis tenebræ rarescerent: ueluti cum nõdum exorto sole, sed ad exortum properãte, cœlum sensim albescit. Tum satis adhuc erat, Ioannis baptismo tingi, ad superioris uitæ pœnitentiam inuitari. Satis erat admonitos esse publicanos, ne quid exigerent, præter id quod illis constitutum esset. Satis erat, admonitos esse milites, ne cui uim facerent, ne quẽ depredarentur, sed contenti essent suis stipendijs. Nõ, quod ista bonos facerent, aut Christianos, sed quod minus malos redderent, ac mox successuræ CHRISTI prædicationi præpararent. Neq; enim usq; Ioannes docuit, non esse iurandum, non esse repudiandam uxorem, tollendam crucem, benemerendum de inimico. Ista quæ proprie Christianos facerent,

Episcopi. *Peccatoris.* *Gradus.* *Temporum ratio.* *Tempus primum.* *Secundum.*

CHRISTO seruabantur. Fortassis ad hoc tempus pertinet, prima discipulorum prædicatio, cum iubentur exemplo Ioannis, ad pœnitentiam prouocare, regni cœlorum uiciniam denunciare, de CHRISTO silere. Et haud scio, an baptismus, quo tum baptizabant, huiusmodi fuerit. Nam tum quoque baptizabant Apostoli, cum CHRISTVS ipse, teste Ioãne, neminem baptizaret. Nec omnino proditum est canonicis literis, quenquam à CHRISTO baptizatum fuisse. Tertium esto, si libet, CHRISTO iam late miraculis ac doctrina clarescente terrarũ orbi, cum sic Euangelica doctrina proferretur, ut tamen legis obseruatio nõ interdiceretur: quod tempus complectitur, & post datum spiritum sanctũ, rudis adhuc & nascentis ecclesiæ primordia. Videntur autem ad hoc quædam peculiariter attinere: uelut omnes illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filium occiderant: de nuptijs & excusantibus inuitatis: item quæ de supplicijs prædicatorũ CHRISTVS prædicit: ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce: de excutiendo pedum puluere: de nemine salutando in uia: de fugiendo à ciuitate in ciuitatem: de relinquendo patre ac matre & uxore: de beatitudine castrantium se propter regnum dei: de uendẽdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus: de subinde mutãdo loco: postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis: alioqui Christiani nõ essemus hodie, quos hæc signa constat non esse secuta: licet ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunque inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob CHRISTI gloriam relinquere. Ad idem tempus pertinet & illud, quod in Actis apostolorum per Iacobum ac Petrum decernitur: ut qui ex gentibus ad CHRISTVM sese contulissent, abstinerẽt à suffocato, à sanguine: quorum neutrum apud nos habetur nepharium: siquidẽ datum est hoc inuincibili Iudæorum pertinaciæ, quibus conuenire nõ poterat cum incircuncisis, si nihil habuissent omnino Iudaismi. Paulus præcipit, ut episcopi suas uxores ac liberos bene gubernent: nunc & hypodiaconis ius habendi uxores, interdicitur. Paulus uult, uxorẽ fidelem manere cum infideli marito, Augustinus diuersum sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Paulus non uult, seruum Christianũ ab hero Ethnico discedere, secus hodie decretum est. Sunt id genus alia permulta, quæ pro temporum illorum usu instituta, post obliterata sunt, aut mutata: ueluti de ceremonijs sacramentorum pleraque. Complura tum nõ obseruata, quæ nunc iubemur obseruare: quod genus sunt dies festi: & fortassis hæc, qua nunc salubriter utimur, secreta admissorum cõfessio. Nam per uniuersum terrarum orbem propagata iam & constabilita CHRISTI religione, quam imperatores armis suis non persequebantur, ut solebant, sed tuebãtur: nec depredabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sit eñ hoc, si uidetur quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quorum aliquot uiderentur cum CHRISTI decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in concordiã redigamus. Iam quintum tempus facere licebit, ecclesiæ prolabentis ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus. Ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in Euangelio: quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum: ad hæc futuros, qui dicerent: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic.

Tempus tertium. *Tempus quartum.* *Quintum.*

Sed

Circuli tres.

Sed ne tanta temporum,perſonarum ac rerum uarietas inuoluat lectorem,non abs re fuerit,uniuerſum CHRISTI populũ in tres circulos diuidere, quorũ omniũ tum unicum ſit centrum,CHRISTVS IESVS, ad cuius ſimpliciſſimam puritatem, pro ſua cuiq; uirili,enitendum eſt omnibus.Neq; enim oportet ſcopum ſuo moue re loco,quin potius omnes mortalium actiones ad ſcopum dirigendæ. Primũ autem circulum teneant, qui quoniam uelut in uices CHRISTI ſucceſſerunt, CHRISTO proximi ſunt,illi ſemper adhærentes ac ſequentes agnũ,quocunq; ierit:quales ſunt Sacerdotes,Abbates,Epiſcopi,Cardinales,ac ſummi Pontifices: hos oportet quàm maxime puros eſſe à rerum mundanarum contagio:cuiuſmodi ſunt, uoluptatum amor,pecuniæ ſtudium,ambitio,uitæ auiditas. Horum eſt, CHRISTI puritatem ac lucem è proximo hauſtam, in ſecundum circulum transfundere, qui principes habet prophanos,quorum tamẽ arma legesq; ſuo quodã modo CHRISTO ſeruiunt:ſiue dum neceſſarijs ac iuſtis bellis profligant hoſtem, publicamq; tuentur tranquillitatem:ſiue dum legitimis ſupplicijs cohercent facinoroſos. Tertium circulum promiſcuo uulgo dare licebit,ceu craſſiſſimæ huius orbis,quem fingimus, parti: ſed ita craſſiſſimæ, ut nihilo ſecius ad CHRISTI corpus pertineat.

Primus circulus. *Secundus circulus.* *Tertius circulus.*

Gradus in ſingulis circulis.

Quanquàm in ſingulis circulis ordinem aliquẽ imaginari licet. Etenim cum ſacerdotes ſacrificijs litant deo:cum pabulo ſermonis Euãgelici paſcunt populum: cum puris precibus cum deo colloquuntur:cúmq; pro ſalute gregis interpellant,nimirũ in puriſſima circuli ſui parte uerſantur.Cæterum dum principum affectibus obſecundant,ne prouocati,grauiores excitent tragœdias:dum infirmorum imbecillitati multa concedunt inuiti,nè ad deteriora prolabãtur:in extrema circuli ſui uerſantur ora,ad quam tamen non aliter ſeſe demittunt,niſi ut alios ad ſe rapiant:non ut ipſi fiant deteriores.Inter elemẽta,quibus infimus hic mundus conſtat, ſuus cuiq; locus eſt. Sed ignis, qui proximum orbi lunari locum obtinet, cum in ſumma ſui parte puriſſimus ſit ac liquidiſſimus,cœliq; naturæ ſimillimus, in aëris confinio ſe ipſo craſſior eſt.Aër itẽ in ſummo ſui circuli margine ſimillimus igni: in infima parte,qua confinis eſt aquæ,craſſeſcit.Fortaſſis idem de aqua terráq; dici poteſt:& tamen ignis paulatim omnia rapit ad ſe: &,quoad licet, in ſuam transformat naturam:terram ſpiritibus attenuatam,uertit in aquam:aquam eliquatam uertit in aërem:aërem extenuatum in ſe transformat.confinia ſeruiunt transformationi, non in deterius,ſed in melius.ſic & CHRISTVS ad diſcipulorũ imbecillitatem ſeſe frequenter accommodabat.Sic Paulus multa indulgebat Corinthijs:diſtinguens interim,quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ ſuo nomine condonaret infirmis:hac ſpe tamen,ut proficerent. Proinde cum ſummi Pontifices condonationibus & indulgentijs,ut uocant,ſegnes,aut fortaſſe deſperationi proximos, erigunt ac fouent,donec ad meliora proficiant,non uerſantur in ſumma circuli ſui parte.Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac perſonalibus extorquendis:de uſu pallij redimendo:de annatis exigendis: de patrimonio Petri,ut uocant, armis uindicando:de ſubigendis bello Turcis: déque alijs innumeris,ut donemus eos tractare rem ad communem uitam neceſſariam,aut certe utilem:nemo tamen

Ordo in elementis. *Simile.* *Functio nõ ſumma.*

Leges Pontificiae. dixerit, eos uersari, in eo quod proprium est philosophiæ cœlestis. Atq; haud scio an summi Pontifices, etiam si maxime uelint, possint ita moderari leges suas, quas ad cõmunem hominum uitã ædunt, ut per omnia CHRISTI decretis respondeãt. CHRISTVS ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiæ, præcepit ea, quæ cœlum sapiant. Pontifices homines & hominibus infirmis, atq; adeo uarie infirmis, pro tempore præscribunt, quod uidetur expedire. Proinde fieri nõ potest, quin in horum quoq; placitis insint quædam, quæ sapiant humanos affectus, & in quibus innocẽtiam CHRISTI desyderes. Porrò quemadmodum ignis infima pars liquidior est aëris summa parte: ita par est, ut quod in Pontificum cõstitutionibus crassissimum est, propius tamen accedat ad CHRISTI simplicitatem, q̃ quod in Cæsarum, aut magistratuum legibus est maxime diuinum. *Leges Cæsareæ.* Nam hi quoniam in hisce rebus uersantur, quæ cum infima fece, quæq; cum sordidis mundi negocijs coniunctæ sunt, argumento suo respondeant, oportet. Neque enim horum legibus fit, ut boni simus, sed ut minus mali. Proinde si quid geritur aut cõstituitur ab his, quod nonnihil degenerat à CHRISTI decretis, etiam atq; etiam caue, ne Christanæ philosophiæ purissimũ fontem, cum horum qualibuscunq; lacunis commisceas. Debent humanæ leges ab hoc archetypo peti: ab eodem lumine, legum humanarum scintillæ sumuntur. Sed aliter relucet æternæ ueritatis fulgor in leui tersóq; speculo, aliter in ferro, aliter in lympidissimo fonte, aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta sunt, ne cœlestem CHRISTI philosophiam, hominum uel legibus, uel disciplinis uitiemus. Maneat intactus ille scopus: sit illibatus unicus ille fons: seruetur illa uere sacra ancora doctrinæ Euangelicæ: ad quam in tanta rerum humanarum caligine confugere liceat. Neque protinus reijce, quod ab istis præscribitur, sed circunspice, quis præcipiat, quibus præcipiat, quo tempore, qua occasione præcipiatur. Spiritualis omnia dijudicat, inquit Paulus, ipse à nemine dijudicandus. Quod si ad leges humanas CHRISTI dogmata detorqueantur, quæso te, quæ spes iam reliqua est? multo minus etiam, si ad cupiditates hominum deflectatur diuina philosophia, & iuxta Græcorum prouerbium, Lesbia nobis fiat regula.

Concentus doctrinæ & uitæ Christi. Super hæc, non mediocrem adferet utilitatem, si diligẽter euoluentes libros utriusq; testamẽti, attente consyderemus mirabilem illum orbem, & consensum totius CHRISTI fabulæ, ut ita loquar, quã nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est, ut non solum rectius intelligamus, quod legimus, uerumetiam ut certiore cum fide legamus. Nullum est enim sic arte compositũ mendacium, ut undiq; sibi constet. *Prophetiæ ac typi.* Ex ueteris testamenti uoluminibus confer typos & Prophetarum oracula: quorum illi CHRISTVM deliniant atq; adumbrant: hæc eundẽ aduentantẽ, uelut oculis fidei demonstrãt. *Angeli.* Succedit his angelorum testimonium, Gabrielis uirgini cœlestes nuptias renunciantis: rursum in natiuitate chori angelici concinentis, gloria in excelsis deo: *Pastores.* mox accedit pastorum, *Magi.* deinde Magorum testimonium: præterea Symeonis & Annæ: *Baptista.* deinde præludit Ioannis Baptistæ prædicatio, digito iã indicantis præsentem, quem Prophetæ uenturum prædixerant. Ac ne nesciremus, quid nobis esset ab eo sperãdum, addit: Ecce qui tollit peccatum mundi. Hic unus

est agnus

est agnus, omnis maculæ nescius: nec agnus est solum, uerumetiã agnos facit. Non promittit suis regnum aut opulentiam: innocentiam promittit, si modo resipiscãt. Nihil autem uerorum bonorum abfuturum est, si adsit innocẽtia. Post hæc omnẽ uitæ seriem obserua, quomodo adoleuerit, usque proficiens in melius & apud deũ & apud homines. Apud deum laus est bonæ conscientiæ: apud homines decus est honestæ famæ, quæ non affectata, felicius consequitur ueram uirtutem. Duodecim natus annos, in templo docens uicissim & audiens, primum sui specimen dedit. Rursum in nuptijs primo miraculo priuatim ædito, paucis innotuit. Nam non nisi baptizatus, & columbæ signo, patrisque uoce commendatus, postremo non nisi quadragenario ieiunio, & Satanæ tentatione spectatus & exploratus, prædicandi munus aggressus est. Excute natiuitatem, educationem, prædicationem, mortem, nihil aliud reperies, quàm paupertatis, & humilitatis, imò innocentiæ totius exemplar. Totus doctrinæ circulus ut secum consentit, ita cum ipsius uita consentit, etiam ipsius naturæ iudicio consentanea. Præcepit innocentiam: ipse sic uixit, ut nec subornati testes, cum id uarijs modis conarentur, reperirent, quod probabiliter calumniarentur. Docuit mansuetudinem, ipse tanquam ouis ad mactationem ductus est. Docuit paupertatẽ, ipse nihil unquam possedisse legitur. Deterruit ab ambitione & fastu, ipse discipulis suis lauit pedes: docuit hanc esse uiam ad ueram gloriam & immortalitatem. Ipse per crucis ignominiam assecutus est nomen, quod excellit omne nomen: & dum nullum regnum ambit in terris, meruit cœli pariter ac terræ principatum. Vbi resurrexit, non alia docuit, quàm ante docuerat. Docuerat, pijs nõ esse metuendam mortem, & ob id exhibuit sese rediuiuum. Suis ijsdem uidentibus, ascendit in cœlum, ut sciremus, quò nobis esset enitendum, quòque referẽda omnia. Postremo loco delapsus est spiritus ille cœlestis, qui tales afflatu suo reddidit Apostolos, quales CHRISTVS esse uoluit. Reperies fortassis in Platonis aut Senecæ libris, quæ non abhorreant à decretis CHRISTI: reperies in uita Socratis, quæ utcunque cum CHRISTI uita consentiant: at circulum hunc, & omnium rerum inter se congruẽtium harmoniam in solo CHRISTO reperies. Multa sunt in Prophetis & dicta diuinitus, & gesta pie: multa in Mose, cæterisque uiris uitæ sanctimonia claris: orbem hunc in nullo reperies homine. qui quidẽ orbis à Prophetis exorsus, per Apostolorũ uitam ac doctrinam, in sese coit. Hi, quicquid CHRITVS docuit, expresserunt: quicquid promisit, præstiterunt: eundem hauserant spiritum: eadem sonant ac docent, quæ CHRISTVS. Hactenus adoranda sunt omnia: cætera cum delectu iudicióque legenda, aut etiam imitanda. Quanquam & Apostoli sic CHRISTVM referunt, ut tamen ad illius maiestatem non assurgant.

Christus puer. *Christus adolescens.* *Doctrina. Vita. Natura.* *Mors.* *Resurrectio.* *Ascensio.*

Neque uero confundit hanc harmoniam, CHRISTI uarietas: imò sicut è diuersis uocibus apte cõpositis, concentus suauissimus redditur, ita CHRISTI uarietas plениorem efficit concentum. Sic omnia factus est omnibus, ut nusquam tamẽ sui dissimilis esset. Nunc diuinæ naturæ profert indicia, cum uentis imperat ac mari, cũ peccata remittit, cum in monte nouam speciem, & humana præstantiorem, exhibet suis. Nunc diuinitatem dissimulans, hominem agit, cũ esurit, cũ sitit, cũ fatigatur labore,

Varietas Christi. *Christus deus & homo.*

cum eſuriẽs ad ficum accurrit, cum mœret, cum affligitur, cum occiditur. Quoſdam ultro ad ſe uocat, alios à retibus, Matthæũ è telonio. Quoſdã ſequi uolentes, reijcit: cuius exemplũ habes apud Matthæum cap. octauo, de ſcriba, dicẽte: Magiſter, ſequar te quocunq; ieris. cui reſpondit IESVS: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis nõ habet, ubi caput ſuũ reclinet. Rurſus ibidem, alteri po/ſcenti ueniã abeundi: Sequere, inquit, me: & ſine, mortui ſepeliant mortuos ſuos. huic timuit, ne relaberetur: illũ ſciebat inutilem negocio minime delicato. Zacchæi delectatus ardore, ultro ſeſe ad illius ædes inuitat: quẽadmodũ legis Lucæ cap. decimonono. Herodem ubiq; contemnit, ut impiũ Iudæũ, & ob id Ethnicis deteriorẽ: eũ uulpem uocat Lucæ decimotertio, Ite & dicite uulpi illi: ad quem adductus, nec alloquio dignatur. Nonnunq; ultro, ueluti captata occaſione, miraculũ ædit, ſicuti de ficu, quæ ad execrationẽ illius exaruit: de turba ſatiata paucis panibus: de Lazaro: aliâs ceu grauatim & coactus facit: quod genus eſt, cum apud Ioãnem Euangeliſtam, in nuptijs matri de uini defectu ſubmonenti, reſpondet: Quid mihi tecũ eſt mulier? nõdum uenit hora mea. rurſus cũ apud Matthæũ cap. decimoſeptimo rogatus ſanare lunaticũ, cui diſcipuli nõ potuerãt opitulari, cõmotus exclamat: O generatio incredula & peruerſa, quouſq; ero uobiſcum? quouſq; patiar uos? afferte huc illum ad me. Cananæam grauatim, nec niſi interpellatus, audit, nec ſtatim obſequitur. Ex aduerſo, leproſo ſe facilem præbet: Volo, inquiens, mundus eſto. Rurſum phariſæis, ſignũ ab ipſo poſcẽtibus, planè negat: Generatio, inquiens, mala & adultera ſignũ quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Cõſimiliter cap. decimoſexto, Phariſæis ac Sadducæis tentantibus IESVM, ut è cœlo ſignũ aliquod æderet, reſpondit: Faciem cœli dijudicare noſtis, ſigna autẽ temporũ non poteſtis? Alicubi ſileri iubet miraculũ æditum, uelut apud Matthæũ cap. nono, cæcis ſanatis interminatus, edicit: Videte, ne quis ſciat: haud ignarus futurum, ut tanto magis diuulgarent. Ad cõſimilem modũ apud eundem Euangeliſtã cap. duodecimo, curatis multis, præcepit, ne ſe facerent manifeſtũ uulgo. At Marci cap. quinto, dæmoniacũ ſanatum non admittit in ſuũ conſortiũ, neq; tamẽ ſilere iubet, ſed apud ſuos prædicare, non IESVM CHRISTVM, ſed, quid ſibi beneficio dei cõtigiſſet. A ſuis confeſſionem exigit: Vos autem, inquiens, quem me eſſe dicitis? Dæmoni palàm cõfitenti, ipſum eſſe CHRISTVM, ſilentiũ indicit. Rurſus aliâs exigit gratiam ab ijs, qui beneficium acceptũ cœlant: uelut à muliere, quæ à contactu pallij deſierat profluere ſanguine: Quis me tetigit, inquiens: neq; deſtitit donec illa coram omnibus beneficium agnoſceret. Similiter nouem leproſis ingratitudinẽ exprobat: qui cum eſſent Iudæi, non redierint tamen, daturi gloriam deo.

Eſt & alia quædam in miraculis ædendis uarietas. Alios ſine negocio ſanat, ut cum uerbo puellam excitat: Puella, tibi dico ſurge. Cæco lutum ſputo maceratum illeuit oculis: nec hoc contentus, præcepit, ut ſeſe abluat in piſcina Siloë, atque ita demum ſenſit reſtitutæ ſanitatis beneficium. Neque decem illi leproſi protinus mundati ſunt, ſed iuſſi adire ſacerdotes, inter eundum lepra liberati ſunt. Porrò Lazarum excitaturus, fundit etiam lachrymas, infremit ſpiritu, iubet ſibi

cõmonſtrari

commonſtrari ſepulchrum, tolli ſaxum, atque ita defunctum ualido clamore euo/cat. Nonnunquam iraſcitur ac minatur morbo. In huiuſmodi uarietatibus con-ueniet philoſophari, & pia curioſitate, diuini conſilij ſcrutari myſterium. Eſt item uarius in reſponſis: captioſe ſciſcitantibus, oblique reſpondet, & cautim: ueluti phariſæis, de repudianda uxore ſciſcitantibus, de cenſu Cæſari reddendo, de ma/gno præcepto: ex oſtenſo nomiſmate capit occaſionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineat: in diuortijs retundit illorum licenti-am, non ex iure conceſſam, ſed inuincibili malitiæ datam. De præcepto item de/clarat eos non facere, quod ſcirent in primis eſſe faciendum: Phariſæis legis ſcien/tiam tribuens, pietatem adimens: Sadducæos ob ſtolidam interrogationem ſtul titiæ damnat, qui non intelligerent, quod legerent. Eſt ubi nihil reſpondeat, ſed quæſtionem quæſtione, ceu clauum clauo retundit: ueluti cum interrogatus, qua nam autoritate faceret ea, quæ faciebat: uiciſſim rogat, Baptiſmum Ioannis, utrum è cœlo cenſerent eſſe, an ex hominibus. Aliâs reſpondet quidem, ſed interrogatio/nem interrogatione proſequitur. ueluti cum apud Matthæum cap. uigeſimoſecū do, rogat Phariſæos, CHRISTVS cuius filius eſt? cumq́ꝫ reſpōdiſſent, Dauid: quo/modo, inquit, Dauid in ſpiritu loquens, uocat eum dominum ſuum, cum ſit ipſius filius? Apud Marcum capite uigeſimoſexto, nihil reſpondet teſtibus: conſimiliter cap. uigeſimoſeptimo, apud Herodem prorſus obticet: apud Pilatum perpauca re ſpondet, nec ad omnia tamen: apud Caipham tacet: uinctus, cæſus, irriſus, nihil re-ſponſat. alapa cæſus, reſpondet: ad conuicia Iudæorum in cruce mutus eſt: at idem non ſuſtinet deplorari à ſequentibus mulierculis. Nōnunq̄ ceu tædio affectus, fu/gitat turbam: rurſus aliâs miſericordia motus, ultro petit turbas, ac premi ſe pati-tur: aliquando ſemet abdit in altiſſimum receſſum, ut oret: aliquando ſponte ſeſe in confertiſſimam templi frequentiam ingerit: aliquando furtim elabitur è manibus inſidiantium, uelut in montem ductus, ut præcipitaretur: atq́ꝫ iterum lapidandus à turba, clanculum euaneſcit. Quædam mandat apoſtolis, ut prædicēt: quædam cre/dit ad tempus ſilenda, ueluti uiſionē exhibitam in monte Thabor, & arcanum cū Moſe colloquium de morte ſua: rurſus aliter loquitur diſcipulis, aliter promiſcuæ multitudini: poſtremo à reſurrectione, nunc hac nunc illa ſpecie ſemet exhibet ſuis. Adeo cum noſtro CHRISTO nihil ſit ſimplicius, tamen arcano quodam conſilio Proteum quēdam repræſentat uarietate uitæ ac doctrinæ. Ea fortaſſis nouo theo-logiæ tyroni futura eſt admirationi, uerum attento & exercitato nō erit difficile ſin gulorum cauſas inueſtigare. Sed magis his offendunt, quæ prima ſpecie pugnare etiam inter ſe uidentur: quod genus ſunt illa, quod in Euangelio Ioannis, negat Io annem Baptiſtam eſſe lucem, cum de eodem poſtea teſtetur: Erat lucerna ardens & lucens: cumq́ꝫ dicat Apoſtolis adhuc rudibus: Vos eſtis lux mundi: item cūm ait, Mea doctrina non eſt mea: ſi quis uerborum ſummam modo cutem attendat, uidentur ſibi non conſtare. Rurſus apud Ioannem cap. ſexto, cum ait: Qui edit meam carnem, & bibit meū ſanguinem, habet uitam æternam: contra paulo poſt: Spiritus eſt, qui uiuificat, caro nō prodeſt quicq̄: nonne pugnātia loqui uidetur?

Simillimũ est huic,quod proximo cap.cum dixisset:Et me scitis, & unde sim, scitis: mox subijcit,uelut à seipso dissentiens: Verus est, qui misit me, quem uos nescitis. Alicubi negat se iudicare quenq;,alibi testatur,dicens: Pater omne iudicium dedit filio. Discipulos suos uetat irasci,cum ipse legatur,ira commotus fuisse. Quin & in narrationibus quibusdam manifesta in speciem uarietas,impiorum calumniæ pa/ tuit: quod genus est, quod Matthæus unum cæcum sanatum prodit, cum Lucas testetur duos sanatos. Item cum aliquoties nomen pro nomine positum uidetur, cum aliter narrare uidetur in Actis Stephanus, q̃ in Geneseos habeatur historia. Huiusmodi scrupi siquando inciderint, non oportebit offendi, aut de fide scripti dubitare,sed pensitatis omnibus circumstantijs, explicandæ difficultatis rationem quærere:qua quidem in re sudatum est à maioribus nostris,quorum industria iu/ uabimur,si minus à nobis reperietur, quod animo faciat satis.

Argumenta utriusq; naturæ in Christo.

Iam & illud obseruandum erit, quibus argumẽtis CHRISTVS utranq; naturã dei & hominis declararit. Siquidem à puro homine quis speraret ueram salutem? Rursum,purum deum quis crederet pati quicq;? Voluit autẽ, ut illum redamare/ mus,ut uerum hominẽ,uere pro nobis afflictum:neq; dubitaremus,quin præsta/ turus sit,quicquid promiserat,cum sit uere deus,Quid quod ne exẽplum quidẽ sat efficax futurũ erat,si quod in CHRISTO gestum est, non ueris affectibus gestum sit,sed ficta modo fabula quædã obiecta sit oculis? Humanæ naturæ indicia sunt, quod cõcipit̃ in utero fœminæ:diuinæ,quod è spiritusancto.humanæ,quod statis tẽporibus è grauida nascitur.diuinæ,quod citra uirilem operã.Hominẽ uerum ar/ guunt,quod sese subinde uocat filium Adæ,quod adolescit solitis ætatũ auctibus, quod dormit,quod uescitur,quod esurit,quod sitit, quod ex itinere lassescit, quod humanis affectibus tangit̃. Sæpenumero legitur misertus turbæ, ueluti Matthæi cap.uigesimo:apud Marcũ cap.tertio,irascitur & indolescit:apud eundẽ cap.octa/ uo,ingemiscit spiritu:rursum Ioannis cap.duodecimo,multo ante passionẽ turbat̃ animo,in hortulo usq; ad sanguineũ sudorẽ angitur animo:in cruce sitit, quod ex more solet in eo supplicij genere accidere:flet, conspecta ciuitate Hierosolyma:flet & apud Lazari monumentum, & turbatur animo. È diuerso tot æditis miraculis, diuina natura prodebatur:nam factis q̃ uerbis hanc maluit declarari. Quanq; & uerbis testatur se filium dei,è cœlo missum,& in cœlo fuisse, & esse, cum uersaretur in terris, cumq; patrem deum subinde inculcat. quod & à Iudæis intellectum est, cum aiunt:Tu homo cum sis, facis teipsum deum: denique cum resurgit à morte, dum fertur in cœlum,dum mittit paracletum,subito nouantẽ Apostolos.Sed hoc ut paucis admoneri potest,ita nimis prolixum fuerit,singulatim explanare.

Quare meri/ to reiecti Iu/ dæi.

Ad diuini consilij perpensionẽ & illud pertinere uidetur, annotare quot modis testatum esse uoluit,Iudæos,quibus olim promissus & expectatus fuerat Messias, suapte culpa fuisse reiectos ob incredulitatem, gentes ob fidei simplicitatem in ho/ rum locum receptas. Nouerat suæ gentis duritiem CHRISTVS, quæ hoc longius aberat à uera iusticia, quod falsa iusticiæ persuasione tumeret: nouerat esse genus calumniosissimum.Proinde nihil non ab eo factum est,ne quam ansam haberent

expostulandi

expostulandi cum deo, quod præter meritū promissis essent frustrati. Prædictum erat à Prophetis fore, ut gentes fide ad Euangelij gratiam irrumperēt, Iudæi uitio suo à promissis exciderēt. Apud ipsos nasci uoluit, quibus erat promissus: decantatus est ab angelis, prædicatus à pastoribus, indicatus à Magis, agnitus à Symeone & Anna, demonstratus ab Ioanne Baptista, patris oraculo cōmendatus, tot miraculis inclaruit, tot beneficijs illos prouocauit, tam salubria docuit, & tamē his rebus nihil profectum est. Inuidia, superbia, & auaritia excæcati, Prophetas occiderant, Ioanni non credebant, miracula calumniabantur Beelzebub præsidio fieri, CHRISTVM ipsum persequebant': & tamen interim inani legis titulo, & templo per orbem uenerabili, superbiebant, dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini. Magi primū omniū adorant: Herodes Iudæus puerū persequitur. Hoc consilio CHRISTVS prohibuit suis, primū ad Euangelij munus emandatis, ne subirent urbes Samaritanorū, ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut à CHRISTO neglecti. Telonem uocat, & relictis omnibus sequitur: Pharisæi tot modis prouocati, moliuntur in diuersum. Ingerit eis exemplum fidei ab ijs, quos illi pro sceleratis habebant, & abominandis: exhibet Cananæam, uix auditam, mox etiā cum conuicio repulsam, inuicta fide peruincentem, & CHRISTVM ad beneficium præstandum, ueluti cogentem. Quem enim non expugnaret illa mulieris uox? Etiam domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensis dominorum suorum. Audis superbe Iudæe, Cananææ fœminæ plenam fiduciæ modestiam? Illa sic reiecta, tamē instat & urget: tu nullis officijs potes pellici. Proinde illa audit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Quid audiunt Iudæi? Relinquet' uobis domus uestra deserta. Et apud Matthæum cap. uigesimoprimo, palam exprobrat illis, quod publicani & meretrices, ob ardorem fidei præcederēt illos in regnum dei. Ingeritur centurionis exēplum, Matthæi cap. octauo, in tantū fidentis CHRISTO, ut putarit ad rem nō pertinere, uisere domū suam, cum posset uerbo nutuq; cōferre sanitatē. Quid hic sentis infelix Iudæe? Centurio ꝓphanus, & militiæ minister, qui Prophetas non legerat, sic fidit CHRISTO: & tu sine fine reclamas seruatori tuo, tot iam seculis expectato? Proinde meretur audire: Amen dico uobis, nō inueni tantā fidem in Israël: tibi uero quid dicit'? Nempe quod legimus apud Lucā cap. undecimo: Regina Austri surget in iudicio aduersus uiros generationis huius, & cōdemnabit illos, qđ illa ab extremis terræ finibus uenerit Hierosolymam, ut audiret sapiētiam Solomonis: tibi ultro exhibitus est, ad cuius sapientiā nihil erat Solomon, & audire grauaris. Idem faciēt Niniuitæ, qui ad prædicationē Ionæ submiserint sese: tu spernis eum, ad quem Ionas nō est cōferendus. Ingeritur exēplum Zacchæi, qui ardore uidendi CHRISTI, cōscēderat arborē. Audis auare Iudæe, prophanū hominē de se testantē: Dimidium bonorū meorū do pauperibus: ut intelligeres, non generi, sed uitæ fideiq; promissum regnum cœlorū. Audit itaq; te coram: Hodie salus contigit huic domui, eo quod & ipsa filia sit Abrahæ: gens alioqui zelotypa, tot tamē exemplis nō prouocatur ad æmulandum, ne tam multis quidem parabolis flectitur. Apud Lucam cap. decimooctauo, ingerit tibi

publicanum

publicanũ peccatorẽ, ſed humilem, ſed miſericordiam implorantem, ſuperbo iuſto prælatũ. Te tibi depingit cap. decimoſeptimo, cum nouem leproſi Iudæi, beneficiũ diſſimulant, ſolus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem deſignat parabola de uulnerato, quẽ Iudæis prætereuntibus, ſolus Samaritanus curandum ſuſcipit. Nec aliud agitur apud Matthæum cap. uigeſimoprimo, duabus parabolis, altera de duobus filijs: quorũ alter pollicitus, ſe patris iuſſa facturum, nõ fecerit: alter primũ detrectans, ſed mox reſipiſcens, fecerit, quod ſe facturũ negarat. Altera de impijs colonis: qui prius ſeruis male mulctatis, poſtremo filium ipſum & hæredem occiderunt. Sic enim ſubijcit Euangeliſta: Et cum audiſſent principes ſacerdotũ & phariſæi parabolas eius, cognouerũt quod de ipſis diceret: & adeo non ſunt tacti pœnitentia, cum ſibi male conſcij forent, ut ſequatur: Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas. Eõdem pertinet & inibi ſequens parabola de inuitatis ad nuptias. Iudæi partim excuſant, partim ſeruos inuitantis, contumelijs afficiunt. Iure igitur his præteritis, promiſcua gentium turba implentur triclinia nuptialia.

Quid enĩ facias ijs, qui prouocati ad ſalutẽ, obſtinate ſæuiunt in amice conſulentem? Nec aliò ſpectat parabola de cõductis mercenarijs ad operam præſtandam in uinea. Murmurant enim Iudæi aduerſus nos, qui ſerius uenerimus, & tamen in Euangelij gratia ſimus illis æquati. Arbitror & parabolam de filio prodigo horſum ſpectare: in qua filius, qui legis iuſticiam obſeruarat, indignat̃ aduerſus fratrẽ, poſt longas erroris ambages reſipiſcentẽ, & ob hæc à demente patre cum gaudio receptum in familiam. Iudæus ſua benefacta cõmemorat, Ethnico reſipiſcenti non exprobrant̃ admiſſa uitæ prioris. Conſimilis argumẽti ſunt, ut arbitror, parabolæ de drachma perdita & inuenta: de oue erratica, ad gregem reducta: de ficu poſt triennium adhuc ſterili, in proximũ annum ſuccidenda, niſi ſtercoratione adhibita, deſineret eſſe ſterilis: de pueris in foro ſedentibus, & alterne inter ſeſe concinentibus: Tibijs cecinimus, & nõ ſaltaſtis: lugubria cecinimus uobis, & nõ ploraſtis. His tam uarijs rationibus ſeruator optimus, ſimul & Iudæorum pertinaciam exitio dignam, teſtatam eſſe uoluit, & Apoſtolorũ animos, nõnihil adhuc Iudaiſmo infectos, inſtruebat, ne ab Ethnicis, in Euangelij conſortium recipiendis, abhorrerent. Quando Petrus poſteaq̃ audierat à CHRISTO: Ite in orbẽ uniuerſum, & docete oĩes gẽtes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti: poſt acceptũ ſpiritũ cœleſtem, nõ audet Cornelium admittere, niſi uiſione admonitus. Proinde apud Ioannem cap. decimo, præmonet eos, dicens: Ego & alias oues habeo, quas oportet me adducere, & fiet unum ouile. Rurſus apud Lucam: Regnũ cœlorũ uim patitur, & quiuis uim facit in illud. Vi irruperũt Ethnici, qui foris erant: ob diffidentiam excluſi ſunt Iudæi, qui intus erant. Hieroſolyma uerſa eſt in Sodomã: & ubi antea dicebat̃, nõ populus, dicti ſunt filij dei. Hæc quæ dicta ſunt antehac, ita pertinent ad illa tẽpora priſca, ut nihilo ſecius ad omne tempus queant accõmodari. Nulli ætati deſunt ſui phariſæi, nulli nõ eſt periculum, ſi dei beneficijs abutatur.

Argumenta innocentiæ Chriſti.

Proximũ uidetur his animaduertere, quot modis CHRISTVS ſuam innocentiam omnibus teſtatã eſſe uoluerit, ne quid eſſet, quo poſſit aliquis huius doctoris

autoritatem

autoritatem eleuare. Ex parentibus modicis, ſed probis tamen & inculpatis naſci uoluit: non, quod apud deum parentum cōmiſſa liberis imputentᷣ, ſed quod uulgo ſoleat atrocius obijci filijs, ſi quid deſignarint parentes, q̃ ipſis ſcelerum autoribus. Quin & uitricum probum habere uoluit, de quo legis apud Matthæum: Ioſeph autem, cum eſſet uir iuſtus. Angeli cœlitus teſtantur de puero. Magi muneribus numen agnoſcunt. Paſtores, quæ uiderant, prædicant. Symeon amplectitur tot ſeculis expectatum infantem. Atteſtatur Anna caſtiſſima uidua. Pater deus ſemel atq; iterum de cœlo clamat: HIC EST FILIVS MEVS DILECTVS, IPSVM AVDITE. Toties de eo teſtatus eſt Ioannes. Agnoſcunt & confitentur dei filium & dæmones, etiamſi grauatur ab his prædicari. Turba toties admiratur in eo diuinam potentiam. Teſtantur & miniſtri apud Ioannem cap. ſeptimo, in hoc miſſi, ut illum cōprehenſum adducerent: Nunq̃ ſic locutus eſt homo, ut hic loquitur. Confitetur Martha: Tu es CHRISTVS filius dei, qui in hunc mundum uenturus erat. Confitetur Samaritana: Propheta es tu. Confitentᷣ Apoſtoli: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nam quiſquis deum agnoſcit, liberat eum ab omni crimine. Teſtatᷣ & Pilatus: Purus ego ſum à ſanguine iuſti huius, uos uideritis. Teſtatur & huius uxor: Nihil tibi & iuſto iſti. Atteſtatur afflatus prophetico ſpiritu Caiphas: Expedit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat. Agnoſcunt huius innocētiam & inimici iudices, multorū teſtimonio reiecto. Declarant & ipſi teſtes, ut mentirentur ſubornati: non habent quod obijciant, niſi de templo ſoluendo, ac denuo erigendo: atque hoc ipſum ſecus obijciunt, q̃ ab eo dictum fuerat: & obijciunt, quod non intellexerant. Confitetur & infelix Iudas: Peccaui, tradens ſanguinem innoxium. Confitetur ad crucem centurio: Vere filius dei erat iſte. Confitentur & ſcelerati phariſæi, qui crucifixo nihil habebant quod exprobrarent, niſi quod templum dei demoliturus fuiſſet, & in triduo excitaturus. Adeo fuit immunis ab omni crimine, ut nihil in illum probabiliter uel confingi poſſet.

Conſilium Chriſti in pertrahendo mundum in ſuas leges.

Sub hæc obſeruabit pie curioſus lector, quibꝰ modis, quóue cōſilio, CHRISTVS mundū uniuerſum, in tot religiones diſſectum, in ſua decreta pertraxerit. Neq; enī machinis bellicis ſubegit regna mundi, non philoſophorū ſyllogiſmis, aut rhetorum entymematis, non opibus. Nihil ex humanis præſidijs huic negocio uoluit admiſceri, quod totum cœlo deberi uoluit. Primū, ad fidem faciendam adiuuabat, tot uaticiniorū conſenſus, quibus aſtipulatur Ioannis teſtimoniū: neq; enī ſubito nouauit orbem. Difficillimum eſt, ex hominū mentibus reuellere, quod à pueritia imbibimus, quod publico conſenſu traditum eſt à maioribus. Diu præluſit Ioannes baptiſmo pœnitentiæ: præluſerunt Apoſtoli, nondum Meſſiam annunciantes, ſed tantum inſtare regnum cœlorū. Per homines tenues & idiotas rem aggreditur, ne quid hinc ſibi uindicaret mundus: quos ipſos diu rudes ac diffidentes tolerat, ne uiderentur temere credidiſſe. Thomas pertinaciſſime diffidit, nec niſi contrectatis clauorum & lanceæ ueſtigijs, dicit: Dominus meus, & deus meus. Quin aſcēſurus in cœlum, omibus exprobrat duritiem cordis, ac difficultatē in credendis his, quæ uiderant. Exorſus eſt à gēte ſceleratiſſima Iudæorū, & pertinaciter rebelli.

Cœpit non à Nazareth, ne autoritatem eleuaret patria: sed à Capernaum, ciuitate luxu & opibus perdita. Nihil aperte reprehendit, quod esset cum autoritate publica receptum. Vix enim est quisquàm, qui hoc æquo patiatur animo. Legis testimonium ubiq; comprobat, licet aliter interpretans. Accommodauit sese his, quos ad sese trahere studebat. Vt homines seruaret, homo factus est: ut peccatores sanaret, cum peccatoribus familiariter uersatus est. Vt Iudæos alliceret, circumcisus est, purificatus est, obseruauit sabbata, baptizatus est, ieiunauit, uicit mansuetudine, uicit beneficentia, uicit ipsa ueritate, cuius uis omnibus incantamentis est efficacior: uincuntur hisce rebus & malæ bestiæ. Nihil asseuerat, quod non scripturæ testimonio confirmet. Quin & conuicio lacessitus, aut rationibus agit, aut scripturis. Etenim apud Matthæum cap. duodecimo, cum atrocissimo conuicio diceretur, ope Beelzebub exigere dæmonia: Omne, inquit, regnum diuisum contra se, desolabitur. Et in iudicio cæsus: Si male dixi, inquit, testimonium perhibe de malo: sin bene, cur me cædis? Addidit miracula, sed hæc ipsa nihil aliud erant, quàm beneficia. Nec ullum ædidit miraculum, cui non certam fidem adiunxerit. Turba teste ferè gessit omnia. Leprosos mittit ad sacerdotes, non ut mundarentur, sed ut magis constaret, esse uere mundatos. Cæcus uulgo notus sanatur, accersuntur parentes, reuocatur ipse: nec aliud his omnibus rebus agitur, nisi ut fides astrueretur miraculo. Vbiq; declarat, quicquid patitur, præscium ac uolentem sese pati: & nobis pati, non sibi. Nec illud mediocrem fidem illius doctrinæ conciliauit, quod ex omnibus suis benefactis nihil unquàm præmij captauit, nō gloriam, nō opes, non uoluptates, non regnum: ut in eum ulla corrupti officij suspicio competere posset. Nec ante missum spiritum cœlestem Euangelica tuba per orbem uniuersum intonuit, ne quid ipsi uiuo quæri uideretur. Porrò nullum est efficacius testimoniū inter mortales, quàm sanguinis. Morte sua & suorum, fidem asseruit suæ doctrinæ. Nam de concentu totius uitæ iam ante nōnihil attigimus. Cæterū de genere doctrinæ, qđ ferè constat similibus, quæ ex rebus uulgo notissimis ducunt, & ob id nō solum efficax est, uerumetiā ad imperitæ quoq; multitudinis captū accōmodū, aliquanto post nō nihil dicemus.

Christi præsidia.

His fermè præsidijs CHRISTVS (& post hunc Apostoli) Iudaicæ gentis expugnauerunt peruicaciam: Græciæ philosophia tumentis uicit supercilium: his tot Barbararum nationum armis inuictam feritatem subegit: his totius orbis tyrannos ac satrapas, fidei iugo subdidit, & in suas leges pertraxit: iuxta uaticiniū Esaiæ, quo mansuetissimus gentium expugnator CHRISTVS ita depingitur: Ecce puer meus, quem elegi: dilectus meus, in quo bene complacitū est animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quassatam non confringet: & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad uictoriam iudicium, & in nomine eius gentes sperabunt. Hic non audis arte contortos syllogismos, non audis minas ac fulmina, non audis ferro armatas copias, non audis strages & incendia. Sed iudicium audis, mansuetudinē audis, audis lenitatem erga imbecillos, in quibus ulla spes esset bonæ frugis. Victoriam audis, nō machinis extortam, sed

iudicio

iudicio quæsitam. Victorē audis, nō formidabilem uictis, nō expilatorē & grauem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talem audis, ut in eo gentes officijs deuictæ, salutis suæ spem fixerint. Quis autem nō uidet, quibus rebus respublica Christiana nata, aucta cōstabilitaq; est, ijsdem esse tuendam ac uindicandam, ubi collapsa sit: præsertim ab ijs, qui se in CHRISTI & Apostolorū uices successisse profitentur? Verum hæc aliâs crebro sunt à nobis disserta. Nunc quod institutū est, prosequemur.

Illud item animaduertendum, quibus rationibus, & quàm diligenter præmunit suos, ad Euangelij negocium ituros, ut intelligant, qui hodie prædicandi CHRISTVM munus suscipiunt, quibus rebus oporteat instructos esse. Regnum cœlorū uocatur, à quo conuenit procul abesse cupiditates terrenas, quæ regnū obtinent in ijs, qui mundum diligunt. Eas omnes, quanto studio, suorū animis exemerit, operæprecium est considerare. Luxum & uoluptatū affectum exemit parabola de diuite comessatore & Lazaro mendico, quorū alter à temporarijs delicijs ad æternos cruciatus detractus in Tartara, alter ab huius uitæ malis in æternam quietem translatus, ob oculos ponitur. Diuitiarū studiū eximit parabola diuitis, horrea sua dilatantis, sibiq; suauem ac mollem uitam in multos annos pollicentis, cum eadem nocte mors immineret misero, semel ereptura, quicquid ille tot annorū sudore congessisset. Rursum, dum prohibet nos esse sollicitos de crastino, dum iubet recondi thesauros æternos, nec tineis, nec furibus obnoxios: dum præcipit, ut cœlestis patris bonitate prouidentiaq; freti, liliorū ac passerculorū more in diem uiuamus: dum Marci cap. decimo, occasione iuuenis, qui mœrens discesserat, simul atq; iussus est relinquere diuitias, habebat autem opimas: uersus ad suos, ait, esse facilius, ut camelus eat per foramen acus, quàm diues ingrediatur regnum cœlorum. Atq; id ut experimento quoq; persuaderet, discipulos sollicitos de panibus, commonefacit eius, quod paulo ante uiderant, paucis panibus ac piscibus aliquot hominum milia saturata: & ita saturata, ut corbes multi reliquijs onusti, tollerentur à conuiuio. Ad hæc, cum eos nullo instructos uiatico, legat ad primam prædicationem, & reuersi fassi sunt, sibi nihil defuisse.

Quibus rebus oporteat instructū esse prædicatorē. *Luxus.* *Auaritia.*

Parentū & cognationis affectum (quandoquidē hic quoq; nō raro solet auocare nos à studio pietatis) multis modis reuellit: iubens, ut toti pendeant à patre cœlesti, neq; quenq; patrē appellent in terris: item negans se agnoscere discipulum, qui non patri ac matri, sororibus ac fratribus: deniq; qui non uxori quoq; renunciarit, ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse licet matrē habuerit unice piam, tamē huic nusq; blandus est. De uino interpellanti: Quid tibi, inquit, mecū est mulier? In templo obiurgatus: Quid est, inquit, qđ me quærebatis? An nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Rursum apud Matthæum cap. duodecimo, inter docēdum multitudinē, imperiosius interpellatus, matris & fratrū nomine cupientiū eum cōuenire, q̄ nō blande respōdit? Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Rursus, in cruce mulierē, nō matrē appellat, sui loco Ioannē supponēs.

Cognatio.

Cæterū honoris studiū & ambitionis morbū, qui generosis & erectis ingenijs maxime solet innasci, quot modis ex animis discipulorum reuellit? haud ignarus,

Ambitio.

hanc fore præcipuam pestem procerũ ecclesiasticorũ. Et hoc affectu passus est suos tangi, quo efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod filij Zebedæi per matrem, in hoc subornatam, postulant, ut CHRISTO proximi sedeant in regno cœlorũ. Ambitionis erat, quod inter se disceptant, quis esset futurus primas in regno cœlorum. Proinde audiunt à domino: Principes gentium dominant̃ eis: & qui potestatẽ habent, exercent in suos: non sic erit inter uos, imò quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, sit uester minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus. Nec hoc cõtentus, obijcit exemplum sui: Sicut filius hominis nõ uenit, ut sibi ministret̃, sed ut ministret alijs, & animam suam det pro multis. Papæ, quantum hæc oratio discrepat ab ambitionis affectu? Exhibet puerum humilem ac pusillum, negans quenquàm ingressurũ regnum cœlorũ, nisi qui sese ad eius modulum submitteret. Rursum Matthæi cap. uigesimotertio, scribarũ ac Pharisæorũ fastum & ambitionem palàm insectatus, quod dilatatis phylacterijs, ac fimbrijs ampliatis ostentantes sese, captarent primos accubitus in cœnis, & primos consessus in synagogis, atq; in foro gauderent honoris gratia salutari rabbini: Vos autem, inquit, nolite uocari rabbi: unus est enim magister uester, omnes autẽ uos fratres estis. Et patrem nolite uobis uocare super terrã: unus est enim pater uester, qui in cœlis est. Nec uocemini magistri, quia magister uester unus est CHRISTVS. Qui maior est uestrum, erit minister uester. Porrò qui semet extulerit, humiliabitur: qui se humiliauerit, exaltabitur. Idem agit Lucæ cap. decimoquarto, parabola de inuitatis: inter quos qui sibi postremũ locum delegerat, iubetur ascẽdere. Eòdem pertinet, quod inuitat, ut submissi blandum ac molle iugum suum accipiant: Discite, inquit, à me, quod mitis sim & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Tumultuosa res est superbia, cõtendit de honore, uindex est: & dum nulli cedit, nunq̃ à pugna uacat. Quanq̃ nulla doctrina efficacior, q̃ ipsius uita. Quẽ enim homunculum non pudeat erigere ceruicem, cum ille uere summus, præcinctus linteo, lauat pedes discipulis suis? Capitur, cæditur, conuicijs afficitur, ac ueluti flagitiosus in crucem tollitur. Deniq; per summam deiectionẽ sui, promeruit ad summam euehi dignitatem.

Generis fiducia. Porrò permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis: Iudæis tamen peculiarius adhæsit, qui sine fine iactabant patrẽ Abraham: Ne cœperitis, inquit, dicere: Filij Abrahæ sumus. Dico enim uobis: Potẽs est deus, de lapidibus his suscitare filios Abrahæ. Et aliâs filios Abrahæ uocat, quicunque Abraham factis referrent: ipsos qui se gloriarentur Abrahæ filios, diaboli filios esse, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Christianorum nobilitas recte factis æstimanda est, non stemmatis. Is demum pudendæ conditionis est, quisquis seruit uitijs. Centurionem alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leprosum anteponit Iudæis. Rursum Samaritani uulnerati uiatoris curatorem, anteponit sacerdoti & leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aspernabantur, seipsos pro semideis gerebant.

Sæuitia. Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis ad clementiam & ignoscendi facilitatem prouocans, apud Matthæum cap. decimooctauo, de seruo qui noluerit

remittere conseruo, cum ipse domini cōmunis lenitatem esset expertus: dum inibi iubet errantem fratrem clanculum absq; arbitris corrigi: dum septuagiessepties resipiscenti, totidem iubet ignoscere. Rursum cum Lucæ cap. decimonono, Samaritanis CHRISTVM nō recipiētibus, Iacobus & Ioannes: Vis, inquiunt, ut iubeamus ignem è cœlo descendere, qui cōsumat istos? Ab hoc affectu protinus eos reuocat ad affectum mansuetudinis: & acriter increpatis illis: Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non uenit ad perdendas animas, sed ad seruandas.

Et est alius affectus, qui inter ipsa benefacta bonis etiam uiris insidiatur, ni cauerint, fiducia nostri, non tolerat hunc in suis CHRISTVS. Parum pius est, qui sibi pius uidetur. Pharisæum sua merita prædicantē è proximo fastidit: Publicanum è longinquo sibi displicentē agnoscit. Item apud Lucam cap. decimoseptimo, adhibita similitudine declarat, nihil gratiæ deberi seruis, etiamsi per omnia suo functi fuerint officio: Sic & uos, inquit, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit proximo capite, parabola de talentis ab hero commissis. Sors est aliena, quantulacunq; est: quicquid hinc quæritur industria nostra, domino quæritur, nō nobis. Dispensatio nobis est credita. male nobis, si cessauerimus: nō est quod gloriemur nostro nomine, si cum officio rem gesserimus. Huc spectat, quod legimus apud Matthæum cap. decimonono, cum cuidam interroganti, quid boni sibi faciendum esset, ut haberet uitam æternam: Quid me, inquit, interrogas de bono? unus est bonus deus. Sensit morbum hominis, sibi bonitatis laudem arrogantis: cum omnes nostræ iusticiæ coram oculis dei, nihil aliud sint, q̃ pannus mulieris menstro profluuio pollutæ. Ad hæc apud eundem cap. uigesimoquinto, solos illos agnoscit, qui ipsi sua benefacta nesciunt: Domine, quando te uidimus esurientē, & pauimus: sitientē, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te uidimus ægrotum, aut in carcere, & uenimus ad te? Hoc est certissimū ueræ pietatis argumentū, si conatus pro uiribus omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniusti mirantur, si quod officium præterissent: adeo sibi non uidebantur impij. Ne eos quidem agnoscit, apud Matthæum cap. septimo, qui sese commemorant, & dæmonia per illius nomen eiecisse, futura prædixisse, multaq; stupēda gessisse: Amen, inquit, dico uobis: nescio uos. Huc alludit, ni fallor, parabola, quā apud Lucam cap. duodecimo proponit, admonēs, ne quis iusticiæ suæ fiducia prouocet ad iudicem, iuris rigorem experturus. cōponat magis cum aduersario litem. Nec aliud agit Ioannis cap. decimoquinto, cum ait: Non uos me elegistis, sed ego uos elegi: & posui uos ut eatis, & fructum adferatis. Atq; inibi paulo superius, se uitem uocat, discipulos palmites. Si quid à nobis adfertur bonæ frugis, totum stirpi transscribendum est, sine qua nihil sumus nisi ignis alimonia. Ac mox capite proximo, discipulos nōnihil sibi placentes, cum aiunt: Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est, ut quisquàm te interroget, per hoc credimus, quod à deo sis profectus: ut mox repellit, nec sinit in eo manere affectu: Nunc, inquit, creditis. Ecce ueniet hora, & iam uenit, ut me deserto, dispergamini alij alió.

Fiducia sui.

Nec Petrum tulit, humana fiducia magnifice de se pollicentem: Etiamsi omnes offensi fuerint, ego certe non labascam: Amen, inquiens, dico tibi, quod hac nocte priusquàm gallus bis canat, ter me negabis: aliâs discipulos, iactantius referentes, quàm in primo prædicationis tyrocinio res successisset, dæmonijs quoque subiectis: Amen, inquit, dico uobis: uidi Luciferum tanquam fulgur de cœlo cadentẽ. Nolite gloriari super hoc, quod spiritus subijciunt uobis: de hoc potius gloriemini, quod nomina uestra scripta sunt in cœlis. Nec solus Petrus se fortem fore prædicarat: uox illius, uox erat omniũ: nec ille solus diffisus est, diffugerũt cæteri quoque, metu territi.

Pudor humanus. Præter hæc, est mira uis pudoris humani, quem sæpenumero non possunt contemnere, qui possunt opes & uoluptates contemnere: proinde beatos pronunciat, cum illis exprobrarint homines, confictis calumnijs eos traducentes. Addit exemplum sui: Si patrem, inquit, familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? Non est discipulus supra magistrum. Et in Actis, gloriæ sibi ducunt Apostoli, publicitus flagris cæsi, quos deus dignos habuerit, ut pro CHRISTI nomine contumelijs afficerentur. Atque alibi uices mutuas pollicetur: Quem mei puduerit, inquiens, apud homines, huius me quoque pudebit apud patrem meum: & qui me professus fuerit apud homines, hunc uicissim agnoscam apud patrẽ. Paulus non alijs de rebus gloriatur, quàm de cruce domini IESV CHRISTI, quam mundus summum probrum esse ducit. Idem nouit, per infamiam & bonam famam, Euangelij negocium agere, sic, ut si quid gloriæ cõtigisset, CHRISTO transscriberet: si quid ignominiæ, gloriæ loco duceret, ob CHRISTVM male audire.

Persecutio. Restabat extremus affectus, adeo nobis insitus natura, ut inexpugnabilis uideri posset, nisi nihil non posset deus. Quis enim humanis præsidijs contemnat metum iudiciorum capitalium, sæuitiam tyrannorum, crudelissima supplicia, denique mortem etiam probrosam apud homines? Hac quoque in parte, suos securos esse iubet, præcipiens, ne meditentur apologiam, qua se tueantur pro tribunalibus: se suggesturum, quod dicto fuerit opus: se suppeditaturũ facundiam, cui non queant aduersarij resistere: non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animam non possint, qua incolumi, nihil totius hominis perit: quando pollicitus est, ne pilum quidem capitis nostri periturũ. Ab his igitur affectibus liberos, quid est quod uel corrumpere possit, uel terrere? rursus qui his obnoxius est, non potest constanter CHRISTI negocium gerere. Videt episcopus, quid expediat gregi, & uult illi consultum, sed protinus reclamant affectus: Si hâc pergas, decrescet census, offendes principem, non assequêris galerum Cardinalicium, habeberis delirus. Nec tamen est irritandus quisquam, sed si CHRISTI res secus obtineri nõ potest, magno animo ferenda sunt rerum dispendia, famæ probra, capitis discrimina. Apostoli nusquàm prouocant magistratus aut principes, non exprobrant populo pristinæ uitæ dedecora: tantum ad CHRITVM, ad uitæ nouitatem, ad salutem inuitant: & omnibus, quantum licet, sese accõmodant, quo plures pelliciant ad CHRISTVM. Quod si fluctibus rerum humanarum sic inuoluemur, ut quò CHRISTVS & animi uotum inuitat, pertendere non possimus, tamen huc pro uiribus enitendum

erit.

erit. Opibus onerauit te fortuna, fortasse non expedit abijcere: posside cõtemptim: & ut Pauli uerbis utar, posside tanq̃ nõ habeas. Minus angêris, si quid decurtatũ sit: minus metues, si quid immineat dispendij. Contigerunt tibi parentes clari, contigit uxor insignis: habeto tanq̃ non habeas, & minus auocabit à pietate horum possessio. Contigit principis fauor: ne hinc intumescas, sed abutere potius, quatenus licet, in rem CHRISTI. Inuolutus es aulæ negocijs: explica te pro uirili, nihilo secius interim ex hoc malo decerpẽs, si qua bonæ rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariam, inuidens illius ocio. Super omnia adsit innocentia, quã pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quæ sæuitiam impiorũ uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quæ sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quæ de CHRISTI promissis nihil addubitet. Hos animos si præstiterint ij, qui in Apostolorum uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum cœlorũ, ecclesia CHRISTI. Nunc adeo plerique absunt ab hac imagine, ut sint qui hæc uelut obsoleta rideant: ut sint qui diuersa doceant.

Exempla uitæ è sacris literis

Quoniam autem huc tendit uniuersa CHRISTI doctrina, ut ipsi pie sancteq̃ uitam traducamus, cõueniet ad omnes uitæ actiones exemplum ac formã è diuinis libris uenari, præcipue uero ex Euangelijs, è quibus potissimũ nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse CHRISTVS se gesserit erga uarios uarie: erga parentes, puer & natu grandis (puer obtẽperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisæos elatos, erga percontantes insidiose, erga plebem simplicẽ, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus: quibus etiã rationib9 suos ubiq̃ præmunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne salutari quidẽ uult cum Euangelicæ prædicationis dispendio: erga benemerẽtes & excipientes Euangelij gratiã, erga reijcientes, erga persecutores, erga Iudæos, erga gentes, erga fratrẽ imbecillum aut errantẽ, erga fratrẽ incorrigibilem, erga iudices impios, erga gregem sibi cõmissum: cæteraq̃, quæ nobis in cotidiano uitæ usu solent incidere. Horũ, si uidetur, locos aliquot cõmonstrabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare.

Fides & charitas.

Duo quædam peculiariter & perpetuo inculcat CHRISTVS, fidem & charitatẽ. Fides præstat, ut nobis diffisi, fiduciam omnẽ collocemus in deo. Charitas hortat᷑, ut de omnibus bene mereamur. Primũ apud Matthæum cap. nono, alienã etiam fidem imputat paralytico: Videns autẽ IESVS fidem illorum. Ac paulo post, cæcis opem ac misericordiam implorantibus, non prius succurrit, q̃ de fide stipulatus: Creditis, inquit, q᷑ hoc possim facere uobis? Cumq̃ respondissent se credere, tum demq̃ tetigit oculos eorũ, dicens: Secundũ fidem uestrã fiat uobis. Rursus ibidem mulieri, cõtactu uestis sanitatẽ assecutæ: Confide, inquit, filia fides tua te saluã fecit. Apud eundẽ Euangelistam cap. decimoquarto, discipulis expauefactis, ac uociferantibus præ timore: Habete, inquit, fiduciam: ego sum, nolite timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad exemplum præceptoris ambulat super aquas. Idem hæsitans,

pessum it, & audit: O parum fidens, quare dubitabas? Ac proximo cap. ueluti coactus per Cananaeae fiduciam, ut cui nollet, praestaret hoc beneficij, exclamat: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Apud Lucam cap decimoseptimo, leprosum fidei uult acceptam referre sanitatem: Surge, inquit, uade, quia fides tua te saluum fecit. Rursum Ioannis cap. quarto, reguli fides salutem impetrat filio morienti: Credidit, inquit, homo sermoni, quē dixit ei IESVS, & ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerunt ei, & filij salutē nunciant. Iterū Matthaei cap. decimosexto, discipulis de panibus sollicitis, ὀλιγοπιστίαν exprobrat. Apud eundē cap. decimoseptimo, discipulis admirantibus quid obstiterit, quo minus potuerint sanare lunaticū: Propter incredulitatē, inquit, uestrā nō potuistis. Ac mox, declarans, quanta sit fidei uis: Si habueritis, inquit, fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, neq; quicq; erit uobis impossibile. Apud eundē cap. uigesimoprimo, discipulis admirantibus, ficum ad execrationē IESV exaruisse: Amen, inquit, dico uobis: si habueritis fidem, nec haesitaueritis, nō solum quod accidit ficui facietis, sed etsi monti huic dixeritis, tollere & projce temet in mare, fiet. Et quicquid postulaueritis in precibus uestris, accipietis. Item apud Marcum cap. decimo, caecus sanatus audit: Fides tua te saluum fecit. Apud Lucam cap. octauo, discipulis ob tēpestatis uim periclitantibus: Vbi, inquit, est fides uestra? Ac mox eodem cap. exanimato archisynagogo ad nunciatam filiae mortē: dominus IESVS, Noli, ait, timere, crede tantum, & salua erit. Tanta res est fides, ut ex huius uel inopia, uel imbecillitate ferè nascatur, quicquid uitiorum Christianorum mores corrumpit.

Charitas. De charitate uero quid attinet indicare? Quid enim aliud docet, quid aliud tota sua uita inculcat CHRISTVS, nisi summam charitatē? unum hoc erat, quod nos docturus uenerat. Siquidē apud Lucam cap. duodecimo: Ignē, inquit, ueni ut mittam in terrā, & quid uolo, nisi ut accendat? Iam apud Ioannē, totum hoc quod loquitur, quod agit apud discipulos, imminēte mortis tēpore, quid aliud sonat, quid aliud spirat, q̄ igneam ac flagrantissimam charitatem? Quis tam saxeus est, ut illa legat absq; lachrymis? Haec est charitas illa, morte fortior, quae amantē ad mortis usque cōtemptum inflammat, quae efficit, quod nulla humana possunt praesidia.

Ioan. xiij. Huius unius symbolo uoluit suos discipulos à caeteris discerni: Per hoc, inquiens, cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si charitatem habueritis inter uos mutuam. Deus, inquit, charitas est: ab hoc excidit, quisquis excidit à charitate. Proinde Matthaei cap. uigesimoquinto, declarans & ob oculos ponēs, quibus factis debeatur coelum, uide quid cōmemorat: Num uestem sordidam? num ieiunia? num ciborū delectum? num psalmorū uim demurmuratam? num eruditionē? num miracula? Nihil horū. Quid igitur? Pauistis, inquit, esurientē, potum dedistis sitienti, excepistis hospitē, nudum texistis, aegrotum inuisistis, carcere inclusum subleuastis alloquio. Nihil autē aliud sunt haec, q̄ officia charitatis. Euolue testamentū omne

Ceremoniae. nouum, nihil usquam reperies praeceptū, quod ad ceremonias pertinet. Vbi de cibis aut ueste uerbum ullum? Vbi de inedia, aut similibus, ulla mentio? Solam charitatem suum uocat praeceptum. Ex ceremonijs oriuntur dissidia, è charitate pax.

Apud

Apud Matthæum obmurmurant CHRISTO Pharisæi,quod fame perpulsi,sabbato uelleret spicas:quibus Dauid obijcit exẽplum,qui non ueritus sit sacrosanctis uesci panibus:Quod si nossetis,inquit,misericordiam uolo,& nõ sacrificiũ, nunquam cõdemnassetis innocẽtes.Dñs est em̃ filius hominis etiã sabbati. Atqui hæc erant à deo præcepta,& tamẽ nõ uult obseruari,quoties charitatis officiũ est præstandũ. Quid igit̃ dicẽt homunculi obscuri,qui ob interdictũ esum carniũ,aut his frigidiores constitutiunculas postulant,ut totus homo ueniat in capitis periculum? Apud Ioannẽ cap.nono,magnas excitant tragœdias,qđ cæco reddidisset oculos die sabbati. Apud eundẽ cap.quarto,paralytico sanato obmurmurant, qui iussu CHRISTI grabatũ suũ sabbato sustulisset. Apud Matthæum uero cap.nono,taciti secũ obganniunt,qđ peccata remitteret.Obmurmurant alibi,qđ sabbato sanasset mulierem cõtractã:qui bouem aut asinũ in puteũ delapsum,nõ uererent̃ educere sabbato.CHRISTVS damat,nõ hominẽ ob sabbatũ esse cõditũ,sed sabbatũ ob hominẽ esse repertũ:& tu uis tuas leges tantũ ualere, ut citius pereundum sit homini Christiano,quam ab ijs latũ digitũ discedat? Rursus obmurmurant apud Matthæũ cap.decimoquinto,qđ discipuli manibus illotis cibum caperẽt. Hic uero nõ solum pius dñs excusat suos,uerũetiã crimẽ in ipsos retorquet,qui ob corban,qđ auaritia sacerdotũ repererat,negligebant dei præceptũ. Nam dei uocat, qđ ad naturalem pietatẽ attinet.Succurrere parẽtibus,charitatis est:ab hac auocabant, modo nonnihil accresceret gazophylacio.CHRISTVS damat:Non quod intrat in os,polluit hominẽ:& tu exigis à Christiano,ut ingenti ualetudinis dispẽdio uescat̃ piscibus? Imò præ te non ducis pro Christiano,qui corporis habitu cõpulsus,quocunque die, quocũque cibo uescens,gratias agit deo.Adeo placet CHRISTO beneficẽtia, quam eleemosynã appellat:ut apud Lucã cap.decimosexto,collaudet iniquũ dispẽsatorẽ, qui fraudato dño,subuenerit debitoribus.Iam quid aliud commendant Apostoli suis epistolis?Et nos ad hæc omia penè surdi,plusque Iudaicis cõstitutionibus oneramus CHRISTI sanguine liberos?Ob has calumniamur immerentẽ? Verum hæc insectari,nõ est huius instituti.Reliqua carptim,ut quicquid occurrerit,attingemus.

Annotandum,quod CHRISTVS ubique ferè miseretur turbæ simplicis,in solos Pharisæos,Scribas,& diuites,uæ formidabile intonat:uidelicet indicans,in episcopis,theologis,ac principibus esse situm,ut populi uigeat pietas. ab illis omne malum oritur. Miseret populi, qui dum Pharisæi suum agunt negocium, destitutus oberrat,in morem gregis à pastore deserti disiectique.

CHRISTVS more Iudæorũ ieiunasse credit̃,uel hoc argumẽto,quod eo nomine calumniant̃ discipulos,non ipsum:ut legis apud Matthæum cap.nono,significans omnẽ occasionẽ calumniæ uitandam ijs,qui pastores agunt, aut principes.

CHRISTVS bis duntaxat sæuisse legitur,in primores,Matthæi cap.uigesimoprimo:& apud eundem cap.uigesimotertio,in negociantes in templo:satis testans, his fontibus uniuersam ecclesiæ pestem orituram.

Nullos esse magis capaces Euangelicæ doctrinæ,quàm simplices,mites ac modestos,aperit:ubique pusillos amplectens, & horum esse regnum cœlorũ prædicans.

Non admittendum cuiusquam hominis consilium, quod auocet à pietate: docet exemplo suo, cum Petrum paulo ante collaudatum, Satanam appellat: & qui cõsultor præire uolebat, imitatione mortis sequi iubet: quemadmodum legis apud Matthæum cap. decimooctauo.

Quædam & præter ius facienda, ne turbetur ordo publicus, submonet eodem cap. iubens solui didrachmum: cum testatus esset, immunes esse regni filios.

Nihil insanabilius esse impietate, pietatis imagine personata: docet apud eundem Euangelistam cap. uigesimoprimo: Amen, inquiens, dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Pharisæi nusquam nõ reclamant CHRISTI doctrinæ, sanctimoniæ falsa specie turgidi. Publicani & meretrices morbum agnoscentes suum, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis non uerbis, in affectu non cultu, in obedientia non ceremonijs sitam esse ueram pietatem, docet proposita parabola de duobus filijs, è quibus laudatur is, qui quod uerbis detrectarat, re præstitit.

Episcopis, & ijs, qui legitimis funguntur honoribus, etiam parum probis, tamẽ obtemperandum esse, modo recta doceant, admonet apud eundem cap. uigesimotertio: Super cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi &c. Audiendus est qui docet Euangelium, etiamsi non uiuat euangelice. Cæterũ eodem in loco taxat eos, quod humanis cõstitutiunculis onerent populum, subindicans in huiusmodi negligendos: quandoquidem aliâs & Apostolos defendit aduersus Pharisæos, calumniantes quod illotis manibus cibum caperent.

Non temere neque subito irrumpendum ad munus Euangelicæ prædicationis, docet ipse, tot testimonijs ante comprobatus, Ioannis, columbæ, patris: à baptismo secessit, ieiunauit, tentatus est, uicit: atq; ita demum undiq; spectatus atque instructus, non statim summa docuit, sed ab Ioannis prædicatione fecit initium, ad resipiscentiam & superioris uitæ pœnitudinem prouocans. Nullus enim opem medici desyderat, cui non displicet sua ualetudo.

Quod autem ultro quosdam accersit, uelut Iacobum, Andream, Petrum, ac Matthæum: quosdam sequi uolentes, rejicit: nos admonitos uoluit, non quoslibet esse recipiendos ad nostræ religionis consortium, sed eos duntaxat, qui syncero simplicíq; accedunt animo. Id quidem certo liquebat ei, cui patebant omnia: nobis idem conjecturis peruestigandum est.

CHRISTVS ut omĩbus prædicauit, ita neminẽ unq; blandimẽtis aut humanis promissis ad se pellexit, neq; quenq; ui adegit, cũ esset omĩpotẽs. benefactis traxit, exẽplo uitæ traxit, idem factũ ab Apostolis. Proinde uidendũ, rectẽ ne sentiant ij, qui Turcas bellicis machinis student Christianos facere. Imò potius tonet apud illos Theologorũ uox, Aplicæ similis: luceat uitæ candor. sic fiunt uere Christiani.

Apud Matthæum cap. octauo, Geraseni, conspectis miraculis, rogant IESVM, ut excederet suis finibus, quod ad ipsorum affectus esset inutilis. Ita nostris quoq; temporibus plerique sunt, qui taceri uelint doctrinam Euangelicam, ut cum ipsorum uitæ instituto pugnantem.

Christus

CHRISTVS adhuc infans fugit in Aegyptum, uir ultro sese offert satellitibus: indicans esse tempus fugiendi, ac subducendi sese, cum imminens periculum non uidetur facturum ad gloriam CHRISTI.

Apostolos suos diu rudes & incredulos, lenissimo pertulit animo, donec paulatim proficerent: ita sacerdotes summa mansuetudine ferre debent populum infirmum, donec sensim ad meliora prouehatur.

Idem se facilem ac popularem & expositum omnibus praebuit, ne publicanorũ quidem ac peccatorum fugiens conuiuia, sed nusquàm non agens Euangelij negocium. Ita conuenit episcopum, aut horum uicarios, omnibus sese accommodare, sed hoc interim agentes, non ut ipsi ditiores euadant, uerum ut suos reddant meliores. Asciuit te princeps in regiam, ut sis à confessionibus, aut à concionibus: ne id agas, ut episcopatum auferas, sed ut pauciora peccentur inter aulicos.

Carnis necessitudines obstare ijs, qui rem Euangelicam gerunt, testatur apud Matthaeum cap. decimotertio, inter suos pauciora proferens miracula ob illorum incredulitatẽ: Nonne, inquiunt, hic est fabri filius? nõne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacob & Ioseph & Simon & Iudas? & sorores eius omẽs apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Atq; alibi cognati illius parant eum in uincula conijcere, dicentes: In furorẽ uersus est. ut legimus Marci cap. tertio. Proinde qui uirtute uelit prodesse multis, maiore cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Discipulos, non habentes quod pro se responderent, ubique defendit aduersus Pharisaeorum calumnias: uelut apud Matthaeum cap. duodecimo, dum sabbato uellunt spicas: rursum cap. decimoquinto, dum illotis manibus cibum capiunt: iterum alibi, dum non ieiunant, quemadmodum Ioannis discipuli.

Non adnitendum, ut à quibusuis lauderis, sed duntaxat à probatis, & ab ijs, qui non laudent nisi honesta: docet diuersis locis. Nam Marci cap. primo, in templo uociferanti daemonio, respõdet: Obmutesce, & exi ab homine. Apud eundem cap. tertio, spiritib9 clamantib9: Tu es filius dei: additis minis interdicit, ne se proderet.

Iudam admonuit, nõ reiecit, nec ab osculo solito submouit, neq; prodidit, à quo erat prodendus: tantum tribuit amicitiae, ac domesticae familiaritati: docens nõ temere deserendam semel initam amicitiam. Sic & Martinus tulit Brixium suum.

Quod Petrus à negatione resipiscit, CHRISTO in illum oculos defigente: Iudas poenitudine facti ductus, abijt, ac suspẽdit se laqueo: duplicẽ indicat poenitẽtiã, frugiferam & infrugiferã. Felix autẽ peccator, quẽ lapsum aspicit CHRISTVS: infelix, qui semet ab illo auertit, ut uideri nõ possit. Est aliquid, seruatorẽ uel eminus sequi.

Quid nobis agendum sit, si quando ingruerit extrema malorũ procella, aut mortis necessitas, quae neminẽ nõ manet: docet ipse, sub tempus mortis secedens, uigilans, instanter orans, prostratus in terram, ueluti suis praesidijs destitutus, totus à patris auxilio pendeat. Martyr qui suas metitur uires, impar erit supplicijs.

CHRISTVS raro aedidit miracula, quae praeter admirationẽ nihil haberent utilitatis, qualia ferè sunt, quae nunc fingunt de diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à periculis, quae beneficẽtiae sunt. Proinde qui magnus uideri uult in ecclesia, huiusmodi

factis

factis magnū ſeſe declaret,quæ iuuent, nō quæ populi malo uires ipſius teſtent̃.

Nunquàm ceſſandum à doctrina ſacra,licet non proficiat omnibus: docet pa- rabola ſeminantis.Satis eſt ſi quædam proueniunt.

CHRISTVS cum ſuis diſcipulis,ut ab amicis ultro porrigentibus,quædam acce- pit:ita nihil exegiſſe legitur,aut captaſſe,nec niſi pro uitæ uſu præſenti.Ita qui præ- ſunt gregi Chriſtiano,gratis doceant: non deerunt,qui ultro ſuppeditent,ſi modo frugi ſint,& ultra naturæ neceſſitatem nihil requirant.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertinaciter aſpernantur ſalubrem admonitionē, ne uideamur illorum fauere peccatis:docent Apoſtoli,qui ex doctrina domini,pe- dum quoq; puluerem excutiunt in eos, qui non recipiunt Euangelium.

Non eſſe ſtatim ꝓhibendos,qui adminiſtrant eccleſiæ ſacramēta,aut qui doctri nam CHRISTI prædicant,etiā ſi uita parū reſpōdeat:ſubindicat Marci cap.nono, uetans ꝓhiberi,qui miracula ædiderat ſub noīe CHRISTI, cū ipſum nō ſequeret̃.

Boni paſtoris eſſe,nonnunquàm ſe in altiſſimum ocium abdere ac ſecedere,quo liberius precibus ac ſanctæ lectioni uacet: ut ijs rebus redintegratus, uegetior re- deat ad epiſcopi munia:docet Marci cap.ſexto, ſuos abducens in locum deſertum, ut aliquantiſper requieſcerent.

Quales oporteat eſſe ſeceſſus epiſcoporū, multis docet locis: non ad uoluptates ſecedens,aut uenationes,ſed ad orandum, ad familiarius colloquendum cum ſuis. tales erant ſeceſſus olim præſulum,quos ob infrequētiam monaſteria uocabant.

Solam ficum execratus eſt CHRISTVS, quæ folijs uelut impoſuit eſurienti: ſi- gnificans nullum hominū genus ſibi eſſe inuiſius,quàm hos,qui ſub pietatis præ- textu ſunt impij,& religionem titulo,cultuq; profitentes,uiuunt irreligioſe.

Quicquid ad ſalutē noſtrā pertinet,id crebris precibus à deo flagitandum:docet ipſe,ſubinde orans.Quicquid obtigerit boni,id deo ferendū acceptū:docet ipſe,fre quenter gratias agēs patri:idem inculcat parabolis aliquot,uelut illius,qui cogit im probitate ſua,nocturnū amicū ſurgere:item uiduæ, iudicē inexorabilē aſſidua in- terpellatione defatigātis:idē nō uno loco præcipit diſcipulis ſuis:Petite & accipietis.

Indolem egregij paſtoris etiam in puero ſubmicare,ac ſcintillulis quibuſdam ſeſe prodere:docet ipſe,puer duodecim annos natus, in templo ſapiētiæ ſuæ ſpecimen ac guſtum præbens:item in nuptijs præludens miraculo, & ante baptiſmum iam ceu meditans Euangelicum munus, ac prægeſtiens ad futuram prædicationem.

Qui uelit prædicationis Euangelicæ negocium ſuſcipere,eum oportet ab omni- bus carnis affectibus eſſe repurgatū, neq; quicq; niſi cœleſtia ſapere. CHRISTVS in baptiſmo ſpiritu impletus eſt,huius impetu raptus eſt in deſertum. Hinc à ten- tatione uictor, ſpiritus impetu raptus eſt in Galilæam: quemadmodū legis apud Lucam cap.quarto. Hinc ingreſſus Nazarenam ſynagogam, explicato uolumine Eſaiæ, locum nactus eſt de ſpiritu: Spiritus domini ſuper me,eo quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus miſit me. Nicodemum iubet renaſci, non ex car- ne,ſed ex ſpiritu. Apoſtolis,poſt reſurrectionem ad prædicandum ire iuſſis, afflat ſpiritum ſanctum.Rurſum ab aſcenſione mittit ſpiritum igneum.

Quidam ob hoc ipſum ſancti uolunt haberi,quod ſemet abdunt à uulgi conſpe ctibus. At exemplo CHRISTI, qui uere Chriſtianus eſt, non horret conſortium imbecillium,modo ſpes ſit ulla reſipiſcẽtiæ: in conuiuio contrectatur à muliere pec catrice: colloquitur priuatim cum muliercula Samaritana, quæ cum ſexto uiuebat adultero: conuiuatur cum publicanis. Cur enim horreat fidus & amicus medicus homines morbidos,modo ſpes ſit ſanitatis?

Beneficium gratis,& abſq; ſpe rediturí fœnoris eſſe collocandum, nec ullam be- nefactorum expectandam mercedem,niſi in reſurrectione iuſtorum: docet apud Lucam capite decimoquarto,parabola propoſita,monens,non eſſe inuitandos co gnatos,aut uicinos,aut diuites,ſed pauperes,debiles,cœcos,& claudos.

Cum uulgus horum,qui ſibi pij uidentur, in preculis, aut ſuperſtitioſis ceremo- niolis ſummam pietatis collocet, CHRISTVS apud Lucam capite decimoquinto, præcipuum pietatis officium,deóq; gratiſſimum declarat eſſe, ſi quis peccatorẽ ad reſipiſcentiam adducat:eandem ſententiam tribus parabolis inculcans,ouis cente- nariæ receptæ,drachmæ decimæ repertæ,& filij prodigi reſipiſcentis.

Atq; inibi ſummus ille paſtor, qui ſolus omniũ prorſus ab omni uitiorũ labe fu it immunis, docet peccatorẽ ex animo reſipiſcentẽ,cũ gaudio recipiendũ: cũ uulgo his inſultem9,& cũ æterna nota recipiamus,pinde quaſi nos uacemus omĩ crimine.

Vbiq; facta dictáq; ſua refert ad autorem patrem,exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus,néue noſtræ innitamur prudentiæ.

Quicquid uita communis obtulit,hoc ferè uertit in occaſionem docendæ pieta- tis. Oſtenſo Cæſaris nomiſmate & imagine,detorquet huc, ut ex imagine mentis meminerimus,quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuium exhibitum,hortatur ad cibum,qui non perit. Rurſus apud eundem Ioannem,ef- flagitãtibus ſignum aliquod,quod cum manna cœlitus olim delapſo,conferri poſ- ſit,ad ſui corporis epulas uocat,longe quouis manna ſacratiores. De inſigni ſcele- ratorum quorundam ſupplicio renunciantes,per occaſionem inuitat ad pœniten- tiam. Pueros oblatos uertit in exemplum manſuetudinis. Templi ſtructurã oſten tantibus, meminit de morte & reſurrectione ſua. Mulieris elogium, clamãtis bea- tum uterum,qui talem geſtaſſet infantem,beata ubera, quæ tali puero lac porre- xiſſent: huc deflectit, ut potius beatos oſtendat, qui concipiunt ſermonem diui- num,& hinc fructum ædunt nunquam periturum. Quãquam hæc ratio latius pa- tet,quàm ut ſit omnibus exemplis explananda.

Quod apud Ioannem capite duodecimo,phariſæi deſtinant & Lazarum inter- ficère:typum habet, quod improbi non ſolum oderunt CHRISTVM ipſum, ſed eos quoque per quos CHRISTI nomen illuſtratur.

Annotandus eſt apud eundem circulus,in quo ferè ſe uoluit,ubiq; & ſocietatem & fœdus Chriſtianum commendans:præſertim cap. duodecimo,& decimotertio, ſe declarat idẽ eſſe cum patre:adeo ut qui filiũ norit,norit & patrem: qui filiũ ſper- nat,ſpernat & patrem:nec ſeparatur ab hac cõmunione ſpiritus ſanctus,Sic eñ le- gis in epiſtola: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, ſermo,& ſpiritus,

atq;

atq; hi tres unum sunt. In idem consortium trahit suos, quos palmites suos appel/lat: obsecrans, ut quemadmodum ipse idem erat cum patre, ita & illi idem essent secum. Impertit ijsdem communem patris suumq; spiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro suas oues pascendas, nisi ter amorem CHRISTI professo: sub/indicans, episcopo nihil spectandum præter salutem gregis, & CHRISTI gloriam. Ac mox ostendit, quo debeat se præparare fidus ac uerus pastor, subijciens: Amen dico uobis, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem senueris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quò non uis.

Ad hunc modum conueniet in singulis mysticorum uoluminum locis philoso/phari, præsertim in Euangelijs: nam hæc exempli gratia duntaxat in medium ad/duximus, quo uiam indicaremus alijs, forsitan his meliora reperturis.

Sed bona difficultatis pars sita est in ipso sermonis habitu, quo traditæ sunt no/bis sacræ literæ. Nā tropis & allegorijs, ac similibus, seu parabolis ferè opertus est, & obliquus, nonnunq; usq; ad ænigmatis obscuritatem: siue id CHRISTO uisum est, quo Prophetarum sermonem, cui Iudæorum aures assueuerant, referret: siue hac difficultate segniciem nostram exercere uoluit, ut postea gratior esset fructus, non sine negocio quæsitus: siue hoc consilio sua mysteria prophanis & impijs oper/ta cælatáq; esse uoluit, at sic, ut interim pijs scrutatoribus non intercluderetur asse/quēdi spes: siue genus hoc dictionis potissimum placuit, quod ut ad persuadendū cum primis efficax est, ita doctis pariter & indoctis expositum & familiare, maxi/méq; secundum naturam: præsertim si similitudines ducātur ab ijs rebus, quæ uul/go notissimæ sunt. quod genus fuisse fermè leguntur Socraticæ. Neq; uero tātum ad docendum ac persuadendum efficax est parabola, uerumetiam ad commouen/dos affectus, ad delectandum, ad perspicuitatem, ad eandem sententiam, ne pos/sit elabi, penitus infigendam animo. Nam uehementius afficit animum adhibita parabola de filio prodigo resipiscente, in qua narratur adolescens à patre postula/re portionem substantiæ, quæ ad se rediret: deinde sibi fisus, committere se regioni longinquæ: mox oblitus indulgentissimi patris, cum turpissimis scortis ac nepoti/bus prodigere rem, parentis benignitate datam: deinde coactus extrema rerum omnium penuria, tandem amentiam suam agnoscere, & relictæ uitæ tangi desyde/rio. Reuertitur filius, agnoscit erratum. Occurrit pater, in amplexus filij effundit se se. Profertur noua uestis, profertur anulus, occiditur uitulus saginatus, tota domus læticia perstrepit. Nec aliter gaudet senex recepto iuuene, quàm si reuixisset. Non exprobratur temeritas poscentis, non luxus ac nequitia profundentis. Non memi/nit iam horum paterna pietas, cui satis est, quod resipuerit, quod sibi redditus sit fi/lius. Hæc inquam, acrius feriunt animum, quàm si quis citra parabolam dicat, deū libenter recipere peccatorem, modo ex animo pœniteat superioris uitæ: nec expro/brari peccatum ei, qui ipse uehementer oderit sua commissa.

Parabola.

Rursus adhibita ex Genesi parabola mystica, cum Abraham passim fodit pu/teos, Philistæi, iniecta terra, obturant fossos: refodit eosdem Isaac, ac plures insu/per addit, qui uenas habeant uiui laticis: Nōn ne iucundius audieris, quàm si sim/

plicitet

pliciter dicas, ex diuinis libris petenda præcepta recte uiuendi: ab his abhorrere, qui terrenis bonis addicti sint? Item qui nude declaret, quibus uirtutibus oporteat episcopum esse præditum, frigidius audietur, q̃ si totum Aaron apparatũ, à Mose diligentissime descriptum, ad allegoriam accõmodet. Sunt quæ gratius per crystal lum aut succinum pelluceant, q̃ si nuda conspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub inuolucro proferantur oculis, q̃ si prorsus retecta uisantur. Iam qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à CHRISTO nobis autore proficisci, intelligetur quidem: uerum si huc accommodet similitudinem de stirpe uitis & palmitibus, de capite & membris, de radice & ramis: mox uelut imagine depicta, res oculis subijcitur. Quin aliquoties fallit CHRISTVS suos ad tempus allegoriarum ænigmatibus, quo post altius inhæreat, quod uolebat intelligi: ueluti cũ Matthæi cap. decimosexto, monet cauendum à fermẽto Pharisæorũ: illis de panibus omissis succurrit, cum ille de uitanda Pharisæorũ hypocrisi loqueret.

Rursum cum apud Lucam, diuendita tunica, iubet emi gladium: cumq; respondentibus duos adesse gladios, ait, sufficit: per occasionem animum addit Petro, ut gladio rem aggrederet: cum hoc ageret CHRISTVS, ut hunc affectum, ui tuendi sese aduersus persecutiones, penitus ac radicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannẽ, admirantibus ingentem templi structuram, ait: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: nec Apostoli senserunt, illum de corpore suo loqui, occidendo, & intra triduum reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem: Modicũ & nõ uidetis, & iterũ modicũ & uidebitis me: ueluti per ænigma significauit, se breui moriturũ, sed mox à resurrectione semet illis exhibiturũ usq; ad diem ascensionis. Apud Matthæum uero quot parabolis regnum cœlorũ nobis adumbrat? seminantis uarie, rursum seminantis bonũ semẽ, grani sinapis: fermẽti exigui, in ingentẽ farinæ massam abditi: thesauri in agro defossi, insignis margaritæ.

Prouerbia. His finitima cognataq; sunt prouerbia, quod genus est: Cecinimus uobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubria, & non plorastis: quo significatũ est, Pharisæos nec Ioannis austeritate, nec CHRISTI ciuilitate fuisse prouocatos ad pœnitẽtiam.

Tropi. Sunt autem tropi, qui nõ pertineant ad grammaticos aut rhetores, sed pertinent ad idioma sermonis: quod si ignoretur, freqũter aut fallit, aut moratur lectorem. Ac Græca quidem lingua complures habet cum Latina communes, quosdam habet sibi peculiares. Cæterum Hebræa plurimas habet loquendi formas, ab utraq; dissonantes. Commune est nobis cum Græcis, quod dicimus, benefacere eum qui bene meretur de quopiam: at non item commune, quod illi dicunt εὖ παθεῖν, id est, bene pati, pro beneficio affici. Commune est cum illis, quod pro ἔχω χάριν dicimus, habeo gratiam. Non est commune quod illi pro eodem dicunt, οἶδα χάριν, id est, noui gratiam. Iam Apostoli, tametsi Græce scripserint, tamẽ non parum referunt ex proprietate sermonis Hebraici. Porrò Septuaginta, qui ueteris instrumenti libros nobis Græce tradiderunt, permulta referunt ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui ueterẽ sustulit translationẽ, quam in opere De locutionibus adducit Augustinus (si quis uelit illius gustum capere)

adeo, ut qui sit eius sermonis rudis, etiamsi probe Græce calleat, non assequatur aliquoties sententiam loquentis. Cuius generis sunt, ut unum aut alterum exemplum docendi gratia producam: iurat in cœlo, pro eo quod erat, iurat per cœlum: &, credit in eo, pro eo quod erat, fiduciam habet in illo: &, confitetur in eo, cōfitetur illum: in hoc cognoscent, in gladio percussit, per hoc cognoscent, gladio percussit: ero illi in patrem, erit mihi in filium: ero illi pater, erit mihi filius: duos & duos, pro binos: magis fortior est nobis, fortior est nobis: mulier si fuerit uiro alienigenæ, pro eo quod erat, si nupserit uiro alienigenæ: homo homo, pro quisquis: uiri uiri, cuiuscunque uiri: quæ fecit uirtutem eorum, pro, quæ fecit exercitibus illorum. Nam hoc arbitratus est Augustinus ad Hebraicum idioma pertinere, cum mihi uideatur idiomatis Græcanici. Hebraicum est, pronomen ex superuacuo addere: Beatus populus, cuius dominus deus eius: ostendit, pro fecit: bonas bonas, pro ualde bonas: Maria Cleophæ, pro Maria uxor Cleophæ: Iacobus Alphæi, Iacobus Alphæi filius. Eclipsis est familiaris Hebræis: omnis caro, pro omnes homines: centum animæ, pro centum hominibus: uerbum, pro, facto: Quid uerbum hoc fecisti nobis? honor, pro subsidio: misericordia, pro beneficentia. Porrò quod usu uenit in his, quæ uersa sunt ex sermone Hebraico, idem accidit in ijs, quæ translata sunt ex sermone Græco, quoties interpres illius linguæ reddit idioma. Verum huius generis formas aliquot indicauimus in Annotationibus, quas scripsimus in nouum testamentum. Et Aurelius Augustinus libris aliquot idem egit, quibus titulus est, De locutionibus. Quanquàm in hoc argumento felicius uersari poterat, si, quod annotauit, ex Hebræorū potius quàm Græcorum fontibus hausisset. Extant & annotationes Titanij Græci, scriptoris, ut apparet, neoterici in hoc ipso genere.

In, pro per.

Honor, pro subsidio.

Græci sermonis idiomata.

Iam alijs quoque tropis frequenter explicatur difficultas. Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones, qui cum CHRISTO erant crucifixi, conuiciatos ei fuisse: cum Lucas tradat alterum duntaxat id fecisse, sic explicat nodum Augustinus, ut dicat esse ἑτερωσιν numeri, latrones dictum pro latro.

Heterosis numeri.

Rursum, CHRISTVM triduo fuisse in sepulchro, per synecdochen explicant: quemadmodum & illud, quod apud Marcum post tres dies resurrecturus scribitur, cum diluculo tertij diei surrexerit.

Synecdoche.

Quoties autem explicato hyperbati anfractu, sensus obscuritatem discutiunt & Origenes, & Chrysostomus, & Hieronymus, & Augustinus?

Hyperbaton.

Quin & hyperbole non raro succurrit, uelut illuc: Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: cum uehementē tempestatē undarum intelligi uellet Psalmista. Neque cōtinuo mendacium est, quod ultra ueri fidem dicitur, sed in hoc adhibetur tropus, ut acrior & ardentior sit oratio. Ac ne quis absurdum putet, in diuinis libris hyperboles meminisse, facit hoc non raro Origenes, facit Chrysostomus, facit Augustinus & Hieronymus. Huius generis sunt illa: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorū: cum nihil aliud intelligi uellet, quàm esse difficillimū, ut diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ. Item apud Lucam: ubi parabola iubet ad conuiuium adhiberi debiles cæcos, & claudos:

Hyperbole.

claudos:nihil aliud significatur, quàm abiectos & calamitosos esse subleuandos beneficio gratuito. Rursum ubi prohibet, ne quē inter uiam salutent Apostoli: cum hoc uoluerit intelligi, non cōmittendum eis, ut ob humanos affectus, ullis dispendijs Euangelij negocium remorent. Vbi uetat, ne peram aut baculum tollant in uiam, sensit, eos his præsidijs liberos esse oportere, quibus uulgus se munit, iter initurum. Neq; enim dubium, quin Apostoli peras & baculos habuerint: cum Paulus & lacernam & bibliothecam reliquerit Troade. Vbi suos iubet liliorū exemplo uiuere, sentire uoluit, abijciendam anxiam sollicitudinē reponendi in posterū cōmeatus. Vbi iubet præberi maxillam leuam percutienti dextram: quid aliud uult, quàm nō referendam illatam iniuriam? Idem sentiendum, opinor, de relinquenda tunica ei, qui pallium abstulerit: & ultro ambulando bis mille passus cum eo, qui ad semel mille compulisset. Vbi negat esse suum discipulum, qui nō oderit patrē & matrem, plus dixit quàm intelligi uoluit. Vbi iubet ungi faciem oleo, ne uideamur ieiunare: nihil aliud sentit, quàm in benefactis nō captandam ostentationē. Nam arbitror, Apostolos nō solitos ungere faciem, cum ieiunarēt. Origenes indicat hyperbolen esse, quod in Genesi scriptum legimus: Lauit in uino stolam suam, & in sanguine uuæ pallium suum. Quis enim abluit uestes suas in uino? Verum his uerbis nihil aliud intelligi uoluit, quàm insignem & exuberantē agri fertilitatē. Idem hyperbolen esse putat, quod Paulus scripsit, Rhomanorum fidem prædicatam in uniuerso mundo, cum multis esset ignota regionibus. Diuus Augustinus in epistola ad Publicolam, quæ inter cæteras numero censetur centesima quinquagesimaquarta, putat in illis uerbis CHRISTI, quibus prohibet, in totum ne iuremus, neque per cœlum, neq; per terram, neq; per aliud quicq;, hyperbolen esse: plus enim dixit quàm sentit, quo uehemētius deterreret à periurio. Augustini uerba, si quis requiret, subscribam: *Si tamen illud nos adhuc mouet, quod in nouo testamēto dictum est, ne omnino iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum uidetur: non, quia uerum iurare, peccatū est: sed, quia peierare, immane peccatū, à quo nos longe esse uoluit, qui, omnino ne iuremus, admonuit.* hactenus ille. Veluti cum interminamur pueris, ne natent, dicimus: si uel aspexeris lacum, occidam te. Quam interpretationē si recipimus, consimili ratione explicabuntur & illa: ne diuertas ab uxore, ne resistas malo, ne irascaris. Iam quod Ioannes in Euangelij sui calce scripsit, totū mundum nō fore capacē librorū, qui de CHRISTO scribendi forent: Cyrillus & Chrysostomus ingenue fatentur, hyperbolen esse. Opinor & cum prohibet, ne quē uocemus patrem in terris. Præterea cum ait: nec iota nec apiculum unum legis omittendum, qui non impleatur: intelligens, nihil omnino prætereundum ex promissis diuinis: quæ constare possunt, etiamsi apices aliquot sublati fuerint. Sed huius quoq; generis aliquot exempla cōmonstrauimus in Annotamentis, quibus nouum testamentum explanauimus. His cognata sunt illa, quæ an tropis constent, nescio, certe ad uulgarem sensum accōmodanda sunt potius, quàm ad uiuum, ut aiunt, exigenda: uelut cum prohibet omnino iurare, sentit non esse iurandum, ut uulgus deierabat ob quaslibet causas. Cum prohibet sollicitum esse de crastino, sentit iuxta uulgi

Ad uulgarem sensum accommodanda.

FIGVRATE DICTA.

morem, qui ceu deo diffisus, anxie torquebatur cura futuri temporis. Cum prohibet resistere malo, sentit, malum non esse propulsandum malo, ut uulgus hominũ solet: alioqui licet reprehendere peccantes, licet & cohercere. Cum prohibet, ne uocentur rabbi, sentit, ne Pharisæorum more, qui supercilio turgebant ob hunc titulum. Cum prohibet in precibus multiloquium, sentit, non esse precandum iuxta quorundam exemplum, qui existimabant, deum multitudine uocum capi, magis quàm affectu mentium: alioqui legimus & CHRISTVM orasse prolixe. Sic iubet non irasci, sentiens iram uulgarem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat eum, qui fratri suo dixerit, fatue: sentiens, qui, quod uulgo solet, contumeliæ gratia id fecerit: alioqui CHRISTVS ipse suos discipulos, & Paulus Galatas stultos appellat, sed arguens, non incessens. Huiusmodi fermè sunt, cum apud Matthæum ait: Misericordiam uolo, & non sacrificium: omnino sacrificium uolebat, quod ipse indixerat: sed prius est præstare misericordiam, quàm offerre sacrificium. Rursum cum ait: doctrina mea non est mea, suam negat esse, quam patri ut homo ferebat acceptam. Rursum cum ait: nondum fuisse spiritum, quod IESVS nondum esset glorificatus: non sentit simpliciter, non fuisse spiritum, sed in Apostolis nondum apparuisse spiritum illum Euangelicum.

Latini sermonis idiomata.

Quin & ipse sermo Latinus habet sua quædam idiomata, quæ parum attentis, aut minus eruditis imponunt aliquoties: quod genus est illud apud Marcum cap. quinto, cum ab archisynagogo uenire dicuntur, qui ab illius ædibus ad illum uenirent: quem locum habemus iam olim deprauatum ab ijs, qui nõ agnoscebant Latinæ linguæ proprietatẽ, qua dicimus, ad me ibimus, pro eo quod erat, ad domum meam. Cæterum addubites forsitan, an in Apostolicis & Euangelicis literis reperire liceat ironiam: cum dubium esse non possit, quin in uetere testamento reperiatur, nimirũ libri Regum tertij, cap. decimooctauo, Helias irridens prophetas Baal: Clamate, inquit, uoce maiore: deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Potest & in his uerbis CHRISTI accipi ironia: Dormite iam & requiescite: iuxta Theophylacti Vulgariensis episcopi sententiam. Rursum apud Paulum epistolæ prioris ad Corinthios cap. sexto: Contemptiores qui sunt, hos ad iudicandum cõstituite: per ironiam dictum uideri potest, præsertim cum sequatur: Ad pudorẽ uestrum dico. Fortassis & illa CHRISTI uerba non multum absunt ab ironia: Non est bonum, sumere panem filiorũ, & proijcere canibus. Nec illa: Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores: neque enim uere sensit eos esse iustos, sed exprobrat, quod sibi iusti uiderentur.

Sunt & aliæ figuræ complures uerborũ ac sententiarũ, quæ ad cõpositionẽ, aut grauitatẽ, aut iucunditatẽ orationis faciunt, quas diuus Augustinus non grauatus est multis uerbis indicare in libris sacris, in opere, cui titulus, De doctrina Christiana. De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes, sed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarũ institutionũ nono. At ne quis hanc literaturæ partem fastidiat, ut grammaticã ac triuialem, Augustinus in opere De doctrina Christiana iubet nõ indiligẽter addisci, uelut utilem ad intelligẽdos libros canonicos.

Iam

Iam amphibologia uitium quidē est orationis, sed quod sæpenumero uitari nō potest, etiamsi Fabius, quoad fieri potest, uitandum esse monet. Augustinus adeo uitari uult, ut existimet manifestariū solœcismū citius admittēdum, q̄ ambiguam dictionē: & ossum dici mauult, q̄ os, si unum aliquod significamus, quæ multa dicuntur ossa, nō ora: qua quidem in re nō illi prorsus assentior. Verum hæc incommoditas frequētius accidit in lingua Græca, q̄ Latina. Proinde nos cōpluribus locis & indicauimus, & ubi licuit, submouimus. Tollitur autem ferè uel cōpositione, siue ordine sermonis cōmutato, si ex cōtextu nascatur, uel dictione ancipiti, per periphrasin explicata: quod ipsum Augustinus exemplis aliquot prosequit̄. Verum abusus uocis nōnunq̄ ancipitē reddit orationē: sed qui nō tam linguæ sit peculiaris, q̄ scriptori, ut sunt & inter autores sua cuiq̄ propria. Nam frequēter hærebit in Quintiliani sermone, qui præter Ciceronē nihil legerit. Sic Paulus aliâs carnē uocat cognatos, aut sanguinis affinitatē, aliâs totum hominē carnem appellat: nonnunq̄ crassior hominis, aut alterius cuiuspiam rei pars, caro dicitur: interdum affectum hominis ad uitia sollicitantē, carnē appellat: item corpus sæpe uocat, quod ex membris cōstat: aliquādo corpus idem illi ualet, quod caro. Spiritū alicubi uocant summū illum ac cœlestem: alibi mentis impetum, spiritū dicunt. Rursus aliâs dona spiritus sancti dicuntur spiritus: nōnunq̄ aër hic motus, spiritus dicitur, ut ibi: Spiritus ubi uult, spirat. cui penè idem est, quod ait Paulus: Spiritus quidē meus orat, mens uero mea sine fructu est. Huius generis sunt & illa, cum fidem dicunt pro fiducia: cum Latinis fides sit uel pollicētis, ut dare fidem: uel præstantis, aut nō præstantis ꝓmissum, ut soluere fidem, præstare fidem: fidentis aut credentis nō est, nisi cum sic loquimur, habeo tibi fidem, abrogat illi fidem. item cū Paulo dicit̄ ædificare, qui prodest: & destruere, qui nocet. rursus cum benedictionē uocat, beneficium sponte collatū. Sed de his plura sparsim dicta sunt nobis in Annotationibus: & in argumentis, quæ scripsimus in epistolas Apostolorū, nonnihil attigimus.

Amphibologia.

Verum in allegorijs, ut huc redeamus, quoniam his omnis ferè constat diuina scriptura, per quam æterna sapientia nobiscum ueluti balbutit, præcipua cura ponenda est: quæ nisi succurrunt, præsertim in ueteris testamenti uoluminibus, maxima pars fructus perierit lectori. Aliquoties perniciosus est uerborū sensus, nisi adhibeas allegoriæ remedium: quod genus illud: Beati, qui se castrauerūt propter regnum dei. & illud Petri: Hoc enim faciens, carbones igneos congeres super caput eius. Augustinus & illud huius esse generis opinatur: Nisi quis ederit carnē meam, & biberit sanguinem &c. Hic igitur, ut dictum est, conducet rerum naturalium cognitio: tum in poëticis allegorijs per ætatem prælusisse, aut etiam ab omni genere rerum ducendis aut tractandis similibus: qua de re & nobis olim libellus æditus est. Sunt qui noui quoq̄ testamenti historiam ad allegoriam trahunt, quod ego sanè uehementer approbo, cum aliquoties sit necessarium, sæpissime festiuum & elegans, si quis modo scite rem tractet. Nam mihi uidetur Ambrosius in hanc partem, ut illius pace dixerim, immodicus esse nonnunq̄, ueluti cum Petrum ad prunas calefacientem se, negat corporis frigus sensisse: cum id temporis frigus esse non

Allegoriæ.

Ambrosius.

posset, sed mentis hoc fuisse frigus. Eleganter hoc, quod ait in allegoria uersans: Sed frigus erat, ubi IESVS non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucem uideret, ubi negabatur ignis consumens. cæteraq; in hanc sententiam. uerum nihil uetat, quo minus & narrationis constet fides. Addit autem: si tempus consyderemus, frigus esse non poterat. ac paulo post: frigus ergo mentis, non corporis. Etenim licet in ea regione satis tepeat cœlum illis mensibus, tamen nox in æstuantissimis etiam plagis suum frigus habet. Huic simillimum est, quod subijcit de negatione Petri, magis argute, quàm uere patrocinans ei, quem CHRISTVS ob hoc ipsum labi passus est, ut ipse resipiscens, miserante CHRISTO, confirmaret fratres suos: & tamen adeo nouum uideri uult, potuisse peccare Petrum, ut peccatum illius nec ab Euangelistis comprehendi potuerit: perinde quasi satis idoneum sit argumentum, illos nõ assecutos, de quo uarie narrarint, cum idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæum ac Marcum prodenti puellæ, respondet: Nescio quid dicas: huc detorquet, quasi non negarit dominum, sed à muliebri proditione se separarit. Quod si maxime quis urgeat, illum abnegasse, quod esset de numero eorum, qui fuerant cum IESV Galilæo, aut, ut à Marco scriptum est, Nazareno, tamen huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur: Non noui hominem: eôdem torquet, quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod confirmandæ rei gratia adducit ex Paulo: Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per IESVM CHRISTVM, & deum patrem (etiamsi non nesciam, secus ab alijs explicari) mihi uidetur, non naturam significasse Paulus, quam CHRISTO non ademit: sed infirmius quiddam & humilius intelligi uoluisse hominis uocabulo: uelut cum ait: An secundum hominem hæc loquor? Atque hæc quidem licet plausibiliter & argute dicerentur in schola declamatoria, tamen in rebus sacris neque ludendum est, neque decet argutari, neque expedit torquere quicquàm: ne dum falsa defendimus, fidem ueris abrogemus. Simplex est, iuxta Tragici sententiam, ueritatis oratio: nihil autem CHRISTO neque simplicius, neque uerius. Fortassis huius generis est, quod Augustinus in homilia quadam de muliere in adulterio deprehensa, quinq; uiros, & sextum uirum non uirum ad allegoriam accommodat, meo iudicio coactius. Iam in numeris passim philosophantur de numero trigesimo, sexagesimo, & centesimo, rem Hebraicam ad Græcos aut Latinos numeros accommodantes. Item de quinq; milibus hominum satiatis, de quinq; panibus, de duobus piscibus: de talentis decem, quinq;, & uno: de farinæ satis tribus. non quod negem alicubi in numeris latere mysterium, sed quod in quibusdam ascita, detortaq; uideantur adferri. Simplicissimũ est, quod idem uerissimum esse puto, decem, quinq;, & unum posita esse, pro plurimo, mediocri, & minimo. Est ubi summam parabolæ satis sit attigisse, etiam in ijs, in quibus allegoria uitari non potest: uelut in parabola patrisfamilias, aduersus nocturnum furem uigilantis, quæ nihil aliud deliniat, quàm eius diei subitum & inopinatum aduentum. Sunt qui fastidiant omnes allegorias,

tanquàm

tanquàm rem arbitrariam, somniq́ꝫ simillimam. A quibus ut uehemẽter dissentio, cum uideam absq́ꝫ his plerosq́ꝫ sensus, aut absurdos esse, aut perniciosos, aut futiles, leues ac frigidos: cumq́ꝫ constet CHRISTVM allegorijs usum, & Paulum aliquot ueteris instrumenti locos per allegoriam interpretari: ita non possum non improbare quorundam ineptum allegorismum, qui fingunt, quod explicent allegoria. Viator fessus insedit tergo ingentis draconis, arboris truncum esse ratus: is excitatus deuorauit miserum. Viator est homo: draco, mundus, qui sibi innitentes perdit. Satis est ea, quæ reperiuntur in sacris libris, ad allegoriam accommodare, si res ita postulet, ut ipsi nihil affingamus. Audiui quendam theologum Parisiensem, qui de filio prodigo parabolam, in quadraginta dies protraxit: effingens iter abeuntis ac redeuntis, quasi nunc in diuersorio uesceretur artocrea, è linguis confecta, nunc præteriret molam aquatilem, nunc aliud atque aliud ageret: & ad eiusmodi confictas nænias, Prophetarum & Euangeliorum uerba detorquebat. Atq́ꝫ interim imperitæ multitudini, & crassulis magnatibus deus esse uidebatur. Nec sine causa ridet Hieronymus eos, qui Poëtarum fabulas ad CHRISTVM detorquent: nisi si quid ad mores commode deflectetur: ueluti fabula Protei in inconstantes, Phaëtontis in temerarios, Tantali in auaros & parcos, Midæ in diuites stolidos, Danaës in ius pecunia corruptum, Ixionis & Danaidum in frustra laborantes. Quandoquidem dubium non est, quin ueteres in hunc usum pleraq́ꝫ commenti sint. Nullum autem familiarius docendi genus, nec efficacius, quàm per similium collationem. ea CHRISTVS à rebus uulgarissimis sumit, qui suam doctrinam quàm maxime popularem esse uoluit. Quis enim non uidit iaci semen in terram? quis non conspexit piscatores, iacientes retia? quis nescit palmites amputatos exarescere? Atq́ꝫ hæc uulgata mire nouat, ad suam philosophiam accommodans. De Scotidarum subtilitatibus, paucorum est differere, in his promptum est quibuslibet philosophari. Vides exorientem solem, exhilararis: quid uoluptatis sensurus, si cordis oculis exoriatur sol ille iustitiæ? Molesta res est morbus corporis, quanto molestior animi morbus? Horres contagium pestis corporalis, multo magis uitanda morum pestilentium contagio. Res elegans tibi uidetur, hortus omni florum & arborum genere uernans: quale spectaculum animus innocentia uirens, ac uirtutum omni genere exuberans? Vides serpentem, habes exemplum Christianæ prudentiæ. uides columbam, habes imaginem Christianæ simplicitatis. uides ceruum, habes symbolum, admonens auide sectandas diuinas literas. uides agnum, habes typum innoxiæ mansuetudinis. urget hyems, admoneris ut in rebus aduersis, fortunæ melioris expectatione te sustineas. blanditur æstas, admoneris ut te præpares ad uenturas erumnas. grauis est senectus, aspiras ad immortalitatem. grata est iuuentus, admoneris ut uenturæ senectuti, uirtutũ & eruditionis pares præsidia. Ita quicquid hic uisibilis mũdus offert oculis corporeis, eius ideam reperies in rebus animi. Cæterum quibus ex fontibus petendæ sint allegoriæ, partim explicat Dionysius in opere, cui titulum fecit, De diuinis nominibus: partim Augustinus libro De doctrina Christiana tertio: propositis & explicatis septem

Ticonij regulis, aliquanto plus honoris habens, primũ infanti, deinde hæretico, q̃
nos habeamus scriptoribus quibusdam orthodoxis. Fortassis & à nobis nonnihil
conferetur, si quando uacabit absolui libellum, olim cœptum, de Theologicis alle-
gorijs. Interim unum illud addam, non satis esse circunspicere, quomodo iuxta sen-
sum historicũ, simplex est: quomodo iuxta tropologicum, qui ad mores & uitam
cõmunem pertinet, quomodo iuxta allegoricum, qui capitis ac totius corporis my/
stici tractat arcana, quomodo iuxta anagogicum, qui cœlestem attingit hierar-
chiam, diuersis in rebus uarie reluceat æterna ueritas (nam ad hunc modum uideo
quosdam diuidere) uerumetiam cõsyderandum erit in singulis horum, qui gradus
sint, quæ differentiæ, quæ tractandi ratio: quot modis tractet Origenes Abra-
ham à deo tentatũ, & in historia uersans, quos tamen locos inuenerit. ut ne dicam
interim, quod typus pro uarietate rerum, ad quas accommodatur, pro diuersitate
temporũ uelut aliam accipit figuram: sicut porcorum siliquæ, quibus perditus ille
filius cupit explere uentrẽ famelicum: ad opes, ad uoluptates, ad honores, ad mun/
danam eruditionem possunt accõmodari: & tamẽ adhuc uersaris in Tropologia.
Quin tota parabola potest ad Iudæorũ populum, ac gentes illius temporis appli-
cari. Gentes resipiscunt & recipiuntur, obmurmurant Iudæi: placat utrosq; pater
cõmunis. Iam ex personarũ, quibus accõmodatur parabola, temporumq; uarieta/
te, noua penè facies sermonis nascitur. qua de re nõnihil attigimus in superioribus.
Porrò in tractandis allegorijs, felicissimus artifex est Origenes, sedulus magis q̃
felix Ambrosius, si quis forsitan requirit exemplum, quod imitetur.

Allegoriæ Theologicæ.

Citatio.

Quin & illud in primis admonendus est theologiæ candidatus, ut apposite ci-
tare condiscat sacræ scripturæ testimonia, nõ è summulis, aut elenchis, aut sordidis
conciunculis, aut alijs id genus collectaneis, iam sexcenties aliunde aliò confusis ac
refusis: sed ex ipsis fontibus. Nec imitetur quosdam, quos non pudet oracula di-
uinæ sapientiæ uiolente detorquere ad alienos sensus, aliquoties & ad contrarios.
id ne fiat, prima sit cura, librorum omnium ueteris nouiq; testamenti sententiam
ex priscis illis interpretibus perdiscere. Audiui quosdam in palæstris Sorbonicis
non uulgariter exercitatos, qui in frequentissima concione multa philosophaban-
tur, non intellecto themate, quod ex more proposuerant, ne ad literam quidem, ut
uocant: magnoq; pudore doctorum hominum tumultuabantur, extra oleas, ut
est in prouerbijs, currentes. Sunt qui secum adferunt sua decreta, & uulgaribus opi
nionibus infecti, his seruire cogunt arcanam scripturam, cum ex hac potius peten-
da sint animi decreta. Quod eleganter admonet Hilarius libro De trinitate pri-
mo, cui optimus diuinorum uoluminũ lector est, qui dictorũ intelligentiam expe/
ctet ex dictis potius q̃ imponat, & retulerit magis q̃ attulerit: neq; cogat id uideri
dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Sunt qui eam
ad publicos affectus ac mores pertrahunt: & cum huius regulæ seruire conueniat,
quicquid oporteat fieri: huius patrocinio tuentur id, quod uulgo fit. Iam est occul-
tius quidem, sed hoc ipso nocentius deprauandi genus, cum abutentes diuinæ scri-
pturæ uocabulis, ecclesiam, quæ CHRISTI corpus est, interpretamur sacerdotes:
mundum.

Ecclesia.

mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiam non pertineant: interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accõmodantes: cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus: quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Proinde qui recte uolet uti scripturis, non sat habeat, quatuor aut quinq; decerpsisse uerbula: quin potius circunspiciat, unde natum sit, quod dicitur. Frequenter enim huius aut illius loci sensus ex superioribus pendet. Perpendat, à quo dicatur, cui dicatur, quo tempore, qua occasione, quibus uerbis, quo animo, quid præcesserit, quid consequatur. Quandoquidem ex hisce rebus expensis collectisq; deprehenditur, quid sibi uelit, quod dictum est.

Mundus.

In his hæc quoq; seruanda regula, ut sensus, quẽ ex obscuris uerbis elicimus, respondeat ad orbẽ illum doctrinæ Christianæ, respõdeat ad illius uitam, deniq; respondeat ad æquitatẽ naturalem. Quidam impudẽter scripturam diuinã trahunt ad sensum alienissimum, uelut is, qui quod dictum est de tentorijs hostium, apud Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian: detorsit ad Bartholomæum excoriatum, quod habet historia, licet ea, fide careat. aut is quod habetur in libro Iudith: Gyrantes uallem, uenerunt ad portam: stultissime deflexit ad argumẽta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus Poëtarum, ad alienum sensum, ceu per iocum abutuntur. Quod aliquoties facit diuus Bernardus, uenuste magis, quã grauiter, meo quidem iudicio. Sic enim imbiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occursarent. Nam quod hodie quidam, siquando festiui student uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, nõ solum indoctum est, uerumetiam impium, & supplicio dignum. Impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos prorsus abducat à litera, plerunq; sterili. Quin potius nemo fermè ueterum non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicat: atq; ipse etiam Hieronymus: quod non uno in loco propemodum fatetur. In his igitur cautius obseruandum, num qua uis facta sit uerbis sacris: nisi si quis fas esse putat id facere, quoties capiendus est hostis, aut à uitijs deterrendus infirmorũ animus. Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut opportune sacris uerbis utamur. Si primum curaris, ut id facias quã optime, postea fiet, ut & facile facias. Id cum ubiq; præstari uelim, maxime tamen præstare conuenit, ubi res est cum aduersarijs nostræ religionis: aut ubi refellitur falsitas, & asseritur ueritas, aut ubi mysticæ scripturæ sensus enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum non euincamus, quod astruimus, uerumetiam risui simus aduersario. & tamen mea sententia nusquam magis peccatum est à ueteribus. Huius generis arbitror, quod Ambrosius libro De spiritu sancto secundo, capite sexto, ex loco qui est apud Paulum in epistola ad Philippenses capite tertio: Qui spiritu seruimus deo: ratiocinatur aduersus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum dici, connectens has duas uoces πνεύματι & θεῷ, cum Græco sermone magis exprimatur sensus diuersus, uidelicet nos colere deum non corporeis uictimis ac ceremonijs, sed spiritu: præsertim

Bernardus.

cum

cum ſpiritui non addatur ſuus articulus. Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananææ uerbis: Miſerere mei domine fili Dauid: colligit, illam perfecta fide & deum credidiſſe CHRISTVM & hominem. quod id temporis, opinor, nec ipſos Apoſtolos credidiſſe. quaſi deum agnoſcat, quiſquis domini nomine compellet, aut quaſi ſubſidium huiuſmodi nō ſoleat & à ſanctis uiris peti. Rurſum quod Auguſtinus uerba Baptiſtæ, quæ legunt̃ apud Ioannē cap. primo: Et ego neſciebam eum: abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuerſas Donatiſtarū phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuiſſe Ioannē, quod CHRISTVS autoritatem baptiſmi ſibi ꝓprie ſeruaſſet, cum cætera noſſet oīa: neqꝫ eñ CHRISTVS magis autor eſt baptiſmi, q̄ ordinis: & tamē ab hæretico cōſecratus epiſcopus, reconſecratur: ut interim donemus uerum eſſe ſenſum, quem inducit Auguſtinus.

Loci theologici. Quod nunc dicturus ſum, haud ſcio an uel præcipuam allaturum ſit utilitatem, ſi quis dextre præſtiterit: id eſt, huiuſmodi, ut locos aliquot theologicos aut tibi pares ipſe, aut ab alio quopiam traditos, accipias: ad quos oīa quæ legeris, uelut in nidulos quoſdam digeras, quo promptius ſit, ubi uidebitur, quod uoles uel promere, uel recondere: uelut (ut exempli cauſa rem notem) de fide, de ieiunio, de ferendis malis, de ſubleuandis infirmis, de ferendis impijs magiſtratibus, de uitando ſimplicium offendiculo, de ſtudio ſacrarum literarum, de pietate erga parentes, aut liberos, de Chriſtiana charitate, de honorandis primatibus, de liuore, de obtrectatione, de caſtimonia, atque alijs id genus: nam innumerabiles fingi poſſunt. His in ordinem compoſitis, iuxta rerum pugnantiam, aut affinitatem (ut in Copia quoqꝫ noſtra quondam indicauimus) quicquid uſquam inſigne eſt, in omnibus ueteris inſtrumenti libris, in Euangelijs, in Actis, in literis Apoſtolorum, quod uel conueniat, uel diſſonet, ad hos erit redigendum. Quod ſi cui uiſum erit, poterit ex antiquis interpretibus: poſtremo uel ex Ethnicorum libris huc conferre, quod uſui futurum exiſtimarit. Hac uſum fuiſſe ratione diuum Hieronymum, ex ipſius ſcriptis mihi propemodum uideor animaduertere. Siue quid erit differendum, aderit ad manum parata ſupellex: ſiue quid explicandum, facilis erit locorum collatio. Quandoquidem hæc non Origeni tantum, ſed & Auguſtino optima ratio eſt interpretandi diuinas literas, ſi locum obſcurum ex aliorum locorum collatione reddamus illuſtrem: & myſticam ſcripturam myſtica, ſacra ſacram exponat. Atque hiſce iam rebus inſtructus, iugi meditatione uerſetur in diuinis literis, has nocturna curet uerſare manu, uerſare diurna, has ſemper in manibus, ſemper habeat in ſinu, ex his ſemper aliquid aut auribus inſtrepat, aut oculis occurrat, aut animo obuerſetur. In naturam ibit, quod uſu perpetuo fuerit infixum.

De ediſcendo. Nec mea ſententia fuerit inconſultum, diuinos libros ad uerbum ediſcere, uel nō intellectos, autore Auguſtino: quod equidem ſic interpretor, etiam ſi ſenſum myſticum nondum percipias. Nam facere, quod apud monachos aliquot fieri uidemus, nec aliter ediſcere pſalmos, quàm pſitacus ediſcit uoces humanas, plus habet tædij quàm fructus. Neqꝫ enim facilius tantum ac tenacius inhæreſcunt memoriæ, quæ intelligimus, uerumetiam maiore cum utilitate. Id primum fieri uelim in noui

teſtamenti

testamenti uoluminibus, quæ tanto præsentius faciunt ad nostram professionem, ut hodie uel sola sufficere possint, nimirum uulgata iam, & animis omnium infixa CHRISTI doctrina. Nam olim Iudæis ad fidem adducendis, necessario erat adhibenda ueteris autoritas instrumenti: nunc nobis cum Iudæis minimum est negocij, & apud alios non est eadem autoritas libris Hebræorũ. Etiamsi non negem, plurimam ex illis utilitatem capi: si quis adhibitis allegorijs, uel ad CHRISTVM, in illis adumbratum, uel ad mores accommodet: atq; id si non immodice, sed carptim fiat. Sunt enim, quæ uerbatim ad allegoriam trahere, frigidum sit, quod admixta sint multa: non ut significent aliquid, sed ut tenor ac series historiæ constet. Sit igitur apud nos primus honos nouo testamento, per quod Christiani sumus, & ubi CHRISTVS nobis multo expressius quàm in uetere depingitur: proximus ueteri, & in hoc his libris, qui cum nouo maxime consentiunt, quales sunt Esaiæ libri. Quanquàm si dispositis, ut dixi, locis, frequenter Paulinas epistolas cum Euangelijs, & cum utrisque conferas Esaiam, reliquaq; ueteris testamenti loca: futurum est, ut hæc suapte sponte inhæreseant & insideant memoriæ. Quod si quos deterret hic labor, illud quæso secum cogitet, qui conueniat, ut theologus futurus sophisticas præceptiunculas ediscat, ediscat qualescũq; in Aristotelem cõmẽtarios, aut etiã paraphrasim, ediscat Scoti conclusiones, quas uocant, & argumẽta: & idem operæ grauetur dare libris diuinis, ex quorum fontibus uniuersa scatet theologia, quæ modo uere sit theologia. At quanto satius est, semel hoc laboris (nec enim dixerim tædij) deuorare, quàm semper recurrentibus in orbem laboribus, quoties tractandum aut citandum erit aliquid, ad dictionarios, summulas, & indices confugere? ueluti faciunt mei similes quidam, qui cum domi nihil habeant supellectilis, quoties opus est cantaro aut patella, à uicino petunt utendam. At recte monet sapiens ille, ut aquam de tua bibas cisterna, & adeo non sit necesse aliunde rogare, ut tu potius de tuo fonte deriues in alios. Quin igitur omissis confusis istis formularijs, & impuris summulariorũ lacunis, tuum ipsius pectus bibliothecam facito CHRISTI, ex eo uelut è penuario depromito prouidus paterfamilias seu noua, seu uetera, utcunq; postulabit res. Longe uiuidius penetrant in animos auditorum, quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt, quàm quæ ex aliorum farragine subleguntur.

Nouum testamentum.

Atq; inter hæc roget aliquis, quid tu, num adeo facilem & expositam iudicas scripturam diuinam, ut absq; cõmentarijs possit intelligi? Quid ni possit, aliquò usq;, prius cognitis dogmatibus, & hac qua dixi collatione locorum adhibita? Alioqui quid aliud secuti sunt, qui principes in hanc commentarios æddiderunt? inter quos præcipuus est Origenes, sic hanc Venerem exorsus, ut nemo post illum ausit manus apponere? Quid autem uetet alios eôdem peruenire, quò peruenerunt illi, si eadem ingrediantur uia? Non hæc dico, quod cuiq; autor esse uelim, ut præteritis ueterum cõmentarijs, diuinæ scripturæ sciẽtiam sibi uindicet, aut etiã uenetur. Imò partem laboris adimat nobis ueterũ labor, adiuuemur illorũ commentarijs, dummodo primum ex his deligamus optimos, uelut Origenem, qui sic est primus, ut nemo cum illo conferri possit: post hunc, Basilium, Nazianzenum, Athanasium, Cyrillum,

De commentarijs.

Origenes.
Basilius.
Nazianzenus
Athanasius.

Cyrillus. Chrysostomus. Hieronymus. Ambrosius. Hilarius. Augustinus.

Cyrillum, Chrysostomum, Hieronymum, Ambrosium, Hilarium, Augustinum: deinde ut hos ipsos cum iudicio delectuque legamus, etiamsi reuerenter legi uolo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati sunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunque uincendis hæreticis, quorum contentionibus tunc feruebant omnia. Præterea uix quisquam est horum, cuius falso titulo non permulta circumferantur: atque adeo quod est impudentius, cuius libris non multa permixta sint aliena, id quod in Hieronymo certe palam arguimus, & in Augustino forsitan arguemus. Nec ita multum negocij fuerit idem facere in cæteris, hoc est, in Origine, in Ambrosio, in Chrysostomo. Quod ni hic quoque fuerit oculatus lector, periculum est, ne impostoris aut nebulonis somnium, pro Hieronymi aut Ambrosij oraculo amplectatur. Sic enim hodie quidam τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες, περαίνονται: Sic ait Hieronymus in quodam sermone, sic Augustinus in quadam homilia ad fratres heremitas: perinde quasi de tripode pronunciarent oraculum.

Delectus autorum & operum.

Sit igitur delectus non solum autorum, uerumetiam operum. Et in autoribus nō hoc modo discrimē est, quod Græci præcellunt Latinos, quod ueteres recentiores: uerumetiam quod in singulis etiam generibus alius sit alio præstantior. In operibus cauendum, ne nothum & suppositItium pro germano ueroque amplectaris. Proinde quandoquidem in tanta librorum multitudine, & in tanta ætatis fugacitate, non uacat euoluere omnia, superest, ut primum legamus optima.

Coaceruatores.

Quorsum attinet in hisce neotericis coaceruatoribus uerius, quam interpretibus, bonas horas haud bene collocare? in quibus primum quam multa sunt, quæ tibi postea sint maiore negocio dediscenda? Deinde si quid inest recti, id ex ueteribus haustum comperies, sed mutilum ferè ac decurtatum: quod ob linguarū & rerum inscitiam multa, & haud scio an optima, quoniam nō assequebantur, coacti sunt prætermittere. Quid, quod bona pars istorum, ne decerpit quidem ab illis, sed à sæpius collectis ac transfusis collectaneis, uelut è decima lacuna, suffuratur, ut penè nihil resipiant sui fontis? Deinde ne nihil de suo addidisse uideatur, aspergit aliquid suorū somniorum, aut è sordido quopiam, & pridie nato autore admiscet, quasi cum multa iura confundit cocus: ut inquit Plautus. Postremo, ut eadem doceant cum priscis, quam frigent apud hos sordentque omnia, ob sermonis infantissimam balbutiem? At Hieronymus ita delicijs omnia condit ac locupletat, ut cum aberrat à uero, aut à re digreditur, tamen plus bonæ rei doceat, quàm isti, cum uere rem tradunt. Vt ne dicam interim, quod omnino tales ipsi reddimur, cuiusmodi sunt autores, in quibus assidue uersamur. Neque enim perinde ciborum qualitas transit in corporis habitum, ut lectio in animum ac mores legentis. Si in ieiunis & frigidis, in fucatis, in spinosis ac rixosis scriptoribus assidui simus, tales euadamus oportet: sin in his, qui uere sapiunt CHRISTVM, qui ardent, qui uiuunt aguntque, qui ueram pietatem & docent & præstant: hos saltem aliqua ex parte referemus. At dices, si nihil accesserit, parum instructus fuero ad palæstram scholasticam. Neque uero nos pugilem instituimus, sed theologum, & eum theologum, qui quod profitetur, malit exprimere uita quàm syllogismis. Nec est quod tibi tantopere displiceas, si inter istos

parum

parum theologus habearis:cum inter eoſdem ne Hieronymus quidẽ ipſe ſit habi
turus quod reſpõdeat, ac fortaſſe nec ipſe Paulus. In culpa eſt nõ ipſa Theologia,
quæ non ſic nata eſt: ſed quorundam tractatio, qui totam illam ad dialecticorum
argutias, & Ariſtotelicam philoſophiam detraxerunt: ut illic non paulo plus ſit
philoſophiæ quàm theologiæ. Atqui fieri poteſt, ut rhetor aliquis, aut arithme-
ticus, aut muſicus ſic eandem tractet, ut nemo iam ſit intellecturus, niſi qui prius
artium illarum uim omnem cognitam habeat. Quid autem neceſſe eſt, ad omnes
omnium quæſtiunculas certa reſpondere Thelogum? quarum neque numerus
eſt ullus, neque modus, neque finis: dum hydræ in morem, pro una reciſa, ſexcen-
tæ repullulant? Sunt quæ parum pium ſit inueſtigare, ſunt quæ citra ſalutis diſpen
dium poſſunt neſciri: ſunt de quibus eruditius ſit ambigere, & cum Academicis
ἐπέχειν, quàm pronunciare. Quis enim fructus ſi me torqueam, an deus creare
poſſit hominem ἀναμάρτητον? an deus aliquo ab ipſo diſtincto ſit unus? An poſ-
ſit reſpectum producere ſine fundamento & termino? an anima CHRISTI po-
tuerit falli aut mentiri? an hæc propoſitio, deus eſt ſcarabeus, æque poſſibilis ſit,
atque hæc, deus eſt homo? Dictum eſt, ſcrutamini ſcripturas, non ut ſemper du-
bitemus, ſed ut dubitare deſinamus. Non quod hoc exercitationis genus in totũ
damnem: ſunt & in neotericorum libris multa digna cognitu: ſed ea per ætatem
modice deguſtentur, ſobrie caſteque tractentur. Nam hoc ſtudiorum genus olim
apud Theologos prorſus incognitum fuit: deinde poſteaquam irrepſit, ut ferè fit
in rebus humanis, paulatim in immenſum increuit. Vnde cœpit in aliquot iam
Academijs parcius ac moderatius adhiberi, uelut apud Anglos in Cantabrigien-
ſi, apud Brabantos in Louanienſi. Nec ideo minus florent hæc ſtudia, ſed ueri-
us florent. Quale uero ſpectaculum eſt, theologum octogenarium nihil aliud ſa-
pere, quàm mera ſophiſmata? Nam huiuſmodi non paucos uidimus olim Lu-
tetiæ, quibus ſi quid depromendum fuiſſet ex Paulo, uidebantur ſibi prorſus in
alium mundum tranſlati. Proinde ſi cui contigit tanta ingenij uis, ut utrunque
ſtudiorum genus complecti poſſit, eat ſanè per nos, eat quò illum ſua uirtus uo-
cat, eat pede fauſto. Sed ab ijs tamen, quæ nos prætulimus, incipiendum: his maio-
rem ac meliorem uitæ partem impertiendam, cenſeo. Quod ſi alterutrum ſit de-
ſerendum, non poſſum non fateri, quod uerißimum eſt: malim in hoc latus de-
flectere. Præſtat, paulo minus eſſe ſophiſtam, quàm minus ſapere in Euangeli-
cis & Apoſtolicis literis. Satius eſt, ignorare quædam Ariſtotelis dogmata, quàm
neſcire CHRISTI decreta. Denique malim cum Chryſoſtomo pius eſſe Theolo-
gus, quàm cum Scoto eſſe inuictus. Illud certe negari non poteſt, per ueteres il-
los illuſtratam ac defenſam CHRISTI doctrinam, quos ita demum patiar anti-
quari, ſi conſtet, horũ argutiſſimis argutijs & ſubtiliſſimis ſubtilitatibus uel unum
Ethnicum conuerſum ad CHRISTI fidem, uel unum reuictum ac mutatum hæ-
reticum. Nam quod hodie pauciores ſunt, aut certe extant hæreſes: id, ſi uerum fa
teri uolumus, faſciculis debemus uerius, quàm ſyllogiſmis. Quis enim omnino no
dus dialectica ſubtilitate necti poteſt, qui non eadẽ ſubtilitate diſſoluatur, ſi liberũ

sit utrisq;, quod uoluerint, assumere? Quis uero fructus, si nectas, quod explicare non potest, qui tamen non assentitur, imò aliquoties ne is quidem qui nectit? Sed simplices illæ literæ, ueritate non arguta efficaces, totius orbis populos, paucul is annis innouare potuerunt. Verum missam faciamus studiorũ collationem. sit in his suum cuiq; pulchrum, & ut Paulinis uerbis utar: in suo quisq; sensu abundet. Cui placēt scholasticæ conflictationes, sequatur suo quidem arbitratu, quod in scholis receptum: modo ne solum hoc agat, modo ne nimium diu. Nam uidi complures, qui iam semicani, cum prisca illa theologia conati sunt redire in gratiam, sed parũ feliciter successit conatus, nimium serus. At si quis magis cupit instructus esse ad pietatem quàm ad disputationem, statim ac potissimum uersetur in his scriptoribus, qui proxime biberunt de fontibus. Si quid extiterit dubitationis, in his quæ pertinent ad pietatem, non deerit integro prudentiq; uiro, quod è diuinis oraculis salubriter respondeat. Habet Paulus fidele consilium, ubi domini præceptum non habet. Quod diminutum erit in syllogismis, id pensabit sancta ad deum precatio. Deniq; satis inuictus fueris Theologus, si nulli succumbas uitio, nullis cedas cupiditatibus, etiamsi à contentiosa disputatione discesseris inferior. Abunde magnus doctor est, qui pure docet CHRISTVM. Si turpe ducunt, nescire quid definiat Scotus, turpius est, nescire quid decernat CHRISTVS. Si parum theologicum est, non assequi quæ scripsit Durandus, minus theologicũ est, nõ assequi quæ scripsit Paulus. A diuinis oraculis nomen habet Theologus, non ab humanis opinionibus. Et bona theologiæ pars afflatus est, qui non contingit, nisi moribus purgatissimis.

RATIONIS SEV COMPENDII VERAE THEOLOGIAE, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM, FINIS.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium, de quo controuersia est, non intelligunt: nec prorsum aliam ob causam

Apud indoctos tantum Apologia est opus.

ſam calumniantur, niſi quod nõ intelligant. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas, & Hebraicas literas uel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in ueſtigandis diuinæ ſcripturæ myſterijs, qui feliciter ac diligenter in uetuſtis illis, ac non minus ueris quàm uetuſtis Theologis uerſati ſunt, nihil addubito, quin magnam initurus ſim gratiam, etiam ſi quod conatus ſum, parum aſſecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera noſtra non magnopere ſit opus, quiq; ſoli damnare quædam poſſint, quod ob bonoram peritiam literarum poſſint iudicare, ij non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contra qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferre ſententiam, & hoc magis egent huius laboris ſubſidio, quo longius abſunt à bonis literis, ij non ſolum non amplectentur opus ipſorum paratum uſui, uerum etiam obſtrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorum alterum extremæ cuiuſdam ingratitudinis eſſe uidetur, alterum inſignis impudentiæ. Quid enim fingi poteſt impudentius, quàm damnare librum quem ne legeris quidem, tum eiuſmodi, ut ſi maxime legas, tamen abſque linguarum peritia pronunciare de eo non poſſis? Qnid autem ingratius, quàm pro tam immenſis ſudoribus uigilijsq;, quas tantum iuuandi animo ſuſceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potiſſimum ab ijs, ad quos potiſſimum operis utilitas ſit reditura? Cum ubique fœda eſt ingratitudo, tum in nullos æque par eſt gratos eſſe, atque in eos qui diſpendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ ſuæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio an uſquam ingratius reperias mortalium ingenium, nec aliâs eſſe uerius arbitror, quod non minus eleganter quàm grauiter dictum eſt à Seneca, Tutius eſſe, quoſdam offendiſſe quàm demeruiſſe. Nihil æque perit, atque id quod confertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium, & minus redit ab ijs qui non cognoſcunt meritum, quàm qui non agnoſcunt. Nam ij tametſi diſſimulant, tamen apud ſe ſunt obnoxij, nonnunq; pudore coguntur agnoſcere. Denique ſpes eſt fore, ut aliquando reſipiſcant. Illi quod eſt beneficium, iniuriam interpretantur & officio adiuti in ius uocant benemerẽtem. Theologorum in primis eſt, non ſolum gratitudinem præſtare, uerum etiam candorem & manſuetudinem. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudauit labor, atque his Theologis, quibus aut nõ uacauit, aut nõ contigit, eas diſcere literas, ſine quibus diuina ſcriptura penitus intelligi non poſſit. Horum adiuuandis ſtudijs, noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aſpernantur iureconſulti, recipiunt philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris inuidemus bonis. Sanè permoleſtum eſt, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab ijs de quibus benemereri ſtudeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus tuo iure poteris exigere debitã

Docti, qui poſſent ob peritiam carpere, probant.

Indocti, qui iudicio carent, damnant.

Impudentia.

Ingratitudo.

Quibus potiſſimum debeatur gratitudo.

γνώμη.

Non cognoſcẽtes meritũ, nõ agnoſcẽtibus ingratiores.

Theologi quales.

Eraſmi labor Theologis deſudauit

gratiam, his actoribus iniuriæ causam dicere. Seneca summum liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, si quis non tantum gratuito prosit, uerum etiam sciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoque superaturus, si de his quoque pergam benemereri, qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt subuenire, ita nos hoc quoque uelut auctario beneficium nostrum cumulabimus, ut beneficium quod accipiunt intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas degustent literas, & item Hebræas, si liceat, In ipsis arcanæ scripturæ fontibus diligenter philosophentur, ueteres Theologos, quos & eruditio commendat & uitæ sanctimonia, iugiter euoluant. Deinde nostra si uolent conferant & expendant, atque ita probent si quid recte monuimus, emendent amice, si quid ut homines aberrauimus à uero, & minus assecuti sumus, quod sedulo sumus secuti. Quod si impetro causam, uici, pro accusatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro, saltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me simplici pióque iuuandi studio quicquid hoc laboris est suscepisse. Quod si parum alicubi successit, error est, non scelus: & corrigi mereor, incessi non mereor. Nihil enim magis agnosco, quàm me nihil scire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia. Ego pro mea tenuitate nihil profitens, præsto tamen quod licet, paratissimus ad palinodiam, sicubi more hominum lapsus sim, ipse quoque mihi censor futurus, simul atque deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehensorem, qui damnare possit, docere non possit. Quorum illud tyrannicum est, hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuersiam est apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris persuasum esse reor, hanc noui testamenti æditionem Hieronymi non esse. Tametsi nos, nec hanc, qualiscunque est, aut cuiuscunque est, neque conuellimus ullo modo, neque calumniamur. Tantum restituimus, quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his, quæ uel ambigue, uel parum attente reddidit interpres (nam non recte, mihi religio est dicere, etiamsi id non ueritus est aliquot locis Hieronymus) idque fecimus, neque leui quod dici solet brachio, neque temere, sed primum ex canonum consilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, neque tamen fidentes paucis, aut quibuslibet. Laurentius Valla septem bonæ fidei codices se secutum fuisse testatur. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti sumus, in posteriore quinque. Deinde consultis tum peruetustis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti, discussis & exploratis probatissimis autoribus, non oscitanter obseruauimus quid citarint, quid legerint, quid emendarint, quid interpretentur. Atque hisce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe, summa fide, collatis ac pensitatis, quod optimum iudicauimus, secuti sumus, & hac lege in medium contulimus, ut nihilo secius suo quisque iudicio frueretur. Iam uero si qui uerentur, ne sacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, si quid usquam uariauerit: hi sciant oportet, iam annos plus mille, neque Latinorum neque Græcorum exemplaria per omnia consensisse

Adhortatur theologos. *Linguæ.* *Fontes arcanæ scripturæ.* *Veteres theologi.*

Erasmi simplex piumque studium.

Damnare posse, docere non posse.

Vulgata noui testamēti æditio, Hieronymi non est.

Quid egerit Erasmus.

Quid secutus.

Exemplariū diuersitas tā apud Latinos q̄ Græcos.

consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librariorum, non solum turba, sed inscitia, oscitantia, temeritate. Vt ne cōmemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Oriens, dum quisque pro suarum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iā seculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, cum in summa Christianæ fidei cōsentiant. Quid facias, posteaquàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus, & si id parum est, ex commentarijs diui Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commētarijs Hugonis Carrensis intelliget. Quæso quid periculi consecutum est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouum instrumētum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nonnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incommodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se non mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorum maiestati, quod ea Iuuencus heroicis uersibus incluserit? Quid accepit incommodi scriptura diuina, quod eam ferè totam Aegidius Delphus noster, insignis Theologus elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouauimus, non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, si paraphrasi totam orationem nouassemus? Quibus hæc placet æditio, quam ego nec damno, nec muto, huic sua manet æditio. Siquidem ea nostra castigatione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suam rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorum æstimare numero, ac nō potius ipsarum rerum iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatum, nihil dissidere. Atque id ut optare est in prodiui, ita nec fuit unquam, nec futurum est unquam. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisque corrigat Euangelia? O uocem uix auriga dignam, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idque tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentum nouum Græce scriptum fuisse

Varia uariorū lectio.

Nouū instrumentū à Hieronymo olim instauratum.

Vtilitas è codicū discordia

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

Nouitas.

In eos qui negant esse fas ut quisque euangelia corrigat

Instrumentū nouū Græce scriptum.

non Latine. Certe si quis excipiat Euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime, cum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malum esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primum nostra conferto cum Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus: Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ijsdem ex uerbis complures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur æditio, aut Ambrosiana lectio, quàm Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in scholijs discutimus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatáq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, non mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuoláq; contemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras literas

Lector conferat & expendat singula.

Interpres uulgatæ æditiõis

Annotatiões.

Addita.

Minutula nõ cõtemnẽda sacras tractanti literas.

literas, is ipse comperiet, in his minutulis non minimum esse utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nonnunquam & pudendo errore lapsos esse, nimirum ipsum Hilarium, Augustinum, & inter recentiores doctissimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros commemorem. A quibus in hoc uersanti negocio, nonnunquam dissentire fuit necesse, quod quidem ut semper ingenue feci, ita nusquam contumeliose, ne in istos quidem procacior, quorum impudens temeritas, & insolens inscitia parum merebatur hanc ciuilitatem, in quos etiam si liberius inuectus fuissem, tamen apud eruditos omneis excusaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicitur, bene dictum est, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum esset, quàm quid isti mererentur. Erat animus, istorum ineptias omnino dissimulare, nisi libri passim manibus omnium tererentur, & oraculorum instar legerentur ac citarentur. Nec rursus id à me factum est affectate, sed obiter locis aliquot, quo posthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiusmodi scriptores utcunque positum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amussi in suos conuerrerent cõmentarios: aut certe quibus autores isti magni sunt, intelligerent, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac plusquã pueriliter hallucinatos esse. Alioqui si quicquid in horum uoluminibus uel rideri, uel improbari poterat, persequi uoluissem, tum uere mihi inter manus nata fuisset ἰλιὰς κακῶν, ut est in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una suffecerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis commendationem ornat & uitæ sanctimonia, tantum abest, ut incessam petulantius, ut sæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excusem, aut tegam. Nec mihi succensere debent, si quid lapsus est Augustinus aut Thomas, cum res ipsa clarior est, quàm ut dissimulari possit. Imputent inscitiæ linguarum, aut si malint, imputent illorum seculis. E re studiosorum erat, illa non omnino dissimulare. Nõ quod me putem oculatiorem summis illis uiris, sed quod alicubi fortasse fuerim attentior, & fortasse linguarum opibus instructior, certe quàm Aquinas, qui Latine tantum nouit. Quos omnes, ut semper ueri fuere studiosissimi, magis propicios esse mihi confido, uel hoc nomine, quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypostigma? At tantula res hæreticum gignit sensum, quemadmodum docet Aurelius Augustinus libro de doctrina Christiana tertio, exempli causa citans illud Ioannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interposita diastola, sequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum esse. Item illud quod est apud Paulum in epistola ad Rhomanos: Quis accusabit aduersus electos dei? Ab hoc loco quæ sequuntur, nisi per interrogationem legantur, sensum non hæreticum modo, sed prorsus blasphemum efficiunt. Quasi respondeas ad superiora, Deus qui iustificat. Deinde, quis est qui condemnet? Ad id rursum respondeas, CHRISTVS IESVS, qui mortuus est. Idem offensus amphibologia Paulini sermonis,

Thomas, laudatus.

Erasmi modestia.

Augustinus. Thomas.

Augustini in minutissimis aptissimisque diligentia.

cum ait: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus, mauult ita reddi, quod stultum est dei, sapientius est quàm hominis, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne casu dictum esset hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his ferme consimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij sit animaduertere, etiam si nullus moneat. Quid si is legisset tot portenta mendarum à nobis prodita, sublatáque? tot crassissimas discussas tenebras? tot sensus præpostere non solum ambigue redditos, suæ restitutos integritati? an non hunc laborem nostrum utrisque manibus complexus fuisset? Quædam autem tanta breuitate sunt annotata, ut ni nostram annotatiunculam ad locum ipsum conferas, non sis animaduersurus quid uoluerim. Nam quod compluscculis locis occurrent eadem, id data opera factum est, quo consuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et sanè nonnihil uereor, ne quemadmodum multos sit offensura nouitas, ita è diuerso existãt, quibus hoc ipsum displiceat, quicquàm esse quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod sit diuersum: alijs ineruditum uidetur, quod non tota ratione pugnet ac dissideat. Rursus alios offendit sermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, nisi quod prodigiosis scateat solœcismis. Alij contra fastidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam, ita mũdiciem, si qua in promptu fuit, non respuimus. Non offenditur deus solœcismis, at idem non delectatur. Odit superbam eloquentiam, fateor, at multo magis superciliosam & arrogantem infantiam. Nos toleramus istorum balbutiẽ, ferant ipsi uicissim nostram qualemcunque dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodum ingenue fateor esse permulta, quæ doctius tractari potuissent: ut non inficias eo, locis aliquot me dormitasse lassum: ita res ipsa, ni fallor, indicabit, me, post Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, post Iacobum Fabrum, uirtutis omnis & literarum antistitem: nec sine causa uersatum in hoc negocio, nec sine fructu. Bene Valeto lector amice, & si quid adhuc desyderas, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Portenta mẽdarũ ab Erasmo sublata. — *Breuitas autoris.* — *Eadem.* — *In lectoribus uaria palata.* — *Supciliosam & arrogantẽ infantiã odit deus.* — *Laurentius Valla. Iacobus Faber Stapulensis.*

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERIORI AEDITIONE,

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S. D.

OMNIBVS omnium cauillationibus respondere, lector optime, præterquam quod infiniti sit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quod qui studium hoc nostrum suggillāt ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt nostras apologias. Et iam satis illis responsum est duabus apologijs, quas primæ quoque æditioni, ceu clypeos, aduersus istorum tela præfiximus: præterea in epistola, qua Martino Dorpio respondemus: postremo in epistola ad insignem Theologum Henricum Bouillum. Proinde hic capitaduntaxat argumentorum annotabimus lectori, uel occupato, uel crassiori.

1 Primum illud testamur, & ubique testatum esse uolumus, nos nusquam à iudicio ecclesiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle discedere: Quod si quid usquàm eiusmodi deprehendatur, nō data opera dictum, sed elapsum: ut sumus homines: id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarū scholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume suum cuique iudicium. Annotationes scribimus, non leges: Et expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hanc posteriorem æditionē immensis sudoribus parauimus, quod priori diffideremus, sed opus quod tum pro uirili, proque temporis spacio quam fieri potuit optimum dedimus: nunc emendatius multo, multóque locupletius damus. Atque id sanè facturos nos, prima statim æditione sumus polliciti.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animumque addentibus, uberius præstitimus, ut totus noui testamēti sermo simplex quidem, sed tamē latinus esset, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebā, quàm ut mutari possent: Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus.

5 Neque parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura cōmuniuimus, ob quosdam, auidiores calumniandi quam discendi.

6 Sed offenduntur, qui latine nesciunt: & ueteres soloecismos, quibus assueuerunt

runt,requirunt.Habent isti ueterem æditionem,per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob sermonis imperitiam,ne dicam spurciciem, à sacris uoluminibus abhorrere.Boni consulent isti, si his quoq; consultum esse uoluimus,præsertim cum ipsi nihil perdant.

7 Non offenditur,inquiũt, deus solœcismis. Verum fortassis. at idem non delectatur.Excusat Augustinus sermonis uitium,non præfert.& excusat in idiotis,nõ in Theologis.postremo tolerat inuitus. nã in totum mutari malit,si liceat. Quod si sensum reddit ambiguum,aut etiã peruersum,quod locis aliquot indicauimus factũ,detestat. Quin & deus odit supbos Solœcistas,qui recte loquẽtes insectant, nec ipsi uolũt meliora discere:nec alios sinũt,ceu canes in præsepi,iuxta prouerbiũ.

8 Alioquin illud ab istis requiram:utrum omnes solœcismos amplectãtur,an eos tantũ quibus assueuerint.si quosuis amplectuntur,cur ab istis quoq; uapulant pueri,cũ dicunt,fuit in domo tuo:aut,friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes,si diaconus pro filio legat,pilio:aut pro Philippo,pilippum.Et tamẽ absurdiora sunt sæpenumero quæ cõmittunt ipsi. Quod si nulli placẽt Solœcismi, nisi quibus assueuerint,iã palàm est,eos nõ duci iudicio recto, sed suis blandiri neuis,& eos imitari,qui cũ ab aliorum hulceribus abhorreant,sua tamẽ familiari scabie nõ offenduntur.Porrò quid interea fiet ijs,qui Solœcismis nõ assueuerunt?

9 Augustinus patitur barbare dici,Iustus ut palma floriet,pro florebit:sed patitur in plebe imperita.patitur,ut eruditi ꝓ,os, cuius paternus casus sit,ossis, ossum dicant,sed quoties imperitis loquuntur,aliter non intellecturis.Iam uero cum uulgo nemo latine loqutaur, quod Augustinus scribit de Solœcismis, non magis ad nos pertinet,quàm si moneret,ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Augustinus ipse in suis libris non solœcissat,cum sæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Augustinꝰ nõ admittit solœcismos,nisi apud imperitos,ut dictũ est,& in hoc dũtaxat,ut sententiã reddãt dilucidã.At docuimus,locis aliquot interpretis solœcismis totã subuerti sentẽtiã,& hac occasiõe magni nominis interpretes fuisse lapsos.

11 Porrò quod obijciunt,indignũ esse, diuinã scripturã subijci regulis Donati: ut à uiro sancto dictũ est,ita nõ perinde circunspecte.Primũ em̃,interpretis sermo nõ est scriptura sancta, sed quod Moses aut Apostoli scripserunt. Nos interpretis sermonẽ emendamus,& sanctæ scripturæ suã lucẽ restituimus.Deinde si contumeliosum est de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocãdi sunt ueteres penè om̃es, qui non eleganter modo,uerumetiam eloquenter tractarunt res mysticas.

12 Mihi uidetur ad propagandũ CHRISTI Euangeliũ pertinere,ut casto puróq; sermone tradatur,quatenus licet.Recte loquendi ratio omnium est cõmunis: at uaria res est barbaries,& intellectu difficilis,quippe recedens à sermone naturali.ut nihil est dilucidius sermone recto,ita nihil facilius.

13 Quod si quis neget in hac interpretatione inesse Solœcismos,non illos quidem haustos ex Apostolico sermone, sed ex uulgi fece: consulat indicem meum: & mox,opinor,mutabit sententiam.

Ibidem

14 Ibidem uidebit, quot locis hallucinati sint interpretes etiã magni nominis, tantum ob sermonis uitium. ne quis putet nullum aliud esse incommodum, nisi quod parum munda sit oratio.

15 Porrò quanquam haud inficiamur, in Apostolorum & Euangelistarum Græco sermone nonnulla esse præter rationem grammaticam, tamen non erat causa, cur nos tantum Solœcismorum prodigiosorum adderemus.

16 Et fortassis, quod illis temporibus conducebat, ut Apostolorũ oratio esset inconditior, nunc expediat mutari. quando nec Apostolico cultu nunc utũtur Episcopi, sed in omnibus splendor accessit ecclesiæ. Olim expediebat Apostolos eo sermone uti, qui latissime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur (quãdoquidẽ & CHRISTVM Syriace locutũ apparet) nunc ea ratio adeo locũ non habet, ut ijs qui latine didicerint, noua balbutiendi ratio sit discẽda ob interpretis nõ Apostolorũ solœcismos. Proinde, ut olim abusi sunt Apostoli ea lingua, quã repererunt uulgo maxime cõmunẽ: ita nunc cõducibile fuerit, sacras literas eo sermone tradi, qui sit omnibus latine doctis communis. Conuenit em̃ id esse cõmunissimũ, quod est rectissimũ. quod dictũ est de sermone Apostolico, idẽ ualet in oratiõe ueterũ interpretũ, cũ sermo Rhomanus adhuc esset promiscue multitudini cõmunis.

17 Si ob eã causam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo possint à pluribus intelligi, potissimũ uertendi essent in linguam Gallicam, aut Germanicam.

18 Si non licet Christianis recte loqui, cur Augustinus grãmaticã recte loquẽdi magistram, ponit inter artes necessarias ad sacrorum uoluminum intelligentiã? cur tot grammaticorum scholis plena sunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis? an ut discat mendose loqui?

19 Vt nihil aliud sit commodi, certe hoc boni habet sermonis elegantia, quod simplex sit & naturalis, cum inemendate loquendi sexcentæ sint species.

20 Etiamsi nos in sermone Apostolorũ, ne syllabam quidẽ mutamus. imò sermonẽ illorũ, uitio librariorum aut alioqui deprauatũ, restituimus. Proinde ne quis clamet: hic corrigit Euangelium, hic emendat precationẽ dominicã: sed, hic codices Euangeliorũ à mẽdis repurgat. nec magis obiurgãdus sum, quàm qui scopis euerrit sordes è templo. Non enim quicquid in templo est, continuo sanctum est.

21 Iam si, quicquid hic uertit interpres, spiritui sancto libet asscribere, & ob id nefas esse, quicquam hinc demutare: cur audet reprehẽdere Hieronymus, quod apud hũc legitur? cur audent diuersum legere, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Desyderiũ, plurimũ interesse putat inter uatem & interpretẽ: ibi, inquit, spiritus uentura prædicit, hic eruditio & uerborum copia, ea quæ intelligit, transfert. & tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit sacrosancta. At nemo nouit, quis hic fuerit interpres, nam innumeros fuisse testatur Augustinus, atque eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi quam Septuaginta, quorum æditionem non raro sequuntur & apostoli, sed horum translationem mutauit ecclesia, simul atque nacta est meliorem.

Vtrum

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi, an interpretibus omni/bus? si huic uni, causam adferant, cur huic potius quam cæteris, si debetur omnibus, cæteris nimirum antiquatis facta est iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangelistæ, alioqui quisquis concinnat aut describit codicem Euangelicum, hoc honoris sibi postulabit. Versantur omnes in re Euangelica, sed dispari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam, qua nobis sacros libros in aliam linguam transfuderunt, confert cum studio M. Tullij, quo quædam Xenophontis, Platonis ac Demosthenis opuscula latinis dedit.

26 Quod si iuxta Hieronymū optimus interpres est, qui linguas & rem optime teneat: opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem.

27 Porrò si prorsus in Interprete requirunt afflatum spiritus sancti: quid obsistat, quo minus & nobis adsit cōmunis omnium Christianorum spiritus, qui solet uberius opitulari ijs, qui suam quoque industriam adiunxerint.

28 Audio quosdam adeo superstitiosos, ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangelistarum in uertendo. Quasi uero istuc uertere sit, ac non potius peruertere. Duabus rebus constat oratio, uerbis ceu corpore, & sentētia uelut anima. Si utrūque reddi potest, non obsto, quo minus fiat. si non potest, præposterum fuerit interpretem uerborum tenacem, à sententia recedere.

29 Si prorsus contendunt uerbum esse uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres, aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet, utique semper hoc spectandum erit interpreti, ut sententiam bona fide uerbis quam aptissimis efferat.

30 Nec constat nec probabile est, hanc, qua uulgo utimur, æditionem, ullius Synodi autoritate fuisse comprobatam. Neque probabile est, in Synodis hac sola patres usos fuisse, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris constabant: quorum alius Græce citabat, alius Ambrosium sequebatur, alius Cyprianū, aut alium quempiā.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus, illos uertisse uerbis ambiguis, quod non intelligebant: & alibi conuersionem illorum mendacium appellat. Cur igitur putemus sacrilegium esse, si quis ab hoc ignoto dissentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot ecclesia Rhomana. utitur sed non sola. nam & Hieronymum legit, & Ambrosium, & cantus ecclesiasticus sæpenumero discrepat ab hac æditione. nec sic utitur, ut decernat, nihil illic esse, quod possit reddi melius.

33 Diu usa est ecclesia ueteri conuersione ueteris testamenti, quæ quod septuaginta Græce uerterant, ad uerbum reddit sermone prorsus absurdo: quod palàm fuerit, si quis legat Augustinum De locutionibus. nec ideo respuit commodiorem interpretationem, quæ priori substituta est per Hieronymum, ut arbitrantur.

34 Quod si quis omnino contendat, nusquam ab interprete dissentiendum esse: Primum excuset ea loca, in quibus ostendimus illum palàm uel dormitasse, uel lapsum esse, uel ita inscite reddidisse Græca, ut ob illius ineptam interpretationē summates Theologi, qui tantum latine sciebāt, turpiter lapsi sint. Hæc si notiora sunt, quam ut negari possint, fateamur, interpretē hominem fuisse, ne quid dicam acerbius.

Etiamsi

35 Etiamsi pleraque sunt eiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: ut interpretationē approbet ecclesia, certe deprauationē non approbat.

36 Neque quicquid receptum est in usum ecclesiasticum, continuo receptum est iudicio. Quaedam casu irrepunt, ad quae conniuet ecclesia, praesertim si non ui-deantur ad fidei morumque periculum pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quaedam ad tempus ignoret ecclesia.

37 Cum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentū ex Graecorū fontibus emendaret, habebat nimirū iam tum ecclesia, quod legebat: & fortasse seculis aliquot legerat: Id si syncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palam est ecclesiam ad tempus uti, quod sit in melius uertendum. Idem dico, de uetere testamento.

38 Non ideo uacillat autoritas scripturae sacrae, si mendae tollantur è codicibus, imò potius uacillaret, si constet, nos uti deprauatis exemplaribus: atque id certe ne-gari non potest.

39 Optandum, ut nullum mendum insit sacris libris, & id quoad fieri potest, enitendum est: Verum id nō contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unquam continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si quàm minimū insit mendarum.

40 Proinde ne nos quidē profitemur, omneis mendas à nobis sublatas: plu-rimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac co-dicibus quàm minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus, emēdare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non sic proponimus hanc aeditionem, ut uelimus per omnia ha beri emendatam: sed quod apud Graecos frequentissimū habetur, maximeque con stans, id uertimus: indicantes, ubi nostra cum Graecis consentiant, aut dissentiant, & quid nobis rectissimum esse uideatur.

42 Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas: Et idcirco, licet in infima functione uersantes, tamē omni qua licuit circunspectione sumus usi. Contulimus utriusque linguae uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Ex-cussimus ueterum ac recentiorū cōmentarios, tum Graecos tum Latinos. Obserua uimus, quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiam: atque ita demum pronunciauimus, quid sentiremus: Imò ne pronunciauimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuique iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrensis, & Carrensis, alijque his obscuriores, satis habent anno-tasse: alia litera sic habet: quod sic in codice quopiam scriptū, aut fortasse deprauatum offenderint, & uidentur rem utilem praestare. Et nobis obstrepitur, qui tot ar-gumentis, ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quaedam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthaeum octaua quaeri-tur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,

siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue propter eos, qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos, qui quod ipsis uidetur, in emendatioribus uel adijciunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta, aut subtracta?

46 Atque ut ille non est ausus, in nouo præsertim testamento, pronunciare per obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeretur in nouo testamento, præter codices græcos. Nos Græcos contulimus cum Latinis, & ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primus scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendum esse in libris sacris, quid fiet his locis, quæ tam palàm deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis: Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neque cuiquàm molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionem sequenti: Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminum, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis Typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palàm est sacros codices uitiari quotidie, cum sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominem in hoc certe genere studij, quod à linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare. Mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere.

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitum esse chartas. In me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquàm hiscere.

53 Quanquàm non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emendatis exemplaribus, credant græcæ ueritati, præsertim ubi horũ lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam,

tiatam, ut maxime demus, fuisse Hieronymo castigatam.

55 Nihil, inquiunt, tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit, præsertim ex ueterum sententia: tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur commentarij in sacras literas, proponuntur oracula de rebus grauissimis, nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamentum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus, aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione, abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus, nihil attingendum Græcorum interpretum. Atque eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus testamẽtum ædidisse græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus, non, unde nõ liceat dissentire, sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat suo scripto LEO. X. Pontifex uere maximus: hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ.

59 Tot mendas sustulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus: tot insignes lapsus autorum indicauimus, tot amphibologias resecuimus, tot hyperbata digessimus, ut finiam, tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus, tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me clã est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino, frendent, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt, dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum, aut Scotum. Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior q̃ autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumeliosum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissentire, uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt, quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debetur, neque doctrinæ, neque sanctimoniæ nomine. Et referebat, hos aliquot locis taxari, quod uiderem solos mira fiducia, sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco: Primum ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint, non mihi. Deinde si stomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod

aliquoties attigi coëgit studiorum utilitas, quod rarius id facio, datum est Christianæ modestiæ.

63 Verum hoc ipsum, ni fallor, offendit plerosque, quod admonentur, quasi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum scientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Primum nimium arrogans sit, qui profiteatur se nihil nescire, deinde taciti hæc quoque discant, & desinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod si usque adeo inuisa est nouitas, ut ferri non possit, fuit & hæc æditio, qua nunc utimur, olim noua. Et stultissimum est, rerum æstimationem ab annis sumere. Hac æstimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ est uetustissima: & ex priscis usque seculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipsam potius quàm annales expandimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera instauramus, & nouitatem excludimus. Nam posterior est æditione, deprauatio. Si qui sunt, qui non possunt mutare saliuam, quam à pueris imbiberunt, manet istis sua uetus æditio, si uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: si nolunt, eadem & sui similis. Si glandes istos obstinate delectant, saltem ne inuideant ijs, qui tritico uesci malunt.

66 Vtrum quæso fas est, post ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non est, cur ausi sunt Alexander ac Thomas, & post hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur nostris obstrepunt studijs, præsertim cum & nullius iudicio præscribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim si fas est inducere noua, multo magis fas est reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quàm codices nostros emendassem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat industria, qui id conatus essem, quod Augustinus nō uno in loco fieri iubet. Nunc nō hoc cōtentus, ex orthodoxorū cōmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil esse mendi in libris nostris, tamē multis de causis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædam obscure reddita: ob Emphasim Græcanicæ phraseos, quæ sæpenumero reddi non potest: ob gratiam idiomatis, quæ in uertendo non respondet.

69 Vt donemus Græcorū libros æque deprauatos esse ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehendit᷑ uera lectio: quod sæpenumero fit, ut quod hic casu deprauatum est, in alio codice reperiatur integrum.

70 Augustinus in epistola LIX. non audet respondere, rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex psalmis, nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris testamenti nouique libros cum Græcis contulit, nimirum diffusus uulgatæ interpretationi. id quantum habeat utilitatis in ueteri testamento uiderint alij, certe in nouo necessarium est. Et nos nō dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus?

71 Hieronymus laudat studium mulierum Germanarū, quæ Latinum psalterium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos absurdum putamus idem fieri in nouo testamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis.

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, posteaq̃ se semouerunt ab ecclesia Rhomana. Atqui eadem de causa, nõ est fidendum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi, nõ solum Rhomano Pontifici, sed Christo, & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fisus est id temporis, cum maxime fuisset tempestiuum deprauare, si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi, at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri potest, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatẽ suam, cum plus sit q̃ schismaticus, uidelicet à Christo alienissimus. Et Græcorũ uoluminibꝰ nulla erit apud nos fides?

75 Si olim deprauati sunt Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi: Sin nuper à schismate, qui fit, ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuersos codices, & interpretũ commentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor, si quid deprauatũ est in Græcorũ libris, id à Latinis exẽplaribꝰ fuisse ꝑfectũ: posteaq̃ Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciam.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia, Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus? Et ab his potissimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiũ Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictum hominis stultius esse putat, q̃ ut sit argumẽtis refellendum. Et tamẽ iam tum Oriens fermè om̃is hæresibus feruebat Arrianorũ & Origenistarum: ab his magis timendum erat exemplaribus, q̃ à schismaticis.

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

80 Iam quod à quibusdam studium hoc nostrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa syllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ sacris libris debebatur, mihi conscius sumpsi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, sit puerile, sit triuiale, modo fateantur esse necessarium. Vt nihil aliud doceam q̃ rectam lectionẽ, nimirũ turpe est hoc ipsum nescire magnos Theologos. Et tamen hoc manifestius est, q̃ ut negari possit: posteaq̃ hic lapsus deprehenditur Augustinus, lapsus Thomas, lapsus Lyrensis, & Carrensis: posteaq̃ frequenter audiamus hos, qui concionantur in templis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi sunt quàmlibet minuti, sed ad hos impingunt frequẽter οἱ τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες. Si iuxta Chrysostomũ & Augustinum, articulus ὁ, hoc est minutissimum elementũ, additum aut omissum, sensum facit orthodoxum, aut hæreticũ:

si idem efficit hypostigme, non suo posita loco : quid est, cur hæc ut minuta negli-gamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanq̃ hæc minus negligenda uidebunt͠, si quis periculum fecerit, quan-tis hæc minuta constent sudoribus: Aut si quis aggrediat͠ tractare scripturam diui-nam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. usu sentitur utilitas, nõ tumultua-ria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam aut alteram annotatio-nem, sed uniuersum opus expenderit. Tu mihi ociosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & uideris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot milibus hanc præstare diligentiam difficillimum est.

84 Augustinũ non pœnitebat operæ suæ, cum huiusmodi quædã annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, sed ex græcis uoluminibus. Is-tem annotatu dignam duxit, quod in sacris literis reperiat͠ uerbum multitudinis numero additum nomini, rem significanti, quæ cõstet ex multis. Quod genus est: Dimitte populũ meũ, ut seruiant mihi. Itẽ: Omnis terra adorẽt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Esau, dicens: Cuius es tu, & quo uadis, & cuius hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: postremo loco redundet, coniun-ctio, &. Rursus quod in hoc sermone: Tu autẽ testamentũ meum cõseruabis. Con-seruabis, positum sit pro conserua. Rursum, quod hæc uerba, quæ sunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὤν, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modũ uerti posse, immũdus existens, im-mundus erit. Et tamẽ participiũ existens, nõ esse ab existere, sed ab esse, cũ græce sit ὤν, quasi dicas, essens. Præterea quod docet, mulierẽ dici, quæ uirgo sit, cũ hebræam uocem nesciat, unde pendebat quæstio. Item quod ὄψιμον græcũ, parũ latine dicat͠ serotinũ. Ad hæc tam puerilia nõ grauatus est descendere tantus episcopus. Quid ipse Hieronymus, nónne quædam annotauit, quæ friuola uideri possent, si quicq̃ omnino friuolum esset in sacris libris? In epistolam ad Ephesios cap. 5. in Pauli uer-bis: Propter hoc relinquet patrẽ & matrẽ &c. annotauit, ἀντὶ τούτου dictũ, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq; dictio probe quadret, & eundẽ efficiat sensum: uice uxoris relin-ques patrẽ & matrẽ: Et, causa uxoris relinques patrẽ ac matrẽ. Idem in epistolam ad Philemonẽ indicauit, ἀγαπητὸν magis sonare diligibilem q̃ dilectũ, qui græce dicatur ἠγαπημένος. iterũ in epistolam ad Rhomanos: παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, omni di-ctum esse pro omnibus, cum utroq; modo dicatur idem: quisquis est inter uos, &, omnibus qui sunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia sint pleraq;, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de castigatione psalterij scripsit ad Su-niam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, si argumẽto suscepto respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus præstitit in hoc scripti genere. Quid alij possint, aut præstituri sint, nescio. Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscura-rent. Imò uel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, à nobis utcunq; tentatam, adiuuerit. Absit modo procacitas, quam fœdam & indecoram sibi ducunt & Ethnici.

Meminerit

86 Meminerit is, qui reprehensionẽ parat, se quoq; hominem esse, neque minus labi posse reprehendendo, quàm potuerit autor operis scribendo. Quanquàm longe plus ueniæ debetur ei, qui prodesse studens, in ingenti opere dormitauit alicubi, non assecutus, quod uoluit, quàm ei, qui in alieno libro cupiens ingeniosus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipsum perperam facit.

87 Sic oportet ad librũ legendum accedere lectorẽ, ut solet ad cõuiuiũ cõuiua ciuilis. Cõuiuator annitit̃ omibus satisfacere: & tamẽ si quid apponit̃, quod huius aut illius palato non respõdeat, urbane uel dissimulant, uel probant etiam, ne quid cõtristent cõuiuatorẽ. Quis em̃ eum cõuiuam ferat, qui tantũ hoc animo ueniat ad mensam, ut carpens quæ apponuntur, nec uescatur ipse, nec alios uesci sinat.

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores, qui palam, qui sine fine damnent ac lacerent opus, quod nunquàm legerint. Atq; hoc sanè faciunt, qui se Christianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antistites: cum sit plusquàm sycophanticum, damnare quod nescias.

89 Nec intelligunt, quantũ abesse oporteat linguã ꝓphetici canis, quæ lingendo medet̃ hulcerib⁹: à lingua uiperæ aut aspidis, cuius uenenũ immedicabile. Nec cogitant, quantũ discriminis sit inter hierophantam, & sycophantam.

90 Cum Theologorũ scholæ, nec Scotũ, nec Petrũ Lombardum, nec Occam, nec Thomam, nec Augustinũ, nec Ambrosium, nec Hieronymũ, nec Hilariũ, nec Cyprianũ, nec Chrysostomũ, nec Ioannẽ Damascenũ, nec Origenẽ, imò nec Petrum apostolum prorsus ab errore liberent, & ab eo quidem errore, quem si tuearis, hæreticus sis: cur nostra tam iniquo legunt iudicio?

91 At summis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item: imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditione, hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim, opinor, isti me inter usque adeo indoctos numerant, quos non oporteat quicquam omnino scribere.

92 Nomen hæreseos quo grauius est, & inuisius Christianis auribus, hoc turpius est, id temere cuiquam impingere. At isti nihil magis habent in promptu, nec dubitant hæresim inclamare, priusquàm circunspiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno sue grunniente grunniunt omnes, ita ad huius aut illius clamorem omnes eiusdem factionis sodales uociferantur hæresim.

93 Ita ualde Christiani uideri uolunt, si in Christianum sint fortiter contumeliosi. Idq; quo possint impune, principum tyrannidi fauent, & Rhomano Pontifici semper adulantur, pessime interim de illo sentientes, cui putant quicquam esse charius, quàm quod ad Christi gloriam & gregis salutem pertinet?

94 Qui simpliciter errat, fraterne monendus est. Qui nihil aliud q̃ prodesse studuit, cum fauore & candore legendus est. At mirum q̃ isti sæuiunt, quo fastu, quo supercilio censuram agunt, frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidisse, docere si libeat possim: qua re quid potest esse turpius?

95 Origenes aduersus Celsum plusq̃ hæreticũ, qui totã Christi uitam indignissimis cõuicijs lacerarat, argumẽtis egit, nõ cõuicijs. Augustinus cũ Pascẽtio di-

ſputans, ſemper clariſſimũ uirũ appellat, cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homuſion patri filiũ. Cum Pollẽtio, de diuortio ſic diſputat, ut nulla ſit uſq; hæreſeos mẽtio. Ad Madaurẽſes idololatras honorifice reſcribit, fratres dilectiſſimos, & dominos p̃dicabiles eos appellans: nec grauat̃ cauſam illorũ ſibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij, ut indices ſint, non iudices: doctores, non ſycophantæ: monitores, non calumniatores: fidei cuſtodes, non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

97 Hæreſis non eſt, ubi non eſt ambitio, ubi non eſt malicia, ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia. Nec in quouis errore hæreſis eſt, ſed in ijs duntaxat, quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quàm iniquum eſt, impune impingere tantam contumeliam: nec uictori ullum præmium aut talio, niſi quod elapſus uidetur?

99 Chriſtus ipſe nõ extinguit linũ fumigans, nõ cõminuit baculum fractum: & nos ob humanũ lapſum, imò ob faſtũ noſtrũ alienam⁹ erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpiſſimum eſt, à magnis olim Theologis damnatas fuiſſe Pici Mirandulani concluſiones, ut impias & hæreticas: quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus, non ſine applauſu Theologorum?

101 Iam ſentio quoſdã eſſe, qui carpẽdis aliorũ ſcriptis famã aucupant̃, cõpendiaria quidẽ, ſed ſceleratiſſima uia. Olim tibicen ille meliorẽ parandi ſubito nominis uiam monſtrauit, ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret: qd̃ horũ ſuffragijs futurũ eſſet, ut à populo quoq; probaret̃. Quis autem genius malus hanc rationẽ cõmõſtrauit? Ingerũt ſe trãſuerſim in opus alienũ, & unũ aut alterũ locũ uellicant, moxq; famam, quã alius cõpluriũ annorũ uigilijs ſibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerũetiã ſuperant: nam doctior habet̃ qui reprehẽſor ac cenſor eſt.

102 Quod hoc eſt ingratitudinis genus, totius operis laudem ſibi uindicare, ob unum aut alterum locum caſtigatum? cum diſſimulet interim, ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi, ſi quis donatus ſexcentis aureis, unum alterum ue ex his ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον fuiſſe clamitet.

103 Si deteſtandæ ingratitudinis eſt, bñficiũ acceptũ inficiari: quale uidebit̃, p gratis collato officio cõtumeliam reponere? Et ſi inciuilis habet̃, qui donaticij equi dẽtes inſpiciat: q̃lis habebit̃, q in ope neceſſario nihil aliud quærit, niſi qd̃ arrodat?

104 Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος, & indoctus, qui pio quodam animi ſtudio gratis concinnet, aut ſarciat codices Euangelicos: nónne futurum eſſet, ut omnes huius pietatem exoſcularentur? Nonne huius hominis memoriam ſuis faſtis inſcriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris conſtat, tam ſunt ingrati quidam.

105 Si quis donet iſtos nouo pallio, ſi quis accipiat cœna lautiore, ſi quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubique prædicant: ſua merita, quibus abundant ſcilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur diſſonare cum

his,

his, quæ publicitus recepta sunt in scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur: cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit, ut orbis sit Thomista: alius, ut Scotista: quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audio iactare quosdam, à me permulta præterita, quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me nõ persecutum esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum, sed ea duntaxat, quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus, ne lectorem oneraremus. Quod si quis adijciat nostris, gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est: non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis: conuicia conuicijs retaliare, turpe est: cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit, simplex negocium & sibi sumit, & exhibet responsuro. At qui contumeliose dissentit, duplex sumit ac facessit negocium, geminumq; malum accersit, dum & famam lædit alienam, & sibi ipsi maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimũ est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars plerisq; magis placet? In altera se magnos declarent, qui famam affectant apud posteros, homine Christiano dignam.

110 Si qua mihi foret incantatio, qua possem nouum hoc aspidum genus sopire, non grauarer uti. Nunc quando id non datur: aduersus istorum uenenata sibila, bonorũ fauore, uelut antidoto, me consolor. Oblatrant, sed inter eruditos ferè nulli: complures ex eo hominum genere, qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicererunt, funditus extinguere. Nam negligendos, opinor, idiotas ex media uulgi fece, unà cum superstitiosis mulierculis: quos isti uel redemerunt ad uociferandum, uel subornarunt. Aduersus horum maliciam, primũ omnium me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorũ alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horũ nemo sit, cuius fauorẽ aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarũ plaga missis, mihi cotidie gratias agunt, quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, sint inflammati ad bonæ mentis, ad sacrarum literarum studium: & qui nunq; Erasmum uiderunt, tamẽ ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus, ut modo dixi, nec est cur mihi blandiantur, aut uenentur aliquid ex me. Experta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuscunque gentis, cuiuscunque ordinis. Hoc ego præmium pulchrius esse duco, q̃ si contigisset episcopatus. Agnoscit officium meum Italia, præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauent nostris laboribus: sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus, Reuerendissimus Cardinalis Dominicus Grymanus

Titulo

Titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus D.R. Cardinalis Titulo Sanctorum quatuor. Quin ipse totius reipublicæ Christianæ princeps LEO decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita nunc ad hanc posteriorem rursus adhortatur, ut interim non commemorem episcopos, & eruditorum hominum centurias. Agnoscit Hispania, uel hoc argumento, quod Reuerendissimus Archiepiscopus Toletanus, qui hunc præcessit, bis me sollicitauit præmijs haud aspernandis, ut Hispanias adirem. Porrò qui huic successit, adhuc agens Louanij, & studijs honestissimis adnitens, ut omni uirtutum genere fortunæ magnitudini respondeat, quo me animo prosequatur, in præsentia non referam, ne uidear gloriosulus. Agnoscit Germania omnis, summorum præsulum ac principum literis me prouocans ad amplissima præmia. Agnoscit Hungaria, agnoscit Bohemia, episcoporum ac summatium uirorum literis mihi gratias agens. Quid enim dicam de Britannia, ubi tot mihi sunt Mecœnates, inter quos primus Clariss. Baro, Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiscopus Cantuarien. totius Angliæ primas: tertius Reuerendissimus Cardinalis Eboracensis, uir acerrimi iudicij: summus rex ipse, non minus animi quàm fortunæ bonis florentissimus, quorum uterque & benignitate sua ultro fouent ocium nostrum, & si libeat, inuitant ad ampliora. A Gallis, præcipue ab incomparabili uiro Stephano Poncherio, episcopo Parisiensi, & à rege Christianissimo iam toties inuitor non uulgaribus promissis. Postremo, quanquam nusquam gentium plus ualeant Sycophantæ, quàm apud nostros, nec unquam minor sit honos bonis literis: tamen sunt hic quoque, qui faueant pro commodo publico laboranti: quorum præcipui sunt, uir cordatissimus simul & oculatissimus D. Erardus à Marca, episcopus ac princeps Leodiensis: & clarissimus. D. Philippus à Burgondia, episcopus ac princeps Traiectensis, quorum uterque ultro defert amplam fortunam, si quid expeterem huiusmodi. E summis præcipuos duntaxat attigi, cum cotidie literis obruar, quibus mihi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præstantes, quibus religione commendabiles, & gratulantur & gratias agunt. Horum animis fretus, moderatius fero Sycophantarum ingratissimorũ grunnitus. Felicissimum est placuisse omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum est, placuisse optimis.

III Hæc, opinor, abunde satisfacient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Cæterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur hæc fabula. Proinde sit hactenus huic negocio datum satis.

FINIS.

SOLOECISMI PER INTERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEXCVSABILES, È PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

MAtthæi,cap.5.pag.26.p.Quicũq; te angariauerit mille passus,uade cũ illo & alia duo. pro eo qđ dicẽdũ erat,miliariũ unũ,& alia duo.

Matthæi,cap.6.pag.31.m.Magis pluris estis uos. Cũ huiusmodi cõduplicationes cõparatiuorũ,quas Augustinus in libris De locutionibus ueteris testamenti docet ex hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap.7.pag.32.m. Videbis eijcere,pro,dispicies ut eijcias, græcam figurã reliquit. Nam Latinis, Videt eijcere,qui uidet eijcientem.

Cap.8.pag.35.f.Quid nobis & tibi,pro eo quod erat:Quid tibi nobiscũ? Rursus græci sermonis proprietatẽ reliquit. Neq; enim dicimus,quid mihi & longis tibijs, sed,quid mihi cum longis tibijs? τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;

Cap.11. pag.40.f. Cum consummasset præcipiens, græce dixit interpres, pro eo quod erat,finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap.pag.41.p. Pauperes euangelizantur, græce dixit. Neq; enim minus solœcon est,pauperes euãgelizant̃,q̃ pauperes annũciant̃,cũ illis quippiã nũciat̃.

Cap.15.pag.53.p.Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ,pro, Scribæ Hierosolymitani.cum græce sit, οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap.20.pag.66.p. Principes gentium dominantur eorum. primum eorũ dixit, pro,earum,græco genere relicto. Deinde dominantur eorũ, pro, dominantur eis, græco casu per incuriam relicto.

Ibidem.Filius hominis non uenit ministrari.græce dixit,sed male latine, pro eo quod erat, Non uenit ut sibi ministraretur. Quanquàm hoc ipsum uenit ministrare,pro,ad ministrandum, non est latinum.

Cap.22.pag.69.f.Impletæ sunt nuptiæ discumbentium.genitiuum græcum reliquit oscitans interpres,pro,impletæ sunt discumbentibus.

Eodem.pag.70.m.Neq; nubent,neq; nubentur. Quis unq̃ audiuit nubentur?

Cap.24.pag.74.m. Opiniones bellorum dixit,pro,rumores bellorum.

Iam in hac cõiunctione,quia,siue cũ,pro qđ abutit̃,siue cũ iuxta græci sermonis ꝓprietatẽ addita,latinis superuacua est. Velut Ioannis,cap.1.pag.167.f. Confessus est,quia nõ sum ego Christus. Nam ut donemus quia idem pollere cũ,qđ. Quid aliud dictũ est,nisi Baptistam fuisse cõfessum,qđ Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundẽ,cap.4.pag.174.p.Recte dixisti,quia uirum nõ habeo. Quid aliud expressit,q̃ Samaritanã dixisse,qđ Christus uirum nõ haberet? Item apud Marcum,cap.12.pag.107.f.Dicẽtes quia ego sum. Rursum Lucæ.1.pag.120.p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f. Memorare dixit,pro meminisse.

Cap.4.pag.131.p. Quanta audiuimus,uertit,quæ siue quæcunque audiuimus. Similiter apud Ioannē cap.22.pag.187.f. Tanta signa dixit,pro tot,siue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m. De pecunia locutus, subiunxit, exegissem illud,somnians se græce loqui,nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis est.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putans se græce loqui,quod κοιλίαι fœminini generis sit.

Ioannis cap.1.pag.166.p. Gloriam quasi unigeniti à patre. periculoso solœcismo dixit quasi, pro tanquàm. Nam quasi simulationem declarat non ueritatem. At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f. Non coutuntur Iudæi Samaritanis. Vt demus recte dici,utuntur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquàm dixit couti, pro mutuum inter se habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f. Festo mediante dixit, græcam uocem imitatus, sed audacter magis quàm feliciter, cum paraphrasi licuit uti.cum dimidium festi peractum esset.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus se Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f.Vt fructum plus adferat,pro, plus fructus adferat,siue, fructum uberiorem adferat. Nam Græcis est πλείονα καρπόν.

Eodem.pag.192.p.Cum præcessisset palmites, subiunxit: Et colligent ea, græco genere seruato,quod κλῆμα neutri generis sit: Nam numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem. Vt dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum, ex idiomate sermonis Hebraici: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum. Etiamsi idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorū,cap.2.pag.203.p. Ad inuicē dicentes,pro,inter se dicentes. Quis unquam Latinus dixit ad inuicem? Non magis profecto quàm ad mutuo. Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro, μετανοήσατε,cum latine dicere potuisset,resipiscite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmisisset agrum,oblitus se latine loqui, uertit uenundatum, quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap.7.pag.210.f. Multi eorū qui habebant spiritus immundos, clamantes uoce magna,exibant. Quid potuit absurdius dici? cum sensus sit: Spiritus cum ingenti uociferatione exisse,ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,siue tribus uicibus.

Cap.16.pag.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Quàm celeriter dixit,pro,quàm celerrime,cum Græce sit ὡς τάχιστα.

Cap.20.pag.230.f.Cum præcesserit uerbum,subijcit,qui potens est,pro, quod potens,quod Græcis λόγος sit masculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f. Nec facio animam meam pretiosiorem quàm me. Neq; uerba græca reddidit interpres, neque sensum, cum sit Græcis, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m. Et cum suadere ei non possemus, inquit, cum antea narrasset illos suasisse. Videlicet hic abusus suadere, pro, persuadere. cum plurimum intersit.

Cap.26.pag.237.m. De omnibus quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, æstimo me beatum apud te, cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente omnia, quæ apud Iudæos sunt consuetudines & quæstiones. Primum, ut dissimulemus, quibus accusor dictum, pro, de quibus accusor: æstimo, pro, existimo, quod beatum apud te dixerit, pro, qui defensurus me sim apud te, quàm crassus solœcismus est, quod cum præcesserit omnia, mox subijcit, consuetudines & quæstiones, non animaduertens græcum genus, quod reliquit in omnia, fuisse mutandum. Quis enim audiuit unquam omnia consuetudines? Eamus nunc & contendamus nusquam dormitasse interpretem.

In epistola Pauli ad Rhomanos, cap.2. pag.258.p. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium aut defendentium. cum genitiuum græcum absolute positum, uerterit in ablatiuum, reddente cõscientia, quæ supinitas erat alterũ genitiuũ relinquere, iratis grãmaticis omibus?

Cap.10. pag.283.m. Quis credidit auditui nostro? Quis unquam latine loquens, auditum, dixit sermonem loquentis?

Cap.12. pag.289.p. Odientes malum, pro, odio habentes.

In epistola ad Corinthios .2. cap.8. pag.377.m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epistola ad Philippenses cap.4. pag.439.f. Refloruistis pro me sentire. pro eo quod erat, reuiguit uester in me affectus.

In epistola ad Hebræos cap.3. pag.501.p. Quanto ampliorem habet honorem domus, qui fabricauit eam. cum sensus sit, quanto maiorem honorẽ habet qui condidit domum, q̃ ipsa domus. Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc solœcismũ Thomas & hunc secuti recentiores, fœdissime lapsi sint.

Cap.6. pag.505.m. Per maiorem sui, dixit pro, maiorem se, nõ cogitans se Latinis loqui, non Græcis.

In epistola Iacobi cap.1. pag.519.p. cum ait: Deus intentator est malorum, nónne de deo irreligiose locutus est? cum intentator dicatur, qui impingit mali quippiam. Sentit autem deum neq; tentare quenquam malis, neq; tentari.

In Apocalypsi cap.1. pag.543. Mirus & insignis est solœcismus in sermone græco, ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nam qui cohæret, ὁ ὢν cum ijs quæ præcedunt ἀπὸ? Deinde quid sonat ullis ὁ ἦν? Rursus, qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ? Qui putant Apocalypsim ab Ioanne conscriptam, negent si uolent, usq; apostolos male græce locutos. Nam id quidã cõtendunt, uidelicet apostolorũ patroni.

Luc.21. pag.154.m. Et oĩs populus manicabat ad eũ. qđ apud Græcos est ὤρθριζε, latina uoce est imitatus, sed impudenter. Quis em̃ ferat manicare, ꝓ, mane uenire?

LOCA OBSCVRA.

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAGNI NOMINIS INTERPRETES, EX INNVMERIS PAVCA DECERPTA, VT SIT AD manũ quod obijciatur eis, qui dicunt superfuisse, quod nostris annotationibꝰ foret explicandũ.

MAtthæi cap.1.pag.6.&.7. Traducere perperã intellectum à Magistro sententiarum.

Cap.11.pag.41.m. Regnũ cœlorũ uim patitur, pleriq; interpretant de ui cohibendis affectibus, cum Christus sentiat gẽtes & peccatores uiolentia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nollent ingredi.

Lucæ cap.1.pag.112.f. Rerum quæ in nobis cõpletæ sunt, quis Latina intellexisset, nisi cõsultis Græcis, cũ Euangelista sentiat, res quas narraturus sit certas esse, cõpertasq; fidei. Interpres nihil putauit interesse, inter πεπληρωμένων & πεπληροφορημένων.

Eodem.pag.119.f. Dispersit superbos mente cordis sui. Vulgus interpretum putat esse sensum, quod deus cogitatione sui cordis disperserit superbos, cum sensus sit, superbos à deo dissipatos, suis ipsorum consilijs & cogitationibus: qua de re nulla est apud Græcos tergiuersatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iusiurandum quod iura. ad Abraham pa. no. daturũ se nobis. Solennis distinctio qua chorus ecclesiasticus uersus hos diducit, ob prolixiorẽ, ut opinor, sententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum sensum, ut illic indicauimus. Ac mox in remissionẽ, cum sit in remissione, pro, per remissionẽ. Ac mox: Oriens, nomen est substantiuũ, cum uulgus putet esse participiũ. Sunt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipsius animã pertransibit gladius. In tuam ipsius, lapsus est Hugo Carrensis, & Lyranus. In pertransibit, lapsus Augustinus, existimans pertransire dictum ꝑ, præterire, ut aliquoties inuenitur. cum Græce sit διελεύσεται, per medium ibit, siue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouisses & tu. Locus obscurus, & hactenus à paucis intellectus.

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrensis & recentium interpretatio, uelut à Christi mente alienissima.

Ioannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis esse in apostolis, cum sensus sit, Christum lucem exiguo tempore apud illos uersaturum.

In Actis.

In Actis cap.20.pag.230.m. Nec facio animã meam pretiosiorẽ ꝙ me. Quis intelligat sensum, cum male reddiderit interpres? Sed de hoc dictum est in solœcismis.

In epistola ad Rhomanos, cap.2.pag.257.m. Quærentibus uitam &c. Sic reddidit interpres, ut sensus percipi non possit.

Cap.3. pag.259.f. Credita sunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs, cum sensus sit, illis esse commissa, siue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m. Nam iudicium quidẽ ex uno. Vulgus accipit ex uno Adam, cum sensus sit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem sensum induxit, nec tamẽ attigit uerum, cum hæc sit sententia: ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m. Rationabile obsequium. Vulgo interpretantur, moderatam macerationem carnis, cum sensus sit, deo immolandam uictimam non brutam, sed rationis participem, hoc est, ipsum hominem.

Cap.14.pag.294.p. Alius iudicat diem ad diem: alius iudicat omnem diem. Sic interpretatus est Augustinus, ut uideatur procul abesse à sensu Pauli. Etiamsi non nihil torquet hunc locum Ambrosius: nam Paulus agit de superstitiosa obseruatione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Christianis olim omnes dies æque sacri fuerint.

Eodem.pag.293.m. Qui infirmus est, holus manducet. Sic uulgo interpretantur, quasi iubeat superstitiosos holeribus uesci. Imò Paulus mallet nullum esse superstitiosum. Sed ostendit, quid faciat firmus, fretus sua fide, quid infirmus obsequens suæ superstitioni.

Eodem.pag.294.m. In suo sensu abundet. Abundare suo sensu, pertinacis est. Paulus sentit, ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri possunt, unicuiq; sua mens satisfaciat.

In epistola prima ad Corinthios. pag.309.m. Spiritualibus spiritualia comparantes. Vulgo sic accipiunt, quasi uiris sacris sacra conueniant, cum Paulus sentiat, genus sermonis adhiberi deberi rebus spiritualibus aptum.

Cap.3.pag.311.m. Lignum, fœnum, stipulam, interpretantur de uitiosis actibus, & gradibus peccatorum. cum Paulus sentiat de doctrina quorundam apostolorum insyncera, quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq; opera tum eorum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediscenda.

Cap.10.pag.340.m. An æmulamur dñm, ꝓ eo quod est, ad iram prouocamus?

In epistola.2. ad Corinthios, cap.1.pag.360.f. Ex multarum personis facierum. Locus est obscurissimus, & à nobis uarie explanatus.

Ioan. cap.18.pag.193.f. Ad Caipham. Vbi ob locum deprauatum tota uia aberrat Augustinus.

Cap.4.pag.367.p. Vt sublimitas sit uirtutis dei. cum sit sensus, ut sublimitas uirtutis per nos æditæ, sit dei, & non ex nobis.

Ibidem.

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expositus,& restituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palam uitiatam,& sensum hactenus non intellectum ostendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicēdum.Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,siue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum esset.Locus uehementer obscurus,sed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Castra uerterunt. Quidam interpretantur pro,euerterunt,cum sentiat esse uersa in fugam.

Ibidem.m. In melotis. Thomas hoc loco insigniter allucinatus est.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis ho.re.Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus, cum sit sensus, quosdam inscientes excepisse angelos hospitio,quos homines esse putabant.

In epistola Petri.1.cap.2.pag.526.f. Quasi modo geniti infantes rationabiles, lac &c.Ex deprauata lectione sequitur sensus deprauatus.cum Petrus non uocet pueros rationabiles, sed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m.Tradebat autem iudicanti se iniuste. Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus, cum Petrus sentiat Christum non sumpsisse sibi uindictam,sed eam tradidisse patri,qui iuste iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum sensus sit, non expauescentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorē impartientes. cum Petrus loquatur de abstinentia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu prospiciendo uxori,iuxta illius dignitatem. Item quod sequitur de non interrumpendis precibus, interpretatur, non exaudiri preces,nisi concordet uir & mulier.

Ibidē.m.In fide legimus,ꝑ,in fine,siue in summa,& hinc mirus error interpretū.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem, toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Estote itaqꝫ prudentes.cum Petrus iubeat illic non esse sobrios.

In epistola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem.Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aspectu enim & auditu.Locus longe secus enarratus, quàm antehac intellectus est.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expositus.

In epistola Ioannis.1.cap.5.pag.539.f. Non pro illo dico ut roget quis &c. Locus difficillimus noue explanatus.

Ioannis in Euange. cap.5. pag.175.m. Probatica piscina putant cohærere, cum probatica,sit nomen loci,in quo erat piscina.

Cap.11.pag.185.Duodecim horæ diei. secus expositi ꝙ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo, pro, patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE

DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OCCVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

MAtthæi cap.3.pag.16.f. Appropinquabit,pro,appropinquauit:sed potius appropinquat, in quo perpetuo penè peccatum est à scribis.

Cap.4.pag.19.f. Angelis suis mandauit,pro,mandabit: errorem errore pensante scriba.

Cap.8.pag.35.p. Imperauit uentis,pro,increpauit. Ad eundem lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m. Imperauit febri,pro,increpauit.

Cap.12.pag.46.m. Spiritus autem blasphemiæ, pro, spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m. Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m. Qui mundatis &c. pleni estis,mendose legimus ,p,plena sunt.

Lucæ cap.5.pag.96.f. Ad Archisynagogum, pro, ab Archisynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m. Erant autem hominum,pro, nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f. Italiam,pro, Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p. Qui me confessus fuerit. Confessus,deprauatum est,pro confusus.

Lucæ cap.1.pag.120.f. In remissionem,pro,in remissione,hoc est,per remissionẽ.

Cap.8.pag.136.m. Et non poterat audire. Audire,deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox. Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f. Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m. Pro septuaginta legimus, septuagintaduo.

Eodem.pag.140.m. Suspiciens autem Iesus,pro,suscipiens,ὑπολαβὼν.

Cap.12.pag.145.f. Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corrupimus.

Cap.14.pag.147.m. Neq; uicinos,neq; diuites, legendum, neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi, ne uicissim non uocent ad cõuiuium.

Cap.15.pag.148.p. Euertit,pro,euerrit,siue uerrit,cum græce sit σαροῖ. Id mendi & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox. Consummasset,scriptum est pro,consumpsisset.

Ibidem.f. Deuorauit substantiam suam,pro,substantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p. Et sepultus est in inferno. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post,sepultus est, apud Græcos colon est.

Cap.

Cap.23.pag.160.p.Qui in eadem damnatione es.Qui,deprauatum est pro,quia siue,quod.

Ioannis,cap.1.pag.168.m.Hæc in Bethania facta sunt.Bethania,pro, Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem.f.Qui tollit peccata mundi, cum sit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m.Bethsaida,pro, Bethseda.

Cap.7.pag.179.m.Non uolebat,pro,non ualebat, hoc est,non poterat.

Cap.10.pag.185.f. Vt glorificetur filius dei per eum. cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Ioannis, cap.18.pag.193.f. Ad Caipham, pro, à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap.21.pag.197.p. Sic eum uolo manere,pro,si eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m.Dirupta,pro,diruta scriptum est.

Ibidem mox.Suffusa,pro suffossa.

Cap.16.pag.221.p.Vidua,scriptum est pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m.Virtutesq; non modicas quaslibet.Duplicem lectionē commiscuit scriba.

Cap.24.pag.236.m.Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p. Ciuitas Thalassa,pro,ciuitas Lassea.

Eodem.pag.240.f.In locum bithalassum,pro,dithalassum,hoc est,bimarem.

Ibidem mox. Insigne Castrorum, pro, insigne Castorum, hoc est, Castoris & Pollucis.

Episto.ad Rhomanos,cap.3.pag.260.p.Est,pro,esto.

Cap.8.pag.272.f.Sapientia carnis inimica est,pro, inimicitia est.

Cap.9.pag.279.m.Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habens. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap.10.pag.282.p.Moses enim scripsit.Locus deprauatus, qui tamen paucis indicari non potest.

Cap.12.pag.290.f.Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,siue,mea est uindicta.

Cap.13.pag.292.f.Nox præcessit,pro,processit,hoc est,progressa est.

Cap.14.pag.296.f.Tu fidem quam habes, in teipso habes,pro, tu fidem habes, in teipso habe.

Cap.16.pag.301.m.Asiæ scriptum est,pro,Achaiæ.

Ibidem.Asineretum,pro, Asyncritum.

Epistol.ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f. In eadem scientia, pro, in eadem sententia.

Cap.2.pag.308.m.Nunquam,pro, nequaquam.

Cap.8.pag.336.p.Idolotica,pro, Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f.Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f. Dicit anathema Iesu,pro,dicit anathema Iesum.

Eodem.pag.345.p. Gloriatur,pro,glorificatur, δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f. Spiritus loquitur,pro, ſpiritu loquitur.

Eodem.pag.349.m. Quis ſupplet locum idiotæ, pro , qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem.pag.351.p. Quid inſanitis,pro, quod inſanitis.

Eodem.pag.353.m. Nouiſſime autẽ inimica,pro,nouiſſima autẽ inimica.

Ibidem mox. Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam , ut ſit iurantis. Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epi.ad Corint.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis,ꝑ,legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f. Excedimus,pro,excidimus, cum græce ſit ἐξέστημεν.

Cap.8.pag.376.m. Ingenium,pro,ingenuum, hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390. Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto, ego uos non grauaui.

Ad Galatas,cap.2.pag. 400.m. Quoniã reprehenſibilis erat,ꝑ,reprehenſus erat.

Cap.4.pag.407.m. Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios, cap.2.pag.419.p. Decretis euacuans , pro , in decretis . Hic omiſſa præpoſitio, totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f. Et in omnibus perfecti ſtare,pro, perfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m. Vt crederetur à nobis . A, redundat , & ſenſum uitiat .

In ſecundam,cap.1.pag.459.f. Retribuere retributionẽ, ꝑ, retribuere afflictionẽ.

In epiſtol. ad Timothæum.1.cap.4.pag.472.p. Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.cap.3.pag.462. Per epiſtolam hanc.hunc,legendum, nõ hanc.

In epiſtol. ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f. Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m. Et fratres eius,pro, & fratres omnes.

Ad Heb.cap.2. Decebat enim.cõſummari mendoſe ſcriptũ eſt, pro,cõſummare.

Cap.13.pag.516.p. Placuerũt angelis hoſpitio acceptis . de q̃ & ante meminimus.

Epiſtol. Iacobi,cap.3.pag.321.m. Cæterorum,pro,cæterum.

Cap.5.pag.522.f. Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſtol. Petri.1.cap.2.pag.527.p. Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529. In fine autem,pro,in finem , aut in ſumma.

Eodem.pag.530.p. Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f. In Babylone collecta,pro, in Babylone coelecta.

Epiſtol. Iudæ, pag.541.m. Imperet tibi deus, pro increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f. Mater Ieſu Maria,pro, mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m. Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f. Reconciliari fratri tuo,pro, reconciliare.

Cap.26.pag.82.p. Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m. Timemus populum,pro, timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m. Sorte exijt,pro, ſors exijt.

Ad

AD PLACANDOS

EOS, QVI PVTANT IN SACRIS LIBRIS NIHIL NEQVE SVPERESSE, NEQVE DEESSE, QVAEDAM EXCERPSIMVS, QVAE MANIFESTIVS DEPRAVATA SVNT IN HOC GENERE, QVÀM VT NEGARI POSSIT.

MAtthæi cap.2.pag.15.f. Ploratus & ululatus. cum græci codices habeant, lamentatio, ploratus, ac fletus. Et ita recitet Hieronymus, pariter & iuxta Septuaginta, & iuxta Hebraicam ueritatem.

Cap.3.pag.18.p. Iam enim securis. legēdum iuxta Græcos: Iam enim & securis.

Cap.12.pag.45.f. Indicat Hieronymus omissum quiddam in uaticinio Esaiæ.

Cap.15.pag.56. Quem dicunt homines esse filium hominis? cum & in græcis & in uetustis codicibus habeatur, quem me dicunt esse &c.

Cap.27.pag.85.p. Liberet eum si uult. legendum, si uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p. Quia in potestate spiritibus imperat. legendum, & spiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p. Impleta est scriptura. legendum, scriptura hæc.

Cap.7.pag.135.p. A filijs suis. legendum: Ab omnibus filijs suis: iuxta Græcos & Ambrosium, sic etiam interpretantem.

Ioannis.1.pag.167.p. Et gratiam pro gratia. Et, redundat.

Cap.3.pag.173.p. Qui de terra est, de terra loquitur. legendum: Qui de terra est, de terra est, & de terra loquitur.

Cap.6.pag.178.m. Nónne hic est filius Ioseph? cum iuxta Græcos & Augustinum legendum sit: Nónne hic est Iesus, filius Ioseph?

Epistola ad Rhomanos, cap.12.pag.288.f. Habentes donationes. legendum: Habentes autem donationes. Omissa coniunctio sensum subuertit.

Epistola ad Corinthios.1.cap.7.pag.324.m. Quod honestum est, & facultatem præbeat dominum sine impedimento obsecrandi.

Cap.9.pag.337.p. Et qui triturat. Desunt quædam apud nos.

Epistola ad Galatas, cap.3.pag.404.f. Testamentum confirmatum à deo &c. Iuxta Græcos & Ambrosium deest, in Christum.

Epistola ad Thessalo.1.cap.3.pag.456.m. Ministrum dei. Iuxta Græcos & Ambrosium deest, & cooperarium nostrum.

Epistola ad Philemonem.pag.490.f. In Christo Iesu &c. Ante hæc uerba deest, quod est in nobis: iuxta græcos codices, Chrysostomū, Ambrosium, & Hieronymū.

Epistola Petri.1.cap.4.pag.532.p. Desunt quædam apud nos iuxta Græcos.

Quæ

QVAE SINT ADDITA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417.m.Et cõuiuificauit. Cõuiuificauit, nec est apud Græcos,nec apud Hieronymum, nec Ambrosium,nec in uetustissimis codicibus.

Epist. Ioannis.1.cap.2.pag.538.m. Quæ nõ est ex pa. Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.p.Cuius testimonium &c. Cuius,& confirmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græcos,nec apud Ambrosium, nec in uetustis exemplaribus.

Cap.2. pag.482.p. Qui resistunt ueritati. Veritati, redundat, iuxta Græcos & Ambrosium.

Cap.3.ibidẽ. Cæci,redundat,nec est in Græcis, nec in Latinis antiquis, nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis.Diuinitatis,redundat:nec apud Græcos additur, nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Confessionẽ spei nostræ. Spei nostræ, nec est apud Græcos, nec apud Chrysostomũ addit̃,nec in exẽplaribus uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m.Cum esset filius dei.Dei,redundat iuxta græcos codices. Item iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rhomanos,cap.8.pag.277.f.Neque futura, neque fortitudo &c. Fortitudo,non est apud Græcos.

Cap.11.pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundant,dei,& saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.319.f.Empti enim estis pretio magno. Magno, redundat iuxta Græcos,Chrysostomum, & Ambrosium.

Matthæi cap.5. pag.23.m. Sine causa. εἰκῆ iuxta Hieronymum eradendum est, etiamsi sic interpretetur & legat Chrysostomus.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui.Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.cap.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est ꝗ͠ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria. Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis,apud Matthæum addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.cap.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oĩb⁹ hoib⁹.nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origenes aut Theophylact⁹.

Epist.

Epistola ad Corinthios.1.cap.7.pag.322.m.Per mulierem fidelem,nonnihil uerborum additum est apud nos.

Matthæi cap.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui.Tui,redundat.

Epistola ad Corinthios.1.cap.4.pag.313.m. Hæc particula, sicut & ego Christi, nec apud Græcos ascribitur,nec in exemplari Paulino,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Philip.cap.2.pag.435.m.Tam unanimem.Tam,redundat apud nos.

Matthæi cap.6.pag.31.p.Animæ uestræ.De potu nec apud Chrysostomum additur,nec apud Hilarium,nec apud Græcos,paucis exceptis.

Corinth.1.cap.5.pag.352.m.Adhuc enim estis.Enim,redundat & officit sensui.

Matthæi.9.pag.37.p.Et dixit puella surge.Hæc quatuor uerba nec habent apud Græcos,nec adduntur ab Hieronymo, nec extant in antiquis exemplaribus.

Ad Corinth.2.cap.2.pag.362.f.Tristiciam super tristiciã.Super tristiciã,apud nos additũ est ex alio quopiã loco,cũ nec Ambrosius addat,nec Vulgarius interpres.

Ibidem mox.Me, redundat apud nos.

Mat.cap.10.pag.38.f.Dicẽtes,pax huic domui.Hæc uerba sunt adiecta apud nos, cũ nec apud Græcos sint,nec apud Hieronymũ interp̃tẽ,nec apud Theophylactũ.

Corinth.2.cap.2.pag.363.f. Et ad hæc quis tam idoneus.Tam,planissime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi cap.14.pag.52.p.Discipuli dederunt turbis.Dederunt,additum est.

Ad Galatas cap.3.pag.402.p.Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam,nec addebatur in uetustissimis exemplaribus Latinis.

Ibidem.f.Et in uobis crucifixus.Et,additum est,& officit sensui.

Matthæi cap.15.pag.54.m.Labijs me honorat.Hic redundat aliquid apud Græcos,aut certe nobis deest.

Ibidem mox.Doctrinas & præcepta.Et,redundat,cum sit appositiue dictum.

Cap.16.pag.57.m.Quia ipse esset Iesus Christus.Iesus,redundat.

Corinth.2.cap.6.pag.372.m.Eandem autem retributionem habentes. Habentes,superest apud nos.

Ad Ephesios cap.5.pag.427.f.Implemini spiritu sancto. Sancto,superest.

Ibidem mox.In uerbo uitæ.Vitæ, superest.

Matthæi cap.21.pag.68.f.Verebuntur forte filium meum. Forte,additum ab interprete, non sine incommodo sententiæ.

Corinth.2.cap.11.pag.384.f.Excidant, additum est apud nos,

Matthæi.27.pag.84.f. Vt impleretur quod. Totum testimonium prophetæ, adiectum est.

Ad Galatas cap.5.pag.409.p.Nemini cõsenseritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante.Non credere ueritati.

Ibidem.f.In occasionem detis carni.Detis,adiectum est.

Ibidẽ superius.Persuasio hæc uestra.Hæc uestra,supersunt.Tantũ est persuasio.

Marci.5,pag.97.p.Etiam Euangelista nonnihil adiecit de suo.

Ioannis

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorū, nonnulla studio semidoctorum commissa sunt, per multa & interpretis, quisquis is fuit uel inscitia, uel negligentia. Cæterum quæ sequuntur, non possunt, nisi interpreti imputari.

Cum

Cum Græce sit πράσσετε, non animaduertit uertendum fuisse, exigatis, præsertim cū alibi πράκτορες uerterit exactores, & ἔπραξα exegissem.

Luc. 16. pag. 150. p. In his om̄ibus, quod arbitror uertendū fuisse, super hæc om̄ia.

Actorum cap. 18. pag. 226. m. Et nemo apponetur tibi, pro, inuadet, siue iniiciet tibi manum. Cum sit ἐπιθήσεταί σοι.

Actorum cap. 24. pag. 236. m. An non manifeste dormitauit, cum uocem latinam interpretatur per Græcam, sed idem significantem? Secundum sectam quam dicunt hæresim.

Epist. ad Timothe. 1. cap. 4. pag. 472. p. παρηκολούθηκας, pro assectatus uertit assecutus. Idem fecit in præfatione Euangelij Lucæ.

Epist. ad Timoth. 1. cap. 1. pag. 463. p. γνησίῳ uertit dilecto, pro germano.

Corin. 1. cap. ultimo. pag. 358. p. ἕως τῆς πεντηκοστῆς usque ad quinquagesimum, subaudi, diem, uertit, usq; ad pentecosten.

Ibidem. m. De Apollo autē fratre, interpres addidit de suo, notum uobis facio: quo sermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE, DE VERBIS APOSTOLORVM AVT EVANGELISTARVM.

MAtth. cap. 16. pag. 57. f. Cū Græce sit ἵλεώς σοι κύριε, id est, propicius tibi domine, interpres non dubitauit uertere, absit à te domine. Quemadmodum illud, μὴ γένοιτο, id est, ne fiat, uertit constanter absit, sensum exprimens, à uerbis recedens.

Luc. 1. pag. 119. m. pro μακαριοῦσι, id est, beabunt, non dubitauit uertere, beatā dicent, periphrasi rem explicans.

Actorum cap. 1. pag. 200. m. Quam audistis inquit, uerbum inquit, interpres addidit de suo.

Ad Rhom. cap. 8. pag. 274. m. Qui subiecit eam, eam addidit, explanandæ rei gratia.

Cap. 10. pag. 282. m. καταγαγεῖν deducere, quod interpres uertit reuocare.

Ibidem, de suo addidit scriptura, quo sermo esset dilucidior.

Ad Corin. 1. cap. 10. pag. 339. m. Cōsequēte eos petra, eos interpres addidit de suo.

Cap. 11. pag. 342. τὸ κλώμενον quod frangitur, uertit tradetur, opinor, quod alterū uerbum esset durius futurum auribus: quod de Christo scriptum sit, Os non comminuetis ex eo.

FINIS.

ΟΠΟΙΑ Η ἈΛΗΘΙΝΗ ΠΙΣΤΙΣ ΗΜΩ͂Ν ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΗΓΟΥΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ.

Πατὴρ	Υἱὸς	Πνεῦμα ἅγιον.
Θεὸς εἷς		Πρόσωπα τρία.
Οὐσία μία		Ὑποστάσεις τρεῖς.
Φύσις μία		Ἰδιότητες τρεῖς.
Μορφὴ μία		Χαρακτῆρες τρεῖς.
Βασιλεία μία		Ἀρχαὶ τρεῖς.
Δόξα μία		Λαμπρότητες τρεῖς.
Δύναμις μία		Κυριότητες τρεῖς.
Βούλησις μία		Ἐνέργειαι τρεῖς.
Χάρις μία		Ἐπιγνώσεις τρεῖς.
Πίστις μία		Ὁμολογίαι τρεῖς.

ΠΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ,

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΑΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεύς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχώς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθείς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τῷ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμάς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα τὸν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἐστὶν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθεξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμόν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δήποτε βουληθείης ἐπιστῆναί τινι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τῷ κανόνι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, εἴσῃ μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. ἐπιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τῷ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακειμένους ἐπιζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Ματ.	Μαρ.	Λου.	Ιωαν.	Ματ.	Μαρ.	Λουκ.	Ιωαν.
η	β	ζ	ι	σπδ	ρξε	σξς	ξε
ια	δ	ι	ς	σπδ	ρξε	σζς	ζζ
ια	δ	ι	ιβ	σπθ	ρο	σοε	ρκς
ια	δ	ι	ιδ	σϟα	ροβ	σοϑ	ρμς
ια	δ	ι	κη	σϟδ	ροε	σπα	ρζα
ιδ	ε	ιγ	ιε	σϟε	ρος	σπβ	μζ
κγ	κζ	ιζ	μς	σϟε	ρος	σπβ	μβ
κγ	κζ	λδ	μς	τ	ρπα	σπε	ρμη
κγ	κζ	με	μς	τ	ρπα	σπε	ρθγ
ο	κ	λζ	λη	τβ	ρπγ	σπζ	ρζ
πζ	ρλθ	σμ	ρμα	τδ	ρπδ	σπθ	ρο
ϟη	ϟς	ρις	ρκ	τς	ρπζ	σϟ	ρζβ
ϟη	ϟς	ρις	ρια	τς	ρπζ	σϟ	ροδ
ϟη	ϟς	ρις	μ	τι	ρϟα	σϟζ	ξθ
ϟη	ϟς	ρις	ρμδ	τιγ	ρϟδ	σϟδ	ροβ
ϟη	ϟς	ρις	ρκθ	τιδ	ρϟε	σϟα	ρζς
ϟη	ϟς	ρις	ρλα	τιΔ	ρϟε	σϟα	ρξη
ρλγ	λζ	οζ	ρθ	τιε	ρϟς	σϟβ	ροε
ρμα	μ	ιθ	μθ	τιη	ρϟθ	τ	ρος
ρμβ	μα	κα	λε	τκ	σ	τβ	ροη
ρμζ	ξδ	ϟγ	μθ	τκε	σδ	τι	ρπδ
ρξς	πβ	ϟδ	οδ	τκς	σε	τια	ρπη
σθ	ριθ	σλδ	ρ	τκς	σε	τιγ	ρϟδ
σια	ρκα	σλη	κα	τκη	σς	τιΔ	ρϟς
σκ	ρκβ	σλϑ	πε	τλα	σθ	τιε	ρϟζ
σκ	ρκθ	σμβ	πη	τλβ	σι	τιη	ρϟζ
σκ	ρκβ	σξα	οζ	τλδ	σιβ	τκα	σα
σμΔ	ρλϑ	σμ	ρμα	τλε	σιδ	τκδ	ρϟθ
σμδ	ρλθ	σμ	ρμς	τλς	σιε	τιζ	ρϟη
σοδ	ρμς	σξ	κ	τλς	σιε	τιϑ	ρϟη
σοδ	ρμς	σξ	μη	τμγ	σκγ	τκθ	σδ
σοΔ	ρμς	σξ	ϟς	τμη	σκζ	τλβ	σς
σος	ρμη	οδ	ϟη	τμϑ	σκη	τλγ	ση
σπ	ρξβ	σξθ	ρκβ	τμβ	σλα	τλς	σϑ
σπΔ	ρξε	σζς	με	τμβ	σλα	τλς	σια
σπδ	ρζε	σζς	ζγ				

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ α ΚΑΝ.

Ματ.	Μαρ.	Λουκ.	Ματ.	Μαρ.	Λουκ.	Ματ.	Μαρ.	Λουκ.
ιε	ϛ	ιε	ρκγ	λδ	ρμζ	σκε	ρλδ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	πβ	σκϛ	ρλγ	σμθ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λϛ	οϛ	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λη	οη	σκθ	ρλε	σμϛ
λβ	λθ	οθ	ρλζ	μδ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
μ	μα	μϛ	ρμγ	μζ	ϙ	σμβ	ρλζ	σμη
ξβ	ιγ	δ	ρμδ	μθ	ιβ	σμγ	ρλη	σμθ
ξβ	ιγ	κδ	ρμθ	ξϛ	μγ	σμη	ρμγ	σθ
ξγ	ιη	λγ	ρμθ	ξϛ	λε	σμη	ρμγ	σνγ
ξζ	ιε	κϛ	ρνγ	ξθ	λϛ	σμθ	ρμδ	σνδ
ξθ	μζ	πγ	ρξδ	οθ	ρμδ	σνα	ρμϛ	σνε
οα	κα	λη	ρξη	πγ	ϙε	σνγ	ρμη	σδ
οβ	κβ	λθ	ρξη	πγ	σϛ	σνη	ρν	σνζ
οβ	κβ	ρπϛ	ρο	πε	ϙϛ	σνθ	ρνα	σνη
ογ	κγ	μ	ροβ	πζ	ϙη	σξδ	ρνε	ρνϛ
οδ	μθ	πε	ροδ	ϙα	ϙθ	σξθ	ρνδ	σκη
οϛ	μβ	ρξθ	ροϛ	ϙγ	ρα	σοα	μβ	σλ
οθ	κθ	πϛ	ροη	ϙε	ρβ	σοη	ρξ	σξγ
π	λ	μδ	ροη	ϙε	σις	σπα	ρξγ	σξη
πβ	μγ	πζ	ροθ	ϙθ	ρϙζ	σπε	ρξϛ	σξε
πβ	μγ	ρι	ρϙ	ρε	ρϙε	σπε	ρξϛ	σξς
πγ	μδ	πζ	ρϙβ	ρϛ	σιϛ	σϙϛ	ροζ	σπ
πγ	μδ	ριβ	ρϙγ	ρζ	ρκα	σϙϛ	ροζ	σπδ
πε	με	ριδ	ρϙγ	ρζ	σιη	τα	ρπβ	σπϛ
πε	με	πη	ρϙδ	ρη	ρνβ	τη	ρπθ	τε
πη	ρμα	ρμη	ρϙδ	ρη	σιθ	τιβ	ρϙγ	σϙθ
πη	ρμα	σμα	ρϙε	ρθ	σκ	τιϛ	ρϙζ	σϙγ
ϙβ	μ	π	ρϙη	ρι	σκα	τις	ρϙη	σϙε
ϙδ	πϛ	ϙς	ρϙθ	ρια	ρογ	τκβ	σβ	τθ
ϙδ	πϛ	ρμϛ	σα	ριβ	σκβ	τλη	σιη	τκϛ
ργ	α	ο	σγ	ριδ	σο	τλθ	σιθ	τκε
ριδ	κδ	μα	σε	ριϛ	σκδ	τμ	σκ	τκζ
ρις	κε	μβ	σϛ	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ρις	κε	ρξε	ση	ριη	σλγ	τμδ	σκδ	τκη
ρις	κε	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμϛ	σκε	τλ
ρκα	λβ	ρκζ	σιθ	ρκη	σμα	τνγ	σλβ	τλζ
ρκβ	λγ	ρκθ	σκγ	ρλ	σμγ	τνδ	σλγ	τλη

τέλ. τοῦ β̄ καν.

ΜΑΤ.	ΛΟΥΚ.	ΙΩΑΝ.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιδ	ε
ζ	ϛ	β
ζ	ϛ	κε
μθ	ξγ	ριϛ
ξδ	ξε	λζ
ϟ	μη	ριη
ϟ	μη	ρλθ
ϟζ	σια	ρε
ρια	ριθ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριθ	ρμη
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριθ	μδ
ριβ	ριθ	ξα
ριβ	ριθ	οϛ
ριβ	ριθ	ϟ
ριβ	ριθ	κ
ριβ	ριθ	ρμδ
ριβ	ριθ	ρμβ
ρμϛ	ϟβ	μζ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ γ̄ ΚΑΝΟΝΟΣ.

Ματθαῖος.	Μάρκος.	Ἰωάννης.
ιη	κ	κϛ
ριϛ	κϛ	ϟγ
ριζ	κϛ	ϟε
ρμ	ξζ	μα
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	μγ
σδ	ριε	ϟα
σδ	ριε	ρλε
σιϛ	ρκε	ρμ
σιϛ	ρκε	ρκη
σιϛ	ρκε	ρλζ
σιϛ	ρκε	ρλγ
σοζ	ρμθ	ϟη
σοθ	ρξα	ρκα
σοθ	ρξα	οβ
σπζ	ρξη	ρμβ
σϟγ	ροδ	ρζ
σϟϛ	ροη	ο
σϟθ	ρπ	ργ
τζ	ρπη	ρξδ
τκα	σα	ρπ
τκα	σα	ρϟβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρπε
τκθ	σϛ	ρπϛ
τλγ	σια	σγ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Δ̄ ΚΑΝ.

Ματ.	Λουκ.	Ματ.	Λουκ.	Ματ.	Λουκ.
γ	β	οη	ρη	ρϟζ	σοβ
ε	η	πδ	ρια	σιγ	σλε
ιβ	ια	πϛ	ρθ	σκα	ρπα
ιϛ	ιϛ	ϟγ	ρμε	σκη	ρλθ
κε	μϛ	ϟε	ρξ	σλα	ροθ
κϛ	μζ	ϟϛ	ρπβ	σλα	σιε
κη	μη	ϟϛ	ρπδ	σλβ	ρμβ
λ	μθ	ρβ	ξθ	σλδ	ρλϛ
λδ	ρϟδ	ρδ	οα	σλϛ	ρλε
λϛ	ρξβ	ρε	ρϟγ	σλζ	ρλη
λη	νγ	ρζ	ογ	σλη	ρμ
μ	νβ	ρη	ριε	σμ	ρμα
μα	νε	ρι	ριη	σμα	ροε
μγ	ρκγ	ριθ	ρκϛ	σνε	σβ
μϛ	ρνγ	ρκε	ξβ	σνϛ	σε
μζ	ρλδ	ρκζ	ρκη	σνζ	σιγ
μη	ρϟα	ρκη	ρλβ	σξα	σζ
μθ	ρν	ρκθ	ρλ	σξβ	σιβ
να	νθ	ρλβ	πα	σξε	ρνζ
νγ	ρκε	ρλδ	ρκ	σξϛ	ρνε
νδ	νδ	ρλη	ρξη	σξζ	ρνη
νε	ρο	ρνϛ	νζ	σο	σκθ
νζ	ξα	ρνη	σκϛ	σοβ	σλα
νη	ξ	ρξβ	ρξα		
ξ	ροα	ροε	σ		
ξα	ξδ	ρπβ	ρπζ		
ξε	ροβ	ρπβ	ρπθ		
ξϛ	ξϛ	ρπγ	ρϟη		
ξη	ρε	ρπζ	ρϟθ		

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε ΚΑ-
ΝΟΝΟΣ.

Ματ.	Μαρ.	Ματ.	Μαρ.
θ	γ	σμζ	ρμβ
ιζ	ζ	σν	ρμε
κ	θ	σνβ	ρμζ
κβ	ια	σνδ	ρμθ
μδ	ρκϛ	σξ	ρνβ
οζ	ξγ	σξγ	ρνγ
ρ	ϟη	σϟε	ρνζ
ρλθ	με	σπβ	ρξδ
ρμε	ξ	σπϛ	ρξζ
ρμη	ξε	σπη	ρξθ
ρνβ	ξη	σϟ	ροα
ρνδ	οα	σϟβ	ρογ
ρνζ	οβ	σϟη	ροθ
ρνθ	ογ	τε	ρπε
ρξ	οϛ	τθ	ρϟ
ρξγ	οη	τια	ρϟβ
ρξε	π	τλ	ση
ρξθ	ϖδ	τλζ	σιζ
ρογ	ϖθ	τμα	σκα
ρπ	ρ	τμζ	σκϛ
ρπθ	ργ	τν	σκθ
σβ	ριγ		
σιδ	ρκ		
σιε	ρκθ		
σκθ	ρλα		
σμϛ	ρμ		

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ϛ̄ ΚΑΝΟ/ ΝΟΣ.

Ματ.	Ἰωαν.
ε	πγ
ιθ	ιθ
ιθ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	πβ
ρπε	σιε
σζ	ρα
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ Ζ̄
ΚΑΝΟ-	ΝΟΣ.

Λουκ.	Μάρκ.
κγ	ιβ
κε	ιδ
κζ	ιϛ
κζ	κη
κη	κζ
πδ	μα
πθ	μϛ
ϟα	ξα
ρ	οε
ργ	ϟζ
σμζ	ρλϛ
σοζ	σιϛ
τλε	σλ
τμ	σλδ
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ Η̄
ΚΑΝΟ-	ΝΟΣ.

Λουκ.	Ιωαν.	Λουκ.	Ιωαν.
λ	σιθ	τιβ	ρπϛ
λ	σκβ	τγ	ρπβ
σξβ	ριγ	τζ	ρπβ
σξβ	ρκδ	τιβ	ρπβ
σοδ	σκθ	τμ	σιγ
σοδ	σκζ	τμα	σιζ
σοδ	σλε	τμα	σκα
τγ	ρϛ	τμβ	σκγ
τζ	ρϛ	τμβ	σκε
τιβ	ρϛ		
τγ	ρπϛ		
τζ	ρπϛ		

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ θ̄ ΚΑΝΟΝΟΣ.

ΚΑΝΩΝ ΔΕΚΑΤΟΣ, ΕΝ Ὧι ΙΔΙΩΣ ΕΚΑΣΤΟΣ περὶ τίνων εἰρήκασιν.

Ματ.	Ματ.	Μαρ.	Λουκ.	Λουκ.	Ἰωαν.	Ἰωαν.
β	ροα	ιθ	α	ρϟ	δ	ριϑ
δ	ροζ	λα	γ	ρϟβ	ζ	ρκγ
ϛ	ρπα	μγ	ε	ρϟϛ	ϑ	ρκε
ιγ	ρπδ	μϛ	ϑ	σα	ια	ρκζ
κδ	ρπϛ	νη	ιη	σγ	ιγ	ρλ
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ιϛ	ρλβ
κθ	ρϟα	ο	κβ	σι	ιη	ρλδ
λγ	ρϟϛ	οδ	κϑ	σιδ	κβ	ρλϛ
λε	σ	ϖα	λα	σκγ	κδ	ρλη
λζ	σι	πη	ν	σκε	κζ	ρμ
λθ	σιβ	ϟ	να	σκζ	κϑ	ρμγ
μβ	σιη	ϟβ	ξζ	σλϛ	λα	ρμε
με	σκβ	ϟδ	ξη	σμβ	λγ	ρμζ
νβ	σκζ	ρα	οβ	σνϛ	λϛ	ρμϑ
νϛ	σλ	ρδ	οε	σνθ	λϑ	ρνα
οε	σλγ	ρκγ	ρδ	σξδ	μα	ρνγ
ϖα	σλε	ρλβ	ρϛ	σοα	μγ	ρνε
ϖθ	σλθ	ρπϛ	ρζ	σογ	με	ρνζ
ϟα	σμε	σιγ	ριγ	σοϛ	ν	ρνϑ
ϟϑ	σξη	σλε	ριζ	σοη	νβ	ρξγ
ρα	σογ		ρκβ	σπγ	νδ	ρξε
ρϛ	σπγ		ρκδ	σπη	νϛ	ρξζ
ρϑ	τγ	Τέλος τοῦ Μάρκου.	ρλα	σϟϛ	νη	ρξϑ
ριγ	τιθ		ρμγ	σϟη	ξ	ροα
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξβ	ρογ
ριη	τκζ		ρνα	τδ	ξδ	ροζ
ρκδ	τμε		ρνδ	τϛ	ξϛ	ροϑ
ρκϛ	τνα		ρνϑ	τη	ξη	ρπα
ρλϛ	τνε		ρξγ	τιϛ	οα	ρπϑ
ρμ			ρξδ	τκ	ογ	ρϟα
ρνα	Τέλος τοῦ Ματθαίου.		ρξϛ	τκϛ	οε	ρϟγ
ρνε			ροδ	τλα	οη	ρϟε
ρξζ			ροϛ	τλδ	π	σ
			ροη	τλθ	ϖα	σβ
			ρπ	τμγ	ϖδ	σε
			ρπγ	Τέλος τοῦ λουκᾶ.	ϖϛ	σζ
			ρπη		ϖϑ	σι
					ϟβ	σιβ
					ϟδ	σιδ
					ϟζ	σιϛ
					ϟϑ	σιη
					ρβ	σκ
					ρδ	σκδ
					ρϛ	σκϛ
					ρη	σκη
					ρι	σλ
					ριβ	σλβ
					ριε	Τέλος τοῦ Ἰωάννου ἰδίως.
					ριζ	

ORDO SEV NVMERVS

LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Ευαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.	EVangeliũ secundũ Matthæum.
Ευαγγέλιον κατὰ μάρκον.	Euangeliũ secundum Marcum.
Ευαγγέλιον κατὰ λουκᾶν.	Euangelium secundum Lucam.
Ευαγγέλιον κατὰ ἰωάννην.	Euangelium secundum Ioannem.
Πράξεις τῶν ἀποστόλων.	Acta apostolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ιδ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.	INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.
α Πρὸς ῥωμαίους.	1 Ad Rhomanos.
β πρὸς κορινθίους. α.	2 Ad Corinthios .1.
γ πρὸς κορινθίους. β.	3 Ad Corinthios .2.
δ πρὸς γαλάτας.	4 Ad Galatas.
ε πρὸς ἐφεσίους.	5 Ad Ephesios.
ϛ πρὸς φιλιππησίους.	6 Ad Philippenses.
ζ πρὸς κολασσαεῖς.	7 Ad Colossenses.
η πρὸς θεσσαλονικεῖς. α.	8 Ad Thessalonicenses .1.
θ πρὸς θεσσαλονικεῖς. β.	9 Ad Thessalonicenses .2.
ι πρὸς τιμόθεον. α.	10 Ad Timotheum .1.
ια πρὸς τιμόθεον. β.	11 Ad Timotheum .2.
ιβ πρὸς τίτον.	12 Ad Titum.
ιγ πρὸς φιλήμονα.	13 Ad Philemonem.
ιδ πρὸς ἑβραίους.	14 Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.	INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.	Epistola beati Iacobi.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. α.	Epistola beati Petri apostoli .1.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. β.	Epistola beati apostoli Petri .2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολή. α.	Beati Ioannis apostoli epistola .1.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. β.	Beati Ioannis epistola .2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ.	Beati Ioannis epistola .3.
Ιούδα ἀποστόλου ἐπιστολή.	Iudæ apostoli epistola.
Αποκάλυψις τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.	Apocalypsis beati Ioannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI PER DIVUM HIERONYMUM.

Matthæus qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium CHRISTI Hebraicis literis uerbisque composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur usque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime cõfecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Beroea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunque euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur, non sequatur Septuaginta translatorum autoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

κα

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

De

VITA SANCTI MARCI PER DIVVM HIERONYMVM.

Marcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua autoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomā significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptū, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

Capita

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit; sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum, Lucas est mecum solus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia usque ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit, id est, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut indiuiduus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia σπουδαστὴν apostoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse quidam suspicantur, quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit iuxta euangelium meum, de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderūt nobis, qui à principio ipsi uiderunt, & ministri

fuerunt

fuerunt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit. Acta uero apostolorum, sicut uiderat, composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

ξζ περὶ

De his

VITA SANCTI IOANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

IOannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerē Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis antecp Ioannes clauderet̃ in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligēter quatuor euangeliorū uolumina legerint. Quæ res etiā διαφωνίαν, quæ uidet̃ Ioannis esse cū cæteris, tollit. Scripsit autē & unā epistolam, cuius exordiū est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, qd̃ perspeximus & manus nostræ contrectauerūt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, super qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim, quam interpretantur Iuſtinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à ſenatu reſciſſis, ſub Pertinace principe redit Epheſum, ibique uſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit, rexitq; eccleſias, & confectus ſenio, ſexageſimooctauo poſt paſſionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem ſepultus eſt.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IOANNEM.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ Λευΐς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερον ἐστὶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Καισαρείας τῇ παρὰ Παμφίλου μάρτυρος περισπουδάστως κατασκευασθείσης. Ἐμοὶ δὲ παρὰ τῶν Ναζωραίων τῶν ἐν Βεροίᾳ τῆς Συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεσχέθη τῆς τούτου μεταγραφῆς, δι' οὗ ἐστὶν ἀκριβῶς μαθεῖν, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο ἐστὶν ἐκεῖνα. ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου, καὶ, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΟΙ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο, καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς στόμα κατὰ στόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰώβ, ὁ Μωϋσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠσθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς ἵνα κἂν διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς μὲν ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ παρασυρῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μὴ δὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν

παραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὅταν διδάσκῃ, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τὴν δὲ σωφροσύνην, ὅταν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσὶν τὰ εὐαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν ἀγαθά, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανοὺς, καὶ υἱοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ ἐξ ἰδίων κατορθωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρες εἰσὶν οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως. μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτῷ προσηνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν, ὅσα συντόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ψιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τουτέστι δίχα θεότητος. ματθαῖος δὲ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστὸς, ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐξ ἑβραίων πιστεύσας, ὅταν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἐστιν ὁ χριστός. Ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἷς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅταν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστὸς, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διηνέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάττειν. δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἂν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δὲ ὃ παρέλειψεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἔν τισι διαλλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

NOVVM TESTAMENTVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVSTISSIMORVM SIMVL ET EMENDATISSIMORVM EXEMPLARIVM LATINORVM FIDEM, TVM AD ORTHODOXORVM INTERPRETATIONEM AC CITATIONEM DENVO DILIGENTISSIME RECOGNITVM, AB ERASMO ROTERODAMO, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORE.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ ἀβραάμ, ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαάκ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ, ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ, ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ, ἐγέννησε τὸν ἐσρώμ. ἐσρὼμ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ, ἐγέννησε τὸν ναασσώμ. ναασσὼμ δὲ, ἐγέννησε τὸν σαλμώμ. σαλμὼμ δὲ, ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ, ἐγέννησε τὸν ὠβὴδ, ἐκ τῆς ῥούθ. ὠβὴδ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί, ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν

α

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem, genuit Iacob. Iacob aũt, genuit Iudã, & fratres eius. Iudas aũt, genuit Phares, & Zarã è Thamar. Phares aũt, genuit Esrom. Esrom aũt, genuit Arã. Aram autem, genuit Aminadab. Aminadab autẽ, genuit Naasson. Naasson autẽ, genuit Salmon. Salmon aũt, genuit Booz, è Rhachab. Booz autẽ, genuit Obed, è Ruth. Obed aũt, genuit Iesse. Iesse aũt genuit

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.
ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

ννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς
ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολο
μῶν δὲ, ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἀβιᾶ. ἀβιᾶ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ
δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ, ἐγέννησε τὸν ὀζί-
αν. ὀζίας δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἐζεκί
αν. ἐζεκίας δὲ, ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς
δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰω
σίαν. ἰωσίας δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, καὶ τοὺς ἀ-
δελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, με
τὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέν
νησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ, ἐγέννησε τὸν ζο
ροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβι
οὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακίμ. ἐλιακὶμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ, ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σα
δὼκ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀχίμ. ἀχὶμ δὲ, ἐγέννησε τὸν
ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ
δὲ, ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ, ἐγέννησε
τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄν-
β * δρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ΙΗΣΟΥΣ, ὁ λεγό
μενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπὸ ἀβρα-
ὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ
δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ
δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶ
νος ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.
γ * τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν, μνη
στευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰω
σὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὑρέθη ἐν γα-
δ στρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.* ἰωσὴφ δὲ ὁ
ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν, καὶ μὴ θέλων αὐ
τὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦ
σαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν
μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεν
νηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ
υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐ-
τὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autē rex, ge-
nuit Solomonē, ex ea quæ fuerat uxor
Vriæ. Solomon autem genuit Roboam.
Roboam autē, genuit Abia. Abia autem,
genuit Asa. Asa autē, genuit Iosaphat.
Iosaphat aūt, genuit Ioram. Iorā aūt, ge-
nuit Hoziā. Hozias aūt, genuit Ioatham.
Ioathā aūt, genuit Achaz. Achaz aūt, ge
nuit Ezeciam. Ezecias aūt genuit Manas-
se. Manasses autē, genuit Amon. Amon
aūt genuit Iosiā. Iosias autem, genuit Ie-
chonian, & fratres eius in exilio Babylo-
nico. Porrò post exiliū Babylonicum, Ie-
chonias genuit Salathiel. Salathiel autē,
genuit Zorobabel. Zorobabel autē, ge
nuit Abiud. Abiud aūt, genuit Eliacim. E-
liacim aūt, genuit Azor. Azor aūt, genuit
Sadoc. Sadoc aūt, genuit Achin. Achin
aūt, genuit Eliud. Eliud aūt, genuit Elea-
zar. Eleazar autē, genuit Matthan. Mat-
than aūt, genuit Iacob. Iacob aūt, genuit
Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genit9 fuit
Iesus, ille q dicit' Christus. Vniuersæ itaq;
generatiōes ab Abrahā usq; ad Dauid, ge
neratiōes quatuordecim, & à Dauid usq;
ad demigrationē Babylonicā generatiōes
quatuordecim, & à demigratiōe Babylo-
nica usq; ad Christū generatiōes quatuor
decī. Christi uero natiuitas sic habet, Cū
mater ei9 Maria despōsa esset Ioseph, pri
usq; cōgressi fuissēt, deprehēsa est grauida
è spū sctō. Porrò Ioseph marit9 eius, qm̄
erat iust9, & nolebat illā infamare, uoluit
clāculū ab ea diuertere. Hæc aūt cū is ī aīo
uersaret, ecce angelus dn̄i in sonis uisus est
illi dicēs, Ioseph fili Dauid, ne metuas ad-
iūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā qd' in il
la conceptū est, à spū sctō profectū est. Pa
riet aūt filiū, & uocabis nomē eius Iesum.
Is em̄ saluū faciet populū suū à pctīs suis.
Porrò totū hoc factū est, ut perficeretur
id qd' dictū

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. * τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως. ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παραγίνονται εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. * οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ. * τότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ

α ε 3 ς

id quod dictum fuerat à domino per prophetã ita loquentem. Ecce uirgo erit prægnans, & pariet filium, & uocabunt nomẽ eius Emmanuel, quod si quis interpretet̃, sonat, nobiscũ deus. Excitatus aũt Ioseph à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus domini, & adiunxit sibi uxorem suam, & nõ cognouit eam, donec peperisset filium suum primogenitum, & appellauit nomẽ eius Iesum. Cum autẽ natus esset Iesus in Bethleem uico Iudææ tẽporibus Herodis regis, Ecce magi ab oriente accesserũt Hierosolyma, dicentes, Vbi est ille, qui natus fuit rex Iudæorum? uidimus enim illius stellã in oriente, & accessimus, ut adoremus eum. Auditis autem his Herodes rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum urbs cum illo, & conuocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, percontatus est eos, ubi Christus nasceret̃. At illi dixerũt ei, In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum est per prophetã, Et tu Bethleem terra Iuda, nequaq̃ minima es inter principes Iuda. Ex te eñ mihi proditurus est dux, qui gubernaturus est populũ meũ Israel. Tũ Herodes clam accersitis magis, accurate perquisiuit ab illis, quo tempore stella apparuisset. Et iussis ire in Bethleẽ, dixit, profecti illuc, accurate inq̃rite de puero. Vbi uero reperitis, renũciate mihi, ut & ego ueniã & adorẽ illũ. At illi audito rege, profecti sunt, & ecce stella quã uiderãt in oriẽte, præcedebat illos, donec progressa, staret supra locũ in quo erat puer. Cũ aũt uidissent stellã, gauisi sũt gaudio magno ualde. Et ingressi domũ, repererũt puerum, cum Maria matre eius, & prostrati adorauerunt illum, & apertis thesauris suis, obtulerunt illi munera, aurum, & thus, & myrrham, & oraculo admoniti, in somnis, ne reflecterẽt se ad Herodẽ, per aliã

II

ὁδοῦ ἀνεχώρησαν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.
Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος
κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ, λέγων.
ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέ
ρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ,
ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ ἡρώδης ζητεῖν τὸ
παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς
παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐ
κεῖ, ἕως τῆς τελευτῆς ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ
ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγον
τος. ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε β
ἡρώδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων,
ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάν
τας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω,
κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μά
γων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν ῥαμᾶ ἠκούσθη.
θρῆνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς.
ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθε
λε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαν
τος δὲ τοῦ ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ'
ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ λέγων.
ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μη
τέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν ἰσραήλ. τεθνή
κασι γὰρ οἱ ζητοῦντες, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου,
ὁ δὲ ἐγερθεὶς. παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραήλ. ἀκού
σας δὲ, ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαί
ας ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη
ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ,
ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς γαλιλαίας, καὶ
ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην να
ζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προ
φητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ζ * Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνεται ἰω γ
ϛ άννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς
ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
η ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥη
α θεὶς ὑπὸ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ
βοῶντος

uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Di-
greſſis aũt illis, ecce angelus dñi apparet
in ſomnis Ioſeph dicẽs, Surge & aſſume
puerum ac matrem illius, & fuge in Ae-
gyptum, & eſto illic, donec dixero tibi.
Futurum eſt enim, ut Herodes quærat
puerum ad perdendum eum. Ille uero
excitatus, aſſumpſit puerum & matrẽ eius
noctu, & ſeceſſit in Aegyptum, & fuit illic
uſq; ad obitũ Herodis, ut perficeret quod
dictũ fuerat à dño per prophetã dicentẽ.
Ex Aegypto uocaui filiũ meũ. Tũ Hero-
des ubi uidit ſibi illuſum fuiſſe à magis, in
dignatus eſt uehementer, ac miſſis ſatelli-
tibus, interfecit omẽs pueros qui erãt Be-
thleem, & in omnibus confinijs Bethlee-
miticis, quotquot eſſent bimuli aut mino-
res, iuxta tẽpus, quod exacte cognouerat
ex magis. Tũc perfectũ eſt, quod dictum
fuerat ab Hieremia propheta, cũ ait, Vox
in Rhama audita eſt, lamẽtatio, ploratꝰ, &
fletus multus. Rhachel plorãs filios ſuos,
& noluit conſolationẽ admittere, propte-
rea, quod nõ ſint. Cæterũ defuncto Hero
de, ecce angelus dñi in ſõnis apparet Io-
ſeph in Aegypto, dicens, Surge & aſſume
puerũ & matrẽ eiꝰ, & uade in terrã Iſrael.
Defũcti ſunt enĩ, qui quærebãt aĩam pue
ri. At ille ſurgẽs aſſũpſit puerũ & matrẽ il-
lius, & uenit in terrã Iſrael. Verũ cũ audiſ-
ſet Archelaũ regnare in Iudæa, loco Hero
dis patris ſui, timuit illuc abire, ſed oracu-
lo admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes
Galilææ, ac profectꝰ habitauit in ciuitate
quæ uocatur Nazareth, ut impleretur, qđ
dictum fuerat per prophetas, Nazareus
uocabitur. In diebus illis, accedit Ioan- III
nes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ
dicenſque, Reſipiſcite, in propinquo eſt
enim regnum cœlorum. Nam hic eſt
ille, de quo dixit Propheta, qui ait, Vox
clamantis

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.* αὐτὸς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην, περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον, τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.* ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν. οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί,* οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον, κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτόν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπό σου βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.* τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἰδοὺ

φωνὴ ἐκ

clamantis in deserto, parate uiam dñi, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceã circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel sylvestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis, uenientes ad baptismum suum, dixit illis. Progenies uiperarum, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgant ipsi abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor quæ non facit fructũ bonũ, exciditur, & in ignẽ mittitur. Ego quidẽ baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrũ in manu ipsius, & repurgabit areã suã, & cõgregabit triticũ suũ in horreũ, paleam aũt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanẽ ad Ioãnẽ, ut baptizaretur ab illo. At Ioãnes prohibebat illum dicens, Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum, omitte nunc. Sic enim decet nos, ut compleamus omnẽ iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & uidit spiritum dei descendentem tanq̃ columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce

 uox ex.

ιε
6

φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν.

ιϛ
ε

* καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται. οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ, διὰ στόματος θεοῦ. τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; βάλλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γάρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

ιζ
ε

* τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

ιη
δ

* Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν,

ιθ
ζ

* καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν, καὶ Νεφθαλὶμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.

κ
ϛ

* ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν,

IIII

uox de cœlis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Tūc Iesus subductus fuit in desertū à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esuriit. Et cum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens, dixit, Scriptum est, Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo quod egreditur per os dei. Tunc assumit illum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, dicitque illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. Nam scriptum est, Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quādo impingas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Iesus, rursum scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in montem excelsum ualde, & commonstrat ei omnia regna mundi, & gloriā illorū, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. Scriptum est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce angeli accedebant, ac ministrabant ei. Cum audisset autem Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut impleretur quod dictū fuerat per Esaiā ꝓphetā dicentē, Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanē, Galilæa gētiū. populus qui sedebat in tenebris & umbra mortis, uidit lucē magnā, & qui sedebāt in regiōe & umbra mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare, & dicere,

καὶ λέγειν. μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς.* δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου.* ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,* καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων.* Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.* Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.* μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.* μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ

& dicere, Resipiscite, instat enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant piscatores) & dicit illis, Sequamini me, & faciam uos piscatores hominum. At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum ac prædicans euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes male affectos, uarijs morbis ac torminibus contractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

V Cum uidisset autem turbas, ascendit in montem, & cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius, & postquam aperuisset os suum, docebat illos, dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniā ipsi consolationē accipiēt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, qm̄ ipsi deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ij filij dei uocabuntur. Bea-

ριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,
λ ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* μα-
ε κάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξω
σιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν
ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶ
σθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς
λα πρὸ ὑμῶν.* ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ
ε τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν
ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπα
τεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς
λβ τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι
β ἐπάνω ὄρεως κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν
λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔρ-
γα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν
λγ τοῖς οὐρανοῖς.* μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον κατα
ι λῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον
καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑ-
λδ μῖν.* ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα
ε ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕ
ως ἂν πάντα γένηται, ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν
τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ
οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ᾽ ἂν ποιήσῃ καὶ
διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν. ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν
γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθη-
τε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσα-
τε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς
δ᾽ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀ-
δελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὃς
δ᾽ ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακὰ, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ᾽ ἂν εἴπῃ μωρὲ, ἔνο-
χος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσια-
στήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει

ti qui perſecutionē patiuntur propter iu-
ſtitiam, quoniam illorum eſt regnum cœ
lorum. Beati eſtis, cum probra iecerint in
uos homines, & inſectati fuerint, & dixe-
rint omne malum uerbum aduerſus uos
mentientes, propter me. Gaudete & exul
tate, quoniam merces ueſtra multa eſt in
cœlis. Sic enim perſecuti fuerunt prophe-
tas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal ter
ræ. Quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalie-
tur? Ad nihil ualet ultra, niſi ut proijcia-
tur foras, & conculcetur ab hominibus.
Vos eſtis lux mundi. Non poteſt oppi-
dum abſcondi ſupra montem ſitum, ne-
que accendunt lucernam, & ponunt illam
ſubter modium, ſed ſuper candelabrum,
& lucet omnibus, qui ſunt in domo. Sic lu
ceat lux ueſtra coram hominibus, ut uide
ant ueſtra bona opera, glorificentqꝫ pa-
trem ueſtrū, qui eſt in cœlis. Ne exiſtime-
tis, quod uenerim ad deſtruendā legē aut
prophetas, imo nō ueni ut deſtruā, ſed ut
compleā. Amē quippe dico uobis, donec
prætereat cœlū & terra, iota unū, aut apex
non præterierit ex lege, quoad oīa facta
fuerint. Quiſquis igit̄ ſoluerit unū ex mā
datis hiſce minimis, & docuerit ſic homi-
nes, minimus uocabitur in regno cœlorū.
Quiſqꝫ aūt fecerit & docuerit, hic magnꝰ
uocabit̄ in regno cœlorū. Dico em̄ uobis,
Niſi abūdauerit ueſtra iuſtitia, plꝰ q̄ ſcri
barū & phariſæorū, nō poſſitis ingredi in
regnū cœlorū. Audiſtis quod dictū ſit ue
teribus, Nō occides. Quiſqꝫ aūt occiderit,
obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis,
quod quiſquis iraſcitur fratri ſuo temere,
obnoxius erit iudicio. Quicūqꝫ uero dixe
rit fratri ſuo rhaca, obnoxius erit concilio.
Quiſqꝫ aūt dixerit fatue, obnoxius erit ge
hēnæ incēdio. Itaqꝫ ſi obtuleris munꝰ tuū
ad arā, & illic recordatꝰ fueris, q̄d frater tuꝰ
habet

ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμ-
προσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον,
διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε ἐλ-
θὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. * ἴσθι εὐνοῶν τῷ
ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ
μετ᾽ αὐτοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος
τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπη-
ρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ· ἀμὴν λέγω
σοι. οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς,
τὸν ἔσχατον κοδράντην, * ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέ-
θη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ
ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξι-
ὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλλε ἀπὸ
σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν με-
λῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
γέενναν, καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει
σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλλε ἀπὸ σοῦ. συμφέ-
ρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐῤ-
ῥέθη δὲ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δό-
τω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι
ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς
λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ
ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις,
οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ
τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀ-
μόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ. ὅτι θρό-
νος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπο-
πόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς ἱερο-
σόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασι-
λέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ
δύνασαι, μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν
ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί. οὒ
οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.
ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλ-
μοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. * ἀλλ᾽ ὅστις
σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέ-
ψον αὐτῷ

habet aliq̃d aduersũ te, relinque illic mun⁹
tuũ corã altari, & abi, prius recõcilieris fra
tri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Ha-
beto beneuolentiã cũ aduersario tuo cito,
dũ es in uia cũ illo, ne q̃n te tradat aduersa
rius iudici, & iudex te tradat ministro, &
in carcerẽ cõijciaris. Amẽ dico tibi, nõ exi
bis illinc, donec persolueris extremũ qua-
drantẽ. Audistis quod dictum fuerit anti
quis, nõ cõmittes adulterium. At ego dico
uobis, quod quicũq; aspexerit uxorẽ alte
rius, ad concupiscendũ eã, iã adulteriũ cũ
ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tu
us dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum,
& abijce abs te. Expedit em̃ tibi, ut pereat
unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus
tuũ conijciatur in gehennã. Et si dextera
tua man⁹ obstiterit tibi, amputa eã, & p̃ij
ce abs te. Expedit em̃ tibi, ut pereat unum
membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ
conijciat̃ in gehẽnã. Dictũ est autẽ, Qui-
cũq; repudiauerit uxorẽ suã, det illi libellũ
diuortij. At ego dico uobis, q̃d q̃squis re-
pudiauerit uxorẽ suã, nisi causa stupri, effi
cit ut illa sit adultera, & quicunq; repudia
tã duxerit, adulterium cõmittit. Rursum
audistis, quod dictũ fuerit antiquis, non
peierabis, sed persolues dño ea quæ iura
ueris. At ego dico uobis, ne iuretis omni-
no, neq; per cœlũ, quia thronus dei est, ne
que per terrã, quia subsellium est pedũ il-
lius, neq; per Hierosolyma, quoniã ciuitas
est magni regis, neq; p̃ caput tuũ iurabis,
propterea quod nõ potes unum pilum al
bum, aut nigrum facere. Sed erit sermo
uester est est, non non. Porrò quod ultra
hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Au-
distis quod dictũ fuerit, oculum pro ocu-
lo, & dentẽ pro dente. At ego dico uobis,
ne resistatis malo, sed quisquis impegerit
alapam in dexterã tuam maxillã, obuer-
te illi

τὸν αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι
κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες
αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.* καὶ ὅς τις σε ἀγγαρεύ-
σει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰ-
τοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δα-
νείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέ-
θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
τὸν ἐχθρόν σου.* ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. ἀγαπᾶ-
τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
ρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦν-
τας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
*ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέ-
λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
τέλειός ἐστιν.* προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
μῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰ δὲ μή γε, μισθὸν
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρα-
νοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποι-
οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ
δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανε-
ρῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑπο-
κριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅ-
ταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλεί-
σας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ
ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra
here, ac tunicam tuam tollere, permitte il
li & pallium, & qui te adegerit ad miliari-
um unum, abito cum illo duo. Petenti abs
te dato. & cupientem mutuum accipere,
ne auerseris. Audistis quod dictum sit,
Diliges proximum tuum, & odio habe-
bis inimicum tuum. At ego dico uobis,
Diligite inimicos uestros, bene precemi-
ni deuouentibus uos, benefacite ijs, qui
uos odio prosequuntur, orate pro ijs, qui
lædunt & insectantur uos, ut sitis filij pa-
tris uestri, qui est in cœlis, quia solem su-
um exoriri sinit, super malos ac bonos, &
pluuiam mittit super iustos & iniustos.
Nam si dilexeritis eos, qui diligunt uos
quod præmium habetis? Nonne & pu-
blicani idem faciũt? Et si complexi fueritis
fratres uestros tantum, quid eximium fa-
citis? Nonne & publicani sic faciunt? Eri-
tis igitur uos perfecti, quẽadmodũ pater
uester qui est in cœlis, perfectus est. At-
tendite ne eleemosynam uestram præste-
tis coram hominibus, quo spectemini ab
illis. Alioqui præmiũ nõ habetis apud pa
trem uestrũ, qui est in cœlis. Itaq; cũ præ
stas eleemosynã, ne tubis canatur ante te,
quemadmodũ hypocritæ faciũt in cõcilia
bulis, & in uicis, ut glorificentur ab homi
nibus. Amẽ dico uobis habent mercedẽ
suã. Ceterũ tu cũ præstabis eleemosynã, ne
sciat sinistra tua, quod facit dextera tua, ut
sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuus
q uidet in occulto, ipse reddet tibi in pro-
patulo. Et cum oraueris, non eris quẽad-
modum hypocritæ. Nã illi solent in cõci-
liabulis & in angulis platearum, stantes
orare, quo cõspicui sint hominibus. Amẽ
dico uobis, quod habent mercedẽ suã. Tu
uero cum oras, introito in conclaue tuum,
& occluso ostio tuo, ora patrẽ tuũ qui est
in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* προσευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.* ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι, καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.

* Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός, ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς

μγ ε — μδ ς — με ι — μς ε — μζ ε

in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, perſoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne ſitis multiloqui, ſicut ethnici. Putant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater ueſter quibus rebus opus ſit uobis, priuſquam petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate uos, Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra. Panem noſtrū quotidianum da nobis hodie, & remittito nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne inducas nos in tentationem. Sed libera nos à malo. quia tuum eſt regnum, & potentia & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen. Proinde, ſi remiſeritis hominibus errata ſua, remittet & uobis pater ueſter cœleſtis. Quod ſi non remiſeritis hominibus errata ſua, nec pater remittet errata ueſtra. Porrò cum ieiunaueritis, ne ſitis ueluti hypocritæ tetrici. Obſcurant enim facies ſuas, quo perſpicuum ſit hominibus ipſos ieiunare. Amen dico uobis, habent mercedem ſuam. Tu uero cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne conſpicuum ſit hominibus te ieiunare, ſed patri tuo, qui eſt in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne reponatis uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur. Sed recondite uobis theſauros in cœlo, ubi neq; erugo, neq; tinea corrūpit, & ubi fures non perfodiūt, neq; furantur. Nam ubi fuerit theſaurus ueſter, illic erit & cor ueſtrum. Lucerna corporis eſt oculus. Si igitur oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidū erit. Quod ſi oculus

tuus malus

σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμα σου σκοτεινὸν
ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ
σκότος πόσον; *οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτε-
ρον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέ-
ρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
καὶ μαμωνᾷ. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ με-
ριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίη-
τε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερί-
ζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, τρέφει αὐτά. οὐχ
ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ
ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ
τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐν-
δύματος τί μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρί-
να τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νή-
θει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πά-
σῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού-
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄν-
τα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ-
γοντες. τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί πε-
ριβαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνι-
ος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε
δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστε-
θήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς, ἀρ-
κετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. *μὴ κρίνετε,
ἵνα μὴ κριθῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε,
κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, με-
τρηθήσεται ὑμῖν. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;
ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβά-
λω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
ἰδοὺ

tuus malus fuerit, totũ corpus tuum tene-
brosum erit. Ergo si lumẽ quod est in uo-
bis, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ? Ne
mo potest duobus dñis seruire. Aut eñ
hunc habebit odio, & alterũ illũ diliget,
aut huic adhærebit, & alterũ illum negli-
get. Nõ potestis deo seruire & mãmonæ.
Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ
uestræ, qd esuri sitis, aut bibituri, neq; cor-
pori uestro, qbus indumẽtis usuri. Nõne
anima pluris est, q̃ cibus, & corpus pluris
q̃ indumentũ? Vertite oculos ad uolati-
lia cœli, quia nõ serunt neq; metunt, neq;
conuehunt in horrea, & pater uester cœle-
stis alit illa. Nonne uos longe præcellitis
illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi-
tando, potest addere ad staturam suam
cubitum unum? ac de indumento quid
solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quomo
do crescant. Non laborant, neq; nent. At
tamen (dico uobis) ne Solomonem qui
dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
fuisse, ut unũ ex his. Quod si gramẽ agri,
qđ hodie cũ sit, cras in clibanũ mittit̃, de-
us sic uestit, an nõ multomagis uobis id fa
ciet, o parũ fidẽtes? Ne sitis igit̃ solliciti di
centes, Quid edemus aut quid bibemus,
aut qbus operiemur? Nã oĩa ista gẽtes
exquirũt. Nouit eñ pater uester cœlestis
quod opus habeatis his omnibus. Quin
potius quærite primum regnũ dei, & iusti
ciam eius, & hæc omnia adijcietur uobis.
Ne sitis igit̃ solliciti in crastinũ. nã crasti-
nus dies curã habebit sui ipsi⁹. Sufficit sua
diei afflictio. Nolite cõdẽnare, ne conde- VII
mnemini. Quo eñ iudicio iudicatis, eo iu
dicabit̃ de uobis. & qua mẽsura metimini,
ea metiet̃ uobis alij. Cur aũt uides festucã
quæ est in oc̃lo fratris tui, trabẽ aũt quæ est
in oculo tuo, nõ aĩaduertis? Aut quõ dicis
fratri tuo, sine eximã festucã ex oc̃lo tuo, &
ecce

ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. ΝΒ ε * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. ΝΓ ε * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; ΝΔ ε * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. ΝΕ ε * εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. ΝϚ ε * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. ΝΖ ε * μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; ΝΗ ε * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eijce prius trabem ex oculo tuo, & tum perſpicies, ut eximas feſtucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod ſanctum eſt canibus, ne proieceritis margaritas ueſtras ante porcos, ne quando hi conculcēt eas pedibus ſuis, & illi uerſi in uos lacerent uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulſate, & aperietur uobis. Quiſquis enim petit, accipit, & quicunque quærit inuenit, & pulſanti aperietur. An quiſquam eſt ueſtrū homo, qui ſi filius eius petierit panem, lapidē daturus ſit illi? Aut ſi piſcem petierit, num ſerpentem addet illi? Si uos igitur cum ſitis mali, noſtis dona bona dare filijs ueſtris, quanto magis pater ueſter, qui eſt in cœlis dabit bona, ſi poſtuletis ab ipſo? Omnia igitur quæcunque uolueritis, ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis. Hæc enim eſt lex & prophetæ. Introite per arctam portam, quoniam lata eſt porta, & ſpacioſa uia, quæ abducit in exitium, multique ſunt, qui ingrediuntur per illam. Quoniam anguſta eſt porta, & ſtricta uia, quæ abducit ad uitam, & pauci ſunt, qui inueniunt illam. Cauete uero uobis à pſeudoprophetis, qui ueniunt ad uos, in ueſtitu ouium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. A fructibus ipſorum agnoſcetis eos. Num qui colligūt de ſpinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. Putris autem arbor, fructus malos facit. Non poteſt arbor bona, fructus malos facere. neque arbor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipſorum

νθ ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.* οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύ
γ ριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα
νῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ
ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ
μέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύ
σαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβά
λομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολ
λὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐ
τοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχω
ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομί
ξα αν.* πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους
ς τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν
ἀνδρὶ φρονίμῳ. ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκί
αν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βρο
χή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνε
μοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ
πεσεν. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποι
ῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ. ὅστις
ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον,
καὶ κατέβη ἡ βροχή. καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ
ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς με
ξβ γάλη. *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰη
β σοῦς τοὺς λόγους τούτους. ἐξεπλήσσοντο οἱ
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσ
κων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων. καὶ οὐχ ὡς
ξγ οἱ γραμματεῖς.* καταβάντι δὲ αὐτῷ ς
β ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθών, προσε
κύνει αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν θέλῃς δύνα
σαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα,
ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς λέγων. θέλω, κα
θαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέ
πρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὅρα μηδε
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ
ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε
ξδ μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.* εἰσελθόν ζ
γ τι δὲ τῷ Ἰησοῦ εἰς καπερναούμ, προσῆλ
θεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐ
τὸν καὶ λέγων. κύριε ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ

agnoſcetis eos. Non quiſquis dicit mihi
domine, domine, introibit in regnum
cœlorum, ſed qui fecerit uoluntatem pa
tris mei, qui in cœlis eſt. Multi dicent mi
hi in illo die, Domine, domine, nonne
per nomen tuum prophetauimus, &
per nomen tuum dæmonia eiecimus?
& per nomen tuum multas uirtutes præ
ſtitimus? Ac tum confitebor illis, nunquam
noui uos. Diſcedite à me, qui operamini
iniquitatem. Omnis enim qui audit ex
me ſermones hos, & facit eos, adſimi
labo illum uiro prudenti, qui ædificauit
domum ſuam ſuper petram, & deſcen
dit hymber, & uenerunt flumina, & fla
uerunt uenti, & irruerunt in domum
illam, & non eſt proſtrata. Fundata enim
fuerat ſuper petram. Et omnis qui audit
à me ſermones hos, & non facit eos,
adſimilabitur uiro fatuo, qui ædificauit
domum ſuam ſuper arenam, & deſcen
dit hymber, & uenerunt flumina, & fla
uerunt uenti, & impegerunt in domum
illam, & deiecta eſt, & fuit ruina illius
magna. Et factum eſt, ut, cum finiſſet
Ieſus ſermones hos, obſtupuerint turbæ
ſuper doctrina illius. Docebat enim
eos uelut habens autoritatem, & non ſi
cuti ſcribæ. Cum deſcendiſſet autem VIII
de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ,
& ecce leproſus accedēs, adorauit eum
dicens, Domine, ſi uelis, potes me mun
dare. protenſaque manu, tetigit illum, di
cens, Volo, mundus eſto, ac protinus
mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ie
ſus. Vide, ne cui dixeris, ſed abi oſtende
teipſum ſacerdoti, & offer munus, quod
iuſſit offerri Moſes in teſtimonium ipſis.
Porrò cum ingreſſus fuiſſet Ieſus Caper
naum, adijt eum centurio, obſecrans eum &
dicens, Domine, famulus meus decūbit
domi

ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζό-
μενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν
θεραπεύσω αὐτόν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόν-
ταρχος, ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου
ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ
λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄν-
θρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ᾽ ἐμαυτὸν
στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πο-
ρεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δού-
λῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ
ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦ-
σιν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ
τοσαύτην πίστιν εὗρον.* λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολ-
λοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνα-
κλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ,
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλεί-
ας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ
ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* καὶ
εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ. ὕπαγε, καὶ ὡς
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ
ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.* Καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν
οἰκίαν πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημ-
μένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς,
καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός. καὶ ἠγέρθη καὶ διη-
κόνει αὐτοῖς.* ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγ-
καν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς καὶ ἐξέ-
βαλε τὰ πνεύματα λόγῳ. καὶ πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἠσαΐου τοῦ προφή-
του λέγοντος. αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν
ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. Ἰδὼν
δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ἐκέ-
λευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.* καὶ προσελ-
θὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκα-
λε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλε-
οὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ
ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρε-
ψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πα-
τέρα

domi paralyticus, ac grauiter discruciat.
Et dicit illi Iesus, Ego cum uenero mede-
bor illi. Et respondens centurio dixit,
Dñe, non sum idoneus, ut tectũ meum
subeas, imò tantum dic uerbum, & sana
bitur famulus meus. Nã & ego sum ho-
mo alterius potestati subditus, & habeo
sub me milites, & dico huic, uade, & ua-
dit. & alteri, ueni, & uenit. & seruo meo,
fac hoc, & facit. Hæc autem cum audisset
Iesus, admiratus est, & ait sequentibus
se, Amen dico uobis, ne in Israel quidẽ
tantum fidei reperi. Dico autem uobis,
quod multi ab oriente & occidente uen-
turi sunt, & accumbẽt cum Abraham &
Isaac, & Iacob, in regno cœlorum, filij ue
ro regni eijcientur in tenebras extremas,
illic erit ploratus & stridor dentium. Et
dixit Iesus centurioni, Abi, & quemad-
modũ credis, ita fiat tibi. & sanatus est
famulus eius in hora illa. Et cũ uenisset
Iesus in domum Petri, uidit socrũ illius
in lecto decumbentem, & febricitantẽ, te
tigitq́ manum illius, & reliquit illam fe-
bris, & surrexit, ac ministrauit illis. Cum
autem appetisset uespera, adduxerunt il
li dæmoniacos multos, & eiecit spiritus
uerbo, omesq́ male habentes sanauit,
ut impleretur quod dictum erat per Esa
iam prophetam cum ait, Hic infirmita-
tes nostras suscepit, & morbos portauit.
Cum uidisset autem Iesus turbas mul-
tas, circum sese, iussit, ut abirent in ul-
teriorem ripam, & cum adisset, unus
scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quo
cunque abieris. Et dicit illi Iesus, Vul-
pes foueas habent, & uolucres cœli ni-
dos, at filius hominis non habet, ubi ca
put reclinet. Alius de numero discipu-
lorum suorum dixit ei, Domine permit-
te mihi prius, ut abeam, & sepeliam pa-
trem meũ.

τέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολού-
θει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυ-
τῶν νεκρούς. *καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον ια
ον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ
ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσ-
σῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν
κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελ
θόντες οἱ μαθηταί, ἤγειραν αὐτὸν λέγον-
τες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ
λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τό
τε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ
θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ
ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός
ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα
ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ
πέραν. *εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπήν ιβ
τησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνη
μείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ
ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκεί-
νης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν
καὶ σοί ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ
καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ'
αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.
οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγον-
τες. εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν
ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ
εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες,
ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ
ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κα
τὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθα-
νον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον.
καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν
πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ
πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ
ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅ-
πως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ
ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλ-
θεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. *καὶ ἰδοὺ προσέ ιγ
φερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βε-
βλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον,
ἀφέωνται

trem meum. At Iesus dixit illi, Sequere
me, & sine ut mortui sepeliant mortuos
suos. Et cum esset ingressus nauim, se-
cuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus
magnus factus est in mari, adeo ut na-
uis operiretur à fluctibus, ipse uero dor
miebat. Et accedentes discipuli, excita-
uerunt illum dicentes, Domine, serua
nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi
estis exigua præditi fiducia? Tunc excita
tus, increpauit uentos & mare, & facta
est tranquillitas magna. Homines uero
admirabantur dicentes, Qualis est hic,
quia uenti quoque & mare obediunt il-
li? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam,
in regionem Gergesenorum, occurre-
runt ei duo dæmoniaci, è monumentis
egressi, erant autem sæui supra modum,
adeo ut nemo posset transire per uiam
illam. Et ecce uociferabantur dicentes,
Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? ue
nisti huc ad cruciandum nos ante tem-
pus? Erat autem procul ab illis grex por
corum multorum pascẽs. Dæmones ue
ro rogabant eum dicentes, Si eijcis nos,
permitte nobis, ut demigremus in gre-
gem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi ue-
ro egressi abierunt in gregem porco-
rum. Et ecce ferebatur totus grex porco-
rum, per præceps in mare, & perierunt in
aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt,
& digressi in ciuitatem, renunciauerunt
omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et
ecce tota ciuitas exiuit, in occursum Iesu.
Et cũ uidissent illũ rogabant, ut decede-
ret à finibus suis.

IX Et ingressus nauem, traiecit ac ue-
nit in suam ciuitatem. Et ecce adduxe-
runt illi paralyticum in lecto decum-
bentẽ. Cunq; uidisset Iesus, fidẽ illorũ,
dixit paralytico, Bono animo esto fili,
remittunt

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ
τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗ
τος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐν
θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖ
σθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ
ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁ
μαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ
εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει
τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἆρόν σου τὴν κλίνην,
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλ
θεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύ
μασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξου
σίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ιδ
ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμε
νον ἐπὶ τὸ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον,
καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς,
ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακει
μένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶ
ναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειν
το τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ
ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκού
σας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύον
τες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευ
θέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ
θυσίαν, οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ'
ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρ
χονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες.
διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολ
λὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ
τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν
ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύ
σουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. αἴρει γὰρ
τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖ
ρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέ
ον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυν
ται οἱ

οα β

οβ β

ογ β

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce qui
dam è scribis dicebant intra sese, Hic blas
phemat. Et cum uidisset Iesus cogitatio
nes illorum, dixit, ad quid uos cogitatis
mala in cordibus uestris? Vtrum enim
est facilius dicere, remittunt̄ tibi peccata,
an dicere, surge & ambula? Vt aūt scia
tis, qđ potestatē habeat filius hominis
in terra remittendi peccata, tunc dicit pa
ralytico, Surge, tolle tuū stratum, & abi
in domū tuam. & ille surrexit, abijtq; do
mum suā. Turbæ uero quæ uiderāt, ad
miratæ sunt & glorificauerunt deū, qui
dedisset potestatē talem hominibus. Et
præteriēs Iesus illinc, uidit hominem de
sidentem ad teloniū Matthæum nomi
ne, dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgēs
secutus est eū. Et factū est, ut Iesus accū
beret in illius ædib9. Et ecce multi publi
cani & peccatores, q̄ uenerāt, simul accu
buerūt cū Iesu, & discipulis illi9. Cūq; id
id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis
eius, cur cū publicanis & peccatoribus su
mit cibū præceptor uester? At Iesus ubi
audiuit, dixit illis, Non opus habent, ij
qui ualidi sunt medico, sed qui male ha
bēt. Quin potius ite & discite, quid sit il
lud, misericordiā uolo, & non sacrificiū.
Nō eīn ueni ad uocandū iustos, sed pec
catores ad pœnitentiā. Tunc adeunt eū
discipuli Ioannis dicētes, Quam ob cau
sam, nos & pharisæi ieiunamus plerūq;,
discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit
illis Iesus, Num possunt filij sponsi luge
re, quamdiu cū illis est sponsus? Veniēt
aūt dies, cum tolletur ab eis sponsus, &
tunc ieiunabunt. Nullus immittit assu
mentum panni rudis in ueste ueteri. Au
fert eīn supplementum illius à uestimen
to, & peior ruptura fit. Neq; mittunt ui
nū nouū, in utres ueteres, alioqui rūpun

ται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον,
εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦν
ται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ
ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων,
ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλ
θὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσε
ται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦ
σα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψα
το τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε
γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱμα
τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπι-
στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύ
γατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη
ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ
Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ
ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυ-
βούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ
γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει.
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχ-
λος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς,
καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη
αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ πα-
ράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν
αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες.
ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς
τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί.
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύ-
ναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ
κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέ
γων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑ-
μῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶ-
τε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διε
φήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν
δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐ-
τῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ
ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ
κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες,
ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.
οἱ δὲ

tur utres, & uinum effunditur, & utres
pereunt. Sed mittunt uinum nouum in
utres nouos, & utraq; simul seruantur.
Hæc cum illis loqueretur, ecce primas qui
dam uenit, & adorauit eum, dicens, Filia
mea modo defuncta est, sed ueni, & im-
pone manum tuam super illā, ac uiuet.
Et surgens Iesus secutus est eum, ac disci
puli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis
profluuio laborauerat duodecim an-
nos, accedens à tergo, tetigit fimbriam
uestimenti illius. Dixerat enim intra se
se. Si tantum tetigero uestimentum illi-
us, ero salua. At Iesus conuersus, ut ui-
dit illam, dixit, Confide filia, fides tua sal
uam te fecit. Et salua facta fuit mulier à
tempore illo. Et cum uenisset Iesus in
ædes primatis, uidissetq; tibicines, & tur
bam tumultuantem, dicit illis, Secedite,
non enim mortua est adolescentula, sed
dormit. Et deridebant illum. Cum autē
fuisset eiecta turba, introgressus tenuit
manum illius, & surrexit adolescentula.
Et emanauit rumor hic in totam terram
illam. Et cum discederet illinc Iesus, se
cuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac
dicentes, Miserere nostri fili Dauid.
At cum uenisset in ædes, adierunt il-
lum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me
hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus
domine. Tunc tetigit oculos illorum
dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis.
& aperti sunt illorum oculi. Et intermi-
natus est illis Iesus, dicens, Videte ne
quis sciat. At illi cum abissent, diuulga-
runt famam illius in tota terra illa. Il-
lis autem egredientibus, ecce adduxe-
runt illi hominem mutum dæmonia-
cum, & eiecto dæmonio, locutus est
mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicen-
tes, Nunquam apparuit sic in Israel.
At

οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ κανανίτης. καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν. μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε,

τίς ἐν

At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omneis ac uicos, docens in synagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & sanans omnē morbum & omnē languorem in populo. Cum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illas, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, nō habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidē messis copiosa, cæterū operarij pauci. Rogate igit̃ dn̄m messis, ut extrudat operarios in messē suā. Et accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, ut eijcerent eos, & sanarent quēuis morbū, & quēuis languorē. Porro duodecim apostolorū nomina sunt hæc. Primus Simon qui uocatur Petrus. Et Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus, Simon Cananeus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim, emisit Iesus, quibus præceperat dicens, In uiam gentiū ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnū cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mūdate, mortuos suscitate, dæmonia eijcite. gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurū, neq; argentum, neque æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; duas tunicas, neq; calciamēta, neq; uirgam, Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quancunq; ciuitatem, aut uicum fueritis ingressi, exquirite

 quis in

τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν. κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν
(πδ ε) ἐξέλθητε. *εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ᾽ αὐτήν, ἐὰν
δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
(πε ϛ) ἐπιστραφήτω. *καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
μὴ δὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχό-
μενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτι-
νάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων
καὶ γομόῤῥων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πό-
(πϛ ε) λει ἐκείνῃ. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρό-
νιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περι-
(πζ α) στεραί. *προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς,
καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσε-
σθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ
(πη β) τοῖς ἔθνεσιν. *ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς,
μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθή-
σεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε.
οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκ-
να ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
(πθ ι) σωθήσεται. *ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν
τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.
Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
(ϙ γ) θρώπου. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσ-
καλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ δι-
δάσκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
(ϙα β) ριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην βεελζε-
βοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
(ϙβ β) κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. *οὐ-
δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται

quis in ea sit dignus, atq; illic manete do nec exeatis. Cū aūt intrabitis domū, salu tate illā, & siquidē fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illā. Sin minus fue rit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicūq; nō exceperit uos, neq; audie- rit sermones uestros, exeūtes ex ædibus, aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum uestrorū. Amē dico uobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorū, & Gomorrho- rum in die iudicij, q̄ ciuitati illi. Ecce ego emitto uos, uelut oues in medio lupo- rum. Estote igit᷑ prudētes, ueluti serpen- tes, & simplices sicut columbæ. Cauete autē ab illis hominibus, tradent em̄ uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos. quin & ad principes ac re- ges ducemini, propter me, in testimoni- um ipsis ac gētibus. At cum tradiderint uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Nō em̄ uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiū, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos, & eritis odio habiti ab om̄ibus, propter nomē meum. Verū qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliā. Amen dico uo bis, Non perambulaueritis omnes ciui- tates Israheliticas, quin iā uenerit filius hominis. Non est discipulus supra præ- ceptorem, neq; seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præ- ceptor ipsius. & ut seruus sit sicut domi- nus ipsius. Si ipsum patremfamilias uo- cauerunt Beelzebul, quanto magis do- mesticos illius? Ne igitur metuatis eos, Nihil enim est tectum, quod non sit re tegendum

καλυφθήσεται. καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. * ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι, ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολλῶν στρουθίων, διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν, κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον, κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. * ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. * ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. * ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγένετο

ὅτε

tegendum,& nihil occultum, quin futurũ sit ut sciatur. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce. Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis. & ne metuatis uobis ab his qui occidũt corpus, animã autem non possunt occidere. Sed metuite magis illũ, qui potest & animã, & corpus perdere in gehenna. Nõne duo passerculi minuto asse ueneũt? & unus ex illis nõ cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiã pili capitis oẽs numerati sunt. Ne igitur metuatis. uos pluris estis, ꝙ multi passerculi. Oẽs igit' qui cõfitebitur me corã hominibus, confitebor & ego illũ corã patre meo, qui est in cœlis. Porró quisquis negauerit me corã hominibus, negabo eum & ego corã patre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini, quod uenerim ad mittendũ pacẽ in terram. Non ueni ut mitterẽ pacem, sed gladium. Nã ueni ut dissidere faciã hominẽ aduersus patrem suũ, & filiã aduersus matrẽ suã, & sponsam aduersus socrum suã, & inimici hominis erunt, ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem, aut matrem ultra me, nõ est me dignus, & qui amauerit filiũ, aut filiam supra me, nõ est me dignus. Et qui nõ accipit crucem suam ac sequitur me, non est me dignus. Qui inuenerit animam suã, perditurus est eam, & qui perdiderit animã suam mea causa, inueniet eã. Qui recipit uos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetã in nomine ꝓphetæ, mercedẽ prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et qcũꝗ ad bibendũ dederit uni ex pusillis his poculũ aquæ frigidæ tantũ nomine discipuli, Amen dico uobis, nõ perditurus est mercedẽ suam. Et factũ est XI

cum

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ϟβ ε * ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν, ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ϟγ β * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ϟδ β * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ϟε ε * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. ϟϛ ι * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

ϟζ ε * τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.

cũ finẽ fecisset Iesus mandandi duodecim discipulis suis, progressus est illinc, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum. Ioannes autem cum audisset in carcere facta Christi, missis duobus discipulis suis dixit illi. Tu es ille, qui uenturus est, an alterum expectamus? Et respondens Iesus dixit illis, Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & uidetis. Cæci uisum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium. Et beatus est quisquis nõ fuerit offensus per me. Euntibus autẽ illis, cœpit Iesus dicere turbis de Ioanne. Quid existis in desertum ut uideretis? Num arundinem quæ agitatur à uento? Age, quid existis ut uideretis? Num hominẽ mollibus uestibus amictũ? Ecce qui mollia gestant, in domibus regũ sunt. At quid existis uidere? Num prophetam? Certe dico uobis, & excellentiorem propheta. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciẽ tuã, qui præparaturus est uiã tuam ante te. Amen dico uobis, non exortus fuit inter eos, qui nascuntur è mulieribus maior Ioanne Baptista. Attamen is qui minor est in regno cœlorum, maior illo est. Porro à diebus Ioannis Baptistæ, usque ad hunc diẽ, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipsa lex, usq; ad Ioannem prophetauerunt. Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uenturus erat. Qui habet aures ad audiendum audiat. Sed cui assimilabo generationẽ hanc? Similis est pueris, qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis, ac dicunt, Tibia cecinimus uobis, & nõ saltastis.

σασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί σοι βηθσαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.* ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.* πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου,* καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τὶς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς, ἀποκαλύψαι.* δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.* ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ

stis. lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit eñ Ioannes, nec edens nec bibẽs, & aiũt, Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicũt, En hominẽ comedonẽ, & uini potorẽ, publicanis amicũ, ac peccatoribus, & iustificata est sapiẽtia à filijs suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quib⁹ æditæ fuerãt plurimæ uirtutes ipsius, quod non pœnituissent. Væ tibi Chorazin: Væ tibi Bethsaidan, quoniã si in urbe Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere, pœnituissent. Attamẽ dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij q̃ uobis. & tu Capernaũ, quæ es usq; ad cœlũ exaltata, usq; ad inferos detraheris, qm̃ si in Sodomis æditæ fuissent uirtutes, quæ æditæ sunt in te, mãsissent usq; ad hodiernũ diẽ. Verũtamẽ dico uobis, qđ Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, q̃ tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, quod abscon deris hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Oĩa mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrẽ quisquam nouit, nisi filius, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugũ meũ super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugũ enim meũ commodũ est, & onus meũ leue est.

XII

In illo tempore, ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperũt uellere spicas, & comedere. At pharisæi cũ uidissent, dixerũt illi, Ecce discipuli tui faciũt, quod nõ

ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς, * οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβίδ,
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ; πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐ-
τῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάβ
βατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέ-
γω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶν ὧδε.
εἰ δὲ ἐγνώκατε, τί ἐστιν ἔλεον θέλω, καὶ οὐ
θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.
κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συ
ναγωγὴν αὐτῶν. * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, κα
τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες. εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβα
τον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν
εἰς βόθυνον οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πό
σῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε
ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν, τότε λέ-
γει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου,
καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ
ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-
λιον ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
λέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν
ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ
λοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετί-
μησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσω-
σιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ
κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ
δὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα-
τείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμ
μένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον, οὐ
σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν,
καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.
τότε

quod non licet facere in sabbato. Ille ue
ro dixit eis, Nõ legistis quid fecerit Da-
uid, cũ esuriret ipse, & ij qui erãt cũ illo?
Quomodo ingressus sit in domũ dei, &
panes propositionis ederit, quos ipsi nõ
licebat edere, neq; ijs qui cum illo erant,
nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis
in lege, quod sabbatis sacerdotes in tem
plo sabbatũ prophanant, & crimine ua-
cant? Dico aũt uobis, quod tẽplo maior
est hoc in loco. Quod si sciretis, quid sit,
misericordiam uolo, & non sacrificium,
nequaq̃ condẽnassetis insontes. Nam
dñs est & sabbati, filius hominis. At pro
gressus illinc, uenit in synagogã illorũ, &
ecce homo erat, manũ habens aridã, &
interrogabant illũ, dicentes, Licet ne sab
batis curare? ut accusarent eũ. At ille di-
xit eis, Quis erit ex uobis homo, qui ha-
bebit ouem unam, & si ea inciderit sab
batis in foueã, nõne apprehendet illã &
eriget? Quanto igit̃ præstantior est ho
mo oue? Licet igit̃ sabbatis beneficio af
ficere. Tũc dicit homini, Extende manũ
tuã, & is extẽdit, ac restituta est sanitati, si
cut altera. Porrò pharisæi egressi, cœpe-
rũt consiliũ aduersus eũ, quõ illũ perde
rẽt. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, se
cutæq; sunt eũ turbæ multæ, & sanauit
eos oẽs, & interminatus est illis, ne se fa
cerent manifestũ, ut compleret̃ quod di-
ctũ erat per Esaiam prophetã, qui ait, Ec
ce filius meus, quẽ elegi, dilectus meus,
in quo sibi bene cõplacuit anima mea.
Ponam spiritũ meum super illũ, & iudi
ciũ gentibus annũciabit. Nõ contendet,
neq; clamabit, neq; audiet quisq; in pla
teis uocẽ eius. arundinẽ comminutã, nõ
confringet, & linum fumigans nõ extin
guet, donec eijciat ad uictoriam iudiciũ,
& in nomine illius gentes sperabunt.
Tunc

ριβ ε | *τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος κβ
τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε
τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν.
ρκ ζ | *καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μή
τι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ; *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀ-
ρκα β | κούσαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαι-
μόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
ρκβ β | δαιμονίων. *εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις
αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερι-
σθεῖσα καθ᾿ ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πό-
λις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ᾿ ἑαυτῆς, οὐ σταθήσε
ται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ᾿ ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλ
λω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλ
λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ᾿ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰ
κίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ᾿ ἐμοῦ,
κατ᾿ ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾿ ἐμοῦ,
ρκγ β | σκορπίζει. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁ-
μαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς
ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφη-
μία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς
ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀ-
φεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ᾿ ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύ
ματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ,
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλον-
ρκδ ι | τι. * ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν
καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγα-
θὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περι-
σσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
ρκε ε | * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ
ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονη-
ρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλ
λει πονηρά.

Tunc adductus est ad eum, qui dæmo-
nio agitabatur cæcus ac mutus, & sana-
uit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loque-
retur & cerneret. Et obstupuerūt omnes
turbæ, dicebantq́, Num hic est ille filius
Dauid? At pharisæi cum audissent, dice
bant, Hic non eijcit dæmonia, nisi præsi-
dio Beelzebul principis dæmoniorū. Ie-
sus autem cum sciret cogitationes illorū,
dixit illis, Omne regnū diuisum aduer-
sus sese desolatur, & omnis ciuitas, aut
domus diuisa aduersus seipsam, non sta
bit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus
seipsum diuisus est. Quomodo igit͛ sta-
bit regnum illius? Et si ego præsidio Be-
elzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius
præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudica-
bunt de uobis. Quod si spiritu dei ego
eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos re
gnum dei. Alioqui quomodo potest ali
quis intrare domum potentis, & uasa il-
lius diripere, nisi prius uinxerit potentē,
& tunc domū illius diripiet? Qui nō est
mecum, aduersum me est, & qui non cō-
gregat mecum, spargit. Propterea dico
uobis, Omne peccatum & conuicium re
mittetur hominibus, at conuicium in spi
ritum, nō remittetur hominibus. Et qui
cunque dixerit uerbum aduersus filium
hominis, remittetur illi. Qui autem dixe
rit aduersus spiritum sanctum, non re-
mittetur ei, neque in præsenti sæculo, ne-
que in futuro. Aut facite arborem bonā,
& fructum eius bonum, aut facite arbo-
rem uiciosam, & fructū illius uiciosum.
Nam è fructu arbor agnoscitur. Proge-
nies uiperarum, quomodo potestis bo-
na loqui, cum sitis mali? Siquidē ex abū
dantia cordis os loquitur. Bonus homo
è bono thesauro cordis, expromit bona:
& malus homo ex malo thesauro depro
mit mala.

ρκϛ ι λεῖ πονηρά.* Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκζ ε λόγων σου καταδικασθήσῃ.* τότε ἀπεκρίθη-
σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
γοντες.* διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ ση-
ρκη ε μεῖον ἰδεῖν.* ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰω-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γε-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφί-
αν σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶν-
ρκθ ε τος ὧδε.* ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι᾽ ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν
μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχο-
λάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ᾽ ἑαυ
τοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-
τοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνε-
ται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρο-
να τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύ
ρλ β τῃ τῇ πονηρᾷ.* ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶ-
πε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ
ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι
λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι
αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν
οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quo-
cunqꝫ uerbo ocioso, quod locuti fuerint
homines, reddituri sunt rationem in die
iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis,
& ex dictis tuis condemnaberis. Tunc
interrogauerunt eum quidam è scribis
κγ ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolu-
mus ex te signum uidere. At ille respon-
dens dixit illis, Generatio praua & adul
tera signũ quærit, & signum non dabi-
tur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quẽ
admodũ em̃ fuit Ionas in uẽtre ceti tri-
bus diebus, ac tribus noctibus, sic erit fi-
lius hominis in corde terræ, tribus die-
bus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ
surgent in iudicio, cum generatione hac,
& condemnabũt eam, quod ipsi resipue
rint ad prædicationẽ Ionæ. Et ecce plus
quam Ionas est hoc loco. Regina Au-
stri surget in iudicio cum generatione
hac, & condemnabit eam, quod uenerit
à finibus terræ, ad audiendam sapientiã
Solomonis. Et ecce plusq̃ Solomon
est in hoc loco. Cum autem immundus
spiritus exierit ab homine, perambulat
per arentia loca, quærens requiem, & nõ
inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum
meam unde exiui, & cum uenerit, reperit
eam uacantem, & scopis purgatam, atqꝫ
ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi se-
ptem alios spiritus sceleratiores se, & in-
gressus inhabitat illic, & fiunt postrema
hominis illius, peiora primis. sic erit &
generationi huic peruersæ. Cum autem
adhuc loqueret̃ turbis, ecce mater & fra-
tres eius stabant foris, quærẽtes ei loqui.
Dixit aũt illi quidam, Ecce mater tua, &
fratres tui foris stant, quærentes tibi lo-
qui. At ille respondens dixit ei, qui sibi
renunciauerat, Quæ est mater mea, aut
qui sũt fratres mei? Et ꝓtenta manu sua
in

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

ρλα β

*Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινά, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.

ρλβ ε

*ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.

ρλγ α

*διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡ προφητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς

ὀφθαλμοῖς

κδ

in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quisquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui est in cœlis, ipse meus frater & soror & mater est.

XIII

In die uero illo, egressus Iesus è domo, sedit iuxta mare, & congregatæ sunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse nauim ingressus sederet, & uniuersa turba in littore stabat. Ac dicebat illis multa per similitudines, dicens: Ecce exijt qui seminabat ad seminandum, & cum seminaret, alia quidem ceciderunt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ceciderūt in loca saxosa, ubi non habebāt multū terræ, & protinus exorta sunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ. cum autem exortus esset sol, exusta sunt, & quia non habebāt radicem, exaruerunt, Alia rursus ceciderunt in spinas, & insurrexerunt spinæ, & suffocauerūt ea, Alia uero ceciderunt in terrā bonā, & dederunt fructum, aliud quidē cētuplū, aliud uero sexagecuplū, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiendū, audiat. Et adeuntes discipuli dixerūt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respondens dixit, Vobis datū est nosse mysteria regni cœlorū, illis autē nō est datum. Quisquis enim habet dabitur illi, & reddetur abundantior. Quisquis autem non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis, quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. & completur in illis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Auribus audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non cernetis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos occluserunt, ne quando uiderent

oculis.

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰά-
σωμαι αὐτούς.* ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀ-
φθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑ-
μῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμη-
σαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦ-
σαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.* ὑμεῖς
οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείρον-
τος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς
βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται
ὁ πονηρός, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν
ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπα-
ρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ
εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ
ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαι-
ρός ἐστιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ
διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ
δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ
τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶ-
νος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου
συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γί-
νεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς,
οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συ-
νιῶν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν
ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.
* ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς,
λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ
ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀν-
θρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρός, καὶ ἔσπει-
ρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλ-
θεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρ-
πὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.
προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπό-
του, εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα
ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει
ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρω-
πος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον
αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξω-
μεν αὐτά

oculis,& auribus audirent, & corde intel
ligerent,& conuertantur, & sanem illos.
Vestri uero beati sunt oculi, quia uidēt,
& aures uestræ,quia audiunt. Amen di-
co uobis, quod multi prophetæ & iusti
desyderauerunt uidere quæ uidetis, &
non uiderunt, & audire quæ auditis,
& non audierunt. Vos igitur audite pa
rabolam seminantis. Cum quiuis au-
dit sermonem regni, & non intelligit,
uenit ille malus, & rapit id quod semi-
natum est in corde illius. hic est qui iu-
xta uiam seminatus fuit. At qui in pe-
tricosa semen iactum exceperat, hic est,
qui uerbum audit, ac protinus cum gau-
dio accipit illud. uerum non habet radi
cem in semetipso, sed temporarius est.
Porrò cum inciderit afflictio, aut perse-
cutio propter sermonem, cōtinuo offen-
ditur. At qui in spinas semen excepe-
rat, hic est, qui uerbum audit, & cura se
culi huius, deceptioq́; diuitiarum suffo-
cat sermonem, & infrugifer redditur.
Cæterum qui in terram bonam excepit
semen, hic est, qui sermonem audit &
intelligit, qui deniq; fructum quoq; red
dit ac facit, alius quidem cētuplum, alius
uero sexagecuplum, alius uero trigecu-
plum. Aliam parabolā proposuit eis, di-
cens, Assimilatum est regnum cœlorum
homini semināti bonum semen in agro
suo, sed dormientibus hominibus uenit
illius inimicus, & seminauit zizania inter
triticum, abijtq́;. Cum autē germinasset
herba, & fructum fecisset, tunc apparue-
runt & zizania. Accedentes autē serui pa
trisfamilias, dixerunt illi, Domine, nōne
bonū semen seminabas in tuo agro? un
de igitur habet zizania? Ille uero dixit il
lis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē
dixerunt illi, Vis igit abeamus & colliga
mus

μεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη. οὔ, μή ποτε συλλέγον
τες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς
τὸν σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα
μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισ-
μοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον
τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς
πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συν
ρλζ / β αγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.* ἄλλην
παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπε-
ως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀ-
γρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων
τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν
λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε
ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκη-
ρλη / ς νοῦν ἐν τοῖς κλάδοισ αὐτοῦ.* Ἄλλην πα-
ραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦ-
σα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ρλθ / ς ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.* ταῦτα πάντα ἐλά
λησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις,
καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,
ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ
στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα ἀ-
ρμ / ι πὸ καταβολῆς κόσμου.* τότε ἀφεὶς τοὺς
ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον-
τες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
ζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν
αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσ-
μος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ
υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνια εἰσὶν οἱ
υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐ-
τά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς συν-
τέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγ-
γελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζά
νια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ
συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ,
καὶ

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum col-
ligitis zizania, eradicetis simul cum il-
lis & triticum, sinite pariter crescere u-
traque usque ad messem, & in tem-
pore messis dicam messoribus: Colli-
gite primum zizania, & colligate in fa-
sciculos ad comburendum ea: triti-
cum uero congregate in horreum me-
um. Aliam parabolam proposuit eis,
dicens. Simile est regnum cœlorum
grano sinapis, quod acceptum homo
seminauit in agro suo, quod minimum
est omnium seminum. Cæterum ubi
excreuerit maximum est inter holera,
& fit arbor, adeo ut ueniant uolucres
cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam
parabolam dixit illis: Simile est re-
gnum cœlorum fermento, quod acce-
ptum mulier abscondidit in farinæ sa-
tis tribus, donec fermentaretur totum.
Hæc omnia locutus est Iesus per para-
bolas ad turbas, & sine parabola ni-
hil locutus est illis, ut compleretur quod
dictum fuerat per prophetam qui ait:
Aperiam in parabolis os meum, eru-
ctabo abscondita à constitutione mun-
di. Tunc dimissis turbis, uenit in do-
mum Iesus, & accesserunt ad illum di-
scipuli eius, dicentes, Dissere nobis
parabolam zizaniorum agri. At ille re-
spondens, dixit illis, Qui seminat bo-
num semen, est filius hominis. ager au-
tem est mundus. Porrò bonum semen,
ij sunt filij regni. zizania uero sunt, fi-
lij illius mali. inimicus autem qui se-
minat ea, est diabolus. messis ue-
ro consummatio sæculi est. messores
autem angeli sunt. Sicut igitur colli-
guntur zizania, & igni comburuntur,
sic erit in consummatione sæculi huius.
Mittet filius hominis angelos suos,

καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦν-
τας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κε-
κρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρω-
πος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀ-
γοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμ-
πόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑ-
ρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελ-
θὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγό-
ρασεν αὐτόν. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγού-
σῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ
τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν
τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβα-
λον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶ-
νος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφο-
ριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυ-
ρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνή-
κατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύ-
ριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
ρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅσ-
τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ
παλαιά. * Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν
ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε
ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ
σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ
τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,
καὶ

ρμᾱ
α

& colligent è regno illius omnia offen-
dicula, & eos qui patrant iniquitatem,
ac mittent illos in caminum ignis. ibi
erit ploratus stridorq; dentium. Tunc
iusti fulgebunt ut sol in regno pa-
tris sui. Qui habet aures ad audien-
dum, audiat. Rursum, simile est re-
gnum cœlorum thesauro absconso in
agro, quē repertum homo abscondi-
dit: & præ gaudio quod habet super
eo abit, & omnia quæcūq; habet uen
dit, ac mercatur agrum illum. Rursum
simile est regnum cœlorum homini
negociatori, quærenti pulchras mar-
garitas: qui cum inuenerit unam pre-
ciosam margaritam, abiens uendidit
omnia quæ possidebat, & mercatus est
illam. Rursum, simile est regnum
cœlorum uerriculo iacto in mare, &
ex omni genere contrahenti: quod
cum impletum fuisset subduxerunt
in littus, & sedentes collegerunt quæ
bona sunt in uasa, quæ uero mala
foras abiecerunt. Sic futurum est in
consummatione sæculi. uenient an-
geli, & segregabunt malos de me-
dio iustorum, & mittent eos in cami-
num ignis. illic erit ploratus & stri-
dor dentium. Dicit illis Iesus: Intelle-
xistis hæc omnia? Dicunt illi: Etiam
domine. At ille dixit illis: Propterea
omnis scriba doctus ad regnum cœlo-
rum, similis est homini patrifamilias,
qui depromit è thesauro suo noua &
uetera. Et factum est, ut cum finisset Ie
sus sermones hos, digrederetur illinc.
Et cum uenisset in patriam suam, do-
cuit in synagoga illorū, ita ut stuperent
ac dicerent: Vnde huic sapiētia hæc &
uirtutes? Nonne hic est ille fabri filius?
Nonne mater eius uocatur Mariam,
& fratres

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωσῆς καὶ σίμων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; ϛμβ α καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. ϛμγ β * Ἐν ἐκείνῳ τῷ κε καιρῷ ἤκουσεν ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. ϛμδ β * ὁ γὰρ ἡρώδης κρατήσας τὸν ἰωάννην ἔδησεν αὐτόν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης. οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. ϛμε ϛ * γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρώδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς. δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλησεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ ἐλθόντες ἀπήγγελαν τῷ ἰησοῦ. ϛμϛ γ * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. ϛμζ α * ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον

& fratres eius Iacobus & Ioſes & Simon & Iudas? & ſorores illius nonne omnes apud nos ſunt? Vnde igit̃ huic hæc omnia? Et offendebantur ſup eo. Ieſus autẽ dixit illis: Non eſt propheta expers honoris niſi in patria ſua, & domo ſua. Et non ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

XIIII

In illo tẽpore audiuit Herodes tetrarcha famã Ieſu, & dixit famulis ſuis: Hic eſt Ioannes baptiſta, is ſurrexit à mortuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam Herodes cœperat Ioannem & uinxerat, ac poſuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. Et cũ uellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Cum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis inter illos, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus eſt, ſe daturum illi quicquid peteret. At illa prius inſtructa a matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis baptiſtæ. Et indoluit rex: attamẽ propter iuſiurandum, & eos qui ſimul accumbebant iuſſit dari: & miſſis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum eſt caput eius in patina, datumq́ eſt puellæ, atq́ illa obtulit matri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtulerũt corpus, ac ſepelierũt illud: abieruntq́ & renunciarunt Ieſu. Id cũ audiſſet Ieſus, ſeceſſit illinc in naui ad deſertũ locum ſeorſim. Et cum audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitq́ ex illis qui male ualebant. Porrò cum appetiſſet ueſpera, adierunt

προσῆλθεν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.* καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους.* καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι.* ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.* ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι

ἔκραξε

adierunt eum diſcipuli ipſius, dicentes, Deſertus eſt locus, & hora iam præterijt, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant ſibi cibaria. At Ieſus dixit illis, Non eſt illis neceſſe ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei, Non habemus hic niſi quinq; panes, & duos piſces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iuſſis turbis diſcumbere ſuper gramina, ſumptiſq; quinque panibus, ac duobus piſcibus, ſublatis in cœlum oculis, benedixit, & cum fregiſſet, dedit diſcipulis panes, diſcipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille præter mulieres ac pueros. Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos, ut conſcenderent nauim, & præcederent ſe in ripam ulteriorem, donec dimiſiſſet turbas. Ac dimiſſis turbis, aſcendit in montem ſolus ad orandum. Cum autem aduenisſet ueſpera, ſolus erat illic. Cæterum nauis iam in medio maris erat, & affligebatur ab undis, nam uentus erat aduerſus. Quarta autem noctis uigilia abijt ad illos Ieſus, ambulans ſuper mare, & ubi uidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes, Spectrum eſt, ac præ metu exclamauerunt, ſed ſtatim locutus eſt illis Ieſus, dicens, Bono animo eſte, Ego ſum, ne terreamini. Reſpondens autem illi Petrus, dixit, Domine, ſi tu es, iubeto me ad te uenire ſuper aquas. At ille dixit, ueni. Et cum deſcendiſſet è naui Petrus, ambulabat ſuper aquas, ut iret ad Ieſum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus eſt, & cum cœpiſſet demergi,

clamauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; * καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέθ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἅψονται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν ἠσαΐας, λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ, μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι, ἀκούσαντες

clamauit, dicẽs, Domine ſerua me. Continuo autem extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prædite, cur hæſitabas? Et cum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerũt eum, dicentes, Vere dei filius es. Et cũ traieciſſent, uenerunt in terrã Genneſareth. Et cũ agnouiſſent illũ uiri loci illius, emiſerunt nuncios in totã undiq; finitimam regionẽ illã, & obtulerunt illi omnes male habentes, & obſecrabant eũ, ut tantũ tangerent fimbriam ueſtimẽti ipſius, & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

XV

Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hieroſolymis uenerant ſcribæ & phariſæi, dicentes, Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Nõ enim abluunt manus ſuas, cum edũt panẽ. At ille reſpondens, dixit eis, Quare & uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Nam deus præcepit, dicens, Honora patrẽ & matrem. & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri aut matri: quicquid doni à me profecturum erat, id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis præceptum dei propter traditionem ueſtram. Hypocritæ, recte de uobis prædixit Eſaias, dicens, Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labijs me honorat, cæterum cor eorum procul abeſt à me, ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Et aduocatis ad ſe turbis, dixit eis, Audite & intelligite. Non quod ingreditur in os, impurat hominẽ, ſed quod egredit̃ ex ore, hoc impurũ reddit hominẽ. Tunc accedẽtes diſcipuli, dixerunt illi. Noſti phariſæos, audito

ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτοὺς, ὁδηγοί εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν, εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος, * καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε υἱὲ δαβίδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται, ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, κύριε βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας καὶ ἀναβὰς

ρμϛ ε — ρμζ ϛ — ρμη ε — ρμθ ϛ — ρν ϛ — κζ

audito ſermone iſto offenſos fuiſſe? At ille reſpondens, ait, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Omittite illos, duces ſunt cæci cæcorum. Porrò, ſi cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Reſpondens autem Petrus, dixit ei, Diſſere nobis parabolā iſtam. Ieſus autem dixit, Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in ſeceſſum eijcitur? At ea quæ proficiſcuntur ex ore, ex ipſo corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, conuicia. Hæc ſunt quæ impurant hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digreſſus illinc Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens, Miſerere mei domine fili Dauid. Filia mea miſere à dæmonio agitatur. Ille uero non reſpondit ei uerbum. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant illum, dicentes, Amitte illam, nam clamat poſt nos. At ille reſpondens, dixit, Non ſum miſſus, niſi ad oues perditas domus Iſraeliticæ. Illa uero uenit & adorauit eū dicens, Domine ſuccurre mihi. At ille reſpondens dixit, Non eſt honeſtum, ſumere panē filiorum, & obijcere catellis. Hæc autē reſpondit, Certe domine, Etenim catelli edūt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpōdēs Ieſus dixit illi. O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut uis. Et ſanata fuit filia eius ex eo tēpore. Et progreſſus illinc Ieſus, uenit iuxta mare Galilææ, &

conſcenſo

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλ- λ
θον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ'
ἑαυτῶν, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς,
καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς πα
ρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέ-
ποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγι-
εῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέ
ποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.
ρξ ς *ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθη-
τὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν λα
ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί
μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν, καὶ ἀπολῦ
σαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶ/
σιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη/
ταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι το-
σοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχε-
τε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ
ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν
γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς
ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ,
καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ
ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυ-
ρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισ
χίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδί/
ρξα δ ων, * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς
τὸ πλοῖον. καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.
καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδου-
καῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, ση-
ρξβ ε μεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς, *ὁ δὲ απο
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγε
τε, εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανὸς, καὶ πρωΐ,
σήμερον χειμών. πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανὸς στυ/
γνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐ
ρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν
ρξγ ς καιρῶν οὐ δύνασθε; *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχα
λὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
ρξδ β αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, *καὶ
καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες
οἱ μαθηταὶ

conscenso monte, sedebat illic. Et accesse/
runt ad eum turbæ multæ, ducentes se/
cum claudos, cæcos, surdos, mutilos, &
alios multos, & abiecerũt eos ad pedes Ie
su. & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ
sint, cum uiderent mutos loqui, muti-
los esse sanos, claudos ambulare, cæcos
uidere, & glorificabant deũ Israel. Iesus
autem uocatis ad se discipulis suis dixit,
Miseret me turbæ, propterea quod iam
triduum perseuerant apud me, & nõ ha-
bent, quod edant, & dimittere eos ieiu/
nos nolo, ne deficiant in uia. Et dicunt
ei discipuli eius, Vnde nobis in solitu-
dine panes tam multi, ut saturemus
turbã tantam? Et dicit illis Iesus, Quot
panes habetis? At illi dicunt, Septem
& paucos pisciculos. Et iussit turbas dis-
cumbere in terra. Et sumpsit septem pa
nes, ac pisces, & postquam gratias
egisset, fregit, deditque discipulis suis.
discipuli uero turbæ, comederuntque
omnes & saturati sunt, & sustulerunt,
quod supererat fragmentorum se-
ptem sportulas plenas. At hi qui come
derant, erant quater mille uiri, præter
mulieres & pueros. Et dimissis turbis,
conscendit nauim, uenitque in fines Ma
gdala.

XVI

Et aggressi pharisæi unà cum Sad
ducæis tentantes rogabant eum, ut si/
gnum è cœlo ostenderet sibi. At ille re/
spondens dixit eis, Cum cœperit esse
uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet
cœlum, & mane, hodie tempestas, rubet
enim cœlum tristæ. Hypocritæ, faciem
cœli scitis diiudicare, signa uero tempo-
rum non potestis? Natio praua, & adul/
tera, signum requirit, & signum non da/
bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.
Et relictis illis abiit. Et cum uenissent
discipuli

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε. οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * Ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεσείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα

ξε ε — λβ — λγ — ξζ — ξη β

discipuli eius, in ulteriorē ripā, p̄ obliuione nō sūpserāt panes. Iesus aūt dixit illis, Videte & cauete à fermēto pharisæorū, ac sadducæorū. At illi reputabāt intra se se, dicētes, Panes nō sumpsimus. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis, Quid cogitatis intra uosipsos, o parū fidentes, q̄d panes nō sumpseritis? Nondū intelligitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos panes, cū homines essēt quinquies mille, & quot cophinos sustuleritis? Neq; septē illos panes, cū homines essēt quater mille, & quot sportas acceperitis? Qui fit, ut nō intelligatis, me nō de pane dixisse uobis illud, ut caueretis à fermēto pharisæorū & sadducæorū? Tūc intellexerūt, q̄d nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à doctrina pharisæorum, & sadducæorū. Cū uenisset aūt Iesus in partes Cesareæ eius quæ cognominat̄ Philippi, interrogauit discipulos suos dicēs, Quē me dicūt homines esse filiū illū hoīs? Illi uero dicebāt, Alij quidē Ioannē Baptistā, alij uero Heliā, alij uero Hieremiā, aut unū de numero prophetarū. Dicit illis, At uos, quē me dicitis esse? Respondens aūt Simon Petrus, dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuētis. Et respondēs Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hāc petrā ædificabo meā ecclesiā, & portæ inferorū non ualebūt aduersus illā. Et dabo tibi claues regni cœlorū, & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis, & quicquid alligaueris in terra, erit alligatū in cœlis. Tūc edixit discipulis suis, ne cui dicerēt quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tēpore, cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam,

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ-
θῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ-
τρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε-
ώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσαι σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς,
εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατα-
νᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰη-
σοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴτις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου-
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει
αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀπο-
δώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵτινες
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ
αὐτοῦ. * καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβά-
νει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰω-
άννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐ-
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμά-
τια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ
ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐ-
τοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος,
εἶπεν τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ-
δε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη-
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. ἔτι
αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.

καὶ

solymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et cum abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi, quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire abneget semetipsum, & tollat crucem suam ac sequatur me. Qui enim uoluerit animam suā seruare, perdet eam. Rursus qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundū lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturā fecerit? Aut quid dabit homo cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis uenientem in regno suo.

λα — XVII

Et post dies sex, assumit Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem fratrem eius, & subducit illos in montē excelsum seorsum, transformatusq; est corā illis, & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt alba, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquētes. Respondens autem Petrus, dixit Iesu: Domine bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unū, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, ipsum audite.

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταί, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων. Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες. τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; * Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθείς, εἶπεν αὐτοῖς. ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταί, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. * κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ἀναστρεφομένων

ρογ ς

ροδ β

ροε ε

λε

Et cum hæc audiſſent diſcipuli, procide/runt in faciē ſuā, & territi ſunt uehementer. Et accedens Ieſus tetigit illos dixitꝗ́, Surgite & ne timeatis. Vbi uero ſuſtuliſſent oculos ſuos, neminem uidebant, niſi Ieſum ſolum. Et cum deſcenderent de monte, præcepit illis Ieſus dicens, Ne cui dixeritis uiſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat. Et interrogauerunt eum diſcipuli ſui, dicentes, Cur igitur ſcribæ dicunt, quod Heliam oporte/at uenire prius? Ieſus autem reſpondens dixit illis, Helias quidem ueniet prius, & reſtituet omnia. Verum dico uobis, Heliam iam ueniſſe, & non agnouerunt eum. ſed fecerunt in eo quæcunque uoluerunt. Sic & filius hominis paſſurus eſt ab illis. Tunc intellexerunt diſcipuli, quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet ipſis. Et cum ueniſſent ad turbam, acceſſit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicēsꝗ́, Domine miſerere filij mei, quoniam lunaticus eſt, & miſere affligitur. Nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe in aquam, & obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eum ſanare. Reſpondens autem Ieſus dixit, O natio incredula, & diſtorta, quouſque tandem ero uobiſcum? uſquequo patiar uos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Ieſus, & exijt ab eo dæmonium, & ſanatus eſt puer à tempore illo. Tunc accedentes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum, dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illud? Ieſus autem dixit illis, propter incredulitatem ueſtram. Amen quippe dico uobis, ſi habeatis fidē ſicut granū ſinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, neq; quicꝗ̃ impoſſibile erit uobis. Sed hoc genus nō egredit̃, niſi per deprecationē & ieiuniū.

Cum

ροϛ β * ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. ροζ ι * Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς λϛ καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει, Ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ροη β * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ λζ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ροθ β * ὃς δ᾽ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γάρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. ρπ * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου

Cum autem uersarentur in Galilæa, dixit illis Iesus: Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. & mœrore affecti sunt uehementer. Cum autem uenissent in oppidum Capernaum, accesserunt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntque: præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingressus fuisset in domum, præuenit illum Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut censum? à filijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies staterem: acceptum eum da illis pro me & te.

XVIII In illo tempore accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitum ad se puellum Iesus, statuit in medio illorũ, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur humiliauerit semetipsum, sicut est puellus iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniant offendicula. uerumtamen ue homini, per quem offendiculum uenit. Quod si manus tua, uel pes

σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλλε ἀπό σου. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

ρπα ι

* ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

ρπβ ε — λη

* τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.

ρπγ ε

* ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

ρπδ ι

* ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

πρε ζ

* ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.

ρπϛ ι

* πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν

tuus obſtaculo eſt tibi, abſcide eum, & proijce abs te. Bonum eſt tibi ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quàm duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum eſt tibi, ut luſcus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his puſillis. Dico enim uobis: quod angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Venit enim filius hominis ſeruare quod perierat. Quid uobis uidetur? ſi fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nonne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et ſi contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, gaudet ſuper ea magis quàm ſuper nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non eſt uoluntas coram patre ueſtro qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis. Porrò ſi peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ſin uero te nõ audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium teſtium conſiſtat omne uerbum. Quod ſi non audierit eos, dic eccleſiæ. Quod ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cœlo. & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cœlo. Rurſum dico uobis, quod ſi duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ϛπζ ε * Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ πέτρος εἶπεν. κύριε ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ᾽ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
ρπη ι * Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. (λθ) μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων. μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακήν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionẽ. Procidens autẽ seruus ille adorabat eum, dicens: Dñe, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent conserui eius, quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue scelеste, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de

τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐ-
τῶν.* Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰη-
σοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαί-
ας πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς
ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι
πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ
ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐ-
τοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀ-
π' ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;
καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ
προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰ-
σὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέ-
ζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέγουσιν
αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βι-
βλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει
αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν
ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυ-
ναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕ-
τως.* Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ
ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμή-
σας, μοιχᾶται.* Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου με-
τὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον
τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι,
οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕ-
τως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθη-
σαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵ-
τινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλεί-
αν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χω-
ρείτω.* Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα
τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ
δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς
εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐ-
τὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία

cordibus uestris delicta illorum.

XIX

Et factum est, cum consummasset Iesus sermones hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Licet ne homini diuortium facere cum uxore sua qualibet ex causa? Qui respondens, ait eis: An non legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea, deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi: Cur ergo Moyses iussit dare libellum repudij, & amittere eam? Ait illis: Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quod quicunque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt. & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus. & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei puelli, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: Sinite puellos, & ne prohibeatis eos ad me uenire, taliũ est em̃ regnum

σιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.* Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί μα ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος. πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ;* ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. *ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.* Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς.* Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.* καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα-

gnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedēs, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternā? Qui dixit ei: Cur me uocas bonū? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Qđ si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem. & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuētute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis: diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam̄ diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerunt ualde, dicentes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autē omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit illis: Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israēl. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter

 nomē

ξθ β σ

τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.* πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.* Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

καὶ

μβ

nomen meum, centupla accipiet, & uitæ æternæ sortiet' hæreditatẽ. Multi aũt primi, erunt nouissimi: & nouissimi, primi.

XX

Nam simile est regnum cœlorũ homini patrifamilias, qui exijt primo statim diluculo ad conducendos operarios in uineam suam. Conuentione autẽ facta cum operarijs in singulos dies denario, misit eos in uineam suam. Et egressus circiter horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in uineam, & quodcunq; iustum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autẽ exijt circiter sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimã uero exijt, & inuenit alios stantes, ac dicit illis: Cur hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Abite & uos in uineam, & quicquid fuerit iustum, accipietis. Cum autem uespera facta esset, dicit dominus uineæ, procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis usq; ad primos. Et cum uenissent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Veniẽtes autẽ & primi, arbitrati sunt, qd' plus essent accepturi, & acceperũt ipsi quoq; singuli denarium. Et cũ accepissent, murmurabant aduersus patrẽfamilias, dicentes: Hi nouissimi unã horã fuerũt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & estum. At ille respondens uni eorũ, dixit: Amice, non facio tibi iniuriã. Nõne denario pactus es mecum? Tolle qd' tuũ est, & abi. Volo autẽ huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi qd' uolo facere in rebus meis? Si oculus tuus malus est, q᷑ ego bonus sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Multi eñ sunt uocati, pauci uero electi.

Et

* Καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ᾽ ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ. εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; * καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν. οἴδατε ὅτι ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. * ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. * καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες, ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα

Et conſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſolos in uia, & ait illis: Ecce conſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum ac ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petitis. Poteſtis bibere poculum, quod ego bibiturus ſum? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini. ſedere autem ad dexteram meam & ſiniſtram, non eſt meum dare, ſed ijs contingit quibus paratum eſt à patre meo. Et cum audiſſent decem, indignati ſunt de duobus fratribus. Ieſus autem uocauit eos ad ſe, & ait: Scitis, quod principes gentium dominentur illis, & qui magni ſunt, poteſtatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit inter uos magnus fieri, ſit ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, ſit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe miniſtraret: utq; daret animã ſuam redemptionem pro multis. Et egrediẽtibus illis ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam, cum audiſſent, qđ Ieſus tranſiret, clamauerunt dicẽtes: Domine miſerere noſtri fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos, ut

μετὰ τοῦ ὄνου καὶ τοῦ πώλου.

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ᾽ αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς.* τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.* πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ.* οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.* καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα. τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας.* καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς, καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται.

ὁ οἶ/

ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. & cōfestim uisum receperunt oculi illorum, & secuti sunt eum.

XXI Et cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Betphage ad montem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & confestim emittit eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autē discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima autē turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij uero cedebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant, dicentes: Hos anna filio Dauid. benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Turbæ autē dicebant: Hic est Iesus ille ꝓpheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum dei, & eijciebat omnes uendentes & ementes in templo, mensasq́ꝫ nummulariorū, & cathedras uendentium columbas euertit. Et dixit eis: Scriptū est,

domus

ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, ἠγανάκτησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί, οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. * πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτήν· καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ, καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ᾽ ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς

καὶ αὐτός

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Cum uidissent principes sacerdotũ, & scribæ, mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hos anna filio Dauid, indignati sunt, & dixerũt ei, Audis quid isti dicũt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunꝗ legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniã, & diuersatus est illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, esurijt. Et cũ uidisset fici arborẽ unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, nisi folia tm̃. Et ait illi, Ne post hac ex te fructus nascat' in æternũ, & arefacta est cõtinuo ficus. Et eo uiso discipuli mirati sunt, dicẽtes, Quomodo continuo exaruit ficus? Respondẽs aũt Iesus, ait eis, Amen dico uobis, si habueritis fidẽ, & nõ hæsitaueritis, nõ solũ hoc quod accidit ficui facietis, uerum etiam si monti huic dixeritis, tollere & proijce te in mare, fiet. Et oĩa quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et cum uenisset in templũ, accesserũt ad eũ docentẽ principes sacerdotum & seniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istã autoritatẽ? Respondens aũt Iesus, dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddã, quod si dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud se, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Oẽs em̃ habebant Ioannẽ ut prophetam. Et respondentes Iesu dixerũt, Nescimus. Ait illis

& ipse

καὶ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. * τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω-
πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ
προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
θεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πα-
τρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τε-
λῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ
ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι
αὐτῷ. * ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπός
τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπε-
λῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν
ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέ-
δοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ
ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς
καρποὺς αὐτοῦ, καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς
δούλους αὐτοῦ. ὃν μὲν ἔδειραν. ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώ-
των, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον
δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέ-
γων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γε-
ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς.
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνω-
μεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωρ-
γοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀ-
πολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσει ἄλ-
λοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ-
ποὺς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον
ὃν ἀπεδο-

& ipse, Nec ego dico uobis qua autorita
te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit, Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt respondens ait, No-
lo, postea uero pœnitentia motus, abijt.
Accedens aũt ad alterum, dixit similiter.
At ille respondens ait, Ego dñe, & non
abijt. Vter e duobus fecit qđ uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Iesus.
Amen dico uobis, quod publicani & me
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Ioannes per uiam
iustitiæ, & non credidistis ei, publicani
autem & meretrices crediderunt ei. uos
autem cum uidissetis non fuistis cõmoti
pœnitentia postea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamilias, qui plantauit uineã, & sepẽ
circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus est. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquas-
set, misit seruos suos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipsius. Et agricolæ ap-
prehensis seruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ misit alios seruos plures prio
ribus, & fecerunt illis similiter. Nouissi-
me aũt misit ad eos filiũ suũ, dicens reue
rebuntur filiũ meum. Agricolæ aũt uiso
filio, dixerunt intra se. Hic est hæres, ueni
te occidamus eum, & occupemus hære-
ditatem eius. Et apprehensum eum, eie
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi. Mali cum sint,
male perdet illos, & uineam suam loca-
bit alijs agricolis, qui reddent ei fructum
temporibus suis. Dicit illis Iesus, Nun-
quam legistis in scripturis, Lapidem
quem

ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ᾽ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὑτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὑτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.* εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις

σκ̄ α | σκᾱ ε | σκβ̄ ι

quē reprobauerūt ædificantes, hic factus est in caput anguli. à domino factū est hoc, & est mirabile ĩ oculis nostris? Ideo dico uobis, auferet̃ à uobis regnū dei, & dabitur genti facięti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quē uero ceciderit, cōteret eum. Et cum audissent principes sacerdotū ac pharisæi parabolas eius, cognouerunt, ꝙ de se diceret. Et quærentes illi manus iniĳcere, timuerunt turbas, quoniam tanquam prophetam eum habebant. Et respondens Iesus, iterum dixit eis per parabolas, & ait:

XXII

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emisit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autē neglexerunt, & abierunt, alius in uillam suam, alius uero ad negociationem suam. Reliqui uero tenuerūt seruos eius, & contumeliĳs affectos occiderūt. Rex autē cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatē illorū succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidē paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarū, & quotcūq; inueneritis, uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingressus autem rex ut uideret discumbentes, ubi uidit illic hominem nō uestitum ueste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, nō habēs uestem nuptialē? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris:

νοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἐκ/
βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔ/
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
σκγ β * Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβού/
λιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν
ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μα
θητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγον/
τες. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέ
πεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡ/
μῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονη/
ρίαν αὐτῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκρι
ταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.
οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέ/
γει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγρα
φή; λέγουσιν αὐτῷ. καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσα/
ρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαν/
τες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλ
θον. * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ νγ
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνάστα/
σιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες. διδάσ
καλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ/
χων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐ/
τοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἑπτὰ
ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύ/
τησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως
καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά.
ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ/
νή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰ/
δότες τὰς γραφάς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,
οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελοι τοῦ
θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως
τῶν

ſtris: Ligatis pedibus & manibus eius,
mittite eum in tenebras exteriores. ibi
erit fletus, & ſtridor dentium. Multi enĩ
ſunt uocati, pauci uero electi. Tunc ab/
νβ euntes phariſæi conſilium cœperunt, ut
illaquearent eum in ſermone. Et ad il/
lum emittunt diſcipulos ſuos cum He/
rodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus
quod uerax ſis, & uiam dei in ueritate
doceas, neque cures quenquam, Non
enim reſpicis perſonam hominum. Dic
ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cen/
ſum dari Cæſari, an non? Cognita au/
tem Ieſus malicia eorum, ait: Quid me
tentatis hypocritæ? Oſtendite mihi
numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei
denarium. Et ait illis: Cuius eſt imago
hæc, & inſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris.
Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt
Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt dei, deo.
Et his auditis, mirati ſunt, & omiſſo eo
abierunt. In illo die acceſſerunt ad eum
Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurre/
ctionem, & interrogauerunt eum, dicen/
tes: Magiſter, Moſes dixit, ſi quis mor/
tuus fuerit, non habens filium, ut ducat
frater eius uxorem illius, & ſuſcitet ſe/
men fratri ſuo. Erant autem apud nos
ſeptem fratres, & primus uxore ducta
defunctus eſt: ac non habens ſemen, re/
liquit uxorem ſuam fratri ſuo, ſimiliter
ſecundus & tertius uſque ad ſeptimum.
Nouiſſime autem omnium defuncta
eſt & mulier. In reſurrectione ergo cuius
è ſeptem illis erit uxor? Omnes enim
habuerunt eam. Reſpondens autem
Ieſus, ait illis: Erratis, neſcientes ſcriptu/
ras neque uirtutem dei. In reſurrectio/
ne enim neque matrimonium contra/
hunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut an/
geli dei in cœlo. De reſurrectione uero
mor.

τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεός, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.* συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. * εἰ οὖν δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἔτι.

*Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.* πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ

μεγαλύνουσι

mortuorum, non legistis quod uobis dictum est à deo, qui ait: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Deus non est deus mortuorũ, sed uiuentium. Et cum audissent turbæ, stupuerunt de doctrina eius. Pharisæi autem cum audissent, qđ silentiũ imposuisset Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quispiam, tentans eum & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: Hoc est primũ & magnum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis, uniuersa lex & prophetæ pendent. Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis: Donec ponã inimicos tuos subselliũ pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dñm, quõ filius eius est? Et nemo poterat ei respõdere quicq̃, neq; ausus fuit q̃sq̃ ex eo die eum amplius interrogare.

XXIII

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: In cathedra Moysi sedent scribæ & pharisæi: Omnia ergo quæcunq; iusserint uos seruare, seruate, & facite: secundum opera uero eorum nolite facere: Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia difficiliaq; portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterum digito suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria sua, &

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐ-
τῶν. φιλοῦσί τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς
δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων ῥαββεί. *ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί.
εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός.
πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα
μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κλη-
θῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ κα-
θηγητής, ὁ χριστός. *ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται
ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτόν,
ταπεινωθήσεται. καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυ-
τόν, ὑψωθήσεται. *οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς
καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βα-
σιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων, ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰ-
σερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. *οὐαὶ ὑμῖν
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
φάσει μακρὰ προσευχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψε-
σθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμμα-
τεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν, ποιῆσαι ἕνα
προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐ-
τὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑ-
μῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμό-
σῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυ-
φλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός, ἢ ὁ ναὸς
ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ
καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσια-
στήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ να-
ῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι
αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει
ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ
ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorũ suorum.
Amantq́ primos accubitus in cœnis, &
primas cathedras in synagogis, & salu-
tationes in foro, & uocari ab hominibus
rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi.
unus est enim magister uester, nempe
Christus: omẽs autẽ uos fratres estis. Et
patrẽ nolite uocare uobis super terram,
unus est enim pater uester qui in cœlis
est. Nec uocemini magistri, unus em̃ ue-
ster est magister, nempe Christus. Qui
maior est uestrum, erit minister uester.
Qui autem se exaltauerit, humiliabit᷑: &
qui se humiliauerit, exaltabit᷑. Væ autẽ
uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia
clauditis regnum cœlorũ ante homines:
uos em̃ nõ intratis, nec aduenientes sini-
tis intrare. Væ uobis scribæ & pharisæi
hypocritæ, quia comeditis domos uidua
rum, dum sub prætextu precib⁹ prolixis
precamini, propter hoc plus accipietis
damnationis. Væ uobis scribæ & phari-
sæi hypocritæ, quia circuitis mare & ari-
dam, ut faciatis unum proselytũ: & cum
fuerit factus, facitis eum filium gehennæ
duplo magis q̃ uos estis. Væ uobis du-
ces cæci, quia dicitis: quicunq; iurauerit
per templum, nihil est: qui autẽ iurauerit
per aurum templi, reus est. Stulti & cæci.
utrum enim maius est: aurum, an tem-
plum quod sanctificat aurum? Et qui-
cunq; iurauerit per altare, nihil est: qui-
cunq; autem iurauerit per donum quod
est super illud, reus est. Stulti ac cæci. utrũ
em̃ maius est, donũ, an altare qđ sancti-
ficat donũ? Qui ergo iurauerit p altare,
iurat per eum & per omnia quæ super
illud sunt. Et qui iurauerit per templum,
iurat per illum & per eum qui habitat
in ipso. Et qui iurauerit per cœlum, iurat
per thronum dei, & per eum qui sedet
super

ἐπάνω αὐτοῦ. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε. εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας, * καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ἥξει

ſuper illum. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorē poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia. Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum omniq; ſpurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis fictione & iniquitate. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Itaq; teſtimonio eſtis uobiſmetipſis, quod filij ſitis eorum, qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete menſuram patrum ueſtrorū. Serpentes, progenies uiperarū quomodo effugietis iudicium gehēnæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & ſapientes & ſcribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in ſynagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter tēplum & altare. Amē dico uobis:

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. *Ἱερουσαλήμ, ἱερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπάρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

σμα ε

*Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. *Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατιδίαν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοί, καὶ λοιμοί, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. *Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. *Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *Καὶ κηρυχθήσεται

σμβ β · μζ · σμγ β · σμδ α · σμε ε · σμϛ ϛ

uenient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui cōgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, haudquaquam me uidebitis post hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

XXIIII

Et egressus Iesus discedebat à templo: Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei structuras templi. IESVS autem, dixit illis: Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis: non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur. Sedente autem eo in monte oliuarū, accesserūt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi? Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, multosq; seducent. Audituri autem estis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens cōtra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilētiæ, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, seq; odio habebunt inuicem. & multi pseudoprophetæ surgent, ac seducēt multos. & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Qui autem perseuerauerit usq; in finē, hic saluus erit. Et prædicabit

ρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς
ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * ὅταν οὖν ἴ-
δητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ
δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ
ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος,
μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ
ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
* προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑ-
μῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. * ἔσται γὰρ
τότε θλίψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρ-
χῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται.
* καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλε-
κτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.
* τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός,
ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευ-
δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι
σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆ-
σαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ
προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰ-
δοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν
τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀ-
στραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαί-
νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶ-
μα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ
μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος
σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγ-
γος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, καὶ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσον-
ται, καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, * καὶ τότε κόψονται
πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγ-
γος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι
τοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uni-
uerso orbe in testimonium omnibus
gentibus, & tunc ueniet consummatio.
Cum ergo uideritis abominationem
desolationis, quæ dicta est à Daniele
propheta, stantem in loco sancto: qui
legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt,
fugiant ad montes: qui in tecto, non
descendat ut tollat quicquam de domo
sua. & qui in agro, non reuertatur ut tol-
lat uestes suas. Væ autem prægnantibus
& lactantibus in illis diebus. Orate au-
tem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq;
sabbato. Erit enim tunc afflictio ma-
gna, qualis non fuit ab initio mundi ad
hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi de-
curtati fuissent dies illi, non fieret salua
omnis caro: sed propter electos decur-
tabuntur dies illi. Tunc si quis uobis
dixerit: ecce hic Christus, aut illic, nolite
credere. Surgent enim pseudochristi &
pseudoprophetæ: & dabunt signa ma-
gna & prodigia: ita ut in errorem indu-
cantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce
prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis,
ecce in deserto est, nolite exire: ecce in pe-
netralibus, nolite credere. Sicut enim
fulgur exit ab oriente, & apparet usque
in occidentem: ita erit aduentus filij ho-
minis. Vbicunq; enim fuerit cadauer,
illic congregabuntur & aquilæ. Statim
autem post tribulationem dierum illo-
rum sol obscurabitur: & luna non dabit
lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, &
uirtutes cœlorum commouebuntur. &
tunc apparebit signum filij hominis in
cœlo: & tunc plangent omnes tribus ter-
ræ, & uidebunt filium hominis, uenien-
tem in nubibus cœli cum uirtute & glo-
ria multa. Et mittet angelos suos cum
tubæ uoce magna, & congregabunt
c 4 electos

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλός, καὶ τὰ φύλλα ἐκφυῇ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρε-

σξ ς λεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ

σξα ε μου μόνος. *ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμός, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ πα-

σξβ ε ρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. *τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀ-

σξγ ς φίεται. *γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. *ἐκεῖνο δὲ γινώ-

σξδ β σκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ

σξε ε δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. *τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ

σξς ε διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; *Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κα-

σξζ ε ταστήσει αὐτόν. *Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,

ἥξει

electos eius à quatuor uentis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici diſcite ſimilitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quod prope ſit æſtas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, ſcitote quod prope ſit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omĩa iſta fiant. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo ſcit, ne angeli quidem cœlorum, niſi pater meus ſolus. Sed ſicut erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præceſſerunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, uſq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec ueniſſet diluuium, & ſuſtuliſſet uniuerſos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus aſſumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una aſſumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora dominus ueſter uenturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciſſet paterfamilias, qua hora fur uenturus fuiſſet: uigilaſſet utiq;, & nõ ſiuiſſet perfodi domum ſuam. Ideo & uos eſtote parati, quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus eſt. Quiſnam eſt fidelis ſeruus & prudens, quẽ præfecit dominus famulitio ſuo, ut det illis cibum in tempore? Beatus ſeruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit ſic facientem: Amen dico uobis, quoniã ſuper omnia bona ſua cõſtituet eum. Quod ſi dixerit ſeruus ille malus in corde ſuo, cunctatur dñs meus uenire, cœperitq; percutere conſeruos, imò edere & bibere cum ebrijs,

ueniet

ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ
προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ δι-
χοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * Τότε ὁμοιωθήσε- μθ
ται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν,
ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε
δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραί, καὶ αἱ πέντε φρόνι-
μοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπά-
δας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον,
αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγεί-
οις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος
δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμ-
φίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐ-
τοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖ-
ναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.
αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν
ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν
σβέννυνται, ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέ-
γουσαι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν,
πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας,
καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐ-
τῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοι-
μοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ
ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοι-
παὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον
ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ
οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ἄν-
θρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους
δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχον-
τα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ξ
ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύνα-
μιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ
ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.
ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλ-
λα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν
τῇ γῇ

σξη

σξθ β σο ε

ueniet dn̄s serui illius in die, quo non ex-
pectat, & hora qua ignorat, & dissecabit
eum, parteq́ eius ponet cum hypocritis,
illic erit ploratus & stridor dentium.

Tunc simile fiet regnū cœlorū decem XXV
uirginibus: quæ sumptis lampadibus
suis, exierūt in occursum sponso. Quinq;
autem ex eis erant fatuæ, & quinq; pru-
dentes. Quæ erant fatuæ acceptis lam-
padibus suis, nō sumpserant oleum secū.
Prudentes uero sumpserant oleum in
uasis suis unà cum lampadibus. Tar-
dante uero sponso, dormitauerunt om-
nes ac dormierunt. Porrò medio noctis
clamor factus est: ecce sponsus uenit, exi-
te obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes
uirgines illæ, & apparauerunt lampades
suas. Fatuæ autē prudentibus dixerunt:
Date nobis de oleo uestro, quia lampa-
des nostræ extinguuntur. At responde-
runt prudentes, dicētes: Nequaq̄, ne nō
sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad
eos qui uendunt, & emite uobisipsis.
Porrò dum irent emptū, uenit sponsus:
& quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo
ad nuptias, clausaq́ est ianua. Postea
uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicen-
tes: Domine, domine, aperi nobis. At ille
respōdens, ait: Amen dico uobis: nō no-
ui uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem
neq; horā, in qua filius hominis ueniet.
Sicut enim homo quidam peregre pro-
ficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit
illis bona sua. & huic quidē dedit quinq;
talenta, alij autem duo, alij uero unum,
unicuiq; secundum ꝓpriam facultatē, &
ꝓfectus est statim. Abijt autē qui quinq;
talenta acceperat, & operatus est in eis, &
confecit altera quinq;. Similiter & q duo
acceperat, lucratus est & ipse altera duo.
Qui autē unum acceperat, abiēs fodit in
terram,

τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου
αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύ-
ριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει με-
τ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέν-
τε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέν
τε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά
μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐ-
κέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐ
τοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς
πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε
εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ
ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπεν, κύριε, δύο
τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τά
λαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ
ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελ
θὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεν.
κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θε-
ρίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν
οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις
τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν
αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ᾔδεις ὅτι θε
ρίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν
μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἄρατε οὖν
ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ
δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσε
ται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.* καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκ
βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* Ὅταν
δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ,
καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε
καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχ-
θήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν
ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει
τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια
ἐξ

σοα ε
σοβ ε
σογ ς

terram, & abſcondit pecuniam domini
ſui. Poſt multũ uero temporis uenit do-
minus ſeruorũ illorum, & ponit rationẽ
cum eis. Et accedens is, qui quinq; talen-
ta acceperat, attulit altera quinq; talenta,
dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidiſti
mihi, ecce altera quinq; lucratus ſum per
ea. Ait illi domin9 eius: Euge ſerue bone
& fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper
multa te conſtituam. intra in gaudiũ do-
mini tui. Accedẽs autẽ & qui duo talenta
acceperat, ait: Dñe, duo talenta tradidiſti
mihi, ecce alia duo lucratus ſum per ea.
Ait illi dñs eius: Euge ſerue bone & fide-
lis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa
te cõſtituam. intra in gaudiũ dñi tui. Ac-
cedẽs autẽ & qui unũ talentũ acceperat,
ait: Dñe, noueram te q̃ homo durus ſis,
metens ubi nõ ſeminaſti, & inde congre
gans ubi nõ ſparſiſti: ac territus abij, ab-
ſcondiq; talentũ tuũ in terra: Ecce habes
qđ tuum eſt. Reſpõdens autẽ dñs eius,
dixit ei: Serue male & piger, ſciebas qđ
metam ubi nõ ſeminaui, & cõgregem il-
linc ubi nõ ſparſi: Oportuit ergo te com-
mittere pecuniam meam mẽſarijs, & ue-
niens ego recepiſſem utiq; quod meum
eſt cum uſura. Tollite itaq; ab eo talen-
tum, & date ei qui habet decem talenta.
Omni enim habenti dabitur, & abunda
bit. Qui uero non habet, etiam id quod
habet, auferet᷑ ab eo. Et inutilem ſeruum
eijcite in tenebras exteriores. illic erit fle-
tus & ſtridor dentium. Cum autem ue-
nerit filius hominis in gloria ſua, & om-
nes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſu
per ſedem gloriæ ſuæ, & congregabun-
tur ante eum omnes gentes, & ſepara-
bit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſe-
gregat oues ab hædis: & ſtatuet oues
quidem à dextris ſuis, hædos autem
à

ξα

ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δε-
ξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός
μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑ-
μῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπεί-
νασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ
ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ
με. γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ
ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε
πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαι-
οι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶν-
τα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;
πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν;
ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδο-
μεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε;
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν. ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀ-
δελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐ-
μοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ
μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.
ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνὸς,
καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσον-
ται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε
εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμ-
νόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα-
μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑ-
νὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσα-
τε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰ-
ώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * καὶ
ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς
λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.
οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γί-
νεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδο-
ται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρ-
χιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα, καὶ συνεβου-
λεύσαντο

σοδ̄ α

σοε̄ ε

à finiſtris. Tunc dicet rex his qui à dex-
tris ſibi erunt: Venite benedicti patris
mei, poſſidete regnum paratum uobis
ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dedi
ſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bi
bere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nu
dus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſi-
taſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad
me. Tunc reſpõdebunt ei iuſti, dicentes:
Domine, quando te uidimus eſurientẽ,
& pauimus: aut ſitientẽ, & dedimus tibi
potum? Quando autẽ te uidimus hoſpi
tem, & collegimus te: aut nudum, & co-
operuimus te: aut quãdo te uidimus in-
firmũ aut in carcere, & uenimus ad te? Et
reſpõdens rex, dicet illis: Amen dico uo-
bis, quatenus feciſtis uni de his fratribus
meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet &
his qui à finiſtris erunt: Diſcedite à me
maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt
diabolo & angelis eius. Eſuriui eñ, & nõ
dediſtis mihi cibum. Sitiui, & non dedi-
ſtis mihi potũ. Hoſpes eram, & nõ colle-
giſtis me. Nudus, & non operuiſtis me.
Infirmus & in carcere eram, & nõ uiſita-
ſtis me. Tunc reſpõdebũt ei & ipſi dicen
tes: Domine, quando te uidimus eſurien
tem, aut ſitientẽ, aut hoſpitẽ, aut nudum,
aut infirmum, aut in carcere, & nõ mini-
ſtrauimus tibi? Tunc reſpõdebit illis, di-
cens: Amẽ dico uobis: quatenus nõ feci-
ſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis.
Et ibunt hi in ſuppliciũ æternũ, iuſti ue-
ro in uitam æternam.

XXVI

Et factum eſt, cũ cõſummaſſet Ieſus
ſermones hos omẽs, dixit diſcipulis ſuis:
Scitis q̃d poſt biduũ paſcha fit, & filius
hoĩs tradit̃ ut crucifigat̃. Tunc cõgrega-
ti ſunt principes ſacerdotũ & ſcribæ & ſe-
niores populi in atrium principis ſacer-
dotũ, qui dicebat̃ Caipha: & cõſiliũ ini-
erunt,

λεύσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν κρατήσωσι δόλῳ,
καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορ
τῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.* τοῦ
δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμω
νος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλά-
βαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέ-
χεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόν
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγον
τες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ
τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι
πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. τί
κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ κα
λὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς
πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντο
τε ἔχετε.* βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο
ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με
ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κη-
ρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσ-
μῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνη-
μόσυνον αὐτῆς.* τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώ
δεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, πρὸς
τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι,
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐ
τῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζή-
τει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ
τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰη-
σοῦ, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσω-
μέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν. ὑπά
γετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπα
τε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος λέγει. ὁ καιρός
μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα με
τὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ
ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν
τὸ πάσχα.* ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο με
τὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει
με.* καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μή τι ἐγώ εἰμι κύριε;
*ὁ δὲ ἀποκριθείς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐ-
μοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με πα
ραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει,
καθὼς

σοϛ α · σοζ δ · σοη β · ξβ · ξγ · σοθ δ · σπ α · σπα β

erunt, ut Iesum dolo caperent, & occide-
rent. Dicebant autẽ: Non in die festo, ne
tumultus fiat in populo. Cũ autẽ Iesus
esset in Bethania in domo Simonis le-
prosi, accessit ad eũ mulier, habens alaba
strum unguẽti preciosi, & effudit sup ca-
put ipsius recumbẽtis. Vidẽtes autẽ disci
puli, indignati sunt, dicẽtes: Ad quid per
ditio hæc? Potuit enim istud unguentũ
uenundari magno, & dari pauperibꝰ. Eo
autẽ cognito, Iesus ait illis: Quid molesti
estis mulieri? Opꝰ eñ bonũ operata est
erga me. Nã semp pauperes habetis uo-
biscũ, me uero nõ semp habetis. Qđ eñ
hæc unguentũ hoc misit sup corpꝰ meũ,
ad sepeliendũ me fecit. Amẽ dico uobis,
ubicũq; pdicatũ fuerit hoc euangeliũ in
toto mũdo, hoc quoq; qđ hæc fecit nar-
rabit in memoriã ipsius. Tũc abijt unus
de duodecim, qui dicebat Iudas iscario-
tes, ad principes sacerdotum, & ait illis:
Quid uultis mihi dare, & ego uobis tra-
dam illũ? At illi cõstituerũt ei triginta ar
gẽteos. Et ex eo tpe quærebat opportu-
nitatẽ ut eũ traderet. Cæterũ primo die
azymorũ accesserunt discipuli ad Iesum,
dicẽtes ei: Vbi uis paremus tibi ad eden
dum pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatẽ
ad quendam, & dicite ei: Magister dicit:
Tempus meum prope est, apud te facio
pascha cum discipulis meis. Et fecerunt
discipuli sicut constituit illis Iesus, & pa-
rauerunt pascha. Vespere autem facto,
discumbebat cum duodecim, & edenti-
bus illis, dixit: Amen dico uobis, quod
unus uestrum me proditurus est. & mœ
sti redditi uehementer, cœperunt singuli
dicere ei: Num ego sum domine? At
ipse respondens, ait: Qui intinxit me-
cum manum in catino, hic me prodi-
turus est. Filius quidem hominis uadit,
sicut

καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκριθεὶς δὲ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μή τι ἐγώ εἰμι ῥαββί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, * γέγραπται γάρ. πατάξω τὸν ποιμένα. καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, * καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ

προσευχό-

ſicut ſcriptum eſt de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis proditur: Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Reſpódens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Num ego ſum rabbi? Ait illi: Tu dixiſti. Veſcentibus autem eis, accepit Ieſus panem, & cum egiſſet gratias, fregit deditq; diſcipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. Dico autem uobis: non bibam poſthac ex hoc fructu uitis uſque in diem illum, cum illud bibam uobiſcum nouum in regno patris mei. Et cum hymnũ ceciniſſent, exierunt in montem oliuarũ. Tunc dicit illis Ieſus: Omnes uos ſcandalum patiemini per me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Poſtquam autem reſurrexero, præcedam uos in Galilæam. Reſpondens autem Petrus, ait illi: Et ſi omnes ſcandalum paſſi fuerint in te, ego tamen nunquam ſcandalum patiar. Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quod in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt. Tunc uenit Ieſus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethſemane, & dixit diſcipulis: Sedete hic donec uadam & orem illic. Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore ac mœſtitudine. Tunc ait illis Ieſus: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: Manete hic & uigilate mecum. Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam,

f　orans

προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, * πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ. * καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. * τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. * καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. * ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ᾽ ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. * καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν

αἱ γρα-

orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. ueruntamẽ non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormiẽtes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui tradebat eum, dedit illis signum, dicens: Quęcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatꝰ est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserũt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperũt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extẽdens manũ, exemit gladium suũ, & percutiens seruum principis sacerdotũ, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiũ tuũ in locũ suũ. Om̃es em̃ qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. An putas qđ nõ possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam̃ duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur

scriptu-

αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν με, καθ᾽ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. * τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, * καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον, καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη. δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶπας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδου νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον. ἔνοχος θανάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα

scripturæ, quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docẽs in templo, & nõ me cœpistis. Hoc autẽ totũ factum est ut cõplerent scripturæ prophetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotũ, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus autẽ sequebatur eum procul usque ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autẽ sacerdotũ, & seniores, & totũ concilium quærebant falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant. etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere tẽplum dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimoniũ dicunt? Iesus autẽ tacebat. Et rñdens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te per deũ uiuũ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ discidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiã eius: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula,

λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ γαλι-
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάν- ξϛ
τιε α των, λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις. *ἐξελθόν
τα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλ
λη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ
Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ'
ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μι
κρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέ
τρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λα
λιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο κατανα-
θεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω
τιϛ β πον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. *καὶ ἐμ-
νήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ, εἰρηκότος
αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνή
σῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.
τιζ β *πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
τιη α κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.* καὶ δή
σαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν
ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. *τότε ἰδὼν ξζ
τιθ ι ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, με
ταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύ-
ρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέ
γων, ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. οἱ δὲ εἶ-
πον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀρ-
γύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ-
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβού
λιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀ-
γρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις, διὸ
ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς
σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν
ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ
τκ α μοι κύριος. *ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ
τκα δ γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; *ὁ δὲ
ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι

dicens:Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille
negauit coram omnibus,dicens: Nescio
quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibu-
lum, uidit eum altera ancilla, & ait his
qui erant ibi:Et hic erat cũ Iesu Nazaræ
no. & iterum negauit cum iureiurando:
Non noui hominem. Et post pusillum
accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro:
Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua
te manifestũ facit. Tunc cœpit detestari
& iurare,qđ nõ nosset hominẽ. Et conti
nuo gallus cãtauit.Et recordatus est Pe-
trus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusq̃
gallus cantet,ter me negabis. & egressus
foras,fleuit amare. Mane autẽ facto, XXVII
cõsiliũ inierũt omẽs principes sacerdotũ
& seniores populi aduersus Iesum,ut eũ
morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt
& tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tunc
uidẽs Iudas, q eũ tradiderat,qđ dãnat9
esset,pœnitẽtia ductus,retulit triginta ar
genteos principibus sacerdotũ & seniori
bus,dicẽs:Peccaui, tradens sanguinẽ in-
noxium. At illi dixerũt:Quid ad nos? tu
uidebis. Et proiectis argẽteis in templo,
recessit,& abiens laqueo se suspẽdit. Prin
cipes autem sacerdotũ acceptis argẽteis,
dixerũt: Non licet eos mittere in corbo-
nam,quia precium sanguinis est. cõsilio
autẽ inito,emerũt ex illis agrum figuli in
sepulturã peregrinorũ, quapropter uo-
catus est ager ille,ager sanguinis, usq; in
hodiernũ diem. Tunc impletũ est,quod
dictum est per Hieremiam prophetam,
dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos
precium æstimati,quem æstimatũ eme-
runt à filijs Israël:& dederũt eos in agrũ
figuli,sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ
stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum
præses, dicens: Tu es rex Iudæorum?
Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusa-
retur

γορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέ-
γει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου κατα
μαρτυροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐ/
δὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λί/
[τκβ β] αν. * κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπο-
λύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. * εἶ
[τκγ δ] χον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον
βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν
αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑ-
μῖν, βαραββᾶν, ἢ ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χρι
στόν; ᾔδει γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐ
[τκδ ι] τόν. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀ-
πέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μη
δὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ
[τκε α] ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ
ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς
ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ
ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν,
εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπο
λύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, βαραββᾶν. λέγει αὐ
[τκϛ α] τοῖς ὁ πιλᾶτος. * τί οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λε
γόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες.
σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κα
κὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέ-
[τκζ ι] γοντες, σταυρωθήτω. * ἰδὼν δὲ ὁ πιλᾶτος,
ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνε
ται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέ
ναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀπο
κριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ
[τκη α] ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τότε ἀπέ
λυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν
φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρω-
[τκθ δ] θῇ. * τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παρα/
λαβόντες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνή-
γαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύ/
σαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκ
κίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα
μον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετή-
σαντες

retur à principibus sacerdotū & seniori-
bus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pila-
tus: Non audis quanta multa aduersum te di
cunt testimonia? Et non respondit ei ad
ullum uerbum. ita ut miraretur præses
uehemēter. In festo autem consueuerat
præses turbæ dimittere unum uinctum
quem uoluissent. Habebat autem tunc
uinctum insignem, qui dicebatur Barab
bas. Congregatis ergo illis, dixit Pila-
tus: Vtrum uultis dimittam uobis, Ba-
rabbam, an Iesum qui dicitur Christus?
Sciebat enī, quod propter inuidiam tradi-
dissent eum. Sedente autē illo pro tribu-
nali, misit ad eum uxor eius, dicens: nihil
tibi cum iusto illo, multa enī passa sum
hodie in somnis propter eum. Principes
autem sacerdotū & seniores persuaserūt
turbis, ut peterēt Barabbam, Iesum uero
perderēt. Respōdens autē præses ait illis:
Vtrū uultis uobis è duobus dimittā? At
illi dixerunt, Barabbam. Dixit illis Pila-
tus: Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
Christus? Dicunt ei omnes, crucifigatur.
Præses autē ait: Quid enī mali fecit? At
illi magis clamabant, dicētes. crucifigatur.
Videns autem Pilatus quod nihil pro-
ficeret, sed magis tumultus fieret, acce-
pta aqua, abluit manus corā populo, di/
cens: Innocēs ego sum à sanguine huius
iusti, uos uidebitis. Et respōdens uniuer
sus populus, dixit: Sanguis eius super nos
& super filios nostros. Tunc dimisit illis
Barabbam, Iesum autem flagellatū tra-
didit ut crucifigeretur, tunc milites præ-
sidis suscipientes Iesum in prætorio, con/
gregauerūt ad eum uniuersam cohortē.
& cum exuissent eum, circundederunt ei
chlamydem coccinam, & coronā de spi-
nis cōtextā imposuerūt super caput eius,
& harundinē in dexteram eius, & genu

σαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ
τλ̄ ς γοντες. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * καὶ
ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,
καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλα
μύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
τλᾱ καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. * ἐξερ-
α χόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνό-
ματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ
τλβ̄ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε
α γόμενον γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ̄ δ τόπος, * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο
λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθε
λτδ̄ λε πιεῖν. * σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαν
α το τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βαλλόντες κλῆρον, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερί-
σαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱμα
τισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ καθήμενοι ἐ-
τλε̄ τήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς
α κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,
οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.* τό
τλϛ̄ α τε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταὶ, εἷς ἐκ δε
τλζ̄ ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. * οἱ δὲ παραπορευό
ς μενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε
φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τὸν
ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀ-
τλη̄ πὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσ-
βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, κα
ταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν
αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμὶ
τλθ̄ υἱός. * τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέν
β τμ τες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. * Ἀπὸ δὲ ἕκτης
ϛ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
τμᾱ ἕως ὥρας ἐννάτης. * περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν
ς ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ηλεὶ ἠλεὶ, λαμᾶ σαβαχθανί, τοῦτ᾽ ἔστιν, θεέ μου,
θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τίνες δὲ
τῶν

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes:
Aue rex Iudæorũ. Et cum expuissent in
eum, acceperunt harundinẽ, & percutie-
bant caput eius. Et postq̃ illusissent ei,
exuerunt eum chlamyde, & induerunt
eum uestimẽtis suis, & abduxerunt eum
ut crucifigerent. Exeuntes autem inuene-
runt hominem Cyrenæum, nomine Si-
monem. hunc adegerũt, ut tolleret crucẽ
eius. Et uenerutn in locum, qui dicit̃ gol-
gotha, quod est caluarie locus. Et dede-
runt ei acetum bibere cum felle mixtum.
& cum gustasset, noluit bibere. Postq̃
autem crucifixerũt eum, diuiserũt uesti-
menta eius, sortẽ mittentes. ut impleret̃
quod dictum est per prophetã: Diuise-
runt sibi uestimẽta mea, & super uestem
meam miserunt sortem. Et sedentes ser-
uabant eum ibi. & imposuerũt super ca-
put eius causam ipsius scriptam: Hic est
Iesus rex Iudæorũ. Tunc crucifiguntur
cum eo duo latrones, unus à dextris, &
alter à sinistris. Prætereuntes autem con-
uicia iaciebant in eum, mouentes capita
sua, & dicẽtes: Tu ille qui destruebas tem
plum, & in triduo ædificabas: serua te-
metipsum. si filius dei es, descẽde de cru-
ce. Similiter & principes sacerdotum, illu
dentes cum scribis & senioribꝰ, dicebant:
Alios seruauit, seipsum nõ potest serua-
re. Si rex Israël est, descẽdat nunc de cru-
ce & credemus ei. Confidit in deo, liberet
eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius
dei sum. Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
À sexta autem hora tenebræ factæ sunt
super uniuersam terram usq̃ ad horam
nonam, & circa horam nonam clamauit
Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sa-
bachthani: Hoc est, Deus meus, deus
meus, cur deseruisti me? Quidam autem
illic

τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἠλί-
αν φωνεῖ οὗτος. *Καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ
αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄ-
ξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.
οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται
ἠλίας σώσων αὐτόν. *Ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν
κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.
*Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, *καὶ ἡ γῆ ἐσεί-
σθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνη-
μεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κε-
κοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ἐξελθόντες
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰ-
σῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθη-
σαν πολλοῖς. *Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ με-
τ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισ-
μὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,
λέγοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. *Ἦσαν
δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεω-
ροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ
τῆς γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν
Μαρία ἡ μαγδαληνή, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώ-
βου, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν
ζεβεδαίου. *Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄν-
θρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα
ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ ἰησοῦ. οὗ-
τος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶ-
μα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀ-
ποδοθῆναι τὸ σῶμα. *καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ
ἰωσήφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατό-
μησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον
μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. *Ἦν
δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μα-
ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. *Τῇ δὲ
ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνή-
χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡ-
μέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ-
ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε

illic ſtantiũ, cũ audiſſent, dicebant: Heliã
uocat iſte. Et cõtinuo currẽs unus ex eis,
cũ acceptã ſpongiam impleſſet aceto, im
poſuit harundini, dabatq; ei ut biberet.
Cæteri uero dicebant: ſine, uideamꝰ an
ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus autẽ
cum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit
ſpiritũ. Et ecce uelum tẽpli ſciſſum eſt in
duas partes à ſummo uſq; ad imum. &
terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & mo
numenta aperta ſunt, & multa corpora
ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerũt. &
egreſſi è monumẽtis poſt reſurrectionẽ
eius, uenerũt in ſanctã ciuitatẽ, & appa-
ruerunt multis. Centurio, uero & qui cũ
eo erant cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ
motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt
ualde, dicentes: Vere filius dei erat iſte.
Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longin-
quo ſpectantes, quæ ſecutæ fuerãt Ieſum
à Galilæa, miniſtrãtes ei: inter quas erat
Maria magdalene, & Maria Iacobi, &
Ioſe mater, & mater filiorum Zebedæi.
Cũ autẽ ueſpera facta eſſet, uenit homo
diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph,
qui & ipſe diſcipulus fuerat Ieſu. hic ac-
ceſſit ad Pilatũ, ac poſtulauit corpꝰ Ieſu.
Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et cum
accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud
ſindone munda: poſuitq; illud in monu
mento ſuo nouo, quod exciderat in pe-
tra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium
monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria
magdalene & altera Maria, ſedẽtes con-
tra ſepulchrum. Poſtero autem die quæ
ſequit̃ paraſceuen, conuenerũt principes
ſacerdotũ & phariſæi ad Pilatum, dicen-
tes: Domine, recordati ſumus, quod im-
poſtor ille dixit adhuc uiuens: poſt tres
dies reſurgam, iube ergo muniri ſepul-
chrum uſq; in diem tertium, ne quando

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν,
καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.
ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδί-
αν. ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ
δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον,
σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

τμβ
α

*Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μί-
αν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαλη-
νὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος
γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκά-
θητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀ-
στραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χι-
ών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τη-
ροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξί,
μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν
ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρ-
θη γὰρ καθὼς εἶπεν. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον
ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ
τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον
ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνη-
μείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα-
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ
ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων.
χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐ-
τοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε
λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγε-
τε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλ-
θωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.
πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστω-
δίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς
ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συνα-
χθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε
λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατι-
ώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
νυκτὸς

ueniant diſcipuli eius, & furentur eum:
dicantqꝫ plebi, ſurrexit à mortuis: & erit
nouiſſimus error peior illo priore. Ait
illis Pilatus: Habetis cuſtodiam: Ite, mu-
nite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes, mu-
nierunt ſepulchrum, obſignato lapide,
adhibitis cuſtodibus.

XXVIII

Veſpera autē ſabbatorū, quæ luceſcit
in unā ſabbatorū, uenit Maria magda-
lene & altera Maria, ut uiderent ſepul-
chrum. Et ecce terræmotus factus eſt ma
gnus. Angelus em̄ dn̄i deſcēdit de cœlo:
& accedens, deuoluit lapidē ab oſtio, ſe-
debatqꝫ ſuper eum. Erat autē aſpectus
eius ſicut fulgur, & ueſtimentū eius can-
didum ſicut nix. Præ timore autem eius
concuſſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt uelut
mortui. Reſpōdens autem angelus, dixit
mulieribus: Nolite timere uos. ſcio enim
quod Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis,
non eſt hic. ſurrexit em̄ ſicut dixit. Veni-
te, uidete locū ubi poſitus erat dn̄s. Et ci-
to euntes dicite diſcipulis eiꝰ, qđ ſurrexit
à mortuis, & ecce præcedit uos in Gali-
læam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis.
Et digreſſæ celeriter à monumento cum
timore & gaudio magno, currebant ut
renunciarent diſcipulis eius. Cum autem
iſſent ad renunciandum diſcipulis eius,
& ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete.
Illæ autem acceſſerunt & tenuerūt pedes
eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis
Ieſus: Nolite timere: Ite renunciate fra-
tribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi
me uidebunt. Quæ cum abiſſent, ecce
quidam è cuſtodibus uenerunt in ci-
uitatem, ac renunciauerunt principibus
ſacerdotum omnia quæ acciderant. &
congregati cum ſenioribus, conſilio ha-
bito, pecuniam copioſam dederunt mi-
litibus, dicētes: Dicite quod diſcipuli eius
nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοι-
μωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡ-
γεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς
ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ
ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ
διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις
μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐ-
πορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος
οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐ-
τὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν.
καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς
λέγων, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρα-
νῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες οὖν μαθητεύσα-
τε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς
τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-
τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
μεθ᾽ ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ
ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓ
ΓΕΛΙΟΥ.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis
dormientibus. Et si hoc auditum fuerit
sub præside, nos persuadebimus ei, &
securos uos faciemus. At illi accepta pe-
cunia fecerunt sicut erant edocti. & di-
uulgatus est hic sermo apud Iudæos
usq; in hodiernum diem. Vndecim au-
tem discipuli abierunt in Galilæam, in
montem ubi constituerat illis Iesus. Et
cum uidissent illum adorauerunt eum,
quidam autē dubitauerunt. Et accedens
Iesus, locutus est eis dicēs: Data est mihi
omnis potestas in cœlo & in terra. eun-
tes ergo docete omnes gentes, baptizan
tes eos in nomine patris & filij & spiri-
tus sancti: docentes eos seruare omnia
quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uo-
biscum sum omībus diebus usq; ad con
summationem sæculi.

EVANGELII SECVNDVM
MATTHAEVM,
FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

Μάρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρου, καθὼς τοῦ Πέτρου ἐξηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ὅπερ ἐντυχὼν Πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντήσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο Κλήμης ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. καὶ Παπίας Ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ Μάρκου. καὶ Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐπ᾽ ὀνόματι Βαβυλῶνος, εἰκονικῶς Ῥώμην σημαίνων. Ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν Βαβυλῶνι σὺν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ Μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν Αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει καὶ βίου καρτερίᾳ διέπρεψεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ Χριστῷ ἕπεσθαι τῇ τούτου διαγωγῇ. ὅθεν καὶ Φίλων ὁ τῶν Ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τῆς τούτων διαγωγῆς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ Λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐσχηκέναι κοινά, οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Μάρκου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ παρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῷ ὀγδόῳ τοῦ Νέρονος ἔτει, ἀπετέθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν Ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν Ῥώμῃ. ἦν μὲν γὰρ οὗτος ὁ Μάρκος Πέτρου μαθητής, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ Πέτρος ὀνομάζει πνευματικὸν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ Βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ Παύλου συνέκδημος. τέως μέντοι Πέτρῳ συνὼν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν Ῥώμῃ συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν Ῥώμῃ πιστοί, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὴν κατὰ Χριστὸν πραγματείαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. τῷ δὲ Πέτρῳ ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι Μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ ἐπιβεβαιώσας ὡς ἀληθές, εἶτα καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συστησάμενος, τοὺς πρὸς τῷ μεσημβρινῷ κλίματι πάντας ἐφώτισεν. ἔστιν οὖν ὁ χαρακτὴρ τοῦ εὐαγγελίου σαφής, καὶ οὐδὲν ἔχων περινενοημένον. σχεδόν τε κατὰ πάντα τῷ Ματθαίῳ συντρέχων ὁ παρὼν εὐαγγελιστής, πλὴν ὅσον ὁ Ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅτι ὁ μὲν Ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο Ἰωάννου. ὅθεν τινὲς εἰ καὶ περιεργότερον δοκεῖ, πιστόν τι νόημα εἶπον ἐπὶ τοῖς εὐαγγελισταῖς, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθήμενος θεός, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, παρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ πνεύματι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ Χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. τὸ μὲν κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον, βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὁμοίως οὖν καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ κατὰ Ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ γὰρ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ κατὰ Μάρκον, ἀετῷ παρεικαζόμενον, ἀπὸ γὰρ προφήτου ἤρξατο τοῦ Ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις προορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετός ἐστι. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμμύοντα. μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ Λουκᾶν, διότι ἀπὸ τῆς ἱερατείας τοῦ Ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος, μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. Ἄρχεται οὖν ὁ Μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τῆς τοῦ προδρόμου διαγωγῆς καὶ ἐνδείξεως, ἄκουε οὖν τί φησίν.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

Initium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mitto nuncium meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri, & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus ut procumbens soluam corrigiam calciamentorum. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit

α περὶ τοῦ δαιμονιζομένου.

βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας, *καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου ἐν τῷ ἰορδάνῃ. καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.* καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ,* καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν,* κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρα ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς,* καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.* καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. *καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν.* καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. *καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι

baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, uenit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim cum ascenderet ex aqua, uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum. Et uox facta est de cœlis: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, eratque cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: Impletum est tempus, instatque regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus: Sequamini me, & faciam ut efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimque uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis, secuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicens:

Obmutesce

φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς γαλιλαίας. * καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, * καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. * καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω, εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. * καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα μηδενὶ

Obmutesce & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq́ uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicētes: Quid est hoc? Quae doctrina noua haec? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq́ regionem Galilaeae finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreae cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à daemonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui aegrotabant uarijs morbis, & daemonia multa eijciebat: & non sinebat loqui daemonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset egressus est, & abijt Iesus in desertū locum, ibiq́ orabat. & prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quaerunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi praedicem: In hoc enim egressus sum. Et praedicabat in synagogis eorum, in tota Galilaea, & daemonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, eiq́ ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq́ ei: Vide ne cui

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν. * Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστί, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας· ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende principi sacerdotũ, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimoniũ illis. At ille egressus cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonẽ, ita ut iam nõ posset Iesus manifeste introire in ciuitatẽ, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

II Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cõgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonẽ. Et ueniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerũt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorũ, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarẽt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrũ est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatẽ in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domũ tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat eos.

αὐτούς. * καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν λευ- ς
ὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώ
νιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα-
κβ β στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολ
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ
Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοί,
καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τε
λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθη/
ταῖς αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρ
κγ β τωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς,
λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα
τροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέ
γουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ
τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ
οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. μὴ
δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος
μετ᾽ αὐτῶν ἐστί, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ᾽ ἑ-
αυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύ
ειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐ
τῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπιρράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ
μὴ αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ πα
λαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς
βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ
μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶ/
νος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ
κδ β οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. * καὶ
ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββα
σι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας,
καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦ
σιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔ/
λεγεν αὐτοῖς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε
δαβίδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ

eos. Et cum præteriret Iesus, uidit Leui
Alphæi filium, sedētem ad teloneum, &
ait illi: Sequere me. Isq; surgens secutus
est eum. Et factum est, cum accumberet
in domo illius, multi etiam publicani &
peccatores simul discumbebant cum Ie/
su & discipulis eius. erant enim multi qui
secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi
cum uidissent eum capientē cibum cum
publicanis & peccatoribus, dicebant di/
scipulis eius: Quid est, quod cum publi/
canis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc
audito Iesus, ait illis: Non opus habent
qui ualent, medico, sed qui male habent.
Non ueni ad uocandum iustos, sed pec/
catores ad pœnitentiam. Et discipuli Io/
annis ac pharisæorum ieiunabant, ue/
niuntq;, & dicunt illi: Quare discipuli Io/
annis & pharisæorum ieiunant, tui autē
discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus:
Num possunt filij thalami nuptialis, in
quo cū illis sponsus est, ieiunare? Quam-
diu habent secum sponsum, nō possunt
ieiunare. Venient autem dies, cum aufe/
retur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt
in illis diebus. Et nemo assumentū pan-
ni rudis assuit uestimēto ueteri, alioquin
aufert supplementum eius nouum à ue/
teri, & peior scissura fit. Et nemo mittit
uinum mustum in utres ueteres, alioqui
disrumpit uinum mustum utres, & ui-
num effunditur, & utres pereunt. sed ui-
num mustum in utres nouos mitti de/
bet. Et accidit, ut transiret sabbatis per
segetes, & cœperunt discipuli eius in-
ter uiam uellere spicas, & pharisæi di-
cebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod
non licet? Et ipse ait illis: Nunquam
legistis quid fecerit Dauid, cum opus
haberet, & esuriret ipse & qui cum eo
erant? quomodo ingressus sit in domū

θεοῦ ἐπὶ ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε. καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής, ὡς ἡ ἄλλη. * Καὶ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. * Καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ τύρον καὶ σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. * καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. * Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν

κε β — κϛ δ — κζ α — κη κ — κθ β — η

dei sub Abiathar principe sacerdotũ, & panes propositionis comederit, quos nõ licet edere nisi sacerdotib9: & dederit etiã ijs qui secum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum est, non homo propter sabbatũ. Itaq; dominus est filius hominis etiam sabbati.

III Et introiuit iterum in synagogam, & erat ibi homo arefactam habens manũ: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumspexisset eos cum iracundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unà cum Herodianis cõsilium inibant aduersus eum, ut illum perderẽt. Iesus autẽ cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa secuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ: & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audissent, quæ faciebat, uenerũt ad eum. Et iussit Iesus discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret, ꝓpter turbam, ne ipsum premerent. Multos enim sanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebant᷑. Et spiritus immundi cũ illum uidissent, ꝓcidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehementer interminabat᷑ eis, ne se manifestum facerẽt. Et ascẽdit in montẽ, ac uocat ad se quos uoluit ipse: & uenerũt ad eum. Et fecit duodecim ut essent secũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utq; haberẽt potestatem

σίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ
δαιμόνια.* καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέ
τρον. καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς,
καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖ
ον, καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ
ἀλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν κανα-
νίτην, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην ὃς καὶ παρέδωκεν
αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον.* καὶ συνέρχεται
πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
ἄρτους φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ, ἐξῆλ
θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη.* καὶ οἱ
γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες,
ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρ
χοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
* καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν παραβολαῖς
ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατα-
νᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ᾽ ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκεί-
νη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύνα
ται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέ
στη ἐφ᾽ ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι,
ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη
τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρ-
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τό
τε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.* ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας
ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ᾽ ἂν βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀλλ᾽ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι
ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.* καὶ ἔρ
χονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἑ-
στηκότες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐ
τόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ
αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζη
τοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν
ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψά
μενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους,
λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

ὃς γὰρ

testatē sanandi morbos, eijciendiq; dæ-
monia. Et imposuit Simoni nomen Pe-
trus: & Iacobum filium Zebedæi, & Io-
annem fratrē Iacobi, & imposuit eis no-
mina Boanerges, quod est, filij tonitrui:
& Andream, & Philippum, & Bartholo
mæum, & Matthæum, & Thomam; &
Iacobū Alphæi filiū, & Thaddæum, &
Simonē Cananæum, & Iudam Iscario-
tem qui & prodidit illum. Et ueniunt in
domū, & cōuenit iterū turba, sic ut non li
ceret illis uel panes edere: & cū audissent
qui ad illum attinebant, exierūt ut manꝰ
inijcerēt in eum. Dicebant em̄, in furorē
uersus est. Et scribæ qui ab Hierosoly-
mis descēderant, dicebant: Beelzebul ha
bet, & per principē dæmoniorū eijcit dæ
monia. Et ad se uocatis eis, in parabolis
dicebat illis: Quomō potest satanas sata
nam eijcere? Et si regnū aduersus sese di-
uisum fuerit, nō potest stare regnū illud.
Et si domus cōtra semetipsam diuisa fue
rit, non potest stare domus illa: & si sata-
nas insurrexit aduersus semetipsum ac
diuisus est, nō potest stare, sed finem ha-
bet. Nō potest quisq; uasa fortis, ingres-
sus in domū illiꝰ, diripere, nisi prius fortē
alligarit, & tunc domū eiꝰ diripiet. Amē
dico uobis: Om̄ia remittent̄ filijs homi-
num peccata, & cōuicia, quibuscunq; con
uiciati fuerint. At qui conuiciū dixerit in
spiritū sanctum, nō habet remissionē in
æternū, sed obnoxiꝰ est æterno iudicio.
Dicebāt em̄, spm̄ immūdū habet. Et ue-
niunt mater eiꝰ & fratres, & foris stantes,
miserunt ad eū q̄ euocarēt eū, & sedebat
turba circa eū, dicūtq; ei: Ecce mater tua
& frēs tui foris q̄rūt te. Et r̄ndit eis, dicēs:
Quæ ē mater mea, & frēs mei? Et cū cir-
cūspexisset, in circuitu circū se discipulos
sedentes, ait: Ecce mater mea, & frēs mei.

 Qui

ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί. *καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. *ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; *ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροι

λϛ β — λζ α — λη β — θ

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater eſt.

IIII

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & cōgregata eſt ad eum turba multa, ita ut nauim ingreſſus, ſederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina ſua: Audite, Ecce exibat ſeminator ad ſeminandū. & accidit inter ſeminandum, aliud quidem cecidit ſecus uiam, ueneruntq; uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit ſuper petroſa, ubi nō habuit terram multā: & ſtatim exortū eſt, quod nō haberet altitudinem terræ: ſole autē exorto, æſtu affectū eſt: & eo quod nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas, & ſuccreuerunt ſpinæ ac ſuffocauerūt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq; creſcentē: & afferebat unum triginta, & unum ſexaginta, & unum centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum autē cœpiſſet eſſe ſolus, interrogauerūt eum hi, qui circū illū erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū eſt noſſe myſteriū regni dei, illis autē qui foris ſunt per parabolas om̄ia fiunt: ut uidētes uideant, & nō cernant: & audientes audiant, & non intelligant: neq̄ cōuertant̄, & remittantur eis peccata. Et ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & quō om̄es parabolas cognoſcetis? Seminator ille ſermonē ſeminat. Iſti uero ſunt, q̄rū alij iuxta uiam dicunt̄ ubi ſeminat̄ ſermo, & cū audierint, cōfeſtim uenit ſatanas, & aufert ſermonē q̄ ſeminatus eſt in cordibꝰ eorū. Et alij ſunt ſimiliter, qui in petroſa ſemē excipiūt: qui cū audierint ſermonē, ſtatim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in ſe, ſed temporarij

πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως
ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδα-
λίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας
σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκού-
οντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου,
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοι-
πὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγου-
σι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ
οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπα-
ρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ
παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριά-
κοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ
λθ β ἔλεγεν αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνος καίεται,
ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;
μ β οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; * οὐ γάρ
ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ
ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλ
μα β θῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέ-
τρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστε
μβ β θήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. * ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ,
δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρ
μγ ι θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ
τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγεί-
ρηται νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστά-
νῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομά-
τη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον,
εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στά-
χυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀπο-
στέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.
μδ β * καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβάλωμεν αὐ-
τήν; ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅταν σπα-
ρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερ-
μάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπα-
ρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λα-
χάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πε-
με ϛ τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύ-
ταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς
τὸν λόγον

temporarij ſunt: deinde coorta afflictio-
ne aut perſecutione propter ſermonem,
cõfeſtim offenduntur. Et alij ſunt qui in
ſpinas ſemen excipiunt. hi ſunt qui ſer-
monem audiunt, & ſolicitudines ſæculi
huius ac deceptio diuitiarũ, cæterarũq;
rerum cupiditates introeuntes, ſuffocant
ſermonem, ac redditur infructifer. Et alij
ſunt qui in terram bonam ſemen excepe
runt, qui audiunt uerbum & ſuſcipiunt,
& fructificant, ita ut aliud granũ adferat
triginta, aliud ſexaginta, aliud centũ. Et
dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut
ſubter modium ponatur, aut ſubter le-
ctum? Nonne ut ſuper candelabrũ po-
natur? Non eſt enim quicq; occultũ, qđ
non manifeſtetur: neq; fuit ſecretum, ſed
ut in propatulum ueniat. Si quis habet
aures ad audiendum, audiat. Et dicebat
illis: Videte quid audiatis: Qua menſura
metimini, alij metientur uobis, & adijcie
tur uobis qui auditis: Qui enim habet,
dabitur illi: & qui nõ habet, etiam quod
habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic eſt
regnũ dei, quẽadmodum ſi homo iaciat
ſementem in terram, ac dormiat, atq; ille
exurgat nocte ac die: ſegeſq; germinet,
ac ſurgat in altum dum neſcit ille. Vltro
enim terra fructificat, primum herbam,
deinde ſpicam, deinde plenũ frumẽtum
in ſpica. cum autẽ productus fuerit fru-
ctus, ſtatim mittit falcem, quoniã adeſt
meſſis. Et dicebat: Cui aſſimilabimus re-
gnum dei? aut qua collatione cõferemus
illud? Eſt ſicut granũ ſinapis, qđ cum ſe-
minatũ fuerit in terra, minus eſt omĩbus
ſeminibꝰ quæ ſunt in terra: & cũ ſemina-
tum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus
oleribꝰ: & facit ramos magnos, ita ut poſ
ſint ſub umbra eius aues cœli nidificare.
Et talibus multis parabolis loquebatur eis

τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν.* χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα. *καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι. καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

*καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ καὶ σοί ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας

sermonē, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo cum facta esset uespera: Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq́ illi: Præceptor, nō est tibi curæ, quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq́ mari: Tace, obmutesce. & conquieuit uentus, factaq́ est tranquillitas magna, & ait illis: Quid timidi estis adeo? Qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq́ inter sese: Quisnam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionē Gadarenorum. Egressoq́ ei de naui, statim occurrit è monumētis homo spiritui obnoxius immūdo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neq́ cathenis quisq́ poterat eum ligare, ꝓpterea qđ, cum sæpe cōpedibus & cathenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo cathenæ, & cōpedes essent cōminutæ, neq́ quisq́ ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & cōcidens seipsum lapidibus. Cū uidisset autē Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eum, & clamans uoce magna dixit: Quid mihi tecū est Iesu fili dei altissimi? adiuro te ꝑ deū, ne me torqueas. Dicebat eñ illi: Exi spūs immūde ab homine. & interrogabat eū: Qđ tibi nomē est? Et respondit, dicens ei: Legio mihi nomē est, quia multi sumus. Et deprecabať eū multū, ne se emitteret extra regionē.

τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τὰ ὄρη ἀγέλη χοί-
ρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐ-
τὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον
ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθω-
μεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς.
καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα,
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀ-
γέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦ-
σαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θα-
λάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον,
καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς
ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγο-
νός, καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ θεω-
ροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ
ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκό-
τα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγή-
σαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαι-
μονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο
παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων
μη η αὐτῶν. * καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, πα-
ρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ.
ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐ-
τῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ
ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίη-
κε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κη-
ρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ
μθ β ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπερά-
σαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ
ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ιβ
ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐ-
τόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκάλει
αὐτὸν πολλά, λέγων. ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐ-
σχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖ-
ρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐ-
τοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ συνέ-
θλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵμα-
τος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολ- ιγ
λῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάν-
τα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ
χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ,
ἐλθοῦσα ἐν

regionē. Erat autē ibi iuxta montes grex
porcorū magnus pascēs, & deprecabant
eum om̄es dæmones, dicētes: Mitte nos
in porcos, ut in eos introeamus. Et per-
misit eis statim Iesus. Et egressi spiritus
immundi ingressi sunt in porcos. Et fere-
batur grex per præceps in mare. erant au
tem fermè bis mille, & suffocati sunt in
mari. Porrò qui pascebant porcos, fuge-
runt, & renunciauerūt in ciuitatem, & in
agros. Et egressi sunt ad uidendum quid
esset qđ acciderat, & ueniunt ad Iesum,
& uident illum qui à dæmonio uexabat
sedentē ac uestitū: & sanæ mentis, qui ha
buerat legionē, & timuerunt. Et narraue
runt illis, qui uiderant, qualiter accidisset
ei qui dæmoniū habuerat, & de porcis.
Et rogare cœperūt eum, ut discederet de
finibus ipsorū. Et cum ingressus esset na-
uim, rogabat illum qui fuerat à dæmo-
nio correptus, ut esset cum illo: Iesus autē
non permisit eum, sed ait illi: Abi in do-
mum tuā ad tuos, & annuncia illis quan
ta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui.
Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli,
quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mira-
bantur. Et cum traiecisset Iesus naui rur-
sus in ulteriorē ripam, cōuenit turba mul
ta ad eum, & erat circa mare. Et ecce ue-
nit quidam principū synagogæ, nomine
Iairus: & cū uidisset eū, ꝓcidit ad pedes
ei9, & deprecabatur eū multū, dicēs: Filio
la mea in extremis est, oro ut uenias &
imponas illi man9, ut salua sit. & uiuet. Et
abijt cū illo, & sequebat eū turba multa,
& cōprimebāt eū. Et mulier quædā, quæ
fuerat obnoxia profluuio sanguinis an-
nos duodecim, fueratq̄ multa perpessa à
cōpluribus medicis, & insumpserat oīa sua,
neq̄ quicq̄ adiumēti senserat, sed magis
in deteri9 uenerat, cum audisset de Iesu,
uenit in

ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ. ἔλεγε γάρ, κἂν τῶν ἱματίων αὐ-
τοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη
ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώ-
ματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐ-
θέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐ-
τοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ
ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;
καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις
τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς
μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦ-
το πεποιηκυῖαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέ-
μουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ᾽ αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν
τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πί-
στις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ
ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ἔτι αὐτοῦ λα-
λοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,
λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί
ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐ-
θέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέ-
γει τῷ ἀρχισυναγώγῳ· μὴ φοβοῦ, μόνον
πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακο-
λουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν
οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυ-
βον καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλά,
καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαί-
ετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύ-
δει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαν-
τας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ
τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύε-
ται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρα-
τήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ.
ταλιθά, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ
κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη
τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώ-
δεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ
διεστείλατο αὐτοῖς πολλά, ἵνα μηδεὶς γνῷ
μα τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.* καὶ
ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα
αὐτοῦ

uenit in turba à tergo, & tetigit uestimen
tum eius. Dicebat enim: si uel uestiméta
eius tetigero, salua ero. Et confestim sicca
tus est fons sanguinis eius, & sensit cor-
pore, quod sanata esset à flagello. Et sta-
tim Iesus in semetipso cognoscens uirtu-
tem ex sese prodisse, conuersus in turba,
aiebat: Quis tetigit uestimenta mea? Et
dicebant ei discipuli ipsius: Vides turbam
undiq; prementē te, & dicis: quis me te-
tigit? Et circumspiciebat, ut uideret eam
quæ hoc fecerat. Mulier uero timens &
tremens, sciens quod factum esset in se,
uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueri-
tatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua
te seruauit, uade cum pace, & esto sana à
flagello tuo. Adhuc eo loquēte ueniunt
à principe synagogæ, qui dicerent: Filia
tua mortua est, quid ultra uexas magi-
strum? Iesus autem protinus audito ser-
mone qui dicebatur, ait principi syna-
gogæ: Ne metuas, tantummodo crede.
Et non permisit, ut quisquam se sequere
tur, præter Petrum & Iacobum & Ioan-
nem fratrem Iacobi. Et uenit in do-
mum principis synagogæ, uidetq; tu-
multum ac flentes & eiulantes multum,
& ingressus ait illis: Quid tumultuamini
& ploratis? Puella non est mortua, sed
dormit. Et irridebant eum. Ipse uero eie-
ctis omnibus, assumit patrem & matrē
puellæ, & eos qui cum ipso erant, & ingre
ditur eò ubi puella erat iacens, & appre-
hensa manu puellæ, ait illi: Tabitha, cu-
mi, qđ est, si quis interpretet̃: Puella, tibi
dico, surge. Et cōfestim surrexit puella, &
ambulabat. erat em̃ annorū duodecim.
& obstupuerūt stupore magno. Et præ-
cepit illis uehementer, ne quisq; id sciret,
& iussit ut daretur illi quod ederet.

VI Et egressus est illinc, uenitq; in patriā
suam.

αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα, καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; *καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. (μα α) ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀῤῥώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (μβ β) *καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. (μγ β) *καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγελεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλ᾽ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, (μδ β) *ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν, (με β) *καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται σοδόμοις ἢ γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (μϛ κ) *καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον. (μζ β) *καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρώδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν

suam, & sequuntur eum discipuli sui. Cumqꝫ adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiqꝫ audientes obstupuerunt, dicētes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia, quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis? Nōne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus: Non est propheta cōtemptus nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus sanauit. ac mirabatur propter incredulitatem eorum. & obambulabat per uicos undiqꝫ circumiacentes, docens. (ιΔ) Et accersit duodecim, cœpitqꝫ eos emittere binos, ac dabat illis potestatē aduersus spiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerēt in uiam, nisi uirgam tantum: non peram, non panem, non in zona æs: sed calciarentur sandalijs, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis: Vbicunqꝫ introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunqꝫ non receperint uos, neqꝫ audierint uos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui est sub pedibus uestris in testimonium illis. Amen dico uobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quam ciuitati illi. Et egressi prædicabant, ut resipiscerent, & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros & sanabant. (ιε) Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebatqꝫ: Ioannes ille, qui baptizabat, resurrexit à mortuis, & propterea uirtutes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est: alij uero dicebant, propheta est, uel tanquam unus ex prophetis.

προφητῶν. * Ἀκούσας δὲ ὁ ἡρώδης, εἶπεν, ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρώδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ ἡρώδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα,

καὶ

prophetis. Cum audisset autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes, missis satellitibus manus iniecerat in Ioannem, & uinxerat eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq́ occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum uirum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóq́ eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, cum Herodes in natalicijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq́ introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset, placuissetque Herodi ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi, quicquid à me petieris, dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At illa egressa dixit matri suæ: Quid petam? Illa uero dixit: Caput Ioannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo, ut protinus des mihi in lance caput Ioannis baptistæ. Et dolore affectus rex, propter iusiurandum eosque qui simul accumbebant noluit eam reijcere. Et confestim rex misso spiculatore iussit inferri caput eius. At ille abijt ac decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq́ illud in monumento. Et congregantur apostoli ad Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

&

καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ᾽ ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν ηὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ᾽ ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγρούς, καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρίων ἄρτους, καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι, πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξάμενος

& quæ egissent, quæq; docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enĩ qui uenirent & abirent multi. ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertũ locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerũt eum multi, & itinere pedestri ex oĩbus ciuitatib9 cõcurrerũt illuc, & præuenerũt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbam multã Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nõ habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multũ temporis præterisset, accesserũt ad illum discipuli eius, dicẽtes: Desertus est locus, & iam multũ tẽporis est, dimitte illos, ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantq; sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cũ cognouissent, dicunt, quinq; & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditq; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederãt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coegit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisisset

μένος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
σθαι. *καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέ-
σῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύ-
νειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ
περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται
πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐ-
τὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν
φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ
αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλά-
λησε μετ᾽ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε,
ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. *καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ
λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύ-
μαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. ἦν γὰρ
αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπερά-
σαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ
προσωρμίσθησαν. *καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ
τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδρα-
μόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο
ἐπὶ τοῖς κραβάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας πε-
ριφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ὅπου
ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀ-
γρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦν-
τας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν
ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο. *καὶ συνάγονται
πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμμα-
τέων ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τι-
νὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ᾽ ἔ-
στιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο,
οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίου-
σι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων, καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,
οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέ-
λαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξε-
στῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. *ἔπειτα ἐπε-
ρωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμμα-
τεῖς. διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι

κατὰ

ſet eos, abijt in montem ad orandum. Et cum ueſpera aduenifſet, erat nauis in medio mari, & ipſe ſolus in terra, uiditq́ eos laborantes in remigando, erat enim uentus cōtrarius eis. Ac circa quartā uigiliam noctis uenit ad eos, ambulans ſup mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderūt eum ambulantē ſuper mare, putauerunt ſpectrū eſſe, & exclamauerunt: Omnes em̄ uidebant eum, & cōturbati ſunt. & ſtatim locutus eſt cū eis, dixitq́ eis: Confidite, ego ſum, ne terreamini. Et aſcendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehemēter ſupra modū intra ſeſe ſtupebant, & admirabant̄. Non em̄ intellexerant de panibꝰ, erat em̄ cor eorū obcæcatū. Et cum traieciſſent, uenerūt in terrā Genezareth, & applicuerūt in portum. Cūq́ egreſſi eſſent de naui, cōtinuo agnouerunt eum, ac percurrētes totā undiq́ regionē illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circūferre, cū audiſſent eū illic eſſe, & quocūq́ introiſſet in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in plateis ponebāt infirmos, & dep̄cabant̄ eum, ut uel fimbriā ueſtimēti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, ſalui fiebant.

VII

Et conueniunt ad eum phariſæi, & quidam de ſcribis qui uenerant Hieroſolymis. & cum uidiſſent quoſdā ex diſcipulis eius cōmunibus manibus (id eſt, illotis) edere panes, incuſabant. nam phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes inſtituta maiorum. & à foro uenientes, niſi loti fuerint non comedunt. Et alia multa ſunt, quæ ſuſceperunt ſeruanda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramētorū & lectorum. Deinde interrogant eum phariſæi & ſcribæ. Quare diſcipuli tui non ambulant

iuxta

κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀπο
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν
ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγρα
πται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ
δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μά
την δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκα
λίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδο
σιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ
ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολ
λὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθε
τεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παρά-
δοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ εἶπε, τί
μα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ
ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ
τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄν-
θρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ κορβᾶν, ὅ ἐστι,
δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι
ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ,
ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε, καὶ
παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσ
καλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐ-
τοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐ-
δέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμε-
νον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλ
λὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ
κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀ-
κούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐ
τοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕ-
τως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι
πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄν-
θρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι
οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλ-
λ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκ-
πορεύεται, ἐκκαθαρίζων πάντα τὰ βρώμα-
τα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπο-
ρευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσω
θεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ δια-

λογισμοὶ

iuxta ritum traditum à maioribus, sed il
lotis manibus edunt panem? At ille re-
spondens, dixit eis: Bene uaticinatus est
Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptũ
est: Populus hic labijs me honorat, cor
autem eorum longe est à me: in uanum
autẽ me colunt, docentes doctrinas, præ-
cepta hominum. Nam omisso præcepto
dei, tenetis constitutiones hominũ, ablu-
tiones urceorũ & poculorũ, aliáq; similia
his facitis multa. Et dicebat illis: Bene,
reijcitis præceptum dei, ut constitutionẽ
uestram seruetis. Moses enim dixit: Ho-
nora patrem tuum & matrem tuam: &
qui maledixerit patri uel matri, morte
moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit
homo patri uel matri corban, quod est,
donum quodcũq; ex me, in tuum cedet
commodum. & præterea nõ sinitis eum
quicq̃ facere patri suo aut matri suæ, &
irritum facitis uerbum dei per constitu-
tionem uestram quam tradidistis. Et si-
milia huiusmodi multa facitis. Et cum
aduocasset ad se totam turbam, dicebat
illis: Audite me om̃es & intelligite: Nihil
est extra hominẽ introiens in eum, quod
possit eum inquinare, sed quæ de homi-
ne procedunt, illa sunt quæ inquinant
hominem. Si quis habet aures ad au-
diendum, audiat. Et cum introisset in
domum semotus à turba, interrogabant
eum discipuli eius de similitudine. Et
ait illis: Adeo & uos intelligentia ca-
retis? Nondum intelligitis, quod om-
ne foris introiens in hominem, non po-
test eum inquinare, quia non intrat
in eius cor, sed in uentrem: & in seces-
sum exit, *repurgans omnes escas? Di-
cebat autem, quod ab homine exit, il-
lud inquinat hominem. Ab interiori-
bus enim de corde hominum malæ co-

λογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημίαι, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνίς, συροφοίνισσα τῷ γένει, * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων τύρου καὶ σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον. καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατιδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, * καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

Ἐν

gitationes procedunt, adulteria, stupra, homicidia, furta, auariciæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuicia, superbia, stulticia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde surgens, abijt in confinia Tyri ac Sidonis, & ingressus domum, neminem uoluit scire, nec potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat spiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœnissa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eijceret de filia sua. Iesus autem dixit illi: Sine prius saturari filios. Non est enim honestum, sumere panem filiorum, & proijcere catellis. At illa respondit & dicit illi: Etiam domine: Nam catelli quoque comedunt sub mensa de micis filiorum. Et ait illi: Propter istum sermonē uade, exijt dæmonium à filia tua. Et cum abisset domum suam, reperit dæmonium exisse, & filiam iacentem super lectum. Et rursum egressus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ per medios fines decapolis, & adducunt ei surdum, impeditæque linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendisset eum de turba seorsim, misit digitos suos in auriculas eius, & sputo emisso tetigit linguam eius, ac suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod est, aperire. Et statim apertæ sunt eius aures, & solutum est uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte, Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & supra modum stupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos facit audire, & mutos loqui.

In

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκουσιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ᾽ ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. *καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ᾽ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μετ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. *καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης ἡρώδου. *καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους

SECVNDVM MARCVM.

VIII

In dieb9 illis cũ turba admodũ multa esset,nec haberet qd' manducarẽt,accersitis ad se Iesus discipulis,ait illis:Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me,nec habent quod edant: & si dimisero eos ieiunos in domum suam,deficiẽt in uia.Quidã eñ ex eis è longinquo uenerũt.Et respõderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic satiare panib9 in solitudine? Et interrogauit eos:Quot panes habetis? Illi uero dixerũt: septẽ.Et præcepit turbæ discumbere super terrã. Et acceptis septẽ panibus,cũ gratias egisset,fregit,deditq́ discipulis suis,ut apponerent. & apposuerunt turbæ. & habebant pisciculos paucos:& cũ bñdixisset,iussit apponi & hos. Comederũt autẽ & saturati sunt,ac sustulerũt quæ superfuerãt, fragmẽtorũ septẽ sportas.Erãt autẽ qui comederant fermè q̃ter mille,& dimisit illos.Et mox ingressus in nauim cum discipulis suis,uenit in partes Dalmanutha.Et egressi sunt pharisæi,cœperũtq́ disputare cũ illo quærẽtes ab eo signũ è cœlo tentantes eũ,& cũ ingemuisset spũ suo dicit, cur generatio hæc signũ quærit? amẽ dico uobis,si dabitur generatiõi huic signũ.Et relictis illis ingressus rursus nauim, abijt traiecto lacu.Et obliti fuerant sumere panes, nec præter unũ panẽ habebant secũ in naui. Ac præcepit illis dicens: Videte, cauete à fermẽto pharisæorũ,& à fermẽto Herodis,& disputabant inter sese dicẽtes:Panes nõ habem9, & eo cognito Iesus dicit illis:Quid disputatis, qd' panes nõ habetis? Nondũ aĩaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatũ habetis cor uestrũ? oculos habẽtes,nõ cernitis,& aures habẽtes, nõ auditis? & nõ meministis? Cũ quinq́ panes fregissem in hominũ quinq́ mi-

λίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ ἔρχεται εἰς βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτόν, εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει ὀπίσω

lia, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, duodecim. Cum autem septem in quatuor miliã, quot sportas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi uero dixerunt, septem. Et dixit illis: Qui fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsaidam, & adducũt illi cæcum & obsecrant eum, ut illum tangeret. Et apprehẽsa manu cæci, eduxit illum extra uicum. & cum expuisset in oculos illius, imposuissetq; illi manus, interrogauit eum, si quid uideret, & recepto uisu, dicebat: Video homines, quoniam uelut arbores cerno ambulantes. Deinde rursum imposuit manus super oculos illius, & fecit ut uisum reciperet: & restitutus est, ac denuo uidebat dilucide om̃es, & dimisit illum in domũ suam, dicens: Neq; in uicum ingrediaris, neq; dixeris cuiq; in uico. Et egressus est Iesus & discipuli illius in uicos Cæsariæ, quæ cognominat᷑ Philippi, & in uia interrogauit discipulos suos dicens: Quem me dicunt homines esse? Illi uero responderunt: Ioannem baptistam, & alij Heliam, alij rursus unum de numero prophetarũ. Et ipse dicit illis. at uos quẽ me dicitis esse? Respondens autem Petrus, dicit illi: Tu es ille Christus. Et interminatus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœpit docere eos, quod oporteret filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus summisq; sacerdotibus ac scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. & aperte sermonem loquebatur. Et apprehendit illum Petrus, cœpitq; increpare eum. At ille conuersus, & intuitus discipulos suos, increpauit Petrum, dicens: Abi post me satana. quoniam non sapis quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum. Et cum ad se uocasset turbam unà cum discipulis suis, dixit illis: Quicunq; uult sequi

ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.* Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ. ῥαββεὶ, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκ ἔτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.* καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι;* καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι

πϛ β
πζ β
κε
πη ι
πθ ϛ

ſequi me, abneget ſemetipſum & tollat crucē ſuam, ac ſequatᷣ me. Nam quiſquis uoluerit animā ſuā ſeruare, perdet eam. Quiſquis autē perdiderit animā ſuā cauſa mea & euāgelij, hic ſeruabit eā. Quid enim profuerit homini, ſi lucratus fuerit mundū totū, & animæ ſuæ iacturā fecerit? Aut quid daturus eſt homo, ꝙ repenſet animā ſuam? Quēcunq; eīm puduerit mei ac meorū ſermonū in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illiꝰ & filiū hominis, ubi uenerit in gloria patris ſui cū angelis ſanctis. Et dicebat illis: Amē dico uobis: Sunt quidam inter eos qui hic ſtant, qui nō guſtabūt mortē, donec uiderint regnū dei ueniſſe cū uirtute. Ac poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrū & Iacobum ac Ioannem, & ſubducit eos in montē excelſum ſeorſim ſolos, & transformatus fuit corā illis, & ueſtimēta illiꝰ facta ſunt ſplendida, & candida ualde ueluti nix, ꝗ̄ candida facere non poteſt fullo ſuper terrā. & cōſpectus eſt illis Helias cū Moſe, colloquebanturq; cū Ieſu. Et reſpondens Petrus, dicit Ieſu, Rabbi, Bonū eſt nos hic eſſe, & faciamus tabernacula tria, tibi unum, & Moſi unum, & Heliæ unum. Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta eſt nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et repente, cum circūſpexiſſent, nō amplius uiderūt quenq;, ſed ſolū Ieſum eſſe ſecū. Porrò cum deſcenderēt de monte, præcepit illis, ne cui dicerēt ea quæ uiderāt, niſi cū filiꝰ hominis à mortuis reſurrexiſſet. Ac uerbum hoc tenuerūt apud ſeſe, inter ſe diſputantes, quid eſſet hoc quod dixerat, è mortuis reſurgere, & interrogabāt illum dicentes: Quid eſt quod ſcribæ dicunt,

IX

ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι/
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐ/
πὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ
καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἠλί
ας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέ/
λησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ᾽ αὐτόν.* καὶ ἐλ
θὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πο/
λὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦν/
τας αὐτοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν
αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπά
ζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμμα/
τεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; * καὶ ἀποκρι/
θεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. διδάσκαλε ἤνεγ
κα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄ/ κε
λαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει
αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐ
τοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθη/
ταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυ/
σαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ γενεὰ ἄ/
πιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰ/
δὼν αὐτὸν εὐθέως τὸ πνεῦμα, ἐσπάραξεν αὐ
τὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων.
καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρό
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν.
παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ
ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν.
ἀλλ᾽ εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ/
χνισθεὶς ἐφ᾽ ἡμᾶς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ
παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω
κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ ἰη/
σοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ.
τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλ
θῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά
ξαν αὐτόν, ἐξῆλθε, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός,
ὥστε

Heliam oportere uenire prius? Ille ue/
ro respondens, dixit illis: Helias qui/
dem ubi uenerit prius, restituit omnia: &
quemadmodum scriptũ est de filio ho/
minis, ut multa patiatur, & cõtemnatur.
Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fe
cerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scri/
ptum erat de illo. Et cum uenisset ad di/
scipulos suos, uidit turbam multam cir/
cum illos, & pharisæos disceptantes cum
illis. Et protinus uniuersa turba cum ui/
disset eum obstupuit, & accurrentes salu
tauerunt eum. Et interrogauit scribas:
Quid disceptatis cũ illis? Et respondens
unus è turba dixit: Præceptor, adduxi fi/
lium meum ad te, habentẽ spiritũ mutũ,
& qñcunq; eum corripuerit, lacerat eum:
atq; ille spumat, ac stridit dentib9 suis, &
arescit. Et dixi discipulis tuis ut eijcerẽt, &
nõ potuerũt. At ille respõdens ei, dicit: O
natio incredula, quousq; apud uos ero?
quousq; patiar uos? Adducite illum ad
me. Et adduxerũt illum ad eum. At uiso
illo, cõtinuo spiritus discerpebat eum. Et
prolapsus in terra uoluebatur spumans.
Et interrogauit patrem illius: Quantum
temporis est, quod hoc accidit ei? At ille
dixit, à puero. Et frequẽter illũ & in ignẽ
abiecit, & in aquas, q̃ perderet eum. Age
si quid potes, subueni nobis misertus no
stri. Iesus autẽ dixit illi: Illud si potes, cre/
dere, oĩa possibilia credẽti. Et cõfestim
exclamans pater pueri cum lachrymis di
xit: Credo domine, succurre incredulitati
meæ. Cum uidisset autẽ Iesus, quod tur/
ba simul accurreret, increpauit spiritũ im
mundum, dicens illi: Spiritus mute, &
surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne
posthac ingrediaris in illum. Et cum da/
masset spiritus, multumq; discerpsisset
eum, exiuit: & factus est tanq; mortuus,
adeo ut

ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τίς γνῷ, ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης, λέγων. διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ

adeo ut multi dicerent, mortuus eſt. At Ieſus correpta manu illius, erexit eum, & ille ſurrexit. Et cum eſſet ingreſſus domum, diſcipuli illius interrogabant eum ſeorſim: Cur nos non quiuimus eijcere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re poteſt exire, niſi per orationẽ & ieiuniũ. Et illinc digreſſi, iter fecerunt per Galilæam, nec uolebat, ut quiſquam ſciret: docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Filius hominis tradit̃ in manus hominũ, & occident eum, & occiſus, tertio die reſurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaũ. Et cũ ueniſſet in domũ, interrogauit illos, qd in itinere inter uos diſputabatis? At illi ſiluerũt. Nam inter ſe diſputauerant inter uiam, quis eſſet maior. Et cũ cõſediſſet, accerſiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus eſſe, is erit omniũ poſtremus, & omniũ miniſter. Atq; arreptum puerũ ſtatuit in medio illorũ, & cum cepiſſet illum in ulnas ſuas, dixit illis: Quiſquis unum ex talib9 pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nõ me recipit, ſed eum qui miſit me. Reſpõdit autẽ ei Ioannes, dicẽs: Præceptor, uidimus quendam nomine tuo eijcere dæmonia, nec ſequit̃ nos, & ꝓhibuim9 illum, ꝓpterea qđ nõ ſequit̃ nos. At Ieſus ait, ne ꝓhibeatis illum. Nullus em̃ eſt, qui ſi fecerit uirtutẽ per nomẽ meũ, poſſit cito male loqui de me. Qui enim non eſt aduerſus nos, pro nobis eſt. Quiſquis enim ad bibendum dederit uobis calicẽ aquæ nomine meo, quod ſitis Chriſti, amen dico uobis, nequaq; perditurus eſt mercedẽ ſuam. Et quiſquis offenderit unum ex puſillis, qui confidunt in me, melius foret illi, ſi circundaretur ſaxum molare circa ceruicem eius,

αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.* Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν σοι ἐστὶ, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν, καλόν ἐστί σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοι ἐστὶ, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. *καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.* Κἀκεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον. μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.* Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν.* καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ

eius, & abijceret in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manꝰ tua, amputa illā. Bonū est tibi, mutilū ad uitā ingredi, potius q̃ duas manꝰ habentē abire in gehennā, in ignē inextinguibilē, ubi uermis illorū nō moritur, & ignis non extinguit᷑. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū. Bonum est ut ingrediaris ad uitam claudus, potius q̃ duos pedes habens mittaris in gehennā, in ignē inextinguibilē. ubi uermis illorū nō moritur, & ignis nō extinguit᷑. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illū. Bonū est tibi, ut luscus introeas in regnū dei, potiꝰ q̃ ut duos oculos habēs mittaris in gehennā ignis. ubi uermis eorū nō morit᷑, & ignis nō extinguitur. Nam omnis homo igne saliet᷑, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal. cæterum si sal insulsus fuerit, per quid ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis salem, & pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset, uenit in fines Iudææ per regionē quæ est ultra Iordanem. & cōueniūt rursum turbæ ad illum, & sicut cōsueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illū: Licet ne uiro uxorē repudiare? tentantes illum. At ille respōdens, dixit illis: Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerunt: Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respondens Iesus, dixit illis: Ad duriciam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud. cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrē suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & fient duo caro una. Itaq; non iam sunt duo, sed una caro. Quod igit᷑ deus copulauit, homo ne separet. Et in domo rursum discipuli illiꝰ eadē de re interrogauerūt illū. & dicit illis: Quicūq; repudiauerit

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ
ἄλλην, μοιχᾶται ἐπαυτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπο
λύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοι-
χᾶται.* Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα
ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς
προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτη-
σεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία
ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς
αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς
τὰς χεῖρας ἐπαυτά, εὐλόγησεν αὐτά.* Καὶ
ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν
εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν.
διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώ
νιον κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ
εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύ-
σῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρ
τυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα
σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ. Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξά
μην ἐκ νεότητός μου.* ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας
αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ.
ἕν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ
δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐ-
ρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυ
ρόν.* Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε
λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθη
ταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔ-
χοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύ-
σονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς
λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκρι-
θεὶς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι
τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν
ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος
εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,
λέγοντες

repudiauerit uxorem suam, & duxerit
aliam, adulteriũ cõmittit aduersus illam.
Et si mulier repudiauerit uirum suum, &
nupserit alteri, adulteriũ cõmittit. Et at-
tulerunt ad illum puellos ut tangeret il-
los: Discipuli uero increpabant eos qui
adducebant. Cum uidisset autẽ Iesus in-
dignatus est, & dixit illis: Sinite puellos
uenire ad me, ne prohibete illos. talium
ẽm est regnũ dei. Amẽ dico uobis: Qui-
cunq; nõ acceperit regnũ dei tanq̃ puel-
lus, haudquaq̃ ingredie(tur) in illud. Et cũ
cepisset illos in ulnas, impositis manibꝰ
sup illos, bñdixit eis. Et cũ exiret in uiã,
accurrit quidã ac genua flexit illi, & inter-
rogabat eũ: Præceptor bone, quid faciã,
ut uitã æternã possideam? Iesus autẽ di-
xit illi: Cur me dicis bonũ? Nemo bonꝰ,
nisi unꝰ, nempe deꝰ. Præcepta nosti. Ne
cõmittas adulteriũ, ne occidas, ne fureris,
ne falsum testimoniũ dicas, ne fraudes,
honora patrẽ tuũ & matrẽ. At ille respõ-
dens dixit illi: Præceptor, hæc omnia ser-
uaui ab adolescẽtia mea. Iesus autẽ intui
tus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum
tibi deest: Abi, quæcunq; habes uende,
& da pauperibꝰ, & habebis thesaurũ in
cœlo, & ueni sequere me, sublata in hu-
meros cruce. At ille molestia affectus
propter sermonem, discedebat mœrens.
habebat enim possessiones multas. Et
cum circumspexisset Iesus, dicit discipulis
suis: Quam difficulter ij qui pecunias ha
bent, in regnum dei intrabunt. Discipu-
li uero obstupuerunt super uerbis illius.
At Iesus rursum respondens, dicit illis:
Filij, quam difficile est eos, qui fiduciã
habent in pecunijs, regnum dei ingredi.
Facilius est camelum per foramen acus
ingredi, q̃ diuitem in regnũ dei ingre-
di. Illi uero supra modum admirati sunt,
dicentes

λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει. παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τῷ θεῷ, πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.

ρι β *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

ρια β *πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.

ριβ β *ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

ριγ ϛ λ *Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε, δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε.

dicentes intra ſeſe: Et quis poteſt eſſe ſaluus? Intuitus autem Ieſus illos, dicit: Apud homines impoſſibile, non apud deum: nam omnia poſſibilia ſunt apud deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Reſpondens autem Ieſus dixit: Amen dico uobis: Nullus eſt qui reliquit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea cauſa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros cum perſecutionibus, ac in ſæculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt poſtremi. & poſtremi, primi. Erant autem in uia aſcendentes Hieroſolyma. & præcedebat illos Ieſus, erantq́ue pauefacti, & ſequentes timebant. Et aſſumptis Ieſus rurſum duodecim, cœpit illis dicere, quæ ſibi euentura eſſent. Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus, & illudent illi, & flagellabunt eum, & inſpuent in illũ, & occident eum, & tertia die reſurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis: Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à ſiniſtris ſedeamus in gloria tua. Ieſus autem dixit illis: Neſcitis quid petatis. poteſtis bibere poculum, quod ego bibo? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: poſſumus. Ieſus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini.

βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλ
λ' οἷς ἡτοίμασται. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει
αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν
ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά
λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτω
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέ
σθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν.
καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται
πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ, * καὶ ἐκ-
πορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρ
τιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν
προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζα-
ραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς
δαβὶδ ἰησοῦ ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐ
τῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλ-
λον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ ἐλέησόν με. καὶ στὰς
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦ-
σιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγει
ραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐ
τοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀπο-
κριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιή-
σω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονὶ,
ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπα
γε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέ-
βλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.
* Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς
βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐ-
λαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευό-
μενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον,
ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαν-
τες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
χρείαν

ριδ β — ριε δ — ρις β — λα — ριζ β — λβ

ptizabimini. Cæterū sedere mihi à dex-
tris ac sinistris, nō est meū dare, sed ijs cō-
tinget quibus paratū est. Et cū audissent
decē cœperūt indignari de Iacobo & Io-
anne. Iesus autē cū uocasset eos ad se di-
cit illis: Scitis, quod qui uident imperare
gētibus, dominiū exercēt aduersus illas.
Et qui magnates sunt inter eas potesta-
tem exercēt in illas. Verū nō sic erit inter
uos, sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri
magnus inter uos, erit minister uester. Et
quicūq; uoluerit ex uobis esse prim9, erit
omniū seruus. Nam & fili9 hominis nō
uenit ut sibi ministraret, sed ut ipse mini
straret, ac daret animā suā redēptionē ꝓ
multis. Et ueniunt Hiericho, cumq; egre
deret ab urbe Hiericho, ac discipuli illi9
& turba copiosa: fili9 Timæi Bartimæus
cæcus sedebat iuxta uiam mendicans. Et
cum audisset qđ Iesus Nazarenus esset,
cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu,
miserere mei. Et increpabant illum mul-
ti, ut taceret. At ille multo magis clama-
bat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Ie-
sus, ac iussit illum uocari, & uocant cæcū,
dicentes illi: Bono animo esto, surge, uo-
cat te. Ille uero abiecto pallio suo, surre-
xit & uenit ad Iesum. Et respōdens dicit
illi Iesus: Quid uis faciam tibi? Cæcus au
tem dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam.
Iesus autē dixit illi: Abi, fides tua saluum
te reddidit, ac protinus recepit uisum, &
sequebat Iesum in uia. Et cum appro
pinquant Hierosolymis ad Bethphage
& Bethaniā iuxta montē oliuarū, emit-
tit duos è discipulis suis, & dicit illis: Abi-
te in uicū q cōtra uos est, & statim ingre-
dientes in illū, inuenietis pullū alligatū,
supra quē nullus hominū sedit: Soluite
eum & adducite. Et si quis uobis dixerit:
Cur facitis hoc? Dicite, qđ dominus eo

XI

i opus

χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. *Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν, καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. *καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. *Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ κύριος καὶ εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τί ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ᾽ αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. *Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι

πᾶς

opus habet, & cõtinuo illum mittet huc. Abierunt autẽ, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nõnulli eorum qui illic stabant, dicebãt illis: Quid facitis soluentes pullũ? At illi dixerũt eis, quẽadmodũ præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullũ ad Iesum, & iniecerũt illi uestimẽta sua, seditq; super illum. Multi uero uestimẽta sua sternebant in uiam. Alij uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quiq; sequebant᷑ clamabant, dicentes: Hos anna: bñdictus qui uenit in nomine dñi. Benedictũ qđ uenit regnũ in nomine dñi patris nostri Dauid, hos anna in altissimis. Et ingressus est Hierosolyma dñs & in tẽplum. Et cum circumspexisset om̃ia, iamq; tẽpus esset uespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero die cũ exissent Bethania, esurijt: cumq; uidisset arborẽ fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuẽturus esset aliquid in illa: & cum uenisset ad illã, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorũ. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æternum quisquam fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolyma. Et ingressus Iesus in tẽplum, cœpit eijcere eos, qui uendebant & emebant in templo. & mensas argentariorũ, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquam deportaret uas per tẽplum, & docebat, dicens illis: Nonne scriptũ est: Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? Vos autẽ fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principesq; sacerdotũ, & quærebant quomodo illum essent perdituri. Timebant em̃ eum qđ

tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
ρκγ ι — αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
τῆς πόλεως. καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶ-
δον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀ-
ναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί,
ρκδ ε — ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήραται. * καὶ ἀπο
κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν
θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ
τοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται
ρκε δ — αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάν
τα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύε
ρκϛ ϛ — τε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. * καὶ ὅταν — λδ
στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κα
τά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
ρκζ β — * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν
τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται — λε
πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς,
καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν
ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποι-
ῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἐπε
ρωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀπο
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐ-
ρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.
καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες. ἐὰν
εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ. ἀλλ᾽ ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀν
θρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ
εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἴ
δαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς.
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
ρκη β — τα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβο-
λαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρω- — λϛ
πος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολή-
νιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐ-
τὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε
πρὸς

tota turba admirabatur doctrinā illius.
Et cum uespera iam esset, egressus est Ie-
sus è ciuitate, & mane prætereuntes, uide-
runt ficum exaruisse radicitus, & recorda
tus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa
quam execratus es, exaruit. Et respon-
dens Iesus, dicit illis: Cōfidite deo. Amē
dico uobis, quod quicunq; dixerit mon-
ti huic: Tollaris ac mittaris in mare, &
non hæsitauerit in corde suo, sed credi-
derit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid
dixerit. Propterea dico uobis, quæcunq;
orantes petitis, credite, quod accipitis, &
erunt uobis. Et cum steteritis orantes, re-
mittite si quid habetis aduersus aliquē,
ut & pater uester, qui in cœlis est, remit-
tat uobis delicta uestra. Et ueniunt rur-
sum Hierosolymam, & cum ambularet
in templo, ueniunt ad illum principes sa-
cerdotum & scribæ & seniores, & dicunt
illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi
dedit autoritatem istam, ut ista facias?
Iesus autem respondens, dixit illis: Quæ
ram à uobis & ipse quiddam, & respon-
dete mihi, & dicam uobis qua auto-
ritate hæc faciam. Baptisimus Ioannis
utrū è cœlo erat, an ex hominibus? Re-
spondete mihi. Et cogitabant apud se,
dicentes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Cur
igitur non credidistis illi? At si dixis-
sent, ex hominibus, timebant populum.
Omnes enim habebant Ioannē, quod
uere propheta fuisset. Et respondentes,
dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respon-
dens dicit illis: Nec ego dicam uobis,
qua autoritate hæc faciam.

XII — Et cœpit illis per parabolas loqui.
Vineam plantauit homo, & circunde-
derat sepem, & foderat lacum, & ædi-
ficauerat turrim, & elocauerat eam agri-
colis, & peregre profectus est, & misit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα
παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδει-
ραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστει-
λε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λι-
θοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστει-
λαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστει-
λε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλ-
λους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνον-
τες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ,
ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέ-
γων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖ-
νοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνω-
μεν αὐτόν, καὶ ὑμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.
καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβα-
λον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύ-
ριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέ-
σει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε;
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυ-
ρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλ-
μοῖς ἡμῶν.* καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ [ρκθ α]
ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι
πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέν-
τες αὐτὸν ἀπῆλθον.* καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς [ρλ β]
αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδια-
νῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόν-
τες λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ
γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλ-
λ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις,
ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, [λζ]
ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρι-
σιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι
δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ
εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι,
καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν
ἐπ'

ad agricolas cum opportunũ eſſet ſeruũ,
ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ.
At illi arreptum illum ceciderũt, ac remi-
ſerunt uacuum. Et rurſum miſit ad illos
alium ſeruum, & illi coniectis in eum ſa-
xis comminuerunt caput, & remiſerunt
contumelijs affectum. Et rurſum alium
miſit, & illum occiderunt: multosq́ alios,
hos quidem cedentes, illos uero occiden
tes. Itaque cum unum adhuc haberet fi-
lium ſuum dilectum, miſit etiam illum
ad illos poſtremũ, dicens: Reuerebunt̃
filium meum. Illi uero agricolæ dicebant
inter ſeſe: Hic eſt hæres, uenite occida-
mus eum, & noſtra erit hæreditas. Et ar-
reptum illum occiderũt, & eiecerunt è ui-
nea. Quid igitur facturus eſt dominus
uineæ? ueniet & perdet agricolas, & da-
bit uineam alijs. An ne hanc quidem ſcri
pturam legiſtis? Lapidem quem repro-
bauerunt ij qui ædificabant, hic factus
eſt caput anguli, à domino factum eſt
hoc, & eſt admirabile in oculis noſtris.
Et quærebant eum comprehendere, &
metuebant turbam. ſciebant enim, quod
aduerſus ipſos parabolam dixiſſet. Et re
licto illo abierunt, ac mittunt ad illum
quoſdam è phariſæis & Herodianis, ut
eum captarẽt ſermone. Illi uero cum ue-
niſſent, dicunt ei: Præceptor, ſcimus qđ
uerax es, & non curas quenq́: non enim
reſpicis perſonã hominũ, ſed cum uerita
te uiam dei doces, Licet cenſum Cæſari
dare an non? demus an non demus? Ille
uero ſciens illorũ ſimulationẽ, dixit illis:
Quid me tẽtatis? Afferte mihi denariũ,
ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis:
Cuius eſt imago hæc & inſcriptio? Illi ue
ro dixerũt ei: Cæſaris. Et reſpõdẽs Ieſus,
dixit illis: Reddite quæ ſunt cæſaris cæ-
ſari, & quæ dei ſunt deo. Et admirati ſunt
de

ἔσπασαν αὐτοῦ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες. Διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ᾽ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ, οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

ρλα ε

* καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῃ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.

ρλβ ι

* καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς. καλῶς διδάσκαλε

de eo. Et ueniunt Sadducæi ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionẽ: interrogaueruntq; eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxorẽ illius, & suscitet semẽ fratri suo. Septẽ fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq; moriens nõ reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cuius illorũ erit uxor? Nam septẽ habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nõ propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq; uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq; cõtrahunt matrimonium, neq; nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterũ de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentium. Vos igitur multũ erratis. Et cum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq; quod bene respõdisset eis, interrogauit illum: Quod est primũ omnium præceptorũ? Iesus autẽ respondit illi: Primũ omniũ præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primũ præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bñ præ-

διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος. καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.* καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαβίδ; αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.* οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

* καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκο-

δομαί

ρλγ ε ρλδ β μ ρλε β ρλϛ η μα ρλζ β

ceptor cũ ueritate dixisti, quod unus sit deus, & nõ sit alius præter illum. quodq́ diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis uiribus, ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quàm uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filium Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi. Donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorũ. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraq; turba audiebat illum libenter. Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant infulati obambulare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrãs. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quàm omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam.

XIII

Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones.

nes.

δομαί. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ-
τῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδο-
μάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς οὐ μὴ
ϛλη β καταλυθῇ. * καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν
ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν
κατ᾽ ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάν-
νης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα
ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρι-
θεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις
ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι,
καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖ-
σθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ᾽ οὔπω τὸ τέλος.
ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βα-
σιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ
κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί.
ϛλθ α ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς
ἑαυτούς, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέ-
δρια καὶ εἰς συναγωγάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ
ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνε-
ϛμ ϛ κεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάν-
τα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέ-
ϛμα β λιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόν-
τες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ
μελετᾶτε, ἀλλ᾽ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ
λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. πα-
ραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔ-
σεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
ϛμβ ϛ σωθήσεται. * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα
τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ
προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων,
ϛμγ β νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέ-
τωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος,
μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ-
σελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
καὶ ὁ

nes. Et Iesus respōdens, ait illi: Vides has
magnas substructiones? Non relinque-
tur lapis super lapidem, qui non diruat.
Et cū sederet in monte oliuarū è regione
templi, interrogabant illum secreto Pe-
trus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas.
Dic nobis quādo hæc erunt? & quod si-
gnum est, quando hæc omnia sint con-
sumanda? At Iesus respondens illis, cœ-
pit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Mul
ti enim uenient in nomine meo dicētes:
ego sum Christus, multosque decipient.
Cum autem audieritis bella & rumores
bellorū, ne turbemini. oportet eñ fieri:
at nondum finis. Insurget eñ gens ad-
uersus gentē, & regnū aduersus regnū:
Et erunt terræmotus in singulis locis, &
erunt fames ac turbatiōes. Initia dolorū
hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent eñ
uos in cōcilia & in synagogas. cædemini,
& sub præsidibus ac regibus ducemini
propter me in testimoniū illis. Et apud
oēs gētes oportet prius prædicari euan-
gelium. Cū autē duxerint uos tradentes,
ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque
meditemini, sed quicquid datū fuerit uo
bis in illa hora, hoc loquamini. Non eñ
estis uos qui loquimini, sed spiritus san-
ctus. Traditurus est autē frater fratrē in
mortem, & pater filium, & insurgent filij
aduersus parētes, ac morte afficient eos.
Et eritis odio habiti ab omnibus propter
nomen meum. Sed qui perseuerauerit
usque ad finem, hic saluus erit. Porrò cum
uideritis abominationem desolationis,
de qua dictum est à Daniele propheta,
stantem ubi non oportet, qui legerit, in-
telligat. tunc qui fuerint in Iudæa, fu-
giant ad montes. Qui uero fuerit in te-
cto, ne descendat in domum: nec ingre-
diatur, ut quicquam tollat è domo sua.

καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. *ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. *καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. *καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. *ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾷν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς· ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάντα. *ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευθήσονται. *καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. *βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ οἴδατε γὰρ, πότε ὁ καιρός ἐστιν. *ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ,

καὶ τῷ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium suum. Væ autem pregnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis nõ fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, usq; ad hoc tempus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haud quaq; salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa ac prodigia, ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum potestate multa & gloria. Et tunc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uentis, à summo terræ usq; ad summum cœli. A ficu uero discite similitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis, quod prope sit æstas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, scitote, quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribunt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidẽ qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate, & orate, nescitis ẽm quãdo tẽpus sit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis substantiã suã, ac suũ cuiq; opus,

&

τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.* γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωί, μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.* Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας.* καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσαι τοῦ λαοῦ.* καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸν ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν. τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕτη ἐποίησε.* προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * Καὶ ὁ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος

& ianitori mandauit ut uigilaret. Vigilate igitur, nescitis em̄, quãdo dñs domus uenturus sit, sero an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormiẽtes. Cæterũ quæ dico uobis, omnibus dico, uigilate.

XIIII

Erat autem pascha, & azymorũ dies futuri post biduum. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cõprehensum occiderent. Dicebant autẽ: Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, accumbente eo uenit mulier habens alabastrũ unguenti nardi pisticæ preciosæ, & comminuto alabastro effudit illi in caput. Erant autẽ quidam, qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nam poterat hoc uendi pluris quàm trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduersus illam. At Iesus dixit: sinite illam. cur illi molesti estis? bonum opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis uobiscum: & quandocunq; uolueritis, potestis illis benefacere, me uero non semper habetis. quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut ungeret meum corpus ad sepulturã. Amen dico uobis: Vbicunq; prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam istius. Et Iudas Iscariotes, unus è duodecim, abijt ad summos sacerdotes, ut traderet eum illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniã se daturos. Et quærebat, quõ opportune illum traderet. Ac primo die azymorũ, cũ pascha immolarẽt, dicũt illi discipuli sui: Vbi uis ut abeamus & parem⁹, ut edas pascha. Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis: Ite in ciuitatẽ, & occurret uobis homo

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει. ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ᾽ ἐμοῦ. *οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι. καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ᾽ εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ᾽ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, *ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται. *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. *ὁ δὲ πέτρος ἔφη αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς

ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans,ſequimini illum:& quocunꝗ ingreſſus fuerit,dicite patrifamilias,magiſter dicit: Vbi eſt diuerſorium , ubi paſcha cum diſcipulis meis edam? Et ille uobis oſtendet tricli-nium magnum, ſtratum , paratum ,illic parate nobis . Et exierunt diſcipuli eius, & uenerunt in ciuitatem , & repererunt quemadmodum dixerat illis , parauerūtꝙ paſcha.Et cum ueſpera iam eſſet, uenit cum duodecim . Et cum accumberent ederentꝙ , dixit Ieſus : Amen dico uobis : Vnus ex uobis proditurus eſt me,qui edit mecum.At illi cœperunt eſſe mœſti , ac dicere illi ſingulatim : Num ego? Et alius,num ego? Ille uero reſpondens,dixit illis: Vnus è duodecim qui intingit mecum in catinum.Filius quidem hominis uadit , ſicut ſcriptum eſt de illo: Sed uæ homini illi , per quem filius hominis proditur.Bonum erat illi, ſi natus non fuiſſet homo ille . Et edentibus illis, ſumpto Ieſus pane , cum gratias egiſſet, fregit & dedit illis,ac dixit:Sumite,comedite,hoc eſt corpus meum.Et accepto poculo,cum gratias egiſſet,dedit illis, & biberunt ex eo omnes,& dixit illis : Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti , qui pro multis effundit. Amen dico uobis,poſthac non bibam de fructu uitis,uſque ad diem illum , cum illud bibero nouum in regno dei . Et cum hymnum dixiſſent, exierunt in montem oliuarū.Et dicit illis Ieſus : Omnes offendiculum patiemini per me in nocte hac , quia ſcriptum eſt: Percutiam paſtorē , & diſpergent oues. Sed poſteaquā reſurrexero præcedam uos in Galilæam.Petrus autem dixit illi: Etiā ſi om̄es offendiculum paſſi fuerint, at non ego.Et dicit illi Ieſus: Amen dico tibi,quod hodie in nocte hac,priuſꝗ bis

gallus

ϛοα ϛ ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. ϛοβ α * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί, ϛογ ϛ * καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξομαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. ϛοδ δ * καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. ϛοε α * καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. ϛοϛ α * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. ϛοζ β * καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχετε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ϛοη Δ * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. ϛοθ ϛ * καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ᾔδησαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ϛπ δ * ἀπέχει. ἦλθεν ἡ ὥρα. ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε. ϛπα α * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. ϛπβ β * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

εἷς δὲ

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemẽtius dicebat: Immò si me oportuerit cõmori tibi, nõ te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrũ, & Iacobum, & Ioannem secum, cœpitq́ expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem, manete hic & uigilate. Et progressus paululum prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Veruntamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq́ Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq́ illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce tradit̃ filius hominis in manus peccatorũ. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquẽte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotib9 & scribis & seniorib9. Dederat autẽ is qui prodebat eum, cõmune signum illis, dicẽs: Quẽcũq; osculatus fuero, is est, cõprehendite illum, & abducite caute. Et cũ uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq́ ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus autẽ

ϛπγ α * εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * καὶ ἀποκριθεὶς ϛπδ α ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με, καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * ἀλλ' ϛπε ϛ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. * καὶ εἷς τις νεανίσκος ϛπϛ ι ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα, ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. * Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν ϛπζ α πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ ϛπη δ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ ϛπθ β συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. * Καί τινες ἀνα- ϛϟ ϛ στάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. * καὶ ϛϟα α ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ϛϟβ ϛ διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. * τί ϛϟγ ϛ ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασφημίας

Vnus autē quispiā astantiū educto gladio percussit seruū summi sacerdotis, & amputauit eius auriculā. Et rñdens Iesus dixit illis: Tanq̄ ad latronē existis cum gladijs ac fustib⁹ ad cōprehēdendū me, q̄tidie eram apud uos in tēplo docens, & nō cōprehendistis me, sed ista fiunt ut impleant̄ scripturæ. Et relicto illo oēs fugerunt. Et unusquispiā adolescētulus sequebat̄ illū circūamictus sindone super nudū, & cōprehendunt illū adolescētuli. Ille uero relicta sindone nudus effugit ab illis. Et abduxerūt Iesum ad summū sacerdotē. Et cōueniūt cū illo oēs summi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Petrus eminus sequebat̄ illū donec uenisset in atriū summi sacerdotis, & erat sedēs unà cū ministris, & calefiebat, ad lumē. Summi uero sacerdotes & totū cōciliū quærebant aduersus Iesum testimoniū, ut morti traderent eum, nec inueniebant. Nam multi falsum testimoniū dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia. Et quidam assurgebant & falsum testimoniū ferebant aduersus illum, dicentes: Nos audiuim⁹ eum dicentē: Ego diruam tēplū hoc qd̄ est manib⁹ factū, & tribus diebus aliud sine manibus factū extruā. Et ne sic quidē satis idonea erant testimonia illorū. Et surgēs summ⁹ sacerdos in mediū, interrogabat Iesum dicēs: Nō rñdes quicq̄? Quid isti aduersum te dicunt testimonia? At ille tacebat, neq̄ quicq̄ respōdebat. Rursum summus sacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Christus filius bñdicti? Iesus autē dixit: Ego sum, & uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis, & uenientē in nubibus cœli. Summus autem sacerdos dilaceratis uestib⁹ suis dixit: Quid præterea opus habemus testibus? Audistis blasphemiam,

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάν-
τες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
* καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικα-
λύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν
αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ οἱ
ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ ὄν-
τος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν
πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ,
λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἰησοῦ ἦσθα;
ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσα-
μαι τί λέγεις.* καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προ-
αύλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παι-
δίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς
παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ὁ δὲ
πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ
παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐ-
τῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λα-
λιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν
καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦ-
τον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐ-
φώνησε.* καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήμα-
τος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅτι πρὶν ἀλέκτο-
ρα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐπιβα-
λὼν ἔκλαιε.* Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμ-
βούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
συνέδριον, * δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγ-
καν καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ. * καὶ ἐπη-
ρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλάτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ.
σὺ λέγεις. * καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιε-
ρεῖς πολλά. ὁ δὲ πιλάτος πάλιν ἐπηρώτη-
σεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε
πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ-
έτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν πι-
λάτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς
ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ᾐτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λεγό-
μενος βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δε-
δεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποι-
ήκασι. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο
αἰτεῖσθαι

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi
uero omnes condemnauerunt eum esse
reum mortis. Et cœperunt quidam con-
spuere in eum, & obuelare faciem illius,
& colaphis eum cædere, & dicere illi: Di-
uina. Ac ministri alapas illi impingebāt.
Et cū esset Petrus in atrio inferius, uenit
una ancillarum summi sacerdotis, cumq́;
uidisset Petrum calefacientem se, intuita
illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fui
sti? At ille negauit, dicēs: Non noui, neq;
scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibu
lum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidis
set eum, rursum cœpit dicere his qui asta
bant, hic ex illis est. At ille rursum nega-
bat, ac paulo post iterum, qui astabant,
dicebant Petro: Vere ex illis es, nam &
Galilæus es, & loquela tua conuenit. At
ille cœpit execrari ac deierare, non noui
hominē istum de quo dicitis. Et iterum
gallus cecinit. Recordatusq́; est Petrus
uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam
gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœ
pitq́; flere.

XV

Et confestim diluculo
concilio inito summi sacerdotes cum se-
nioribus & scribis ac toto consessu uin-
ctum Iesum abduxerunt, tradiderūtq́;
Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu
es ille rex Iudæorum? At ille respōdens,
dixit illi: Tu dicis. Et accusabant eum
summi sacerdotes de multis. Pilatus au-
tem rursus interrogauit illum, dicens:
Non respondes quicquam? ecce quam
multa aduersus te testantur? Iesus autē
deinde nihil respondit, adeo ut admira-
retur Pilatus. Cæterum in festo dimitte-
bat illis unum uinctum: quēcunq; postu
lassent. Erat autem qui dicebatur Barab
bas, qui cum seditionis autoribus fuerat
uinctus, qui per seditionem cædem pa-
trauerant. Et cū acclamasset turba, cœpit

αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν ἰουδαίων. * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, * καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα

flagitare, ut faceret quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens: Vultis dimittam uobis regem illum Iudæorũ? Sciebat enim quod ꝑpter inuidiam tradidissent illum summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerunt turbam, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt: Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis: Quid eñ mali fecit? At illi uehementius clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites autem abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam spinis coronam, & cœperũt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerberabant illiꝰ caput arundine, & inspuebant in illum, & positis genibus adorabant illum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerũt illum uestibꝰ proprijs, & educũt eum, ut crucifigerẽt eum. Et coëgerũt prætereuntẽ quendã Simonem Cyrenẽsem, qui ueniebat ex agro, patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducunt eum in Golgotha locũ, qđ est, si interpreteris, caluariæ locus, & dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed ille nõ sumpsit. Cũq; crucifixissent eum, partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta, Rex Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit:

γουσα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἐλωΐ. ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων. * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξεναντίας αὐτοῦ. ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. * Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ σαλώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα. * καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ μὴ ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε.

cit: Et cũ iniquis deputat⁹ eſt, & qui prӕteribant, cõuiciabant̃ illi: mouẽtes capita ſua, ac dicẽtes: Vӕ qui demoliris tẽplum, & in tribus dieb⁹ extruis. ſerua teipſum, & deſcẽde de cruce. Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes inter ſeſe cum ſcribis, dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum ſeruare nõ poteſt. Chriſtus ille rex Iſraël deſcendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, probra iaciebant in eum. Cũ uero facta eſſet hora ſexta, tenebrӕ ortӕ ſunt ſuper totã terrã, uſq; ad horam nonã. Et hora nona clamauit Ieſus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lama ſabachthani, qđ eſt, ſi quis interpretet̃, deus meus, deus meus, cur me deſeruiſti? & quidã aſtantiũ cum audiſſent, dicebant: Ecce Heliã uocat. Accurrit autẽ quidã, & impleta ſpongia aceto, impoſitaq; harundini, porrexit illi potũ, dicens: Sinite, uideam⁹ an uenturus ſit Helias, ad deponendũ eum. Ieſus autẽ emiſſa uoce magna, expirauit. Et uelum tẽpli ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſq; ad imũ. Cum uidiſſet autẽ Centurio, qui aſtabat ex aduerſo illi, qđ ſic emiſſo clamore expiraſſet, dixit: Vere homo hic filius erat dei. Erant autẽ & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi parui, & Ioſe mater, & Salome, quӕ etiã cũ eſſet in Galilӕa, ſecutӕ fuerãt illũ, & miniſtrauerant ei, aliӕq; cõplures quӕ ſimul aſcẽderant cũ eo Hieroſolyma. Et cum iam ueniſſet ueſpera, qm̃ erat paraſceue, quӕ prӕcedit ſabbatũ, uenit Ioſeph ortus ex ciuitate Arimathӕa, honeſtus ſenator, qui & ipſe erat expectans regnũ dei, & ſumpta audacia, ingreſſus eſt ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Ieſu. Pilatus autem admiratus eſt, ſi iam mortuus eſſet,

καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπη-
ρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα
σκη α — τῷ ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδόνα καὶ κα-
θελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθη-
κεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον
ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
σκθ ε — θύραν τοῦ μνημείου. * ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδα-
ληνὴ καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

σλ η — * καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μα-
ρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἰακώβου καὶ σα-
λώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀ-
σλα α — λείψωσιν αὐτόν. * καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαβ-
βάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαν-
τος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς
ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ
μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι
ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφό-
δρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον
νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβε-
βλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθη-
σλβ β — σαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε,
ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμέ-
νον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅ-
που ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ᾽ ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ πέτρῳ, ὅτι προά-
γει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψε-
σλγ β — σθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦσαι τα-
χὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς
τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶ-
πον, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώ-
τῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μα-
γδαληνῇ, ἀφ᾽ ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.
ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγελε τοῖς μετ᾽ αὐ-
τοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι, κἀκεῖ-
νοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ᾽ αὐ-
σλδ η — τῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ
αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ
μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀ-
πελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐ-
σλε ε — δὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * ὕστερον ἀνακει-
μένοις

& accerſito ad ſe centurione, interrogauit
illum, an iam dudum mortuus fuiſſet. Et
re cognita ex centurione, donauit corpus
ipſi Ioſeph. Et is mercatus ſindonem, de-
poſitũ eum inuoluit ſindoni, depoſuitq́
in monumento, quod erat exciſum è pe-
tra. Et aduoluit lapidem ad oſtium mo-
numenti. At Maria Magdalene & Ma-
ria Ioſe ſpectabant ubi poneretur.

XVI — Et cum præteriſſet ſabbatum, Maria
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome
emerunt aromata, ut uenirẽt & ungerẽt
eum. Et ſummo diluculo diei primi ſab-
batorum ueniunt ad monumentum, ex-
orto ſole, dicebantq́ inter ſeſe: Quis re-
uoluet nobis lapidem ab oſtio monu-
menti? Et cum reſpexiſſent, uident lapi-
dem eſſe reuolutum. nam erat magnus
ualde. Et ingreſſæ in monumentũ, uide-
runt adoleſcentẽ ſedentẽ à dextris, ami-
ctum ſtola candida, & expauerunt. At
ille dicit eis: Ne expaueſcatis, Ieſum quæ-
ritis Nazarenum, qui fuit crucifixus. ſur-
rexit nõ eſt hic. ecce locus, ubi poſuerant
illum. Sed abite, dicite diſcipulis eius &
Petro, quod ille præcedit uos in Galilæ-
am, illic eum uidebitis, ſicut dixit uobis.
Et abeuntes cito fugerunt à monumen-
to. Habebat enim illas tremor, & ſtupor,
neque cuiquam̃ quicquam̃ dicebant. ti-
mebant enim. Cum ſurrexiſſet autem
Ieſus mane primo die ſabbati, apparuit
primũ Mariæ magdalenæ, de qua eiece-
rat ſeptẽ dæmonia. Illa profecta, renun-
ciauit ĳs, qui cum illo fuerant lugentibus
ac flentibus. Et illi cum audiſſent, quod
uiueret, ac uiſus eſſet ab illa, non credide
runt. Poſt hæc autẽ duobus ex ipſis am-
bulantibus, apparuit in alia forma, eunti
bus rus. Et illi abierũt, ac renunciarũt reli
quis. nec his illi crediderũt. Poſtea diſcũ-
bentibus

μένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. Ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΕΛΟΣ.

bentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duriciem: quod ijs qui se uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent. Et si quid letale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaque dominus quidem postquam locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubique, domino cooperante, & sermonem confirmante per signa subsequentia.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντιοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνικοῦ οὐκ ἄπειρος, σπουδαστὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεστείλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσαεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμόθεον, Λουκᾶς ἐστὶ μετ᾽ ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεῦχος ἐξαίρετον, ἐπιγράψας πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τουτέστιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνιαυτοῦ. ἀφ᾽ ὧν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὴν βίβλον συντετάχθαι. Ἡ γὰρ περίοδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλιανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, σπουδαστὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, διὰ τὰ παρ᾽ αὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις δὲ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ κατὰ Λουκᾶν σημαίνει. καὶ Λουκᾶν οὐ μόνον παρὰ τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, διὰ μετὰ τοῦ κυρίου τηνικαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. ἠνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ κωνσταντίνου ἐνιαυτῷ, τὸ τούτου σῶμα μετὰ τῶν λειψάνων ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντιοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολύς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπιφοιτήσας. ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥσπερ φασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀναστάντι τῷ χριστῷ συναντῆσαι μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι συνέκδημον αὐτοῦ. φημὶ δὲ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κράτος κατὰ παθῶν ἀναδεξάμενος, θεόφιλος ἐστὶ κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος τῷ ὄντι ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδωσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

QVONIAM cõplures agressi sunt cõtexere narrationẽ earũ, q̃ inter nos certissimæ fidei sunt, rerũ, sicuti tradiderunt nobis ij qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut, cunctis ab initio exacta diligẽtia peruestigatis, deinceps tibi scriberẽ optime Theophile, q̊ agnoscas eorũ de quib⁹ edoctus fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autẽ iusti ambo corã deo, uersantes in om̃ibus præceptis & iustificationibus dñi irreprehensibiles. nec erat illis proles, eo q̃d esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ætatis. Factum est autẽ, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundum cõsuetudinem functionis sacerdotalis, sors illi obuenit: ut odores incenderet, ingressus in templum domini, & omnis multitudo populi precabatur foris

ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐ-
τῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυ-
σιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη ζα
χαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐ-
τόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ
φοβοῦ ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου,
καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ
καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννην, καὶ ἔσται χα
ρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ
γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώ
πιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ
πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλί-
ας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ
ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ
αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι
καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέ
ρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαί
ων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμέ-
νον. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ
τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,
καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐ
τῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ
εἰμι γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ
ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, εὐαγγελίσα-
σθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ
δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται
ταῦτα, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου,
οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν ζαχαρίαν, καὶ
ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ.
ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ
ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ.
καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κω
φός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς
λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν
ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυ
τὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι
πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐ-
πεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώ-
ποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη
ὁ ἄγγελος

foris tēpore thymiamatis. Apparuit au-
tem illi angelus dñi, stans à dextris alta-
ris, in quo thymiamata solent adoleri. Et
Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor
irruit super eum. Ait autē ad illum ange-
lus: Ne timeas Zacharia, quoniam exau
dita est deprecatio tua. Vxorq; tua Eli-
zabet pariet tibi filium, & uocabis nomē
eius Ioannē, & erit gaudium tibi, & exul
tatio, & multi super eius natiuitate gau-
debunt. Erit enim magnus coram domi
no, & uinum siceramq; non bibet. Et spi
ritu sancto replebitur iam inde ab utero
matris suæ, multosq; filiorū Israël con-
uertet ad dominū deum ipsorū. Et ipse
præcedet ante illum cum spiritu & uirtu-
te Heliæ, ut conuertat corda patrū in fi-
lios, & inobediētes ad prudentiam iusto
rum, ut paret dño plebem perfectam. Et
dixit Zacharias ad angelum: Quo argu
mento istuc cognoscam? ego enim sum
senex, & uxor mea prouectæ ætatis est.
Ac respōdens angelus dixit ei: Ego sum
Gabriel qui astiti in conspectu dei, mis-
susq; sum ut loqr ad te, & hæc tibi læta
nunciem. Et ecce futurū est, ut sis tacitus,
nec fari possis ad eum usq; diē quo hæc
fiant, eo quod nō credidisti uerbis meis,
quæ implebunt' in tempore suo. Et erat
populus expectans Zachariam, & mira
bantur qđ moraret' in templo. Egressus
autē non poterat loqui illis. Et cognoue-
runt, quod uisionē uidisset in templo. Et
ipse innuebat illis, permansitq; mutus.
Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius,
abijt in domum suam. Post hos autem
dies concepit Elizabet uxor eius, & occul
tabat se mēsibus quinq;, dicens: Sic fecit
mihi dominus in diebus, quibus me re-
spexit, ut auferret probrū meū inter ho-
mines. In mense autem sexto missus est
angelus

ὁ ἄγγελος γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν
τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρὲθ, πρὸς παρ-
θένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰω-
σὴφ, ἐξ οἴκου δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθέ-
νου μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύρι-
ος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ
δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ,
καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗ-
τος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ μα-
ριὰμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλ-
λήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ
υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ
θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς
ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα
ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον,
κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλιζάβετ ἡ συγ-
γενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει
αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ κα-
λουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ
θεῷ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ μαριάμ. ἰδοὺ ἡ δού-
λη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀ-
πῆλθεν ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ μα-
ριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς
τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσα-
το τὴν ἐλιζάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλι-
ζάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ
βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύ-
ματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φω-
νῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυ-
ναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ
κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ
τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν
ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Ga-
lilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem
desponsatā uiro, cui nomen erat Ioseph,
de domo Dauid, ac nomen uirginis Ma-
ria. Et ingressus angelus ad eam, dixit:
Aue gratiosa, dominus tecum, benedi-
cta tu inter mulieres. Illa uero cum uidis-
set, turbata est super oratione eius, & co-
gitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait
angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es
enim gratiam apud deum. Ecce cōcipies
in utero, & paries filium, ac uocabis no-
men eius Iesum. Is erit magnus, & filius
altissimi uocabitur. Et dabit illi dn̄s deus
sedem Dauid patris ipsius, regnabitq́;
super domum Iacob in æternū, & regni
eius nō erit finis. Dixit autē Maria ad an-
gelum: Quomō erit istud, quandoquidē
uirum nō cognosco? Et respōdens ange-
lus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet
in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
Quapropter & qđ nascet' sanctum, uo-
cabitur filius dei. Atq́; ecce Elizabet co-
gnata tua, & ipsa concepit filium in sene-
ctute sua. & hic mēsis est sextus illi, quæ
dicebat' sterilis, quia nō erit impossibile
apud deum omne uerbum. Dixit autē
Maria: Ecce ancilla dn̄i, fiat mihi secūdū
uerbū tuum. ac discessit ab illa angelus.
Exurgēs autē Maria in diebus his, abijt
in montana cum festinatione in ciuitatē
Iuda, & intrauit in domū Zachariæ, ac
salutauit Elizabet. & factum est, ut audi-
uit salutationē Mariæ Elizabet, salijt in-
fans in utero eius. Et repleta est spiritu
sancto Elizabet, exclamauitq́; uoce ma-
gna, & dixit: Benedicta tu inter mulie-
res, & benedictus fructus uentris tui. Et
unde hoc mihi, ut ueniat mater domini
mei ad me? Ecce em̄ ut facta est uox sa-
lutationis tuæ in auribus meis, exultauit
præ

ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου.
καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις
τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε
μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.
Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ
σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεί-
νωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίη-
σέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνο
μα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γε
νεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κρά-
τος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερη-
φάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλεν δυ-
νάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶν
τας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξα
πέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο ἰσραὴλ παιδὸς
αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. Καθὼς ἐλάλησε πρὸς
τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρ
ματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ μαριὰμ
σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς. Τῇ δὲ ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ
χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ
ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς,
ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ᾽ αὐ-
τῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀ-
γδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ
ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐ
τοῦ ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐ
τοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται ἰωάννης. καὶ
εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγ
γενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ, τί ἂν θέλοι κα
λεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγρα
ψε, λέγων. ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ
ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα
αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ
ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ
πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς,
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς ἰουδαίας διελαλεῖ-
το πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάν
τες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,
λέγοντες

præ gaudio infans in utero meo. Et bea-
ta quæ credidit, quoniam perficientur ea
quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Ma-
ria: Magnificat anima mea dominũ. Et
exultauit spiritus meus in deo seruatore
meo, Quia respexit ad humilitatẽ ancil-
læ suæ. ecce em̃ ex hoc beatam me dicẽt
om̃es generationes. Quia fecit mihi ma-
gnifica qui potens est, & sanctum nomẽ
eius: Et misericordia eius in progeniem
& progeniem, timentibus ipsum. Præsti-
tit robur per brachium suum, dispersit su
perbos cogitatione cordis ipsorum. De-
traxit potentes de sedibus, & euexit hu-
miles. Esurientes impleuit bonis, & diui-
tes dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ
suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut
locutus est ad patres nostros, ipsi Abra-
ham & semini eius in æuum. Mansit au-
tem Maria cum illa circiter mensibus tri-
bus, & reuersa est in domũ suam. Eliza-
betæ uero impletũ est tempus pariendi,
& peperit filium. Et audierũt uicini & co-
gnati eius, qđ magnifice dominus mise-
ricordia sua usus esset erga illam, & gra-
tulabant̃ ei. Et factum est in die octauo,
uenerunt ad circũcidendum puerũ, & uo
cabant eum nomine patris sui Zacha-
riam. Et respõdens mater eius dixit: Ne-
quaquam, sed uocabit̃ Ioannes. Et dixe
runt ad illam: Nemo est in cognatione
tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant
autem patri eius, quid uellet uocari eum.
Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens:
Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt
uniuersi. Apertũ est autẽ os eius ilico, &
lingua eius, & loquebat̃ laudans deum.
Et peruasit timor p̱ om̃es uicinos eorũ,
& per omnẽ montanam regionẽ Iudææ
diuulgabant̃ om̃ia uerba hæc, & posue-
runt omnes qui audierant, in corde suo,
dicentes:

λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ.

α Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρέθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβίδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράφεσθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ. β * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι

dicẽtes: Quis nam puer hic erit? Et manꝰ dñi erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, ꝓphetauitq;, dicens: Laudandus dñs deus Israel, quia uisitauit & fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locutꝰ est per os sanctorũ qui à sæculo fuerũt prophetarum suorũ, Fore ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omniũ qui oderunt nos: Vt uteret̃ misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. præstaretq; Iusiurandũ qđ iurauit ad Abrahã patrẽ nostrũ, ac daret nobis: Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiremꝰ ipsi: Cũ sanctitate & iustitia corã ipso, cunctis diebꝰ uitæ nostræ. Et tu puer, ꝓpheta altissimi uocaberis, præibis em̃ ante faciẽ dñi, ad parandũ uias eius: Ad dandam sciẽtiam salutis populo ipsius, per remissionẽ peccatorũ eius: Per uiscera misericordiæ dei nostri, quibꝰ uisitauit nos oriens ex alto: Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autẽ crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

II Factum est autem in diebus illis: Exijt decretũ à cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterentur in suã quisq; ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteret̃ cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum essent ibi, completi sunt dies

αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. (γ) καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. (β) καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, ἐν πόλει δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεόν, καὶ λεγόντων. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους. διέλθωμεν δὴ ἕως βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δέ, διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum primogenitum, ac fascijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in præsepi, quod non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem uigilantes, & excubantes excubias nocte super gregem suum. Et ecce angelus domini astitit illis, & claritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Ne timeatis. Ecce enim annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est uobis hodie seruator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum: Inuenietis infantem fascijs inuolutum, positum in præsepi. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium deum & dicentium: Gloria in altissimis deo, ac in terra pax, hominibus bona uoluntas. Et factum est, ut discessérunt ab eis angeli in cœlum, & homines pastores loquebantur inter sese: Transeamus iam Bethleem usque, & uideamus hoc quod accidit, quod dominus aperuit nobis. Et uenerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepi. Cum uidissent autem, diuulgauerunt de uerbo, quod dictum erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt, de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Maria conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes ac laudantes deum super omibus, quæ audierant & uiderant, ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq; consumati sunt dies octo ut circumcideretur puer, uocatū est nomen eius Iesus, quod uocatum erat ab angelo priusquam in utero cōciperetur. Et posteaq; completi fuissent dies purgationis eorū secundum legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό/
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον
μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ
δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου,
ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ
γ
ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα σι-
μεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐ-
λαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰ-
σραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἦν
αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν
κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν.
καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδί-
ον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον
τοῦ νόμου, περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ
εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν,
καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέ/
σποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμα-
σας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς
εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου
ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς σιμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆ/
δ
τις θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη
προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη
μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε-
σι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ/
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ/

στρεψαν

legem Mosi, adduxerũt eum Hierosoly
mam, ut sisterẽt eum dño, sicut scriptum
est in lege dñi: Omne masculinũ adape-
riens uuluam, sanctum dño uocabit̃. &
ut darẽt hostiam secundũ quod dictum
est in lege dñi, par turturũ aut duos pul/
los columbarũ. Et ecce homo erat Hiero
solymis, cui nomẽ Simeon. & homo iste
iustus ac pius, expectans consolationem
Israël, & spiritus sanctus erat super eum.
Et responsum acceperat à spiritu sancto,
non uisurũ se mortem, nisi prius uideret
Christũ dñi. Et uenit per spiritũ in tẽplũ.
Et cum inducerẽt puerũ Iesum parentes,
ut facerẽt secundũ cõsuetudinẽ legis, pro
eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas
& laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis
seruũ tuũ dñe secundũ uerbũ tuũ in pa-
ce: quia uiderũt oculi mei salutare tuum,
qđ parasti ante faciẽ omniũ populorũ,
lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã
plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater
eius mirantes super his, quæ dicebant̃ de
illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad
Mariã matrẽ eius: Ecce positus est hic in
ruinam, & in resurrectionẽ multorum in
Israël, & in signũ cui cõtradicit̃. Quin &
tuam ipsius animã penetrabit gladius,
ut retegantur ex multis cordibus cogita-
tiones. Et erat Anna ꝓphetissa filia Pha
nuel de tribu Aser. Hæc processerat in
multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis
septẽ à uirginitate sua. Et hæc uidua an-
norum fermè octogintaquatuor, quæ
nõ discedebat de templo, ieiuniis ac de-
precationibus seruiens nocte ac die. Et
hæc, eadem hora superueniens, uicissim
confitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabant redem-
ptionem Hierosolymis. Et ut perfece-
runt omnia secũdum legem domini, re-

l uersi

στρέψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, ζητοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. *ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν. *καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅ, τι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

*Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, ἐπ᾽ ἀρχιερέων ἄννα καὶ καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν

τοῦ

uersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam Nazareth. Puer autē succrescebat corroborabaturq́ spiritu, & implebat' sapientia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parētes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinē diei festi, consummatisq́ diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nō cognouerūt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerūt illum in templo sedentem in medio doctorū, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius. & uiso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est qd' quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nō intellexerunt sermonē quem locutus est ipsis. Et descēdit cū eis, uenitq́ Nazareth, eratq́ subditus illis. Mater autem eius cōseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiētia & ætate, & gratia apud deum atq; homines.

III

Anno autem decimoquinto imperij Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Ioannem

Zachariæ

τοῦ Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. *Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἠσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. *Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. *Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι λέγων. *ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων

Zachariæ filium in deserto. Et uenit in omnē regionē finitimam Iordani, prædicans baptismū pœnitētiæ in remissionē peccatorū, sicut scriptum est in libro sermonum Hesaiæ prophetæ, dicētis: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebit̃, & omnis mons & collis humiliabitur. Et fient quæ obliqua sunt, directa, & asperæ uertentur in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarent̃ ab ipso. Progenies uiperarū, quis submonstrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere intra uosipsos, patrē habem⁹ Abraham. Dico enim uobis, potens est deus de lapidib⁹ istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicē arborū posita est. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonū, exciditur, & in ignem conijcit̃. Et interrogabant eum turbæ, dicētes: Quid ergo faciem⁹? Respōdens autē dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat non habēti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autē & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quam quod constitutum est uobis, exigatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, num ipse esset ille Christus? Respondit Ioannes, dicens uniuersis: Ego quidē aqua baptizo uos: sed ueniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamen

μάτων αὐτοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ
ια ε ματι ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ
αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ,
καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ
τοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέ-
στῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν,
ιβ ϛ εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * ὁ δὲ ἡρώδης ὁ τε-
τράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ ἡρω
διάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ ἡρώ-
δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ
κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * ἐ-
ιγ α γένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
λαὸν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευ
χομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ κα-
ταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἰ-
δει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ
οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ιδ γ ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα.* καὶ αὐτὸς ἦν
ὁ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν,
ὢν ὡς ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσὴφ τοῦ ἠλεί, τοῦ ματθάτ,
τοῦ λευί, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἰαννὰ, τοῦ
ἰωσὴφ, τοῦ ματταθίου, τοῦ ἀμὼς,
τοῦ ναοὺμ, τοῦ ἐσλὶ, τοῦ
ναγγὲ, τοῦ μαὰθ, τοῦ ματα-
θίου, τοῦ σεμεΐ, τοῦ ἰωσὴχ, τοῦ
ἰούδα, τοῦ ἰωαννᾶ, τοῦ ῥη-
σία, τοῦ ζοροβάβελ, τοῦ σαλα-
θιὴλ, τοῦ νηρὶ, τοῦ μελχὶ, τοῦ
ἀδδὶ, τοῦ κοσὰμ, τοῦ ἐλ-
μαδὰμ, τοῦ ἢρ, τοῦ ἰησῶ, τοῦ
ἐλιέζερ, τοῦ ἰωρὴμ, τοῦ ματ-
θᾶ, τοῦ λευεί, τοῦ σιμεὼν,
τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ
ἰωνὰμ, τοῦ ἠλιακὴμ, τοῦ με-
λεᾶ, τοῦ μενὰμ, τοῦ ματθα-
θὰν, τοῦ ναθὰν, τοῦ δαβὶδ,
τοῦ ἰεσσαὶ, τοῦ ὠβὴδ, τοῦ
βοὼς, τοῦ σαλμὼν, τοῦ ναασ-
σὼν, τοῦ ἀμιναδὰβ, τοῦ ἀρὰμ,
τοῦ ἐσρὼμ, τοῦ φαρὲς, τοῦ

ἰούδα

torum, ipſe uos baptizabit ſpiritu ſan-
cto & igni, cuius uentilabrum in manu
ipſius, & purgabit aream ſuam, & con-
gregabit triticum in horreum ſuum, pa-
leas autem comburet igni inextinguibi-
li. Multa quidem & alia exhortans euan
gelizabat populo. Herodes autem te-
trarcha, cum corriperetur ab illo de He-
rodiade uxore fratris ſui, deq; omnibus
malis, quæ faciebat Herodes, adiecit &
hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in
carcerem. Factum eſt autem cum bapti-
zaretur omnis populus, ut & Ieſu bapti-
zato & orante apertum ſit cœlum, ac de-
ſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie
quaſi columba in ipſum, & uox de cœlo
facta eſt, quæ diceret: Tu es filiꝰ ille meus
dilectus, in te cõplacitũ eſt mihi. Et ipſe
Ieſus incipiebat eſſe fermè annorum tri-
ginta, ut putabatꝰ filius Ioſeph, qui fuit
filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui,
qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit
Ioſeph, q̄ fuit Matatthiæ, q̄ fuit Amos,
qui fuit Naum, qui fuit Heſli, qui fuit
Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Mata-
thiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſech, qui
fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rhe-
ſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Sala-
thiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui
fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Hel-
madam, q̄ fuit Her, qui fuit Ieſo, qui fu
it Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Mat-
tha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon,
qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit
Ionam, q̄ fuit Heliachim, qui fuit Mele
am, qui fuit Menam, qui fuit Matha-
tha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid,
qui fuit Ieſſæ, qui fuit Obed, qui fuit
Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſ-
ſon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram,
qui fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui

fuit

ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσα-
ὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαῤῥᾶ,
τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαροὺχ, τοῦ
ῥαγαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ
ἐβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊ-
νὰμ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σὴμ,
τοῦ νῶε, τοῦ λάμεχ, τοῦ
μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ
ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊ-
νᾶμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ σὴθ, τοῦ
ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

ιε̄ β *Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρε-
ψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι
εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζό- ζ
ιϛ̄ ε μενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου,* καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν
αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβο-
λος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γέ-
νηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέ-
γων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσε-
ται ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ.
καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος
ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλεί-
ας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν
αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν
ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐ-
μοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐ-
τήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου,
ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ
ἰησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται
γάρ. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ
μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἱερουσα-
λὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱε-
ροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλλε σε-
αυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε,
καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε προσκόψῃς
πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύ-
ριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πει-
ρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ᾽ αὐτοῦ ἄχρι
καιροῦ

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isa-
ac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ,
qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui
fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit
Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem,
qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit
Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit
Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam qui fuit dei.

IIII Iesus autem plenus spiritu sancto, re-
gressus est à iordane, & actus est per spi
ritum in desertum, ac diebus quadragin-
ta tentabatur à diabolo. nihilq; come-
dit in diebus illis, & consumatis illis, de-
inde esuriit. Dixit autem illi diabolus: Si
filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat.
Et respondit ad illum Iesus dicens: Scri-
ptum est: Non pane solo uiuet homo,
sed omni uerbo dei. Et subduxit illum
diabolus in montem excelsum, & osten
dit illi omnia regna orbis terræ in pun-
cto temporis, & ait illi diabolus: Tibi
dabo potestatem hãc uniuersam & glo-
riam illorum, quia mihi tradita sunt, &
cuicunq; uolo, do illam. tu ergo si ado-
raueris prouolutus coram me, erunt tua
omnia. Et respondẽs Iesus dixit illi: Abi
post me satana. Scriptum est enim. Ado
rabis dominũ deum tuum, & illum solũ
coles. Et duxit illum Hierosolymam, sta-
tuitq; eũ super pinnam templi, & dixit il
li: Si filius dei es, mitte teipsũ hinc deor-
sum. Scriptũ est enim, quod angelis suis
mandabit de te, ut seruent te, & in mani-
bus tollent te, ne offendas ad lapidem
pedem tuum. Et respondens Iesus ait il-
li: Dictum est, Non tentabis dominum
deum tuum. Et consumata omni ten-
tatione diabolus recessit ab illo usq; ad

 tempus

καιροῦ.* καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνά
μει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη
ἐξῆλθε καθ᾽ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ
αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
τῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.* καὶ ἦλθεν εἰς
τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλ-
θε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαβ-
βάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀνα-
γνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἠσαΐου τοῦ
προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν
τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. πνεῦμα κυρίου ἐπ᾽
ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτω
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμ
μένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις
ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν
κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.* καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς
χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν
ὁ υἱὸς ἰωσήφ;* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάν
τως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην.
ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσα-
μεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον
καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.* εἶπε δέ, ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.* ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ λέγω
ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἠλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς
ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς
οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἠλίας, εἰ μὴ εἰς σά
ρεφθα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ
πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου τοῦ προφή
του ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρί
σθη, εἰ μὴ νεεμὰν ὁ σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν
πάντες

tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spi-
ritus in Galilæam, & fama exijt per uni-
uersam regionem de illo. Et ipse doce-
bat in synagogis eorum, & glorificaba-
tur ab omnibus. Et uenit Nazareth ubi
erat nutritus, & intrauit secundum con-
suetudinem suam die sabbatorum in sy-
nagogam, & surrexit ut legeret. Et tradi-
tus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut
explicuit librum, inuenit locum, ubi scri-
ptum erat. Spiritus domini super me,
propterea quod unxit me, ad euangeli-
zandum pauperibus misit me, ut sanem
contritos corde, ut prædicem captiuis re-
missionem, & cæcis uisum, ut emittam
confractos per remissionem, ut prædi-
cem annum domini acceptum. Et com-
plicato libro, reddidit ministro, ac rese-
dit. Et omnium in synagoga oculi erant
defixi in eum. Cœpit autem dicere ad il-
los: Hodie impleta est hæc scriptura in
auribus uestris. Et omnes testimoni-
um illi dabant, & mirabantur super gra-
tia sermonum, qui procedebant ex ore
ipsius, dicebātq;: Nōne hic est filius Io-
seph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi
hanc similitudinem. Medice, cura te-
ipsum. Quæcunq; audiuimus facta in
Capernaum, fac & hic in patria tua.
Ait autem: Amen dico uobis: Ne-
mo propheta acceptus est in patria
sua. Sed in ueritate dico uobis, mul-
tæ uiduæ erant in diebus Heliæ in Is-
raël, quando clausum est cœlum an-
nis tribus & mensibus sex, cum facta
esset fames magna per omnem terram,
& ad nullam illarum missus est Helias,
nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem
uiduā. Et multi leprosi erāt in Israël sub
Helisæo propheta, & nemo eorū mun-
datus est nisi Naaman Syrus. Et repleti sūt
omnes

πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ᾽ οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. * Καὶ κατῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.* καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. * ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. * Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς. ὅτι

καὶ

omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et insurrexerunt, eiecerúntque illum è ciuitate, & duxerũt illum usq; ad supercilium montis, super quem ciuitas illorũ erat ædificata, ut præcipitarent eũ. Ipse autem trãsiens per medium illorũ ibat. Et descendit Capernaum ciuitatem Galileæ, ibiq; docebat illos sabbatis. Et stupebant super doctrina eius, quia cũ potestate cõiunctus erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo, habens spiritum dæmonis immundi, & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiscũ est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmonium in mediũ, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et factus est pauor super omnes, & colloquebantur inter sese, dicẽtes: Quis sermo hic est? quia cum autoritate ac potestate imperat immũdis spiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq; finitimæ regionis. Cum surrexisset autem Iesus de synagoga, introiuit in domũ Simonis. socrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerũt illum pro ea. Et astans supra illam, increpauit febrẽ. & febris dimisit illam, statimq; surgens, ministrabat illis. Cũ aũt sol occideret, oẽs qui habebãt infirmos morbis uarijs, ducebãt illos ad eum, at ille singulis manꝰ imponẽs, sanabat eos. Exibãt autem & dæmonia à multis, clamãtia ac dicentia: Tu es Christus filius dei. Et increpans, nõ sinebat ea loqui, quia sciebant ipm esse Christũ. Facto aũt die egressus ibat in desertũ locũ, & turbæ quærebant eũ, & uenerũt usq; ad ipm, & detinebãt illũ ne discederet ab eis. Quibus ille ait:

καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με
δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέ-
σταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
τῆς γαλιλαίας. *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον
ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γεννησα-
ρέθ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λί-
μνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέ-
πλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοί-
ων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδί-
δασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. *ὡς δὲ ἐπαύ-
σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπανά-
γαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
πεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά-
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέ-
κλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερρήγνυτο
δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετό-
χοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλ-
λαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. *Ἰδὼν δὲ σί-
μων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός
εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάν-
τας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων,
ἣ συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ
σίμωνι. *καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ ἰη-
σοῦς. μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ
ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ
τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας,
καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
πον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέ-
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,
μηδενὶ

Et aliјs ciuitatibus oportet me euange-
lizare regnũ dei, nam in hoc miſſus ſum.
Et prædicabat in ſynagogis Galilææ.

Factum eſt autem cum turba im-
mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipſe
ſtabat iuxta ſtagnum Genezareth. &
uidit duas naues ſtantes ad ſtagnum,
piſcatores autem deſcenderant ex illis,
& abluebant retia. Ingreſſus autem in
unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
uit eum, ut à terra abduceret puſillum.
& ſedens docebat de naui turbas. Vt
ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonẽ:
Duc in altum, & laxate retia ueſtra in
capturam. Et reſpondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes nihil cœpimus. tamen tuo iuſſu
laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, con-
cluſerunt piſcium multitudinem copio-
ſam. Rumpebatur autem rete eorum.
Et annuerunt ſocijs, qui erant in altera
naui, ut uenirent & adiuuarent ipſos.
& uenerunt, atque impleuerunt ambas
naues, ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, accidit ad genua
Ieſu, dicens: Diſcede à me domine, quia
homo peccator ſum. Stupor enim circun
dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
rant, ſuper captu piſcium, quẽ ceperant,
ſimiliter autem Iacobum & Ioannem fi-
lios Zebedæi, qui erant ſocij Simoni. Et
ait ad Simonem Ieſus: Ne metuas, poſt
hac homines capies. Et ſubductis in ter-
ram nauibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt
eum. Et accidit cum eſſet in quadam ciui
tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidiſ
ſet Ieſum, proſtratus in faciem, rogauit
eum, dicẽs: Domine, ſi uis potes me mun
dare. Et porteſa manu tetigit eum, dicẽs:
Volo, mundus eſto. Et confeſtim le-
pra diſceſſit ab illo. Et ipſe præcepit illi,
ne cuiq;

μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον
λθ αὐτοῖς. * διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐ
α τοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
λε * αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ
β προσευχόμενος. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε
λς ρῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι
β φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐλη-
λυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰου
δαίας καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν
λζ εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
α ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος, ιγ
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπι
ον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν
αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,
διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινι-
δίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν
τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς
ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς
δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκρι
θεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰ-
πεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν,
ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσί
αν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω,
ἔγειραι. καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς
τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον
αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔ-
λαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν
λη παράδοξα σήμερον. * καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλ ιδ
β θε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι λευῒν,
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,
ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, sed uade inquit osten
de teipsum sacerdoti, & offer pro emun-
datione tui, quæ præcepit Moses in testi
monium illis. Peruagabatur autem ma-
gis rumor de illo, & conueniebant turbæ
multæ ut audirent & sanarentur ab infir
mitatibus suis. Ipse autem agebat in se-
cessu in desertis & orabat. Et factum est
quodam die, & ipse docebat, erantq́
pharisæi sedentes ac legis doctores, qui
uenerant ex omni castello Galilææ & Iu
dææ & Hierusalem, & uirtus dñi aderat
ad sanandum eos. Et ecce uiri portantes
in lecto hominẽ, qui erat paralyticus, &
quærebant eum inferre, & ponere ante il
lum. Et non inuenientes qua parte illum
inferrent præ turba, ascenderũt supra te-
ctum, ac per tegulas demiserũt eum cum
lectulo in medium ante Iesum. Quorũ
fidẽ ut uidit, dixit illi: Homo, remittãtur
tibi peccata tua. Et cœperũt cogitare scri-
bæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui
loquitur blasphemias? Quis potest re-
mittere peccata, nisi solus deus? Vt co-
gnouit autem Iesus cogitationes eorum,
respondens, dixit ad illos: Quid cogita-
tis in cordib9 uestris? Vtrum est facilius
dicere, remittant̃ tibi peccata, an dicere,
surge & ambula? Vt autem sciatis quod
filius hominis habet potestatem in ter-
ra remittendi peccata, ait paralytico: Ti-
bi dico, surge, tolle lectulum tuum, & ua
de in domum tuam. Isq́ confestim sur-
gens coram illis, tollebat in quo iacuerat,
abijtque in domum suam, glorificans
deum. Et stupor corripuit omnes, & glo-
rificabant deum. & repleti sunt timore,
dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et
post hæc exijt, ac uidit publicanum, no-
mine Leui, sedentem ad telonium, & ait
illi: Sequere me. Atq́ is relictis om̃ibus,
surgens,

λϑ
β

ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐποίησε δο-
χὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ-
τοῦ. καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων,
οἳ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγ-
γυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;

μ
β

* καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέ-
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι-
αν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μα-
θηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποι-
οῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ
σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύ-
ειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί-
ναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου
καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ
μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ
συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ-
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς,
εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γάρ, ὁ
παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

μα
β

* ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ δια-
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώ-
χοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶ-
πον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ-
πεν ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
δαβὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐ-
τοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε,
καὶ

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conui
uium magnū Leui in domo sua, & erat
turba multa publicanorum, & aliorum,
qui cum illis accumbebant. Et murmura
bant scribæ, & pharisæi, aduersus disci-
pulos eius, dicentes: Quare cum publi-
canis & peccatoribus editis & bibitis? Et
respondens Iesus, dixit ad illos: Non
egent qui sani sunt medico, sed qui male
habent. Non ueni uocare iustos, sed pec
catores ad pœnitentiam. At illi dixerunt
ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiu-
nant frequēter, & obsecrationes faciunt,
similiter & pharisæorum, tui uero edunt
& bibunt? Quibus ipse ait: Num pote-
stis facere, ut filij thalami, dum cum illis
est sponsus, ieiunent? Venient autem
dies, & cum ablatus fuerit ab illis spon-
sus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dice-
bat autem & similitudinem ad illos: Ne-
mo immissuram noui uestimenti immit
tit in uestimentum uetus, alioquin, &
nouum rumpit, & ueteri non conuenit
immissura ex nouo. Et nemo mittit ui-
num nouum in utres ueteres, alioqui
rumpet uinum nouum utres, & ipsum
effundet, & utres peribunt. Sed uinum
mustum in utres nouos mittendum est,
& utraq; conseruantur. Et nemo qui bi-
berit uetus, statim uult nouum: dicit em̄,
uetus melius est. Accidit autem, ut VI
in sabbato secundoprimo transiret per
sata, ac uellebant discipuli eius spicas, ede
bantq;, confricantes manibus. Quidam
autem pharisæorum dicebant illis: Quid
facitis, quod non licet facere in sabbatis?
Et respondens Iesus ad eos dixit: Ne
hoc quidem legistis, quod fecit Dauid,
cum esurisset ipse, & qui cum illo erant,
quomodo intrauit in domum dei, &
panes propositionis sumpsit, editque,
ac

καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φα-
γεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ
μβ β τοῦ σαββάτου. *Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαβ-
βάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ
διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ ιε
αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαβ-
βάτῳ θεραπεύσῃ, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐ-
τοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,
καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀνα-
στὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπε-
ρωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγα-
θοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀ-
πολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτούς,
εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ
δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑ-
γιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας,
καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιή-
μγ β σειαν τῷ Ἰησοῦ. *Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις
ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ
μδ β ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ.* καὶ
ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθη- ιϛ
τὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ᾽ αὐτῶν δώδε-
κα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν
καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον
καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰά-
κωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν κα-
λούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰού-
δαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.
με α *καὶ καταβὰς μετ᾽ αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πε-
δινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πο-
λὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσα-
λὴμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλ-
θον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐ-
τῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκα-
θάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζή-
τει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ᾽ αὐτοῦ ἐξήρ-
μϛ χετο καὶ ἰᾶτο πάντας. *καὶ αὐτὸς ἐπάρας
τοὺς

ac dedit etiam his qui ſecum erant, quos
nō licet edere, niſi tantū ſacerdotibus? Et
dicebat illis, dn̄s eſt filius hominis etiam
ſabbati. Factum eſt autē & in alio ſabba
to, ut intraret in ſynagogam ac doceret.
Et erat ibi homo, & manus eius dextera
erat arida. Obſeruabāt autē eum ſcribæ
ac phariſæi, an in ſabbato ſanatur[9] eſſet,
ut inuenirent unde accuſarent eum. Ipſe
uero ſciebat cogitationes eorū, & ait ho-
mini qui habebat manū aridam: Surge,
& ſta in medio. et ſurgens ſtetit. Ait igi-
tur ad illos Ieſus: Interrogabo uos, utrū
licet ſabbatis, benefacere an malefacere,
animam ſeruare an perdere? Et circum-
ſpectis omnibus, dixit homini: Extende
manum tuam. Ille autem fecit, & reſtitu-
ta eſt manus eius ſana ſicut altera. Ipſi
autem repleti ſunt amentia, & colloque-
bantur inter ſeſe, quid nam facerēt Ieſu.
Factum eſt autem in illis diebus, exijt in
montē ad orandū, eratq; pernoctans in
deprecatione dei. Et cū dies factus eſſet,
uocauit diſcipulos ſuos, & elegit duode-
cim ex ipſis, quos & apoſtolos nomina-
uit, Simonē, quē & nominauit Petrū, &
Andream fratrē eius, Iacobum & Ioan-
nem, Philippum & Bartholomæum.
Matthæum & Thomam, Iacobum Al-
phæi filium & Simonē qui uocatur Ze-
lotes, & Iudam Iacobi & Iudam Iſcario-
tem, qui idem fuit proditor. Et deſcen-
dens cum illis ſtetit in loco campeſtri tur
baq; diſcipulorum eius, & multitudo co
pioſa plebis ex omni Iudæa & Hieruſa-
lem, & à maritima Tyro & Sidone, qui
uenerant ut audirent eum, & ſanarent à
morbis ſuis, & qui uexabant a ſpiritibus
immundis, & ſanabant. Et omnis turba
quærebat eū tangere, quia uirtus ab illo
exibat, & ſanabat oēs. Et ipſe attollens
oculos

τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε· * Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. * Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. * Μακάριοι ἐστὲ, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. * οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. * Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. * Ἀλλ᾽ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. * τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. * καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ᾽ ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν

oculos suos in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia uestrum est regnum dei. Beati qui esuritis nunc, quia saturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & separauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen uestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. Væ uobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum laudauerint uos om̃es homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua sunt, ne reposcas. & prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis similiter. Et si diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis est gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et si benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his à quibus speratis uos recepturos, quæ gratia est uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos uestros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces uestra

ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πο-
νηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ
ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστι. * μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ-
θήσεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ-
τρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ-
πον ὑμῶν. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ-
τε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. * εἶπε δὲ παρα-
βολὴν αὐτοῖς. μήτι δύναται τυφλὸς τυ-
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * τί δὲ βλέ-
πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀ-
δελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο-
κριτά, ἔκβαλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου. * οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλόν, ποιοῦν καρ
πὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σαπρόν, ποιοῦν
καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκαν-
θῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶ-
σι σταφυλήν. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀ-
γαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πο
νηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ
δίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * τί δέ με καλεῖ-
τε κύριε, κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * πᾶς ὁ ἐρ
χόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λό
γων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδο-
μοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε
θεμέ

uestra multa, & eritis filij altissimi, quia
ipse benignus est erga ingratos ac ma-
los. Estote ergo misericordes, sicut & pa-
ter uester misericors est. Nolite iudicare,
& non iudicabimini. Nolite condemna-
re, & non condemnabimini. Remittite,
& remittetur uobis. Date, & dabitur uo-
bis. Mensuram bonam & confertam, &
concussam atq; exundantem dabunt in
sinum uestrum. Eadem quippe mensu-
ra qua metimini, metientur alij uobis.
Dicebat autem illis similitudinem: Nun
quid potest cæcus cæcum ducere? non-
ne ambo in foueam cadunt? Non est
discipulus supra magistrum suum: per-
fectus autem omnis erit, sicut magister
ipsius. Quid autem uides festucam in
oculo fratris tui, trabem autem quæ in
oculo proprio est, non animaduertis?
Aut quomodo potes dicere fratri tuo:
frater, sine eijciam festucam quæ in ocu-
lo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non
uides? Hypocrita, eijce primum trabem
ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias
festucam, quæ est in oculo fratris tui.
Non est enim arbor bona, quæ facit fru-
ctum malum: neq; arbor mala, faciens
fructum bonum. Vnaquæq; enim ar-
bor ex fructu suo cognoscitur. Neque
enim è spinis colligunt ficus, neque è ru-
bo uindemiant uuam. Bonus homo
ex bono thesauro cordis sui profert bo-
num, & malus homo ex malo thesau-
ro cordis sui profert malum. Ex abun-
dantia enim cordis loquitur os eius.
Quid autem uocatis me domine, do-
mine, & non facitis quæ dico? Quis-
quis uenit ad me, & audit sermones
meos, & facit eos, ostendam uobis, cui
similis sit. Similis est homini, ædificanti
domum: qui fodit in altum, & posuit
m funda

θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν, πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε γ *Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾷν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ιη ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ. κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἱκανός, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. ξς ε *καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. ξζ ι *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολύς,

fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & nõ fecit, similis est homini, qui ædificauit domum suam super terrã, absq; fundamento, in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

VII Cum autem consumasset omnia uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audisset autem de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & seruaret seruum suum. At illi cum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres. Quapropter nec meipsum sum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, sed dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Iesus, miratus est eum, & conuersus, sequenti se turbæ dixit: Dico uobis, ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Et reuersi, qui missi fuerant, in domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbáque copiosa.

πόλυς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ
μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς
πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ
κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐ
τῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σο-
ροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανί-
σκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νε-
κρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ
ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης
μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψα
το ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* καὶ ἐξῆλθεν ὁ λό
γος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ
ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.* καὶ ἀπήγγειλαν ἰωάν
νῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ
προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἰησοῦν, λέ
γων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶ
μεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες,
εἶπον. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡ-
μᾶς πρὸς σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
ἄλλον προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθε
ράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων,
καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολ
λοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγ
γείλατε ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυ
φλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λε-
προὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγεί
ρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάρι-
ός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ἀ-
πελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου, ἤρξατο
λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξε
ληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κά-
λαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξε
ληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱμα
τίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ
ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βα-
σιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν;
προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότε-

περον

ξη ξθ κ

copiosa. Cum aũt appropinquaret por-
tæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat̃ fili/
us unicus matri suæ. & hæc uidua erat,
& turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cũ
uidisset dominus, misericordia motus su
per eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit, teti
gitq; loculũ. Porrò qui portabãt substi-
terunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge.
Et resedit qui erat mortuus, & cœpit lo-
qui, & dedit illum matri suæ. Accepit aũt
omnes timor, & glorificabãt deũ, dicen-
tes. Propheta magn9 surrexit inter nos,
& deus uisitauit plebem suã. Et exijt hic
rumor in uniuersam Iudæam de eo, &
omnem finitimã regionem. Et nuncia-
uerunt Ioanni discipuli ipsius de his om
nibus. Et conuocauit duos de discipulis
suis Ioannes, misitque ad Iesum, dicẽs:
Tu es qui uẽturus es, an aliũ expecta-
mus? Cum autem uenissent ad eum ui-
ri, dixerunt: Ioannes baptista misit nos
ad te, dicẽs: Tu es ille qui uenturus erat,
an alium expectamus? In eadem autẽ
hora multos curauit à morbis ac plagis,
& spiritibus malis, & cæcis multis dona-
uit uisum. Et respondens dixit illis: Eun-
tes renũciate Ioanni, quæ uidistis & au-
distis, quod cæci uident, claudi ambu-
lant, leprosi mundantur, surdi audiunt,
mortui resurgunt, pauperibus annunci-
atur euangelium, & beatus est quicunq;
non fuerit offensus per me. Et cum dis-
cessissent nuncij Ioannis, cœpit de Io-
anne dicere ad turbas. Quid existis in
desertum ut uideretis? arundinem uen-
to agitari? Sed quid existis uisuri? ho-
minem mollibus uestimentis indutum?
Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, &
in delitijs agunt, in aulis Regum sunt.
Sed quid existis ad uidendum? pro-
phetam? Vtiq; dico uobis, & plus

ο̅ β τερον προφήτου.* οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.* ο̅α ε λέγω δὲ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.* ο̅β ι καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ᾽ αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος.* ο̅γ ϛ τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.* ο̅δ α ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα, ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ. δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινὶ, ὁ

εἷς

quàm prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierũ propheta Ioanne baptista nemo est. Attamẽ q minor est in regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus. Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sũt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus. Cantauimus uobis tibijs, & nõ saltastis, Cecinimꝰ uobis lugubria, & non plorastis. Venit ẽm Ioannes baptista neq; edens panẽ, neq; bibens uinum, & dicitis: Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum? Et iustificata est sapientia à filijs suis omnibus. Rogabat autem illum quidam è pharisæis, ut caperet cibum cum ipso. Et ingressus domum pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stãsq; ad pedes eius à tergo flẽs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Vidẽs autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicẽs: Hic si esset ꝓpheta, sciret utiq;, quæ & qualis est mulier, quæ tãgit ipsum, quia peccatrix est. Et respondẽs Iesus dixit ad illũ: Simõ, habeo quiddã qđ tibi dicã. At ille ait: magister dic. Duo debitores erãt cuidã creditori,

unus de

εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος
πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀπο-
δοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐ-
τῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ σίμων εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖ
ον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρι-
νας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σί-
μωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰ-
σῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πό
δας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν
ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κε
φαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδω
κας, αὕτη δὲ ἀφ᾽ ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε κα
ταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κε-
φαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ
μου τοὺς πόδας, οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέων-
ται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπη
σε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγα
πᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτί
αι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀ-
φίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πί-
στις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

ὀε *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς
διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ
εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων
πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, μαρία ἡ καλουμένη
μαγδαληνή, ἀφ᾽ ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύ
θει, καὶ ἰωάννα γυνὴ χουζᾶ, ἐπιτρόπου ἡρώ
δου, καὶ σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵ τι
νες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόν-
ος β των αὐταῖς.* Συνιόντος δὲ ὄχλου πολ-
λοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομέ-
νων πρὸς αὐτόν, εἶπε διὰ παραβολῆς.
Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον κβ
αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν
ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐ-
τό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ
φυὲν

unus debebat denarios quingentos, &
alter quinquaginta. Cum autem illi non
essent soluendo, condonauit utrisq;. ho-
rum igitur, dic uter eum plus diliget? Re
spondens Simon, dixit: Existimo, quod
is cui plus cōdonauit. At ille dixit ei: Re-
cte iudicasti. Et conuersus ad mulierem,
dixit Simoni: Vides hāc mulierem? In-
traui in domum tuā, aquā pedibus meis
non dedisti, hæc autem lachrymis riga-
uit pedes meos, & capillis capitis sui ex-
tersit. Osculum mihi nō dedisti, hæc au-
tem ex quo intraui, non cessauit deoscu-
lari pedes meos. Oleo caput meum non
unxisti, hæc autem unguento unxit pe-
des meos. Propter quod dico tibi: Re-
mittantur peccata eius multa, quoniam
dilexit multum. Cui autem minus remit
titur, is minus diligit. Dixit autem ad il-
lam: Remittanť tibi peccata. Et cœperūt
qui simul accumbebant dicere intra se.
Quis est hic, qui etiam peccata remittit?
Dixit autem ad mulierem: Fides tua te
saluam fecit. uade cum pace.

VIII Et factum est deinceps, & ipse iter
faciebat per singulas ciuitates & castella,
prædicans & annūcians regnum dei, &
duodecim cū illo. simulq; mulieres ali-
quæ, quæ erāt sanatæ à spiritibus malis,
& infirmitatibus: Maria quæ uocatť Ma
gdalene, de qua septem dæmonia exie-
rant, & Ioanna uxor Chuzæ procurato-
ris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ,
quæ ministrabāt eis de facultatib9 suis.
Cum autem turba plurima conueniret,
& e singulis ciuitatibus properarent ad
eum, dixit per similitudinē: Exijt qui se-
mentē faciebat ad seminandū semē suū.
Et inter seminādū, aliud cecidit circa uiā,
& cōculcatum est, & uolucres cœli come-
derunt illud. Et aliud cecidit sup petrā, &

φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶ-

οζ ι

ναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

οη β

* ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρ-

οθ β

ποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ᾽ ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γε-

π β

νήσεται. * οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε

πα ε

οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ

πβ β

ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. * παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων. Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, dicentes: quæ esset ista parabola. At ille dixit: Vobis datum est nosse mysteria regni dei, cæteris aũt per parabolas, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola. Semen est sermo dei. Qui autem iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit sermonẽ de corde eorum, ne credentes seruentur. Nam qui super petram, ij sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt sermonem. & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, nec referũt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde honesto ac bono audiẽtes sermonem retinent, & fructum afferũt per patientiam. Nemo uero cum lucernam accenderit, operit eam uase, aut subter lectum ponit, sed super candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumen. Non est enim occultum, quod non manifestum sit futurum, nec absconditum, quod nõ sit cognoscendum, & in propatulũ uenturum. uidete ergo quomodo audiatis. Quisquis enĩ habet, dabitur illi, & quicunq; nõ habet, etiã quod putat se habere, auferetur ab illo. Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eũ præ turba, & nunciatũ est illi dictũq;: Mater tua & fratres tui stant foris,

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου
οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες
καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον,
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης,
καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνω-
σε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λί-
μνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον.
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες.
ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερ- κγ
θεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι
τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο
γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑ-
μῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες
πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑ-
πακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν
χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπε-
ρα τῆς γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐ-
πὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς
πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκα-
νῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο. ἐν
οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προσέ-
πεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐ-
μοὶ καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ ὑψίστου; δέο-
μαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγελλε
γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν
ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις
συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσε-
σι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤ-
ῥήσσων τὰ δεσμά, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαί-
μονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐ-
τὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ κδ
εἶπε, λεγεών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν
εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλει αὐτόν, ἵνα μὴ
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομέ-
νων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα
ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondēs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traijciamus in ulteriorem ripam stagni. ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnū, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicē tes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tē pestatē aquæ, & cessauerūt, factaq; est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides uestra? Timētes autem mirati sunt, inter se dicētes: Quisputas hic est? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obediunt ei? Et nauigauerunt ad regionē Gadarenorum, quæ est cōtra Galilæam. Et cum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & uestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorū pascentium in monte, & rogabant eum, ut

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαι-
μόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ
κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη.
ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον,
ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν,
καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γε-
γονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗ-
ρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ᾽ οὗ τὰ δαι-
μόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σω-
φρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ
ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώ-
τησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου
τῶν γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ᾽ αὐτῶν, ὅτι
[πδ η] φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμ-
βὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. ἐδέετο γὰρ
αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ᾽ οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια,
εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς,
λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ
ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ᾽ ὅ-
λην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐ-
[πε β] τῷ ὁ Ἰησοῦς. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι
τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦ-
σαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ κε
ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐ-
τὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πε-
σὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει
αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυ-
γάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα,
καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐ-
τὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν, καὶ γυνὴ κϛ
οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα,
ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν
βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ᾽ οὐδενὸς θεραπευθῆναι,
προσελθοῦσα δὲ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆ-
μα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.
καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου;
ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ πέτρος

permitteret ipsis in illos ingredi. Et per-
misit illis: Exierũt ergo dæmonia ab ho-
mine, & intrauerunt in porcos, & impe-
tu abijt grex per præceps in stagnum, &
suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod
acciderat ij qui pascebãt, fugerunt, rumo
rébq; nũciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exie
rũt aũt ut uiderent quod factum erat, &
uenerunt ad Iesum, & inuenerunt ho-
minem sedentem à quo dæmonia exie-
rant uestitum, ac sana mente, ad pedes
Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem
illis etiam qui uiderant quomodo sa-
nus factus esset is, qui agitabatur à dæ-
monio. Et rogauerunt illum omnis mul
titudo Gadarenorum, ut discederet ab
ipsis, quia magno timore tenebantur.
Ipse autem conscensa naui reuersus est.
Rogauerat enim illum uir à quo dæ-
monia exierant, ut cum eo esset, sed ab-
legauit eum Iesus, dicens: Redi in do-
mum tuam, & narra quæcũq; tibi fecerit
deus. Et abijt per totam ciuitatem, præ-
dicans quæcunq; sibi fecisset Iesus. Fa-
ctum est autem cum rediret Iesus, exce-
pit illum turba. nam omnes expecta-
bant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen
Iairus, & ipse princeps synagogæ erat.
acciditq; ad pedes Iesu, rogans eum, ut
intraret in domum suam, quoniam uni-
ca filia erat ei ferè annorũ duodecim, &
hæc moriebatur. Verum inter eundum,
turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ
erat obnoxia profluuio sanguinis ab an
nis duodecim, quæ in medicos impen-
derat omnem substantiam, nec ab ul-
lo potuerat curari, accessit retro, & teti-
git fimbriam uestimenti eius, & con-
festim sistebatur fluxus sanguinis eius.
Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit? Ne-
gantibus autem omnibus, dixit Petrus,

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέ-
χουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ
ἁψάμενός μου; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἥψατό
μού τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦ-
σαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔ-
λαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐ-
τῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν
αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰά-
θη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγα-
τερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρή-
νην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις πα-
ρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι
τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν δι-
δάσκαλον. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη
αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε καὶ
σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆ-
κεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκω-
βον καὶ ἰωάννην καὶ τὸν πατέρα τῆς παι-
δὸς καὶ τὴν μητέρα, ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ
ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε,
οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκ-
βαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χει-
ρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς ἐγείρου.
καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη πα-
ραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν.
καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγει-
λεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

πϛ β *Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα, κζ
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ
πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θερα-
πεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦν-
πζ β τας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. *μηδὲν αἴρετε εἰς
τὴν ὁδὸν μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρ-
τον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας
ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ
πη β μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε, *καὶ ὅ-
σοι ἐὰν μὴ δέξονται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι
ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορ-
τὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε
εἰς

& qui cum illo erãt: Præceptor, turbæ te constringunt & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns autem mulier, quod nõ latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigisset eũ indicauit ei coram toto populo, & quemadmodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicẽs ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrum. Iesus autem audito hoc uerbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantũ, & salua erit. Et cum uenisset in domum, non permisit intrare secum quenq̃, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant aũt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Nõ est mortua puella, sed dormit. Et deridebãt eum, sciẽtes, quod mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibũ. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerẽt quod factũ erat.

IX Conuocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & autoritatẽ super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarent regnum dei, & sanarẽt infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neq; binas tunicas habeatis. Et in quãcunq; domũ intraueritis illic manete, atq; illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ è pedibus uestris excutite in testi-

εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * ἐξερχόμενοι δὲ
διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι
καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * ἤκουσε δὲ ἡρώδης
ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ διη-
πόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι ἰωάν-
νης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δὲ, ὅτι
ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη; καὶ εἶπεν ἡρώδης. ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
* καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
τοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
μον πόλεως, καλουμένης βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε-
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασι-
λείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα-
πείας, ἰᾶτο. * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό-
λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. δότε αὐ-
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡ-
μῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες.
εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς
πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕ-
τως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ
τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέ-
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimonium aduersus illos. Egres-
si autem circuibant per castella, euange-
lizantes & curantes ubiq;. Audiuit au-
tem Herodes tetrarcha omnia quae fie-
bant ab eo, & haesitabat, eo quod dicere-
tur à quibusdam, quod Ioãnes surrexis-
set à mortuis: à quibusdam uero, quod
Helias apparuisset, ab alijs autem, quod
propheta quispiam ex antiquis surrexis-
set. Et ait Herodes: Ioannem ego decol-
laui: quis est autem iste, de quo ego ta-
lia audio? & quaerebat uidere eum. Et re
uersi apostoli narrauerunt illi quaecunq;
fecerant. Et assumptis illis secessit seor-
sum in locum desertũ ciuitatis, quae uo-
catur Bethsaida. Quod cum cognouis-
sent turbae, secutae sũt illũ. & excepit eos,
& loquebat' illis de regno dei, & eos qui
curatione indigebant, sanabat. Dies aũt
coeperat declinare, & accedentes duode-
cim, dixerunt illi. Dimitte turbas, ut eun-
tes in castella uillasq; uicinas, diuertant
& inueniant escas, quia hic in loco deser-
to sumus. Ait autem ad illos: Vos date
illis quod edant. At illi dixerunt: Non
sunt nobis plusq; quinq; panes, & duo
pisces, nisi nos eamus, & emamus in o-
mnem hunc populũ escas. Erant autem
ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad
discipulos suos: Facite illos discumbere
in singulo discubitu quinquagenos, atq;
ita fecerũt, & fecerũt oẽs discũbere. Acce
ptis aũt quinq; panibus & duobus pisci
bus, sublatis in coelũ oculis benedixit il-
lis, & fregit distribuitque discipulis, ut ap
ponerẽt turbae. Et comederunt omnes,
& saturati sunt. Et sublatũ est quod sup-
fuit illis, fragmẽtorũ cophini duodecim.
Et factũ est cũ solus esset orãs, erãt cũ il-
lo & discipuli, interrogauitq; illos, dicẽs:
quẽme dicũt esse turbae? At illi rñderũt
& dixerunt

εἶπον, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τίς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. *ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.* λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἳ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν μωσῆς καὶ ἠλίας. οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς

ϛε β — ϛϛ β — ϛζ β — ϛη β — λ

& dixerunt, Ioannem baptistam, alij autem Heliam, alij uero, quod unus propheta de antiquis surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum dei. At ille comminatus illis, praecepit, ne cui dicerent hoc, dicens: quia oportet filium hominis multa pati & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam cottidie, & sequatur me. Qui enim uoluerit animã suam saluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animã suam propter me, is saluam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mundum, se autẽ ipsum perdat, aut iacturã sui ipsius faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum. Dico autem uobis uere, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum est autem post haec uerba ferè diebus octo, & assumpsit Petrum & Ioannem & Iacobum, & ascendit in montem ut oraret. Et facta est dum oraret, species uultus eius, & uestitus eius albus & refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moses & Helias, qui uisi in maiestate, dicebant excessum eius, quem completurus erat Hierosolymis. Petrus uero, & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autem uiderunt maiestatem eius, & duos uiros qui stabant cum illo. Et factum, est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Praeceptor, bonum est nos hic esse, & faciamus tria

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν, ὧν ἑωράκασιν. * ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ᾽ αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. * εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ᾽ ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο

tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Heliæ, nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes & obumbrauit eos, timuerunt autem intrantibus illis in nubem. Et uox facta est de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret uox, inuentus est Iesus solus, & ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his, quæ uiderant. Factum est autem in sequenti die descendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens: Magister, obsecro te, respice ad filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & discerpit eum cum spuma, & uix discedit ab eo dilanians eum, & rogaui discipulos tuos ut eijcerent illum, & non potuerunt. Respondens autem Iesus, dixit: O natio infidelis & peruersa, usquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Cum adhuc autem accederet, lanianit illũ dæmonium & dissipauit. Increpauit autem Iesus spiritum immundum & sanauit puerum, & reddidit illum patri suo. Stupebant autem omnes super magnificentia dei. Sed oĩbus mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite uos in auribus uestris sermones istos. Filius enim hominis, futurum est ut tradatur in manus hominũ. At illi ignorabant uerbum istud, & erat absconditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebant eum interrogare de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior esset. At Iesus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum iuxta se, & ait illis: Quicũq; receperit puerum

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. μὴ κωλύετε, ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.* ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλαιοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.* εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον

ξγ η · ξδ ι · ξε ε · ξς ι · λγ

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicūq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter oēs uos, hic erit magnus. Respondens autē Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quēdam sub nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suā obfirmauerat, ut iret Hierosolymā, & misit nuncios ante cōspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorū, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Cum uidissent autē discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos, quemadmodū & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdēdum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis nō habet, ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primū abire, & sepelire patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnū dei. Et ait alius: Sequar te domine, sed permitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota:

ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν, καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μὴ δὲ ὑποδήματα. καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ, καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. * ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι, * μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτόν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόησαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. * ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα

aratro, respexerit à tergo aptus est regno dei.

Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, misitq; illos binos ante faciē suam in omnē ciuitatē & locū quo erat ipse uēturus. Dicebat ergo illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, ut extrudat operarios in messem suā. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculū, neq; perā, neq; calciamenta, & neminē per uiam salutaueritis. In quancūq; domū intraueritis, primum dicite, pax huic domui, & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra, sin minus, ad uos reuertetur, in eadem aūt domo manete, edentes & bibentes quæ dant̃ ab illis. Dignus eñ est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quācūq; ciuitatem intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponuntur uobis, & sanate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnū dei. In quancunq; autem ciuitatem intraueritis, & nō susceperint uos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos, tamen hoc scitote, quod appropinquauit in uos regnum dei. Dico uobis, quod Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uobis, olim in cilicio & cinere sedētes, pœnituissent, uerūtñ Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, q̃ uobis. Et tu Capernaū, q̃ usq; ad cœlū elata es, usq; ad infernū deprimeris. Qui uos audit, me audit, & q uos spernit, me spernit, q aūt me spernit, spernit eū q misit me. Reuersi sūt aūt septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται. χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (ριη ε) *Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου, (ριθ γ) *πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. (ρκ ε) *Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ᾽ ἰδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. (ρκα β) *Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. (ρκβ ι) *ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuũ. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentẽ. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subijciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sũt in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Cõfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. etiam pater, quoniam sic cõplacitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uidẽt quæ uos uidetis. Dico eñ uobis, quod multi ꝓphetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & nõ uiderunt: & audire, quæ auditis, & nõ audierũt. Et ecce quidã legisperitꝰ surrexit, tentãs illũ, & dicens: Magister, quid faciendo uitam æternã possidebo? At ille dixit ad eũ: In lege quid scriptũ est? quõ legis? Ille r̃ndẽs dixit: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mẽte tua, & proximũ tuũ sicut teipsum. Dixitq́ȝ illi: Recte r̃ndisti. hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus ꝓximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidã descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiã despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν
αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γε
νόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀν
τιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε
κατ᾽ αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη,
καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐ
τοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβά-
σας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐ
τὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ.
καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο
δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπα
νήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀπο-
δώσω σοι. τίς οὖν τούτων τριῶν δοκεῖ σοι πλη
σίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;
ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ᾽ αὐτοῦ. εἶ-
πεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει
ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς,
καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά, γυνὴ δέ λζ
τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, κα-
λουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ
τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ.
ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακο-
νίαν, ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι,
ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε διαι/
κονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλά-
βηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.
μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ πε-
ρὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία τὴν ἀ/
γαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρε-
θήσεται ἀπ᾽ αὐτῆς. * καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι
ξκγ αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύ/
σατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν.
κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ
ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ
αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡ- λη
μῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά
σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλη/
μά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον
ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ᾽ ἡμέραν,
καὶ

quidam descenderet eadem uia, uisoq́;
illo præterijt. Similiter & leuita, cum iret
iuxta locũ, cum accessisset ac uidisset eũ,
præterijt. Samaritanus autẽ quidã iter
faciens, uenit ad eum, & uiso eo miseri-
cordia motus est, & accedens obligauit
uulnera eius, infundens oleum ac uinũ,
& imponens illum in suum iumentũ, du
xit in diuersorium, & curam eius egit. Et
postero die egrediens, depromptos du-
os denarios dedit hospiti, & ait ei: Curã
illi⁹ habe, & quodcunq; præterea insum
pseris, ego, cũ rediero, reddam tibi. Quis
ergo horũ triũ uidet᷑ tibi proxim⁹ fuisse
illi, qui incidit in latrones? At ille dixit:
Qui exercuit misericordiam in illũ. Ait
igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter.
Factum est autem dum irent, ut ipse in-
traret in quoddam oppidulũ. Ac mulier
quædã Martha nomine, excepit illum in
domũ suam, & huic erat soror nomine
Maria, quæ etiam assidens ad pedes
Iesu, audiebat sermonem illius. Martha
autem distrahebatur circa frequens mi-
nisterium, quæ assistens ait: Domine, nõ
est tibi curæ, quod soror mea reliquit me
ut sola ministrẽ? dic ergo illi, ut me adiu
uet. Et respondens dixit illi Iesus: Mar-
tha, Martha, solicita es, & tumultuaris
circa multa. Atqui unum est necessariũ.
Maria bonam partem delegit, quæ non
auferetur ab ea.

Et factum est cum oraret quodam XI
in loco, ut cessauit: dixit quidam ex disci/
pulis eius ad eum: Domine, doce nos
orare, sicut & Ioannes docuit discipu-
los suos, Et ait illis: Cum oratis, dicite:
Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur no/
men tuum, adueniat regnum tuũ, fiat uolun
tas tua quemadmodũ in cœlo sic etiam in terra,
panẽ nostrũ cotidianũ da nobis hodie,
& remitte

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ. φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ. μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστάς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθὺν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. * Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο δέ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. * τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,

& remitte nobis peccata nostra, siquidē & nos remittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationē, sed libera nos a malo. Et ait ad illos: Quis uestrū habebit amicū, & ibit ad illū media nocte, & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres panes, quoniā amicus meus uenit de uia ad me, & nō habeo quod apponā illi. & ille intus respōdens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostiū clausum est, & pueri mei mecū sunt in cubili, nō possum surgere & dare tibi. Dico uobis, etiā si non daturus sit illi surgēs, eo qđ amicus eius sit, ppter improbitatē tamē eius surget, ac dabit illi quotquot habet op9. Et ego dico uobis: Petite: & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis em̄ qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperiet̄. Quis autē ex uobis pater, à quo si filius petierit panē, nū lapidē dabit illi? Aut si piscē, nū pro pisce serpentē dabit illi? Aut si petierit ouum, num porriget illi scorpium? Si ergo uos cū sitis mali, nostis bona dona dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit spiritum sanctum poscentibus se. Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cumq; eiecisset dæmonium, locutus est mutus. & ammiratæ sunt turbæ. Quidā autē ex eis dixerūt: per Beelzebul principē dæmoniorū eijcit dæmonia. Et alij tētātes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem cum sciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduersus seipsum diuisum desolatur, & domus super domum cadit. Quod si satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis, per Beelzebul eijcere me dæmonia. Quod si ego Beelzebul præsidio eijcio dæmonia,

νῖα, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦ-
το κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύ-
λῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν
ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς
καθωπλισμένος φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ αὐ-
λὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν
δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν,
τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθει,
καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν με-
τ᾽ ἐμοῦ, κατ᾽ ἐμοῦ ἐστίν. καὶ ὁ μὴ συνάγων
ϛλ̄ ε μετ᾽ ἐμοῦ, σκορπίζει. * ὅταν τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχε-
ται δι᾽ ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,
καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν
οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρί-
σκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε
πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα
πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα
κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀν-
θρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. * Ἐγέ-
ϛλᾱ ι νετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρα- μ̄
σά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐ-
τῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ
μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, με-
νοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον
ϛλβ̄ ε τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ
ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ
γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ μᾱ
σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον
ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο ἰωνὰς
σημεῖον τοῖς νινευΐταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νό-
του ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς
γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλ-
θεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος
ὧδε. ἄνδρες νινευῆ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. * οὐδεὶς λύ-
ϛλγ̄ ϛ χνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ
τὸν

nia, filij uestri cuius præsidio eijciunt?
Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si di-
gito dei eijcio dæmonia, profecto perue
nit ad uos regnum dei. Cum fortis ar-
matus custodit atrium suũ, in pace sunt
ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo su-
perueniens uicerit eum, uniuersa arma
eius aufert, in quibus confidebat, & spo-
lia eius distribuit. Qui non est mecum,
contra me est, & qui non colligit mecũ,
dispergit. Cum immundus spiritus exi-
erit ab homine, ambulat per loca aren-
tia, quærens requiem, & non inueniens
dicit: Reuertar in domum meam unde
exiui. Et cum uenerit, inuenit eam sco-
pis mundatam atq; ornatam, tunc ua-
dit, & assumit septem alios spiritus se-
cum nequiores ipso, & ingressi habitant
ibi, & fiunt extrema hominis illius peio-
ra primis. Factum est autem cum hæc
diceret, extollens uocem quædam mu-
lier de turba dixit illi: Beatus uenter qui
te portauit, & ubera quæ suxisti. At il-
le dixit: Quinimmo, beati qui audiunt
sermonem dei, & custodiunt illum.
Turbis autem condensantibus se, cœ-
pit dicere: Natio hæc, mala est. Si-
gnum quærit, & signum non dabitur ei
nisi signum Ionæ prophetæ. Nam si-
cut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit
& filius hominis nationi isti. Regina
Austri surget in iudicio cum uiris natio-
nis huius, & condẽnabit illos, quia uenit
à finibus terræ, ut audiret sapientiam
Solomonis, et ecce plusquàm Solomon
hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iu-
dicio cum natione hac, & condemnabũt
illam, quia ad pœnitẽtiam adducti sunt
prædicatione Ionæ. & ecce plusquàm
Iona hoc in loco. Nemo lucernam ac-
cendit, & in abscõdito ponit, neq; subter
modiũ,

τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ
ρλδ ε εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. * ὁ λύ-
χνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν
οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον
τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστι. ἐπὰν δὲ πονηρὸς
ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστι. σκόπει
οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. εἰ
οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον
τι μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον,
ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.
ρλε ε * ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖ- μβ
ός τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ᾽ αὐτῷ. εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμα-
σεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρί-
στου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑ-
μεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου,
καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν
ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας, ἄφρο-
νες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω-
θεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεη-
μοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐ-
ρλς ε στιν. * ἀλλ᾽ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι
ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγα-
νον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦ-
ρλζ β τα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ
ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν
πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ρλη ε τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑ-
μῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ,
ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ
ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδα-
ρλθ ε σιν. * ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει
αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡ-
μᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νο-
μικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύ- μγ
ρμ ε λων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ
ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφη-
τῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς,
ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν

modium, ſed ſuper candelabrum, ut qui
ingrediuntur, lumẽ uideāt. Lucerna cor-
poris eſt oculus. Cum igitur oculus tuus
fuerit ſimplex, totum quoq; corpus tuũ
lucidum erit. Quod ſi malus fuerit, etiã
corpus tuum tenebroſum erit. Vide er-
go ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.
Si ergo corpus tuum totum lucidum fu-
erit, non habens aliquã partẽ tenebro-
ſam, ſic erit lucidum totũ, ut cum lucerna
fulgore illuminat te. Et cum loqueretur,
rogauit illum quidam phariſæus, ut prã
deret apud ſe. Ieſus autem ingreſſus ac-
cubuit. Phariſæus aũt cum uidiſſet ad-
miratus eſt, quod nõ prius lauiſſet ante
prandium. Et ait dominus ad illũ. Nunc
uos phariſæi exteriora poculi, catiniq;
mundatis, & quod intus eſt ueſtri, plenũ
eſt rapina & malicia, ſtulti, nonne qui fe-
cit quod foris eſt, etiã id quod intus eſt,
fecit? Veruntamen quod ſupereſt, date
eleemoſynam, & ecce omnia mũda ſunt
uobis. Sed uæ uobis phariſæis, quia de-
cimatis mentã & rutã & quoduis olus,
& præteritis iudicium & charitatem dei.
Imò hæc oportuit facere, & illa nõ omit-
tere. Væ uobis phariſæis, quia diligitis
primas cathedras in ſynagogis, & ſalu-
tationes in foro. Væ uobis ſcribæ & pha
riſæi hypocritæ, quia eſtis ut monumen-
ta quæ non apparent, & homines am-
bulantes ſuper neſciunt. Reſpondẽs au-
tem quidam ex legiſperitis, ait illi: Ma-
giſter, hæc dicens etiam nos afficis con-
tumelia. At ille ait: Et uobis legiſperitis
uæ, quia oneratis homines onerib9, quæ
portare non poſſunt, & ipſi uno digi-
to ueſtro non attingitis ſarcinas. Væ uo
bis, quia ædificatis monumẽta ꝓpheta-
rũ, patres aũt ueſtri occiderũt illos, profe
cto teſtamini, quod comprobatis facta

τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. * διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπωλομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

ρμα ε | ρμβ ε | ρμγ ι

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον,* προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. * οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ᾽ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο. καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν

ρμδ β | ρμε ε

patrum uestrorum, quoniam illi quidē eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequent, ut requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cōstitutione mūdi, à natione ista, à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem sciētiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, uetuistis. Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere, & captiose interrogare eū de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo accusarēt eū.

XII

Cum autem conuenisset innumera turbæ multitudo adeo ut se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos, primum, cauete uobisipsis à fermēto pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil enim opertum est, quod non reuelabitur: neque absconditum, quod non scietur. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem locuti estis in cōclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autē uobis amicis meis. Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendam autem uobis quē timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatē conijciendi in gehēnā. certe dico uobis, hunc timete. Nōne quinque passerculi ueneūt minutis assibus duobus, & unus ex illis nō est in obliuione corā deo. Quin & capilli capitis uestri oēs numerati sunt. nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Dico aūt uobis, omnis quicūque cōfessus fuerit

me

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐ-
νώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ. τῷ
δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ
ἀφεθήσεται. * ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξου-
σίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθή-
σησθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά-
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρα, ἃ δεῖ εἰπεῖν. * εἶπε
δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ μὲν
τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ᾽ ἐμοῦ τὴν
κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς
με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ᾽ ὑμᾶς. εἶ-
πε δὲ πρὸς αὐτοὺς, ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀ-
πὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ-
τοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων.
Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώ-
ρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποι-
ήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρ-
πούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω.
καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα γεννήματά μου, καὶ
τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα, εἰς ἔτη πολ-
λὰ, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε
δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν
ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοί-
μασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυ-
τῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.* Διὰ τοῦτο ὑ-
μῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύ-
σησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς,
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσα-
τε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί-
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθή-
κη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis
confitebitur illũ coram angelis dei. Qui
autem negauerit me coram hominibus,
negabitur coram angelis dei. Et quisquis
loquit̃ dictũ in filiũ hominis, remittetur
illi, ei uero qui in spiritum sanctum cõui
cium dixerit, non remittetur. Cum autẽ
adduxerint uos ad synagogas, & ad ma
gistrat⁹ ac potestates, nolite soliciti esse,
qualiter aut quid respondeatis, aut quid
dicatis. spiritus enĩ sanctus docebit uos
in eadem hora, quid oporteat uos dice-
re. Ait autem ei quidam de turba: Ma-
gister, dic fratri meo, ut diuidat mecum
hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis
me constituit iudicem aut diuisorem su-
per uos? Dixitq́ ad illos, uidete & caue
te ab auaritia, quia non in abundantia
cuiusq́ uita eius est ex his quæ possidet.
Dixit autem similitudinem ad illos, di-
cens: Hominis cuiusdam diuitis uberes
fructus ager attulit, & cogitabat intra se,
dicens: Quid faciam, quod non habeam
quo congregem fructus meos? Et dixit:
Hoc faciã: Destruam horrea mea, & ma
iora extruã, & illuc congregabo omnia
quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam
animæ meæ. Anima habes multa bona
reposita in annos multos, requiesce, co-
mede, bibe, gaude. Dixit autem illi de-
us: Stulte hac nocte animam tuam repe
tunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedẽt?
Sic qui recondit sibi, nec est erga deum
diues. Dixitq́ ad discipulos suos: Ideo
dico uobis: Nolite soliciti esse animæ ue-
stræ, quid edatis, neq́ corpori quid in-
duamini. Anima plus est quàm esca, &
corpus plus q̃ indumentum. Consyde-
rate coruos, quia non seminant, neq́ me-
tunt, quibus non est penuariũ, neq́ hor-
reum, & deus pascit illos. Quãto magis
uos præ-

ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. * μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. * ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. * μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος

ρμα ι · ρμβ β · ρμγ ε · ρμδ ι · ρμε ε · ρμς 6 · ρμζ ε

uos præstatis uolucribus? Quis autem uestrum solicitudine sua potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū est potestis, quid de cæteris soliciti estis? Consyderate lilia quomodo crescunt, non laborāt, neq̧ nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebat̃ sicut unum ex istis. Si autē gramē quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, deus sic uestit, quāto magis uos uestiet ô parū fidentes? Et uos nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater aūt uester scit quod istis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adijciētur uobis. Noli timere pusille grex, quia complacitū est patri uestro dare uobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Parate uobis sacculos q̄ non ueterascunt, thesaurū non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq̧ tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrū erit. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos similes hominibus, expectātibus dominum suū quādo reuertat̃ à nuptijs: ut cū uenerit ac pulsauerit, cōfestim aperiāt ei. Beati serui illi, quos cū uenerit domin⁹, inuenerit uigilātes: amē dico uobis, q̄d præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atq̧ ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quod si scisset paterfamilias qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utiq̧, nec passus fuisset perfodi domum suam. Et uos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Do/

τρος. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύ
την λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ κύρι
ος. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνι
μος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπεί
ας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτρι
ον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύ
ριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐ
ρμη ε τοῦ καταστήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος
ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύ
ριος ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας
καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ με
θύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡ
μέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώ
σκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐ
ρνθ ι τοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦ
λος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ
ἑτοιμάσας, μὴ δὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐ
τοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας
δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ
ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ
ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐ
ρξ ε τόν. * πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί
θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βα
πτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελε
σθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι
ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ διαμερι
σμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν
οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυ
σίν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πα
τὴρ ἐφ᾽ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυ
γατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ ἐ
πὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν
ρξα ε πενθερὰν αὐτῆς. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις,
ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ
δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται,
καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα,
λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκρι
ταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴ
δατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον
πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν
οὐ

trus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super famulitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem, uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere bibereq; & inebriari, ueniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partemq; eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicūq; multum datum est, multū quæretur ab eo, & cui cōmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni missurus in terram, & quid uolo, si iam accēsus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim missurus in terrā? Non dico uobis, immò separationem. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrē, socrus aduersus nurū suā, & nurus aduersus socrū suā. Dicebat aūt & ad turbas. Cū uideritis nubē orientē ab occasu, statim dicitis, hymber uenit, & ita fit, & cū austrū flantē, dicitis, qđ æstˀerit, & fit. Hypocritæ, faciē cœli & terræ nostis pbare, hoc aūt tpˢ q fit ut nō pbetis? cur aūt & ex uobisipsis

non iudicatis

ρξβ ε οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι οὐ μὴ ἐξέλθῃς, ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ρξγ ε *Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ᾽ οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, Δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.

ρξδ ε *Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ιησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς μη

δὲ ὁ

non iudicatis quod iustum est? Cū eīm uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicē, & iudex tradat te exactori, & exactor conijciat te in carcerē. Dico tibi, nō exibis inde, donec ultimū etiā minutū reddas.

XIII Aderant aūt quidā eodē in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorū. Et respōdens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cūctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sūt? Non dico uobis, immò nisi resipueritis omēs similiter peribitis, Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oēs similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinē: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illā, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce, mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decē & octo, eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens

autem

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ
σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ
ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι,
ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ
ρξε β
μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. *ἀπεκρίθη οὖν αὐ-
τῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκα-
στος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν
αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγα-
γὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ
οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀ-
κτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τού-
ρξς ι
του τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; *καὶ ταῦτα λέ-
γοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀν-
τικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν
ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ᾽ αὐ-
ρξζ β
τοῦ. *Ἔλεγε δέ. τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία μθ
τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ
κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβα-
λεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὔξησε, καὶ ἐγένε-
το εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
ρξη ε
*καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως
ρξθ β
οὗ ἐζυμώθη ὅλον. *καὶ διεπορεύετο κατὰ πό-
ρο ε
λεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποιού-
μενος εἰς Ἱερουσαλήμ. *εἶπε δέ τις αὐτῷ.
κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς μ
αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς
πύλης, ὅτι πολλοὶ λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν
ροα ε
εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. *ἀφ᾽ οὗ ἂν ἐγερ-
θῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν,
καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν,
λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐ-
στέ. τότε ἄρξεσθαι λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπι-
όν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ
οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ πάν-
τες ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυ-
ροβ ε
θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε
Ἀβραὰμ

aūt princeps synagogæ, indignās quod
sabbato sanasset Iesus, dicebat turbæ:
Sex dies sunt in quibus oportet opera-
ri. in his ergo uenite, ut sanemini, & non
in die sabbati. Respondens autem ad il-
lum dominus, dixit: Hypocrita, unus-
quisque uestrum sabbato nonne soluit
bouem suum aut asinum à præsepi, &
ducit aquatum? Hanc autem filiam A-
brahæ, quàm alligauit satanas ecce de-
cem & octo annis, non oportuit solui
à uinculo isto die sabbati? Et cum hæc
diceret, erubescebant omnes aduersarij
eius, & omnis populus gaudebat super
uniuersis quæ gloriose fiebant ab eo. Di
cebat ergo: Cui simile est regnum dei, &
cui simile faciam illud? Simile est grano
sinapis, quod acceptum homo misit in
hortum suum, & creuit, & euasit in ar-
borem magnam, & uolucres cœli ni-
dulabantur in ramis eius. Et iterum di-
xit: Cui simile faciam regnum dei? Si-
mile est fermento, quod acceptum mu-
lier abscondit in farinæ sata tria, donec
fermentaret totum. Et ibat per ciuitates &
castella docens: & iter faciēs Hierosoly-
mā. Ait aūt illi quidā: Domine, an pauci
sunt qui salutē consequunt? Ille uero di
xit ad illos: Contendite intrare per angu
stam portā, quia multi, dico uobis, quæ-
rent intrare, & non poterunt. Cum au-
tem surrexerit paterfamilias & clauserit
ostium, & cœperitis foris stare, & pul-
sare ostium, dicentes: Domine, domi-
ne, aperi nobis: Et respondens dicet uo-
bis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipie-
tis dicere: Edimus coram te & bibimus,
& in plateis nostris docuisti. Et dicet: di-
co uobis: nescio uos unde sitis. Discedite
à me oēs, qui patratis iniquitatē. Ibi erit
fletus & stridor dentium, cum uideritis
o Abraham

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βοῤῥᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱερουσαλὴμ ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

* Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτόν, καὶ ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. * ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς, ὅταν κληθῇς ὑπό

τινος

Abraham & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & auſtro, & accumbēt in regno dei. Et ecce ſunt poſtremi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt poſtremi. Eodem die acceſſerunt quidam phariſæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die cōſummor. Veruntamē oportet me hodie & cras & proximo die ambulare, quia fieri non poteſt, ut propheta pereat alibi quàm hieroſolymis. Hieruſalem Hieruſalem, quæ occidit prophetas, & lapidat eos qui mittuntur ad ſe: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennas, & noluiſtis. Ecce relinquitur uobis domus ueſtra deſerta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

XIIII

Et accidit ut introierit in domum cuiuſdam principis phariſeorum ſabbato ad capiendum cibum, & ipſi obſeruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et reſpondens Ieſus, dixit ad legiſperitos & phariſæos, dicens: Num licet ſabbato ſanare? At illi tacuerunt. Ipſe uero apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit. Et reſpondēs ad illos, dixit: Cuius ueſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non cōtinuo extrahet illum die ſabbati? Et non poterant ad hæc reſpondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens, quomodo primos accubitus eligerēt, dicēs ad illos: Cū inuitatus fueris ab

aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ᾽ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ᾽ ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον, τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι, * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ᾽ ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς. καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ. μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες, ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε

(στθ / ε; σπ / ι; σπα / ε)

μγ aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cum uocatus fueris, uade accumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. tunc erit tibi gloria coram simul discumbẽtibus: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cognatos tuos, neque uicinos diuites, ne quando & ipsi te uicissim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris: quia non possunt rependere tibi. rependetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc cum audisset quidam de simul accumbentibus, dixit illi: Beatus qui comedit panem in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam

μδ parauerat cœnam magnam, & uocauit multos, misitque seruum suum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse mihi est exire, & uidere illam. rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa. rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, claudosque & cæcos introduc

ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, κύριε, γέγονεν ὡς ἐ-
πέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν ὁ κύ
ριος πρὸς τὸν δοῦλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς
καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα
γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ
δεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύ
σπβ/ε σεταί μου τοῦ δείπνου. * Συνεπορεύοντο δὲ αὐ-
τῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐ
τούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν
γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς,
καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυ
χήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅσ
τις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται
ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.
τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆ με
σαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δα-
πάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μή
ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύον
τος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξων
ται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ
ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυ-
σεν ἐκτελέσαι; Η τίς βασιλεὺς πορευόμενος
συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ
καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν
ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἰ-
κοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ᾽ αὐτόν; εἰ δὲ μή
γε, ἔτι αὐτοῦ πόῤῥω ὄντος, πρεσβείαν ἀπο-
σπδ/ε στείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. * οὕτως οὖν
πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς
ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μα
σπε/β θητής. * καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μω-
ρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔ
τε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν
σπς/β αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * Ησαν
δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ
οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυ
ζον οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγον
τες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,
σπζ/ε καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν
παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ μς
ὑμῶν

huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & cōuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores: præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendum, ne postq̃ posuerit fundamentū, nec potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicētes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit cōsummare? Aut quis rex proficiscens ut committat prælium aduersus alterum regem, nonne sedens prius cogitat, an possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit cōtra se? alioquin adhuc illo longe agente, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui nō renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal, si uero sal infatuatum fuerit, per quod cōdietur? Neq; in terram, neq; in sterquilinium utile est: Foras proijciunt illud. Qui habet aures ad audiendum audiat.

XV

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex uobis

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ
αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ
ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως
εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγ-
καλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων
αὐτοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβα-
τόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕ-
τως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ-
τωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοί-
ρπη ι
ας.* Η τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύ-
χνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμε-
λῶς, ἕως ὅτου εὕροι, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται
τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγ-
χάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀ-
ρπθ ε
πώλεσα.* οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ-
ρϛ ι
τωλῷ μετανοοῦντι.* εἶπε δέ. Ανθρωπός τις
εἶχε δύο υἱοὺς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ
πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς μζ
οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ᾽ οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώ-
τερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ
ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώ-
τως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγέ-
νετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς
ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκεί-
νης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμί-
σαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς
ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πα-
τρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ
ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με
ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε
πρὸς

uobis est homo qui habet centũ oues,
& si perdiderit unam ex illis, nõne relin-
quit nonagintanouẽ in deserto, & uadit
ad illam quæ perierat, donec inueniat
eam? Et cum inuenerit eam, imponit in
humeros suos gaudẽs, ueniensq́ʒ domũ
conuocat amicos & uicinos, dicens illis:
Gaudete mecũ, quia inueni ouem meã
quæ perierat. Dico uobis: quod ita gau-
dium erit in cœlo super uno peccatore re
sipiscẽte, magis q̃ super nonagintanouẽ
iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut
quæ mulier habẽs drachmas decẽ, si per-
diderit drachmã unam, nõ accẽdit lucer-
nam, & uerrit domũ, quærítq́ʒ diligẽter,
donec inueniat? Et cum inuenerit, con-
uocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete
mecũ, quia inueni drachmã, quã perdide
ram. Ita dico uobis, gaudiũ erit corã an-
gelis dei super uno peccatore resipiscẽte.
Ait autẽ: Homo quidam habuit duos fi
lios, & dixit adolescẽtior illorũ patri: Pa-
ter, da mihi portionẽ substantiæ quæ ad
me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac
post dies non multos, cũ oĩa cõtraxis-
set adolescẽtior filius, peregre pfectus est
in regionẽ longinquam, & ibi dissipauit
substantiã suam uiuendo luxuriose. Et
postq́ʒ omnia cõsumpsisset, facta est fa-
mes ualida in regione illa. Et ipse cœpit
egere. & abijt, & adhæsit uni ciuiũ regio-
nis illius. atqʒ is misit illũ in uillam suã ut
pasceret porcos. Et cupiebat implere uen
trẽ suũ de siliquis, quibus porci uescebant,
neqʒ quisq́ʒ illi dabat. In se autẽ reuersus
dixit: Q̃ multi mercenarij patris mei
abundant panibus, ego uero fame pereo.
Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei:
Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam non
sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut
unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέ ποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέ ποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ᾽ ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ

δυνήσῃ

ad patrem suum. Cum autem adhuc longe abesset, uidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens ruit in collum eius, & osculatus est eum. Dixitq́ ei filius: Pater, peccaui in cœlum & corã te, neq́ posthac sum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos: Proferte stolam primã, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes. Et adducite uitulum illum saginatũ, atq́ mactate, sumptisq́ epulis lætemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus est. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius senior in agro. & cum ueniret, & appropinquasset domui, audiuit concentum & choros, & uocauit unum de seruis suis, & interrogauit quid essent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illũ saginatũ, qđ incolumem illum receperit. Indignatus est autem, nec uolebat introire. Pater ergo illius egressus rogabat illum. At ille respõdens, dixit patri: Ecce tot annis seruio tibi, nec unquam præceptũ tuum transgressus sum, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidisti illi uitulum illũ saginatũ. At ille dixit ei: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, ac reuixit: & perierat & inuentus est.

XVI

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat dispensatorẽ, & hic delatus est apud illũ, ut qui dissiparet bona ipsius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ dispẽsatiõis tuæ. Nõ em̃

poteris

δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰ-
κονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαι-
ρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ, σκάπτειν οὐκ
ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιή-
σω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέ-
ξονταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκα-
λεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ
κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφεί-
λεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους
ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμ-
μα. καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκον-
τα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ
δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ.
δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκον-
τα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδι-
κίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶ-
νος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φω-
τὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ
ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ
μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε,
δέξονται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ
πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐ-
στι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολ-
λῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμω-
νᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγέ-
νεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; *οὐδεὶς οἰκέ-
της δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ
τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ
ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονή-
σει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
*ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι
φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον
αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦν-
τες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ
θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν
ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ ἐστιν. *ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάν-
νου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζε-
ται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. *εὐκοπώτερον
δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν,
ἢ τοῦ

ϛϛα ε · ϛϛβ ι · ϛϛγ ε · ϛϛδ η

poteris posthac dispẽsare. Ait aũt dispẽ-
sator intra se: Quid faciã, quia dñs meus
aufert à me dispẽsationẽ? Fodere nõ ua-
leo, mendicare erubesco. Scio quid faciã,
ut cum amotus fuero à dispẽsatione, reci-
piant me in domos suas. Cõuocatis itaqꝫ
singulis debitoribus domini sui, dicebat
primo: Quantũ debes dño meo? At ille
dixit: Centũ batos olei. Dixitqꝫ illi: Acci-
pe cautionem tuam, & sede cito & scribe
quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu
uero quantũ debes? Qui ait, centum co-
ros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam,
& scribe octoginta. Et laudauit dominꝰ
dispensatorem iniquum, quod pruden-
ter fecisset. Quia filij huiꝰ sæculi pruden-
tiores sunt filijs lucis in natione sua. Et
ego uobis dico: Facite uobis amicos ex
mammona iniusto, ut cum defeceritis,
recipiant uos in æterna tabernacula.
Qui fidelis est in minimo, & in multo
fidelis est. & qui in minimo iniquus est,
is & in multo iniquus est. Si ergo in ini-
quo mammona fideles nõ fuistis, quod
uerum est, quis credet uobis? Et si in alie-
no fideles non fuistis, quod uestrum est,
quis dabit uobis? Nemo seruus potest
duobus dominis seruire. aut enim hunc
odio habebit, & alterum illum diliget,
aut huic adhærebit, & alterum illum con-
temnet. Nõ potestis deo seruire & mam-
monæ. Audiebant autem hæc omnia
& pharisæi qui erant auari & deridebãt
illum. Et ait illis: Vos estis qui iustifica-
tis uosipsos coram hominibus, deus au-
tem nouit corda uestra. Quia quod ho-
minibus excelsum est, abominandũ est
coram deo. Lex & prophetæ usqꝫ ad Io-
annem, ab eo tempore regnum dei an-
nunciatur, & quiuis in illud uim facit. Fa-
cilius est autẽ cœlum & terram præterire,

ρξε
6

ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. *πᾶς ὁ ἀπο
λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν
δρὸς γαμῶν, μοιχεύει. * Ἄνθρωπος δέ τις μθ
ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν
καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθημέραν λαμ
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκω-
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ
πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ-
λειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ.
Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη,
καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ
τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραάμ
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβρα
άμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα
βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος,
καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶ
μαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ ἀβραάμ.
τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά
σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ
κακά. νῦν δὲ ὅδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶ
σαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέ-
λοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ
δύνωνται, μὴ δὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς δια-
περῶσιν. Εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύ-
ρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν
τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ ἀβρα
άμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας,
ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ο δὲ εἶπεν. οὐχὶ
πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ᾽ ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπε
δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούου
σιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπε

quam legis unum apicem cadere. Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimissam à uiro ducit, adulterium committit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, ac sepultus est. Atq; in Tartaro sublatis oculis suis, cum esset in tormentis, uidet Abraham eminus, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intinguat extremū digiti sui in aquā, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur, tu uero cruciaris. Et super hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transcendere. Ait autem: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait autem illi: Si Mosen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Ait

*Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν
ἐστι, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ
ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς
περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρρι-
πται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
ἕνα τῶν μικρῶν τούτων.*προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτί-
μησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.
*Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σέ,
καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων,
μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.* καὶ εἶπον οἱ ἀπόστο
λοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ
κύριος, εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι
καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκου-
σεν ἂν ὑμῖν.* τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι,
ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνή-
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φά
γω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ
πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ,
ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δο-
κῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα
τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι
ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πε
ποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι
αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ
μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχο
μένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐ- ξ
τῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόῤῥω-
θεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνήν, λέγοντες. Ἰησοῦ ἐπι
στάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδών, εἶπεν αὐ-
τοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς
ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδών, ὅτι ἰά
θη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ
τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐ-
τὸς ἦν σαμαρείτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν.
οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;
οὐχὶ

XVII

Ait autē ad discipulos: Fieri nō potest,
quin ueniant offendicula. Væ tamen illi
per quē ueniunt. Expedit illi, si mola asi-
naria ponatur circa collum eius, & proie-
ctus fuerit in mare, potius ꝙ ut offendi-
culo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis.
Si peccauerit in te frater tuus, increpa il-
lum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si se-
pties in die peccauerit in te, & septies in
die cōuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet
me: remittes illi. Et dixerūt apostoli dño:
Adauge nobis fidem. Dixit autē dñs: Si
haberetis fidem sicut habet granum sina-
pis, dixissetis huic arbori sycamino, eradi
care & transplantare in mare, & obedis-
set uobis. Quis autem uestrum, habens
seruum arantē aut pascentē: qui regresso
ab agro dicat, statim transi & accumbe:
Ac non potius dicit illi: para qđ cœnem,
& præcinge te, ac ministra mihi donec
edero & bibero, & post hæc edito & bi-
bito tu? Num gratiam habet seruo illi,
quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non
puto. Sic & uos, cum feceritis omīa quæ
præcepta sunt uobis, dicite: Serui iutiles
sumus. quod debuimus facere, fecimus.
Et factum est dum iret Hierosolymā, &
ipse transibat per mediam Samariam &
Galilæam. Et cum ingrederet̃ quendam
uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi.
qui steterunt procul, intentaq; uoce, di-
xerunt: Iesu præceptor, miserere nostri.
Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite
uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter
eundum mundati sint. Vnus autem ex
illis ut uidit, quod mūdatus esset, regres-
sus est, cū uoce magna glorificans deum,
& procidit in faciē ad pedes eius, gratias
agens ei: Et hic erat Samaritanus. Re-
spondens autē Iesus, dixit: Nōne decem
mundati sunt? Nouem autem illi ubi?
Non

οὐχὶ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν
τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν
αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ
σε, * ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πό
τε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐ
τοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε,
ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν-
τὸς ὑμῶν ἐστιν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθη-
τάς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μί
αν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ
οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε,
ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μὴ δὲ διώξητε, * ὥ-
σπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ οὐ-
ρανὸν, εἰς τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως
ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
* πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
* καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ νῶε,
οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξε-
γαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν νῶε εἰς
τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ
ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο
ἐν ταῖς ἡμέραις λῶτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγό-
ραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ
ἡμέρᾳ ἐξῆλθε λῶτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ
καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαν-
τας, κατὰ ταῦτα ἔσται, ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ
ρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐ
τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά.
καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω
εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς
λῶτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶ-
σαι, ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐ
τὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταύ
τῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς
παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.
δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία
παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.
καὶ

Non sunt reperti qui redierint, ut da-
rent gloriam deo, nisi hic alienigena.
Et ait illi: Surge, uade, fides tua te
seruauit. Interrogatus autem à phari-
sæis, quando uenturum esset regnum
dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet
regnum dei cum obseruatione, neque
dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim
regnum dei intra uos est. Et ait ad di-
scipulos: Venient dies, quando desy-
derabitis uidere unum dierum filij ho-
minis, nec uidebitis. Et dicent uobis:
Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque se-
ctemini. Nam sicut fulgur coruscans è
regione quæ sub cœlo est, in alteram
quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius ho-
minis in die suo. Sed primus oportet
illum multa pati, & reprobari à natio-
ne hac. Et sicut accidit in diebus Noë,
ita erit & in diebus filij hominis. Ede-
bant, bibebant, uxores ducebant, & da-
bantur nuptum ad eum usque diem,
quo intrauit Noë in arcam, & uenit di-
luuium, & perdidit omnes. Consimili-
ter etiam sicut accidit in diebus Lot. Ede
bant, bibebant, emebant, uendebant,
plantabant, ædificabant: Cæterum quo
die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sul
phure de cœlo, & omnes perdidit: Secun
dum hæc erit dies, quo filius hominis
reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto,
& uasa eius in domo, ne descendat ad
tollendum illa, & qui in agro similiter
non redeat ad relicta. Memores estote
uxoris Lot. Quicunque quæsierit ani-
mam suam seruare, perdet illam: Et qui-
cunque perdiderit illam, uitam illi pa-
rabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo
in lecto uno, unus assumetur & alter re-
linquetur. Duæ erunt molentes simul,
una assumetur, & altera relinquetur.
Et

σιγ ε σιδ ι

* καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. * Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν (ξα) ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διάγε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. (ξβ) Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ᾽ ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλε-

σιε ε σιϛ β

Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus, illuc cõgregabunt & aquilæ.

XVIII

Dicebat autem & parabolam ad illos, huc spectantẽ, quod oporteret semper orare, nec defatigari, dicẽs: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominẽ reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & ueniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. post hæc autem dixit intra se: Quanquam deum non timeo, nec hominẽ reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniẽs sugillet me. Ait aũt domin9: Audite quid iudex iniquus dicat: Deus aũt nõ faciet uindictã electorũ suorũ, clamãtium ad se die ac nocte, etiã cum patiens fuerit super illis? Dico uobis, quod faciet uindictã illorũ cito. Verũtamẽ filius hominis cũ uenerit, an repturus est fidẽ in terra? Dixit aũt & ad quosdã, qui in se cõfidebant, quod essent iusti, & aspernabant cæteros, parabolã istã: Duo hoĩes ascendebant in templũ, ut præcarentur, unus pharisæus, & alter publican9. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quod nõ sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus. ieiuno bis in sabbato. decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus ꝓcul stãs, nec oculos uolebat ad cœlũ attollere, sed ꝑcutiebat pectus suũ, dicẽs: Deus ꝓpitius esto mihi peccatori. Dico uobis: descẽdit hic iustificatus in domũ suã magis quam ille: quia oĩs qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Afferebant aũt ad eũ & infantes, ut eos tangeret. Quod cũ uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt cum

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.* Καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. * ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.* Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,

cum illos ad se uocasset dixit, Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos. talium est enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunque non acceperit regnũ dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendũ mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non cõmittes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unum tibi deest. Omnia quæcunque habes, uende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurũ in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnũ dei. Et dixerunt qui audierãt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines: possibilia sunt apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia ac secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parẽtes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in sæculo uenturo uitam æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymã, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & cõtumeliis afficietur, & cõspuetur,

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἱεριχὼ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. ἰησοῦ υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

*καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἱεριχῶ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι δι᾽ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς

σκγ ι — σκδ β — σκε ι

& poſtq̃ flagellauerint, occident eum, ac die tertia reſurget. Et ipſi nihil horũ intellexerunt. Et erat uerbum iſtud abſconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autē cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidā ſedebat iuxta uiam, mēdicans. & cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc eſſet. Dixerunt autē ei, quod Ieſus nazarenus tranſiret. Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et qui præibant increpabant eũ ut taceret. Ipſe uero multo magis clamabat, fili Dauid, miſerere mei. Stans autē Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uiſum recipiam. Et Ieſus dixit ei: Recipito uiſum. Fides tua te ſaluũ reddidit. Et cōfeſtim uiſum recepit, ac ſequebat᷑ illum, glorificās deũ. Et om̃is plebs ut uidit, dedit laudē deo.

XIX Et ingreſſus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine Zacchæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues. & quærebat uidere Ieſum quis eſſet, nec poterat præ turba, quod ſtatura puſillus eſſet. Et præcurrēs aſcendit in arborem caprificum, ut uideret eum, nam illac erat tranſiturus. Et cum ueniſſet ad locũ, ſuſpiciens Ieſus, uidit illum, dixitq̃ ad eum: Zacchæe, feſtinans deſcende, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens. Cumq̃ uiderent omnes, murmurabant dicētes, quod ingreſſus eſſet, apud hominem peccatorē diuerſaturus. Stans autem Zacchæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ, domine, do pauperibus: & ſi quid aliquē defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Ieſus ad eũ: Hodie ſalus domui huic cōtigit, eo qđ &

σκϛ ε αὐτὸς υἱὸς ἀβραάμ ἐστιν. * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω-
σκζ ι λός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προ-
σθεὶς εἶπε παραβολὴν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν
εἶναι ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παρα-
χρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.
σκη β εἶπεν οὖν. * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη ξϛ
εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν,
σκθ ε καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους
ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε ξζ
πρὸς αὐτοὺς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι.
οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέ-
στειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ
θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγέ-
νετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν
βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δού-
λους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα
γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένε-
το δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου
προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ,
εὖ ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγέ-
νου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλε-
ων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ
σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ
σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλ-
θε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀ-
ποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε,
ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας,
καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ, ἐκ τοῦ στό-
ματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ἤδεις, ὅτι ἐγὼ
ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα,
καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διατί οὐκ ἔδω-
κας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλ-
θὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶ-
σιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε
τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ,
σλ β κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παν-
τὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
σλα ε καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς
ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με
βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
κατασφά-

ipſa filia ſit Abrahæ. Venit em̄ filius ho-
minis quærere & ſeruare quod perierat.
Hæc illis audientibus, adijciens dixit pa-
rabolam, eo qd' eſſet ꝓpe Hieroſolymã,
quodq́ʒ exiſtimarēt fore, ut cõfeſtim re-
gnum dei manifeſtaretur. Dixit ergo:
Homo quidam clarus profectus eſt in
regionem longinquam, ut acciperet ſibi
regnum, ac reuerteretur. Vocatis autē de-
cem ſeruis ſuis, dedit eis decem minas, &
ait ad illos: Negociemini donec ueniam.
Ciues autē eius oderant eum, miſerũtq́ʒ
legationē poſt illum, dicentes: Nolumus
hunc regnare ſuper nos. Et factum eſt ut
rediret accepto regno, iuſſitq́ʒ uocari il-
los ſeruos ad ſe, quibus dederat pecuniã,
ut ſciret, quantũ quiſq́ʒ negociatus eſſet.
Venit autē primus, dicēs: Domine, mina
tua decē minas acquiſiuit. Et ait illi: Euge
bone ſerue, quia in minimo fuiſti fidelis,
habeto poteſtatē ſuper decem ciuitates.
Et alter uenit, dicens: Domine, mina tua
confecit quinq́ʒ minas, & huic ait: Et tu
præfectus eſto quinq́ʒ ciuitatib9. Et alius
uenit, dicēs: Domine, ecce mina tua, quã
habui repoſitam in ſudario, timui em̄ te,
quod homo auſterus ſis, tollis quod nõ
poſuiſti, & metis qd' nõ ſeminaſti. Dicit
ei: De ore tuo te iudicabo ſerue male. ſcie-
bas, qd' ego homo auſterus ſim, tollens
quod nõ poſui, & metens quod nõ ſemi-
naui: Et quare nõ dediſti pecuniã meam
ad menſam, & ego ueniens, cum uſuris
utiq́ʒ exegiſſem illam? & aſtantibus di-
xit: Auferte ab illo minam, & date illi qui
decem minas habet. Et dixerunt ei: Do-
mine, habet decē minas. Dico enim uo-
bis, quod omni habenti dabitur, ab eo
autē qui nõ habet, etiã qd' habet, aufere-
tur. Quin inimicos meos illos, qui nolue-
runt me regnare ſup ſe, adducite huc, &
interficite

σλβ β κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.

σλγ β * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἐπιῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.

σλδ α * ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.

σλε ε * καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.

σλς ι * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ περιβαλοῦσι οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν

σοί

interficite ante me. Et his dictis, ibat pergens ascendere Hierosolymam. Et factum est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem, qui uocatur oliuarum, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum, ξη quod è regione est. In quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, in quo nemo unquam hominum sedit: Soluite illum & adducite. Et si quis uos interrogauerit, quare soluitis, sic dicetis ei: Quia dominus eo opus habet. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quare soluitis pullum? At illi dixerunt: Quia dominus eo habet opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et iniectis uestimentis suis super pullum, imposuerunt Iesum. Eunte autem illo, substernebant uestimenta sua in uia. Et cum appropinquaret iam ad descensum montis oliuarum, cœperunt omnis multitudo discipulorum gaudentes laudare deum uoce magna super omnibus, quas uiderant, uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in altissimis. Et quidam pharisæorum è turba dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uobis, quod si hi tacuerint, mox lapides clamabunt. Et ut appropinquauit, uidens ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, curares. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & cingent te, & coangustabunt te undique, & solo æquabunt te, & filios tuos qui in

 te sunt.

σλζ β

σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ εὕρισκον, τὸ, τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

σλη α · σλθ α · σμ β

* Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἤ, τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

σμα β

* ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἔτι πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος

te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, domus mea domus precationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis. nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum. Et factum est in uno dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus, & aiunt illi, dicentes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui dedit tibi istam autoritatem? Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & respondete mihi: Baptismus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Sin dixerimus ex hominibus, plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum enim habet Ioannem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis: Neque ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tempore. Cumque esset opportunum, misit ad colonos seruum, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emiserunt eum inanem. Et rursus, adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoque cæsum, & contumelijs affectum, emiserunt inanem. Rursus misit & tertium. At illi hunc quoque uulneribus inflictis, eiecerunt. Dixit autem dominus

ξζ · ο · XX

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω
τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν, ἴσως τοῦτον ἰδόν-
τες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωρ-
γοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες,
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνω-
μεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέ-
κτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμ-
πελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωρ-
γοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλ-
λοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ
ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμ-
μένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰ-
κοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω-
νίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ᾽ ἐκεῖνον τὸν λίθον, συν-
θλασθήσεται, ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
σμβ α * καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
ἐπιβαλεῖν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ,
καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς
σμγ β αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. * καὶ παρα-
τηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρι-
νομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλά-
βωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρ-
χῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν
αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρ-
θῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρό-
σωπον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ δι-
δάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, οα
ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,
εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξα-
τέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγρα-
φήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος,
καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυ-
σαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λα-
οῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσί-
γησαν. προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαί- οβ
ων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπη-
ρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔ-
γραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ,
ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα
λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam
filium meũ dilectum. Forsitan cum hunc
uiderint reuerebunt. Quẽ cum uidissent
coloni, cogitauerũt intra se, dicentes: Hic
est hæres, uenite occidamus illum, ut no-
stra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra
uineam, occiderũt. Quid ergo faciet illis
dominus uineæ? Veniet & perdet colo-
nos istos, & dabit uineam alijs. Quod
cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero
intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod
scriptum est: Lapidem quem reprobaue
runt ædificantes, is factus est caput an-
guli? Omnis qui ceciderit super illum la-
pidem, conquassabitur: super quẽ autem
ceciderit, cõminuet illum. Et quærebant
principes sacerdotũ & scribæ inijcere in
illum manus eadẽ hora, & timuerũt po-
pulum. Cognouerũt enim, quod in ipsos
dixisset similitudinẽ hanc. Et obseruan-
tes emiserunt insidiatores, qui se iustos
simularent, ut caperẽt eum ex sermone,
traderẽtq; illum principatui & potestati
præsidis. Et interrogauerũt eum, dicẽtes:
Magister, scimus qđ recte dicis ac doces,
nec respicis personam, sed uiam dei cum
ueritate doces: Licet nobis tributũ dare
cæsari, an non? Intellecta autem illorum
uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis?
Ostendite mihi denarium: Cuius habet
imaginẽ & inscriptionẽ? Respondentes
dixerũt: cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo
quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei,
deo. Et non potuerunt uerbum eius re-
prehendere corã populo, & mirati super
responso eius, tacuerunt. Accesserunt au-
tem quidam Sadducæorum, qui negant
esse resurrectionem, & interrogauerunt
eum, dicẽtes: Magister, Moses scripsit no
bis, si cuius frater mortuus fuerit, habens
uxorẽ, isq; sine liberis mortuus fuerit, ut

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. σμδ β * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾷν αὐτὸν οὐδέν. σμε β * εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, πῶς λέγουσι, τὸν χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι, ογ καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; σμϛ β * ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. σμζ κ * οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

οδ Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorẽ, & suscitet semẽ fratri suo. Septẽ ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertius accepit illam, similiter & cæteri septẽ, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt. Nouissime omniũ mortua est & mulier: In resurrectione ergo cui⁹ eorũ erit uxor? Siquidẽ septẽ habuerũt eam uxorẽ. Et respõdẽs ait illis Iesus: Filij hui⁹ sæculi ducũt uxores & nuptũ dant, illi uero qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque ducunt uxores, neq; nuptum dant, neq; enĩ ultra mori possunt. Aequales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cũ sint filij resurrectionis. Qđ uero resurgant mortui, & Moses ostendit iuxta rubum, cũ dicit dñm deũ Abraham & deum Isaac & deum Iacob. Deus autẽ nõ est mortuorũ, sed uiuorũ, omnes enĩ illi uiuunt. Respõdentes autẽ quidã scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti. Et amplius nõ audebant eum quicq̃ interrogare. Dixit autem ad illos: Quomõ dicunt, Christum filiũ esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellũ pedum tuorũ? Dauid ergo dñm illum uocat, & quomõ filius eius est? Audiẽte uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis qui uolunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs. Qui deuorant domos uiduarũ, simulantes longã orationẽ: Hi accipient damnationẽ maiorẽ. Respiciens autẽ uidit eos q mittebant munera sua in gazophylaciũ diuites. Vidit autẽ & quandã uiduã pauperculam mittentẽ illuc

XXI

ἐκεῖ δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβα
λεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐ
τοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ
ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν
σμη β ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ,
ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται,
εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι
ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς
σμθ β οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν,
λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει ταῦτα
γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆ
τε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνό-
ματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ
καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐ
τῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκατα
στασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέ-
σθαι πρῶτον, ἀλλ᾽ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τό
τε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ οε
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισ-
μοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ
λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ᾽
σν α οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάν
των ἐπιβαλοῦσιν ἐφ᾽ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν,
καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ
φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγε-
μόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσε-
σνα β ται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. * θέσθε οὖν εἰς
τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾷν ἀπολο
γηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ
σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀν
τιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ
συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ
ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόλλυται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτή-
σνβ α σασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν δὲ ἴδητε κυκλου
μένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερουσαλὴμ, τό
τε γνῶτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

τότε

illuc æra minuta duo. Et dixit: Vere dico
uobis, quod uidua hæc pauper plusquam
omnes misit. Nam omnes hi ex eo quod
ipsis exuberat, miserunt in munera dei:
hæc autem ex penuria sua uniuersam sub-
stantiam quam habebat, misit. Et quibusdam
dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus
ac donis ornatum esset, dixit: Ex his quæ
uidetis, uenient dies in quibus non relin
quetur lapis super lapidem qui non diruatur.
Interrogauerunt autem illum, dicentes: Præ-
ceptor, quando hæc erunt, & quod signum quando ista
futura sint? At ille dixit: Videte ne sedu-
camini. Multi enim uenient sub nomine
meo, dicentes, se esse Christum, & tempus
instat. ne igitur sequamini illos. Cæterum
cum audieritis bella & seditiones, nolite
terreri. oportet enim prius hæc fieri, sed non
statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget
gens contra gentem, & regnum aduersus re-
gnum, & terræmotus magni erunt in sin
gulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terricu
lamentaque, & signa de cœlo magna erunt.
Sed ante hæc omnia iniicient uobis ma-
nus suas, & persequentur, tradentes in conci
liabula & carceres, trahentes ad reges ac
præsides propter nomen meum. Contin-
get autem uobis in testimonium. Habete
igitur fixum in cordibus uestris, non esse
præmeditandam defensionem, nam ipse da-
bo uobis os & sapientiam, cui non poterunt
contradicere, neque resistere omnes qui ad-
uersabuntur uobis. Trademini autem etiam a
parentibus & fratribus & cognatis & ami
cis, & morte afficient quosdam ex uobis.
Et eritis inuisi omnibus propter nomen
meum. Et pilus de capite uestro non pe-
rit. Per patientiam uestram possidete ani-
mas uestras. Cum autem uideritis circun-
dari ab exercitibus Hierosolymam, tunc
scitote, quod immineat desolatio eius.

*τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.* καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. *καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.* καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terrã, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationem, resonante mari & fluctu, extabescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorũ quæ superuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate & gloria magna. His autẽ fieri incipientibus, suspicite & attollite capita uestra, qm̃ appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores, cũ protrudunt iam gemmas, cernẽtes ex uobisipsis scitis, qđ iam instet æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote quod instet regnũ dei. Amẽ dico uobis, non præteribit ætas hæc, antequã omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea nõ transibunt. Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, subitusque uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu uero exiens diuersabatur in monte

εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτόν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν
αὐτοῦ.* Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λε-
γομένη πάσχα.* καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαόν.* εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς
εἰς ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον ἰσκαριώτην,
ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα,* καὶ ἀπελ-
θὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη-
γοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχά-
ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ πα-
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ
ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πά-
σχα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰ-
πών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πά-
σχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ θέ-
λεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰ-
σελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστά-
ζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ
εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ
τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ
ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀ-
νώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.
Ἀπελθόντες δέ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ
ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν
αὐτῷ.* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἐπιθυμίᾳ ἐπε-
θύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν.* Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πλη-
ρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμε-
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε
τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γεννήματος
τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἔλθῃ.* καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔ-
κλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ
σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο
ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarũ. Et omnis
populus diluculo uentitabat ad eum, ut
in templo audiret eum. Instabat autẽ XXII
dies festus azymorũ, qui dicit̃ pascha. Et
quærebãt principes sacerdotũ & scribæ,
quomodo Iesum interficerent, timebant
enim plebem. Intrauit autem satanas in
Iudam, cui cognomẽ erat Iscariotes, qui
erat è numero duodecim, abijtque &
locutus est cum principibus sacerdotum
ac magistratibus, queãdmodũ illum tra
deret eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pe-
cuniam illi se daturos. Et ille spopondit,
quærebatq; opportunitatẽ, ut traderet
illum illis sine turba. Venit autẽ dies azy
morum, in qua necesse erat immolari pa
scha. Et misit Petrum ac Ioannẽ, dicens:
Euntes parate nobis pascha, ut edamus.
At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et
dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in
ciuitatẽ occurret homo quidã, uas aquæ
testaceum portans, sequimini eum in do
mum in quam intrat, & dicetis patrisfa-
milias ædium: Dicit tibi magister: Vbi
est diuersorium, ubi pascha cum disci-
pulis meis edam? Et ipse ostendet uobis
cœnaculum magnum stratum, ibi para-
te. Euntes autem inuenerũt sicut dixerat
illis, & parauerũt pascha. Et cũ iam esset
tempestiuũ, accubuit: ac duodecim apo-
stoli cum eo. Et ait illis: Desyderio desy-
deraui hoc pascha comedere uobiscum
anteq; patiar. Dico enim uobis, posthac
nõ edam ultra ex eo, donec compleatur
in regno dei. Et accepto poculo, gratias
egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite in-
ter uos, Dico enim uobis, quod non bi-
bam de fructu uitis, donec regnum dei
ueniat. Et accepto pane, cum gratias egis
set, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est cor-
pus meum, quod pro uobis datur, hoc
facite

σξζ β ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* ὡσαύτως
καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. τοῦ-
το τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί
σξη β μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* πλὴν ἰδοὺ
ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ᾽ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τρα-
πέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται
κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐ-
σξθ α κείνῳ δι᾽ οὗ παραδίδοται.* καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο
συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐ-
σο ϛ τῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.* Ἐγένετο δὲ καὶ
φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ- οζ
ναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζον-
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ δια-
σοα ι κονῶν.* τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ
ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰ-
μι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
ρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
σοβ ε τῇ βασιλείᾳ μου,* καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων
κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.* εἶ-
σογ ι πε δὲ ὁ κύριος, Σίμων σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς οη
ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί-
σοδ δ στις σου.* καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
ἀδελφούς σου.* ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, με-
σοε α τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά-
νατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι πέτρε,
οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς
σοϛ ι ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.* καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή-
ρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπον, οὐθενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, ἀλ-
λὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοί-
ως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω ἱμά-
σοζ η τιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.* λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,
δεῖ

facite in mei recordationem. Similiter & poculum poſtquam cœnauit, dicẽs: Hoc poculum, nouum teſtamentum per ſan-guinem meum, qui pro uobis effundit. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum eſt in menſa. Et filius quidem ho-minis ſecundum quod definitum eſt, ua-dit. ueruntamẽ uæ homini illi per quem proditur. Et ipſi cœperunt quærere inter ſeſe, quis nam eſſet ex ipſis, qui hoc fa-cturus eſſet. Facta eſt autem & cõtentio inter eos, quis eorũ uideretur eſſe maior. Dixit autem eis: Reges gentium domi-nantur eis, & qui poteſtatem habent ſu-per eas, benefici uocantur. Vos autẽ non ſic, ſed qui maior eſt in uobis, fiat ſicut iu-nior: & qui princeps eſt, ſicut qui mini-ſtrat. Nam uter maior eſt, qui accum-bit, an qui miniſtrat? Nonne qui accum-bit? At ego in medio ueſtrũ ſum ut qui miniſtrat: Vos autem eſtis qui perman-ſiſtis mecũ in tentationibus meis. Et ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis ſuper mẽſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duodecim tri-bus Iſraël. Ait autẽ dñs: Simon Simon, ecce ſatanas expetiuit uos, ut cribraret ſi-cut triticũ. ſed ego rogaui pro te, ne defi-ciat fides tua. & tu aliqñ cõuerſus confir-ma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecũ paratus ſum & in carcerẽ, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, nõ canet hodie gallus, priuſquam ter abneges te noſſe me. Et dixit eis: Quando miſi uos ſine ſacculo & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerũt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, q habet ſacculũ tollat, ſimiliter & peram. & qui nõ habet, uendat tunicã ſuã, & emat gladiũ. Dico em̃ uobis: qm̃ adhuc hoc qđ ſcriptũ eſt, oportet

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει.* οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.* καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν. καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέγων.* πάτερ, εἰ βούλει, παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.* ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.* καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.* ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν.* ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε αὐτῷ, ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;* ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου.* καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν.* εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ᾽ αὐτόν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ᾽ ἡμέραν ὄντος μου μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ. ἀλλ᾽ αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.* συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως.* ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū. secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenisset ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Veruntamē non mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrētes in terrā. Et cum surrexisset à deprecatiōe, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabatur Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio? Et percussit unus ex illis seruum principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra, & potestas tenebrarū. Cōprehēsum aūt eum duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petrus uero sequebatur eminus.

μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων, γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγων, ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * καὶ ὑπεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. * εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. * εἶπον δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

* καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. * ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι

φόρους

eminus. Cum autem accendissent ignem in medio aulæ, atq; una consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentē ad lumē, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nō noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi dñi, quomō dixerat ipsi: priusq; gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes. & cū circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes: Vaticinare: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum. Et ut factus est dies, cōuenerunt seniores plebis & principes sacerdotū & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis. qđ si etiam interrogauero, nō respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tēpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desyderamus testimoniū? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius.

XXIII

Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendimus euertentē gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari,

dicentē

φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. * ὁ δὲ πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. σὺ λέγεις. * ὁ δὲ πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλάτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. * εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. * ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ, τε πιλάτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. * πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * ἀλλ' οὐδὲ ἡρώδης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββᾶν. ὅς τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος

dicentẽ ſe Chriſtum regem eſſe. Pilatus autẽ interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille reſpondens illi, ait: Tu dicis. Ait autẽ Pilatus ad principes ſacerdotũ & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualeſcebant, dicentes: Commouet populum, docẽs per uniuerſam Iudæam, exorſus à Galilæa uſq; ad hũc locũ. Pilatus autẽ audita mẽtione Galilææ, ĩterrogauit, num homo, Galilæus eſſet. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionẽ pertineret, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat per id tẽpus. Herodes aũt uiſo Ieſu, gauiſus eſt ualde. Tenebat̃ enim multo iam tẽpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignũ aliquod uiſurũ ab eo fieri. Interrogabat autẽ eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat. Stabant autẽ principes ſacerdotũ & ſcribæ acriter accuſantes eum. Spreuit autẽ illum Herodes cum exercitibus ſuis, cumq; illuſiſſet indutum ueſte ſplendida remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea ſimultas inter eos interceſſerat. Pilatus autem conuocatis principibus ſacerdotũ, & magiſtratib⁹, ac plebe, dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum: & ecce ego corã uobis interrogans, nullũ crimen inuenio in homine iſto ex his de quib⁹ accuſatis eum: ſed ne Herodes quidem, nam remiſi uos ad illũ, & ecce nihil dignũ morte actum eſt ei. Emẽdatũ ergo illũ dimittam. Neceſſe autẽ habebat dimittere eis in feſto unum. Exclamauit autẽ ſimul uniuerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban: qui erat propter ſeditionẽ quandã factam in ciuitate & homicidiũ

q coniectus

τια α βεβλημένος εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ πι-
λᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν ἰη-
σοῦν. οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον,
τιβ δ σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτι-
ον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐ-
τιγ α τὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγά-
λαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατί-
τιδ α σχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. * ὁ
δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.
Ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλη-
μένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ ἰη-
τιε α σοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς
ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τι-
νος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ᾽ ἀγροῦ, ἐπέθηκαν
τις ι αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. * ἠκο-
λούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυ-
ναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. π
Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπε. θυ-
γατέρες ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμέ, πλὴν
ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι
ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακάριαι
αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μα-
στοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς
ὄρεσι, πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, κα-
λύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα
τιζ α ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; * ἤγοντο δὲ
καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆ-
τιη α ναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλού-
μενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, * καὶ τοὺς
τιθ α κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε-
ρῶν. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε. πάτερ, ἄφες αὐτοῖς,
τκ ι οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμεριζόμενοι δὲ
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει
τκα α ὁ λαὸς θεωρῶν. * ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρ-
τκβ ϛ χοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε,
σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ
τκγ β ἐκλεκτός. * ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶ-
ται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐ-
τῷ, καὶ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
τκδ α δαίων, σῶσον σεαυτόν. * ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ
γεγραμ-

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus lo-
cutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifi
ge eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid
em̃ mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale
comperio in eo. castigatũ ergo dimittam
illũ. At illi instabant uocib9 magnis, po-
stulantes ut crucifigeret̃, & inualescebant
uoces eorũ, ac summorũ sacerdotũ. Et Pi
latus adiudicauit ut fieret qđ illi postula
bant. Dimisit autẽ illis eũ, qui ꝑpter se-
ditionẽ & homicidiũ cõiectus fuerat in
carcerẽ, quẽ poposcerant, Iesum uero tra
didit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ,
apprehẽderũt Simonẽ quendã Cyrenẽ
sem uenientẽ è rure, & imposuerũt illi cru
cem ut portaret post Iesum. Sequebatur
autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ,
quæ plangebant & lamẽtabant̃ eũ. Con
uersus autẽ ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hie
rusalẽ, nolite flere suꝑ me, sed suꝑ uobis-
ipsis flete, & super filijs uestris. Q m̃ ecce
uenĩet dies in quib9 dicẽt: Beatæ steriles,
& uẽtres qui nõ genuerũt, & ubera quæ
nõ lactauerũt. Tunc incipiẽt dicere mon
tibus: Cadite suꝑ nos: & collib9, operite
nos. Quia si in humido ligno hæc faciũt,
in arido quid fiet? Ducebant̃ autẽ & alij
duo facinorosi cũ eo ut interficerent̃. Et
postq̃ uenerũt in locũ, qui uocat̃ Calua
ria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos,
unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus autẽ
dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt em̃
quid faciãt. Diuidentes uero uestimẽta
eius, miserũt sortẽ. Et stabat populus spe
ctans, & deridebant eum principes cum
eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum,
si hic est ille Christus, ille dei electus. Illu
debãt aũt ei & milites accedẽtes, & acetũ
offerẽtes ei, dicẽtesq́: Si tu es ille rex Iu-
dæorũ, saluũ te fac. Erat aũt & inscriptio
scripta

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.* εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.* ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,* καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.* καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. πάτερ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.* ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.* καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.* καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ,* καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.* καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες αἳ τινὲς ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.* ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ μὲν

ſcripta ſup eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Iudæorũ. Vnus autẽ de his qui pẽdebant facinoroſorũ, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſerua teipſum & nos. Reſpondens autẽ alter, increpabat eum, dicens: Ne times quidẽ tu deum, quod in eadẽ damnatione es? Et nos quidẽ iuſte, nam digna factis recipim9, hic uero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum: Dñe, memento mei, cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Erat autẽ ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt ſuper totam terram uſq; ad horam nonam. Et obſcuratus eſt ſol, & uelum templi ſciſſum eſt medium. Et cum clamaſſet uoce magna Ieſus, ait: Pater, in manus tuas cõmendabo ſpiritũ meũ. Et hæc cum dixiſſet, expirauit. Cum uidiſſet autem centurio, qđ accidit, glorificauit deum, dicẽs: Vere hic homo iuſtus erat. Et omnes turbæ eorũ qui ſimul acceſſerãt ad ſpectaculũ iſtud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Stabant autẽ omnes noti eius procul, & mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioſeph, decurio, qui erat uir bon9 ac iuſtus, hic nõ conſenſerat conſilio ac facto eorũ, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipſe regnũ dei: Hic acceſſit ad Pilatũ & poſtulauit corp9 Ieſu, & depoſitũ inuoluit ſindoni, & poſuit illud in monumẽto qđ erat in lapide exciſum, in quo nondũ quiſq; poſitus fuerat. Et dies erat paraſceue, & ſabbatum illuceſcebat. Subſecutæ aũt mulieres q̃ cũ eo uenerãt de Galilæa, uiderũt monumentũ, & quẽ admodũ poſitũ erat corp9 ei9. Reuerſæ uero, parauerũt aromata & unguẽta, ac

μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.
τλϛ α *τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος,
ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν
ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ τὸν
λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τού-
του, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ β ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. *ἐκφόβων δὲ γενο-
μένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς
τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα
μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ᾽ ἠγέρθη.
μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γα-
λιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πα-
ραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτω-
λῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
τλη β στῆναι. καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. *καὶ
ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν
πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοι-
τλθ ι ποῖς. *ἦν δὲ ἡ μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα,
καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ
ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. καὶ ἐ-
φάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήμα-
τα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀ-
ναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύ-
ψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀ-
τμ κ πῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. *καὶ
ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐ- ϖγ
τῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους
ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα ἐμμαούς,
καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων
τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἰη-
σοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλ-
μοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐ-
τόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι,
οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦν-
τες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ
ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. σὺ μόνος
παροικεῖς ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενό-
μενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ
εἶπεν

ſabbato quidem quieuerunt ſecundum
præceptum. Vno autem ſabbatorũ XXIIII
profundo crepuſculo, uenerũt ad monu-
mentum, portantes quæ parauerant aro
mata, & nonnullæ cum illis. Repererunt
autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, &
ingreſſæ nõ inuenerunt corpus dñi Ieſu.
Et factũ eſt dum mẽte cõſternatæ eſſent
de hoc, ecce duo uiri ſteterunt iuxta illas
in ueſtib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauiſſent
autẽ, & declinarẽt uultũ in terrã, dixerũt
ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mor-
tuis? Nõ eſt hic, ſed ſurrexit. Recordami
ni ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa
eſſet, dicẽs, qđ oportuerit filiũ hominis
tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & cru-
cifigi, & die tertio reſurgere. Et recordatæ
ſunt uerborum eius, & regreſſæ à monu-
mento nunciauerũt hæc om̃ia illis unde-
cim, & cæteris om̃ibus. Erat autẽ Maria
Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi,
& cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebant
ad apoſtolos hæc. Et uiſa ſunt apud illos
ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; credi-
derũt illis. Petrus autẽ ſurgẽs cucurrit ad
monumentũ, & ꝓſpiciẽs uidit linteami-
na ſola poſita, & abijt, apud ſemetipſum
mirans qđ acciderat. Et ecce duo ex illis
ibant eodẽ die in caſtellum, quod aberat
ſpatio ſtadiorũ ſexaginta ab Hieroſoly-
mis, nomine Emaus, & ipſi cõfabulaban
tur inter ſe de his om̃ib⁹ quæ acciderant.
Et factũ eſt dum cõfabularent̃, ac diſpu
tarent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat
unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ teneban-
tur, ne eum agnoſcerent. Et ait ad illos:
Qui ſunt hi ſermones q̃s confertis inter
uos ambulantes, & eſtis triſtes? Ac re-
ſpõdẽs unus, cui nomẽ Cleopas, dixit ei:
Tu ſol⁹ peregrin⁹ es Hieroſolymis, neq;
cognouiſti quæ facta ſunt illic his dieb⁹?
Quibus

εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ
ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης,
δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ
παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ
ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θα
νάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζο-
μεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσρα
ήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύ/
την ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφοῦ ταῦτα ἐγένον
το. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστη-
σαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριαὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖ-
ον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγου
σαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέ
γουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς
καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ
αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς
τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλη
σαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χρι
στὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξά
μενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφη
τῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γρα
φαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώ
μην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορ
ρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέ-
γοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν
ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖ-
ναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆ-
ναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγη
σε καὶ κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ δι-
ηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ
τόν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ
εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ
ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερου
σαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα,
καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύρι
ος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο
τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλά
σει τοῦ ἄρτου.* ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων,
αὐτὸς

τμα̅
θ

Quib9 ille dixit: Quæ? Et dixerūt ei: De
Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, po
tens opere & sermone corā deo & toto
populo: & quō eum tradiderunt summi
sacerdotes, & principes nostri in conde-
mnationem mortis, & crucifixerūt eum.
Nos autē sperabamus, eum esse illū qui
redēpturus esset Israel. Atqui super hæc
omīa terti9 dies est hodie, qđ hæc facta
sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis
attonitos reddidere nos, quæ diluculo
peruenerūt ad monumentū, & nō inuen
to corpore ei9, uenerūt, dicētes, se etiā ui-
sionē angelorū uidisse, q dicerēt eū uiue-
re. Et abierūt quidā eorū q erāt nobiscū
ad monumētū, & ita repererūt, sicut mu/
lieres dixerāt, ipm ꝟo nō uiderūt. Et ipse
dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad cre
dendū in omīb9, quæ locuti sunt ꝓphe-
tæ: Nonne hæc oportuit pati Christū, &
intrare in gloriā suā? Et exorsus à Mose
& omībus ꝓphetis, interpretabať illis in
omīb9 scripturis quæ de ipso erāt. Et ap-
propinquauerūt castello q̊ ibant, & ipse
præseferebat se longius ire. Et coēgerunt
illū, dicētes: Mane nobiscū, qm̄ uergit ad
uesperā, & inclinatus est dies. Et intrauit
ut maneret cū illis. Et factū est dū accum
beret cū eis, accepit panē & benedixit ac
fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt
oculi eorū, & agnouerunt eū, & ipse eua/
nuit à cōspectu eorū. Et dixerūt inter se:
Nōne cor nostrū ardebat in nobis, dum
loquereť nobis in uia, & aperiret nobis
scripturas? Et surgētes eadē hora regressi
sunt Hierosolymā, & inuenerūt cōgrega
tos undecim, & eos qui cū illis erāt, dicen
tes: Surrexit dn̄s uere, & apparuit Simo
ni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in
uia, & quomō fuisset agnitus sibi ex fra-
ctione panis. Dum autē hæc loquuntur,

 stetit

αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.

τμβ̄ θ

* ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

τμγ̄ ι

* εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ᾽ ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

βίος

ſtetit Ieſus ipſe in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauefacti uero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritũ uidere. Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcẽdunt in cordibus ueſtris? Videte manꝰ meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Cõtrectate me & uidete, quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ habet, ſicut me uidetis habere. Et cũ hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac pedes. Adhuc autẽ illis nõ credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partẽ piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conſpectu illorũ comedit. Et dixit ad eos: Hæc ſunt uerba, quæ locutus ſum ad uos, cum adhuc eſſem uobiſcum: quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent ſcripturas, & dixit eis: Sic ſcriptũ eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari ſub nomine eius pœnitentiam ac remiſſionem peccatorũ in omnes gentes, initio facto ab Hieroſolymis. Vos autem eſtis teſtes horũ. Et ecce ego mitto promiſſum patris mei ſuper uos. Vos autẽ ſedete in ciuitate Hieruſalem, quoaduſq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras uſq; in Bethaniam, & ſublatis in altum manibus ſuis, benedixit eis. Et factum eſt dum benediceret illis, receſſit ab eis, ac ferebat in cœlũ. Et ipſi adorato eo, regreſſi ſunt Hieroſolymã cum gaudio magno, & erant ſemper in templo, laudantes & benedicẽtes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ἰωάννης ὃν Ἰησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς Ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ὑπὸ Ἡρώδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ Κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τηνικαῦτα τοῦ τῶν Ἐβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν Χριστὸν πρὸ Μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γέννησιν αὐτοῦ εἰπεῖν. καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν· ἀναγνοὺς γὰρ Ματθαίου, Μάρκου, καὶ Λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῆς ἱστορίας, καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνιαυτοῦ μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν Ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συντάξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν διετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν Ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτήν, τὰς πράξεις διέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέτρασιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι Ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἴργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολήν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἥτις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐστι πρώτης μέν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δέ, ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, Ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγονται. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ Ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα Ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς Παπίαν τὸν τούτου ἀκροατὴν ἔλθωμεν διηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ Νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος Δομετιανοῦ, εἰς Πάτμον νῆσον περιορισθείς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν. Ἰουστῖνος μάρτυς καὶ Εἰρηναῖος, σφαγέντος δὲ Δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ἐπὶ Περτίνακος εἰς Ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς Ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἠξιώθη τῆς κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ καμνούσης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν Χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τῷ πατρὶ μεταχειριζόμενος. οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ᾽ ἁλιευτικῆς τέχνης. Βηθσαϊδὰ γὰρ τοῦτον διήνεγκεν. ἀλλ᾽ ὅμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥσπερ ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων περὶ τὸ σωματικὸν τοῦ Χριστοῦ. μηδὲν δὲ περὶ τῆς πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων. δέος ἦν μήποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν Χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ Μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

πρὸς γεννηθῆναι. ὃ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης
περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως διαλαμβάνει. καίτοι οὖν δὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημονεύντων καταλεί-
ψας, φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγρά-
ψαι περὶ ἄνω γεννήσεως, διὰ ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῶν δογμα-
τιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν ἰησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελι-
στῶν ἀνεγνούς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τῆς περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρῖναι δὲ, ὡς ὑ-
γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μέντοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι.
ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι διέγνω καὶ προσθεῖναι διὰ τοῦ οἰκείου
εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐξόριστος διατελῶν μετὰ τριάκοντα δύο ἔ-
τη τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης παρὰ κυρίῳ, ὡς ἁπλοῦς
τε καὶ πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέσταιος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἤγουν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ
τὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας, μακάριοι γάρ φη-
σιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ
πῶς, ἄκουε. ἰωσὴφ ὁ τῆς πανάγνου θεοτόκου μνηστήρ. ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσ-
σαρας ἄρρενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τῆς σα-
λώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυ-
ρίου ὁ ἰωσήφ. τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥστε
καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆς τε μητρὸς αὐ-
τοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μήτηρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρη-
νική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτῆς. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἥ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους,
καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μήτηρ γίνεται τῆς θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν.
τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυ-
τὴν, οὐκ εἰκὸς τῆς θείας ἀξιωθῆναι τῆς θείας χάριτος. ἐπισκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιώτερον
συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται
ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντῆς διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου με-
γαλοφωνίαν, καὶ τὴν θεοτόκον. ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μήτηρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τῆς ἐξη-
γήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τῆς τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

Εὐαγ-

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.* Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι᾽ αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ᾽ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.* Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ᾽ ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.* Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

IN principio erat sermo, & sermo erat apud deum, & deꝰ erat ille sermo. Hic erat in principio apud deũ. Omnia per ipsum facta sunt: & sine eo factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nõ apprehenderunt. Erat homo missus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaret̃ de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnẽ hominem uenientẽ in mundũ. In mũdo erat, & mundus ꝑ ipsum factus est, & mũdus eũ nõ cognouit. In sua uenit, & sui eum nõ receperũt. Quotq̃t autẽ receperũt eũ, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his q̃ credidissent in nomẽ ipsiꝰ: Qui nõ ex sanguinibꝰ, neqꝫ ex uoluntate carnis, neqꝫ ex uolũtate uiri, sed ex deo nati sũt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis, & cõspeximꝰ gloriã eius, gloriã uelut unigeniti à patre, plenus gratia & ueritate.

ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο. * Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευΐτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτίζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε προφήτης; * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων. ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * ταῦτα ἐν βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ ἰωάννης τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης, λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ

ueritate. Ioannes testatur de ipso, & clamat, dicens: Hic erat de quo dicebam, qui cum me sequeretur, antecessit me, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Mosen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum exorta est. Deum nemo uidit unquam: Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserant Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, inquiens, non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es tu propheta ille? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Helias, neq; propheta? Respõdit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed medius uestrum stat quem uos nescitis. Ipse est qui cum me sequeret̃, antecessit me, cuius ego nõ sum dignus ut soluam corrigiam calciamẽti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. Postero die uidet Ioannes Iesum uenientẽ ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatũ mundi. Hic est de quo dicebam: Post me uenit uir, qui me antecessit, quia prior me erat, & ego nesciebam eum. sed ut manifestus fiat Israëli, propterea ueni ego aqua baptizans. Et testatus est Ioannes, dicens: Vidi spiritũ descendentẽ specie

ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμενεν ἐπ᾽ αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ᾽ αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς. τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. * εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. * τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναήλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναήλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & mansit super eum, & ego nõ nouerã eum, sed qui misit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritũ descendentẽ ac manentẽ super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi & testatus sum, hunc esse filium dei. Postero die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, & intuitus Iesum ambulantẽ, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierũt eum duo discipuli loquentẽ, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & conspicatus eos sequẽtes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, si interpreteris, magister, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uideruntq; ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: Hora autem erat ferme decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est, si interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod sonat, si interpreteris, lapis. Postero die uoluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanaël, & dicit ei: De quo scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Nathanaël: À Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Iesus Nathanaël uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israëlita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti? Respondit Iesus,

ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιπ-
πον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε.
ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαβ-
βεί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πι-
στεύεις, μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ,
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν
οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ
θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐ-
πὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ᾱ *Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένε-
το ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ
ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος
οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶ-
νον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ
καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ
μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑ-
μῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ
κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων,
χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
τος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέ-
γει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρ-
χιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ
ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον,
καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδει-
σαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμ-
φίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς
ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι,
καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ
τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύ-
την ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς
ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν
δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
ιδ θηταὶ αὐτοῦ. *μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερ-
ζ ναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
κ̄ οὐ πολλὰς ἡμέρας. *καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πά-
α σχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα
ὁ ἰησοῦς

Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus uo-
caret cum esses sub ficu, uidebam te. Re-
spondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu
es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Re-
spondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi,
uidebam te sub ficu, credis: maiora his
uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uo-
bis: posthac uidebitis cœlum apertum,
& angelos dei ascendentes ac descenden-
tes super filium hominis.

II Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana
Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus
est autem & Iesus ac discipuli eius ad nu-
ptias. Et ubi defecisset uinum, dicit ma-
ter Iesu ad eum: Vinum non habent.
Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mu-
lier? Nondum uenit hora mea. Dicit
mater eius ministris: Quodcunque dixe-
rit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ
hydriæ sex positæ secundum purificatio-
nem Iudæorum, capientes singulæ me-
tretas binas aut ternas. Dicit ei Iesus:
Implete hydrias aqua. Et impleuerunt
eas usque ad summum. Et dicit eis:
Infundite nunc, & ferte architriclino: &
tulerunt. Postquam autem gustasset
architriclinus aquam in uinum uer-
sam, neque sciret unde esset, sed mini-
stri sciebant qui hauserant aquam, uo-
cat sponsum, & dicit ei: Omnis homo
primo loco bonum uinum ponit, & cum
inebriati fuerint, tunc id quod deterius
est. Tu seruasti bonum uinum usque ad
hoc tempus. Hoc ædidit initium signo-
rum Iesus in Cana Galilææ, & manife-
stauit gloriam suam, & crediderunt in
eum discipuli eius. Post hæc descendit
Capernaum ipse & mater eius, & fra-
tres eius, & discipuli eius, & ibi man-
serunt non multis diebus. Et in propin-
quo erat pascha Iudæorum, & ascendit
Iesus

ὁ ἰησοῦς.* καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦν-
τας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ
τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας
φραγγέλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βό-
ας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ
τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ-
θεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός
μου, οἶκον ἐμπορίου.* ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆ-
λος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.* ἀπεκρί-
θησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί
σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;
* ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. λύσα-
τε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε-
ρῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος,
καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖ-
νος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπί-
στευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰη-
σοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα
ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς,
διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ
χρείαν εἶχεν, ἵνά τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώ-
που. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό-
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος
ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ.
ῥαββεί, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα
δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ᾽ αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη-
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;

μὴ

Iesus Hierosolymam. & reperit in tem-
plo eos qui uendebant boues & oues
& columbas, & numularios sedentes.
Et cum fecisset flagellum è funiculis,
omnes eiecit è templo, oues simul ac
boues, & numulariorum effudit æs,
mensasq́ subuertit. Et his qui columbas
uendebant, dixit: Auferte ista hinc, nec
facite domum patris mei, domum mer-
catus. Recordati uero sunt discipuli eius,
qđ scriptũ est: Zelus domus tuæ exedit
me. Responderunt ergo Iudæi, & dixe-
runt ei: Quod signũ ostendis nobis, qđ
ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis:
Destruite templum hoc, & in tribus die-
bus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi:
Quadraginta & sex annis extructum
est templum hoc, & tu in tribus diebus
eriges illud? At ille dicebat de templo
corporis sui. Cum ergo resurrexisset è
mortuis, recordati sunt discipuli eius qđ
hoc dixisset, & crediderunt scripturæ, &
sermoni quem dixerat Iesus. Cum au-
tem esset Hierosolymis in pascha in die
festo, multi crediderunt in nomen eius,
uidentes signa eius quæ ædebat. Ipse au
tem Iesus non credebat semetipsum eis,
eo quod ipse nosset omnes, nec opus ha
beret, ut quisq́ testaret̃ de homine. Ipse
enim sciebat, quid esset in homine.

Erat autem homo ex pharisæis, III
Nicodemus nomine, princeps Iudæo-
rum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit
ei: Rabbi, scimus quod à deo ueneris
magister. Nemo enim potest hæc si-
gna facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus
cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei:
Amen amẽ dico tibi: nisi quis natus fue-
rit è supernis, non potest uidere regnum
dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quo-
modo potest homo nasci cum sit senex?

r Num

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρί-
θη ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή
τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ
δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι. καὶ
τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά
ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς
γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,
καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας
πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ
πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀ-
πεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύ-
ναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ
εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ,
καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι,
ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν
μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ
λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ
οὐκ ἐπιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια,
πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐ-
ρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς
μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ
ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν
κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔ-
δωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀ-
πόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀ-
πέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον,
ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσ-
μος δι᾽ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται.
ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπί-
στευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ.
αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν
εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι
μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονη-
ρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσ-
σων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ
φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν
τὴν

Num potest in uentrem matris suæ ite-
rum introire, ac nasci ? Respondit Iesus:
Amen amen dico tibi: nisi quis natus fue
rit ex aqua & spiritu, non potest introire
in regnum dei. Quod natum est ex car-
ne, caro est: & quod natum est ex spi-
ritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi
tibi, oportet uos nasci è supernis. Spi-
ritus ubi uult spirat, & uocem eius au-
dis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat.
Sic est omnis qui natus est è spiritu.
Respōdit Nicodemus, & dixit ei: Quo-
modo possunt hæc fieri ? Respondit
Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israë
lis, & hæc ignoras ? Amen amen dico
tibi: quod scimus, loquimur: & quod ui-
dimus, testamur: & testimonium no-
strum non accipitis. Si terrena dixi uo-
bis, & non creditis, quomodo si dixero
uobis cœlestia, credituri sitis ? Et nemo
ascendit in cœlum, nisi qui descendit è
cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et
sicut Moses exaltauit serpentem in de-
serto, ita exaltari oportet filium homi-
nis: ut omnis qui credit in eum, non pe-
reat, sed habeat uitam æternã. Sic enim
deus dilexit mundum, ut filium suum
unigenitum daret: ut omnis qui credit
in eum, non pereat, sed habeat uitam
æternam. Non enim misit deus filium
suum in mundum, ut condemnet mun-
dum, sed ut seruetur mundus per eum.
Qui credit in eum, non condemnatur.
Qui uero non credit, iam condemnatus
est, quia non credidit in nomẽ unigeniti
filij dei. Hæc est autẽ cõdemnatio, quod
lux uenit in mundũ, & dilexerunt homi-
nes magis tenebras quã lucem. Erant eñ
eorũ mala opera. Omnis enim qui ma-
la agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne
arguant̃ opera ipsius. Qui autẽ operat̃
ueritatẽ,

τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φα
νερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργα-
σμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μα
θηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ
διέτριβε μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. * Ἦν δὲ
καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σα
λείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγί-
νοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * Οὔπω γὰρ ἦν βε-
βλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.* Ἐγέ
νετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου με
τὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς
τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεὶ, ὃς ἦν
μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρ-
τύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρ-
χονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ
εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐ-
δὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
* αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ
ἐγὼ ὁ Χριστὸς, ἀλλ᾽ ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ
ἔμπροσθεν ἐκείνου.* ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμ
φίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς
καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φω-
νὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πε-
πλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλα-
ττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων
ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς
γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω
πάντων ἐστί, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο
μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβά
νει. ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγι-
σεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστει-
λεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ
ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα.* ὁ πα
τὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ
χειρὶ αὐτοῦ.* ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν
αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν,
ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρι
σαῖοι, ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ,
καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰωάννης, καίτοιγε Ἰησοῦς αὐ-
τὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ᾽ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
ἀφῆκε

ueritatem, uenit ad lucem: ut conspicua
fiant facta ipsius, quod per deum sint fa
cta. Post hæc uenit Iesus & discipuli eius
in terram Iudæam, & illic morabatur cum
eis, ac baptizabat. Baptizabat autē & Io
annes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ
multæ erant illic, & ueniebant ac baptiza
bantur. Nondum enim coniectus fue-
rat Ioannes in carcerem. Orta est autem
quæstio ex discipulis Ioannis cū Iudæis
de purificatione. Et uenerunt ad Ioan-
nem, & dixerūt ei: Rabbi, qui erat tecum
trans Iordanē, cui tu testimonium perhi
buisti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt
ad eum. Respondit Ioannes, & dixit:
Non potest homo accipere quicquam,
nisi fuerit ei datum e cœlo. Ipsi uos testes
estis, quod dixerim: non sum ego Chri-
stus, sed missus sum ante illum. Qui ha-
bet sponsam, sponsus est: amicus autem
sponsi qui stat & audit eum, gaudio gau
det ꝓpter uocem sponsi. hoc ergo gau-
dium meum impletum est. illum opor-
tet crescere, me uero minui. Qui e super-
nis uenit, supra omnes est. Qui e terra
ꝓfectus est, terrenus est, & e terra loquitur.
Qui e cœlo uenit, supra omnes est: & quod
uidit & audiuit, hoc testatur, & testimo-
nium eius nemo accipit. Qui accepit eius
testimonium, is obsignauit, quod deus
uerax sit. Nam is quē misit deus, uerba
dei loquitur: Non enim huic ad mensu-
ram dat deus spiritū. Pater diligit filium,
& omnia dedit illi in manum. Qui credit
in filium, habet uitam æternam: qui au-
tem incredulus est filio, non uidebit ui-
tam, sed ira dei manet super eum.

IIII Vt ergo cognouit dominus, audisse
pharisæos, quod Iesus plures discipulos fa
ceret, & baptizaret, quam Ioannes: quanquam
Iesus ipse nō baptizaret, sed discipuli eius:

λβ
ζ
λγ

* Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς
τὴν γαλιλαίαν. * Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι
διὰ τῆς σαμαρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν
τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον
τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ
αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς
κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕ-
τως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται
γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέ-
γει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μα-
θηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν,
ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι, λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυ-
νὴ ἡ σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐ-
μοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτι-
δος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρεί-
ταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤ-
δεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων
σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔ-
δωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή,
κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ
βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ
μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, ὃς ἔδω-
κεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε,
καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐ-
τοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ.
πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψή-
σει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ
ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶ-
να. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν
αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι
τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι
ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπα-
γε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.
ἀπεκρίθη ἡ γυνή, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω
ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας,
ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔχες,
καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀλη-
θὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεω-
ρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν
τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέ-
γετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Ga-
lilæam. Oportebat autem eum transire
per Samariam. Venit ergo in ciuitatem
Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta præ-
dium, quod dedit Iacob Ioseph filio
suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus er-
go fatigatus ex itinere, sedebat sic super
fontem: Hora erat fermè sexta: Venit
mulier Samaritana, ut hauriret aquam.
Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam.
Nam discipuli eius abierant in ciuitatē,
ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier
illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus
cum sis, potum à me poscis quæ sum mu-
lier Samaritana? Non enim commer-
cium habent Iudæi cum Samaritanis.
Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires do-
num dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi
quod bibam: tu petisses ab eo, & dedis-
set tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier:
Dñe, neq; quo haurias, habes: & puteus
profundus est, unde ergo habes aquam
illam uiuam? Num tu maior es patre
nostro Iacob, qui dedit nobis puteum,
& ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora
eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis
qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū. Quis-
quis autē biberit ex aqua quā ego dabo
ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam
ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salien-
tis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Do-
mine, da mihi istam aquā ut non sitiam,
neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit
ei Iesus: Vade, uoca uirum tuum, & ueni
huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non
habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixi-
sti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros
habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus
uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Do-
mine, uideo qd' ꝓpheta es tu. Patres no-
stri in monte hoc adorauerūt, & uos di-
citis:

γετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅ-
που δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς.
γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε
οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύ-
μοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προ-
σκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν
ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων
ἐστίν. ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ
ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ
πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ
πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας
αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦν
τας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι με-
σίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν
ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέ-
γει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ
ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύ-
μασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς
μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ᾽ αὐτῆς;
ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀ-
πῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώ-
ποις. Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάν
τα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;
ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς
αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ, λέγοντες· ῥαββεὶ, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς. Εγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλή-
λους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμα ἐστὶν, ἵνα ποιῶ
τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω
αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τε-
τράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ
λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑ-
μῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί
εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν
λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰ-
ώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ
θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθι-
νός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ
θερίζων

citis : quod Hieroſolymis eſt locus, ubi
oporteat adorare. Dicit ei Ieſus: Mulier,
crede mihi, uenit hora quando neqꝫ in
monte hoc, neqꝫ Hieroſolymis adorabi-
tis patrem. Vos adoratis quod neſcitis,
nos adoramus quod ſcimus. quia ſalus
ex Iudæis eſt. Sed uenit hora & nunc eſt,
quando ueri adoratores adorabunt pa-
trem ſpiritu ac ueritate. Nam & pater ta
les quærit qui adorēt ipſum. Spiritus eſt
deus, & eos qui adorant eum, ſpiritu ac
ueritate oportet adorare. Dicit ei mu-
lier: Scio quod Meſſias uenturus eſt,
qui dicitur Chriſtus. cum ergo uenerit
ille, nobis nunciabit oīa. Dicit ei Ieſus:
Ego ſum qui loquor tibi. Et continuo
uenerunt diſcipuli eius, & mirabantur,
quod cum muliere loqueretur. Nemo ta
men dixit: quid quæris, aut cur loqueris
cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuam
mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis
hominibus: Venite, uidete hominē, qui
dixit mihi omnia quæcunqꝫ feci. num
hic eſt ille Chriſtus? Exierunt ergo è ciui
tate, & ueniebant ad eum. Interea roga-
bant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, co-
mede. Ille autem dixit eis: Ego cibum
habeo comedendum, quem uos neſci-
tis. Dicebāt ergo diſcipuli inter ſe: Nun-
quis attulit ei quod ederet? Dicit eis Ie-
ſus: Meus cibus eſt, ut faciam quod uult
is qui miſit me, & perficiam opus eius.
Nonne uos dicitis: adhuc quatuor men-
ſes ſunt, & meſſis ueniet? Ecce dico uo-
bis, attollite oculos ueſtros, & uidete re-
giones, quoniam albæ ſunt iam ad meſ-
ſem. Et qui metit, mercedem accipit: &
congregat fructum in uitam æternam:
ut & qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui
metit. In hoc enim eſt ſermo uerus,
qđ alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui

 metit.

θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ
ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ
δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυ
ναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα
ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμα/
ρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ
ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους
ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναι
κὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πι
στεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν,
ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χρι
στός.* Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖ-
θεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.* Αὐτὸς γὰρ
ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰ-
δίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.* ὅτε οὖν ἦλθεν
εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλι
λαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱερο
σολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς
τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν
κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ
οἶνον.* καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς
ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν,
ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα
καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἤμελ/
λε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς
αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ
μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλι/
κός. κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παι
δίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πορεύου, ὁ υἱός
σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λό/
γῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤ/
δη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ
ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγον/
τες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ᾽ αὐ/
τῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶ/
πον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν
αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐ/
κείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ὁ
υἱός

metit. Ego misi uos ad metendum, quod
uos non laborastis. Alij laborauerunt, &
uos in labores eorum introistis. Ex ciui-
tate autem illa multi crediderunt in eum
Samaritanorũ propter sermonẽ mulie-
ris, testificantis, quod dixisset sibi omnia,
quæcunque fecisset. Cum uenissent ergo
ad illum Samaritani, rogauerunt eum
ut apud se maneret. & mansit ibi duos
dies. Ac multo plures crediderũt propter
sermonẽ ipsius. & mulieri dicebant: Iam
non propter tuam orationem credimus.
ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic
est uere seruator mundi Christus. Post
duos autẽ dies exijt inde, & abijt in Ga-
lilæam. Ipse enim Iesus testatus est, qđ
propheta in sua patria honorem nõ ha-
beret. Cum ergo uenisset in Galilæam,
exceperunt eum Galilæi, cum omnia ui-
dissent, quæ fecerat Hierosolymis in die
festo. & ipsi enim uenerant ad diem fe-
stum. Venit ergo Iesus iterum in Cana
Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et
erat quidam regulus, cuius filius infirma
batur Capernaum. Hic cum audisset,
quod Iesus aduenisset à Iudæa in Ga-
lilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut
descenderet, ac sanaret ipsius filium: Si-
quidem is agebat animam. Dixit ergo
Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia ui-
deritis, non creditis. Dicit ad eum regu-
lus: Domine, descende priusquam moriatur
filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius
tuus uiuit. Credidit homo sermoni quẽ
dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autẽ eo de-
scendente, serui occurrerũt ei, & nunciaue
runt, dicẽtes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus
est ergo horã ab eis, in qua melius habuis
set. Et dixerunt ei: heri hora septima reli-
quit eũ febris. Cognouit ergo pater, qđ
illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus,
filius

υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

λη α

* Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ζ Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενίᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββοτόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον,

λθ

* Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν, ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγελε τοῖς Ἰουδαίοις. ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο

ἐδίωκον

filius tuus uiuit.& credidit ipſe & domus eius tota. Hoc iterũ ſecũdũ ſignũ ædidit Ieſus cũ ueniſſet à Iudæa in Galilæam.

V

Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorũ, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam. Eſt autẽ Hieroſolymis ad probaticã piſcina, quæ nominatur Hebraice bethſeda, quinq; porticus habẽs, in his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorũ, expectantiũ aquæ motũ. Angelus enim deſcendebat certo tẽpore in piſcinam, & turbabat aquã. Itaq; qui primus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ, ſanus fiebat, à quocunq; detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cum uidiſſet Ieſus decumbentem, & cognouiſſet, quod iam multũ temporis morbo teneret, dicit ei: Vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine, hominẽ nõ habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me deſcendit. Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabatũ tuum, & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, & ſuſtulit grabatum ſuũ, & ambulabat. Erat autẽ ſabbatũ in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei, qui ſanatus fuerat: Sabbatũ eſt, nõ licet tibi tollere grabatũ. Reſpondit eis: Qui me ſanũ fecit, is mihi dixit: tolle grabatũ tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatũ tuũ, & ambula? Is aũt qui ſan9 fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Ieſus eñ ſubduxit ſe qđ turba eſſet eo in loco. Poſtea reperit eũ Ieſus in tẽplo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne quid deteri9 tibi cõtingat. Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, qđ Ieſus eſſet à q̃ ſanat9 fuiſſet. Ac ꝑpterea

ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. * Ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. ὅτι

μ / α

μα

persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quod ista fecisset in sabbato. Iesus autem respondit eis: Pater meus ad hoc usq; temporis operat᷑. & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset deum, æqualem se faciens deo. Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorẽt filium, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui misit illum. Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicandi quoq;. quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia ueniet hora, in qua omnes qui in monumẽtis sunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in resurrectionẽ cõdemnationis. Non possum ego ex meipso facere quicq̃. Sicut audio, iudico, & iudiciũ meũ iustum est, quia

μβ α μγ ι *ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέ
λημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.* Ἐὰν ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ
ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ
ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία,
ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς
ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ
δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβά
νω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαί
νων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι
πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω
μδ γ τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ ἰωάννου. * τὰ
γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ, ἵνα τε-
λειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέ-
σταλκε. Καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς
μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐ-
τοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ
με ι ἑωράκατε, *καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχε-
τε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐ-
κεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶ-
τε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐ-
ταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν
αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλ-
θεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ
ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ᾽ ἔγνωκα ὑμᾶς,
ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.
ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς
δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλ-
λήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν
παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖ-
τε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν
πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν μωσῆς,
εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε μω
σῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖ-
νος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν
μς α οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύ-
σετε;* Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς πέραν

quia non quæro uoluntatem meam, sed
uoluntatem eius qui misit me, patris. Si
ego testimoniũ perhiberem de meipso,
testimonium meum non esset uerum.
Alius est qui testimonium perhibet de
me, & scio uerum esse testimoniũ, quod
testatur de me. Vos misistis ad Ioannẽ,
& is testimonium reddidit ueritati. Ego
autem non ab homine testimonium ac-
cipio, sed hæc dico, ut uos salui sitis. Ille
erat lucerna ardens & lucens, uos autem
uoluistis ad temp9 exultare in luce eius.
At ego testimonium habeo maius testi-
monio Ioannis. Opera enim quæ dedit
mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam
opera quæ ego facio, testantur de me,
quod pater miserit me. Et qui misit me
pater, ipse testatus est de me. Neq; uo-
cem eius unquam audistis, neq; speciem
eius uidistis. & sermonem eius non ha-
betis, in uobis manentẽ: quia quem misit
ille, huic uos nõ creditis. Scrutamini scri-
pturas, quia uos uidemini uobis in ipsis
uitam æternam habere: & illæ sunt, quæ
testantur de me, nec uultis uenire ad me,
ut uitam habeatis. Gloriam ab homini-
bus non accipio, sed cognoui uos, quod
dilectionem dei non habeatis in uobis.
Ego ueni nomine patris mei, nec recipi-
tis me. Si alius uenerit nomine suo, illum
recipietis. Quomodo uos potestis cre-
dere, qui gloriam à uobis inuicem acci-
pitis, & gloriam quæ à solo deo profici-
scitur, non quæritis? Nolite putare, quod
ego accusaturus sim uos apud patrem.
Est qui accusat uos Moses, in quo uos
speratis. Si enim credidissetis Mosi, cre-
didissetis utiq; mihi, de me enim ille
scripsit. Si autem illius scriptis non cre-
ditis, quomodo uerbis meis credetis?

Post hæc abijt Iesus trans VI
mare

φλ

τῆς θαλάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος, καὶ ἠκο
λούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ
σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. *Ἀνῆλθε δὲ
εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ. *Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν ἰου
δαίων. *Ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς,
καὶ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς
αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγορά
σωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ
ἔλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔ
μελλε ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος.
Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐ
τοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέ
γει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας
ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι παιδάριον
ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ
δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
Εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους
ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τό
πῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν
ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους
ὁ ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς
μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις,
ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς
δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ
τοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσμα
τα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν καὶ
ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ
τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευ
σε τοῖς βεβρωκόσιν. *Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόν
τες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι
οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμε
νος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι
μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτόν,
ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, *Ἀνεχώρησε
πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐ
γένετο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θά
λασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο
πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ, καὶ σκοτία
ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰη
σοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος
διηγεί-

μζ γ | μη α | μθ α | ν | ρ ι | ρα δ

mare Galilææ quod est Tiberiadis, & se
quebat͛ eum turba multa, quia uidebant
eius signa, quæ faciebat sup his qui infir/
mabant͛. Subijt autē in montē Iesus, &
ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat
autē pascha dies festus Iudæorū. Cum
sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset,
quod multa turba ueniret ad se, dicit ad
Philippū: Vnde emem⁹ panes, ut edant
isti? Hoc autē dicebat tentans eum, ipse
eñi sciebat quid esset facturus. Respōdit
ei Philippus: Ducentorū denariorū pa/
nes nō sufficiūt eis, ut unusquisq; pusillū
quippiā accipiat. Dicit ei unus ex discipu
lis ipsius, Andreas frater Simonis Petri:
Est puer unus hic qui habet quinq; pa/
nes ordeaceos & duos pisces. sed hæc qd
sunt inter tam multos? Dixit autē Iesus:
Facite ut homines discumbant. Erat aūt
gramē multū in eo loco. Discubuerūt er
go uiri numero fermè quinquies mille.
Accepit autē panes Iesus, cumq; gratias
egisset, distribuit discipulis, discipuli uero
discumbentibus. Similiter & ex piscibus
q̄tū uolebat. Vt autē impleti sunt, dicit
discipulis suis: Colligite quæ superfue/
rūt fragmēta ne qd pereat. Collegerunt
ergo, & impleuerūt duodecim cophinos
fragmētorū ex quinq; panib⁹ ordeaceis.
quæ superfuerāt his q comederant. Illi er
go homines cum uidissent qd͛ Iesus fece
rat signū, dicebant: Hic est uere ꝓpheta
ille qui uēturus est in mundū. Iesus ergo
cum cognouisset qd͛ uenturi essent, ac ra
pturi ipsum ut facerent ipsum regē, seces/
sit iterū in montē ipse solus. At ubi iam
uespera esset, descenderunt discipuli eius
ad mare. & conscensa naui, uenerunt tra/
iecto mari ad oppidum Capernaum.
Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos
Iesus. Mare autem uento magno flante
intumescebat.

διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκο
σιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν πε
ριπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς
τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ
λέγει αὐτοῖς. Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον
οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ
πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
* Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς
θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν
ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ
μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ
ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τό
που, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαν-
τος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι
Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον
εἰς Καπερναοὺμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. καὶ
εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον
αὐτῷ. ῥαββεὶ, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρί-
θη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα,
ἀλλ᾽ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτά-
σθητε. Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀ-
πολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώ
νιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦ-
τον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. Εἶπον
οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμε-
θα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα
πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. * Εἶπον
οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδω-
μεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * Οἱ πα
τέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,
καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη
σοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέ-
δωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ᾽
ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ
ἐστιν ὁ

intumeſcebat. Cum remigaſſent ergo
fermè ſtadia uigintiquinq; aut triginta,
uident Ieſum ambulantem ſuper mare,
& appropinquantem naui, ac timuerũt.
Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite ti-
mere. Voluerunt ergo recipere eum in
nauim, & illico nauis appulerat terræ ad
quam ibant. Poſtero die turba quæ ſta-
bat trans mare, ut uidit, quod nauicula
alia nõ eſſet ibi, niſi una illa in quam in-
greſſi fuerant diſcipuli eius, & qđ nõ in-
troiſſet cũ diſcipulis ſuis Ieſus in nauicu-
lam, ſed ſoli diſcipuli eius abiſſent: Aliæ
uero ſuperuenerũt nauiculæ à Tiberia-
de iuxta locum ubi comederant panem,
poſteaquam gratias egiſſet dominus:
Cum ergo uidiſſet turba, quod Ieſus nõ
eſſet ibi neq; diſcipuli eius, aſcenderunt
& ipſi in nauiculas & uenerunt Caper-
naum, quærentes Ieſum, & cum inueniſ-
ſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi,
quando huc ueniſti? Reſpõdit eis Ieſus,
& dixit: Amen amen dico uobis, quæri-
tis me, non quia uidiſtis ſigna, ſed quia
comediſtis de panibus, & ſaturati eſtis.
Operemini non cibum qui perit, ſed qui
permanet in uitam æternam, quem filius
hominis dabit uobis. hunc enim pater
conſignauit deus. Dixerũt ergo ad eum:
Quid facimus, ut operemur opera dei?
Reſpõdit Ieſus, & dixit eis: Hoc eſt opus
dei, ut credatis in eum quem miſit ille.
Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis
ſignum, ut uideamus & credamus tibi?
quid operaris? Patres noſtri manduca-
uerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum
eſt: Panem de cœlo dedit eis ad eden-
dum. Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen
dico uobis, nõ Moſes dedit uobis illum
panẽ de cœlo, ſed pater meus dat uobis
panem de cœlo uerum. Panis enim dei
eſt

ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δι-
δοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. κύ-
ριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. * εἶ-
πε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ,
καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώπο-
τε. ἀλλ᾽ εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ
οὐ πιστεύετε. * πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ,
πρὸς ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ
μὴ ἐκβάλλω ἔξω, * ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλ-
λὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ
ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
* τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,
ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐ-
τὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν
ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * ἐγόγγυζον οὖν οἱ
ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλε-
γον. οὐχ οὗτός ἐστιν ἰησοῦς, ὁ υἱὸς ἰωσὴφ, οὗ ἡ-
μεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα;
πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βέβηκα. * ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς. μὴ γογγύζετε μετ᾽ ἀλλήλων. οὐδεὶς δύ-
ναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμ-
ψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
τὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν
τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδα-
κτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πα-
τρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. * οὐχ ὅτι τὸν
πατέρα τὶς ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ.
οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. * ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνι-
ον. * ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * οἱ πατέ-
ρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
ἀπέθανον, οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ καταβαίνων, ἵνα τὶς ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
μὴ ἀποθάνῃ. * ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου
τοῦ

est qui de cœlo descendit, & dat uitam
mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domi-
ne, semper da nobis panem istum. Di-
xit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ.
Qui uenit ad me, non esuriet: & qui cre-
dit in me, non sitiet unquam. Sed dixi
uobis, quod etiam uidistis me, nec cre-
ditis. Omne quod dat mihi pater, ad
me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō
eijcio foras. Quia descendi de cœlo:
ut faciam non quod ego uolo, sed quod
uult is qui misit me. Hæc est autem uo-
luntas eius qui misit me patris, ne quid
perdam ex omnibus quæ dedit mihi,
sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc
est autem uoluntas eius qui misit me: ut
omnis qui uidet filium & credit in eum,
habeat uitam æternam: & ego suscitabo
eum in nouissimo die. Murmurabant
ergo Iudæi de illo, qđ dixisset, ego sum
panis ille, qui de cœlo descendi. Et dice-
bant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph,
cuius nos nouimus patrem & matrem?
Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descen
di? Respondit ergo Iesus, & dixit eis:
Nolite murmurare inter uos. Nemo
potest uenire ad me, nisi pater qui mi-
sit me, traxerit eum, & ego suscitabo
eum in nouissimo die. Est scriptum in
prophetis, & erunt omnes docti à deo.
Omnis ergo qui audiuit à patre & di-
dicit, uenit ad me, non quod patrem
uiderit quisquam, nisi is qui est à deo,
hic uidit patrem. Amen amen dico uo-
bis, qui confidit mihi, habet uitam æter-
nam. Ego sum panis ille uitæ. Patres
uestri comederunt manna in deserto,
& mortui sunt. Hic est panis de cœlo
descendens, ut ex ipso edat aliquis, &
non moriatur. Ego sum panis uiuus qui
de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc
pane,

τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρ-
τος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν, ἣν ἐ-
γὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. * Ἐμά-
χοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἰουδαῖοι, λέγον
τες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν
σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν
σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ
τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων
μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει
ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐ-
σχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι
βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πό-
σις. * Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων
μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ
διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος
ζήσεται δι᾽ ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πα
τέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώ-
γων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα.
ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν κα
περναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λό
γος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς
σκανδαλίζει; * Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;
* τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠ-
φελεῖ οὐδέν. * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν,
πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ᾽ εἰσὶν ἐξ ὑμῶν
τινὲς οἳ οὐ πιστεύουσιν, * ᾜδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ
Ἰησοῦς, τινές εἰσιν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς
ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν, * καὶ ἔλεγε. Διὰ
τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν
πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πα
τρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι μετ᾽
αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς
δώδεκα. Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν.
Ἀπεκρίθη

ξϛ / ι — ξζ / α / ξη / ι — ξθ / α — ο / δ — οα / ι — οβ / Δ — ογ / ι

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego
dabo, caro mea est, quam ego dabo pro
mundi uita. Decertabant ergo Iudæi in-
ter se, dicentes: Quomodo potest hic no
bis carnem dare ad edendum? Dixit
ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis,
nisi ederitis carnem filij hominis, & bibe
ritis eius sanguinem, non habetis uitam
in uobis. Qui edit meam carnem, & bi-
bit meum sanguinem, habet uitam æter
nam: & ego suscitabo eum in nouissimo
die. Caro enim mea uere est cibus, & san
guis meus uere est potus. Qui edit meã
carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me
manet & ego in illo. Sicut misit me uiuẽs
pater, ita & ego uiuo propter patrem: &
qui ederit me, & ipse uiuet propter me.
Hic est panis qui de cœlo descendit: non
sicut comederunt patres uestri manna,
& mortui sunt: Qui ederit hunc panem,
uiuet in æternum. Hæc dixit in synago-
ga docens in Capernaum. Multi ergo
his auditis ex discipulis eius dixerunt:
Durus est hic sermo. Quis potest eum
audire? Sciens autem Iesus apud semet-
ipsum, quod murmurarent de hoc disci-
puli ipsius, dixit eis: Hoc uos offendit?
Quid igitur si uideritis filium hominis
ascendentem eò ubi erat prius? Spiritus
est qui uiuificat, caro nõ prodest quicꝗ̃.
Verba quæ ego loquor uobis, spiritus
& uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis
qui nõ credunt. Nouerat enim ab initio
Iesus, qui essent non credentes, & quis
proditurus esset ipsum. Et dicebat: Pro-
pterea dixi uobis, quod nemo potest ue-
nire ad me, nisi fuerit ei datum à patre
meo. Ex eo tempore multi discipulorum
eius desciuerunt eo relicto, nec amplius
cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus
ad duodecim: Num & uos uultis abire?

s Respondit

οδʹ *Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς
τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκα-
μεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
οεʹ τος. *Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑ-
μᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν
εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμω-
νος ἰσκαριώτην, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν
παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα. Καὶ πε-
ριεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλι-
λαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπα-
τεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖ-
ναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνο-
πηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν
ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσω-
σι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυ-
πτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶ-
ναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον
εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ καιρὸς
ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ
κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονη-
ρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦ-
τα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.
ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐ-
τὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ᾽ ὡς
ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν
τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ
γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄ-
χλοις, οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλ-
λοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.
οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ
τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς με-
σούσης, ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδα-
σκε, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς
οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; ἀπε-
κρίθη

Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui. Respōdit eis Iesus: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota. Hic enim erat proditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

VII

Versabat̃ Iesus post hæc in Galilæa, non enim uolebat in Iudæa uersari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autē in propinquo dies festus Iudæorū scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ei⁹: Transi hinc, & uade in Iudæam, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palam esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidē eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Temp⁹ meū nōdū adest, tēpus autē uestrū semꝑ est paratū. Non potest mūdus odisse uos, me autē odit: quia ego testimoniū fero de illo, qđ opera eius mala sint. Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego nōdum ascendo ad festum hoc, quia meum tempus nondum impletū est. Hæc autē cum dixisset illis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderūt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam em̄ dicebant, bonus est: alij autē dicebant, nō, sed seducit turbam. Nemo tamē palam loquebat̃ de illo ꝓpter metū Iudæorū. Cum autē iam dimidiū festi peractum esset, ascendit Iesus in templum ac docebat. Et mirabant̃ Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cū nō didicerit? Respondit

κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδα-
χὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσε
ται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστίν, ἢ ἐγὼ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ λα
λῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν
τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀ-
ληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ
μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀπο
κτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δαι
μόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπε-
κρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἓν ἔργον ἐποί-
ησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μω-
σῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι
ἐκ τοῦ μωσέως ἐστίν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πατέρων,
καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ
περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββά
τῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χο-
λᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν
σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ᾽ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δι
καίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν
ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν
ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ
οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνω
σαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ
χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.
ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει
πόθεν ἐστίν. * Ἔκραξεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱε
ρῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε, καὶ
οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐ-
λήλυθα, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με,
ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι
παρ᾽ αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέσταλεν. * Ἐζή
τουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν
ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐ
τοῦ* πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐ
τόν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή
τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος
ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογ
γύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα. * Καὶ ἀπέστειλαν

οἱ φα

οϛ γ

οζ α

οη ι

οθ α

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina
nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis
uoluerit uoluntati eius obtemperare, co-
gnoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an
ego à meipso loquar. Qui à semetipso lo
quitur, gloriam propriam quærit. Qui
autē quærit gloriā eius qui misit ipsum,
hic uerax est, & iniustitia in illo non est.
Nonne Moses dedit uobis legem, & ta-
men nemo ex uobis factis præstat legē?
Quid me quæritis interficere? Respon-
dit turba, & dixit: Dæmonium habes,
Quis te quærit interficere? Respondit
Iesus, & dixit eis: Vnū opus feci, & om̄es
miramini. Propterea Moses dedit uobis
circumcisionem: nō quia ex Mose sit, sed
ex patribus. Et tamē in sabbato circum-
ciditis hominem. Si circumcisionem acci-
pit homo in sabbato, ut nō soluatur lex
Mosi, mihi indignamini, quod totum
hominē sanum fecerim in sabbato? No
lite iudicare secundū aspectum, sed iusto
iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam
ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quē
quærunt interficere? Atqui ecce palàm
loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere co
gnouerūt principes, hunc esse uere Chri-
stum? Sed hunc nouimus unde sit, Chri
stus autē cum uenerit, nemo scit unde sit.
Clamabat ergo Iesus in templo docens,
ac dicēs: Et me nostis, & unde sim nostis,
& à meipso non ueni, sed est uerax qui
misit me, quē uos nō nouistis. Ego uero
noui eū, quia ab ipo sum, & ille me misit.
Quærebant ergo eum apprehendere, &
nemo misit in illum manus, quia nondū
uenerat hora eius. De turba autē multi
crediderūt in eum, ac dicebant: Christus
cum uenerit, num signa plura ædet ijs
quæ hic ædidit? Audierūt pharisæi tur-
bam murmurantē de illo hæc, & miserūt

s 2 pharisæi

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. * Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμί, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. * ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. * Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβίδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβίδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; * σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι᾽ αὐτόν, * τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας. * Ἦλθον οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ᾽ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς

pharisæi ac principes sacerdotum ministros ut apprehenderēt eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uobiscū sum, & abeo ad eum qui me misit. Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter sese: Quò hic iturus est, quia nō inueniemus eum? Num in dispersionē gentium iturus est, & docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit, quæretis me, & non inuenietis: & ubi ego sum, eò uos nō potestis uenire? In nouissimo autem die magno festi stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura, Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Multi ergo de turba cum audissent hunc sermonem, dicebant: Hic est uere propheta. Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autē dicebant: Num à Galilæa ueniet Christus? Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de Bethleem castello, ubi erat Dauid, ueniet Christus? Dissensio itaque orta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis uolebant apprehendere eum, sed nemo coniecit in eum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices & pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisæi: Num & uos seducti estis? Nunquis ex principib9 credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nō nouit legē, execrabiles sunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eum nocte,

κτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νό-
μος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκού-
σῃ παρ᾽ αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; Απε
κρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς
γαλιλαίας εἶ; Ερεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφή-
της ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ
ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ιησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ὄρ-
θρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν
αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατα
λειφθεῖσαν, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέ-
γουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατε
λήφθη ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ
νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας
λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔ-
λεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσι κατηγο
ρεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ιησοῦς κατακύψας, τῷ δα-
κτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέ-
μενον ἐρωτῶντες αὐτόν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε
πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος
τὸν λίθον ἐπ᾽ αὐτὴν βαλλέτω. καὶ πάλιν κα
τακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούον
τες ἐξήρχοντο εἷς καθεῖς, ἀρξάμενοι ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος
ὁ Ιησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. Ανακύ-
ψας δὲ ὁ Ιησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν
τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνή, ποῦ εἰ-
σὶν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέ-
κρινεν; ἡ δὲ εἶπεν. οὐδεὶς κύριε. εἶπε δὲ ὁ
Ιησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου
καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ Ιησοῦς
αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. Εγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ
κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατή-
σῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ᾽ ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς.
ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Απεκρίθη Ιη
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶ-
δα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ
οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorum: Num
lex nostra iudicat hominē, nisi prius au-
dierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?
Responderūt, & dixerunt ei: Num & tu
Galilæus es? Scrutare & uide, qd' à Gali
læa propheta nō surrexerit. Et profectus
est unusquisq; in domū suam.

VIII

Iesus autē perrexit in montē oliuarū,
& diluculo iterū uenit in templum, cun-
ctusq; populus uenit ad eum, & sedens
docebat eos. Adducunt autem ad eum
scribæ & pharisæi mulierem in adulterio
deprehensam, & cū statuissent eā in me-
dio, dicunt ei: Magister, hæc mulier de-
prehensa est in ipso adulterio. In lege au
tem Moses præcepit nobis ut huiusmo-
di lapidarent. Tu ergo quid dicis? Hoc
autē dicebant tentantes eum, ut possent
accusare eum. Iesus autē inclinans se de-
orsum, digito scribebat in terra. Cum er-
go perseuerarent interrogare, erexit se, &
dixit eis: Qui uestrū immunis est à pecca
to, primus in illam lapidē iaciat. Et iterū
se inclinans scribebat in terra. Audientes
autē hæc singulatim alius post aliū exi-
bant, initio facto à senioribus, & relictus
est solus Iesus, ac mulier in medio stans.
Cū autē erexisset se Iesus, & neminē ui-
deret præter mulierē, dixit ei: Mulier, ubi
sunt illi tui accusatores? Nemo te cōdēna
uit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autē
Iesus: Nec ego te cōdēno. Vade, & post-
hac ne peccaueris. Iterū ergo Iesus locut⁹
est eis, dicēs: Ego sum lux mūdi. Qui se-
quitur me, nō ambulabit in tenebris, sed
habebit lumē uitæ. Dixerūt ergo ei pha
risæi: Tu de teipso testaris, testimonium
tuū non est uerū. Respōdit Iesus & dixit
eis: Et si ego testimonium perhibeam de
meipso, uerū est testimoniū meum, quia
scio unde ueni, & quò uado. uos autem

 nescitis

οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ᾽ ἐ-
γὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νό-
μῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀν-
θρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι
ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ πε-
ρὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν
αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; *Ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου.
εἰ ἐμὲ ᾔδετε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδετε ἄν.
*ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ
γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ
οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ
ὥρα αὐτοῦ. *Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρ-
τίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω,
ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι, μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅτι
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐ-
στέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τού-
του. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι
ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑ-
μῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑ-
μῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί-
νειν, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ
ἃ ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κό-
σμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔ-
λεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώ-
σητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι
ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ
καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λα-
λῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ᾽ ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀ-
φῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ
αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ
Ἰησοῦς

πζ γ
πη α
πθ ι

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos
secundum carnem iudicatis, ego non iu-
dico quenquam: porrò & si iudicem ego, iu-
dicium meum uerum est, quia solus non
sum, sed ego & qui misit me pater. Quin
& in lege uestra scriptum est, quod duo-
rum hominum testimonium uerum est.
Ego sum qui testimonium fero de me-
ipso, & testimonium fert de me qui misit
me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pa-
ter tuus? Respondit Iesus: Neque me no-
stis, neque patrē meum. Si me nouissetis,
& patrē meum nouissetis. Hæc uerba lo-
cutus est Iesus in gazophylacio, docens
in templo. Et nemo apprehendit eum,
quia nondum uenerat hora eius. Dixit
ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæ-
retis me, & in peccato uestro moriemini.
quò ego uado, uos non potestis uenire.
Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet
semetipsum, quia dicit: quò ego uado,
uos non potestis uenire? Et dicebat eis:
Vos ab infernis estis, ego de supernis
sum. Vos de mundo hoc estis, ego non
sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis,
quod moriemini in peccatis uestris. Si
enim nō credideritis, quod ego sum, mo
riemini in peccatis uestris. Dicebant ergo
ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis
qd' & loquor uobis. Multa habeo quæ
de uobis loquar ac iudicē, sed qui me mi-
sit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo,
hæc loquor in mūdo. Non cognouerūt,
qd' de patre eis locutus esset. Dixit ergo
eis Iesus: Cum exaltaueritis filium homi
nis, tunc cognoscetis qd' ego sim, & à me-
ipso faciam nihil: sed ita ut docuit me pa
ter, hæc loquar. Et qui me misit, mecū est.
Nō reliquit me solū pater, quia ego quæ
placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquē
te multi crediderunt in eū. Dicebat ergo
Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ ἰου-
δαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐ-
μῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε
τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα ἀβραάμ ἐσμέν,
καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ
λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς
ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ
εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν
οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι
ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζη-
τεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς
οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ
πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε
παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν
καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀβραάμ ἐ-
στι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ τέκνα τοῦ ἀβρα-
ὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν
δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν
ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ
θεοῦ. τοῦτο ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποι-
εῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν
αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα,
ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶ-
τε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ
ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ
ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀ-
κούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πα-
τρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας
τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος
ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ
ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια
ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλεῖ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰ-
δίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐ-
τοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πι-
στεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁ-
μαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς

Iesus ad eos qui crediderant ipsi Iudæos:
Si uos manseritis in sermone meo, uere
discipuli mei estis: & cognoscetis uerita-
tem, & ueritas liberos reddet uos. Re-
sponderunt ei: Semen Abrahæ sumus,
neque cuiq; seruiuimus unquam. quo-
modo tu dicis, liberi reddemini? Respon
dit eis Iesus: Amen amen dico uobis,
quod omnis qui facit peccatum, seruus
est peccati. Seruus autem non manet in
domo in æternum, filius manet in æter-
num. Si ergo uos filius liberos reddide-
rit, uere liberi estis. Scio qđ semen Abra
hæ sitis. Sed quæritis me interficere, quia
sermo meus non habet locum in uobis.
Ego quod uidi apud patrem meum, lo-
quor: & uos quod uidistis apud patrem
uestrum, facitis. Responderunt & dixe-
runt ei: Pater noster Abraham est. Di-
cit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera
Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis
me interficere hominem, qui ueritatem
uobis locutus sum, quam audiui à deo.
hoc Abraham nō fecit. Vos facitis ope-
ra patris uestri. Dixerunt itaq; ei: Nos ē
stupro non sumus nati. Vnum patrem
habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus
pater uester esset, diligeretis utique me.
Ego enim ex deo processi & ueni. Neq;
enim à meipso ueni, sed ille me misit.
Quare loquelam meam non agnosci-
tis? quia non potestis audire sermonem
meum. Vos ex patre diabolo estis, &
desyderijs patris uestri uultis obsequi.
Ille homicida erat ab initio, & in uerita-
te non stetit, quia non est ueritas in eo.
Cum loquitur mendacium, ex proprijs
loquitur, quia mendax est, atq; eius rei
pater. Ego autem quia ueritatē dico, non
creditis mihi. Quis ex uobis arguit me
de peccato? Si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Απεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Απεκρίθη Ιησοῦς. Εγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Αμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Αβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραὰμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ᾽ οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. Αμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ᾽ αὐτόν. ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

ι Καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεὶ, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo nō estis. Responderūt ergo Iudæi, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, qđ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affecistis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmoniū habeas. Abrahā mortuus est & ꝓphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meꝰ qui glorificat me, quē uos dicitis deum uestrū esse, & tamē nō cognouistis eum, ego autē noui eum. Et si dixero, qđ nō nouerim eum, ero similis uestri mēdax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atqꝫ gauisus est. Dixerūt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteqꝫ Abraham esset ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerent in eū. Iesus autē abscōdit se, & exiuit è templo.

IX Et præteriēs Iesus uidit hominē cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eiꝰ, ut cæcus nasceretᷣ? Respondit Iesus: Neqꝫ hic peccauit, neqꝫ parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est.

ἐστίν. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζε-
σθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κό-
σμου. ταῦτα εἰπών, ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἐποίη-
σε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε
τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κο-
λυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπε-
σταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ
ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεω-
ροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν,
ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ
προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν.
ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλε-
γεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἀνεῴ-
χθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος
καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πη-
λὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλ-
μούς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὴν κολυμ-
βήθραν τοῦ σιλωάμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ
καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ.
ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα. ἄγουσιν
αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυ-
φλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποί-
ησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλ-
μούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πη-
λὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ
ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φα-
ρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ
τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι δὲ ἔλε-
γον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοι-
αῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέ-
γουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐ-
τοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν,
ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰου-
δαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλε-
ψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ
τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτούς,
λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς
λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι
βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ

καὶ

eſt. Venit nox quando nemo poteſt
operari. Quamdiu fuero in mundo, lux
ſum mundi. Hoc cum dixiſſet, expuit
in terram: & fecit lutum ex ſputo, &
illeuit lutum ſuper oculos cæci, & dixit
ei: Vade, laua in piſcina Siloæ, quod
ſi interpreteris, ſonat miſſus. Abiȷ̈t er-
go & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini
& qui uiderant eum prius, quod men-
dicus eſſet, dicebant: Nonne hic eſt qui
ſedebat, & mendicabat? Aliȷ̈ dicebant,
hic eſt: aliȷ̈ rurſus, ſimilis eſt ei. Ille di-
cebat, ego ſum. Dicebant ergo ei: Quo-
modo aperti ſunt tibi oculi? Reſpon-
dit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur
Ieſus, lutum fecit, & inunxit oculos me-
os, & dixit mihi: Vade ad piſcinam Si-
loæ, & laua. Vt autem abiȷ̈ ac laui, ui-
ſum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi eſt
ille? Ait, neſcio. Adducunt ad phariſæos
eum qui dudum cæcus fuerat. Erat au-
tem ſabbatum cum lutum faceret Ieſus,
& aperiret oculos eius. Iterum ergo in-
terrogabant eum & phariſæi, quomo-
do uiſum recepiſſet. Ille autem dixit eis:
Lutum mihi impoſuit ſuper oculos, &
laui & uideo. Dicebant ergo ex pha-
riſæis quidam: Non eſt hic homo à deo,
quia ſabbatum non obſeruat. Aliȷ̈ au-
tem dicebant: Quomodo poteſt homo
peccator hæc ſigna ædere? Et diſſenſio
erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu
quid dicis de illo, quia aperuit tibi ocu-
los tuos? Ille autem dixit: Propheta eſt.
Non crediderunt ergo Iudæi de illo,
quod cæcus fuiſſet & uiſum recepiſſet,
donec uocauerunt parentes eius qui ui-
ſum receperat. & interrogauerunt eos, di-
centes: Hic eſt filius ueſter, quē uos dici-
tis cæcum natum eſſe? Quomodo ergo
nunc uidet? Reſpōderūt eis parētes ei9,

&

καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡ-
μῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν
βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸς ἡλικί-
αν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λα-
λήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦν-
το τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ ἰουδαῖοι,
ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστόν, ἀποσυ-
νάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ
εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐ-
φώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς
ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ
θεῷ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος
ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶ-
πεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι
τυφλὸς ὤν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πά-
λιν, τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς
ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν
ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀ-
κούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ
γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτόν, καὶ εἶπον,
σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως
ἐσμὲν μαθηταί, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ
ἐλάλησεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑ-
μεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου
τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἁμαρτω-
λῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ᾽ ἐάν τις θεοσε-
βὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν
οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐ-
δέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρ-
τίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡ-
μᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰη-
σοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐ-
τὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς
ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν
μετὰ

& dixerūt: Scimus quod hic est filius no-
ster, & quod cæcus natus est, quomodo
autē nunc uideat, nescimus: aut quis eius
aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse æta-
tem habet, ipsum interrogate, ipse de se
loquetur. Hæc dixerunt parētes eius, qđ
timerent Iudæos. Iam enim conspiraue-
rant Iudæi: ut si quis eum confiteret̃ esse
Christum, ē synagoga eijceretur. Pro-
pterea parentes eius dixerunt, ætatē ha-
bet, ipsum interrogate. Vocauerūt ergo
rursum hominem, qui fuerat cæcus, &
dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos sci-
mus, quod hic homo peccator est. Re-
spondit ergo ille, & dixit: An peccator sit
nescio, unū scio, quod cæcus cum essem,
nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum:
Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi
oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam,
nec audistis: Cur iterum uultis audire?
Num & uos uultis discipuli eius fieri?
Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu
discipulus illius esto, nos autem Mosi di-
scipuli sumus. Nos scimus, quod Mosi
locutus est deus, hunc autem nescimus
unde sit. Respondit ille homo, & dixit
eis: In hoc enim mirabile quiddam est,
quod uos nesciatis unde sit, & tamē ape-
ruit meos oculos. Scimus autē, quod pec
catores deus nō audit, sed si quis dei cul-
tor est, & uoluntati ipsius obtemperat,
hunc audit: A sæculo non est auditū, qđ
quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset
hic à deo, nō potuisset facere quicq̃. Re-
spōderūt & dixerūt ei: In peccatis natus
es totus, & tu doces nos? Et eiecerūt eum
foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum
foras, cumq; inuenisset eum, dixit ei: Tu
credis in filiū dei? Respondit ille & dixit:
Quis est domine, ut credam in eum? Et
dixit ei Iesus: Et uidisti eū, & qui loquit̃
tecum

μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύ-
ριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ἰη
σοῦς. Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον
ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ
τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ
εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶ-
πεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἰ-
χετε ἁμαρτίαν. Νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπο-
μεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύ-
ρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀνα
βαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ
λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποι-
μήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοί
γει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ᾽ ὄνομα, καὶ ἐξάγει
αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμ
προσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ
ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλο-
τρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται
ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν
φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐ-
λάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι
ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ
ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ᾽ οὐκ ἤκου-
σαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι᾽
ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται,
καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης
οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπο-
λέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισ-
σὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ
ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ
τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποι
μήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ
τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβα
τα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ
σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει,
ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domi-
ne. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In
iudicium ego in hunc mundum ueni: ut
qui non uident, uideant: & qui uident,
cæci fiant. Et audierunt quidam ex pha-
risæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerũt
ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis
Iesus: Si cæci essetis, non haberetis pec-
catum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcir-
co peccatum uestrum manet.

X

Amen amen dico uobis: qui non
intrat per ostium in stabulum ouium,
sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.
Qui autem intrat per ostium, pastor est
ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uo-
cem eius audiunt. Et proprias oues uo-
cat nominatim, & educit eas. Et cum pro
prias oues emiserit, ante eas uadit, &
oues illum sequuntur, quia nouerunt uo
cem eius. Alienum autem non sequent̃,
sed effugient ab eo, quia non nouerunt
uocem alienorũ. Hoc prouerbium dixit
eis Iesus, illi autẽ non cognouerunt, quæ
essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis
iterum Iesus: Amen amen dico uobis,
ego sum ostium ouium. Omnes quot-
quot ante me uenerunt, fures sunt & la-
trones, sed non audierunt eos oues. Ego
sum ostium, per me si quis introierit,
seruabitur, & ingredietur, & egredietur,
& pascua inueniet. Fur non uenit, nisi
ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni
ut uitam habeant, & abundantius ha-
beant. Ego sum pastor ille bonus. Bo-
nus pastor animam suam dat pro oui-
bus. Mercenarius autem, & qui non
est pastor, cuius non sunt oues pro-
priæ, uidet lupum uenientem, ac deserit
oues, fugitq;, & lupus rapit ac disper-
git oues. Mercenarius autem fugit, quia
mercenarius est, & oues non sunt illi

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ
γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν
ἐμῶν.* καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ
γινώσκω τὸν πατέρα, *καὶ τὴν ψυχήν μου
τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.* καὶ ἄλλα πρό-
βατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης.
κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποι-
μήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ
τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐ-
τήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀλλ᾽ ἐγὼ
τίθημι αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖ-
ναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν
αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
πατρός μου. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν
τοῖς ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλε-
γον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαιμόνιον ἔχει, καὶ
μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον. ταῦ-
τα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ
δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀ-
νοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύ-
μοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰη-
σοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος.
Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον
αὐτῷ. ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ
σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ. Ἀπεκρί-
θη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύε-
τε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλ-
λ᾽ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προ-
βάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρό-
βατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γι-
νώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζω-
ὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλων-
ται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τὶς αὐτὰ
ἐκ τῆς χειρός μου. Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ
μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύνα-
ται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου.
Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάστασαν οὖν
πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν
αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ
ἔργα

curæ. Ego ſum paſtor ille bonus, & co-
gnoſco oues meas, & cognoſcor à meis.
Sicut nouit me pater, ita& ego noui
patrē, & animam meam pono pro oui-
bus. Et alias oues habeo, quæ non ſunt
ex hoc ouili. Illas quoque oportet me
adducere, & uocem meam audient, &
fiet unum ouile, unus paſtor. Propte-
rea me pater diligit, quia ego pono ani-
mam meam, ut iterum ſumam eam. Ne
mo tollit eam à me, ſed ego pono eam
à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi
eam: & poteſtatem habeo rurſus ſumen
di eam. hoc mandatum accepi à patre
meo. Diſſenſio igitur iterum facta eſt
inter Iudæos, propter ſermones hos. Di
cebant autem multi ex ipſis: Dæmoniū
habet, & inſanit: quid eum auditis?
Alij dicebant: Hæc uerba non ſunt dæ-
monium habentis. Num dæmonium
poteſt cæcorum oculos aperire? Facta
ſunt autem encænia Hieroſolymis, &
hyems erat. & ambulabat Ieſus in tem-
plo in porticu Salomonis. Circunde-
derunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei:
Quouſq; animam noſtram ſuſpendis?
Si tu es Chriſtus, dic nobis ingenue. Re
ſpondit eis Ieſus: Dixi uobis, nec credi-
tis. Opera quæ ego facio nomine patris
mei, hæc teſtimonium reddunt de me.
Sed uos nō creditis, quia nō eſtis ex oui-
bus meis, quēadmodū dicebam uobis:
Oues meæ uocē meam audiunt, & ego
cognoſco eas, & ſequunt̄ me, & ego uitā
æternā do eis, nec peribunt in æternum,
neq; rapiet eas qſq̄ de manu mea. Pater
me⁹ qui dedit mihi, maior oīb⁹ eſt, &
nemo poteſt rapere de manu patris mei.
Ego & pater unum ſumus. Suſtulerunt
ergo rurſum lapides Iudæi, ut lapidarēt
eum. Reſpondit eis Ieſus: Multa bona
opera

ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργων λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. *Ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. *καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδὲν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ςγ̄ Δ

ςδ̄ ζ

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι᾽ αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ

πάλιν

ια

opera ostendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Responderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonũ opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo cum sis, facis teipsum deum. Respõdit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege uestra, ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & nõ potest solui scriptura de eo, quem pater sanctificauit & misit in mundum, Vos dicitis me blasphemare, quia dixerim, filius dei sum? Si nõ facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & si mihi nõ credatis, operibꝰ credite, ut cognoscatis & credatis, quod pater in me est, & ego in eo. Quærebant iterũ eum apprehendere, & exiuit de manu eorũ, & abijt iterum trans Iordanem in eum locum, ubi fuerat Ioannes baptizans primum, mansitq; illic. Et multi uenerũt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidẽ signũ ædidit nullum. Omnia autẽ quæcũq; dixit Ioannes de hoc, uera erant, & crediderũt multi illic in eum.

Aegrotabat autẽ quidam nomine Lazarus Bethaniensis à castello Mariæ & Marthæ huius sororis. Maria autẽ erat ea quæ unxit dñm unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miserũt ergo sorores eiꝰ ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Iesus, dixit: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autẽ Iesus Martham & sororẽ eius & Lazarũ. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidẽ tẽporis mansit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in Iudæam iterũ. Dicunt ei discipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, &

XI

πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· οὐχὶ
δώδεκα εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περι-
πατεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς
τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις περιπα-
τεῖ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ
ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο
λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοί-
μηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐ-
τόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Κύριε, εἰ
κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς
περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι
περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ. Λάζαρος
ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύ-
σητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς
αὐτόν. Εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δί-
δυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς
ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὖν ὁ
Ἰησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔ-
χοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγ-
γὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκα
πέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύ-
θησαν πρὸς τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν,
ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ
Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ
ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ μάρθα,
πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός
μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι
ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέ-
γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.
Λέγει αὐτῷ μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν
τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐ-
τῇ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ
πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀπο-
θάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐ-
τῷ. Ναὶ κύριε. Ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ
χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχό-
μενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώ-
νησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰ-

ποῦσα

iterum uadis illuc? Reſpondit Ieſus:
Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si
quis ambulauerit in die, non offendit:
quia lucem huius mundi uidet. Si quis
autem ambulauerit in nocte, offendit:
quia lux non eſt in eo. Hæc ait, & poſt
hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dor
mit, ſed uado ut à ſomno excitem eum.
Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi
dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus
de morte eius, at illi putauerunt, quod
de dormitione ſomni diceret. Tunc er-
go Ieſus dixit eis manifeſte: Lazarus
mortuus eſt, & gaudeo propter uos, ut
credatis, quod non fuerim ibi. Sed ea-
mus ad eum. Dixit ergo Thomas qui
dicitur didymus, ad diſcipulos: Eamus
& nos ut moriamur cum eo. Venit itaq;
Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam
in monumento habentem. Erat autem
Bethania iuxta Hieroſolymam ferè ſta-
dijs quindecim. Multiq; ex Iudæis ue-
nerant ad Martham ac Mariam, ut con-
ſolarentur eas de fratre ſuo. Martha er-
go ut audiuit quod Ieſus ueniſſet, occur-
rit illi: Maria uero domi deſidebat. Dixit
ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſ-
ſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.
Sed & nunc ſcio, quod quæcunq; popo-
ſceris à deo, daturus tibi ſit deus. Dicit
illi Ieſus: Reſurget frater tuus. Dicit ei
Martha: Scio quod reſurget in reſurre-
ctione in nouiſſimo die. Dicit ei Ieſus:
Ego ſum reſurrectio & uita, Qui credit
in me, etiam ſi mortuus fuerit, uiuet: &
omnis qui uiuit & credit in me, non mo-
rietur in æternum. Credis hoc? Ait illi:
Etiã domine. Ego credo, qđ tu ſis Chri-
ſtus ille filius dei, qui in mundum uentu
rus erat. Et cũ hæc dixiſſet, abijt & uoca-
uit Mariam ſororẽ ſuam danculum di-

cens:

πουσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε.
ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχε-
ται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς
εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου
ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι
οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυ-
θούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι
ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν
αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον,
ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου
ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ
πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς
ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς
οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συ-
νελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβρι-
μήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν,
καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν
αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ Ἰη-
σοῦς. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει
αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἠδύνα-
το οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυ-
φλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ,
ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ
λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ Ἰησοῦς.
ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ
τεθνηκότος μάρθα. κύριε, ἤδη ὄζει, τε-
ταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς.
οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δό-
ξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τε-
θνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ
σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ᾔδειν, ὅτι πάν-
τοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν
περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ
με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ με-
γάλῃ ἐκραύγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ
ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας
καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σου-
δαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ
οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut
audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non
dum autem uenerat Iesus in castellum,
sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Mar
tha. Iudæi ergo qui erant cum ea in do-
mo & consolabantur eam: cum uidissent
Mariam, quod cito surrexisset & exisset,
secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad mo-
numētum, ut ploret ibi. Maria ergo cum
uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum,
accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domi-
ne, si fuisses hic, non esset mortuus frater
meus. Iesus ergo ut uidit eam ploran-
tem, & Iudæos qui uenerant cum ea plo-
rantes, infremuit spiritu & turbauit se-
ipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Di-
cunt ei: Domine, ueni & uide. Lachryma
tus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce
quomõ amabat eum. Quidam autē ex
ipsis dixerūt: Non poterat hic qui ape-
ruit oculos cæci, facere, ut & hic non mo-
reretur? Iesus ergo rursum fremens in se-
metipso, uenit ad monumentum. Erat
autem spelunca, & lapis impositus erat
ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei
Martha soror eius qui mortuus fuerat.
Domine, iam olet, quatriduanus est em̄.
Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quod si
credideris, uisura esses gloriā dei? Sustu-
lerunt ergo lapidē à loco, ubi is qui mor-
tuus fuerat, erat positus. Iesus autē attol-
lens sursum oculos, dixit: Pater, gratias
ago tibi, qm̄ audisti me. Ego autē sciebā,
qđ semper me audis, sed ꝓpter turbam
quæ circūstat dixi, ut credant, qđ tu me
miseris. Atq; hæc cum dixisset, uoce ma-
gna clamauit: Lazare, ueni foras. Et pro-
dijt qui fuerat mortuus, manus & pedes
habēs reuinctos fascijs sepulchralibꝰ, &
facies illiꝰ sudario erat obuincta. Dicit eis
Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

ὅσοι ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μα-
ρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς,
ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀ-
πῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον
αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ
ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕ-
τως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ
ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ
αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐ-
δέν, οὐ δὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν,
ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,
καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ
ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν
τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελ-
λεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους,
καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ
τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συ-
ναγάγῃ εἰς ἕν. * Ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας [ϛε δ]
συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐ-
τόν. ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παῤῥησίᾳ περιεπά-
τει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν
εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραΐμ
λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα [ϛϛ α]
τῶν ἰουδαίων, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱε- [ϛζ ι]
ροσόλυμα, ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα
ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν,
καὶ ἔλεγον μετ᾽ ἀλλήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστη-
κότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ
ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ο οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα,
ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τε-
θνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. * Ἐποίησαν [ϛη α]
οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει.
Ο δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
Η οὖν

ergo ex Iudæis qui uenerāt ad Mariam,
& uiderant quæ fecisset Iesus, credide-
runt in eum. Quidam autem ex ipsis
abierunt ad pharisæos, & dixerunt eis,
quæ fecisset Iesus. Congregauerunt er-
go pontifices & pharisæi concilium, ac
dicebant: Quid facimus, quia hic homo
multa signa ædit? Si permiserimus eum
sic, omnes credent in eum. Venientque
Rhomani, & tollent tum locum nostrū,
tum gentem. Vnus autem ex ipsis Caia-
phas nomine, cum esset pontifex anni
illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam,
nec perpenditis, quod expedit nobis, ut
unus homo moriatur pro populo, ac nō
tota gens pereat. Hoc autē à semetipso
non dixit, sed cum esset pontifex anni il-
lius, uaticinatus est, quod Iesus moritu-
rus esset pro gente, & non tantum pro
gente, sed ut filios dei qui erant dispersi,
congregaret in unum. Ab illo ergo die
consultabant inuicē, ut interficerent eum.
Iesus ergo iam non propalam ambula-
bat inter Iudæos, sed abijt in regionem
iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur
Ephraim, & ibi uersabatur cum discipu-
lis suis. Instabat autem pascha Iudæo-
rum, & ascenderunt multi Hierosoly-
mam è regione ante pascha, ut purifica-
rent se. Quærebant ergo Iesum, & col-
loquebantur inter se in templo stantes.
Quid uidetur uobis, quod non uenerit
ad diem festum? Dederant autem pon-
tifices & pharisæi præceptum: ut si quis
cognouisset ubi esset indicaret, ut com-
prehenderent eum. Iesus ergo ante
sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi [XII]
Lazarus fuerat mortuus, quē suscitauit
à mortuis. Fecerunt autē ei cœnam ibi, &
Martha ministrabat. Lazarus uero un⁹
erat de numero discumbentium cum eo.
Maria

ιβ Ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. ιγ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι· Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς. Ἄφες αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν ἰησοῦν. * Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι ἔρχεται ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. * ιδ Εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστι γεγραμμένον. Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. * ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ

ὀφελεῖτε

ιβ Maria ergo accepit libram unguēti nardi piſticæ precioſæ, & unxit pedes Ieſu, & exterſit pedes eius capillis ſuis, domus autē impleta eſt ex odore unguenti. ιγ Dicit ergo unus ex diſcipulis eius, Iudas Simonis Iſcariotes, qui erat eū proditurus: Quare hoc unguentū nō uenijt trecentis denarijs & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaq; quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo Ieſus: Sine illam, in diem ſepulturæ meæ ſeruauit iſtud. Pauperes enim ſemper habetis uobiſcū, me uero non ſemper habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quod illic eſſet. & uenerunt nō propter Ieſum tantum, ſed ut Lazarum quoq; uiderent, quem ſuſcitauerat à mortuis. Conſultabant autem principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. Poſtero die turba multa quæ uenerat ad diem feſtum, cum audiſſent qd' ueniret Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarū, & proceſſerūt obuiam ei, & clamabant: Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini rex Iſraēl. ιδ Nactus autē Ieſus aſellam ſedit ſuper eam, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus uenit ſedens ſuper pullum aſinæ. Hæc autē non cognouerunt diſcipuli eius primū, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quod hæc eſſent ſcripta de eo, & qd' hæc feciſſent ei. Teſtabat' igitur turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum uocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis: Propterea & obuiā uenit ei turba, qd' audierant eum ædidiſſe hoc ſignum. Phariſæi ergo dixerūt inter ſe: Videtis quod nihil

proficitis?

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέγουσι τῷ ἰησοῦ. * Ο δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. * Αμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. * Ο φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. * Εὰν ἐμοὶ διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. * Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. * Αλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία

proficitis? Ecce mundus post eum abijt. Erant autem quidam Græci ex his qui ascenderant, ut adorarent in festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, uolumus Iesum uidere. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rursum & Philippus dicunt Iesu. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut glorificet' filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti deiectum in terrã mortuũ fuerit, ipsum solum manet. Si uero mortuum fuerit, multũ fructum affert. Qui amat animã suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternã custodiet eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eum pater. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propterea ueni in horam hanc. Pater, illustra nomẽ tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, sed ꝓpter uos. Nunc iudiciũ est mundi huius. Nunc princeps mundi hui9 eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, oĩes traham ad meipsum. Hoc autẽ dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis Iesus: Adhuc ad breue tempus lumẽ uobiscũ est. Ambulate donec lucem habetis, ne uos tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ὑμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ρθ α * διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. ρι * ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γίνωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. ρια α * ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ριβ * ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμέ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: ut sermo Hesaiæ ꝓphetæ impleret quē dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Hesaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertant & sanem eos. Hæc dixit Hesaias, quando uidit gloriam eius, & locutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne ē synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominū magis quàm gloriam dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nō iudico eum. Non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus. sed qui misit me pater, ipse mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quod mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

XIII

Ante festum autē paschæ sciens Iesus, quod uenisset hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos qui erant in mūdo, usq; ad finem dilexit

αὐτούς. * Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ, * εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ πέτρος. Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ᾽ ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσὼν, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; * Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. * Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. * Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ᾽ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ᾽ ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ᾽ ἄρτι λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam immisisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ, ut proderet eum, sciens Iesus qđ omnia dedisset sibi pater in manus, & qđ à deo exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, & ponit uestimenta: & cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonē Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respōdit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nunc, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habes partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non opus habet nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim, quis nam esset qui proderet se, propterea dixit: nō estis mundi omnes. Postquam ergo lauisset pedes eorum, receptisq; uestibus suis accubuisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magistrum ac dominum, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes uestros dominus & magister, uos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes. Exemplum enim præbui uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen amen dico uobis, nō est seruus maior domino suo, neque legatus maior est eo qui legauit ipsum. Si hæc nouistis, beati estis si feceritis ea. Non de omnibus uobis loquor, ego scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur scriptura: Qui edit mecum panem, sustulit aduersum me calcaneum suum. Nunc dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένη-

ρκη α

ται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω,
ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβά-

ρκα Δ

νει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύ-
ρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι

ρκβ α

εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, * Ἔβλεπον οὖν
εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ

ρκγ ι

τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν
ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέ-
τρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐ-
πιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ,
λέγει αὐτῷ. κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται
ὁ Ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψω-

ρκδ Δ

μίον ἐπιδώσω. * Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον,
δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ
μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον

ρκε ι

ὁ σατανᾶς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃ ποι-
εῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω
τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τι-
νὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶ-
χεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀγό-
ρασον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ
τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψω-
μίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε
οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐ-
τῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δο-
ξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐ-
τόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζη-
τήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις,
ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν
δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, κα-
θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύ-
ριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

Ὅπου

dico uobis priusq̃ fiat:ut cũ factum fue-
rit,credatis,qđ ego sim. Amen amẽ dico
uobis,qui recipit quẽcunq; misero,me re
cipit. Qui autẽ me recipit,recipit eum qui
me misit. Cũ hæc dixisset Iesus,turbatus
est spiritu,& testatus est,dixitq; : Amen
amen dico uobis,qđ unus ex uobis pro-
diturus est me. Aspiciebãt ergo se inuicẽ
discipuli,hæsitantes de quo diceret. Erat
autẽ unus ex discipulis Iesu recumbẽs in
sinu ipsius,nimirũ is quẽ diligebat Iesus.
Innuit ergo huic Simon Petrus,ut sisci-
taretur,quis esset de quo loqueret᷑. Itaq;
cum recubuisset ille super pectus Iesu, di
cit ei:Domine, quis est? Respõdet Iesus:
Ille est,cui ego intinctum panẽ porrexe-
ro. Et cum intinxisset panẽ, dedit Iudæ
Simonis Iscariotæ. Et post offulam in-
gressus est in eum satanas. Dicit igitur ei
Iesus:Quod facis,fac citius. Hoc autem
nemo intelligebat discumbẽtiũ ad quid
dixisset ei. Quidam em̃ putabant, quia
loculos habebat Iudas, quod dixisset ei
Iesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad
diem festũ, aut egenis ut aliquid daret.
Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit
continuo. Erat autẽ nox. Cum ergo exis-
set,dixit Iesus: Nunc glorificatus est fili⁹
hominis,& deus glorificat⁹ est per eum.
Si deus glorificatus est per eum, & deus
glorificabit eum per se, & continuo glo-
rificabit eum. Filioli,adhuc paulisper uo-
biscum sum. Quæretis me, & sicut dixi
Iudæis,quò ego uado, uos non potestis
uenire:ita & uobis dico nunc. Præceptũ
nouum do uobis,ut diligatis inuicem,si-
cut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicẽ.
In hoc cognoscent omnes,quod discipu
li mei sitis, si charitatem habueritis inter
uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus:
Domine,quò uadis? Respõdit ei Iesus:

Quò

Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολου-
ρκϛ α θῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. * Λέγει αὐ-
τῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ
θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τὴν ψυχήν
σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ
μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

ρκζ ι * Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Μὴ τα-
ρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. Πιστεύετε εἰς τὸν θε-
όν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πα-
τρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. Εἰ δὲ μή, εἶπον
ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.
καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον,
πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς
ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
Καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴ-
δατε. Λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ οἴδα-
μεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν
ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγώ εἰ-
μι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς ἔρ-
χεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐ-
γνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε
ἄν. καὶ ἀπάρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑωρά-
κατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ φίλιππος. κύριε,
δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον με-
θ' ὑμῶν εἰμί, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιπ-
πε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.
καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέ-
ρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ
ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ
λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πα-
τὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.
πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ
πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. Εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα
αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀ-
κεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι
ρκη δ ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * Καὶ
ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

Ἐὰν

Quò ego uado, non potes me nunc ſe-
qui, ſequeris autem poſtea. Dicit ei Pe-
trus: Domine, quare nō poſſum te ſequi
nunc? Animam meam pro te ponam.
Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro
me pones? Amen amen dico tibi, non ca
net gallus, donec ter me negaueris.

XIIII Et ait diſcipulis ſuis: Ne turbetur
cor ueſtrum. Creditis in deum, & in me
credite. In domo patris mei manſiones
multæ ſunt. Quod ſi ſecus eſſet, dixiſſem
uobis, uado paraturus uobis locum. Et
ſi abiero ad parandum uobis locum, ite-
rum ueniam & aſſumam uos ad me-
ipſum: ut ubi ſum ego, & uos ſitis: Et
quò ego uado, ſcitis, & uiam ſcitis. Dicit
ei Thomas: Domine, neſcimus quò ua-
dis. Et quomodo poſſumus uiam ſcire?
Dicit ei Ieſus: Ego ſum uia, & ueritas,
& uita. Nemo uenit ad patrem, niſi
per me. Si cognouiſſetis me, & patrem
meum utique cognouiſſetis. Et nunc
cognoſcitis eum, & uidiſtis eum. Di-
cit ei Philippus: Domine, oſtende no-
bis patrem, & ſufficit nobis. Dicit ei
Ieſus: Tanto tempore uobiſcum ſum,
& non cognouiſti me? Philippe, qui
uidit me, uidit patrem. Et quomodo
tu dicis, oſtende nobis patrem? Non
credis, quod ego in patre ſim, & pa-
ter in me? Verba quæ ego loquor
uobis, à meipſo non loquor. Pater
autem in me manens, ipſe facit ope-
ra. Credite mihi, quod ego in patre
ſim, & pater in me. Alioqui propter
ipſa facta credite mihi. Amen amen
dico uobis, qui credit in me, opera
quæ ego facio, & ipſe faciet: & maiora
his faciet, quia ego ad patrem uado.
Et quicquid petieritis nomine meo, hoc
faciam, ut glorificetur pater per filium.

Si

ἐάμ τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰμ ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸμ πατέρα, καὶ ἄλλομ παράκλητομ δώσει ὑμῖμ, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶμ εἰς τὸμ αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖμ, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖμ μένει, καὶ ἐν ὑμῖμ ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸμ, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖμ. ὁ ἔχωμ τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶμ αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιμ ὁ ἀγαπῶμ με. *ὁ δὲ ἀγαπῶμ με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸμ, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόμ. *λέγει αὐτῷ ἰούδας, οὐχ ὁ ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεμ, ὅτι ἡμῖμ μέλλεις ἐμφανίζειμ σεαυτὸμ, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεμ αὐτῷ. ἐάμ τις ἀγαπᾷ με, τὸμ λόγομ μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόμ, καὶ πρὸς αὐτὸμ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶμ με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, *καὶ ὁ λόγος ὃμ ἀκούετε, οὐκ ἔστιμ ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖμ παρ' ὑμῖμ μένωμ. *ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιομ, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπομ ὑμῖμ. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖμ, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖμ, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιμ, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖμ. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶμ ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπομ ὑμῖμ, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂμ, ὅτι εἶπομ, πορεύομαι πρὸς τὸμ πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζωμ μου ἐστί. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖμ

ρκθ α ρλ ι

λρα α

ρλβ ι

Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea ſeruate. Et ego rogabo patrem, & alium conſolatorem dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis quem mundus non poteſt accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoſcitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc puſillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoſcetis, quod ego ſim in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quod manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Hæc locutus ſum uobis apud uos manens. Paracletus autem ille qui eſt ſpiritus ſanctus, quem ſpiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor ueſtrum, neque formidet. Audiſtis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq;, qđ dixerim, uado ad patrẽ, quia pater maior me eſt. Et nunc dixi uobis

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ, ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. * Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. * Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους

ρλγ δ ρλδ ρλε δ ρλς

uobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

XV

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit, & omnem qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, eiectus est foras sicut palmes & exaruit: & colligunt eos, & in ignem conijciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudium meum in uobis maneat, & gaudium uestrum impleatur. Hoc est præceptum meum, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunque ego præcipio uobis. Non posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos,

φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ᾽ ἀρχῆς μετ᾽ ἐμοῦ ἐστέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα

δὲ

amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos: & conſtitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus ueſter maneat, ut quicquid petieritis patrem ſub nomine meo, det uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mũdus uos odit, ſcitis quod me prius ꝙ uos odio habuerit. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum eſt, diligeret. Quia uero de mundo non eſtis, ſed ego ſelegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote ſermonis mei, quẽ ego dixi uobis: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & uos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt, & ueſtrũ ſeruabunt. Sed hæc omnia faciẽt uobis ꝓpter nomẽ meum, quia nõ nouerunt eum qui miſit me. Si non ueniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ nõ habẽt qđ prætexãt peccato ſuo. Qui me odit, is & patrẽ meum odit. Si opera nõ feciſſem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ & uiderũt & oderũt, nõ ſolũ me, uerũetiã patrẽ meũ. Sed hoc accidit ut compleat̃ ſermo, qui in lege eorũ ſcriptus eſt: Odio habuerunt me gratis. Cum autẽ uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, ſpiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Et uos teſtes eſtis, quia ab initio mecum eſtis.

XVI

Hæc locutus ſum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à ſynagogis facient uos. Sed ueniet tẽpus, ut quiſquis interficiat uos, uideat̃ cultum præſtare deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerũt patrem neq; me. Sed hæc locutus ſum uobis, ut cum uenerit tẽpus illud, reminiſcamini eorũ, qđ ego dixerim uobis. Hæc

u autẽ

δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ᾽ ὑμῶν
ἤμην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπά-
γεις. ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύ-
πη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ᾽
ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑ-
μῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω,
ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς.
ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ
ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρ
τίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως.
περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς
ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πα-
τέρα ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με. περὶ
δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλ-
λ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ
ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει
ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λα
λήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλή-
σει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖ
νος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται,
καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.* πάντα ὅσα ἔχει ὁ πα ρμη
τὴρ, ἐμά ἐστι.* διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ γ
ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν ρμθ
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ι
ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.
εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλή
λους. τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ
οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψε-
σθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέ-
ρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μι-
κρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰη-
σοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ᾽ ἀλλήλων, ὅτι
εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πά-
λιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς,
ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθή-
σεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσε-
ται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι
ἦλθεν

autem uobis ab initio non dixi, quia uo-
biscum eram. Nunc autẽ uado ad eum,
qui misit me, & nemo ex uobis interro-
gat me quò uadam. Sed quia hæc locu-
tus sum uobis, mœstitudo impleuit cor
uestrũ. Sed ego ueritatẽ dico uobis, expe
dit uobis, ut ego uadam. Si eñ nõ abie-
ro, consolator ille non ueniet ad uos. Sin
autẽ abiero, mittam eum ad uos. Et cum
uenerit ille, arguet mundũ de peccato, &
de iusticia, & de iudicio. De peccato qui-
dem, quia non credunt in me. De iusticia
uero, quia ad patrẽ uado, & posthac nõ
uidetis me. De iudicio autem, quia prin-
ceps huius mundi iam iudicatus est. Ad
hæc, multa habeo quæ uobis dicam, sed
nõ potestis portare nunc. Cũ autẽ uene-
rit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos
in omnẽ ueritatẽ. Non eñ loquet̃ à se-
metipso, sed quæcũq; audierit, loquet̃, &
quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille
me glorificabit, quia de meo accipiet, &
annunciabit uobis. Omnia quæcũq; ha
bet pater, mea sunt. Propterea dixi, qđ
de meo accipiet & annũciabit uobis. Pu
sillum, & non uidetis me, & iterũ pusillũ,
& uidebitis me, quia uado ad patrẽ. Di-
xerũt ergo quidã ex discipulis eius inter
se: Quid est hoc, qđ dicit nobis, pusillũ
& nõ uidetis me, & rursus pusillũ & uide
bitis me, & quia uado ad patrẽ? Dicebãt
ergo: Quid est hoc, qđ dicit, pusillũ? Ne
scimus qd loquat̃. Cognouit autẽ Iesus,
qđ uellent se interrogare, & dixit eis: De
hoc quæritis inter uos, qđ dixi, pusillũ &
nõ uidetis me, & iterũ pusillum & uidebi
tis me. Amen amẽ dico uobis, plorabitis
& lamẽtabimini uos, mundus cõtra gau
debit. Vos autem mœrore afficiemini,
sed mœror uester uertetur in gaudium.
Mulier cum parit, dolorem habet, quia
uenit

ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παι-
δίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ
τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς
τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν
ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρή-
σεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν
οὐδεὶς αἴρει ἀφ᾽ ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
ρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πα-
τέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἕως
ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί
μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν
ᾖ πεπληρωμένη. * Ταῦτα ἐν παροιμίαις
λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ ἔτι
ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥη-
σίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσε-
σθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω
τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πα-
τὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,
καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλ-
θον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα
εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον,
καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ
λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδὲ μίαν λέγεις. νῦν
οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν
ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τούτῳ πιστεύομεν,
ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ
νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς
τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ
μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ᾽ ἐμοῦ ἐστί. * Ταῦτα
λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε.
ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε,
ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε.
πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν,
ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐ-
τῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδω-

καε

ρμ δ · ρμα ι · ρμβ δ · ρμγ ι

uenit hora eius. Cum autem pepererit
puerum, iam non meminit anxietatis:
propterea quod gaudeat hominem esse
natum in mundo. Et uos igitur nunc
quidem mœrorem habetis. sed iterum
uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, &
gaudium uestrum nemo tollit à uobis.
Et in illo die me non interrogabitis quic
quam. Amen amē dico uobis, quæcunque
petieritis patrē sub nomine meo, dabit
uobis. Hactenus non petistis quicquam
sub nomine meo. Petite, & accipietis: ut
gaudium uestrum sit perfectum. Hæc
per prouerbia locutus sum uobis. Ve-
niet tempus, cum iam non per prouer-
bia loquar uobis, sed palam de patre
meo annunciabo uobis. In illo die sub
nomine meo petetis. Et non dico uobis,
quod ego rogaturus sim patrem pro
uobis, Ipse enim pater amat uos, quia
uos me amastis. & credidistis, quod à
deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in
mundum: iterum relinquo mundum,
& uado ad patrem. Dicunt ei discipuli
eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec pro-
uerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod
scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te
interroget, Per hoc credimus, quod à
deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc
creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit,
ut dispergamini unusquisque in sua, meque
solum relinquatis. & tamen non sum so-
lus, quia pater mecum est. Hæc locutus
sum uobis, ut in me pacem habeatis. In
mundo afflictionem habetis, sed bono
animo sitis, ego uici mundum.

XVII

Hæc locutus est Iesus, &
sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, ue-
nit hora, glorifica filium tuum, ut & fi-
lius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei po-
testatem omnis carnis, ut quotquot de-

u 2 disti

κας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, αὕτη
δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν
μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰη-
σοῦν χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ
ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιή-
σω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυ-
τῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώ-
ποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦ-
σαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λό-
γον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάν-
τα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου ἐστίν. ὅτι τὰ
ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ
αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ
σοῦ ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέ-
στειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κό-
σμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι
σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ
σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ
ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κό-
σμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ
ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς
δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε
ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν
αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι
ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ
μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρω-
θῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ
ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐ-
μὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδω-
κα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμί-
σησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, κα-
θὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ,
ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρή-
σῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ
εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁ-
γίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος
ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστί. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς
τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν
κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυ-
τόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀλη-
θείᾳ.

disti ei, det eis uitam æternam. Hæc est
autem uita æterna, ut cognoscant te so-
lum, deum uerum, & quẽ misisti, Iesum
Christum. Ego te glorificaui super ter-
ram, opus consummaui, quod dedisti
mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu
pater apud temetipsum gloria, quã ha-
bui, priusquam hic mundus esset apud
te. Manifestaui nomen tuum homini-
bus, quos dedisti mihi de mundo. Tui
erant, & mihi eos dedisti, & sermonem
tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt,
quod omnia quæcũq; dedisti mihi, abs
te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi,
dedi eis: & ipsi acceperũt, & cognouerũt
uere, quod a te exiui: & crediderũt, quod
tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non ꝑ
mundo rogo, sed pro his, quos dedisti
mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua
sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum
in eis. Et iam non sum in mundo, & hi
in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater
sancte, serua eos per nomen tuum, quos
dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.
Cum essem cum eis in mundo, ego ser-
uabam eos nomine tuo. Quos dedisti
mihi, ego custodiui, & nemo ex eis perijt
nisi filius ille perditus, ut scriptura com-
pleretur. Nunc autẽ ad te uenio, & hæc
loquor in mundo, ut habeant gaudium
meum impletum in semetipsis. Ego tra-
didi eis sermonem tuum, & mundus eos
odio habuit: quia non sunt de mundo,
sicut & ego non sum de mundo. Non ro
go ut tollas eos e mũdo, sed ut serues eos
a malo. De mundo non sunt, sicut & ego
nõ sum de mũdo. Sanctifica eos per ue-
ritatẽ tuã. Sermo tuus ueritas est. Sicut
tu me misisti in mundum, ita & ego misi
eos in mũdũ, & ꝑ eis ego sanctifico me-
ipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueri-
tatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ
περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς
ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν
ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν
ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέ-
στειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι,
δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἓν
ἐσμέν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα
ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ
κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας
αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέ-
δωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, κἀκεῖ-
νοι ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν
ἐμήν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ
καταβολῆς κόσμου.* πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κό-
σμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, * καὶ
οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώ-
ρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγά-
πη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐ-
τοῖς.* Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν
κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐ-
τὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* ᾔδει δὲ καὶ ἰούδας
ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, τὸν τόπον, ὅτι πολλά-
κις συνήχθη ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ.* ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖ-
ραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων
ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ
λαμπάδων καὶ ὅπλων.* ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽ αὐτόν, ἐξελθὼν, εἶ-
πεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐ-
τῷ. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παρα-
διδοὺς αὐτόν, μετ᾽ αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐ-
τοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω,
καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώ-
τησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. ἰησοῦν τὸν
ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν,
ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τού-
τους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶ-
πεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ
αὐτῶν

ρμδ γ
ρμε ι
ρμϛ α
ρμζ ι
ρμη α
ρμθ ι

tatem. Non pro eis autem rogo tantum,
ſed & pro ijs, qui credituri ſunt per ſer-
monem eorum in me: ut omnes unum
ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, ut &
ipſi in nobis unum ſint, ut credat mun-
dus qđ tu me miſeris, & ego gloriā quā
dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut
& nos unum ſumus. Ego in eis, & tu in
me, ut ſint cōſummati in unum, & ut co-
gnoſcat mundus, quod tu me miſiſti, &
dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Pater,
quos dediſti mihi, uolo: ut ubi ſum ego,
& illi ſint mecū: ut uideant gloriā meam,
quā dediſti mihi, quia dilexiſti me ante
cōditū mundū. Pater iuſte, & mūdus te
non cognouit: ego autē te cognoui, & hi
cognouerūt, qđ tu me miſeris. Et notum
feci eis nomē tuū, & notum faciam, ut di
lectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego
in ipſis. Hæc cū dixiſſet Ieſus, egreſſus
eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentē ce-
dron, ubi erat hortus, in quem introiuit
ipſe & diſcipuli eius. Nouerat autem &
Iudas, qui prodebat eum, locum: quia
frequenter Ieſus conuenerat illuc cum di
ſcipulis ſuis. Iudas ergo cum accepiſſet
cohortem, & à pontificibus ac phariſæis
miniſtros, uenit illuc cum laternis ac fa-
cibus & armis. Ieſus itaque ſciens omnia
quæ uentura erant ſuper ſe, proceſſit ac
dixit eis: Quem quæritis? Reſpōderunt
ei: Ieſum Nazarenū. Dicit eis Ieſus: Ego
ſum. Stabat autem & Iudas, qui prode-
bat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego
ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in
terrā. Iterum ergo interrogauit eos: Quē
quæritis? Illi autē dixerunt: Ieſum Naza
renum. Reſpondit Ieſus: Dixi uobis, qđ
ego ſim: Si ergo me quæritis, ſinite hos
abire. Vt compleret̄ ſermo quem dixe-
rat: Ex ijs quos dediſti mihi, non perdidi

XVIII

αὐτῶν οὐδένα. * Σίμων οὖν πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος. * Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; * Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν ἰουδαίων συνέλαβον τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, * καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. * Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. * ὁ δὲ πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. * Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. * Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. * Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. * Τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς, ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. * Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ, εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; * Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; * Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς

quenq̃. Simon ergo Petrus cũ haberet gladiũ, eduxit eum, & percussit põtificis seruũ, & abscidit auriculam eius dextrã. Erat autem nomẽ seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiũ tuum in uaginã. An nõ bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ cõprehenderũt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad Annam primũ, Erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui cõsilium dederat Iudæis, qđ expediret unum hominẽ mori pro populo. Sequebat' autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autẽ stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad

σοε α πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. *Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὤν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. σος α *Ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, σοζ ι *καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλάτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλάτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. σοη α *Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; σοθ ι *Ἀπεκρίθη ὁ πιλάτος. Μήτι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. Νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. π δ *Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλάτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. σπα ι *Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλάτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπών, πάλιν ἐξῆλθε

ad Caiapham pontificē. Stabat autē Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius absciderat Petrus auriculam: Nōne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætoriū, ne cōtaminarent, sed ut ederēt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationē affertis aduersus hominē hunc? Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaq̃ tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestrā iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt

πρὸς τοὺς ἰουδαίους, * καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἐγὼ
οὐδὲ μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἔστι δὲ
συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ
πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βα-
σιλέα τῶν ἰουδαίων; * Ἐκραύγασαν οὖν πά-
λιν πάντες, λέγοντες. μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βα
ραββᾶν. ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. * Τότε οὖν
ἔλαβεν ὁ πιλάτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκαν
θῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον
πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον. χαῖ-
ρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Καὶ ἐδίδουν αὐ
τῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ
πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν
αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἔξω,
φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυ-
ροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρω-
πος. * ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες. Σταύρω
σον, σταύρωσον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος.
Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. * Ἐγὼ
γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * Ἀπεκρί-
θησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον ἔχο-
μεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο
θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
* Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λό
γον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ.
πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
ἔδωκεν αὐτῷ. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πι-
λᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω ἀπολῦσαί σε; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Οὐκ
εἶχες ἐξουσίαν οὐδὲ μίαν κατ᾽ ἐμοῦ, εἰ μὴ
ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ πα-
ραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ
τούτου ἐζήτει ὁ πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ
δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. Ἐὰν τοῦτον ἀπο
λύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλέα
αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. Ὁ οὖν πιλᾶτος
ἀκούσας

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inue-
nio in eo causam. Est autem consuetudo
uobis, ut unum dimittam uobis in pa-
scha. Vultis ne ergo dimittam uobis il-
lum regem Iudæorum? Clamauerunt
rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed
Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

XIX

Tunc ergo appre-
hendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et
milites plectentes coronam de spinis im
posuerunt capiti eius, & ueste purpurea
circundederunt eum, ac dicebant: Aue
rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exi-
uit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
adduco uobis eum foras, ut cognoscatis,
quod nullam in eo causam inuenio. Exi-
uit ergo Iesus foras, gestans spineam co-
ronam, & purpureum pallium. & dicit
eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum
pontifices & ministri clamabant, dicen-
tes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum uos, & crucifigite. ego eñ
non inuenio in eo causam. Responde-
runt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
secundum legem nostram debet mori:
quia filium dei se fecit. Cum ergo audis-
set Pilatus hunc sermonẽ, magis timuit.
Et ingressus est prætorium iterum, & di-
cit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem
responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pi-
latus: Mihi nõ loqueris? nescis quod po
testatem habeam crucifigendi te, & po-
testatem habeam absoluẽdi te? Respon
dit Iesus: Non haberes potestatẽ aduer-
sum me ullam, nisi tibi datum esset è su-
pernis. Propterea qui me tradidit tibi,
maius peccatum habet. Et ex eo quære-
bat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem
clamabãt dicẽtes: Si hunc absolueris, nõ
es amicus Cæsaris. Quisquis se regem
facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem
cum audisset

ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. * οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. * λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. * τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. * παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπήγαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, * καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. * ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ γράφε, ὁ κασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. * οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. * εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα

cum audiſſet hunc ſermonē, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraice autē Gabbatha. Erat autē paraſceue paſchæ, hora ferme ſexta, & dicit Iudæis: Ecce rex ueſter. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ueſtrum crucifigam? Reſponderūt pontifices: Non habemus regem, niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt autem Ieſum, & abduxerunt, atq; is baiulans crucem ſuam, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria) locum, Hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autē Ieſum. Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraice, & Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli ſcribere, rex Iudæorum, ſed quod ille dixerit, rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cum crucifixiſſent Ieſum, acceperūt ueſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, à ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe: Ne ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi, & in ueſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerūt. Stabant autē iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria uxor Cleopæ, & Maria Magdalene. Cum uidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſcipulum aſtantem

παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ.
γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ.
ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλα-
βεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. * μετὰ τοῦ-
το ἰδὼν ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,
ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει. διψῶ. σκεῦος
οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγ-
γον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ, περιθέντες, προσήνεγ-
καν αὐτοῦ τῷ στόματι. * ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ
ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλί-
νας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. * οἱ
οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐ-
πὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν
γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἠρώ-
τησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν
τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρα-
τιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέ-
λη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ.
ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν
ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέ-
λη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν
πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα
καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ
ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος
οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύ-
σητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πλη-
ρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πά-
λιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξε-
κέντησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πι-
λᾶτον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθη-
τὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φό-
βον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ἰη-
σοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. * ἦλθε δὲ
καὶ νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν ἰη-
σοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρ-
νης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. * ἔλα-
βον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν
αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, κα-
θὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιά-
ζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆ-
πος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν,
ἐν

astantem, quē diligebat, dicit matri suæ:
Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit di-
scipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora ac-
cepit eam discipulus in sua. Postea sciens
Iesus, quod omnia iam consummata es-
sent, ut consummaretur scriptura, dicit:
Sitio. Vas igitur erat positum aceto ple-
num. Illi uero impleuerunt spongiam
aceto & hysopo, & impositam admoue-
runt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus
acetum, dixit: Consummatum est. & in-
clinato capite tradidit spiritum. Iudæi
ergo, quoniam parasceue erat, ut non re-
manerent in cruce corpora sabbato (erat
enim magnus dies ille sabbati) rogaue-
runt Pilatum, ut frangerent eorum cru-
ra, ac tollerentur. Venerunt ergo milites,
& primi quidem fregerunt crura, & alte-
rius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum
autem cum uenissent, ut uiderunt eum
iam mortuum, non fregerunt eius crura.
sed unus militum lancea latus eius fodit,
& cōtinuo exiuit sanguis & aqua. Et qui
uidit, testimonium perhibuit: & uerum
est testimoniū eius. Et ille scit quod uera
dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim
hæc, ut scriptura impleretur: Os nō com-
minuetis ex eo. Et rursus alia scriptura
dicit: Videbunt in quem pupugerunt.
Post hæc autē rogauit Pilatum Ioseph
Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu,
sed occultus propter metum Iudæorum:
ut tolleret corpus Iesu, idq; permisit Pi-
latus. Venit autem & Nicodemus, qui
uenerat ad Iesum nocte primum, ferens
mixturam myrrhæ & aloēs ad libras fer-
mè centum. Acceperūt ergo corpus Iesu,
& obuinxerunt illud linteis cum aroma-
tibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat
autem in eo loco ubi crucifixus est, hor-
tus, & in horto monumentum nouum,
in

ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. * Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ᾔδεσαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. * Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔθηκαν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μαρία

in quo nondum quisq; positus erat. Ibi ergo propter parasceuen Iudæorũ, quod in propinquo esset monumentũ, posuerunt Iesum. Primo uero die sabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cũ adhuc tenebræ essent, ad monumẽtum, uidetq; lapidem sublatũ à monumẽto. Currit ergo, & uenit ad Simonẽ Petrũ, & ad alterũ illum discipulũ, quẽ amabat Iesus, & dicit illis: Sustulerũt dñm è monumẽto, & nescimus ubi posuerint eum. Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & uenerũt ad monumentũ. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentũ. Et cum se inclinasset, uidit posita linteamina, nõ tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumẽtũ. Et uidet linteamina posita, & sudariũ qđ fuerat super caput eius nõ cum linteaminib⁹ positũ, sed separatim inuolutũ in unũ locũ. Tũc ergo introiuit & ille ali⁹ discipulus, q uenerat prior ad monumentũ, uiditq; & credidit. Nondũ eñ nouerãt scripturã, qđ oportuisset eũ à mortuis resurgere. Abierunt ergo rursus discipuli ad semetipsos. Maria autẽ stabat ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se in monumentum, & uidet duos angelos amictos albis, sedentes unum ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi posuerãt corp⁹ Iesu. Dicũt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Sustulerũt dñm meũ, nec scio ubi posuerũt eũ. Hæc cũ dixisset, conuersa est retrorsum, & uidet Iesum stantem, nec sciebat qđ Iesus esset. Dicit ei Iesus: Mulier qd ploras? Quẽ q̃ris? Illa existimans qđ hortulan⁹ esset, dicit ei: Dñe si tu asportasti eũ, dicito mihi ubi posueris eũ, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria.

XX

Μαρία, στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββου-
νί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς.
Μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸμ
πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου
καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. Ἀναβαίνω πρὸς τὸμ πατέρα
μου καὶ πατέρα ὑμῶμ, καὶ θεόμ μου καὶ θεὸμ ὑ-
μῶμ. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ, ἀναγγέλ
λουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸμ κύριομ,
καὶ ταῦτα εἶπεμ αὐτῇ. * Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτωμ, καὶ τῶν
θυρῶμ κεκλεισμένωμ, ὅπου ἦσαμ οἱ μαθηταὶ
συνηγμένοι διὰ τὸν φόβομ τῶν ἰουδαίωμ, ἦλ-
θεμ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσομ, καὶ λέγει αὐ
τοῖς. Εἰρήνη ὑμῖμ. Καὶ τοῦτο εἰπὼμ, ἔδειξεμ αὐ
τοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰμ αὐτοῦ.* Ἐχά
ρησαμ οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸμ κύριομ. Εἶ-
πεμ οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιμ. Εἰρήνη ὑμῖμ.
Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω
ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼμ, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιομ.* Ἄντινωμ ἀφῆ
τε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄντινωμ
κρατῆτε, κεκράτηνται.* Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώ
δεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦμ μετ᾽ αὐ-
τῶμ ὅτε ἦλθεμ ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγομ οὖν αὐτῷ οἱ
ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸμ κύριομ. ὁ δὲ
εἶπεμ αὐτοῖς. ἐὰμ μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶμ αὐτοῦ
τὸμ τύπομ τῶν ἥλωμ, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόμ
μου εἰς τὸμ τύπομ τῶν ἥλωμ, καὶ βάλω τὴν
χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰμ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύ-
σω.* Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιμ ἦσαμ ἔσω
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ᾽ αὐτῶμ, ἔρχεται
ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶμ κεκλεισμένωμ, καὶ ἔστη εἰς
τὸ μέσομ, καὶ εἶπεμ. Εἰρήνη ὑμῖμ. εἶτα λέγει
τῷ θωμᾷ, φέρε τὸμ δάκτυλόμ σου ὧδε, καὶ ἴδε
τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλ
λε εἰς τὴν πλευράμ μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,
ἀλλὰ πιστός.* Ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεμ
αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. Λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς. ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας,
μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. Πολ
λὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεμ ὁ Ἰησοῦς

ἐνώπιομ

σιγ̄ λ — σιδ̄ — σιε̄ ζ — σιϛ̄ — σιζ̄ λ — σιη̄

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni,
quod dicit' magister. Dicit ei Iesus: Noli
me tangere. Nondum enim ascendi ad
patrē meum. Sed uade ad fratres meos,
& dic eis: Ascendo ad patrem meum &
patrē uestrum, & deum meum & deum
uestrum. Venit Maria Magdalene, an-
nuncians discipulis, quod uidisset domi-
num, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespe-
ra esset die illo qui erat unus sabbatorū,
& fores essent clausæ, ubi erant discipuli
congregati propter metum Iudæorum,
uenit Iesus, stetitq́ in medio, & dicit eis:
Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit
eis manus ac latus suum. Gauisi sunt er-
go discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis
iterū: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita
& ego mitto uos. Hæc cū dixisset, flauit
in eos, & dicit eis: Accipite spiritum san-
ctum. Quorūcunq́ remiseritis peccata,
remittunt' eis: q̄rūcunq́ retinueritis, re-
tenta sunt. Thomas autē unus ex duo-
decim, qui dicitur didymus, nō erat cum
eis quando uenit Iesus. Dixerūt ergo ei
alij discipuli: Vidimus dominum. Ille au
tem dixit eis: Nisi uidero in manib⁹ eius
uestigium clauorum, & mittam digitum
meum in uestigium clauorū, & mittam
manum meam in latus eius, nō credam.
Et post dies octo iterum erant discipuli
eius intus, & Thomas cum eis. Venit
Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, &
dixit: Pax uobis. Deinde dicit Tho-
mæ: Infer digitum tuum huc, & uide ma
nus meas, & admoue manum tuam, &
immitte in latus meum, & noli esse incre-
dulus, sed credens. Respondit Thomas,
& dixit ei: Domin⁹ meus & deus meus.
Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma,
credidisti: beati qui nō uiderūt & credide
runt. Multa quidē & alia signa fecit Iesus.

in conspectu

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμ-
μένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγρα-
πται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * Μετὰ ταῦτα ἐφανέρω-
σεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς
τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σί-
μων πέτρος καὶ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος δίδυμος,
καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ
ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
Λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν.
λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί.
ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ
ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας
δὲ ἤδη γινομένης, ἔστη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν,
οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι ἰησοῦς ἐστι.
Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. παιδία, μή τι προσφά-
γιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς. βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ
δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐ-
τὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
* λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ ἰη-
σοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. σίμων οὖν πέ-
τρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην
διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς
τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοια-
ρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ᾽
ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυ-
ον τῶν ἰχθύων. * Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν
βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον
ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.
* Ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυ-
ον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκα-
τὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ
ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦ-
τε ἀριστήσατε. * οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν
ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύ-
ριός ἐστιν. * Ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς καὶ λαμβάνει
τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον
ὁμοίως. * τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς

τοῖς

in conspectu discipulorum suorum, quæ
non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem
scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est
Christus filius dei, & ut credentes uitam
habeatis per nomen eius. Postea ma-
nifestauit se iterum Iesus ad mare Tibe-
riadis. Manifestauit autē sic. Erant simul
Simon Petrus & Thomas, qui dicitur
didymus: & Nathanaël qui erat à Cana
Galilææ, & filij Zebedæi, alijq́ꝫ ex disci-
pulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus:
Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus &
nos tecum. Exierunt & ascenderunt in
nauim statim, & illa nocte nihil cepe-
runt. Mane autem iam facto stetit Iesus
in littore, non tamen cognouerunt disci-
puli, qđ Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri,
num quid opsonij habetis? Respōderūt
ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrā
nauigij partem rete, & inuenietis. Mise-
runt ergo, & iam non ualebant illud tra-
here præ multitudine piscium. Dicit er-
go discipulus ille, quē diligebat Iesus, Pe-
tro: Dn̄s est. Simon ergo Petrus cum au-
disset, quod dn̄s esset, tunica succinxit se
(erat em̄ nudus) & misit se in mare. Alij
autē discipuli nauigiolo uenerunt: nō em̄
longe aberant à terra, sed circiter cubitis
ducētis, trahentes rete piscium. Vt ergo
descēderunt in terrā uiderūt prunas posi-
tas, & piscē superpositū, & panē. Dicit eis
Iesus: Afferte de piscib⁹ quos prendidi-
stis nunc. Ascendit Simon Petrus, & tra-
xit rete in terram, plenū magnis piscibus
centum quinquagintatribus. Et cum tot
essent, nō est scissum rete. Dicit eis Iesus:
Venite prandete. Et nemo discipulorū
audebat interrogare eū, dicēs: tu quis es?
cū scirent, qđ dn̄s esset. Venit itaqꝫ Iesus,
& accipit panē, & dat eis, & piscē similiter.
Hac iam tertia uice manifestat⁹ est Iesus

x discipulis

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ Ιησοῦς. Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ. * Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * Σίμων ἰωαννᾶ, φιλεῖς με; Ελυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. * Βόσκε τὰ πρόβατά μου. * Αμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. Ακολούθει μοι. Επιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ιησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ Ιησοῦ. κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. Εὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. Εξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐ δὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

σκζ Ϡ κσκ σκθ Ϡ σλ σλα Ϡ σλβ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

Αποδημία

diſcipulis ſuis cũ reſurrexiſſet à mortuis. Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei rurſus iterũ: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce oues meas. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixiſſet ſibi tertio, amas me, dixitq́ ei: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis qđ amem te. Dicit ei Ieſus: Paſce oues meas. Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cũ autẽ ſenueris, extendes manꝰ tuas, & alius te cinget, & ducet quò nõ uis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte glorificaturus eſſet deum. Et cũ hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. Conuerſus Petrus, uidet illum diſcipulũ, quẽ diligebat Ieſus, ſequentẽ: qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: dñe, quis eſt ille qui tradit? hunc ergo cum uidiſſet Petrus, dicit Ieſu: Dñe, hic autẽ quid? Dicit ei Ieſus: Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? tu me ſequere. Exijt ergo ſermo iſte inter fratres, qđ diſcipulus ille nõ moreret᷑. Et nõ dixerat ei Ieſus, nõ moritur: ſed ſi eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc. Et ſcimus, qđ uerũ eſt teſtimoniũ eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribant᷑ per ſingula, nec ipſe, opinor, mũdus caperet eos qui ſcriberentur libros.

EVANGELII SECVNDVM IOANNEM, FINIS.

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἱλήμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν, κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀποστολήν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. Εἶτα εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀττάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας. εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν περιτομήν. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα διῆλθε τὴν συρίαν καὶ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν τιμόθεον περιέτεμεν, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας. εἶτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα τὸν εὔτυχον ἤγειρε πεσόντα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκεῖθεν παρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ἐπὶ ῥώμην. οὕτως ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύραν τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθών, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχιδνα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας. εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας,. εἶτα εἰς ποτιόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβέρνας. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διδάξας χρόνον ἱκανόν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ περικαλλέσιν οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείρξαντες, ἐπέτειον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ τοῦτο μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη παραινέσεις ὑπέρ τε βίου καὶ ἀρετῆς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ περὶ τῶν πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἔτι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις διέγραψε πολιτείαν. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. Ἔνθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφώς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὴν τριήμερον δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν αὐτοφερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα στάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν. καὶ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε, καὶ τὸν παῦλον συνευδοκοῦντα πάνυ τῷ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων παραστάς, ἐπιστολὰς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσην δὲ τὴν ὁδὸν ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένηται παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικροῦ προσαναλωθῆναι τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Ἐπιλαβομένου δῆτα τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος, κατάρξασθαι τὸν παῦλον τοῦ κηρύγματος φησὶ ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις τρισκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος.

ἐφ᾽ οὗ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸ κατὰ καισάρειαν δεσμωτήριον κατεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθ᾽ ὃν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἥκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. εὐσέβιος δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς περιεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καί φησι τὸν παῦλον ἄνετον διατρίψαι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. τότε μὲν οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον, αὖθις ἐπὶ τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ εὐαγγελίσασθαι ἐφ᾽ ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταουΐαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. μεταστειλάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστα. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λουκᾶς αὐτῷ. ἔνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἐξ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη δ̄, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡσαύτως ἔτη δ̄. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω ιδ̄. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων, τάδε· ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν ᾗ καὶ τελευτᾶται τῷ κατ᾽ αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ᾽ ὀλίγα τῆς ἐπιστολῆς, ἀσπάζεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παύλου, εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ἐπὶ τῷ κατὰ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἥ τις λέγοιτ᾽ ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ᾽ ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ᾽ α[illegible] μαρτυρίῳ, ἑξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίας.

ΤΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι᾽ ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ

SVperiore quidem uolumine diximus Theophile, de omnibus quæ cœpit Iesus tũ facere, tũ docere, ad eũ usq; diẽ, quo postq; impartit⁹ in hoc ipsum spm̃ sanctũ, mãdata dedisset apostolis, quos delegerat, sursum assumptus est, quibus etiã seipsum exhibuerat uiuẽtẽ, posteaq; supplicio fuisset affectus, idq; cõplurib⁹ argumẽtis, dũ ꝑ dies q̃draginta cõspicit̃ ab illis, ac loquit̃ eis de regno dei, & congregãs illos in idẽ loci, p̃cepit eis ne discederent Hierosolymis, sed ut expectarẽt ꝓmissum patris, de quo (inquit) audistis ex me: qm̃ Ioannes baptizauit quidem aqua, uos autẽ baptizabimini spiritu sancto post dies hosce nõ multos. Illi igitur ubi cõuenissent, percõtabant̃ illũ, dicẽtes: Dñe, num in tẽpore hoc restituis regnũ Israëli? Dixit autẽ ad illos: Nõ est uestrũ nosse tẽpora & articulos tẽporũ, q̃s pater in sua ipsi⁹ cõstituit potestate: sed accipietis uirtutẽ, posteaq; spũs sanctus aduenerit sup uos, & eritis mihi testes, non solũ Hierosolymis, uerũetiã in uniuersa

ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἀλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἰκοσιν. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ἀκελδαμά, τουτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν

αὐτοῦ

Iudæa, Samariaq́;, deniq́; uſq́; ad extrema terræ. Atq́; hæc locutus, uidentibus ijſdem, in altum ſublatus eſt: & nubes ſubduxit illum ab oculis eorum. Cumq́; eſſent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo aſtiterunt illis amicti ueſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet: quem ad modum uidiſtis eum euntem in cœlum. Tunc reuerſi ſunt Hieroſolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abeſt ab Hieroſolymis iter ſabbati. Et cum introiſſent, aſcenderunt in cœnaculum ubi manſitabant & Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi filius: Hi omnes perſeuerabant unanimiter in deprecatione & obſecratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu, cumq́; fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio diſcipulorũ, dixit (eratq́ue turba nominum ſimul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri ſcripturam hanc, quam prædixit ſpiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Ieſum: quia cooptatus erat in numerum noſtrum, & ſortitus erat partem miniſterij huius. Et is quidem parauit agrum ex mercede iniquitatis, ſuſpenſuſque crepuit medius, & effuſa ſunt omnia uiſcera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hieroſolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acel dama, hoc eſt, ager ſanguinis. Scriptum eſt enim in libro pſalmorum: Fiat commoratio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et epiſcopatum

eius

αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Μαθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Μαθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξατο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσαντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igit̃ ut ex his uiris, qui nobiſcũ uerſati ſunt toto tẽpore, quo dñs Ieſus perpetuam uitæ cõſuetudinem egit nobiſcum, exorſus à baptiſmo Ioannis ad eum uſq; diem, quo receptus eſt à nobis: unus quiſpiam conſtituatur, qui ſit unà nobiſcum teſtis reſurrectionis eius. Et ſtatuerunt duos, Ioſeph qui uocatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, & Mathiam. Et facta precatione, dixerũt: Tu domine, qui corda noſti omniũ, oſtende utrum elegeris ex his duobus, ut accipiat ſortem miniſterij huius & apoſtolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locũ ſuum. Et dederunt ſortes eorũ, & cecidit ſors ſuper Mathiam, & cooptatus eſt in numerum undecim apoſtolorum.

II

Et cum compleretur dies pentecoſtes, erant omnes unanimiter in eodem loco. Et factus eſt repente de cœlo ſonitus, tanquam impetu uenientis flatus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant ſedentes. Et uiſæ ſunt illis diſſectæ linguæ uelut igneæ, ſeditq; ſuper ſingulos eorum, ac repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, cœperuntq; loqui alijs linguis, prout ſpiritus dabat eloqui illis. Erant autem Hieroſolymis habitantes Iudæi, uiri religioſi ex omni natione eorũ, quæ ſub cœlo eſt. Is rumor cum increbruiſſet, cõuenit multitudo & cõfuſa eſt, quod audiret unuſquiſq; lingua ſua illos loquentes. Stupebant autẽ omnes, ac mirabantur, dicẽtes inter ſeſe: Nonne ecce omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo nos audimus eos ſua quiſq; lingua in qua nati ſumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Meſopotamiæ, Iudææq;, & Cappadociæ, Ponti, & Aſiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

 Aegypti.

αἴγυπτον, καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην,
καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ
προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λα-
λούντων αὐτῶν ταῖς ἡμέραις γλώσσαις τὰ με-
γαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες, καὶ διη-
πόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέ-
λοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον.
ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. Σταθεὶς δὲ πέ-
τρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ,
καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ
οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑ-
μῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήμα-
τά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗ-
τοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας.
ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ προφήτου
ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέ-
γει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐ-
πὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ
ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι
ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν
ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καίτοι ἐπὶ τοὺς
δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς
ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός
μου, καὶ προφητεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ
οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα
καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστρα-
φήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν
ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ
ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται
τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖ-
ται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. Ἰησοῦν τὸν
ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγ-
μένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ ση-
μείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ
ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡ-
ρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον,
λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες
ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖ-
νας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖ-
σθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν.
προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ
παντὸς

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est
finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani,
Iudæiq; & Proselyti, Cretes & Arabes,
audimus eos loquentes nostris linguis
magnifica dei. Stupebant autē omnes,
ac mirabant̄, inter se dicētes: Quid nam
uult hoc esse? Alij autem irridentes, dice-
bant: Musto expleti sunt isti. Stans autē
Petrus cum undecim, extulit uocē suam,
ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habi-
tatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis
notū sit, & auribus percipite uerba mea.
Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij
sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est,
quod dictum est per prophetam Ioel:
Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, ef-
fundam de spiritu meo super omnē car-
nem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ
uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebunt,
& seniores uestri somnia somniabunt.
Et quidem super seruos meos, & super
ancillas meas in diebus illis effundam
de spiritu meo, & prophetabunt. & da-
bo prodigia in cœlo superne, & signa in
terra inferne, sanguinem & ignem & ua-
porem fumi. Sol cōuertetur in tenebras,
& luna in sanguinem, antequam ueniat
dies ille domini magnus atq; illustris. Et
futurum est: ut omnis quicunq; inuoca-
uerit nomen domini, seruetur. Viri Israē-
litæ, audite uerba hæc: Iesum Nazare-
num, uirum exhibitum à deo erga uos
uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fe-
cit per illum deus in medio uestri, sicut &
ipsi scitis, hunc definito consilio & præ-
scientia dei traditū, cum accepissetis per
manus iniquorum, crucifixum interemi-
stis, quem deus suscitauit solutis dolo-
ribus mortis, quatinus impossibile erat
teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de
eo: Prouidebam dominum coram me
semper,

παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σα-
λευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ
ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου,
οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με
εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ἄνδρες
ἀδελφοὶ, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς
ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐ-
τοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης.
προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρ-
κῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀ-
σφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐ-
τοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστὸν,
προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ
χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελήφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε δια-
φθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θε-
ὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ
δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγε-
λίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ
τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέ-
πετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς
τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός. εἶπεν ὁ κύρι-
ος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
δῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶ-
κος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν
ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν
τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ
τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσομεν ἄν-
δρες ἀδελφοί; πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς.
μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑ-
μῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν
τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ
ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται
κύριος

ſemper: quoniam à dextris eſt mihi, ne
cõmouear. Propter hoc lætatum eſt cor
meum,& exultauit lingua mea. inſuper
& caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam
nõ derelinques animam meam in infer-
no, nec ſines ut ſanctus tuus uideat cor-
ruptionem. Notas mihi feciſti uias uitæ,
replebis me iucunditate cum facie tua.
Viri fratres, quandoquidem licet libere
dicere apud uos de patriarcha Dauid,
quod & defunctus eſt,& ſepultus eſt, &
ſepulchrum eius eſt apud nos uſque in
hodiernum diem. Propheta igitur cum
eſſet, & ſciret, quod iureiurando iuraſſet
ſibi deus, futurum, ut de fructu lumbi
ipſius, quantũ ad carnem, Chriſtus ex-
oriretur, ac ſederet ſuper ſedem eius, præ-
ſcius locutus eſt de reſurrectione Chri-
ſti, quod non derelicta ſit in inferno ani-
ma eius, neq; caro eius uiderit corruptio
nem. Hunc Ieſum ſuſcitauit deus, cuius
omnes nos ſumus teſtes. Dextera igitur
dei exaltatus,& promiſſione ſpiritus ſan
cti accepta à patre, effudit hoc qđ nunc
uos uidetis & auditis. Non enim Dauid
aſcendit in cœlos, ſed dicit ipſe: Dixit do-
minus domino meo, ſede à dextris mihi,
donec ponam inimicos tuos ſcabellum
pedum tuorũ. Certo ſciat ergo tota do-
mus Iſraël, quod dominũ & Chriſtum
fecerit deus, hunc Ieſum quem uos cru-
cifixiſtis. His autem auditis compuncti
ſunt corde,& dixerunt ad Petrum ac re-
liquos apoſtolos: Quid faciemus uiri
fratres? Petrus ait ad illos: Reſipiſci-
te, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum
ſub nomine Ieſu Chriſti in remiſſio-
nem peccatorum, & accipietis donum
ſpiritus ſancti. Vobis enim facta eſt
repromiſſio & filijs ueſtris, & omnibus
qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit
dominus

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλεί-
οσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. σώ-
θητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ
μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον
αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ
προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων,
καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ
ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φό-
βος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν
ἀποστόλων ἐγένετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες
ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά,
καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρα-
σκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι
ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρ-
τεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶν-
τές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τρο-
φῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας
αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς
ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς
σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαι-
νον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς
τὴν ἐννάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλί-
ας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο, ὃν
ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ
τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημο-
σύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν.
ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέ-
ναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν.
ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάν-
νῃ, εἶπε. βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐ-
τοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε
δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑ-
πάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν
τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγει-
ραι, καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς
δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώ-
θησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ
ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσ-
ῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ
ἁλλόμενος

dominus deus noster. Aliisque uerbis
plurimis testificatus est & exhortatus
est eos, dicens: Seruemini à generatione
ista praua. Qui ergo libenter acceperunt
sermonem eius, baptizati sunt: & accesse-
runt in die illo animæ circiter ter mille.
Erant autem perseuerantes in doctrina
apostolorum, & communicatione, & fra-
ctione panis, & precationibus. Obortus
est autem omni animæ timor, multaq;
prodigia & signa per apostolos ædeban-
tur. Omnes autem qui credebant erant
coniuncti, & habebant omnia cōmunia.
Possessionesq; & substantias uēdebant,
ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq;
opus erat. Et quotidie perdurantes una-
nimiter in tēplo, & frangentes per singu-
las domos panē, inuicē sumebant cibū,
cū exultatione & simplicitate cordis lau-
dantes deum, & habentes gratiam apud
omnē plebem. Dominus autē addebat
qui salui fierent quotidie, congregationi.

III

Simul autē Petrus & Ioannes ascēde-
bant in tēplū, ad horā precationis nonā.
Et quidam uir qui erat claudus ex utero
matris suæ, baiulabat', quem ponebant
quotidie ad portā tēpli, quæ dicit' specio-
sa, ut peteret eleemosynā ab introeūtib9
in tēplum. Is cū uidisset Petrū ac Ioannē
ingressuros in tēplū, rogabat ut eleemo-
synam acciperet. Defixis aūt in eum ocu-
lis Petrus cū Ioāne, dixit: Aspice in nos.
At ille intēdebat in eos, sperās se aliquid
accepturū ab eis. Petrus autē dixit: Ar-
gentū & aurum nō est mihi, qđ autē ha-
beo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi
Nazareni surge, & ambula. Et apprehē-
sa manu eius dextra, erexit eum. Protin9
autem consolidatæ sunt plantæ illius ac
tali. Et exiliens stetit & ambulabat, in-
trauitq; cū illis in tēplum inambulans &
saliens

ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν
αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦν-
τα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος
ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ
ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμ
βους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐ
τῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν
πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς
πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολο-
μῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνα-
το πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυ-
μάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰ-
δίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περι-
πατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε
τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκα-
τε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πι-
λάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς
δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτή
σασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν,
καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον
ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι᾽ αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
τῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάν
των ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοὶ οἶδα, ὅτι κατὰ
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν
χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν
καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν
τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀνα
ψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπο-
στείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χρι
στὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρό-
νων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων αὐτοῦ προ
φητῶν ἀπ᾽ αἰῶνος. μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς
τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀ-
ναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν

ſaliens ac laudans deum. Et uidit eum to
tus populus ambulantem ac laudantem
deum. Agnoueruntq; illum, quod ipſe
eſſet is qui ad eleemoſynam ſederat ad
ſpecioſam portam tẽpli. Et impleti ſunt
ſtupore & ecſtaſi, ſuper eo quod contige
rat illi. Cum teneret autem qui ſanatus
fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cu-
currit totus populus ad eos in porticu
quæ appellat̃ Solomonis, ſtupefactus.
Quo uiſo Petrus reſpõdit ad populum:
Viri Iſraelitæ, quid miramini ſuper hoc,
aut nos quid intuemini, quaſi noſtra uir-
tute aut pietate effecerimus ut hic ambu
laret? Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob,
deus patrum noſtrorum glorificauit fi-
lium ſuum Ieſum, quem uos tradidiſtis
ac negaſtis in conſpectu Pilati, cum ille
iudicaſſet eſſe abſoluẽdum. Vos autem
ſanctum & iuſtum negaſtis, & poſtula-
ſtis, ut uirũ homicidam donaret uobis:
autorem uero uitæ interfeciſtis, quem de
us ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes
ſumus: & per fiduciã nominis eius hunc
quẽ uidetis ac noſtis, cõſolidauit nomen
ipſius, & fides quæ per eum eſt, dedit ei
integritatem iſtam in cõſpectu omnium
ueſtrũ. Et nunc fratres ſcio, ꝙ per igno-
rantiam feciſtis, ſicut & principes ueſtri.
Deus autẽ quæ prænunciauerat per os
omniũ ꝓphetarũ ſuorũ, Chriſtum paſ-
ſurum, impleuit ſic. Pœniteat uos igit̃ &
cõuertimini ut deleant̃ peccata ueſtra, ut
cum uenerint tempora refrigerij à cõſpe-
ctu dñi, & miſerit eum qui ante prædica-
tus eſt uobis Ieſum Chriſtum, quẽ opor
tet quidẽ cœlũ accipere uſq; in tẽpora re-
ſtitutionis oĩm, quæ locut9 eſt deus ꝑ os
oĩm ſanctoꝝ ſuorũ à ſæculo ꝓphetarũ.
Moſes qdẽ ad patres dixit: Prophetã ſu
ſcitabit uobis dñs deus ueſter de fratrib9
ueſtris,

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυ-
χὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου,
ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες
δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τῶν καθε-
ξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς
ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστὲ υἱοὶ τῶν προφητῶν,
καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς
πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ
ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶ-
σαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς
ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ἀπέστειλεν
αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν
ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέ-
στησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱε-
ροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ
τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγ-
γέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν ἐκ νε-
κρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ
ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑ-
σπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λό-
γον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν
ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ
τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς
ἱερουσαλήμ, καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ καϊά-
φαν, καὶ ἰωάννην, καὶ ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι
ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐ-
τοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυ-
νάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο
ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος
ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ
καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον
ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθε-
νοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶ-
σιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραήλ, ὅτι ἐν
τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν
ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγι-
ής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ᾽ ὑμῶν
τῶν

uestris, mei similem, Audietis eum iuxta
omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Fu-
turum est autẽ, ut omnis anima quæ nõ
audierit pphetã illum, exterminet̃ e po-
pulo. Quin & om̃es pphetæ à Samuele,
ac deinceps quotq̃t locuti sunt & annun-
ciauerũt dies istos. Vos estis filij prophe
tarum ac testamẽti, qđ testatus est deus
erga patres nostros, dicẽs ad Abraham:
Et in semine tuo bñdictionẽ cõsequent̃
om̃es familiæ terræ. Vobis primũ deus,
cũ suscitasset filium suũ Iesum, misit eum
benedicentẽ uobis, ita ut unusquisq; ue-
strum cõuerteret se ab iniquitatib⁹ suis.

IIII

Loquẽtib⁹ autẽ illis ad populũ, super-
uenerunt illis sacerdotes, ac magistratus
tẽpli, & Sadducæi moleste ferẽtes, qđ do
cerẽt populũ, & annũciarẽt sub nomine
Iesu resurrectionẽ ex mortuis, & iniece-
runt eis manus, posuerũtq; eos in custo-
diam in posterũ diẽ. Nã erat iam uespe-
ra. Multi uero eorũ q audierãt sermonẽ,
crediderũt: & factus est numerus uirorũ
circiter quinq; milia. Factum est autẽ po
stero die ut congregarent̃ principes eo-
rum, & seniores, & scribæ Hierosolymis,
& Annas princeps sacerdotum, & Caia-
phas, & Ioannes, & Alexãder, & quotq̃t
erant de genere pontificio. Et cũ statuis-
sent eos in medio interrogabant: Qua
uirtute, aut quo nomine fecistis hoc uos?
Tunc Petrus replet⁹ spũ sancto, dixit ad
eos: Principes populi & seniores Israël,
si nos hodie examinamur, de eo qđ bñ-
fecerimus homini infirmo, qua ratione
iste saluus factus sit: notum sit omnibus
uobis, & toti plebi Israël, quod per no-
men Iesu Christi Nazareni, quẽ uos cru
cifixistis, quem deus suscitauit à mortuis,
per hunc iste astat coram uobis sanus.
Hic est lapis ille, qui reiectus est à uobis
ædificantib⁹,

τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφα
λὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ
σωτηρία. οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δε-
δομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡ-
μᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παρρησίαν
καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρω
ποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμα-
ζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ ἰησοῦ
ἦσαν, τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς
ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀν-
τειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνε-
δρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους,
λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τού-
τοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε
δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλὴμ
φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ'
ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν,
ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λα-
λεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώ-
πων. καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν
αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ δι
δάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πέ-
τρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς
εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑ-
μῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ
δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσα-
μεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀ-
πέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες, τό, πῶς
κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάν-
τες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν
γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος,
ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ
ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες
ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεόν, καὶ
εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ
πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος δαβὶδ
παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ
λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς

ædificantibus, qui factus est caput angu
li, nec est in alio quoquam salus. Nec em̄
aliud nomen est sub cœlo datum inter
homines, in quo oporteat nos saluos fie
ri. Videntes autem Petri in dicẽdo liber-
tatem ac Ioannis, compertoq́;, quod ho
mines essent illiterati & idiotæ, admira-
bantur, & agnoscebant eos, qđ cum Iesu
fuissent, hominẽ autem uidentes stantẽ
cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterãt
contradicere. iussis autem illis è concilio
secedere, conferebant inter sese, dicentes:
Quid faciemus hominibus istis? Nam
cõspicuum signum æditum esse per eos,
omnibus habitantib9 Hierosolymis ma
nifestum est, nec possumus inficiari. Sed
ne amplius diuulgetur in populum, mi-
naciter interminemur eis, ne posthac lo-
quant̃ sub nomine hoc ulli hominũ. Et
accersitis illis præceperunt, ne omnino lo
querentur, neq; docerẽt in nomine Iesu.
At Petrus & Ioannes respõdentes, dixe-
runt ad eos: An iustum sit in conspectu
dei, uos potius audire q̃ deum, iudicate.
Non em̄ possumus quæ uidimus & au-
diuimus, nõ loqui. At illi additis minis,
dimiserunt eos: nihil inuenientes, qua ra
tione punirẽt eos ꝓpter populum, quia
omnes glorificabant deum super eo qđ
acciderat. Annorum enim erat amplius
quadraginta homo, in quo æditũ fuerat
signũ istud sanationis. Dimissi autẽ ue-
nerunt ad suos, & annunciauerunt, quæ-
cunq; sibi principes sacerdotũ & seniores
dixerant. Qui cũ audissent, unanimiter
attollebant uocem ad deum, dixerũtq́;:
Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum
ac terram, mare & omnia quæ in eis
sunt, qui per os Dauid pueri tui dixi-
sti: Quare fremuerunt gentes, & popu-
li meditati sunt inania? Astiterunt reges

τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. συνήχθησαν γὰρ ἐπ᾽ ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ᾽ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν υἱὸς παρακλήσεως, λευΐτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ Πέτρος. Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ

ὑπῆρχε

terræ, & principes cōuenerūt in unū aduersus dn̄m, & aduersus Christum eius. Conuenerūt em̄ uere aduersus sanctum filiū tuum Iesum, quē unxeras, Herodes simul & Pontius Pilatus cum gētibus & populis Israel, ad faciendū quæcūq; manus tua, & cōsiliū tuum prius decreuerat ut fierēt. Et nunc dn̄e aspice in minas eorum: & da seruis tuis, ut cū omni fiducia loquant̄ sermonē tuū, manū tuam porrigēdo in hoc, ut sanatio & signa & prodigia ædant̄ p̄ nomē sancti filij tui Iesu. Et cū orassent illi, motus est locus in quo erant cōgregati, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & loquebant̄ sermonē dei cū fiducia. Multitudinis autē credentiū erat cor unum & anima una, nec quisq; eorū quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat, sed erant illis omnia cōmunia. Et uirtute magna reddebant apostoli testimoniū resurrectionis dn̄i Iesu, & gratia magna erat super om̄es illos. Neq; enim quisq; egens erat inter illos. Quotq̄t em̄ possessores agrorū aut ædium erant, uendētes afferebant precia eorū quæ uendita fuerant, & ponebant ad pedes apostolorū. Distribuebat̄ autē singulis prout cuiq; opus erat. Ioses uero qui cognominatus est Barnabas ab apostolis, qd̄ est, filius cōsolationis, Leuites, Cyprius genere, cū haberet agrum, uendidit eum: & attulit precium & posuit ad pedes apostolorū.

V Vir autē quidā nomine Ananias cum Sapphira uxore sua uendiderat possessionē, & seposuerat de precio, cōscia etiā uxore sua, & allatam partē aliquā ad pedes apostolorū posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur impleuit satanas cor tuū, ut mentireris spiritui sancto, & fraudares de precio agri? Nonne prorsus tibi manebat, & uenundatus in tua erat potestate?

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶ
γμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ
θεῷ. ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους,
πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας
ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀνα-
στάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ
ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡ-
ρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ
εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ
αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ
χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσού-
του. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι
συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυ-
ρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄν-
δρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔ-
πεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ,
καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι,
εὗρον αὐτὴν νεκρὰν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθα-
ψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φό-
βος μέγας ἐφ᾽ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐ-
πὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. διὰ δὲ
τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα
καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁ-
μοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶνος.
τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐ
τοῖς, ἀλλ᾽ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλ
λον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ
πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κα
τὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ
τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα
ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ
τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος
τῶν πέριξ πόλεων εἰς ἱερουσαλὴμ, φέρον-
τες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμά-
των ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅ-
παντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ
σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων,
ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας
αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς
ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς
νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγα-
γὼν

potestate? Quare posuisti in corde tuo
rem istam? Non es mentitus hominibꝰ,
sed deo. Audiens autē Ananias hæc uer
ba, collapsus expirauit. Et ortus est timor
magnus super omnes qui audierūt hæc.
Surgentes autē iuuenes amouerūt eum,
elatumq́ʒ sepelierunt. Intercessit autem
fermè horarum trium interuallum, uxor
quoqʒ ipsius, nesciens qđ factum fuerat,
introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic
mihi, num tanti agrum uendidistis? At
illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad
eam: Cur conspirastis inter uos ut tenta-
retis spiritū dñi? Ecce pedes eorū, qui se-
pelierūt uirum tuū, ad ostium adsunt, &
efferent te. Confestim autē cōcidit ad pe
des eius, & expirauit. Ingressi autē iuue-
nes, repererunt illam mortuam, & extule
runt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et
ortus est timor magnꝰ super uniuersam
cōgregationē, & super omnes qui audie-
bant hæc. Per manus autem apostolorū
ædebantur signa ac prodigia multa in po-
pulo. Et erant unanimiter omnes in por
ticu Solomonis. Cæterorū autem nemo
audebat se cōiungere illis, sed magnifica-
bat eos populus. Magis autē accrescebat
credentium dño multitudo uirorū simul
ac mulierum, ita ut in plateas exportarēt
infirmos, & ponerēt in lectulis ac graba-
tis, ut uenientis Petri uel umbra obum-
braret aliquē illorū. Cōueniebat autē &
multitudo uicinarū ciuitatū Hierosoly-
mam, afferens ægros ac uexatos à spiriti
bus immūdis, qui sanabantur om̄es. Exur
gens autem princeps sacerdotū & om̄es
qui cū illo erant, quæ est factio Saddu-
cæorū, repleti sunt æmulatione, & iniece-
runt manꝰ in apostolos, & posuerūt eos
in custodia publica. Sed angelus domi-
ni per noctē aperuit ianuas carceris, edu-

γῶν τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέν-
τες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ
ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ἀκούσαντες δὲ εἰσ-
ῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδί-
δασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχϊερεὺς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον
καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραὴλ,
καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆ-
ναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμε-
νοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνα-
στρέψαντες ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ
μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω
ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω
οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λό-
γους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς
τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχϊερεῖς, διηπόρουν περὶ
αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμε-
νος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ
ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν
τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.
τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέ-
ταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν.
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνε-
δρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχϊερεὺς,
λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν
ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τὸ ὀνόματι τούτῳ;
καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς
διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
ἐφ᾽ ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἀ-
ποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶ-
πον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀν-
θρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγει-
ρεν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμά-
σαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν
καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν
ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγι-
ον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐ-
τῷ.

ctisq; illis, dixit: Ite, & stantes loquami-
ni in templo populo omnia uerba uitæ
huius. Illi uero cum hæc audissent, intra-
uerunt diluculo in tẽplum, ac docebant.
Adueniens autem princeps sacerdotum
& qui cum eo erant, conuocauerunt con-
cilium & uniuersum seniorum ordinem
filiorũ Israel, miserũtq; ad carcerem qui
adduceret eos. Cum autẽ uenissent mini
stri, nec reperissent illos in carcere, reuersi
nunciauerunt, dicentes: Carcerẽ quidem
inuenimus clausum cum omni diligen-
tia, & custodes foris stantes ante ianuas.
Cum aperuissemus autem, neminem in-
tus reperimus. Vt autem audierunt hos
sermones & sacerdos & magistratus tem
pli principesq; sacerdotum, ambigebant
de illis, quid nam hoc futurũ esset. Adue
niens autem quidam nunciauit eis. Ecce
uiri quos posueratis in carcere, sunt in
templo stantes, ac docentes populum.
Tunc abijt magistratus cum ministris,
& adduxit illos sine ui. Timebant enim
populum, ne lapidarentur. Et cum ad-
duxissent illos, statuerunt in concilio. Et
interrogauit eos princeps sacerdotũ, di-
cens: Nonne etiã atq; etiã præcepimus
uobis, ne doceretis sub nomine isto? Et
ecce replestis Hierosolymam doctrina
uestra, & uultis inducere super nos san-
guinem hominis istius. Respõdens autẽ
Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire
oportet deo magis, quam hominibus.
Deus patrum nostrorũ suscitauit Iesum,
quem uos interemistis suspendentes in
ligno. Hunc principem & seruatorẽ deus
exaltauit dextera sua, ad dandam pœni-
tentiam Israeli, remissionemq; peccato-
rum. ac nos sumus ei testes horum quæ
dicimus: Insuper autem & spiritus san-
ctus, quem dedit deus obediẽtibus ipsi.
Hæc

τῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβου/
λεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν
τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμα/
λιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ
λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους
ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραη/
λῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώ-
ποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ
γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέ-
γων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀ-
ριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέ-
θη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύ/
θησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον
ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱ/
κανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο,
καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορ/
πίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε
αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ
τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ
θεοῦ ἐστὶν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτό, μή
ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ
αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστό/
λους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν
αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀ/
πὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ
ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆ/
ναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ᾽
οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγ/
γελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων
τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν
ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεω/
ροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆ/
ραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδε-
κα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀ-
ρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψα-
σθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρου/
μένους

Hæc autem cum audiſſent, diſſecaban-
tur: & conſultabant ut interficerent illos.
Surgens autem quidam in concilio pha
riſæus nomine Gamaliel, legis doctor in
precio habitus apud totum populum,
iuſſit ut pauliſper ſecederent foras apo-
ſtoli. Dixitq́ꝫ ad illos: Viri Iſraëlitæ, at-
tendite uobis ſuper hominib⁹ iſtis, quid
acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit
Theudas, dicẽs ſe eſſe aliquẽ, cui adhæſit
numerus uirorum circiter quadringento
rum, qui occiſus eſt: & omnes qui crede-
bant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihi-
lum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in
dieb⁹ ꝓfeſſionis, & auertit populũ mul-
tum poſt ſe. & ipſe perijt, & om̃es quotq̃t
paruerant ei, diſperſi ſunt. Et nunc dico
uobis, abſtinete ab hominibus iſtis, &
ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominib⁹
cõſilium aut opus hoc, diſſoluet̃. Sin ex
deo eſt, nõ poteſtis diſſoluere, ne quãdo
& deo repugnare reperiamini. In huius
autem ſententiam pedibus itum eſt à cæ
teris: & cum aduocaſſent apoſtolos, cæſis
præceperunt, ne loquerentur ſub nomi-
ne Ieſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem
ibant gaudentes à conſpectu concilij,
quod digni habiti eſſent, ut pro nomine
eius contumelia afficerentur. Et quotidie
in tẽplo & in ſingulis domibus nõ ceſſa-
bant docere & annunciare Ieſum Chri-
ſtum.

VI

In diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum, ortum
eſt murmur Græcorum aduerſus He-
bræos, eo quod deſpicerentur in mini-
ſterio quotidiano uiduæ ipſorum. Cæ-
terum duodecim illi, cum iuſſiſſent ad-
eſſe multitudinem diſcipulorũ, dixerunt:
Nõ eſt placitũ, ut nos derelicto ſermo-
ne dei, miniſtrem⁹ menſis. Circumſpicite
ergo fratres, uiros ex uobis ſpectatæ pro

μένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου,
καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας
ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δια-
κονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤ-
ρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους.
καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πί-
στεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ φίλιππον,
καὶ πρόχορον, καὶ νικάνορα, καὶ τίμωνα,
καὶ παρμενᾶν, καὶ νικόλαον προσήλυτον
ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀπο-
στόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐ-
τοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔ-
ξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθη-
τῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄ-
χλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφα
νος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐ-
ποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.
ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς,
τῆς λεγομένης λιβερτίνων, καὶ κυρηναίων,
καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας,
καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ στεφάνῳ, καὶ οὐκ
ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύμα-
τι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγον-
τας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥή-
ματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν.
συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυ-
τέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες
συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συ-
νέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέ-
γοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥή-
ματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου
τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν
γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζω-
ραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον,
καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν μωϋσῆς.
καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθιζό-
μενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. Εἶπε δὲ ὁ
ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη.
ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θε-
ὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβρα-
ἀμ, ὄν

bitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & administrando sermoni incumbemus. Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide ac spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonē, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochenum. Hos statuerunt in conspectu apostolorum: & cum orassent imposuerunt eis manus. Et sermo dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis ualde. multaque turba sacerdotum obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus gratia ac fortitudine ædebat prodigia & signa magna in populo. Exorti sunt autem quidam è synagoga, quæ appellatur Libertinorū, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & Cilicum, & Asianorū, disputantes cum Stephano, nec poterant resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur. Tunc subornarunt uiros, qui dicerent: Audiuimus eum dicentem uerba contumeliosa in Mosen ac deum. Commoueruntque plebem & seniores & scribas, atque inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, statueruntque falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui uerba contumeliosa aduersus locum sanctum hunc & legē. Audiuimus em̄ eum dicentem: Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli.

VII

Dixit autem princeps sacerdotum: Num hæc ita se habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum

ἀμ, ὄντι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοι-
κῆσαι αὐτὸν ἐν χαῤῥάν, καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγ-
γενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δεί-
ξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴ-
κησεν ἐν χαῤῥάν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθα-
νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν αὐτὸν εἰς
τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖ-
τε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐ-
τῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐ-
τῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτήν, καὶ τῷ σπέρ-
ματι αὐτοῦ μετ᾽ αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα
αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσου-
σιν αὐτό, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· καὶ
τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν
ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λα-
τρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ ἔδωκεν
αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέν-
νησε τὸν ἰσαάκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ
ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, καὶ οἱ πα-
τριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο
εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ
ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ,
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντί-
ον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστη-
σεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ᾽ αἴγυπτον. καὶ ὅλον
τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ᾽ ὅλην
τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλίψις
μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ
πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα
ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν
πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰω-
σὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο
τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας
δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐ-
τοῦ ἰακώβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν
ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰα-
κὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ
πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæ, cum eſſet in Meſopotamia, priuſq̃
moraretur in Charran, & dixit ad illum:
Exi de terra tua, & de cognatione tua, &
ueni in terrã quãcunq; mõſtrauero tibi.
Tunc exijt è terra Chaldæorũ, & habita-
uit in Charran. Et inde poſtq̃ mortuus
eſt pater eius, tranſtulit illum in terram
hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non
dedit illi hæreditatẽ in ea, ne ueſtigiũ qui
dem pedis. & repromiſit illi eã ſe daturũ
poſſidendam, & ſemini eius poſt ipſum,
cum nõ haberet filium. Locutus eſt autẽ
deus ſic, qđ futurũ eſſet ſemẽ eius inqui-
linum in terra aliena, quodq̃ ſeruituti il-
lud ſubiecturi eſſent, & male tractaturi
annis quadringẽtis. Et gentem, cuicunq;
ſeruierint, iudicabo ego, dixit deꝰ. Et poſt
hæc exibunt & ſeruient mihi in loco hoc.
Et dedit illi teſtamentũ circũciſionis, atq;
hic genuit Iſaac, & circũcidit eum in die
octauo, & Iſaac genuit Iacob, & Iacob
genuit duodecim patriarchas. Et patri-
archæ inuidia moti, Ioſeph uendiderũt
in Aegyptũ. Et erat deus cũ eo, & eripuit
eum ex omnibꝰ afflictionibꝰ eius, & de-
dit ei gratiã & ſapiẽtiam corã Pharaone
rege Aegyptiorũ. Et cõſtituit eum præfe
ctum ſuper Aegyptũ, & ſup totã domũ
ſuam. Venit autem fames in uniuerſam
terrã Aegypti & Chanaan, & afflictio
magna, nec inueniebant cibos patres no
ſtri. Cũ audiſſet autẽ Iacob eſſe frumẽta
in Aegypto, miſit patres noſtros primũ:
& cum iterũ miſiſſet eos, agnitus eſt Io-
ſeph à fratribus ſuis, & innotuit Pharao
ni genus Ioſeph. Miſſo autem nuncio
Ioſeph acceſſiuit Iacob patrem ſuum,
omnẽq̃ cognationẽ ſuam in animabus
ſeptuagintaquinq;. Et deſcẽdit Iacob in
Aegyptum, defunctuſq̃ eſt ipſe & pa-
tres noſtri. Et tranſlati ſunt in Sychem,

καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο
ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐ-
μὸρ τοῦ συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος
τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἀ-
βραὰμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν
αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος,
ὃς οὐκ ᾔδει τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισά-
μενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πα-
τέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐ-
τῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐ-
γεννήθη μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ,
ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐ-
τὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐ-
τὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη μωϋσῆς
πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν
ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐ-
τῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ
τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀ-
δελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ. καὶ ἰ-
δών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐ-
ποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πα-
τάξας τὸν αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς
αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν, οἱ δὲ οὐ
συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐ-
τοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς
εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑ-
μεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν
τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε
κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ᾽ ὑμᾶς;
μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες
χθὲς τὸν αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ
λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ μα-
διάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέν-
των ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρή-
μῳ τοῦ ὄρους σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυ-
ρὸς βάτου. ὁ δὲ μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅρα-
μα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγέ-
νετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς
τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς
ἰσαὰκ

& positi sunt in sepulchro, qđ emit Abra
ham precio argenti à filijs Emor filij Sy-
chem. Cum autē appropinquaret tēpus
ꝓmissionis, de qua iurauerat deus Abra
hæ, creuit populus & multiplicatus est in
Aegypto, donec exortus est alius rex,
qui non nouerat Ioseph. Hic circumue-
niens genus nostrum, afflixit patres no-
stros, ut exponerēt infantes suos, ne fœ-
tus essent uitales. Eodē tēpore natus est
Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est
tribus mensibus in domo patris. Exposi
tum autē illum sustulit filia Pharaonis,
& nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus
est Moses omni sapiētia Aegyptiorū, &
erat potens in factis & in dictis. Vt uero
expletum est ei quadraginta annorum
tempus, subijt in cor eius, ut inuiseret fra-
tres suos filios Israël. Et cū uidisset quen-
dam iniuria affici, defendit eum, & ultus
est uicem eius qui affligebatur, percusso
Aegyptio. Existimabat autem intellige-
re fratres suos, quod deus per manum
ipsius daret salutem illis. At illi non in-
tellexerunt. Et sequenti die uisus est illis
litigantibus, & redegit eos in cōcordiam,
dicens: Viri, fratres estis, cur uos inui-
cem leditis? Cæterum is qui iniuriam fa-
ciebat ꝓximo, repulit eum, dicēs: Quis
te constituit principem ac iudicem super
nos? Nunquid interficere me tu uis, quē-
admodum interfecisti heri Aegyptium?
Fugit autē Moses ad dictum hoc, & fa-
ctus est aduena in terra Madian, ubi ge
nerauit filios duos. Et expletis annis qua
draginta, apparuit illi in deserto montis
Sina angelus dñi in flammeo incendio
rubi. Moses autē ut cōspexit, admiratus
est uisum. Porrò cū accederet ut attende
ret, facta est ad eum uox dñi: Ego sum
deus patrū tuorū, deus Abraham, deus
Isaac,

ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμε-
νος μοϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε
δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν πο-
δῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁ-
γία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ
μου τοῦ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν
ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ
νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον; τοῦ-
τον τὸν μοϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς
σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦ-
τον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστα-
λεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν
τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιή-
σας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ αἰγύπτῳ, καὶ
ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσ-
σαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν
τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύ-
ριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς
ἐμὲ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέ-
λου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ
τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγον ζῶν-
τα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γε-
νέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἀπώσαντο καὶ
ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς αἴγυπτον,
εἰπόντες τῷ ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ
προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ μοϋσῆς οὗτος,
ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, οὐκ οἴ-
δαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίη-
σαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον
θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς
ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς,
καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρα-
τιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βί-
βλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας
προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ
ἐρήμῳ οἶκος ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν
σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν
ῥεμφάμ, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυ-
νεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα
βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς
πατράσιν

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autē
Moses, non audebat attendere. Dixit
autē illi dominus: Solue calciamentū pe
dum tuorum. Locus enim in quo stas,
terra sancta est. Vidi, uidi inquam, affli-
ctionem populi mei qui est in Aegypto,
& gemitum eorum audiui, & descendi
ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te
in Aegyptum. Hunc Mosen quē nega-
uerunt, dicentes, quis te constituit princi-
pem & iudicem? hunc inquā deus prin-
cipem & redemptorem miserat per ma-
num angeli, qui apparuerat illi in rubo.
Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa
in Aegypto, & in rubro mari, & in deser-
to annis quadraginta. Hic est Moses qui
dixit filijs Israël: Prophetam suscitabit
uobis deus uester è fratribus uestris, simi
lem mei, illum audietis. Hic est qui fuit
in congregatione in solitudine cum an-
gelo qui loquebatur ei in monte Sina,
& cum patribus nostris, qui accepit ser-
monem uiuum ut daret nobis. Cui no-
luerunt obedire patres nostri, sed repu-
lerunt & auersi sunt corde suo in Aegy-
ptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos
qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui
eduxit nos de terra Aegypti, nescimus
quid acciderit. Et uitulum fecerunt in die
bus illis, & obtulerunt hostiam simula-
cro, & lætabantur super operibus ma-
nuum suarum. Conuertit se autem deus,
& tradidit eos, ut colerent militiam cœli,
sicut scriptum est in libro prophetarum:
Num uictimas & hostias obtulistis mi-
hi annis quadraginta in deserto, domus
Israël? Et suscepistis tabernaculum Mo-
loch, & sydus dei uestri Rempham,
figuras quas fecistis ad adorandum
eas. Et transferam uos ultra Baby-
lonem. Tabernaculum testimonij fuit
patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετά-
ξατο, ὁ λαλῶν τῷ μωσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κα-
τὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον
διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ
ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔξωσεν ὁ θε-
ὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως
τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
ἰακώβ. σολομῶν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.
ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα-
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει
κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη-
ροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ
τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς.
τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν-
τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλά-
βετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρί-
οντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
οὐρανόν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα
ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν-
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἐκβα-
λόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ
μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πό-
δας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθο-
βόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέ-
γοντα. κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.
θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ.
κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύ-
την. καὶ τοῦτο εἰπών, ἐκοιμήθη.

Σαῦλος

patribus nostris in deserto, sicut ordina-
uerat illis, loquens ad Mosen ut faceret
illud secundū formā, quā uiderat. Quod
& induxerūt, qui successerunt, patres no
stri cum Iesu in possessionē gentiū, quas
expulit deus à facie patrū nostrorū usq;
ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram
deo, & petijt ut inueniret tabernaculum
deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi
domū. Sed nō is est excelsissimus, qui in
manufactis templis habitet, sicut ꝓphe-
ta dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autē
scabellum pedum meorū. Quam domū
ædificabitis mihi dicit dn̄s, aut quis lo-
cus requietionis meæ est? Nōne manus
mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & in-
circumcisi corde & auribus, uos semper
spiritui sancto resistitis, sicut patres ue-
stri, ita & uos. Quē prophetarū nō sunt
persecuti patres uestri? Et occiderūt eos,
qui prænunciabant de aduentu iusti,
cuius uos nunc proditores & occisores
fuistis: qui accepistis legem per disposi-
tiones angelorum, nec seruastis. Audien
tes autem hæc dissecabant cordibus suis,
& stridebant dentibus suis in eum. Cum
autem esset plenus spiritu sancto, inten-
tis in cœlum oculis, uidit gloriam dei, &
Iesum stantem à dextris dei. Et ait: Ecce
uideo cœlos apertos, & filium hominis
stantem à dextris dei. Exclamantes autē
uoce magna, cōtinuerūt aures suas, & im
petum fecerūt unanimiter in eum. Et eie
ctum eum è ciuitate lapidabant, ac testes
deposuerunt uestimenta ad pedes ado-
lescentis, qui uocabatur Saulus. Et lapida-
bant Stephanum inuocantē, ac dicentē:
Domine Iesu, suscipe spiritū meum. Po-
sitis autem genibus, clamauit uoce ma-
gna: Domine, ne statuas illis peccatum
hoc. Et cum hoc dixisset, obdormiuit.

Saulus

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς ἰουδαίας καὶ σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ᾽ αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ φιλίππῳ. Θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.

οὔπω

VIII

Saulus autem consenserat in necem eius. Facta est autē in illo die persecutio magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apostolos. Curauerunt autem unà Stephanum uiri religiosi, feceruntq; planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam, per singulas domos intrans, trahensq; uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igit' dispersi peragrabant, annunciantes sermonem dei. Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebant autē turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & uidentes signa quæ ædebat. Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur: exibant, clamantes uoce magna. Multi autem paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autē quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artē exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnum, cui auscultabant illi à minimo usq; ad maximũ, dicentes: Hic est uirtus dei, quæ uocatur magna. Auscultabant autē ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementasset eos. Cum uero credidissent Philippo, euãgelizanti de regno dei, deq; nomine Iesu Christi, baptizabant' uiri simul ac mulieres. Tũc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset adhærebat Philippo. Vidensq; signa & uirtutes fieri stupēs ammirabatur. Cum autem audissent apostoli qui erant Hierosolymis, qđ recepisset Samaria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum ac Ioannē. Qui cũ descēdissent, orauerũt pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctum.

Nondum

οὔπω γὰρ ἦν ἐπ᾿ οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός,
μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνο-
μα τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖ-
ρας ἐπ᾿ αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγι-
ον. θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐ-
πιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδο-
ται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐ-
τοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας,
λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. πέτρος δὲ εἶπε
πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀ-
πώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας
διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς
οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. Ἡ γὰρ καρ-
δία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. με-
τανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ
δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐ-
πίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πι-
κρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς
ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλ-
θῃ ἐπ᾿ ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρ-
τυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυ-
ρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, πολλάς τε
κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. Ἄγ-
γελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέ-
γων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν
ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερου-
σαλὴμ εἰς γάζαν. αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀνα-
στὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος,
δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων,
ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύ-
θει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑπο-
στρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος
αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἠσαΐαν.
Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε,
καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδρα-
μὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγι-
νώσκοντος τὸν προφήτην ἠσαΐαν, καὶ εἶ-
πεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ
εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις
ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum
illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant
sub nomine Christi Iesu. Tunc impone-
bant manus super illos, accipiebantque
spiritum sanctum. Cum uidisset autem
Simon, quod per impositionẽ manuũ
apostolorum daretur spiritus sanctus,
obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi
potestatem istam, ut cuicunque impo-
suero manus, accipiat spiritum sanctum.
Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua
tecum sit in perditionem, quoniam do-
num dei existimasti pecuniis parari. Nõ
est tibi pars neque sors in ratione hac.
cor enim tuum non est rectum coram
deo. Resipisce igitur ab ista malicia tua,
& roga deum, si forte remittatur tibi co-
gitatio cordis tui. In felle enim amaritu-
dinis, & colligatione iniquitatis uideo te
esse. Respondens autem Simon, dixit:
Precemini uos pro me apud dominum,
ne quid eueniat in me horum quæ dixi-
stis. Et illi quidem testificati & locuti ser-
monem dei, reuersi sunt Hierosolymam,
& multis oppidulis Samaritanorum
euangelizabant. Angelus autem domi-
ni locutus est ad Philippum, dicens: Sur
ge, & uade meridiem uersus ad uiam
quæ descendit ab urbe Hierosolymo-
rum Gazam. hæc est deserta. Et surgens
abiit, & ecce uir Aethiops, eunuch9, præ-
fectus Candaces reginæ Aethiopũ, quẽ
præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat
adoraturus Hierosolymam, & reuerte-
batur sedens super currum suum, lege-
batq; Esaiam prophetã. Dixit autẽ spi-
ritus Philippo: Accede, & adiunge te ad
currum istum. Accurrẽs autẽ Philippus,
audiuit eum legentẽ Esaiam pphetã, &
dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait:
Nam qui possim, nisi aliquis dux uiæ
mihi

ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀνα
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς
γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβα
τον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντί
ον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ
ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ
ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς
διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ
αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίπ-
πῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφή-
της λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τι-
νός; Ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ,
καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης,
εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύον-
το κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φη-
σὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βα-
πτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις
ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ
εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν
Χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κα
τέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιπ
πος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.
ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυ
ρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐ-
τὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. Ἐπορεύετο γὰρ τὴν
ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς
ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς
πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς και-
σάρειαν. Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπει
λῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου,
προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ
ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγω-
γάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄν
δρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ
εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένε-
το αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης
περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνήν, λέγουσαν
αὐτῷ, σαοὺλ σαούλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ.
τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι Ἰη-
σοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα
λακτίζειν

mihi fuerit? Rogauitq; Philippum, ut
aſcenderet, ſederetq; ſecum. Argumentũ
autem ſcripturæ quam legebat, erat hoc:
Tanq; ouis ad occiſionem ductus eſt, &
ſicut agnus coram tondente ſe mutus, ſic
nõ aperuit os ſuum. In humilitate ipſius
iudicium eius ſublatũ eſt. Generationẽ
autẽ eius quis enarrabit? Quoniam tol/
litur de terra uita eius. Reſpondens autẽ
eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de
quo propheta dicit hoc, de ſe, an de alio
quopiam? Aperiens autẽ Philippus os
ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, prædi/
cauit illi Ieſum. Et dum irent per uiam,
uenerũt ad quandam aquã. Et ait eunu-
chus: Ecce aqua. quid uetat quo minus
baptizer? Dixit autẽ Philipp9: Si credis
ex toto corde, licet. Et reſpõdens ait: Cre-
do filiũ dei eſſe Ieſum Chriſtũ: Et iuſſit
ſiſti currũ. Ac deſcẽderũt ambo in aquã
Philippus ſimul & eunuchus, & baptiza
uit eum. Cum autẽ aſcẽdiſſent ex aqua,
ſpiritus dñi rapuit Philippũ, nec ampli9
uidit eum eunuchus. Ibat enĩ per uiam
ſuã gaudens. Philippus autẽ repertus eſt
Azoti, & pertranſiens euãgelizabat ciui-
tatib9 cunctis, donec ueniret Cæſaream.

IX

Saulus autem adhuc ſpirans minas
ac cædem aduerſus diſcipulos dñi, acceſ-
ſit ad principem ſacerdotum, & petijt ab
eo epiſtolas, quas perferret Damaſcũ ad
ſynagogas: ut ſi quos inueniſſet eius uiæ
ſeu uiros ſeu mulieres, uinctos duceret
Hieroſolymã. Et cum iter faceret, cõtigit
ut appropinquaret Damaſco. Et ſubito
circumfulgurauit eum lux de cœlo, colla-
pſuſq; in terram, audiuit uocem, dicentẽ
ſibi: Säul Säul, quid me perſequeris? Di/
xit autem: Quis es domine? Dominus
autẽ dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſe/
queris. Durum eſt tibi contra ſtimulos
calcitrare.

λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε.
κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος
πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν
πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ
ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ
εἱστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς,
μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος
ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦν/
τες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν.
καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ
ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν
δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ
εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς
αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην
τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν
οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰ-
δοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράμα/
τι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ
ἐπιτιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.
ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ
πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ
ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ
ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆ-
σαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά
σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου,
ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν οὗτος, τοῦ βα/
στάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βα-
σιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐ-
τῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου πα-
θεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν
οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας,
εἶπε. σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με,
ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀνα-
βλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέ/
ως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ
λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτί-
σθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο
δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθη-
τῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συνα/
γωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac ſtupens dixit: Do/
mine, quid me uis facere? Et dominus
ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem,
& dicetur tibi, quid te oporteat facere.
Viri autem illi qui erant ei comites itine/
ris, ſtabant attoniti, audientes quidem
uocem, neminem tamen uidentes. Sur-
rexit autem Saulus è terra, apertisq; ocu
lis, neminē uidebat. Sed manu ducentes
illum, introduxerūt Damaſcum. Et erat
tribus diebus non uidens, ac non come-
dit neq; bibit. Erat autem quidam diſci-
pulus Damaſci, nomine Ananias, Et di-
xit ad illum per uiſum domin9: Anania.
Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus
ad eum: Surge, & uade in uicum qui uo/
catur rectus, & quære in domo Iudæ,
Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim
orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiam
nomine introëuntem, & imponentē ſibi
manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit
autē Ananias: Dñe, audiui ex multis de
uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis
Hieroſolymæ. Et hoc loco habet pote-
ſtatem à principib9 ſacerdotū, uinciendi
oēs qui inuocant nomē tuū. Dixit aūt
ad eum dñs: Vade, qm̄ organū electum
eſt mihi iſte, ut portet nomē meum corā
gentib9 & regibus ac filijs Iſraēl. Ego em̄
oſtendam illi, quanta oporteat eum pro
nomine meo pati. Et abijt Ananias, &
introiuit in domum, & imponens ei ma-
nus, dixit: Saul frater, dominus miſit me,
qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut
uiſum recipias & implearis ſpiritu ſan-
cto. Et cōfeſtim deciderūt ab oculis eius
tanquam ſquamæ, & uiſum recepit. &
ſurgens baptizatus eſt. Cumq; cepiſ-
ſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem
Saulus cū diſcipulis, qui erant Damaſci,
per dies aliquot. Et continuo in Syna-
gogis

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούον-
τες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθή-
σας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους
τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν,
ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρ-
χιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο,
καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοι-
κοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέ-
ραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι
ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐ-
πιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύ-
λας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀ-
νέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυ-
κτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαν-
τες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦ-
λος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι
τοῖς μαθηταῖς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐ-
τὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρ-
νάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε
πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐ-
τοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ
ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ
ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ.
καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερου-
σαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόμα-
τι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει
πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐ-
τὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κα-
τήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέ-
στειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλη-
σίαι καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας
καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομού-
μεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυ-
ρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον δι-
ερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς
τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν.
εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰναίαν ὀνόμα-
τι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβ-
βάτῳ

gogis prædicabat Christũ, quod is esset
filius dei. Stupebant autem omnes qui
eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic
est qui expugnabat Hierosolymis eos,
qui inuocabant nomen istud? Et huc
ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad
principes sacerdotum? Saulus autem
multo magis conualescebat, & confun-
debat Iudæos, qui habitabant Dama-
sci, affirmans quod is esset Christus. Ex-
pletis autem diebus compluribus, inie-
runt inter se Iudæi consilium, ut illum
occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo
insidiæ eorum. Asseruabantq; portas
die ac nocte, ut eum interficerent. Acci-
pientes autem eum discipuli nocte, per
murum demiserunt, summittentes in
sporta. Cum autẽ Saulus uenisset Hiero
solymam, tentabat se iungere discipulis.
& omnes timebant eum, non credentes,
quod esset discipulus. Barnabas autem
apprehensum illum, duxit ad aposto-
los, ac narrauit illis, quomodo in uia ui-
disset dominum, & quod locutus es-
set ei, & quomodo in Damasco fortiter
egisset in nomine Iesu. Et erat cum il-
lis uersans Hierosolymis, fiducialiter
agens in nomine domini Iesu. Loqueba
turq; & disputabat aduersus Græcos.
illi uero quærebant occidere eum. Quod
cum cognouissent fratres, deduxerunt
eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.
Igitur ecclesiæ quidẽ per totã Iudæam &
Galilæam & Samariam habebant pa-
cem, & ædificabant᷑ uersantes in timore
dñi, & cõsolatione sancti spiritus multi-
plicabant᷑. Factũ est aũt, ut Petrus, dum
peragraret per omnes, deueniret etiã ad
sanctos, qui habitabãt Lyddæ. Reperit
autẽ ibi hominẽ quẽdã nomine Aenæã,
annis iam octo decumbentem in grab-

βάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πέτρος. αἰναία, ἰᾶταί σε ὁ ἰησοῦς χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν ἰόππῃ δέ τις μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ᾽ αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. ταβιθὰ, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ᾽ ὅλης τῆς ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόππῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος

bato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenæa, sanet te dominꝰ Iesus Christus. Surge, & sterne tibĳpsi. Et cõtinuo surrexit. Et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominũ. Ioppæ autem fuit quædã discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicit᷑ Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum autẽ uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent, quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogantes, ne grauaretur uenire usque ad se. Exurgens autem Petrus, uenit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum. & circumsteterunt illum omnes uiduæ flentes, & ostendentes tunicas uestesq́, quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis autẽ omnibus foras, Petrus positis genibus orauit. & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisóque Petro, resedit. Data autẽ illi manu, erexit eam. & cũ uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuam. Id autẽ innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum. Factum est autem, ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

X

Vir autem quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecansq́ue deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introeuntem ad se, dicentemq́ sibi: Corneli. At ille intuens eum, ac timore correptus,

νόμενος, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα, προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ᾽ αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινό-

reptus, dixit: Quid est domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonē quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum discessisset angelus qui loquebat' illi, uocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus cum narrasset omĩa, misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, ut oraret, circa horā sextam. Et cum esuriret, uoluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus. Et uidet cœlum apertum, ac descēdens ad se uas quoddā uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatū, summitti è cœlo in terrā, in quo erant omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta est uox ad eum: Surge Petre, macta & uescere. Ait autē Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est uas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quænam esset uisio quam uidisset, ecce uiri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione, dixit spiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & descende, & uade cum eis, nihil hæsi-

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτόν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον. κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, καὶ μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτούς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον

tans, propterea quod ego misi illos. Descendens autē Petrus ad uiros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerūt: Cornelius centurio, uir iustus ac timens deum, & testimonium habēs ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domū suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequenti uero die Petrus ꝓfectus est cū illis, & quidā ex fratribus ab Ioppensibꝰ comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt autē factum est ut introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui cōuenerant, dixitq; ad illos: Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi ostendit deus, ne quem cōmunē aut immundum dicerē hominē, quapropter & incunctāter ueni accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? Et Cornelius ait: Die abhinc q̄rto usq; ad hanc horā sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit ān me in ueste splendida, & ait: Corneli, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominat᷑ Petrus, hic diuersat᷑ in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; uenerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste deo,

πιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ᾽ ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ᾽ ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱερουσαλήμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium dn̄s) Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primū orto à Galilæa, post baptisma qđ prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenū unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando oēs oppressos à diabolo, quoniā deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniū quæ fecit & in regione Iudæorū & Hierosolymis, quē occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret nō toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirū nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq̃ resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cōstitutus erat à deo iudex uiuorū ac mortuorū. Huic oēs ꝓphetæ testimoniū ferunt, qđ remissionē peccatorū accepturus sit per nomē eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonē. Et obstupuerūt hi qui ex circūcisorū genere credebant, quotq̄t uenerant cū Petro, qđ & in gētes donū spūs sancti effusum esset. Audiebant eñ illos loquentes linguis ac magnificantes deū. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̄minus aqua baptizenť, hi qui spm̄ sanctum acceperūt sicut & nos? Et iussit eos

 baptizari

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε
ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ
ὄντες κατὰ τὴν ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέ-
ξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέ-
τρος εἰς ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν
οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας
ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφα-
γες αὐτοῖς. ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, ἐξετί-
θετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν
πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν
ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς
ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς κα-
θιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐ-
μοῦ. εἰς ἣν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον
τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ
ἑρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ
φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον
καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν
κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς
τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέ
ρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ
κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν
ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ
ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκί
αν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας
πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν
αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν
ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθο-
μεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε
ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστει
λον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι
σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, ὃς λα
λήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σύ,
καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με
λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐ
τούς, ὥσπερ καὶ ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνή-
σθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. ἰω-
άννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βα-
πτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν
ἴσην

baptizari in nomine domini. Tunc ro-
gauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

XI

Audierunt autẽ apostoli & fratres qui
erant in Iudæa, qđ & gentes recepissent
sermonẽ dei. Cumq́ ascendisset Petrus
Hierosolymam, disceptabant aduersus
illum qui erant ex circumcisione, dicẽtes:
Ad uiros præputiũ habẽtes introisti, &
edisti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio
repetẽs, exposuit illis ordine, dicens: Ego
eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi ra-
ptus extra me uisionem, descendere uas
quoddam ceu linteum magnũ, quatuor
initijs emissum è cœlo, & uenit usque ad
me. In quod cum intẽdissem oculos, ani-
maduerti & uidi quadrupedia terræ &
bestias & reptilia, & uolatilia cœli. Audi-
ui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Pe
tre, macta & uescere. Dicebam autẽ: Ne-
quaq́ dñe, quia nihil commune aut im-
mundũ unq́ introiuit in os meum. Re-
spondit autem mihi uox rursum è cœlo:
quæ deus mũdauit, tu ne cõmunia dixe-
ris. Idq́ accidit tertio, & rursum omnia
subducta sunt in cœlum. Et ecce extẽplo
tres uiri presto aderant in ædib9 in quib9
eram, è Cæsarea missi ad me. Dixerat au
tem mihi spiritus, ut congrederer cũ illis,
nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt
& sex fratres hi. Et ingressi sum9 in domũ
uiri. isq́ retulit nobis, ut uidisset angelũ
domi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi:
Emitte uiros Ioppen, & accerse Simonẽ,
cognomento Petrum, qui tibi ea dictu-
rus est, per quæ serueris & tu & uniuer-
sa domus tua. Cũ autẽ exorsus essem ser
monẽ, illapsus est spũs sanctus in illos,
quẽadmodũ & in nos fuerat illapsus ini
tio. Veniebat autẽ in mentẽ qđ dixerat
dñs. Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ
uos baptizabimini spũ sctõ. Proinde si
par

ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ
ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν χρι
στὸν. ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν
θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν,
καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄραγε
καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδω
κεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασπαρέν-
τες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στε-
φάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου
καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λό-
γον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες
ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵ
τινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν
πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν
κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐ-
τῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρε-
ψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς
τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐν ἱεροσολύμοις,
περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν
διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμε-
νος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη,
καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρ
δίας προσμένειν τῷ κυρίῳ. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀ-
γαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ
πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ
κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀ-
ναζητῆσαι σαῦλον, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνι-
αυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ
διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶ
τον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν
ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ ἱεροσο
λύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς
ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ
πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι
ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένε-
το ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθη-
τῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐ
τῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦ-
σιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίη-
σαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους,
διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmo-
dum & nobis, cum credidiſſemus in do-
minum Ieſum Chriſtum: ego porrò quis
eram, qui poſſem obſiſtere deo? His au-
tem auditis obticuerunt, & glorificaue-
runt deum, dicentes: Igitur & gentibus
deus pœnitentiam cõceſſit ad uitam. Et
illi quidem qui diſperſi fuerant ex affli-
ctione quæ orta fuerat ob Stephanum,
perambulauerunt uſq; ad Phœnicen &
Cyprum & Antiochiam, nemini loquen
tes ſermonẽ illum, niſi ſolis Iudæis. Erant
autẽ quidam ex eis uiri Cyprij & Cyre-
nenſes, qui cum introiſſent Antiochiam,
loquebant᷑ ad Græcos, prædicantes do-
minũ Ieſum. Et erat manus dñi cum eis,
multuſq; numerus credentiũ conuerſus
eſt ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad au-
res eccleſiæ, quæ erat Hieroſolymis, ſup
his, & miſerũt Barnabam ut iret ad An-
tiochiam. Qui cum perueniſſet, & uidiſ-
ſet gratiam dei, gauiſus eſt, & hortabat᷑
omẽs, ut ꝓpoſito cordis perſeuerarẽt ad-
hærere dño. Nam erat uir bonus, ac ple-
nus ſpiritu ſancto & fide. Et addita eſt
multa turba domino. Profectus eſt autẽ
Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulũ,
quẽ cũ inueniſſet, perduxit Antiochiam.
Accidit autẽ ut annũ totum cõſuetudinẽ
agerẽt cũ ea cõgregatione, docerẽtq; tur
bam multam, & diſcipulos cognomina-
rent primũ Antiochiæ Chriſtianos. In
his autem diebus ſuperuenerũt ab urbe
Hieroſolymorũ ꝓphetæ Antiochiam,
ſurgenſq; unus ex eis nomine Agabus,
ſignificabat per ſpiritũ, famem magnam
futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit
ſub Claudio Cæſare. Diſcipuli autẽ ꝓut
cuiq; ſuppetebat, ꝓpoſuerũt in ſubſidiũ
mittere habitantibus in Iudæa fratrib9,
quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores
per

διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προσῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

XII

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorū. Quē cum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militū asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus cathenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerē. Et ecce angelus domini astitit, & lumē refulsit in habitaculo. percussoq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt cathenæ de manib9 eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelū, sed putabat se uisum uidere. Cum autē præterissent primam ac secundam custodiam, uenerūt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cōtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dn̄s angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. req; perpensa uenit ad domū Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erāt multi cōgregati & orantes. Cū pulsasset aūt Petrus ostiū uestibuli,

πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδωνίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλάστον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ᾐτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε βαρνάβας καὶ σίμων ὁ καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ

uestibuli, processit puella ut subauscultaret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocẽ Petri, præ gaudio non aperuit uestibulum, sed introcurrẽs renunciauit stare Petrum ante uestibulum. At illi dixerũt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere. At illi dicebãt: Angelus eius est. Petrus autẽ perseuerabat pulsans. Cum autẽ aperuissent, uiderunt eum, & obstupuerunt. Cum innuisset autem eis mota manu ut tacerent, narrauit illis, quõ dñs eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem: Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abijt in aliũ locũ. Porrò ubi diluxit, erat turbatio nõ parua inter milites, quidnam accidisset Petro. Herodes autẽ cum requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodibus, iussit eos duci, descẽdensque à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est. Erat autem Herodes infensus Tyrijs & Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacẽ, eo quod aleretur regio ipsorum annona regia. Statuto autem die Herodes uestitus ueste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autẽ acclamabat: uox dei, & nõ hominis. Confestim autẽ percussit eum angelus domini, eo quod nõ dedisset gloriã deo, & erosus à uermibus, expirauit. Porrò sermo domini crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autẽ & Paulus reuersi sunt Hierosolymam, expleto ministerio, assumpto & Ioanne, cui cognomen erat Marcus.

XIII

Erant autem quidam in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ ac doctores, Barnabasque & Simon qui uocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis tetrarchæ à puero familiaris, & Saulus. Cum autem illi sacrificarent domino, ieiunarentque

καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀ-
φορίσατε δή μοι τὸν βαρνάβαν, καὶ τὸν σαῦ-
λον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τό-
τε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπι-
θέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι
μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος
τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν σελεύκειαν, κἀ-
κεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ
γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι, κατήγγελον τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν ἰου-
δαίων. εἶχον δὲ καὶ ἰωάννην ὑπηρέτην. δι-
ελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι πάφου, εὗρον τι-
νὰ μάγον ψευδοπροφήτην ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα
βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ
παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσά-
μενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον, ἐπεζήτησεν
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐ-
τοῖς ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμη-
νεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν
ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. σαῦλος δὲ ὁ καὶ
παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀ-
τενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς
δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου,
ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ δια-
στρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν
ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπί σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ
βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ
ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ
περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀν-
θύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσό-
μενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες
δὲ ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον
εἰς πέργην τῆς παμφυλίας. ἰωάννης δὲ ἀπο-
χωρήσας ἀπ᾽ αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυ-
μα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς πέργης πα-
ρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, καὶ
εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ
τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνά-
γνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστει-
λαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγον-
τες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν
παρακλήσεως

ieiunarentq́ꝫ, dixit ſpiritus ſanctus: Se-
gregate mihi Barnabam & Saulum in
opus ad quod accerſiui eos. Cumq́ꝫ ie-
iunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentq́ꝫ eis
manus, dimiſerunt. Et ipſi quidem emiſ-
ſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, &
inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum
eſſent Salamine, annunciauerunt ſermo
nem dei in ſynagogis Iudæorum. Ha-
bebant autem & Ioannem miniſtrum.
Et peragrata inſula uſque ad Paphum,
inuenerunt quendam magum pſeudo-
prophetam Iudæum, cui nomen erat
Barieſu, qui erat cum proconſule Sergio
Paulo uiro prudente. Hic accerſitis Bar-
naba & Paulo, deſiderabat audire ſer-
monem dei. Reſiſtebat autem illis Ely-
mas magus, ſic enim interpretatur no-
men eius, quærens auertere proconſu-
lem à fide. Saulus autem qui idem Pau-
lus, repletus ſpiritu ſancto, intẽtis in eum
oculis, dixit: O plene omni dolo & omni
uerſutia fili diaboli, inimice omnis iuſti-
ciæ, non deſinis inuertere uias domini
rectas. Et nunc ecce manus domini ſuper
te, & eris cæcus non uidens ſolem uſque
ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum
caligo ac tenebræ, & circumiens quære-
bat, qui ſe manu ducerent. Tunc procon
ſul cum uidiſſet quod acciderat, credidit,
ammirans ſuper doctrina domini. Cum
autem à Papho ſoluiſſent ij, qui cum
Paulo erant, uenerunt Pergen Pamphy
liæ. Ioannes autem digreſſus ab eis, re-
uerſus eſt Hieroſolymam. Cæterum ipſi
peragratis regionibus, à Perga uenerunt
Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynago-
gam die ſabbatorũ, ſederũt. Poſt lectio-
nem autem legis ac prophetarum miſe-
runt principes ſynagogæ ad eos, dicen-
tes: Viri fratres, ſi quis eſt in uobis ſermo
exhortationis

παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. ἀναστὰς
δὲ παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρί, εἶπεν.
ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θε
όν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέ-
ξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ τὸν λαὸν ὕψω-
σεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ αἰγύπτῳ. καὶ με-
τὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ
αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτρο-
ποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν
ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ χαναάν, κατεκληρονόμησεν
αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς
ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε
κριτάς, ἕως σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν
ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θε-
ὸς τὸν σαοὺλ υἱὸν κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενια
μίν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτόν,
ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ
εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον δαβὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαί,
ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάν
τα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ
σπέρματος κατ᾽ ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ
ἰσραὴλ σωτῆρα ἰησοῦν, προκηρύξαντος ἰω-
άννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτι
σμα μετανοίας τῷ ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου
ὁ ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπο-
νοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ᾽ ἰδοὺ ἔρχεται
μετ᾽ ἐμέ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν
ποδῶν λῦσαι. ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους
ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν,
ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστά-
λη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ
οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ
τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάβ
βατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρω
σαν, καὶ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόν-
τες, ἠτήσαντο πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν.
ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμ
μένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς
μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,
ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶ
σιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλήμ.
οἵ τινες

exhortationis ad plebem, dicite. Sur-
gens autem Paulus & manu silentio in-
dicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis
deum, audite. Deus populi huius dele-
git patres nostros, & populum in altum
extulit, cum essent incolæ in terra Aegy-
pti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, &
circiter quadraginta annorũ tẽpus mo-
res eorum sustinuit in deserto. Ac deletis
gentibus septem in terra Chanaan, sorte
distribuit eis terram eorum. Et post hæc
annis circiter quadringẽtis quinquagin-
ta dedit iudices usq; ad Samuelem pro-
phetam. Et exinde postulauerũt regem,
deditq; illis deus Saul filium Cis, uirum
de tribu Beniamin, annis quadraginta.
Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut
esset rex, cui testimonium reddens dixit:
Inueni Dauid filium Iessæ, uirum secun-
dum cor meum, qui faciet omnes uolun-
tates meas. Huius è semine deus ita, ut
promiserat, adduxit Israëli seruatorem
Iesum, cũ ante prædicasset Ioannes ante
faciem introitus eius baptismũ pœniten-
tiæ Israëli. Cum autẽ implesset Ioannes
cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse?
Non is sum ego, sed ecce uenit post me,
cuius nõ sum dignus soleam pedum sol-
uere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, &
qui inter uos timent deũ, uobis sermo sa-
lutis hui9 missus est. Qui eñ habitabant
Hierosolymis, & principes eorũ cũ igno-
rarent illum, & uoces ꝓphetarũ quæ per
oẽ sabbatũ legunt, cõdẽnato eo imple
uerunt, nullaq; causa mortis inuenta pe-
tierũt à Pilato ut interficeret illũ. Cumq;
cõsummassent oĩa q̃ de eo scripta erãt,
depositũ de ligno posuerũt in monumẽ-
to. Deus autẽ suscitauit eum à mortuis,
qui uisus est p dies multos his, qui simul
ascẽderãt cũ eo à Galilæa Hierosolymã,

A qui sunt

οἵ τινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν,
καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι
ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐ
τῶν ἡμῖν, ἀναστήσας ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ
σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέ-
στησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα
ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν.
ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ
καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου
ἰδεῖν διαφθοράν. δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γε-
νεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμή-
θη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐ-
τοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγει-
ρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω
ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν
ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀ-
πὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νό-
μῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ
πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλ-
θῃ ἐφ' ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις.
ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε,
καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι
ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε,
ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ
τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν
τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι
αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγω-
γῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ
τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ
τῷ βαρνάβᾳ. οἵ τινες προσλαλοῦντες ἔπει-
θον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ
τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πό-
λις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόν
τες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζή
λου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λε-
γομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦν-
τες. παρρησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ
βαρνάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶ
τον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ
ἀπωθεῖσθε

qui ſunt teſtes eius apud plebem. Et nos
uobis annunciamus, quod eam repro-
miſſionem, quæ ad patres facta eſt, deus
adimpleuerit filijs illorum nimirum no-
bis, reſuſcitato Ieſu, ſicut & in pſalmo pri
mo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego
hodie genui te. Quod autem ſuſcitauit
eum à mortuis, iam non amplius reuer-
ſurum in corruptionem, ita dixit: Dabo
uobis ſancta Dauid fidelia. Ideo & aliàs
dicit: Non permittes ut ſanctus tuus ui-
deat corruptionẽ. Nam Dauid quidem
cum ſuæ ætati inſeruiſſet, cõſilio dei dor-
miuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, ui-
ditq; corruptionẽ. At is quem deus ſuſci-
tauit, non uidit corruptionem. Notum
igitur ſit uobis uiri fratres, qđ per hunc
uobis remiſſio peccatorum annunciatur
& ab omnibus, à quibus non potuiſtis
per legẽ Moſi iuſtificari: per hunc omnis
qui credit, iuſtificatur. Videte ergo ne ſu-
perueniat uobis, qđ dictum eſt in pro-
phetis: Videte contemptores, & ammi-
ramini, & euaneſcite: quia opus operor
ego in diebus ueſtris, quod non cre-
detis, ſi quis enarrauerit uobis. Egreſ-
ſis autem è cœtu Iudæis, rogabant gen-
tes, ut ſequenti ſabbato loqueren-
tur ſibi uerba. Soluto autem cœtu, ſe-
cuti ſunt multi Iudæi & religioſi pro-
ſelyti Paulum ac Barnabam, qui allo-
quentes ſuadebant eis ut perſeuerarent
in gratia dei. Sequenti uero ſabbato
penè uniuerſa ciuitas conuenit ad au-
diendum ſermonem dei. Videntes au-
tem turbas Iudæi, repleti ſunt zelo &
contradicebant, his quæ à Paulo dice-
bantur contradicentes & conuiciantes.
Tunc ſumpta fiducia Paulus ac Bar-
nabas dixerunt: Vobis oportebat pri-
mum loqui ſermonem dei, ſed quoniam
repellitis

ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυ
τοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς
τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύ
ριος. τέθηκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε
εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούον-
τα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λό-
γον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τε/
ταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ
λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ
ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖ
κας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους
τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν
παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν. καὶ ἐξέβαλον
αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξά/
μενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐ
τούς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπλη/
ροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελ/
θεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαί/
ων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι
ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ
δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐ-
κάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀ-
δελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν
παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρ-
τυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, δι/
δόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν
χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πό
λεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ
δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ
τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχου-
σιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς,
συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς
λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην, καὶ τὴν πε
ρίχωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί
τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐ/
κάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑ-
πάρχων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗ/
τος ἤκουε τοῦ παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας
αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι,
εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πό-
δας

repellitis illum,& indignos uos iudicatis
æterna uita, ecce conuertimur ad gentes.
ſic enim nobis præcepit dn̄s: Poſui te in
lucem gentium,ut ſis ſalus uſq; ad extre/
mum terræ. Audientes autem gentes,ga
uiſæ ſunt, & glorificabant ſermonem do
mini, & crediderunt quotquot erant or/
dinati ad uitam æternā. Diuulgabat̃ au
tem ſermo domini per uniuerſam regio/
nem. Iudæi uero extimulauerunt mulie/
res religioſas & honeſtas,& primos ciui/
tatis.& excitauerūt perſecutionē in Pau/
lum ac Barnabam,& eiecerūt eos de fini
bus ſuis. At illi excuſſo puluere pedum
ſuorū in eos,uenerūt Iconiū. Porrò diſci
puli replebant̃ gaudio & ſpiritu ſancto.

XIIII

Factum eſt autem Iconij ut ſimul in/
troirent ſynagogam Iudæorū,& loque/
rentur ſic,ut crederet Iudæorum ſimul &
Græcorū copioſa multitudo. Qui uero
increduli erant Iudæi, concitauerunt &
corruperunt animos gentium aduerſus
fratres. Multo igitur tempore demorati
ſunt fortiter agentes præſidio domini,
qui teſtimoniū perhibebat ſermoni gra/
tiæ ſuæ,dabatq; ut ſigna & prodigia fie/
rent per manus eorum. Diuiſa eſt autem
multitudo ciuitatis: & quidam quidem
ſtabant à Iudæis, quidam uero ab apo/
ſtolis. Cum autem factus eſſet impetus
gentium pariter ac Iudæorum unà cum
principibus ſuis,ut uim adferrent ac lapi
darent eos,re intellecta,cōfugerunt ad ci
uitates Lycaoniæ Lyſtram & Derben,&
finitimā undiq; regionē, & ibi prædica/
bant Euangeliū. Et quidā uir Lyſtris de/
bilis pedibus ſedebat, claudus ab utero
matris ſuæ,qui nunq̃ ambulauerat. Hic
audiuit Paulū loquentē. Qui intuitus eū
& uidens,qđ fidē haberet fore ut ſaluus
fieret, dixit magna uoce: Surge in pe/

des

δας σου ὀρθός. καὶ ἥλλετο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ
ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν
τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ
θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς
ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία,
τὸν δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγού-
μενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς, τοῦ ὄν-
τος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμ-
ματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς
ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπό-
στολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον,
κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα
ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν
ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τού-
των τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν
τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐ-
τοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε
πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆ-
κεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς δι-
δοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν
τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.
καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς
ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ ἀν-
τιοχείας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες
τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν παῦλον,
ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τε-
θνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν,
ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύ-
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην. εὐ-
αγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ
μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
λύστραν καὶ ἰκόνιον καὶ ἀντιόχειαν, ἐπιστηρί-
ζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακα-
λοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολ-
λῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρε-
σβυτέρους κατ᾽ ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι
μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exilijt, ambulabatq;.
Turbæ uero cum uidissent quod fecerat
Paulus, sustulerunt uocem suam Lycao-
nice, dicentes: Dij in specie hominũ de-
scenderunt ad nos. Et uocabant Barna-
bam, Iouem: Paulum uero, Mercurium,
quod is esset dux uerbi. Sacerdos autem
Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum,
tauros & coronas ad uestibula afferens,
cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi
audierunt apostoli, Barnabas & Paulus
conscissis uestibus suis, insilierunt in tur-
bam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista
facitis? Nos quoque ijsdem quibus uos,
obnoxij malis sumus homines, annun-
ciantes, ut ab istis uanis cõuertamini ad
deum uiuum, qui fecit cœlum & terram
& mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in
præteritis ætatibus sinebat omnes gen-
tes ingredi uijs suis. Quanq; nõ expertẽ
testimonij seipsum esse sinebat, dum be-
neficia cõferret, de cœlo nobis dans plu-
uias ac tẽpora fructifera, implens cibo &
lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix
compescuerũt turbas ne sibi immolarẽt.
Superuenerunt autem quidam ab An-
tiochia & Iconio Iudæi, persuasisq; tur-
bis, ac lapidato Paulo, extraxerũt eum è
ciuitate, existimantes illum mortuũ esse.
Circundantibus autẽ eum discipulis, sur-
rexit & intrauit ciuitatẽ. Ac postero die
ꝓfectus est cũ Barnaba Derben. Cũq;
euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent
multos, reuersi sunt Lystram & Iconium
& Antiochiam, denuo cõfirmantes ani-
mas discipulorũ, exhortantesq; ut perse-
uerarent in fide, & quod per multas affli-
ctiones oporteat nos intrare in regnum
» dei. Et cũ suffragijs creassent illis ꝑ singu-
» las ecclesias presbyteros, precatiq; essent
» cum ieiunijs, commendauerunt eos dño
in quem

εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν πισιδίαν, ἦλθον εἰς παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς ἀττάλειαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν. καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δ᾽ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην καὶ σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ᾽ αὐτῶν. Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρισαίων τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωσέως. Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ᾽ ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. Καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν.

in quē crediderant. Peragrataq́ꝫ Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti essent sermonem Pergæ, descēderunt in urbem Attaliam, & inde soluerunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Cum autē uenissent & congregassent ecclesiam, retulerunt quæcunqꝫ fecisset deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. Commorati sunt autē illic multum temporis cum discipulis. Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres, nisi circumcidamini secundum morem Mosi, non potestis esse salui. Cum orta ergo seditio & disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionē gentium, & adferebant gaudium magnum omnibꝰ fratribus. Cum autem uenissent Hierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annūciauerūtq́ꝫ quæcunqꝫ deus fecisset cum ipsis. Surrexerunt autem quidam de factione Pharisæorum, qui crediderant, dicētes: quod oporteret circumcidere eos ac præcipere, ut seruarēt legem Mosi. Conueneruntq́ꝫ apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de hoc negocio. Cum autē magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meum audirēt gentes uerbum euangelij crederētq́ꝫ. Et qui nouit corda deus, testimoniū præbuit illis, dans illis spiritū sanctum sicut & nobis, nihilq́ꝫ discreuit inter nos & illos, cū fide purificauerit corda illorum.

XV

ἀκριβῶς ταῦτα
κατὰ ἀρχιερέα τῆς ῥώμης

τῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ᾽ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα καὶ παύλου, ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι᾽ αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη ἰάκωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται. Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν δαβίδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ᾽ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν παύλῳ καὶ βαρνάβᾳ. ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν καὶ συρίαν καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες

lorū. Nunc ergo quid tentatis deum, ut imponat iugum super ceruices discipulorum, qd' neq3 patres nostri neq3 nos portare potuimus? Sed per gratiā dñi Iesu Christi credim9, nos saluos futuros, quē admodum & illi. Tacuit autē tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulū narrantes, quæ deus ædidisset signa & prodigia inter gētes per ipsos. Et postq̄ cōticuissent, respōdit Iacobus, dicēs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quē admodum primū deus uisitauerit, ut sumeret ex gentibus populum in nomine suo, & huic cōsonant uerba prophetarū, sicut scriptū est: Post hæc reuertar, ac rursus ædificabo tabernaculum Dauid, qd' collapsum est, & diruta eius instaurabo: & erigam illud, ut requirant qui reliqui sunt homines, dñm, & omnes gentes super quos inuocatū est nomen meū: dicit dñs, qui facit hæc omnia. Nota à sæculo sunt deo omnia hæc opera sua. Propter qd' ego censeo, nō obturbandū esse illis, qui ex gētibus cōuertunt ad deū, sed scribendum ad eos, ut abstineāt se ab inquinamētis simulacrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses em̄ ab ætatibus antiquis in singulis ciuitatibus habet, qui ipsum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatū legitur. Tunc placuit apostolis & senioribus cum tota ecclesia, ut delectos ex sese uiros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barsaban & Silam, uiros primarios inter fratres, missis per manus eorum literis in hanc sentētiam: » Apostoli & presbyteri & fratres, his qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui sunt ex gentibus, salutem. Quoniā audiuim9, qd' quidam è nobis egressi, turbauerunt uos uerbis, labefactantes

ζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνε
σθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλά/
μεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν,
ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς,
σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύ
λῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν
καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλ
λοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύ
ματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι
ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων,
ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ
πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες
ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπο
λυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συνα-
γαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπι-
στολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ πα
ρακλήσει. ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προ
φῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκά-
λεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποι/
ήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης
ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.
ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος
δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ,
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ
ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. με-
τὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς
βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμε-
θα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πό-
λιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ
κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύ/
σατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην, τὸν καλού
μενον μάρκον. παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάν
τα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελ
θόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν
τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀπο/
χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε βαρ
νάβαν παραλαβόντα τὸν μάρκον ἐκπλεῦ
σαι εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξάμε-
νος σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ
θεοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos cir/
cumcidi & seruare legem, quib9 nō man/
daueram9. Visum est nobis unanimiter
congregatis, delectos uiros mittere ad
uos, cū dilectis nostris Barnaba & Pau-
lo, hominibus qui exposuerunt animas
suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi.
Misimus ergo Iudam & Silam, qui &
ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum
est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid
amplius imponeremus uobis oneris, q̃
hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab
his quæ sunt immolata simulacris, & san
guine, & suffocato, & scortatione. A qui-
bus si cōseruaueritis uosipsos, benefacie-
tis. Valete. Illi ergo dimissi uenerūt An-
tiochiam, & congregata multitudine red
diderunt epistolam. Quā cum legissent,
gauisi sunt super consolatione. Iudas au
tem & Silas cum essent & ipsi prophetæ,
sermone copioso adhortati sunt fratres,
cōfirmaueruntq́;. Commorati autē illic
aliquantum temporis, dimissi sunt cum
pace à fratribus ad apostolos. Visum est
autem Silæ manere ibidem, Paulus uero
& Barnabas demorabantur Antiochiæ,
docētes, & annunciantes cum alijs etiam
cōpluribus sermonē dñi. Post aliquot aūt
dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuer-
si iam uisitem9 fratres nostros per omēs
ciuitates, in quib9 annūciauimus sermo-
nem dñi, quomō se habeant. Barnabas
autē consulebat ut assumerēt & Ioannē,
cognomento Marcum. Paulus autē no/
lebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pam
phylia, nec isset cum eis in opus, adiun-
geretur. Tam acris autem fuit inter eos
disceptatio, ut alter ab altero seiungere-
tur, & Barnabas quidē assumpto Mar-
co nauigaret in Cyprum. Paulus uero al
lecto Sila profectus est, traditus gratiæ

θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν συρίαν καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν, καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλιτικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ. Ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν, ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. Καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη

τὸν

dei à fratribus. Perambulabat autē Syriam ac Ciliciam confirmans ecclesias.

XVI

Peruenit autem Derben & Lystram, & ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdam Iudææ fidelis, cæterū patre Græco. Huic testimonium bonum reddebant qui Lystris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit Paulus secum proficisci, & assumptum circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus. Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis seruanda decreta, quæ erant ordinata ab apostolis & presbyteris, qui erant Hierosolymis. Itaque ecclesiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Cum peragrassent autē Phrygiam & Galaticam regionem, uetitiq; essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderūt Troadem. & uisio per noctem paulo uisa est. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt autem uisum uidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quod uocasset nos dñs ad euangelizandum eis. Cum soluissemus igitur à Troade, recto cursu uenimus Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autē in eadē urbe diebꝰ aliq̄t cōmorantes, & die sabbatorū egressi sumus è ciuitate iuxta flumē, ubi solebat esse precatio, & sedentes loquebamur mulieribꝰ q̄ cōuenerāt. Et quædā mulier noīe Lydia, purpurarū uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens

deum

τὸν θεόν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν
καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ
τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐ-
τῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πι-
στὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶ-
κόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγέ-
νετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν,
παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος,
ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν πα-
ρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, αὕτη
κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔ-
κραζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ
θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλου-
σιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ
πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος
καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγ-
γέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελ-
θεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰ-
δόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς
τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦ-
λον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν
ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς
τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκ-
ταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρ-
χοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξε-
στιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαί-
οις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν.
καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤῥήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμά-
τια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες
αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγ-
γείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τη-
ρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰλη-
φὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλα-
κὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς
τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ
σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπη-
κροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς
ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέ-
λια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆ-
μα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ
ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,
καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit
cor, ut intenderet his quæ dicebantur à
Paulo. Cum autẽ baptizata esset & do-
mus eius, deprecata est dicens: Si iudica-
stis me fidelem domino esse, introite in
domũ meam & manete. & adegit nos.
Accidit autem euntibus nobis ad preca-
tionem, ut puella quædam habens spi-
ritum Pythonis, occurreret nobis, quæ
quæstum magnum præstabat dominis
suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum
ac nos, clamabat dicẽs: Isti homines serui
dei excelsissimi sunt, qui annunciant no-
bis uiam salutis. Hoc autẽ faciebat mul-
tos dies. Sed ægre ferens Paulus, & con-
uersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per
nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et
exijt eadem hora. Videntes autem do-
mini eius, quod abisset spes questus sui,
apprehensum Paulum & Silam traxe-
runt in forum ad principes, & offeren-
tes eos magistratibus, dixerunt: Hi ho-
mines conturbant ciuitatem nostram,
cum sint Iudæi, & annunciant instituta,
quæ non licet nobis suscipere, neque ser-
uare, cum simus Rhomani. Et concurrit
turba aduersus eos. ac magistratus scissis
uestibus suis, iusserunt eos uirgis cædi.
Cumq́ꝫ multas plagas eis imposuissent,
coniecerunt eos in carcerem, præcipien-
tes custodi carceris, ut diligenter custodi-
ret eos. Qui cum tale præceptum acce-
pisset, coniecit eos in interiorẽ carcerem,
& pedes eorũ strinxit ligno. Media au-
tem nocte Paulus & Silas orantes lau-
dabant deum. Exaudiebant autem eos,
qui uincti erant. Subito uero terræmo-
tus factus est magnus, ita ut concuteren-
tur fundamẽta carceris. Et statim aperta
sunt oĩa ostia, & omniũ uincula soluta
sunt. Experrectus autem custos carceris,
cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιᾶτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοι εἰσί. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibijpsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes familiares illius, continuo. Cumq́ perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, qđ cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, coniecerunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non certe, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq́, audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederent̄ è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

XVII

Cum autem iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν
γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος,
ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι
ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰη-
σοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τι-
νες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώ-
θησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβο-
μένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν
τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ
οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι
τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηρούς, καὶ
ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπι-
στάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς
ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐ-
τούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς
ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν
οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθά-
δε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗ-
τοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσα-
ρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶ-
ναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς
πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες
τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν,
ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ
τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν
σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι,
εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν ἰουδαίων.
οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ,
οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προ-
θυμίας, τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γρα-
φάς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν
ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυ-
ναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀ-
λίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλο-
νίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βερροίᾳ κατηγ-
γέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλ-
θον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως
δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελ-
φοί, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέ-
μενον δὲ ὅ,τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ
δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν
ἕως

ſabbata tria diſſerebat eis è ſcripturis, ad-
aperiens & allegans, qđ Chriſtum opor
tuiſſet pati & reſurgere à mortuis, & qđ
hic eſſet Chriſtus Ieſus, quē ego (inquit)
annuncio uobis. Et quidam ex eis credi-
derunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, &
religioſorum Græcorum multitudo ma
gna, mulieresque primariæ non paucæ.
Zelo autem commoti Iudæi increduli,
& aſſumptis quibuſdam circumforaneis
uiris malis, ac turba coacta, concitaue-
runt ciuitatem, & urgentes domum Ia-
ſonis, quærebant eos producere ad po-
pulum. Et cum non inueniſſent eos, tra-
hebant Iaſonem & quoſdam fratres ad
principes ciuitatis, clamantes: Hi qui ter-
rarum orbem cōturbarūt, huc quoq; ue-
nerunt, quos clanculum excepit Iaſon. &
hi omnes cōtra decreta Cæſaris faciunt,
regē alium dicētes eſſe, Ieſum. Cōcitaue-
runt autem turbam, & magiſtratus ciui-
tatis audientes hæc. Et accepta ſatiſfa-
ctione ab Iaſone & à cæteris, dimiſerunt
eos. Fratres uero confeſtim per noctem
emiſerunt Paulumque & Silam in Ber-
rhœam. Qui cum aduenissent, abierunt
in ſynagogam Iudæorum. Hi autem
erant ſummo genere nati inter eos qui
erant Theſſalonicæ, qui receperant ſer-
monem cum omni animi promptitudi-
ne, quotidie ſcrutantes ſcripturas, an hæc
ita ſe haberent. Et multi quidem credide
runt ex eis, & Græcæ mulieres honeſtæ,
& uiri non pauci. Cum autem cognouiſ-
ſent Theſſalonicenſes Iudæi, quod &
Berrhœæ annunciatus eſſet à Paulo ſer-
mo dei, uenerunt, & illic cōmouentes tur-
bas. Statimq; tunc Paulum emiſerunt
fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autē
& Timotheus remanſerūt ibi. Porrò qui
proſequebant᾽ Paulum, deduxerūt eum
Athenas

ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν. Ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ-
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
λον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν
ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομέ-
νοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐ-
πικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέ-
βαλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν
ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζε-
το. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες. Δυνάμεθα γνῶ-
ναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη δι-
δαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς
ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν
θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ
ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαί-
ρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. Στα-
θεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου,
ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισι-
δαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώ-
στῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν
κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν
ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τι-
νος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ
πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρό-
σωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους και-
ρούς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειεν αὐ-
τὸν καὶ εὕροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν
καὶ

Athenas uſque. & accepto mandato ad
Silam ac Timotheum, ut quàm celerrime
uenirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus autē
cum Athenis eos expectaret, incandeſce
bat ſpiritus eius in ipſo, cū uideret ſimu-
lacrorū cultui deditam ciuitatē. Diſputa-
bat igitur in ſynagoga cū Iudæis & reli-
gioſis, & in foro quotidie cū iis qui ſe for
te adiſſent. Quidā autē Epicurei & Stoi-
ci philoſophi cōflictabant cū eo, & qui-
dam dicebant: Quid uult ſpermologus
hic dicere? Alij uero, nouorū, inquiebant,
dæmoniorū uidet annunciator eſſe, quod
Ieſum & reſurrectionē annunciaret eis.
Et apprehenſum eum ad Martiū uicum
duxerūt, dicētes: Poſſumus ne ſcire, quæ
ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina?
Noua em̄ quædā ingeris aurib9 noſtris.
Volum9 ergo ſcire, quid nam uelint hæc
eſſe. Athenienſes autē omnes, & qui illic
uerſabant hoſpites, ad nihil aliud uaca-
bant, niſi ad dicendum aut audiendū ali
quid noui. Stans autē Paulus in medio
Martij uici, ait: Viri Athenienſes, per
omnia ferè ſuperſtitioſiores uos uideo.
Præteriens em̄ & cōtemplans culturas
ueſtras, inueni & aram in qua inſcriptū
erat: Ignoto deo. Quē ergo ignorantes
colitis, hunc ego annuncio uobis. Deus
qui fecit mundū & om̄ia quæ in eo ſunt,
hic cœli & terræ cum ſit dn̄s, nō in manu-
factis templis habitat, nec manibus hu-
manis colitur, indigens aliquo, cum ipſe
det omnibus uitam & halitū per omnia,
fecitq́ ex uno ſanguine omne genus ho
minum, ut inhabitaret ſuper uniuerſam
faciē terræ, præfinijtq́ præſtituta tēpora,
præfixitq́ terminos habitationis eorū,
ut quærerent deum, ſi forte palpent eum
& inueniant, quamuis nō longe abſit ab
uno quoq́ noſtrū. Per ipſum em̄ uiuim9
&

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν κα-
θ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος
ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ
ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ
χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώ-
που, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρό-
νους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν πα-
ραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ
μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει
κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀν-
δρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστή-
σας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν
νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκου-
σόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ
παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς
δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν
οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ
ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ
τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ εὑρών
τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν
τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς
ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ
τὸ διατεταχέναι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάν-
τας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν
αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ'
αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ
τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ
κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ
ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδο-
νίας ὅ,τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο
τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμε-
νος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. Ἀντι-
τασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων,
ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν,
καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πο-
ρεύσομαι· καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰ-
κίαν τινός, ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θε-
όν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγω-
γῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε
τῷ

& mouemur & sumus, sicut & quidam
uestratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius
progenies etiã sumus. Genus ergo cum
simus dei, nõ debemus existimare auro
aut argento, aut lapidi arte sculpto, & in-
uento hominis, numẽ esse simile. Et tem-
pora quidẽ huiꝰ ignorantiæ cũ hactenꝰ
dissimularit deus, nunc annunciat homi
nibus, ut omnes ubiqꝫ resipiscant, eo qđ
statuit diem in quo iudicaturus est orbẽ
terrarũ cũ iusticia, per eum uirũ per quẽ
decreuerat, fide præstita omĩbꝰ, cũ excita
rit illũ ex mortuis. Cũ audissent autẽ re-
surrectionẽ mortuorũ, alij quidẽ irride-
bant, alij uero dixerunt: Audiemus te de
hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eo-
rum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei credi
derunt, in quibus & Dionysius Areopa-
gita, & mulier nomine Damaris, alijqꝫ
cum eis. Post hæc Paulus digressus XVIII
Athenis, uenit Corinthũ, & nactus quẽ-
dam Iudæum, nomine Aquilã, Ponticũ
genere, qui nuper uenerat ab Italia, &
Priscillam uxorẽ eius, eo qđ præcepisset
Claudius, omnes Iudæos Rhoma dece-
dere, accessit ad eos: & quia eiusdem erat
artificij, manebat apud eos & operabatᷣ.
Erat autẽ ars illorũ texere aulæa. Dispu-
tabat autẽ in synagoga per omne sabba
tum, suadebatqꝫ Iudæis pariter & Græ-
cis. Cum uenissent autem è Macedonia
Silas & Timotheus, coartabatur spiritu
Paulus, testificans Iudæis Christum esse
Iesum. Contradicentibus autẽ eis & con
uiciantibus, excussis uestimentis, dixit
ad eos: Sanguis uester super caput ue-
strum. Mundus ego posthac ad gentes
uadam. Et migrans inde, intrauit in do-
mum cuiusdã, nomine Iusti, colẽtis deũ,
cuius domus erat contigua synagogæ.
Crispus autem archisynagogus credidit

 domino

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολ-
λοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβα-
πτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ κύριος δι᾽ ὁράματος ἐν νυ-
κτὶ τῷ παύλῳ. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ
μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ
οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι
λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκά-
θισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων αὐ-
τοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύ-
οντος τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμα-
δὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐ-
τὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον
οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν
θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στό-
μα, εἶπεν ὁ γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους. εἰ
μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονη-
ρὸν, ὦ ἰουδαῖοι κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν,
εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ
νόμου τοῦ καθ᾽ ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ
ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλα-
σεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι
δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνά-
γωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ
οὐδὲν τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦ-
λος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελ-
φοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν συρί-
αν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κει-
ράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ
εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς ἔφεσον, καὶ ἐκείνους
κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν
συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. ἐρωτών-
των δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ᾽
αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐ-
τοῖς, εἰπών. δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν
ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν
δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ
ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς και-
σάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλη-
σίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας
χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν
γαλιτικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων
πάντας

domino cũ tota domo ſua, multiq́ꝫ Co-
rinthiorum audientes credebant ac ba-
ptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte
per uiſionem Paulo: Noli timere, ſed lo-
quere & ne taceas, propterea quod ego
ſum tecum. & nemo adorietur te ut affli-
gat te, quoniã populus eſt mihi multus
in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex
menſes, docens eos ſermonẽ dei. Cæterũ
cum Gallio ageret procõſulem Achaiæ,
inſurrexerunt uno animo Iudæi in Pau-
lum, & adduxerunt eum ad tribunal, di-
centes: contra legem hic ſuadet homini-
bus colere deum. Cum autẽ Paulus iam
pararet aperire os, dixit Gallio ad Iu-
dæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus ma-
lum, ò Iudæi merito uos ſuſtinerem. ſi
uero quæſtio eſt de ſermone ac nomini-
bus & lege ueſtra te, uoſipſi uideritis. Iu-
dex enim ego horũ nolo eſſe. Et abegit
eos à tribunali. Apprehẽſum autẽ omẽs
Græci Soſthenem principem ſynagogæ
percutiebant ante tribunal, neqꝫ quicq́ꝫ
eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero
deinde commoratus dies multos, uale
dicto fratribus, abnauigauit in Syriam,
comitantibus eum Priſcilla & Aquila,
poſteaq́ꝫ raſerat caput in Cenchreis. ha-
bebat eñ uotũ. Deuenitq́ꝫ Epheſum, &
illos ibi reliquit. Ipſe uero ingreſſus ſyna
gogam, diſputabat cũ Iudæis. Roganti-
bus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret
apud ſe, non annuit, ſed ualedixit illis, di
cens: Oportet om̃ino me feſtum qđ in-
ſtat, agere Hieroſolymis. ſed iterũ reuer-
tar ad uos, deo uolente. Et ſoluit Epheſo,
cũq́ꝫ perueniſſet Cæſareã, aſcẽdiſſetq́ꝫ &
ſalutaſſet eccleſiam, deſcẽdit Antiochiã.
Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, pro-
fectus eſt, perambulans ex ordine Gala
ticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans
omnes

πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολ-
λῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λό-
γιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν
ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν
ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλά-
λει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου,
ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός
τε ἤρξατο παῤῥησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ.
ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,
προσελάβοντο αὐτόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ
ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ
διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ
ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέ-
ξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβά-
λετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάρι-
τος. εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατη-
λέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γρα-
φῶν, εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐγένετο
δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦ-
λον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς
Ἔφεσον, καὶ εὑρὼν τινας μαθητάς, εἶπε πρὸς
αὐτούς. εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαν-
τες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦ-
μα ἅγιον ἐστίν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐ-
τούς. εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς
τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰω-
άννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας,
τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐ-
τόν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν
Ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄ-
νομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς
τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ
προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ
δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγήν,
ἐπαῤῥησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγό-
μενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας
τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠ-
πείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπι-
ον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώ-
ρισε τοὺς μαθητάς, καθ' ἡμέραν διαλεγό-
μενος

omnes discipulos. Iudæus autē quidam
Apollos nomine, Alexandrinus genere,
uir eloquēs, deuenit Ephesum, potens in
scripturis. Hic erat institutus in uia do-
mini, & feruens spiritu loquebat' & doce
bat diligenter ea quæ sunt domini, sciens
tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit
libere loqui in synagoga. Quem cum au
dissent Priscilla & Aquila, assumpserunt
eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam
dei. Cum autem uellet ire Achaiam, ex-
hortati fratres scripserunt discipulis, ut
susciperent eum. Qui cum uenisset, con-
tulit multum his qui crediderūt per gra-
tiam. Vehemēter enim Iudæos reuince-
bat, publice, ostendēs per scripturas, qđ
Iesus esset Christus. Factum est autē
cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus
peragratis superiorib9 partibus, ueniret
Ephesum, & repertis quibusdam discipu
lis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum
accepistis, posteaq; credidistis? At illi di-
xerunt ad eum: Imò neq;, sit ne spiritus
sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo
ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Io-
annis baptismate. Dixit autem Paulus:
Ioannes quidem baptizauit baptismo
pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui
uenturus esset post ipsum, ut crederent,
hoc est, de Christo Iesu. His auditis ba-
ptizati sunt sub nomine domini Iesu.
Et cum imposuisset illis manus Paulus,
uenit spiritus sanctus super eos, & loque
bantur linguis, & prophetabant. Erant
autem omnes uiri ferè duodecim. Intro-
gressus autē synagogam, libere loqueba-
tur ad tres menses, disputans & suadens
de regno dei. Cum autē quidam indura
rentur nec crederent, male loquentes de
uia dñi corā multitudine, digressus ab il-
lis, segregauit discipulos, quotidie dispu-

XIX

μενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας. Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε. τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ᾽ αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατακράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς

tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini, Iudæi simul & Græci. Virtutesque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferrentur à corpore eius sudaria & semicincta: & recederent ab eis morbi, & spiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen domini Iesu, dicentes: Adiuramus uos per Iesum, quẽ Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis qui habitabant Ephesi, & incidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen domini Iesu. Multiq́ credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta sua. Multi autem ex eis, qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros exusserunt coram omnibus, & supputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquies decem milia. Ita fortiter crescebat sermo dei & confirmabatur. His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: postquam fuero ibi, oportet me & Rhomam uidere. Missis autẽ in Macedoniam duobus ex ijs, qui ministrabant sibi, uidelicet Timotheo & Erasto, ipse

αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γάϊον καὶ ἀρίσταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου. τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν ἰουδαίων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντων δὲ ὅτι ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν

τῆς

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus nõ exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstum: quibus conuocatis & ijs qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis & auditis, quod non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, & auertit multam turbam, dicens: quod nõ sint dij, qui manibus fiunt. Non solum autẽ hæc pars nobis in periculum uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque sit ut etiam destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicẽtes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerũt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, non permiserũt discipuli. Quidam autẽ & ex Asiæ primoribus, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio cõfusa, & pleriq; nesciebant qua ex causa cõuenissent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis, Alexander autem manu silentio postulato, uolebat rationẽ reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta est una omniũ, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autẽ sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominũ, qui nesciat Ephesiorũ ciuitatẽ cultricem esse

τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς.
ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν
ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν
προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας
τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦν-
τας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχου-
σιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν,
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων
ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυ-
θήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στά-
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρ-
χοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς
συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέ-
λυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι
τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος
τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πο-
ρευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆ-
νας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν
ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρί-
αν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μα-
κεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας
σώπατρος βεῤῥοιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀ-
ρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερ-
βαῖος καὶ τιμόθεος, ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ
τρόφιμος, οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς
ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς
ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλ-
θομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡ-
μερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων
τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διε-
λέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον,
παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου, ἦσαν
δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνό-
ματι εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμε-
νος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου,
ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπε-

σεν

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi si-
mulacri. Cũ igitur his nemo cõtradicat,
oportet uos sedatos esse, & nihil præcipi
tanter agere. Adduxistis em̃ hoĩes istos,
neq; sacrilegos, neq; contumeliosos in
deam uestrã. Quod si Demetrius & qui
cum eo sunt artifices habẽt aduersus ali-
quẽ causam, conuentus forenses agunt, &
proconsules sunt, accusent inuicẽ. Siquid
autẽ de rebus alijs quæritis, in legitima
cõcione dirimet. Nam periculum est, ne
seditionis hodiernæ, rei fiamus, cũ nulla
subsit causa, unde poterimus reddere ra-
tionem cõcursus istius. Et cũ hæc dixisset,
dimisit concionẽ. Postq; autẽ cessauit XX
tumultus, uocatis ad se Paulus discipu-
lis, cõplexusq; illos profectus est, ut iret
in Macedoniam. Cum autẽ perambulas
set partes illas, & exhortatus eos fuisset
multo sermone, uenit in Græciam, & ibi
peractis mensibus tribus, cum essent illi
structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Sy-
riam, habebat in animo, ut reuerterent
per Macedoniam. Comitatus est autem
eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœen
sis, Thessalonicensium uero Aristarchus
& Secũdus & Gaius Derbæus ac Timo
theus, Asiani uero Tychicus & Trophi-
mus. Hi cum præcessissent, expectarunt
nos Troade, nos uero abnauigauimus
post dies azymorũ à Philippis, & ueni-
mus ad eos Troadem intra dies quinq;,
ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septẽ. Vno aũt
die sabbatorũ, cum cõuenissent discipuli
ad frangẽdũ panẽ, Paulus disserebat eis,
pfecturus postridie, ptraxitq; sermonẽ
usq; in mediã noctẽ. Erant autẽ lucernæ
multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cõgregati.
Sedẽs aũt qdã adolescẽs noĩe Eutych⁹ in
fenestra, cũ degrauaret somno pfundo,
disserẽte diu Paulo magis depssus sõno,

decidit

σεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ᾽ ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα, ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ᾽ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ᾽ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ᾽ οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ᾽ οὐδενὸς

λόγον

decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autē Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima enī eius in ipso est. Cum ascendisset autē, fregissetq; panē ac degustasset, diu collocutus usq; ad diluculū, ita demū profectus est. Adduxerūt autē puerum uiuentē, & refocillati sunt nō mediocriter. Nos autē conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terram iter facturus. Cum autē conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequēti die uenimus contra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten ageret Hierosolymis. A Mileto autem missis Ephesum nuncijs, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomō uobiscū per omne tēpus fuerim, seruiēs dn̄o cū omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderūt ex insidijs Iudæorū, ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice & domestice, testificans Iudæis simul & Græcis, eam quæ erga deum est pœnitētiam, ac fidem quæ est erga dn̄m nostrū Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymam, quæ in ea obuentura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον, καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπών, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν.

me mouet, neq; uita mea chara est mihi ipsi, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à domino Iesu, ad testificandum euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego scio, quod posthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnum dei. Quapropter contestor uos hodierno die, quod mundus ego sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarim omne consilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobisipsis exorientur uiri, loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate memores, quod per triennium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare uobis hæreditatem inter sanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut uestem nullius concupiui, imò ipsi scitis, quod necessitatibus meis & his qui mecum sunt, suppeditauerunt manus hæ. Omnia ostendi uobis, quod sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerborũ domini Iesu, quod ipse dixit: Beatum est dare potius quàm accipere. Et cum hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus est omnium, & ruentes in collum Pauli, osculabantur eum dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non essent uisuri.

θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν κῶν, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ τύρου, κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἤλθον εἰς καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

XXI

Cum autem factum esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ traijceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cum autē cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierūt ad sua. Nos uero nauigatione explicita, à Tyro descendimus Ptolemaïdam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septē, mansimus apud eum. Huic autē erant quatuor filiæ uirgines, ꝓphetantes. Et cum permaneremꝰ dies cōplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans illius pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq́ in manus gentium. Cum autē audissemus hæc, rogabamꝰ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ
πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες.
τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς
ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαί-
νομεν εἰς ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν
μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες
παρ᾽ ᾧ ξενισθῶμεν, μνάσωνί τινι κυπρίῳ, ἀρ-
χαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς ἱερο-
σόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί.
τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν
πρὸς ἰάκωβον. πάντες τε παρεγένοντο οἱ
πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξη-
γεῖτο καθ᾽ ἓν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν
τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ
ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἶπόν τε
αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰ-
σὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάν-
τες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχή-
θησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδά-
σκεις ἀπὸ μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάν-
τας ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐ-
τοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν.
τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν,
ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποί-
ησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσ-
σαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ᾽ ἑαυτῶν, τούτους
παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δα-
πάνησον ἐπ᾽ αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κε-
φαλὴν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατή-
χηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς
καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν
πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρί-
ναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ
φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ
τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε
ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχο-
μένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς, εἰσῄει εἰς τὸ
ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑ-
πὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ
ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ
ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi
non persuaderet, acquieuimus, dicentes:
Domini uoluntas fiat. Post dies autem
istos sublatis sarcinis, cōscendebam⁹ Hie-
rosolymam. Conuenerunt autē quidam
ex discipulis à Cæsarea nobiscum, addu-
centes secum, apud quem hospitaremur,
Mnasonē quendam Cyprium, antiquū
discipulum. Et cum uenissemus Hieroso-
lymam, libenter exceperunt nos fratres.
Postero autem die, introibat Paulus no-
biscum ad Iacobū, omnesq; cōuenerunt
presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat
per singula, quæ deus fecisset inter gen-
tes per ministeriū ipsius. At illi cum au-
dissent, glorificabant dn̄m, dixeruntq;
ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorū
qui crediderūt, & om̄es studiosi sectato-
res sunt legis. Audierūt autē de te, quod
defectionē doceas à Mose, om̄es qui in-
ter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere
eos circumcidere filios, neque secundum
instituta uiuere. Quid est ergo? omnino
oportet cōuenire multitudinē. Audient
em̄ te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi di-
cimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum
habentes super se. His assumptis puri-
fica te cum illis. & impende super illis, ut
radant capita: & scient omnes quod quæ
de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas &
ipse custodiens legem. De his autem qui
crediderunt ex gentibus nos scripsimus,
decernētes, ne quid huiusmodi obseruēt,
nisi ut caueant & ab his quæ sunt immo-
lata simulacris, & à sanguine, & suffoca-
to, & stupro. Tunc Paulus assumptis ui-
ris postero die purificatus cū illis intrauit
in tēplum, annuncians expletionē dierū
purificationis, donec offerretur pro uno-
quoq; eorum oblatio. Dum autem sep-
tem dies iam penè essent expleti, hi qui
ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον,
καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτὸν, κρά-
ζοντες. ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτος
ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ
νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ
διδάσκων, ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν
εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον
τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν
ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον,
ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινή-
θη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ
τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου,
εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλεί-
σθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖ-
ναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης,
ὅτι ὅλη συγκέχυται ἱερουσαλήμ. ὃς ἐξαυτῆς
παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους,
κατέδραμεν ἐπ᾽ αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χι-
λίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο
τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλί-
αρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δε-
θῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν
εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐ-
βόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶ-
ναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν
ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐ-
γένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, συνέβη βαστάζε-
σθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν
τοῦ ὄχλου, ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κρά-
ζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν
παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ.
εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. ἑλληνιστὶ
γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος, ὁ πρὸ
τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν
εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σι-
καρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μέν
εἰμι ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσή-
μου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν
μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ
αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν,
κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum
in templo, conturbarunt totũ populum,
& iniecerunt ei manus, clamantes: Viri
Israëlitæ, succurrite. Hic est ille homo qui
aduersus populum & legẽ & locũ hunc
omnes ubique docet, insuper & Græcos
induxit in templum, & prophanauit san
ctum locum hunc. Viderant enim Tro-
phimum Ephesium in ciuitate cum ipso,
quem existimauerũt, quod in templum
introduxisset Paulus. Commotaq; est
ciuitas tota, & factus est concursus popu
li. Et apprehensum Paulum, protrahe-
bant è templo, statimq; clausæ sunt fo-
res. Quærentibus autẽ illis eum occide-
re, nunciatum est tribuno cohortis, quod
tota conturbata esset Hierosolyma. Qui
statim assumptis militibus ac centurioni
bus, decucurrit ad illos. At illi cum uidis-
sent tribunum ac milites, cessauerũt per-
cutere Paulum. Tunc accedens tribunus
apprehendit eum, & iussit alligari cate-
nis duabus, & interrogabat quis nam
esset, & quid fecisset. Alij autẽ aliud cla-
mabant in turba. Et cum non posset cer-
tum cognoscere præ tumultu, iussit duci
eum in castra. Et cũ uenisset ad gradus,
contigit ut portaretur à militibus pro-
pter uiolentiam turbæ. Sequebat' enim
multitudo populi clamans, tolle eum. Et
cum cœpisset induci in castra Paulus, di-
cit tribuno. Licet ne mihi loqui ad te?
Qui dixit: Græce nosti? Nonne tu es
ille Aegyptius, qui ante hos dies tumul-
tum concitasti, & eduxisti in desertum
quatuor milia uirorum sicariorum? Di-
xit autem Paulus: Ego sum homo qui-
dem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non ob-
scuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, per-
mitte mihi loqui ad populum. Et cum
ille permisisset, Paulus stans in gradib9,
annuit

κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς
γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ,
λέγων. Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες,
ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογί-
ας. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ
προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχί-
αν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος,
γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνα-
τεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς
πόδας γαμαλιῆλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρί-
βειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων
τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστὲ σήμερον,
ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου,
δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄν-
δρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρ-
τυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ᾽ ὧν
καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελ-
φοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ
τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλὴμ,
ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομέ-
νῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημ-
βρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι
φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδα-
φος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ
σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς
εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ
ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄν-
τες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγέ-
νοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦν-
τός μοι. εἶπον δὲ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύ-
ριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκὸν,
κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέ-
τακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀ-
πὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγού-
μενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς δα-
μασκόν. Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ
τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν
κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ
ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλε-
ψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν.
ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προε-
χειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silen
tio facto, allocutus est lingua Hebræa, di
cens. Viri fratres & patres, audite
meam, qua nunc apud uos utor, excusa-
tionem. Cum audissent autē, quod He-
bræa lingua loqueret̃ sibi, magis præsti-
terunt silentium. Et dicit: Ego quidē sum
uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæte-
rum educatus in hac ciuitate ad pedes
Gamalielis, institutus accurate in patria
lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis
hodie, qui hanc uiam ꝑsecutus sum usq;
ad mortem, alligans ac tradens in carce-
res uiros pariter ac mulieres. sicut & prin
ceps sacerdotum mihi testis est, & totus
presbyterorũ ordo, à quib⁹ etiā epistolis
ad fratres acceptis, Damascũ pergebam,
adductur⁹ & illos qui illic essent uinctos
Hierosolymā, ut punirent̃. Accidit autē
mihi iter facieti & appropinquanti Da-
masco circiter meridiē, ut subito de cœlo
circumfulguraret me lux multa, cecidiq;
in solum, & audiui uocem, dicentē mihi:
Säul Säul, quid me persequeris? Ego ue
ro respōdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me:
Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu
persequeris. Et qui mecum erant, lumen
quidē uiderũt, & exterriti sunt: uocē autē
nō audierũt eius qui loquebat̃ mecũ. Di
cebam autē: Quid faciā dñe? Dñs autē
dixit mihi: Surge, ac uade Damascũ, &
ibi tibi dicet̃ de omib⁹, q̃ ordinata sunt
tibi ut facias. Et cũ non uiderē præ gloria
luminis illius, ad manum deductus à co-
mitibus qui erant mecũ, ueni Damascũ.
Ananias autē quidā, uir pius, secundum
legē, testimonio ꝓbatus omniũ illic habi
tantiũ Iudæorũ, ueniēs ad me & astans,
dixit mihi: Säul frater, recipe uisum. Et
ego eadem hora recepto uisu, uidi illum.
At ille dixit: Deus patrũ nostrorũ præ-
parauit

XXII

χειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτόντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῷ δι᾽ ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος. εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognoſceres uoluntatem ſuam, & uideres id quod iuſtum eſt, & audires uocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid cunctaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua, inuocato nomine domini. Factum eſt autẽ cum eſſem reuerſus Hieroſolymam & orarem in templo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentẽ mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniam nõ recipient teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipſi ſciunt, quod ego pertrahebam in carcerẽ, & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam ueſtimẽta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittam te. Audiebant autẽ eum uſq; ad hoc uerbum, atq; ſublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi. nõ enĩ phas eſt eum uiuere. Vociferantibus autem eis, & proiiciẽtibus ueſtimenta, & puluerem iactantibus in aërem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi centurioni Paulus: Num hominẽ Rhomanum & indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus eſt. Accedens autẽ tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhoman⁹ es? At ille dixit: Etiam. Et reſpõdit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum

ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοὶ, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς. γέγραπται γὰρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ᾽ αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει παῦλε,

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq̃ resciuit, quod Rhomanus esset, & quia uinxisset eum. Postero autē die uolens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à uinculis, & iussit principes sacerdotum conuenire totumq; concilium, ac deductum Paulum sistebat corā illis.

XXIII

Intentis autē oculis in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram deo usq; in hodiernū diem. Princeps autem sacerdotū Ananias præcepit astantibꝰ sibi, ut percuterēt os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicās me secundū legem, & cōtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autē Paulus: Nesciebam fratres, qđ pontifex esset. Scriptū est enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autē Paulus, qđ una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorū, exclamauit in cōcilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filiꝰ pharisæi. de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cū hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidē dicunt, non esse resurrectionē, neq; angelū, neq; spiritū: pharisæi autē utraq; cōfitentur. Factus est autē clamor magnus, & cum surrexissent scribæ de factione pharisæorū, depugnabāt, dicētes: Nihil mali inuenimꝰ in hoīe isto. Qđ si spiritus locutꝰ est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cū magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorū, ac deducere eum in castra. Sequēti autē nocte assistens ei dominus, ait: Bono animo esto Paule,

παῦλε, ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες, οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ἡμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρὸς σὲ, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ᾽ ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς, ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι,

Paule. Vt enim teſtificatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Rhomæ teſtificari. Facto autem die, collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes: neque eſuros ſe, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quàm quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus noſipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos ſignificate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquàm aliquid certius cognituros de eo. Nos uero priuſquam appropinquet, parati ſumus interficere illum. Cum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, uenit & intrauit in caſtra, nunciauitque Paulo. Accerſito autem Paulus ad ſe uno ex centurionibus ait: Adoleſcentẽ hunc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me rogauit, ut hunc adoleſcentẽ perducerem ad te, habentẽ aliquid quod loquatur tibi. Apprehenſa autem tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum: Quid eſt quod habes ſignificandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conſpirarunt ut rogarent te, uti craſtino die educeres Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo. tu uero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati ſunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentẽ, præcepitq; ei, ne cui effutias,

 inquiens

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, κτήνη τε παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτόν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ, ἔῤῥωσο. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστί, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

XXIIII

Post quinq; autẽ dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui significauerant præsidi de Paulo. Et citato

Paulo,

αὐτῷ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέ-
γων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διά σου,
καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τού-
τῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε καὶ παν-
ταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ
πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε
ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συν-
τόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄν-
δρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶ-
σι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμέ-
νην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱ-
ρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶ-
σαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡ-
μέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελ-
θὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς
βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κε-
λεύων τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί
σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάν-
των τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγο-
ροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι,
φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ
ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέ-
γειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ
ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ
περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου
σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι
ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν
ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με
πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν
ποιοῦντα ὄχλου. οὔτε ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παραστῆσαι
με δύνανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου.
ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν,
ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ
πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κα-
τὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμ-
μένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ
αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν
ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν
τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνεί-
δησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώ-
πους

Paulo,cœpit accusare Tertullus, dicens:
Cum in multa pace agamus per te, &
multa recte gerantur in populo hoc per
tuam prouidentiam, & semper & ubiqꝫ
cõprobamus,præstantissime Felix, cum
omni gratiarum actione.Sed ne diutius
te detineam,oro te,ut audias nos paucis
pro tua humanitate.Nacti enim sumus
uirum hunc pestiferum & concitantem
seditionem omnibus Iudæis in uniuer-
so orbe, & autorem factionis Naza-
renorum, qui etiam templum propha-
nare conatus est, quem & apprehensum
uoluimus secundum legem nostram iu-
dicare.Sed superueniẽs tribunus Lysias,
cum magna ui eripuit eum è manibꝰ no
stris,iubens accusatores eius ad te ueni-
re, ex quo poteris ipse inquisitione facta
de omnibus istis cognoscere, de quibus
nos accusamus eum. Adiecerunt autem
& Iudæi,dicentes hæc ita se habere. Re-
spõdit aũt Paulus,cũ annuisset ipse præ-
ses,ut diceret. Aequiore animo pro me-
ipso causam dico, cum sciam te multis
iam annis iudicem fuisse genti huic, qui
possis cognoscere, quod non plures sunt
mihi dies q̃ duodecim, ex quo ascendi,
adoraturus,Hierosolymam.& neque in
templo compererunt me cum aliquo di-
sputantem, aut concursum facientẽ tur-
bæ, neque in synagogis, neque in ciui-
tate. neque probare possunt ea de qui-
bus me accusant. Confiteor autem hoc
tibi,quod iuxta uiam, quam uocant hæ-
resim, sic colo patrium deum, credens
omnibꝰ quæ in lege & prophetis scripta
sunt, spem habens in deũ,fore,quã & hi
ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ
iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc
& ipse studeo sine offendiculo conscien
tiam habere erga deum, & erga homi-
C 3 nes

πους διαπαντός. δι᾽ ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ᾽ ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ᾽ ὑμᾶς. διαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῳ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ φῆλιξ σὺν δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ φῆλιξ πόρκιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, αἰτούμενοι χάριν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν

nes semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gentē meam, & oblationes, in quibus compererunt me purificatum in templo, haud cum turba, neq; cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te presto esse & accusare, si quid haberent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in cōcilio, aut de una hac uoce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebant, dicēs: Cum tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestram. Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulū, sineretq; eum relaxari, & ne quē ex illius familiaribꝰ uetaret subministrare ei, aut adire eum. Post aliquot autem dies cum aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum. Disputante autem illo de iusticia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi, cæterū opportunitatē nactus accersam te. simul & illud sperans fore, ut pecunia sibi daret à Paulo ut solueret ipsum, propter qđ & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorē Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

XXV

Festus ergo suscepta prouincia, post triduum ascēdit Hierosolymam ab urbe Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorū de Paulo, & rogabant eum postulantes fauorē aduersus eum, ut reijceret eum Hierosolymam, insidias tendentes ut interficerēt eum

αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπε-
κρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυ
τὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν
δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τί
ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐ
τοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους
ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύρι-
ον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν
παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ,
περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβη
κότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάμα-
τα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀ-
ποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε
εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱε-
ρὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆ-
στος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν κατα-
θέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. θέ-
λεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων
κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ
τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ
κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ
ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦ-
μαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι
κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς
χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε
ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου,
ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καί-
σαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων
τινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη
κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι
τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτρι-
βεν ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ
κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι
καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος,
περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα,
ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐ-
τοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρω-
πον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος

κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut
seruaretur quidem Paulus Cæsareæ: se
uero breui aliò profecturum. Qui ergo
inter uos (inquit) potentes sunt unà no-
biscum descẽdant, & si qđ est in hoc uiro
crimen, accusent eum. Demoratus autẽ
inter eos diebus amplius quàm decem,
descendit Cæsaream: & postero die sedit
pro tribunali, iussitq; Paulum adduci.
Qui cum perductus esset, circumstete-
runt eum qui ab Hierosolyma descende
rant Iudæi, multa & grauia crimina in-
tendentes aduersus Paulum, quæ nõ po
terant probare, Paulo pro se responden-
te, quod neq; in legem Iudæorum, neq;
in templum, neq; in Cæsarem quicquam
peccasset. Festus autem uolens gratifica-
ri Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis
Hierosolymam ascendere, & ibi de his
iudicari apud me? Dixit autem Paulus:
Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet
iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, si-
cut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut
dignum morte aliquid feci, non recuso
mori. Si uero nihil est eorum, de quibus
hi accusant me, nemo potest me illis do-
nare. Cæsarẽ appello. Tunc Festus cum
consilio collocutus respondit: Cæsarem
appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies
aliquot transacti essent, Agrippa rex &
Bernice descenderunt Cæsaream saluta-
turi Festum. Et cum dies complures ibi
commorarentur, Festus regi retulit cau-
sam Pauli, dicens: Vir quidam est reli-
ctus à Felice uinctus, de quo cum uenis-
sem Hierosolymam, significarunt mihi
principes sacerdotũ & seniores Iudæorum,
postulantes aduersus illum cognitionẽ.
Quibus respondi: Non est Rhomanis
consuetudo donare aliquem hominem
ut pereat, priusquam is qui accusatur,

præsentes

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδὲ μίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδὲ μίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη, ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δὲ αὔριον φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ἀγρίππα καὶ τῆς βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ φήστου, ἤχθη ὁ παῦλος. καὶ φησὶν ὁ φῆστος. ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τί γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος

præsentes habeat accusatores, locumq́ defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequēti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intēdebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscū uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eum ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribam. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & causas eius non significare.

XXVI

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus

ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα.
περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων
βασιλεῦ ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακά-
ριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμε-
ρον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν
κατὰ ἰουδαίους, ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέο-
μαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν
οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ᾽ ἀρ-
χῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύ-
μοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκον-
τές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι
κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας
θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ᾽ ἐλ-
πίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας
γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος,
εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύ-
κτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταν-
τῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ
ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρί-
νεται παρ᾽ ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; Ἐ-
γὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰη-
σοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶ-
ξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολ-
λοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλει-
σα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λα-
βών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆ-
φον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολ-
λάκις τιμωρῶν αὐτούς, ἠνάγκαζον βλασφη-
μεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐ-
δίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς
καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ᾽
ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιε-
ρέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν
εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ
ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐ-
μοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόν-
των ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦ-
σαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διά-
λέκτῳ. Σαοὺλ σαούλ, τί με διώκεις; σκλη-
ρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶ-
πον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς,
ὃν

Paulus extenta manu pro ſe dicebat: Su-
per omnibus de quibus accuſor à Iudæis
rex Agrippa, exiſtimo me beatũ, qui cau-
ſam dicturus ſim apud te hodie, cum tu
maxime ſis gnarus earum, quæ apud Iu-
dæos ſunt, & cõſuetudinum & quæſtio-
num. Quapropter obſecro te, ut patiẽter
me audias. Itaq; uitam quidem meam,
quam egi ab adoleſcentia, quæ ab initio
fuit in gente mea Hieroſolymis, nouerũt
omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab
initio, ſi uelint teſtimoniũ ferre, quod ſe-
cundum exquiſitiſſimam ſectam noſtræ
religiõis, uixerim phariſæus. Et nunc fre-
tus ſpe repromiſſionis, quæ ad patres no-
ſtros facta eſt à deo, ſto iudicio ſubie-
ctus, ad quã duodecim tribus noſtræ in-
ſtanter nocte & die colẽtes deũ, ſperant
ſe peruenturas. De qua ſpe accuſor rex
Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudi-
catur apud uos, ſi deus mortuos ſuſcitat?
Et ego quidẽ exiſtimabam me aduerſus
nomen Ieſu Nazareni multa repugnan-
do facturũ, quod & feci Hieroſolymis.
Et multos ſanctorũ ego carceribꝰ incluſi,
à principibus ſacerdotũ poteſtate acce-
pta: & cũ occiderent, detuli ſentẽtiam. Et
per oẽs ſynagogas freq̃uẽter puniens
eos, compellebam blaſphemare, & am-
plius inſaniẽs in eos, perſequebar etiam
in exteras uſq; ciuitates. Quarum rerum
ſtudio cum irem Damaſcũ cum autori-
tate & permiſſu principũ ſacerdotũ, die
medio, rex, in uia uidi è cœlo ſupra ſplen-
dorẽ ſolis circũfulſiſſe me lumẽ, & eos q̃
mecũ faciebãt iter. Cũ aũt oẽs nos de-
cidiſſemus in terrã, audiui uocẽ loquentẽ
ad me, ac dicentẽ hebraica lingua: Säul
Säul, quid me perſequeris? Durũ eſt tibi
contra ſtimulos calcitrare. Ego autẽ dixi:
Quis es dñe? At ille dixit: Ego ſum Ieſus
quem

ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς
πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προ-
χειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε
εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός
σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε
ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ
ὑποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς
ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λα-
βεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον
ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν
βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς
τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ
πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν
χώραν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγ-
γέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν
θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας.
ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι
ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπι-
κουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι
τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος
μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων,
ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γί-
νεσθαι, καὶ μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός,
εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλ-
λει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι.
ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος
μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε, τὰ πολ-
λά σε γράμματα, εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ
δὲ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀ-
ληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγ-
γομαι, ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βα-
σιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λα-
λῶ, λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πεί-
θομαι οὐδέν, οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγ-
μένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα,
τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀ-
γρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με
πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν.
εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολ-
λῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀ-
κούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους,
ὁποῖος

quem tu persequeris. Sed exurge & sta
super pedes tuos. Ad hoc enim apparui
tibi, ut cōstituam te ministrum ac testem
& eorum quæ uidisti: & eorū in quibus
apparebo tibi, eripiens te à populo &
gentibus, in quas nunc te mitto, ut ape-
rias oculos eorum, ut conuertantur à te-
nebris ad lucem, & à potestate satanæ
ad deum, ut accipiant remissionem pec-
catorum, & sortem inter eos qui sanctifi-
cati sunt per fidem quæ est in me. Vnde
rex Agrippa, non fui inobediens cœlesti
uisioni, sed his qui sunt Damasci primū
& Hierosolymis, & per omnē regionem
Iudææ, deinde & gentibus annuncia-
bam, ut pœnitentiam agerent, & conuer
terentur ad deum, opera facientes digna
ijs qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi
me in templo comprehensum tentaue-
runt interficere. Auxilium igitur nactus
dei, usq; in hodiernū diem sto, testificās
tum paruo tum magno, nihil aliud di-
cens, ꝙ ea quæ prophetæ prædixerant
futura esse, & Moses, an passurus fuerit
Christus, an primus ex resurrectione
mortuorū lumen annunciaturus sit po-
pulo & gentibus. Hæc autem cum pro se
diceret, Festus magna uoce ait: Insanis
Paule. Multæ te literæ ad insaniam con-
uertunt. Et Paulus, non insanio, inquit,
optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis
uerba eloquor. Scit eñ de his rex apud
quem & libere loquor. Latere enim eum
nihil horū arbitror. Neq; eñ hoc in an-
gulo gestū est. Credis rex Agrippa pro-
phetis? Scio qđ credis. Agrippa autē ad
Paulum ait: Modica ex parte persuades
mihi ut fiam Christian9. Et Paul9 ait: op
tarim à deo, ut nō solū modica ex parte,
uerūetiā magna: nō te modo, sed omnes
etiam, qui me audiunt hodie, esse tales,
qualis

οὐ ποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν
τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη
ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμών, ἥτε βερνίκη, καὶ οἱ
συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες,
ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν
θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος
οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολε-
λύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐ-
πεκέκλητο καίσαρα. Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀπο
πλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν
τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκα-
τοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς.
ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττινῷ μέλλοντες
πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν,
ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσα
λονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶ
να. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρη
σάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευ-
θέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀνα-
χθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ
τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος
τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν δια-
πλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκί-
ας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀ-
λεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβί-
βασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις
βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ
τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέ-
μου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώ
νην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθο-
μεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λι
μένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ
δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐ-
πισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστεί
αν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέ-
γων αὐτοῖς. Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως
καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ
τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλ-
λειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος
τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο
μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.

Ἀνευθέτου

qualis ego ſum, exceptis uinculis his. Et
hæc eo locuto, ſurrexit rex, ac præſes, &
Bernice, & qui aſſidebant eis. Et cum ſe-
ceſſiſſent, loquebantur inter ſe dicentes:
nihil morte aut uinculis dignum facit
homo iſte. Agrippa autem Feſto dixit:
Dimitti poterat homo hic, ſi non appel-
laſſet Cæſarem. Poſtqꝫ aũt decretum
XXVII
eſt, ut nos nauigaremus in Italiam, tradi
derunt & Paulũ & quoſdã alios uinctos
centurioni, nomine Iulio, cohortis Au-
guſtæ. Conſcẽſa autem naue Adramyt-
tina nauigaturi iuxta loca Aſiæ, ſolui-
mus, perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho
Macedone Theſſalonicenſi. Sequẽti au-
tem die appulimus Sidonem. Et Iulius
humaniter tractato Paulo, permiſit ut
ad amicos profectus, ab illis curaret᷑. Et
inde cum ſoluiſſemus, ſubnauigauimus
iuxta Cyprum, propterea quod eſſent
uenti contrarij. Et pelagus qđ eſt contra
Ciliciam & Pamphyliam, emenſi, perue-
nimus Myram, quæ eſt Lyciæ, & ibi na-
ctus centurio nauem Alexandrinam, na
uigantem in Italiam, tranſpoſuit nos in
eam. Et cum multis diebus tarde nauiga
remus, uixqꝫ deueniſſemus contra Gni-
dum, prohibẽte nos uento, adnauigaui-
mus Cretæ iuxta Salmonen. Et uix præ-
terlegentes illam, peruenimus in locum
quendam, qui uocat᷑ Pulchri portus, cui
uicina erat ciuitas Laſæa. Multo autem
tẽpore peracto, & cũ eſſet iam periculoſa
nauigatio, ob id quoqꝫ quod iam ultra
tempus ſuſtinuiſſent inediam, admone-
bat eos Paulus, dicẽs eis: Viri, uideo qđ
cum iniuria multoqꝫ damno, non ſolum
oneris & nauis, ſed etiam animarum no-
ſtrarum futura ſit nauigatio. Centurio
autem gubernatori & Nauclero magis
credebat, qꝫ his quæ à Paulo dicebant᷑.

Et cum

Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς
παραχειμασίαν, οἱ πλείους ἔθεντο βουλὴν ἀνα-
χθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντή-
σαντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς
κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προ-
θέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρε-
λέγοντο τὴν κρήτην. μετʼ οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε
κατʼ αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς, ὁ καλούμενος
εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου,
καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέ-
μῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δέ τι ὑ-
ποδραμόντες, καλούμενον κλαύδην, μόλις
ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης,
ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες
τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτην
ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως
ἐφέροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν,
τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐ-
τόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.
μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων
ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλί-
γου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα
ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτί-
ας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ παῦλος ἐν
μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. Ἔδει μὲν ὦ ἄνδρες πει-
θαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς
κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ
τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυ-
μεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδὲ μία ἔσται ἐξ
ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμί, ᾧ
καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ παῦλε, καίσα-
ρί σε δεῖ παραστῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ
θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ
εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι
οὕτως ἔσται, καθʼ ὃν τρόπον λελάληταί μοι.
εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ
τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομέ-
νων ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυ-
κτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ
αὐτοῖς

Et cum aptus portus nō esset ad hyber-
nandū, cōplures ceperūt cōsiliū soluendi
illinc, si quo modo possent puecti Phœ
nicem illic hybernare. Is est portus Cretæ
spectans ad Africum & ad Chorū. Aspi
rante aūt Austro, rati se ppositi cōpotes,
cū soluissent Asson, præterlegebant Cre
tam. Verū haud multo post coortus est
cōtra ipsam uentus Typhonicus, qui uo
catur Euroaquilo. Cumq; correpta esset
nauis, nec posset obniti uento, data naue
flatibus, ferebamur. In insululam autem
quandā deuecti, quæ uocatur Clauda,
uix potuimus obtinere scapham. Qua
sublata adiutorijs utebantur, subcingen-
tes nauem, timentes ne in Syrtim incide
rent, demisso uase, sic ferebant̃. Cum au-
tem uehementi tempestate iactaremur,
sequēti die iactum fecerunt, ac tertio die
nostris manib9 armamēta nauis proieci
mus. Porrò neq; sole neq; syderibus ap-
parentibus ad cōplures dies, & tēpestate
non exigua imminente, iam ablata erat
spes omis salutis nostræ. Cū autē multa
iam esset inedia, tunc stans Paulus in me
dio eorū, dixit: Oportebat quidē ô uiri
audito me nō soluere à Creta, nec accer-
sere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc
hortor, ut bono animo sitis. Iactura em̄
animæ nulla erit ex uobis, sed tantū na-
uis. Astitit em̄ mihi hac nocte angelus
dei cuius sum ego, quē & colo, dicēs: Ne
timeas Paule, Cæsari te oportet sisti. Et
ecce donauit tibi deus omnes qui naui-
gant tecum. Propter quod bono animo
estote uiri. Credo em̄ deo, qđ sic erit, quē
admodū dictū est mihi. In insulam autē
quandā oportet nos eijci. Sed posteaq̃
quartadecima nox superuenit, nauigan-
tibus nobis in Adria circa medium no-
ctis, suspicabantur nautæ apparere sibi
aliquam

αὐτοῖς χώραν· καὶ βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῳ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ χοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων, τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς, ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαί, διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δυνατὸν, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον, καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν, καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς

aliquam regionem. Qui & demissa bolide, repererunt passus uiginti, ac pusillum inde digressi, rursumq́ demissa bolide repererunt passus quindecim. Timentesq́, ne in aspera loca inciderēt, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui, cum submisissent scapham in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri nō potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem uestram pertinet, quia nullius uestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniū, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, eijcientes triticum in mare. Cum autem dies esset, terram non agnoscebant: sinum uero quendam animaduerterunt, habentem littus in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxatis iuncturis gubernaculorum, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad littus. Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarum. Militum autem consilium erat, ut

δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμ-
βήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βου-
λόμενος διασῶσαι τὸν παῦλον, ἐκώλυ-
σεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς
δυναμένους κολυμβᾷν, ἀποῤῥίψαντες πρώ-
τους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιπούς,
οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀ-
πὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας δια-
σωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι
μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι
παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν
ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο
πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα,
καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συστρέψαντος δὲ τοῦ παύ-
λου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ
τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦ-
σα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ
βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χει-
ρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως
φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασω-
θέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.
ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ,
ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐ-
τὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω
νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων,
καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γι-
νόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐ-
τὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον,
ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόμα-
τι ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς
ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν
πατέρα τοῦ ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεν-
τερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ
παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐ-
πιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου
οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθε-
νείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθερα-
πεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν
ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς
τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν
ἐν

uinctos occiderent, ne quis cum enatas-
set, effugeret. At centurio uolens serua-
re Paulum, compescuit eos à consilio.
iussitque, ut qui possent natare, abijce-
rent se primos, & in terram euaderent,
cæteriq́ partim in tabulis, partim in qui
busdam nauis fragmentis. Et sic factum
est, ut omnes incolumes euaderent in
terram. Et cum euasissent, tunc cogno
uerunt, quod Melite insula uocaretur.
Barbari uero præstabant non uulgarem
humanitatem nobis. Accensa enim py-
ra, recipiebant nos omnes propter hym-
brem qui imminebat, & propter frigus.
Cum congregasset autē Paulus sarmen-
torum multitudinem, & imposuisset in
ignem, uipera è calore prorepens, inuasit
manum eius. Vt uero uiderunt Barbari
pendentem bestiam de manu eius, inter
sese dicebant: Omnino homicida est ho-
mo hic, quem seruatum è mari ultio non
sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipe-
ra in ignem, mali nihil passus est. At illi
existimabant futurum ut incenderetur,
aut concideret repente mortuus. Diu au
tem illis expectantibus, & intuentibus
nihil mali illi accidere, mutata mente di-
cebant eum esse deum. In locis autem
illis erant prædia primati insulæ, nomi-
ne Publio, qui nos exceptos, triduo be-
nigne tractauit hospitio. Contigit au-
tem patrem Publij febribus ac dysen-
teria uexatum decumbere. Ad quem
Paulus intrauit: & cum orasset, impo-
suissetque ei manus, sanauit eum. Hoc
igitur facto, cæteri quoque qui habe-
bant infirmitates in insula, accedebant
& sanabantur: qui etiam multis hono-
ribus nos honorauerunt, & soluenti-
bus imposuerunt, quæ necessaria erant.
Post menses autem tres nauigauimus
in

XXVIII

ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, ἀ-
λεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκούροις. καὶ κα
ταχθέντες εἰς συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέ
ρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσα
μεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπι-
γενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς πο-
τιόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν
ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως
εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ
ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάν
τησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν
ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας
τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς
ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσ-
μίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐ-
πετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσ-
σοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέ
ρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς
ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων
δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελ-
φοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ
ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱε-
ροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥω-
μαίων, οἵ τινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο
ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανά-
του ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν
ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καί-
σαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατη-
γορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρε-
κάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι, ἕνε-
κεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυ-
σιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶ-
πον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξά-
μεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμε-
νός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλη-
σέ τι περί σου πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ
σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέ
σεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι παντα-
χοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέ-
ραν, ἧκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείο-
νες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν
βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hye-
mauerat, cui erat insigne Castor & Pol-
lux. Et cum uenissemus Syracusas, man-
simus triduo. Inde circumlegentes deue-
nimus Rhegium, & post unum diem af-
flante austro, postridie uenimus Puteo-
los, ubi repertis fratribus rogati sumus
manere apud eos dies septem, & sic ue-
nimus Rhomam. Et inde cum audissent
fratres de nobis prodierunt in occursum
nobis usq; ad Appij forum ac tres taber
nas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs
actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autē
uenissemus Rhomam, centurio tradidit
uinctos principi exercitus. Permissum
est autem Paulo, ut maneret solus cum
custodiente se milite. Post tertium au-
tem diem cōuocauit Paulus Iudæorum
primores. Cumq; uenissent, dicebat eis:
Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduer-
sus plebem, aut instituta maiorum, uin-
ctus ab Hierosolymis traditus sum in
manus Rhomanorum. qui cum exami-
nassent, uoluerūt me dimittere, eo quod
nulla esset causa mortis in me. Sed con-
tradicentibus Iudæis, coactus sum ap-
pellare Cæsarem, non quasi habeam de
quo gentem meam accusem. Propter
hanc igitur causam aduocaui uos, ut ui-
derem & alloquerer, propter spem enim
Israëlis catena hac circundatus sum. At
illi dixerunt ad eum: Nos neque lite-
ras accepimus de te à Iudæa, neque ad-
ueniens aliquis fratrum nunciauit, aut
locutus est aliquid de te mali. Volu-
mus autem ex te audire quæ sentias.
Nam de secta ista notum est nobis,
quod ubique ei contradicitur. Cum
constituissent autem illi diem, uene-
runt ad eum in hospitium complures,
quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ πε-
ρὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ
τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. καὶ
οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπί-
στουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπε-
λύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι
καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἠ-
σαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡ-
μῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦ-
τον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συ-
νῆτε. καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδη-
τε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τού-
του, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴ-
δωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκού-
σωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέ-
ψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔ-
στω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σω-
τήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ
ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰου-
δαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.
ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ
μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς
εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ πε-
ρὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας
ἀκωλύτως.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕ-
ΛΕΣΜΕΝΑΙ.

dei, ſuadensq́ue eis de Ieſu ex lege Mo-
ſi & prophetis, à mane uſque ad ueſpe-
ram. Et quidam credebant his quæ di-
cebantur, quidam uero non credebant.
Cumq́ue inter ſe non eſſent concordes,
diſcedebant, ubi dixiſſet Paulus unum
uerbum: Bene ſpiritus ſanctus locutus
eſt per Eſaiam prophetam ad patres no
ſtros, dicens: Vade ad populum iſtum,
& dic: Auribus audietis & non intelli-
getis: & uidentes uidebitis, & non per-
ſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor po-
puli huius, & auribus grauiter audie-
runt, & oculos ſuos compreſſerunt: ne
quando uideant oculis, & auribus au-
diant, & corde intelligant, & conuertan-
tur, & ſanem eos. Notum ergo ſit uo-
bis, quod gentibus miſſum eſt hoc ſa-
lutare dei, & ipſi audient. Et cum hæc di-
xiſſet, exierunt ab eo Iudæi, multam ha-
bentes inter ſe diſceptationem. Manſit
autem Paulus biennio toto in ſuo con-
ducto. & ſuſcipiebat omnes qui ingre-
diebantur ad ipſum, prædicans regnum
dei, ac docens quæ ſunt de domino Ieſu,
cum omni fiducia, nemine prohibente.

ACTA APOSTOLORVM
FELICITER AB-
SOLVTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσης οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τοῦ λυτρουμένου δέονται. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπίσης τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν, τῆς δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομή, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραάμ φησιν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθείς, μετωνομάσθη μὲν ἀβραάμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἤμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ. παύσασθαί ποτε τὴν περιτομήν, ὅταν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀρξάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετωνομάσθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραάμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐδὲ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τὶς λοιπὸν περιτέμνεσθαι. ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ ἀβραάμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ ἰσραήλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδάμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησίν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν ἰουδαίους παραμυθεῖται. ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραήλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD RHOMANOS ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRiusq; argumentū huius aggrediar epistolæ, fortassis haud fuerit alienum, de noīe Pauli paucis attingere. Nō me fugit Hieronymū in commētarijs, q̄s scripsit in epistolam ad Philemonē, in hac esse sentētia, ut existimet apostolū prius uocatū Saulū, Pauli uero cognomē ceu trophæum usurpasse à Sergio Paulo procōsule, quē Christo lucrifecit: quemadmodū legim⁹ in Actis apostolorū. ca. xiij. Rursus alios esse, quib⁹ placeat in Iudaismo dictum Saulū, mutata religione simul & nomen mutasse. sed alterā opinionē minus probabilē facit, qđ Lucas hoc ipso, qđ modo citauim⁹, capite scribit: Saulus qui & Paulus, replet⁹ spū sctō, haud obscure declarās eū binominē fuisse, pri⁹ q̄ Sergius Paulus esset conuersus. alterā plane refellit, q̄, cū alijs aliq̄t locis, tum in eodē capite Saulus dicit̄ iā Christi prædicans euāgeliū: Dixit illis spūs sanctus: segregate mihi Saulū & Barnabā. Proinde mihi uero ꝓpior uidet̄ Origenis opinio, quēadmodū in ueteris instrumēti libris aliq̄t cōperim⁹ diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictū, qui aliâs uocat⁹ est Salomō: & Oziam alicubi dictū, qui alibi sit Azarias. Itē in euāgelicis literis, Lucæ dictū Leui, qui se in suo euāgelio Matthæū nominat: ita Paulo geminū fuisse uocabulū, quanq; ipse in suis epistolis se nunq; Saulū appellat, sed ubiq; Paulū: fortassis ob id, q̄ Pauli uocabulū Græcorū ac Rhomanorū, ad q̄s scribebat, aurib⁹ esset familiarius. Saulus em̄ sic à Säul Hebræa uoce deflexū apparet, ut Græci à Ioseph Iosephū deflexerūt. Paulus aūt Hebræis sonat mirabilem, si tn̄ ferēdū putam⁹ Rhomanæ seu Græcanicæ uocis etymologiā è peregrina lingua peti. Qđ tn̄ Hieronym⁹ cū alicubi in alijs reprehēdat, hic sibi permittit, opinor, ut in re nō admodū seria. Certe Græcis sonat quietū, Latinis pusillū. Säul Hebræis sonat postulatū: & si Ambrosio credim⁹, inquietudinē siue tentationē. Atq; hæc quidē de rōne noīs, ut in argumēto penè plus satis. Cæterū dictauit hanc epistolam, excipiēte Tertio, qđ is quoq; in calce epistolæ testat̄, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolā, in dn̄o. Missam apparet è Corintho, per Phœben fœminā Cenchreensem. Est aūt Cenchreæ port⁹ Corinthiorū, haud procul ab urbe dissitus. Q̄ si tēpus quoq; requirat̄, scriptā apparet post utrāq; ad Corinthios epistolā (unde putant in hac absolutæ iā & cōfirmatæ pietatis argumēta potissimū elucere) id tēporis, cū peragrata iā Achaia, in q̄ Corinth⁹ est, & huic finitima Macedonia usq; ad Illiricū, ac nō solū p̄dicato ubiq; Christi euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ aliorū apl̄orū nemo p̄dicauerat, uerūetiā iuxta Petri monita, collecta à suis aliquāta pecunia, in subsidiū pauperū, adornaret iter Hierosolymā, ut exhibito qđ acceperat, illinc ꝓficisceret̄ in Hispaniā, Rhoma iter facturus, atq; illic obiter salutaturus Christianos: de q̄rū fide ac religione audierat, cū ipsos nondū uidisset. Acciderat em̄ illis diuersum quiddā atq; Galatis. Siquidē hi primū recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorū circūuenti sunt, & retracti in Iudaismū. Cōtra Rhomani, primū male instituti à pseudapostolis, simul atq; ꝑ sua prudētia senserāt fraudē, resipuerūt, & in eo qđ rectū esse cognouerūt, perseuerabant. Nam

in ecclesiæ nascentis primordijs erant, qui existimarēt, euāgelij gratiā, qm̄ Abrahæ posteris, & Iudaicæ gēti peculiariter promissa uidebat͛, nō esse ꝓpagandā in ꝓphanas gētes, & simulacrorū ac dæmonū cultui deditas. In qua sententia & Petrū apparet fuisse, qui uiso monēdus erat, ut Corneliū cēturionē admitteret, q̊ noīe mox illi exhibitū est negotiū Hierosolymis, expostulantib⁹ ijs, q ex Iudaismo cōuersi fuerant ad Christū, quod cū incircūcisis habuisset cōmerciū, atq; in his ꝓbabile est & apostolos aliq̄t fuisse. Sic em̄ legim⁹ in Actis. ca. xj. Audierūt autē apostoli & fratres qui erant in Iudæa: qm̄ & gētes receperūt uerbū dei. Cū autē ascēdisset Petrus Hierosolymā, disceptabāt aduersus illū qui erāt ex circūcisione, dicētes: q̄re introisti ad uiros præpuciū habētes, & manducasti cū illis? Erant rursus, q licet nō existimarent gētes prorsus arcēdas ab euāgelij cōsortio, nō admittēdas tn̄ ducebant, nisi circūciderent͛ ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ, simul ut euāgelij gloriā in suā gentē trāsferrēt. Et in Actis apostoloꝝ. ca. xj. proditū est, eos qui ob persecutionē, quæ accidit à morte Stephani, ꝓfugerāt in Phœnicen in Cyprū & in Antiochiā, nemini p̄dicasse Christū, nisi solis Iudæis. Rursus ca. xv. Quidā Iudæi ueniūt Antiochiā, palàm aduersus Paulū & Barnabam p̄dicātes, nō esse spem salutis, nisi iuxta Moysi p̄scriptū circūciderent͛. tantusq; tumult⁹ per hos cōcitat⁹ est, ut coacto cōcilio decretū sit, uti Paulus & Barnabas unà cū aduersarijs Hierosolymam irent, & lis apostolorū ac seniorū arbitrio cōponeret͛: Atq; illic rursum acriter obnitētibus nōnullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorū & seniorū, ac Petri Iacobiq; autoritate decretū est, ne gētes onerarent͛ lege Mosaica, tantū tēperarēt, ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnib⁹ simulacro immolatis, & à stupris: quod tamē pro ratione tēporū, inuincibili Iudæorū superstitioni datū esse, uel illud argumēto est, quod tria illa iam olim uidem⁹ esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodē fonte nata est illa Pauli cū Petro cōcertatio Antiochiæ, cum gentiū apostolus cernēs suos ob Petri simulationē periclitari, palàm illū redarguit, quēadmodū refert ipse in epistola ad Galatas ca. ij. Rursum Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorē, quod retrahere uideret͛ à lege Mosaica, cum cæteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, sicuti refert Lucas Actorū capite uigesimoprimo. Quo quidē ex loco uidetur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propemodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendam esse legis obseruationem. Sic enim loquitur Iacobus: Et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt: sed ambulas & ipse custodiens legem. Nec alia de causa, opinor, totondit caput ex uoto Cenchreis, capite decimooctauo. Consimili necessitate circumcidit Timotheum, capite decimosexto, cum esset matre quidē Iudæa natus, sed patre Ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianū. Est em̄ ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unq; suæ religionis tenacior, ut eleganter docet Ioseph⁹ in apologia Iudaicarū antiquitatū. Ad hæc ut Iudæorū natio tū oīb⁹ orbis nationib⁹ erat peculiariter inuisa, ita uicissim oēs execrabant͛ illi, ceu īpuros, ꝓphanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarent᷑, & tẽplũ suũ pollui crederẽt, si qs forte incircũcisus esset ingressus. Tantũ erat p̃cisæ pelliculæ superciliũ. Cum igit᷑ spes nõ esset fore, ut Græci Rhomaniq; legẽ inuisam reciperẽt, & incredibili pertinacia reclamarẽt Iudæi, Paulus intelligẽs periculũ esse, ne tã exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fruct⁹, & Christi gloria Mosaici nõis obscuraret᷑ admixtu, hoc in primis agit ubiq;, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, oẽmq; salutis adipiscẽdæ fiduciã, in unũ Christũ trãsferat. Sicut aũt Galatas acriter, sed tñ amãter obiurgat, q̃ essent in Iudaismũ adducti: ita Rhomanos p̃munit & instruit, ne ab pseudapostolis, q̃s sciebat nusq; cessare, illaqueent᷑ incauti, sed in recta doctrina quã amplecti cœpissent, persisterẽt. Erat em̃ Rhomæ ingẽs Iudæorũ numer⁹, siue illuc à Pompeio trãslat⁹, siue q̃ iã Rhomanorũ esset ꝓuincia Iudæa, q̃rũ supstitio crebro & apud Iuuenalẽ atq; Horatiũ & apud Senecã notat᷑. Cũ quibus & Paulo multũ negotij fuisse, posteaq; Rhomã peruenisset, testat᷑ extremũ caput actorũ apostolicorũ. Ac miro cõsilio singularis artifex in hac epistola sermonẽ tẽperat, inter Iudæos & gẽtes, dũ studet omneis oĩb⁹ modis ad Christũ pellicere, neq; uult, si fieri possit, quẽq; oĩno mortaliũ perire suo duci cui militabat: itaq; nũc hos obiurgat, nũc illos: nũc rursus erigit, ac subleuat. Gẽtiũ superciliũ deprimit, ostẽdẽs nihil illis ꝓfuisse neq; naturæ legẽ, neq; philosophiã, cui⁹ ꝓfessione tumebãt, q̃ min⁹ in oĩe scelerũ dedecus proruerent᷑. Rursum Iudæorũ arrogantiã cohercet, q legis fiducia perdidissent, id q̃d᷑ erat toti⁹ legis caput, fidẽ in Christũ Iesum, docẽs legis ceremonias antiquatas esse iã coruscãte Christi euãgelio, quẽ legis umbræ deliniarãt, abrogata iã ocia sabbatorum, circũcisionis iniuriã, Calendarũ recursus, ter q̃tannis redeuntes ferias, delectũ ciborũ, in singulos dies iterũ sordidanda lauacra, pecudũ innoxiarũ lanienã, tẽpli religionẽ assiduis inquinati cædib⁹, Has rerũ umbras emicãte luce ueritatis euanescere. Veros esse filios Abrahæ, q fidẽ Abrahæ referrẽt, uere Iudæos esse, q Christũ ꝓfiterent᷑, uere circũcisos, qui mentẽ haberẽt à fœdis cupiditatib⁹ repurgatã. Verã iusticiã ac ꝑfectã salutẽ citra legis auxilia, ꝑ euãgeliũ ac solã fidẽ in Christũ cõferri ex æquo oĩb⁹, licet ea salus peculiariter olim esset ꝓmissa Iudæis: sed ita his ꝓmissa, ut ꝓphetæ nõ tacuerint, fore ut illis reijciẽtib⁹ ad gẽtes p̃dicatio Christi ꝓpagaret᷑. Per legẽ Mosaicã uerã iusticiã nulli cõtingere, sed per fidem: idq; docet tũ exẽplo Abrahæ, tũ uarijs ipsi⁹ legis testimonijs. Et ad eũ modũ detracto utrisq; supcilio, adempta utrisq; fiducia sui, omneis æquat in negocio fidei euãgelicæ, ita gratulans saluti gẽtiũ, ut suæ gẽtis cæcitatẽ paterno deploret affectu, licet illã ubiq; pertinacissime infensam experiret᷑, atq; id ꝑ se durũ, ita mitigat, ut dicat nec oĩeis excæcatos & fore ut aliq̃n resipiscat Iudæorũ populus, fide gẽtiũ ꝓuocat⁹. Atq; hic obiter uaria multiplexq; doctrina de p̃finitis, siue p̃destinatis, de p̃scitis, de uocatis, de grã & merito, de libero arbitrio, de diuino cõsilio nobis inscrutabili, de lege naturæ, de lege Moysi, de lege peccati. Varij itẽ allegoriarũ fontes, dũ duos facit Adã, alterũ, q̃ nascimur iuxta carnẽ mortales: alterũ, q̃ renascimur immortales futuri. Duos homines, internũ & externũ: internũ spiritui & rõni parentẽ, externũ cupiditatibus & affectib⁹ obnoxiũ, quorũ priorẽ aliq̃n spm̃ appellat, posteriorẽ interim corp⁹ siue membra,

mēbra,interim carnē,aliq̄ties legē peccati uocat. Duplicē mortē, corporis & animi:
& tertiā qua morimur peccato & peccandi affectibꝰ. Triplicē itē uitam,qua uiuimꝰ
corpe,qua animo,& qua uiuimꝰ iusticiæ & peccato. Duplicē seruitutē aut libertatē,
qua uicissim uel innocētiæ seruimꝰ,emancipati à peccatis,uel peccatis seruimꝰ,liberi
à iusticia. Duplicē Iudaismū,duplicē circūcisionē,geminos posteros Abrahæ,duas
parteis legis Mosaicæ: carnalē, ueluti corpus: spiritualē,uelut animā legis. Duplicē
baptismū,q̄ primū abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro,& q̄ Christo cōmo-
rimur, abdicatis mūdi affectibꝰ. Duplicē sepulturā,corpalē,qua triduo sepultꝰ est
Christus:& spiritualē,qua nos semoti à mūdi uitijs,requiescimꝰ in illo. Duplicē re-
surrectionē,alterā quæ p̄cessit in Christo,in nobis secutura:alterā qua nos à pecca-
tis pristinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutē,hac parte q̄ad licet futurā im
mortalitatē meditantes. Duplicē iusticiā,dei & hoīm. Duplex iudiciū,dei & hoīm.
Duplicē gloriā siue laudē,apud deū,& apud hoīes. His dissertis,transit ad locū mo
ralem:in primis adhortās ad mutuā cōcordiā,exēplo mēbrorꝝ corporis. Et qm̄ pax
cōstare nō pōt,ubi fastus est aut liuor,obsecrat,ut obsequijs mutuis,mutuū amorē
alant foueantq;: Rhomanos,ut Iudæorū infirmitatē ex diutina legis assuetudine
relictā ferant: Cōtra, Iudæos,ne gētibꝰ in euāgelij cōsortiū ascitis inuideāt,sed illorꝝ
fidē ac libertatē potiꝰ æmulent̄:& cū idē sit oīm deus,idē Christus,eadē gratia, idē
præmiū,oēs in unū corpꝰ coalescāt,neq; quisq; sibi arroget quicq;: sed si qua dote
præcellat aliquis,eā ad fratris opē accōmodet. Atq; hunc locū uarie tractat, docēs,
quales se præstare debeāt erga Iudæos incredulos,quales erga Christianos super-
stitiosiores,siue,ut ipse uocat,infirmos:quales erga superiores,quales erga inferio-
res,quales erga pares,quales erga principes ac magistratꝰ Ethnicos,sed suo utcūq;
fungētes officio,quales in ꝓsperis,quales in aduersis. Deinde rursum laude Rho-
manorū,mitigat admonitionis acerbitatē. & suam apud illos autoritatē cōmēdat,
cōmemorans quāto plus cæteris ꝓmouerit in euangelio Christi. declarat quāta te-
neatur illos uidendi cupiditate:& spem facit sui aduentus , cur eum differre cogat̄,
aperit,laudans spōtaneam Macedonū & Corinthiorū in pauperes sanctos libera
litatem,tacite ac uerecunde Rhomanos ad æmulandū prouocans. Caput extremū
penè totum occupat salutationibꝰ,nō frigide cōgestis multorū nominibꝰ,sed mire
suo cuiq; addito elogio. Postremo qm̄ penitꝰ nouerat & pseudapostolorū impro-
bam uersutiam,& Rhomanorū simplicitatē,ac facilitatē, admonet etiā atq; etiā ca
ueant,ne illorū blandiloquētia fallant̄. Quanq; autē horū pleraq; peculiarius ad
eam pertinēt ætatem,in qua rudis adhuc paulatim suppullubat ecclesia, Iudæis &
gentibus admixta,ac principibꝰ Ethnicis obnoxia,tamē nihil est, unde nō ad hæc
quoq; tēpora salutaris aliquid doctrinæ possit accōmodari,ueluti de fugienda su-
perstitione,quæ dissidiorū est seminarium: & sic habet speciem pietatis,ut nihil sit
ueræ pietati aduersius,de stulta fiducia philosophiæ mūdanæ, de fiducia nostrorū
operū,de negligendis his, quæ ad ceremonias pertinēt,quo magis ad ea quæ ueræ
sunt pietatis proficiamꝰ,de merito fidei,de uitando fastu,de tolerāda alicubi minꝰ
eruditorū aut superstitiosiorū imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda cōcordia,

de ferendis

de ferēdis aliquousq; malis principib⁹ & impijs episcopis,ne turbet̃ ordo stat⁹ publici,de malefactis beneficētia superādis,de nō iudicādo qđ ad te nō pertineat, de cōmode interp̄tando qcqd recto aīo fieri pōt,de cauēda insidiosa blandiloquētia, alijsq; id gen⁹ reb⁹,in quib⁹ hodieq; cōis hoīm uita uersat̃.Sed utilitatē hui⁹ epistolæ æquat ac penè superat difficultas,idq; mihi trib⁹ potissimū de causis accidere uidet̃,siue q̃ nō alibi sermonis ordo cōfusior, nusq; orō hyperbatis magis hiulca, nusq; anantapodotis crebri⁹ inabsoluta, qđ subinde querit̃ interp̄s Origenes,in hmōi difficultatib⁹ passim luctans ac laborās. Qđ utrū interp̄ti aut scribæ Tertio sit tribuēdū,an ipsi Paulo,aliorū esto iudiciū.Ipse sanè agnoscit sermonis impitiā, licet rerū inscitiā dep̄cet̃. Rursus adeo nō affectauit orōnē arte humana cōpositā, ut eā sibi fugiēdā etiā duxerit,ne qd hinc decederet gloriæ crucis,atq; ob id Origenes existimat superuacaneū esse,sermonis cōpositionē in eo requirere.Hieronym⁹ aliâs illi uindicat oratiōis artificiū,aliâs adimit,ingenue cōfitēs ē corrupto Cilicū sermone nōnihil traxisse.Augustin⁹ etiā rhetorū ornamēta flosculosq; ex huius depromit epistolis.Quin & in actis dux uerbi ē,& in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros oēs linguis loquit̃.Quis em̄,ut testat̃ Hieronym⁹,id t̄pis tot⁹ oriēs græce loq̄ret̃:tn̄ ut cōsentaneū est,apud Celtas nō eādē fuisse Rhomani sermonis castimoniā,q̃ fuit Rhomæ:ita uerisimile ē,nō parū interfuisse inter Cilicē græce loquentē,& Atticū.Ad hæc orōnis incōmoda accessit hebraism⁹,cui⁹ idiomata passim refert ita græce loquēs,ut nihilo seci⁹ interim Hebræū agnoscas.Alterā difficultatis cām arbitror,q̃ ob rerū inexplicabiliū obscuritatē, nō alia sit crebriorib⁹ impedita salebris,aut altiorib⁹interrupta uoraginib⁹,adeo ut ipse relicto qđ instituerat exclamare cogat̃:O altitudo.Quid q̃ quædā mysteria prudēs sic attingit, ut ceu p̱ trāsennā dūtaxat ostēdat,p̄ tēporū illorū rōne,procq; captu eorū qb⁹scribit,orōnē attēperās.Nouerat & uiderat ille q̄dā,q̃ nephas esset hoī loqui,& nouit q̄ten⁹esset op⁹ lacte,q̄ten⁹ cibo solido.Sciebat ætatū in Christo grad⁹,& qd cui foret adhibēdum.Hoc cōsilio Petrus ap̄lus apud rudē cōcionē uerba facturus de Christo,uirū eū noiat,deū tacet.Tertiā,opinor,crebrā ac subitā p̱sonarū mutationē,dū nūc Iudæos,nūc gētes,nūc utrinq;, mō credētes,mō incredulos respicit,aliâs infirmi,aliâs firmi,interim pij,interim impij,p̱sonā sustinet.Quib⁹ rebus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris qbusdā inextricabilib⁹ oberrās,nec unde sit ingressus satis uideat,nec q̃ sit exit⁹.Vt mihi nō min⁹uere q̄ eleganter Origenes Paulū adsimilē faciat ei,q hospitē in opulētissimi cuiuspiā principis palatiū inducat, diuersis uiarū ambagib⁹ & cōclauiū secessib⁹ perplexū.Quædā autē procul ostēdat,ex ditissimo opū thesauro,q̄dā p̄pius admoueat,q̄dā uideri nolit.Sæpe interim p̱ aliud ingressus hostiū aliunde exeat,ut hospes ipse miret̃ unde uenerit,ubi sit,aut q̃ sit exeundum.Agnouit hoc & Petrus ap̄lus in epistola secunda, testans esse in Paulinis epistolis,q̄dā intellectu difficilia,q̃ parū eruditi, parūq; firmi deprauarēt ad suā perniciem. Deniq; obseruanda sunt uerba quædā Paulinæ linguæ adeo peculiaria,ut aliq̄ties mutari nō queant,uelut hæc,fides,gr̄a,corp⁹,caro,mēbra,sp̄us,mēs,sensus, ædificare,aliaq; huius generis. Argumenti finis.

EPISTOLAE PAVLI APOSTOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECOGNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιομ θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶμ αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ, ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶμ, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶμ, δι᾽ οὗ ἐλάβομεν χάριμ καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιμ, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιμ ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖμ καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶμ, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πρῶτομ μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ Ἰησοῦ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD RHOMANOS.

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicum, segregatus in euangelium dei, quod ante ꝓmiserat per ꝓphetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secūdum carnē, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo qđ resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quē accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gētes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & dn̄o Iesu Christo.

Primū quidē grās ago deo meo per Iesum

Ἰησοῦ χριστοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνά τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

Γ Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

Δ Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν, τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεόν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν,

καὶ

Iesum Christum, super omnibus uobis, qđ fides uestra annunciat' in toto mundo. Testis em̄ mihi est deus, quē colo spiritu meo, in euāgelio filij ipsius, qđ indesinenter mentionē uestri faciam, semper in precibus meis orans, si quo modo tandem aliquando prosperū iter contingat, uolente deo, ut ueniam ad uos. Desydero em̄ uidere uos, ut aliqđ impertiar uobis donum spirituale, quo cōfirmemini, hoc est, ut cōmunē capiam consolationē in uobis, per mutuā fidem, uestrā simul & meā. Nolo autē uos ignorare fratres, qđ sæpe ꝓposueram uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usque diem, quo fructum aliquē haberem inter uos quoqꝫ, quemadmodum & inter reliquas gētes. Græcis simul & barbaris eruditis pariter ac rudibus, debitor sum: ita quantū in me est, paratus sum uobis quoqꝫ qui Rhomæ estis, euangelizare. Non enim me pudet euangelij Christi, Potentia siquidē est dei, ad salutē omni credenti, Iudæo primū simul & Græco. Iusticia enim dei per illud patefit ex fide in fidem. Sicuti scriptum est: Iustus autē ex fide uicturus est. Palam fit em̄ ira dei de cœlo, aduersus omnē impietatē, & iniusticiam hominum, qui ueritatem in iniusticia detinēt: propterea qđ id quod de deo cognosci potest, manifestū est in illis. Deus em̄ illis patefecit. Siquidē quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mūdi, dum per opera intelligunt', peruident', ipsaqꝫ æterna eius potentia ac diuinitas, in hoc, ut sint inexcusabiles, ꝓpterea qđ cum deum cognouerint, nō ut deum glorificauerunt, neqꝫ grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum. Cum se crederēt esse sapientes, stulti facti sunt,

mutauerūtqꝫ

καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ,
ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου,
καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.
διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπι-
θυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσί-
αν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν
ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν
αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐ-
λάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς
ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς
πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν με-
τήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ
φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν
φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν
τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρ-
σεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ
τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν,
ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ
ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, πα-
ρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν,
ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους
πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ,
κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δό-
λου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεο-
στυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐ-
φευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέ-
τους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνε-
λεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐ-
πιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες,
ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν,
ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ
κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν
κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων.
οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλή-
θειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λο-
γίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ
τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι
σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου
τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ
τῆς

mutauerũtq́ gloriã immortalis dei, per
imaginẽ, nõ solum ad mortalis hominis
similitudinẽ effictam, uerũetiã uolatiliũ
& quadrupedũ & reptiliũ. Quapropter
tradidit illos deus per cupiditates cordiũ
suorũ, in immunditiã, ut ignominia affi-
ciant corpora sua, inter se mutuo. qui cõ-
mutarũt ueritatẽ eius mẽdacio, & uene-
rati sunt coluerũtq́ ea quæ condita sunt,
supra eũ qui condidit, qui est laudandus
in sæcula amen. Quãobrẽ tradidit eos
deus in cupiditates ignominiosas. Nam
& fœminæ illorũ mutauerũt naturalem
usum, in eum qui est præter naturã. Simi
literq́ & masculi, relicto naturali usu fœ-
minæ, exarserũt per appetẽtiã sui, ali⁹ in
aliũ, masculi in masculos fœditatẽ perpe
trantes, & præmiũ, qđ oportuit, erroris
sui in sese recipiẽtes. Et quẽadmodũ non
ꝓbauerũt, ut deũ agnoscerẽt: ita tradidit
eos de⁹ in reprobã mentẽ, ut facerẽt quæ
nõ cõueniebat, repleti omĩ iniusticia, scor
tatione, uersutia, auaricia, malicia, pleni
inuidia, cæde, cõtẽtione, dolo, malis præ-
diti moribus, susurrones, obtrectatores,
dei osores, cõtumeliosi, elati, gloriosi, ex-
cogitatores malorũ, parẽtib⁹ imorigeri,
expertes intelligẽtiæ, pactorũ haud q̃q́
tenaces, alieni à charitatis affectu, nesciĩ
fœderis, imisericordes. Qui cũ dei iusti-
ciam nouerint, nẽpe, q̃ iĩ q talia faciũt, di
gni sint morte: nõ solũ ea faciũt, uerũetiã
assentiũť iĩs, q faciũt. Quapropter inex
cusabilis es ô hõ, quisqs es q iudicas. Nã
hoc ipo q̃ iudicas alterũ, teipm cõdẽnas.
Eadẽ em̃ facis tu, q iudicas. Scim⁹ aũt, q̃
iudiciũ dei est secũdũ ueritatẽ, aduersus
eos q talia agunt. Cogitas aũt hoc ô ho-
mo, qui iudicas eos qui talia faciunt, & fa
cis eadem, qđ tu suffugies iudicium dei?
Aut diuitias bonitatis illi⁹, ac tolerantiæ,

II

E lenitatisq́

τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν,
ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετα-
νόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀρ-
γὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως
δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκά-
στῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ᾽ ὑπο-
μονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ
ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ
ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθο-
μένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλίψις,
καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου
τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, ἰουδαίου τε
πρῶτον καὶ ἕλληνος. δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ
εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, ἰου-
δαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσω-
πολη(μ)ψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρ-
τον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νό-
μῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ
ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλ-
λ᾽ οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν
γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νό-
μου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι
νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου
γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρ-
τυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μετα-
ξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων,
ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ
θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγ-
γέλιόν μου διὰ ἰησοῦ χριστοῦ. ἴδε σὺ ἰουδαῖ-
ος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ,
καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέ-
λημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κα-
τηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σε-
αυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν
σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον
νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσε-
ως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν δι-
δάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ
κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων
μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος
τὰ

lenitatisq̃ cōtemnis, ignorās, q̃ bonitās
dei ad pœnitētiam te inuitat? Sed iuxta
duritiā tuā, & cor pœnitere nesciū, colli
gis tibiipsi irā in die iræ, q̃ patefiet iustū
iudicium dei, qui redditurus est unicuiq;
iuxta facta sua: his quidē qui perseueran
tes in bn̄faciēdo, gloriā & honorē & im-
mortalitatē quærūt, uitā æternā: iis uero
qui sunt cōtētiosi, & qui ueritati quidē nō
obtēperāt, sed obtēperant iniusticiæ, uen
tura est indignatio, & ira, afflictio, & an-
xietas, aduersus omnē animā hōis perpe
trantis malū, Iudæi primū simul & Græ
ci. Gloria uero & honor & pax om̄i ope-
ranti bonū, Iudæo primū simul & Græ-
co. Nō em̄ est personarū respectus apud
deum. Quicūq; em̄ sine lege peccauerūt,
sine lege & peribūt: & quicūq; in lege pec
cauerūt, per legē iudicabunt. Nō em̄ qui
audiūt legē, iusti sunt apud deū: sed qui
legem factis exprimūt, iusti habebunt.
Nam cum gentes quæ legē non habent,
natura quæ legis sunt, fecerint, eæ legem
nō habentes, sibiipsis sunt lex, qui osten-
dunt opus legis scriptū in cordibus suis,
simul attestante illorū cōscientia, & cogi-
tationibus inter se accusantibus, aut etiā
excusantibus, in eo die, cum iudicabit do
minus occulta hominum, iuxta euange-
lium meum per Iesum Christum. Ecce
tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in
lege, & gloriaris in deo, & nosti uolunta-
tem, ac probas eximia, institutus ex lege,
confidisque teipsum ducem esse cæco-
rum, lumen in tenebris uersantium, eru-
ditorem insipientiū, doctorē imperito-
rum, habentē formā cognitionis ac ueri-
tatis per legem. Qui igitur doces alium,
teipsum non doces. qui prædicas non fu
randum, furaris. qui dicis non adulteran
dum, adulterium cōmittis. qui execraris
simulacra,

τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶ-
σαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θε-
ὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγρα-
πται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νό-
μον πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς,
ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν
οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου
φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
τομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύ-
σεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ,
τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς πα-
ραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ
ἰουδαῖος ἐστίν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρ-
κὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖ-
ος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ
γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Z Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ
ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάν-
τα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπι-
στεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ
ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν
πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γι-
νέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρω-
πος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως
ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νική-
σῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

H Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην
συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεός, ὁ
ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω.
μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι
ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀ-
γὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς
βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡ-
μᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλ-
θῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Θ Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃ-
τιασάμεθα γὰρ ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας πάν-
τας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται.
ὅτι

simulacra, sacrilegiũ admittis: qui de lege
gloriaris, p̱ legis trãsgressionẽ deũ deho-
nestas. Nã nomẽ dei ꝓpter uos male au
dit inter gentes: queadmodũ scriptũ est.
Nã circũcisio quidẽ prodest, si legẽ serua
ris. Q̃ si transgressor legis fueris, circũci-
sio tua in præputiũ uersa est. Ergo si præ-
pucium iustificationes legis seruauerit,
nõne præpuciũ illius pro circũcisione im
putabit̃? & iudicabit quod est ex natura
præpuciũ, si legẽ seruauerit, te qui p̱ literã
& circũcisionẽ trãsgressor es legis? Nõ is
qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est:
nec ea quæ in manifesto sit carnis circum
cisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iu-
dæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio
cordis circũcisio est, quæ spiritu constat,
nõ litera: cuius laus nõ ex hominibꝰ est,
sed ex deo. Quid igit̃ habet in q̃ præ-
cellat Iudæus? aut quæ utilitas circũcisio-
nis? Multũ p̱ omnẽ modũ. Nam primũ
quidẽ illud, q̃d illis cõmissa sunt oracula
dei. Quid em̃, si quidã fuerunt increduli?
Num incredulitas illorũ, fidẽ dei faciet ir
ritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis
aũt homo mẽdax. Queadmodũ scriptũ
est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, &
uincas cũ iudicaris. Q̃d si iniusticia no
stra, dei iusticiã cõmendat, quid dicemꝰ?
Num iniustus deus, qui inducat irã? Hu
mano more loquor. Absit. Nã quõ iudi
cabit deus mundũ? Etem̃ si ueritas dei,
per meum mendaciũ excelluit, in gloriã
ipsius, quid posthac & ego ueluti pc̃tór
iudicor? Ac nõ potiꝰ (queadmodũ de no
bis male loquunt̃, & sicut q̃dã aiunt nos
dicere) faciamus mala, ut ueniant bona.
Quoꝝ dãnatio iusta ẽ. Quid igit̃? p̃celli
mus eos? Nullo mõ. Nã ante causis red-
ditis ostendimus & Iudæos & Græcos
oẽs pc̃tó esse obnoxios, sicut scriptũ est:

III

E 2 Non

ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ.

ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεός, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. τί οὖν ἐροῦμεν ἀβραὰμ τὸν

Nõ eſt iuſtus,ne un⁹ qdẽ,nõ eſt q intelli
gat,nõ eſt q exqrat deũ, oẽs deflexerũt:
ſimul inutiles facti ſunt,nõ eſt q exerceat
bonitatẽ,nõ eſt uſq; ad unũ. Sepulchrũ
apertũ guttur eorũ, linguis ſuis ad dolũ
uſi ſunt, uenenũ aſpidũ ſub labijs eorũ.
Quorũ os execratione & amarulẽtia ple
nũ eſt,ueloces pedes illo℞ ad effundẽdũ
ſanguinẽ. Cõtritio & calamitas in uijs eo
rum,& uiã pacis nõ cognouerũt. Nõ eſt
timor dei corã oculis eorũ. Scim⁹ autẽ,ꝙ
q̃cũq; lex dicit,his qui in lege ſunt,dicat:
ut om̃e os obturet᷑,& obnoxi⁹ fiat totus
mũdus deo,ꝓpterea ꝙ ex operibus legis
nõ iuſtificabit᷑ om̃is caro in cõſpectu ei⁹.
Per legẽ em̃ agnitio peccati. Nunc uero
abſq; lege iuſticia dei manifeſtata eſt,dũ
cõprobat᷑ teſtimonio legis ac ꝓphetarũ.
Iuſticia uero dei per fidẽ Ieſu Chriſti in
om̃es,& ſup om̃es eos qui credunt. Non
em̃ eſt diſtinctio. Om̃es em̃ peccauerũt,
ac deſtituunt᷑ gloria dei. Iuſtificant᷑ autẽ
gratis per illius gratiã, per redemptionẽ
quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem ꝓpoſuit
deus recõciliatorẽ, per fidẽ interueniente
ipſius ſanguine, ad oſtenſionem iuſticiæ
ſuæ,propter remiſſionẽ præteritorũ pec-
catorũ,quæ deus tolerauit,ad oſtenden-
dam iuſticiam ſuam, in præſenti tẽpore:
in hoc,ut ipſe ſit iuſtus:& iuſtificans eum
qui eſt ex fide Ieſu. Vbi igitur gloriatio?
Excluſa eſt. Per quam legem? Operum?
Non, imò per legem fidei. Arbitramur
igitur fide iuſtificari hominẽ abſq; ope-
ribus legis. An Iudæorũ deus tantum?
An non & gentium? Certe & gentium.
Quandoquidem unus deus, qui iuſtifi-
cabit circumciſionẽ ex fide, & præputiũ
per fidem. Legem igitur irritam facimus
per fidem? Abſit. Imò legem ſtabilim⁹.

IIII

Quid igitur dicem⁹ inueniſſe Abrahã
patrem

τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ
γὰρ ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύ-
χημα, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γρα-
φὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ
ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐρ-
γαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χά-
ριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐρ-
γαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦν-
τα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς
δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ δαβὶδ λέγει
τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς
λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μα-
κάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπε-
καλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ,
ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μα-
καρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ
καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ, ὅτι
ἐλογίσθη τῷ ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύ-
νην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν
ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ᾽ ἐν ἀκροβυ-
στίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα
τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκρο-
βυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν
πιστευόντων δι᾽ ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆ-
ναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα
περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλ
λὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως,
τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραάμ.
οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ ἀβρα-
ὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐ
τὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης
πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κε-
κένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγ
γελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται.
οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ
τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι
βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρ
ματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ
τῷ ἐκ πίστεως ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάν-
των ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα
πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ
ἐπίστευσε

patrẽ noſtrũ ſcđm carnẽ? Nã ſi Abrahã
ex operib⁹ iuſtificatus fuit, habet qđ glo
rietur, at nõ apud deũ. Quid em̃ ſcriptu-
ra dicit? Credidit autẽ Abraham deo, &
imputatũ eſt ei ad iuſticiam. Ei uero qui
operat̃, merces nõ imputat̃ ſcđm gratiã,
ſed ſcđm debitũ. Porrò ei qui nõ opera-
tur, ſed credit in eum qui iuſtificat impiũ,
imputat̃ fides ſua ad iuſticiã. Quẽadmo
dum & Dauid explicat beatificationem
hominis, cui deus imputat iuſticiã abſq;
operibus. Beati, quorũ remiſſæ ſunt ini-
quitates, & quorũ obtecta ſunt peccata.
Beatus uir, cui nõ imputabit dñs pecca-
tum. Beatificatio igitur hæc, in præpuciũ
tantũ, an & in circũciſionẽ deuenit? Dici-
mus em̃, quod imputata fuerit Abrahæ
fides ad iuſticiã. Quomõ ergo imputata
eſt? cum eſſet in circũciſione, an cum eſſet
in præpucio? Non in circũciſione, ſed in
præpucio. Et ſignũ accepit circũciſionis,
ſignaculum iuſticiæ fidei, quæ fuerat in
præpucio, ut eſſet pater omnium creden
tium per præpuciũ, ut imputaret̃ & illis
iuſticia, pater inquã circũciſionis, ĳs qui
nõ ſolum genus ducerẽt à circũciſis, uerũ
etiã ingrederent̃ ueſtigĳs fidei, quæ fuit
in præpucio patris noſtri Abrahæ. Non
em̃ per legẽ promiſſio contigit Abrahæ,
aut ſemini eius, illum hæredẽ fore mun-
di, ſed per iuſticiam fidei. Etenim ſi ĳ qui
ad legẽ pertinent, hæredes ſunt: inanis fa
cta eſt fides, & irrita facta eſt promiſſio.
Nam lex iram operatur. Siquidẽ ubi nõ
eſt lex, ibi nec tranſgreſſio eſt. Idcirco ex
fide datur hæreditas, ut ſecundũ gratiã,
ut firma ſit ꝓmiſſio uniuerſo ſemini, nõ
ei, qđ eſt ex lege tantũ, uerumetiã ei, qđ
eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omniũ
noſtrum. Sicut ſcriptum eſt: Patrẽ mul-
tarum gentium cõſtitui te, nimirum ad

ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νε-
κροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄν-
τα, ὃς παρ᾽ ἐλπίδα ἐπ᾽ ἐλπίδι ἐπίστευσεν,
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐ-
θνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ σπέρ
μα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κα-
τενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέ-
κρωσιν τῆς μήτρας σάῤῥας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγ
γελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλ-
λ᾽ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ
θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελ-
ται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλο
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ
δι᾽ αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ
καὶ δι᾽ ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς
πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν
κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ
τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ
τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν.

ΙΑ Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔ-
χομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ χριστοῦ, δι᾽ οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐ-
σχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην,
ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς
δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυ-
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ
θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπο-
μονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ
ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύ
ματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

ΙΒ Ἔτι γὰρ χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν
κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις
γὰρ ὑπὲρ δικαίου τὶς ἀποθανεῖται. ὑπὲρ
γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς καὶ τολμᾷ ἀ-
ποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην
εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄν-
των ἡμῶν, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολ
λῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵ-
ματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι᾽ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς
ὀργῆς

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ re
stituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt,
tanꝗ sint: qui præter spem sub spe credi-
dit, se fore patrē multarū gentium, iuxta
id quod dictum est: Sic erit semē tuū. Ac
non infirmatus fide, haud consyderauit
suum ipsius corpus iam emortuum, cum
centū ferè natus esset annos, nec emor-
tuam uuluam Saræ: uerū ad ꝓmissionē
dei nō hæsitabat ob incredulitatem, sed
robustus factus est fide, tribuens gloriā
deo: certa persuasione cōcepta, qđ is qui
promiserat, idem potens esset & præsta-
re. Quapropter etiā imputatū est illi ad
iusticiā. Non scriptū est autē ꝓpter illū
tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā ꝓpter
nos, quibꝰ imputabit̄, credētibꝰ in eum,
qui excitauit Iesum dn̄m nostrū à mor-
tuis, qui traditus fuit propter peccata no
stra, & excitatus est ꝓpter iustificationē
nostri. V Iustificati igitur ex fide, pacem
habemus erga deum, per dn̄m nostrum
Iesum Christū: per quē & cōtigit nobis,
ut fide perduceremur in gratiā hanc, in
qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ
dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur
super afflictionibus: scientes, ꝙ afflictio
patientiā pariat, patiētia uero probatio-
nem, probatio autē spem. Porrò spes nō
pudefacit, ꝙ dilectio dei effusa sit in cor-
dibus nostris, per spiritū sanctū qui da-
tus est nobis. Christus em̄, cū adhuc esse
mus infirmi iuxta temporis rationē, pro
impijs mortuus est. Nam uix pro iusto
quisꝗ morietur. Siquidē pro bono for-
sitan aliquis etiam mori sustinet. Com-
mendat autem suam charitatem erga
nos deus, quod cum adhuc essemus pec-
catores, Christus pro nobis mortuus fu-
it. Multo igitur magis iustificati nunc
sanguine eius, seruabimur per eum ab
ira.

ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγη-
μεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμε-
θα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ, δι᾽ οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν
ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώ-
που ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ
διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως
εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν,
ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρ-
τία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖ-
ται, μὴ ὄντος νόμου.

ΙΓ ἀλλ᾽ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ ἀδὰμ
μέχρι μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαν-
τας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως
ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

ΙΔ ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ
χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι
οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χά-
ρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς
ἀνθρώπου ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπε-
ρίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος,
τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κα-
τάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παρα-
πτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς
παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ
τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν
τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύ-
νης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ
τοῦ ἑνὸς ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι᾽ ἑνὸς πα-
ραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κα-
τάκριμα, οὕτω καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος
εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς.
ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώ-
που, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί,
οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι
κατασταθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ πα-
ρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ
ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν
ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία
ἐν

ira. Nam si cum inimici essem9, recōciliati fuimus deo per mortē filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum autē hoc, uerūetiā gloriantes in deo per dn̄m nostrum Iesum Christum, per quem nunc recōciliationē assecuti sumus. Propterea, quēadmodū ꝑpter unum hominē peccatū in mundū introijt, ac propter peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Vsq; ad legē enim peccatū erat in mundo, porrò peccatum non imputatur, cum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usque ad Mosen, in eos quoq; qui nō peccauerant ad similitudinē transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatū, ita & donū. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donū per gratiā, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nō sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidē ex uno delicto ad condemnationē, donum autē ex multis delictis ad iustificationē. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unū, multo magis ij, qui exuberantiā gratiæ & doni iusticiæ accipiunt, per uitam regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictū ꝑpagatū est malū in oēs homines ad cōdēnationē, ita & per uni9 iustificationē ꝑpagat̄ bonū in om̄es homines ad iustificationē uitæ. Quēadmodum em̄ per inobedientiam unius hominis, peccatores cōstituti fuimus multi, ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterū lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatū, ibi magis exuberauit gratia: ut quēadmodū regnauerat peccatū

ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ.

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

I E

Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες, ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

I S

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ᾽ ὑπὸ χάριν. Τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ᾽ ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας

in morte, sic & gratia regnaret per iusticiam ad uitam æternam, per Iesum Christum. Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quod quicunque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititij facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud scientes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uosipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniusticiæ peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, & membra uestra arma iusticiæ deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uosipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue peccati

VI

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιο-
σύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς
ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν
παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες
δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιο-
σύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν
τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ
μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀ-
νομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παρα-
στήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ,
εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρ-
τίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν
καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ᾽ οἷς νῦν ἐπαισχύνε-
σθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ
δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δου-
λωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑ-
μῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώ-
νιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνα-
τος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν
χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ΙΖ

Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νό-
μον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώ-
που, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος
γυνή, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νό-
μου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς,
μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ
ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοι-
χαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀ-
δελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νό-
μῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γε-
νέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέν-
τι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ
ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρ-
τιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέ-
λεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανά-
τῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀ-
ποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύ-
ειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ
παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν;
ὁ νόμος

peccati ad mortem, siue obediĕtiæ ad iu-
sticiam? Gratia autem deo, quod fuistis
quidē serui peccati, sed obedistis ex ani-
mo, in eam in quā traducti estis formā
doctrinæ. Cæterū liberati à peccato, serui
facti estis iusticiæ. Humanū quiddam di
co, ꝓpter infirmitatē carnis uestræ. Quē-
admodū eñ præbuistis membra uestra
serua immundiciæ & iniquitati, ad aliam
atq; aliā iniqtatē, sic & nūc præbete mem
bra uestra serua iusticiæ, ad sctificationē.
Cum eñ serui essetis peccati, liberi eratis
iusticiæ. Quē igitur fructum habebatis
tunc in his, de quibus nunc erubescitis?
Nam finis illorū mors. Nunc uero ma-
numissi à peccato, serui autem facti deo,
habetis fructum uestrū in sanctificatio-
nem, finem autē uitam æternā. Etenim
autoramenta peccati, mors: donum autē
dei, uita æterna, per Christum Iesum do
minum nostrū. An ignoratis fratres

VII

(scientib9 enim legem loquor) quod lex
tantisper dominetur homini, quoad ea
uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, ui-
uenti uiro alligata est per legem, quod si
mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri.
Proinde uiuente uiro, adultera iudica-
bitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin autem
mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri:
ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri
uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; morti-
ficati estis legi per corpus Christi, ut iun-
geremini alteri, nimirum ei qui ex mor-
tuis surrexit, ut fructificemus deo. Cum
enim essemus in carne, affectus peccato-
rum, qui sunt per legē, uigebant in mem
bris nostris ad fructificandum morti.
Nunc autem liberati sumus à lege, mor-
tui ei in qua detinebamur, ut seruiamus
per nouitatem spiritus, & non per ue-
tustatem literæ. Quid ergo dicemus?
Lex

ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι᾽ αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ᾽ ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

ΙΗ Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ᾽ ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ᾽ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ᾽ ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ᾽ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί

Lex peccatũ est? Absit. Sed peccatũ non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nõ cõcupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnẽ cõcupiscentiã. Siquidẽ absq; lege, peccatũ erat mortuũ. Ego autẽ uiuebam sine lege quondam. Porrò ueniẽte mandato, peccatũ reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertũ est, mandatũ qđ institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatũ occasione accepta per præceptũ, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidẽ sancta, & præceptũ sanctum ac iustum & bonũ. Ergo quod bonũ erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatũ. Vt appareret peccatũ, per id quod erat bonũ mihi gignere mortẽ, ut fieret maiorẽ in modum peccans peccatũ per præceptũ. Scimus eñ, qđ lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatũ. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nõ uolo, hoc facio, cõsentio legi, quod bona sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatũ. Noui enim, quod nõ habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nõ iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat eñ me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρω-
πος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ
θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς
ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ
σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. οὐδὲν ἄρα νῦν κα-
τάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρ-
κα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ
γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς
ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύ-
νατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρ-
κὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁ-
μοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁ-
μαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρ-
κὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν
ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλ-
λὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες,
τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦ-
μα, τὰ τοῦ πνεύματος.

ιθ τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος.
τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ
εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα
εἰς θεὸν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπο-
τάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρ-
κὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ
οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ
πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦ-
μα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ.
εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν
διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δι-
καιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος
Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας
τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνη-
τὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ
πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ
σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε,
μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πρά-
ξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ
πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

οὐ γὰρ

mēbris meis. Miſer ego homo, quis mē
eripiet ex hoc corpore morti obnoxio?
Gratias ago deo per Ieſum Chriſtum
dn̄m noſtrū. Itaq; idem ego mēte quidē
ſeruio legi dei, carne uero legi peccati.

Nulla igitur nunc eſt cōdemnatio, his VIII
qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui nō iuxta
carnē uerſant̃, ſed iuxta ſpiritū. Nam lex
ſpiritus uitæ per Chriſtum Ieſum, liberū
me reddidit à iure peccati & mortis. Ete-
nim q̃d lex præſtare nō poterat, ea parte
qua imbecillis erat per carnem, hoc deus
proprio filio, miſſo ſub ſpecie carnis pec-
cato obnoxiæ, præſtitit, ac de peccato cō-
demnauit peccatū per carnē, ut iuſtifica-
tio legis impleret̃ in nobis: qui nō ſcd'm
carnē uerſamur, ſed ſcd'm ſpiritū. Nam
qui carnales ſunt, quæ carnis ſunt curant.
at qui ſpirituales, quæ ſpūs ſunt. Nam
affectus carnis, mors eſt. Affectus uero
ſpirit9, uita & pax. Propterea ꝙ affectus
carnis, inimicitia eſt aduerſus deū: nam
legi dei nō ſubdit̃, ſiquidē ne poteſt qui-
dem. Qui uero in carne ſunt, deo placere
nō poſſunt. Vos autē non eſtis in carne,
ſed in ſpiritu: ſiquidem ſpiritus dei habi-
tat in uobis. Quod ſi quis ſpiritū Chriſti
nō habet, hic nō eſt eius. Porrò ſi Chri-
ſtus in uobis eſt, corpus quidē mortuū
eſt propter peccatum, ſpiritus autē uita
eſt propter iuſtificationē. Quod ſi ſpiri-
tus eius qui excitauit Ieſum à mortuis,
habitat in uobis, is qui excitauit Chri-
ſtum ex mortuis, uiuificabit & mortalia
corpora ueſtra, propter ipſius ſpiritū in-
habitantē in uobis. Proinde fratres, de-
bitores ſumus, nō carni, ut ſecundum car
nem uiuamus. Nam ſi ſecundum carnē
uixeritis, moriemini. Q d' ſi ſpiritu facta
corporis mortificetis, uiuetis. Etenī qui-
cunq; ſpiritu dei ducunt̃, hi ſunt filij dei.

Non enim

οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τὶς, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

κβ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς

Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ ad timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis: per quẽ clamamus, abba pater. Idẽ ſpiritus teſtatur unà cũ ſpiritu noſtro, qđ ſimus filij dei. Q̃ ſi filij, igitur & hæredes. Hæredes quidẽ dei, cohæredes autẽ Chriſti. Siquidẽ ſimul cum eo patimur, ut & unà cũ illo glorificemur. Nam reputo, nõ eſſe pares afflictiones præſentis tẽporis ad gloriã, quæ reuelabiť erga nos. Etenim ſolicita creaturæ expectatio expectat ut palàm fiant filij dei. Quippe uanitati creatura ſubiacet: nõ uolens, ſed propter eum, qui ſubiecit illam ſub ſpe. Quoniã & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorum dei. Scimus eñ, qđ omnis creatura congemiſcit, ſimulq; nobiſcũ parturit uſq; ad hoc tempus. Non ſolum autẽ illa, ſed & ipſi, qui primitias ſpiritus habemus, & nos ipſi in nobiſipſis gemim9, adoptionẽ expectantes, redemptionem corporis noſtri. Siquidem ſpe ſeruati ſumus, porrò ſpes ſi uideatur, non eſt ſpes. Quod eñ quis cernit, cur idem ſperet? Si uero qđ nõ uidemus, ſperam9, id per patientiam expectam9. Cõſimiliter autẽ & ſpiritus auxiliatur infirmitatib9 noſtris. Siquidẽ hoc ipſum, quid oraturi ſimus, ut oportet, nõ nouim9: uerũ ipſe ſpiritus intercedit ꝓ nobis, gemitib9 inenarrabilibus. At ille qui ſcrutať corda, nouit quis ſit ſenſus ſpiritus: quoniã ſecundũ deum intercedit pro ſanctis. Scimus autẽ, qđ his qui diligunt deum, oĩa ſimul adiumento ſunt in bonum, nimirum his qui iuxta propoſitũ uocati ſunt. Quoniam quos præſciuerat, eoſdem & præfiniuit, cõformes imaginis filij ſui, ut ipſe ſit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prædefinierat, eoſdẽ & uocauit. Et quos

οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ᾽ ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; κγ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρίνων; χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς, ὃς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ᾽ ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

κδ Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κ Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ, οὗτοι ἰσραήλ. οὐδ᾽ ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ᾽ ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα

τέκνα

quos uocauit, eos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus ꝓ nobis, quis cōtra nos? Qui proprio filio nō pepercit, sed ꝓ nobis om̄ib⁹ tradidit illum, qui fieri potest, ut nō & cū eodē om̄ia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille, qui cōdēnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitat⁹ est, qui etiā est ad dexterā dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Queādmodū scriptū est: Propter te mortificamur tota die, habiti sumus uelut oues destinatæ mactationi. Verū in his om̄ib⁹ superam⁹, per eū qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, qđ neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; ꝑtātes, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝓfunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, q̄ est in Christo Iesu dn̄o nostro. Veritatē dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul cōscientia mea, ꝑ sp̄m sanctū, q̄ dolor mihi sit magnus, & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim em̄ ego ipse, anathema esse à Christo ꝓ fratrib⁹ meis, cognatis meis sc̄d'm carnē, qui sunt Israëlitæ, q̄rū est adoptio, & gloria, & testamēta, & legis cōstitutio, & cult⁹, & ꝓmissiones, q̄rū sunt p̄res, & ꝗ ex qb⁹ est Christ⁹, q̄tū attinet ad carnē, qui est in om̄ib⁹ de⁹ laudandus in sæcula. amē. Nō autē hæc loq̄r qđ exciderit sermo dei. Non enim om̄es qui sunt ex Israël, sunt Israël, neq; quia sunt semen Abrahæ, statim oēs filij, sed ꝑ Isaac noīabitur tibi semē, hoc ē, nō q filij carnis, hij

IX

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μὴ δὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ᾽ ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐῤῥήθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καθὼς γέγραπται, τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἠσαῦ ἐμίσησα.

K 5 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ μωσῇ λέγει. Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐ δὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ φαραῶ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

K 3 Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; Μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων, ἀλλὰ ἐθνῶν. Ὡς καὶ ἐν τῷ ὠσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐῤῥήθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

Ἡσαΐας

filiȷ dei: sed qui sunt filiȷ promissionis, recensentur in semen. Promissionis em̄ sermo hic est. In tēpore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non solum autē hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nōdum em̄ natis pueris, cũ neq; boni quippiam fecissent neq; mali, ut secundum electionē propositũ dei maneret: non ex operibus, sed ex uocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptũ est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniusticia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscunq; misereor: & commiserabor, quemcunq; commiseror. Itaq; non uolentis est, neq; currentis, sed miserētis dei. Dicit em̄ scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostendam in te potentiã meam, & ut annunciet᷑ nomē meũ in tota terra. Itaq; cui uult: miseret᷑: quē autē uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati illius quis restitit? Atqui ô homo, tu quis es, qui ex aduerso respōdes deo? Num dicet figmentũ, ei qui finxit: cur me finxisti ad hunc modum? An nō habet ptātem figulus luti, ut ex eadē massa, fingat aliud quidē uas in honorē, aliud uero in ignominiã? Q̃ si deus uolens ostēdere irã, & notã facere potētiã suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitũ, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriã, Quos & uocauit nimirũ nos, nō solũ ex Iudæis, uerũ etiã ex gentib⁹. Quēadmodum & Osee dicit: Vocabo populũ qui meus nō erat, populũ meũ: & eam quæ dilecta nō erat, dilectam. Et erit in loco, ubi dictũ fuerat eis: Non populus meus uos, ibi uocabuntur filiȷ dei uiuentis.

Esaias

κθ Ἠσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ἠσαΐας. Εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διατί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. Καθὼς γέγραπται, ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ᾽ αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ.

καρδίᾳ

Esaias autẽ clamat super Israel: Si fuerit numerus filiorum Israël, ut arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonẽ enim perficiẽs & abbreuians cum iusticia, quoniam sermonẽ abbreuiatũ faciet dominus in terra. Et queadmodũ prius dixit Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset nobis semẽ, ut Sodoma facti fuissemus, & Gomorræ assimilati fuissem⁹. Quid igit̃ dicem⁹? Quod gẽtes quæ nõ sectabant̃ iusticiã, apprehenderunt iusticiã, iusticiã aũt eam quæ est ex fide. Cõtra, Israël, qui sectabat̃ legẽ iusticiæ, ad legẽ iusticiæ nõ peruenit. Propter qd? Quia non ex fide, sed tanq̃ ex opib⁹ legis. Impegerũt eñ in lapidẽ offendiculi. Queadmodũ scriptum est: Ecce pono in Sion lapidẽ offendiculi, & petram offensionis: & om̃is qui credit in eo, nõ pudefiet. Fratres, propensa quidẽ uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israël est ad salutẽ. Testimoniũ eñ illis perhibeo, quod studiũ dei habent, sed nõ secundũ scientiam. Nam ignorantes dei iusticiã, & propriam iusticiam quærentes constituere, iusticiæ dei non fuerunt subditi. Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iusticia quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterum quæ ex fide est iusticia, ea sic loquit̃: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

X

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στό-
ματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει
γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ
καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ ἰου-
δαίου τε καὶ ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος
πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικα-
λουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέση-
ται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

λγ Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευ-
σαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν;
πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ
κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέ-
γραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελι-
ζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ
ἀγαθά. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγ-
γελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει. κύριε τίς ἐπίστευσε
τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ
ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ
ἤκουσαν; Μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλ-
θεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς
οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγω, μὴ
οὐκ ἔγνω ἰσραήλ; πρῶτος μωσῆς λέγει. ἐγὼ
παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀ-
συνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ἡσαΐας δὲ ἀπο-
τολμᾷ, καὶ λέγει. εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦ-
σιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερω-
τῶσι. πρὸς δὲ τὸν ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέ-
ραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

λδ Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν
αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης
εἰμί, ἐκ σπέρματος ἀβραάμ, φυλῆς βενια-
μίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν
προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γρα-
φή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ ἰσραήλ, λέ-
γων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν,
καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ
ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν
μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κα-
τέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵ-
τινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ. οὕτως οὖν

καὶ

Corde em̄ credit᷑ ad iusticiã, ore aũt cõ
fessio fit ad salutē. Dicit enim scriptura:
Om̄is qui fidit illi, nõ pudefiet. Non em̄
est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam
idē dn̄s omniũ, diues in om̄es inuocãtes
se. Quisquis em̄ inuocauerit nomē dn̄i,
saluus erit. Quõ igit᷑ inuocabunt eum,
in quē nõ crediderũt? Quõ autē credent
ei de quo nõ audierũt? Quõ autē audiēt
absq; prædicãte? Quõ autē prædicabũt,
nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Q̃
speciosi pedes annunciantiũ pacem, an-
nunciantiũ bona. At nõ omnes obedie-
runt euãgelio. Esaias em̄ dicit: Dn̄e, quis
credidit sermonibus nostris? Ergo fides
ex auditu est: audit⁹ autē per uerbũ dei.
Sed dico, an nõ audierũt? Atqui in oēm
terrã exiuit sonus eorũ, & in fines orbis
terrarũ uerba illorũ. Sed dico: Nunquid
nõ cognouit Israël? Primus Moses dicit:
Ego ad æmulationē prouocabo uos per
gentē quæ non est gens, per gentē stultã
ad iram cõmouebo uos. Esaias aũt post
hunc audet, ac dicit: Inuentus fui his, qui
me nõ quærebant: cõspicuus factus sum
his, qui de me nõ interrogabant. Aduer-
sus Israël autem dicit: Toto die expandi
manus meas ad populũ nõ credentē, &
cõtradicentē. Dico igitur: Num repu-
lit deus populũ suũ? Absit. Nam & ego
Israëlita sum, ex semine Abrahæ, tribus
Beniamin. Nõ repulit deus populũ suũ,
quē ante agnouerat. An nescitis, de Elia
quid dicat scriptura? Quomõ interpellat
apud deum aduersus Israël, dicens: Do-
mine, prophetas tuos occiderunt, & alta-
ria tua subruerunt: & ego relictus fui so-
lus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid di
cit ei diuinum responsum? Reliqui mihi
ipsi septem milia uirorum, qui non in-
flexerunt genu imagini Baal. Sic igitur

XI

&

καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ᾽ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων. ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκ ἔτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις. ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον.

λ ε Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται· ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαβὶδ λέγει. γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.

λ 5 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ᾽ ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ᾽ ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν

τομίαν

& in hoc tēpore, reliquiæ scd'm electionē gratiæ fuerūt. Q̃ si per gratiam, nō iam ex operib⁹. Quādoquidē gratia, iam nō est gratia. Sin ex operib⁹, nō iam est gratia. Quādoquidē opus, iam nō est opus.

Quid igit̃? Qd' quærit Israël, hoc nō assecutus est. sed electio consecuta est. reliqui uero excæcati sunt. Queadmodū scriptum est: Dedit eis deus spm̄ cōpunctionis: oculos, ut nō uideant: & aures, ut nō audiant, usq; ad hodiernū diē. Et Dauid dicit: Vertat̃ mēsa illorū in laqueū, & in captionē, & in offendiculum, & in retaliationem ipsis. Obtenebrent̃ oculi eorū, ut nō uideant, & tergū illorū semp̄ incurua.

Dico igit̃: Num ideo impegerūt, ut cōciderēt? Absit. Sed per lapsum illorū salus cōtigit gentib⁹, in hoc ut eos ad æmulandum prouocaret. Q̃ si lapsus illorū, diuitiæ sunt mundi: & diminutio illorū, diuitiæ gentiū, quanto magis plenitudo illorū. Vobis em̄ dico gētibus: q̃ten⁹ ego quidē sum apl̄us gentiū, ministeriū meū illustro, si q̃ mō ad æmulandū prouocē, carnē meā, & saluos reddā nōnullos ex illis. Nam si reiectio illorū, est recōciliatio mūdi: q̃ erit assumptio, nisi uita ex mortuis? Q̃ si primitiæ sanctæ, sancta est & massa. Et si radix sancta, sancti erunt & rami. Q̃ si nōnulli rami defracti sunt, tu uero cū esses oleaster, insitus fuisti illis, & consors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduersus ramos, q̃ si gloriaris, non tu radicē portas, sed radix te. Dices igit̃, defracti sunt rami, ut ego insererer. Bn̄ dicis. p̄ incredulitatē defracti sunt, tu uero fide cōstitisti. Ne efferaris animo, sed timeas. Nā si deus naturalibus ramis nō pepercit, uide ne q̃ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igit̃ bonitatē ac sæueritatē dei: in eos q̄dē qui ceciderūt, sæue-

τομίαν. ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπι-
μείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπή-
σῃ. καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀ-
πιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. Δυνατὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ
γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριε-
λαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλ-
λιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν, ἐγ-
κεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

λη Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ τὸ μυ-
στήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνι-
μοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γέ-
γονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλ-
θῃ, καὶ οὕτως πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται. κα-
θὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ
ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐ-
τοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι
τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέ-
λιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγα-
πητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. Ἀμεταμέλητα γὰρ
τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ
γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ,
νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως
καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει,
ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. Συνέκλεισε γὰρ ὁ
θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς
πάντας ἐλεήσῃ.

λθ Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώ-
σεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐ-
τοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ
ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐ-
γένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταπο-
δοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐ-
τοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μ Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τῶν
οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑ-
μῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ,
τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχημα-
τίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦ-
σθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δο-
κιμάζειν

ritatẽ: in te uero bonitatẽ, si permanseris
in bonitate. Qm̃ & tu excideris: & illi rur
sum, si nõ permanserint in incredulitate,
inserent̃. Potest em̃ deus denuo inserere
illos. Etenim si tu ex naturali exectus es
oleastro, & præter naturã insitus es in ue-
ram oleam: quãto magis hi, qui natura-
les sunt, inserent̃ ꝓpriæ oleæ? Non em̃
uolo uos ignorare fratres mysteriũ hoc,
ut ne sitis apud uosmetipsos elati animo,
qd' excæcatio ex parte Israëli accidit, do-
nec plenitudo gentiũ aduenerit, & sic to-
tus Israël saluꝰ erit. Sicut scriptũ est: Ad-
ueniet ex Sion ille qui liberat, & auertet
impietates à Iacob. Et hoc illis à me testa
mentũ, cũ abstulero peccata ipsorũ. Se-
cundum euangeliũ quidẽ, inimici ꝓpter
uos, scd'm electionẽ autẽ dilecti propter
patres. Nam dona quidẽ & uocatio dei,
eiusmodi sunt, ut eorũ illũ pœnitere non
possit. Queadmodũ em̃ & uos quondã
increduli fuistis deo: nunc autẽ misericor
diam estis cõsecuti per illorũ incredulita-
tem, sic & isti nunc increduli facti sunt, ex
eo qd' uos misericordiam estis adepti, ut
& ipsi misericordiam cõsequant̃. Conclu
sit enim deus om̃es sub incredulitatẽ, ut
omniũ misereret̃. O profunditatẽ diui
tiarum & sapientiæ & cognitionis dei, q̃
inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperue
stigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit
mentem dñi? Aut quis illi fuit à cõsilijs?
Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei?
Quoniã ex illo, & per illum, & in illum
omnia. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

XII Obsecro igit̃ uos fratres, per miseratio
nes dei, ut præbeatis corpa uestra, hostiã
uiuentẽ, sanctã, acceptã deo, rationalem
cultũ uestrũ. Et ne accõmodetis uos ad
figurã sæculi huius, sed transformemini
per renouationẽ mentis uestræ, ut pro-
betis

κιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μ α Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μ β Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ, ὁ δὲ καθεῖς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γάρ. ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

τοῦτο

betis quæ sit uoluntas dei, qđ bonũ est, acceptũq́ꝫ & perfectum. Dico em̃ per gratiã, quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne quis arroganter de se sentiat, supra q̃ꝫ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modestus sit & sobriꝰ, ut cuiqꝫ deus partitus est mẽsurã fidei. Quẽadmodũ em̃ in uno corpore mẽbra multa habemꝰ: mẽbra uero om̃ia nõ eundẽ habent actũ, sic multi unũ corpus sumus in Christo: singulatim aũt, alij aliorũ membra: sed tñ habẽtes dona iuxta gratiã datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionẽ fidei, siue ministeriũ in administratione, siue qui docet in doctrina, siue q exhortat̃ in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nõ simulata, sitis odio ꝓsequẽtes qđ malũ est, adhærẽtes ei, qđ bonũ est, per fraternã charitatẽ, ad mutuo uos diligẽdos propẽsi, honore alius aliũ præcedentes, studio nõ pigri, spũ feruẽtes, tempori seruiẽtes, spe gaudẽtes, in afflictione patiẽtes, precationi instantes, necessitatibꝰ sanctorũ cõmunicantes, hospitalitatẽ sectantes. Bñ loquamini de ijs, qui uos insectant̃: bene loquamini inquã, & ne male precemini. Gaudete cũ gaudentibus, & flete cũ flentibꝰ: eodẽ aio alij in alios affecti, nõ arroganter de uobisipsis sentientes, sed humilibꝰ uos accõmodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmetipsos, neqꝫ cuiq́ꝫ malũ ꝓ malo reddatis. Prouide parantes honesta in conspectu oim hoim: si fieri põt, q̃ꝫtũ in uobis est, cũ oibꝰ hoibꝰ in pace uiuẽtes, nõ uosmet ipsos ulciscẽtes dilecti, quin potius date locũ iræ. Scriptũ est em̃: Mihi ultio, ego repẽdam, dicit dñs. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit, da illi potum.

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις

Hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malum. Omnis anima potestatibus excellentibus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à deo: quæ uero sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Itaque quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem restiterint, sibiipsis iudicium accipient. Nam principes non terrori sunt bene agentibus, sed male. Vis autem non timere potestatem? Quod bonum est, facito: & feres laudem ab illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Quod si feceris, id quod malum est, time. Non enim frustra gladium gestat. Nam dei minister est, ultor ad iram, ei qui, quod malum est, fecerit. Quapropter oportet esse subditos, non solum propter iram, uerumetiam propter conscientiam. Propter hoc enim & uectigalia soluitis. Siquidem ministri dei sunt, in hoc ipsum incumbentes. Reddite igitur omnibus, quod debetur: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit. Siquidem illa: Non adulteraberis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces: & si quod aliud præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: Nempe, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaque legis, est dilectio. Præsertim cum sciamus tempus, quod tempestiuum sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, quam tum, cum credebamus. Nox progressa est, dies autem appropinquat. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquam in die composite ambulemus, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciuijs,

XIII

ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστόν.

μ 5

Καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. Δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μ

Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ· ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τί κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ

βρώματί

lasciuijs, nõ cõtentione & æmulatiõe, sed induamini dñm Iesum Christum. Et carnis curã ne agatis ad cõcupiscẽtias. Porrò eum qui infirmatur fide, assumite, nõ ad dijudicationes disceptationum. Alius quidẽ credit uescẽdum esse quibuslibet. Ali⁹ autẽ qui infirm⁹ est, holerib⁹ uescit. Qui uescitur, nõ uescentẽ ne despiciat. Et qui non uescit, uescentẽ ne iudicet. Deus eñ illũ assumpsit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dño stat aut cadit, imò fulciet ut stet. Potens enim est deus efficere ut stet. Hic quidem iudicat; diem ad diem cõferẽs: ille autẽ idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; sua mens satisfaciat. Qui curat diẽ, dño curat. Et qui nõ curat diem, dño nõ curat. Qui uescit, dño uescitur, gratias eñ agit deo: & qui nõ uescit, dño non uescit, & gratias agit deo. Nullus eñ nostrum sibiipsi uiuit, & nullus sibiipsi moritur. Nam siue uiuimus, dño uiuim⁹: siue morimur, dño morimur. Siue igitur uiuamus, siue moriamur, dñi sumus. In hoc eñ Christus & mortuus est, & resurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet. Tu uero cur iudicas fratrẽ tuũ? Aut etiã tu, cur despicis fratrẽ tuum? Oẽs eñ statuemur apud tribunal Christi. Scriptũ est enim: Viuo ego dicit dñs: Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua cõfitebitur deo. Igitur unusquisq; nostrũ de seipso rationem reddet deo. Ne posthac igitur alius alium iudicemus, uerum illud iudicate magis, ne offendiculũ ponat fratri, aut lapsus occasio. Noui siquidẽ, & persuasum habeo per dñm Iesum, nihil esse commune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse cõmune, illi cõmune est. Verũ si propter cibum frater tuus cõtristat, nõ iam secundum charitatem ambulas. Ne

cibo

XIIII

XV

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ᾽ ἐμέ.

μ

Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ σόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ

τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrũ igitur bonũ, hominum maledicẽtiæ sit obnoxium. Non enim est regnũ dei cibus ac potus, sed iusticia & pax & gaudiũ, in spiritu sancto. Etem̃ qui per hæc seruit Christo, accept⁹ est deo, & ꝓbatus hominib⁹. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidẽ pura, sed malum est homini, qui per offendiculũ uescit̃. Bonũ est nõ edere carnes, neq; bibere uinum, neq; quicq̃, per qđ frater tuus impingit, aut offendit̃, aut infirmatur. Tu fidẽ habes? Apud temetipsum habe corã deo. Beatus qui nõ iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit, cõdemnatus est: quoniã nõ edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatũ est. Debemus autẽ nos qui potẽtes sumus, infirmitates impotentiũ portare, ac non placere nobisipsis. Nam unusquisq; nostrum proximo placeat in bonũ ad ædificationẽ. Etenim Christus non placuit sibijpsi, sed queadmodũ scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderũt in me. Nam quæcunq; præscripta sunt, in nostram doctrinã præscripta sunt: ut per patientiã & consolationẽ scripturarũ spem habeamus. Deus autẽ patientiæ & cõsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundũ Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deũ, ac patrẽ dñi nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, queadmodũ & Christus assumpsit nos in gloriã dei. Illud autẽ dico, Iesum Christum ministrũ fuisse circũcisionis ꝓ ueritate dei, ad cõfirmandas ꝓmissiones patrum. Cæterũ, ut gẽtes pro misericordia glorificent deũ. Sicut scriptũ est: Propter

XV

hoc

τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ
τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει.
Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ
πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη,
καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ
πάλιν Ησαΐας λέγει, ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ,
καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ᾽ αὐ-
τῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος,
πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης,
ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ
ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ
περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγα-
θωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως.
δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολ-
μηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέ-
ρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν
χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ
εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ
ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ,
ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσ-
δεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Εχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς
θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κα-
τειργάσατο χριστὸς δι᾽ ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐ-
θνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων
καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε
με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυ-
ρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι-
στοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζε-
σθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ᾽
ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς
γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψον-
ται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι, διὸ καὶ ἐνε-
κοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμα-
σι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων, τοῦ ἐλθεῖν
πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πο-
ρεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς
ὑμᾶς. Ελπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεά-
σασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ᾽ ὑμῶν προπεμφθῆναι

ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomi-
ni tuo canam. Et rursum dicit: Gaudete
gentes cum populo eius. Et rursum: Lau
date dominũ oẽs gentes, & collaudate
eum omnes populi. Et rursum Esaias di-
cit: Erit radix Iessæ, & qui exurget ad im
perandum gentibus, in eo gentes spera-
bunt. Deus autẽ spei, impleat uos omni
gaudio & pace, in credendo in hoc, ut ex-
uberetis in spe per potẽtiam spiritus san
cti. Persuasum eñ habeo fratres mei, &
ipse ego de uobis, ꝙ & ipsi pleni estis bo
nitate, impleti omni sciẽtia, ualentes etiã
inuicẽ alius alium admonere. Sed tamẽ
audacius scripsi uobis fratres ex parte,
ueluti cõmonefaciẽs uos, propter gratiã,
quæ data est mihi à deo, in hoc ut sim
minister Christi in gentes, administrans
euangeliũ dei, ut fiat oblatio gentiũ acce
ptabilis, sanctificata per spiritũ sanctũ.
Habeo igitur qđ glorier per Christum
Iesum, in his quæ ad deum pertinẽt. Nõ
enim ausim loqui quicꝗ eorum, quæ nõ
effecit Christus per me, in obedientiam
gentiũ, uerbo & facto per potentiam si-
gnorũ ac prodigiorũ, per potẽtiã spirit⁹
dei, ut ab Hierusalẽ & in circumiacẽtibus
regionibus, usꝗ ad Illyricũ impleuerim
euãgeliũ Christi: ita porrò annitẽs præ-
dicare euangeliũ, nõ ubi nominatus erat
Christus, ut ne sup alienũ fundamentũ
ædificarem, sed queadmodũ scriptũ est:
Quib⁹ nõ est annũciatũ de eo, uidebũt:
& qui nõ audierant, intelligẽt. Quapro-
pter & præpeditus sum sæpe, ꝙ min⁹ ue-
nirem ad uos. Nunc uero cũ nõ amplius
habeam locũ in regionib⁹ his, desyderiũ
aũt habeã ueniẽdi ad uos multis iam an
nis, qñcunꝗ iter instituero in Hispaniã,
ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac
iter faciens, uideã uos, & à uobis ꝑducar

illuc,

ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλη-
σθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ-
κονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακε-
δονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσα-
σθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱε-
ρουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐ-
τῶν εἰσίν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν
ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς
σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐ-
πιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς
τὴν σπανίαν. οἶδα δέ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς
ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ
ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύμα-
τος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευ-
χαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἀ-
πὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα
ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδε-
κτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλ-
θω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης,
μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν
ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν
κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυ-
ρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν
ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη
προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.
Ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, τοὺς συ-
νεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵ τινες ὑπὲρ τῆς
ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν.
οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ'
οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε ἐπαίνε-
τον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς
ἀχαΐας ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε μαριάμ, ἥτις
πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀν-
δρόνικον καὶ ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου,
καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵ τινές εἰσιν

ἐπίσημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius
ex parte fuero expletus. Nunc autē pro-
ficiscor Hierosolymam, ministrans san-
ctis. Visum est enim Macedoniæ &
Achaiæ, communicationem aliquam fa-
cere in pauperes sanctos, qui sunt Hie-
rosolymis. Nam ita uisum est ipsis, &
debitores illorum sunt. Etenim si spiri-
tualia sua communicauerunt gentibus,
debent & hæ in carnalibus ministrare il-
lis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsigna-
uero illis fructum hunc, reuertar per uos
in Hispaniam. Scio namq;, quod ubi ue-
nero ad uos, cum plenitudine benedi-
ctionis euangelij Christi uenturus sim.
Obsecro autem uos fratres, per dominū
nostrū Iesum Christum, & per dilectio-
nem spiritus, ut me laborantē adiuuetis,
precationib9 pro me ad deum, ut liberer
ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū
hoc meum, quod exhibebo Hierosoly-
mis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio
ueniam ad uos, per uoluntatē dei, unaq;
uobiscum refocciller. Deus autem pacis,
sit cum omnibus uobis. Amen. Com- XVI
mendo autem uobis Phœben, sororem
nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cen-
chreensis, ut illam suscipiatis in Christo,
ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quo-
cunq; uobis eguerit negocio. Nam hæc
cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi.
Salutate Priscam & Aquilam, adiutores
meos in Christo Iesu, qui ꝓ anima mea
suā ipsorū ceruicē supposuerūt. Quibus
nō ego solus gratias ago, sed & oēs ec-
clesiæ gētiū, item quæ in domo illorū est
cōgregationē. Salutate Epænetū dilectū
meū, q est primitiæ Achaiæ in Christo.
Salutate Mariā, q̄ multū laborauit erga
nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, co-
gnatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt

insignes

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐ-
μοῦ γεγόνασιν ἐν χριστῷ. Ἀσπάσασθε ἀμ-
πλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπά-
σασθε οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χρι
στῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπά-
σασθε ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ,
ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπά-
σασθε ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. ἀσπά-
σασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυ
ρίῳ. ἀσπάσασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν,
τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσί-
δα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπία-
σεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλε-
κτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ
ἐμοῦ. ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέγοντα,
ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐ-
τοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε φιλόλογον, καὶ
ἰουλίαν, νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ
ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁ-
γίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήμα-
τι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι
τοῦ χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ,
σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάν
δαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμά-
θετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ᾽ αὐ-
τῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἰησοῦ χρι-
στῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ,
καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας
ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ
γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο.
χαίρω οὖν τὸ ἐφ᾽ ὑμῖν. θέλω δὲ ὑμᾶς σο-
φοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους
δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συν-
τρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν,
ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρι
στοῦ μεθ᾽ ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμό-
θεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, καὶ
ἰάσων, καὶ σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου.
Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας
τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσεται ὑμᾶς
γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης.

inſignes inter apoſtolos, qui etiam ante
me fuerunt in Chriſto. Salutate Am-
pliam dilectum meum in domino. Sa-
lutate Vrbanum, adiutorem noſtrũ in
Chriſto, & Stachyn dilectum meum.
Salutate Apellam, probatum in Chri-
ſto. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli
familiaribus. Salutate Herodionem, co-
gnatum meum. Salutate eos qui ſunt ex
Narciſſi familiaribus, hos qui ſunt in
domino. Salutate Tryphænam & Try-
phoſam, quæ laborant in domino. Sa-
lutate Perſidem dilectam, quæ multum
laborauit in domino. Salutate Rufum,
electum in domino, & matrem illius ac
meam. Salutate Aſyncritum, Phlegon-
tem, Herman, Patrobam, Mercurium,
& qui cum his ſunt fratres. Salutate Phi-
lologum, & Iuliam, Nereum & ſororem
eius, & Olympam, & qui cum his ſunt,
omnes ſanctos. Salutate uos inuicem
cum oſculo ſancto. Salutant uos eccleſiæ
Chriſti. Obſecro autem uos fratres, ut
conſyderetis eos, qui diſſidia & offendi-
cula contra doctrinam, quam uos didi-
ciſtis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam
qui eiuſmodi ſunt, domino Ieſu Chriſto
nõ ſeruiunt, ſed ſuo uentri: & per blandi-
loquentiam, & aſſentationem decipiunt
corda ſimpliciũ. Nam ueſtra obedientia
ad omnes permanauit. Gaudeo igitur
ſanè de uobis. Sed uolo uos ſapiẽtes qui
dem eſſe ad bonũ, ſynceros autẽ ad ma-
lum. Deus autem pacis cõteret ſatanam
ſub pedes ueſtros, breui. Gratia domini
noſtri Ieſu Chriſti ſit uobiſcum. Sa-
lutant uos Timotheus cooperarius me
us, & Lucius, & Iaſon, & Soſipater, cog-
nati mei. Saluto uos ego Tertius, qui
ſcripſi epiſtolam in domino. Salutat uos
Gaius hoſpes meus & eccleſiæ totius.

Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς
πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις
τοῦ κυρίου ἡμῶμ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάν-
των ὑμῶμ, ἀμήν.
Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ
εὐαγγέλιόμ μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιμ μυστηρίου,
χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέν-
τος δὲ νῦν, διά τε γραφῶμ προφητι-
κῶμ, κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς
ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνω-
ρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς δια-
κόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Salutat uos Eraſtus, queſtor ærarius ci-
uitatis,& Quartus frater. Gratia domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti, ſit cum omnibus
uobis. Amen.
Ei autem qui potens eſt uos confirmare
ſecundum euangelium meum, & præ-
conium Ieſu Chriſti, iuxta reuelationem
myſterij, temporibus æternis taciti, ma-
nifeſtati uero nunc,& per ſcripturas pro-
pheticas iuxta delegationẽ æterni dei, in
obedientiam fidei, in omnes gentes pa-
tefacti, ſoli ſapienti deo, per Ieſum Chri-
ſtum, cui gloria in ſæcula. Amen.

Ad Rhomanos.

Miſſa fuit à Corintho per Phœben mi-
niſtram Cenchreenſis eccleſiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. Η δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρυιάν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτηντο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει, καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ᾽ ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τῷ τὴν μητρυιὰν λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄρρηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχήν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μὴ δὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τὴν δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν χριστὸν, συνίστησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους παραγγέλλει, καὶ οὕτως πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGUMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COrinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cōmoditatem (est enim Isthmos) emporium totius Asiæ tum celeberrimū, tum opulentissimum. Ferè fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undiqꝫ ex omni natione, non tam mores ꝙ uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus sibi uindicet. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicam doctrinā accepissent, tamen adhuc ingenij uitæqꝫ prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationē, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismū inuitantes, à Christi synceritate alienarent. Vsqꝫ adeo ardua res est, ab ijs in quibus natus sis & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cōmentariorū, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur, sua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitisse reliquias. Cum hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, non minoris esse uirtutis parta tueri, ꝙ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina cōfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniqꝫ: nunc paterno affectu blandiens atqꝫ exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & sapientum medicorū exemplo, amarum absinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouēs remedia.

Primum, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces pleruncꝫ factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisqꝫ potiorem ducit. Ad hæc opes comitatur luxus & gulæ studium, luxus libidinē comitem trahit. Porrò negociatorum peculiaris est auaritia. Neqꝫ uero solum tumebant opibus, uerumetiam Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisqꝫ fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, cum in donis spiritualibus sibi quisqꝫ placeret, & dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere, tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerēt. Porrò luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & usqꝫ ad temulentiam sese ingurgitarēt, esurientibus cæteris. ut iam nō solum dissidium illic esset & intemperantia, uerumetiam indecora quædam inæqualitas, quā dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitium erat, quod Paulum quidam illorū, ut tenuem atqꝫ humilem, deinde ineloquentem, & imperitum, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ fuit,

fuit, quod resurrectionẽ mortuorũ, fidei nostræ basim, in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiscue uescerent̃ ijs, quæ tum simulacris dæmonũ immolabant̃, nõ uitato offendiculo infirmorũ. Libidinis erat, quæ nusq̃ gentiũ regnabat impunitius q̃ Corinthi, qd' præter alia repertus sit inter eos, qui patris uxorẽ, hoc est, nouercam suam, stupro cõtaminarit: nec huius autorẽ flagitij è suo cõtubernio profligarint: q̃dq̃ cũ alijs flagitiosis Christianis cõmerciũ habuerint, uelut illorũ uitijs fauentes. Huc pertinet, qd' præter decorũ & uiri essent comati, & mulieres nõ uererentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico, uelut ipso corporis habitu mores effœminatos, ac delitias præ se ferẽtes. Auaritiæ erat, q̧ nõ de fama neq; de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarẽt, eò gliscẽte pecuniæ studio, ut Christiani rerum eiusmodi cõtemptum professi, apud ethnicos & impios iudices litigarẽt magno dedecore Christiani nominis. Et adeo nõ negligerẽt potius pecuniolæ iacturam, ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant, iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis, in totũ à cõiugio tẽperandũ, cum uiderẽt apostolos ab uxorib⁹ suis abstinere. Morbos ostendens Corinthiorũ, non omniũ, sed quorundã: qui ne gregem uniuersum cõtagio inficerẽt, Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præferẽs fiduciam suam de futura illorum cõstantia in euangelio Christi, sæuerius obiurgat ac docet, ne per cõtentionẽ humanã in hominib⁹ glorient̃, sed per cõcordiam ex æquo glorient̃ in Christo, cui uni accepto ferenda sunt omnia: obiter indicans fontẽ eiusmodi dissidiorum, animi tumorẽ. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatẽ reuocat, quæ licet ostentationẽ non habeat, uim tamẽ & energiam habeat. Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli abitum sese ingerebant, declarans se rectum iecisse fundamentũ, cauendũ ne illi superstruerent, quod paulo post esset demoliendum, hoc est, ne quid discerẽt Corinthij, quod mox esset dediscendũ. Deinde ceu pater cum filijs expostulat, qd' huc prouecti sint magnitudinis, ut iam autorẽ suũ uelut humilem cõtemnant, nihil nõ perpetientẽ euangelij gratia, cui ob id ipsum magis etiã fauere cõueniebat. Hortat̃ autẽ filios, ne degenerent à patre, neu ultro se pædagogis in seruitutẽ dedant. Atq; hæc quidẽ potissimũ agit capite primo, secundo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit, & publico cõsilio decernit, uitandam hominis cõsuetudinẽ, partim quo pudore correctus resipiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiant̃. Admonet autẽ non hunc modo uitandum, uerũ etiã omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari, uel quod nostra non referat, quales illi sint, uel quod passim essent flagitiosi, ut omnes uitandi fuerint ei, qui flagitiosos uellet effugere. Hoc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natũ esset, quod ipsum tum inter Christianos fœdum uideret̃, ob pecuniam, quæ nobis debeat esse uilissima, cõtendere. ne res eò procedat, ut ethnici iudices adeantur, sed ipsi per arbitros quoscunq; rem inter se transigant. Idq̃ agit capite sexto, cuius magna pars ad septimũ pertinet mea quidem sententia: nimirũ

ab eo loco, quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia ſcortationem, adulterium, & maſculam Venerem damnat, idq́ꝫ proſequitur ſub initium proximi capitis: Neſcitis quod membra ueſtra templa ſunt Chriſti? Quarto loco præcipit de matrimonio, de uiduitate, de impari cōnubio, de diuortijs, de uirginitate: obiter admonens, ob ſuſceptum Chriſtianiſmum non eſſe mutandum uitæ ſtatum. Totoq́ꝫ hoc ſermone ita hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non adimat ijs, quibus opus eſt. Hoc agitur capite ſeptimo. Quinto docet, carnes immolatas ſimulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abſtinendum, ſi periculum ſit, ne quis ethnicus, aut Chriſtianus infirmior, ex eo quodueſceris, exiſtimet te ſimulacrorū aſſentiri culturæ. Ab his & huiuſmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq́ꝫ agit capite octauo, ac rurſus capite nono. Nam in medio expatiatur in cōmendationē ſui, tacite ſe præferens cæteris apoſtolis etiam ſummis, qui ſolus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam.

Sexto docet, quid oporteat obſeruari in conuentu publico Chriſtianorū, ne uiri ſint comati, ne mulieres nudo capillitio. tum in dominico conuiuio ſeruetur communitas & æqualitas, neqꝫ enim illic agi negocium uentris, quod domi rectius agatur, ſed myſticis epulis repræſentari cœnam dominicam. Præterea monet, ne quis ob dotem ſpiritualem ſibi placeat, ſed ſuam quiſque dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorū corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ contigerunt, recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem, ſine qua reliqua adeo nihil cōducant, ut officiant etiam. Porrò cum charitati primas tribuerit, proximas tribuit prophetiæ, ſic enim uocat enarrationem arcanæ ſcripturæ. In hac admonet uitandum eſſe tumultum & confuſionem. Id fore, ſi uiciſſim & pauci dicant, mulieribus interim ſilere iuſſis, adeo ut nec diſcendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo, duodecimo, decimotertio, & decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis aſtruit reſurrectionem mortuorum, declarans, qualis & quibus modis ſit ea futura. Atqꝫ id quidē capite decimoquinto. Poſtremo capite familiaria quædam ſubijcit, de collatione pecuniæ in ſubſidia pauperū, de ſuo ad Corinthios reditu. Poſtremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambroſius putat hanc non eſſe primam epiſtolam quā Paulus ſcripſerit Corinthijs, hanc opinor cōiecturā ſecutus, quod capite quinto: ſcripſi, inquit, uobis in epiſtola, quaſi prius alteris literis ſuper hac re ad illos ſcripſerit. Etiamſi Græci interpretes diſſentiunt. Hanc miſſam putant per Timotheum, cuius ſemel atqꝫ iterum facit mentionem, ſimulq́ꝫ per Stephanam, Fortunatum, & Achaicum, quos illis commendat. Rurſus alij putant ab Epheſo miſſam, quod in calce ſcribat: permanebo autem Epheſi uſqꝫ ad Pentecoſten. Alij è Philippis, nam hanc inſcriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet, quid ſecuti ſint, qui ita ſenſerunt, niſi colligunt ex itinere ſcriptam, ob ea quæ ſcribit Paulus: ueniam autem cum Macedoniam pertranſiero, nam Macedoniam pertranſibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in tranſitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ιησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ιησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα, τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθήσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ιησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι᾽ οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ιησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν

εἰσι

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

PAulus uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatē dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christum Iesum, uocatis sanctis, unà cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo, uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione (quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis) adeo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpatos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadem mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅ,τι ἕκαστος ὑμῶν λέ/
γει. Ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ,
ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ χρι
στός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς
τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ
θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρί/
σπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ
ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν
στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα
ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χρι/
στὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ
ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς
τοῦ χριστοῦ.

2 Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν
ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζο/
μένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι.

5 γέγραπται γάρ, ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν
σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετή/
σω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συ/
ζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ
θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ
γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κό/
σμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεὸν, εὐδόκησεν ὁ
θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶ-
σαι τοὺς πιστεύοντας. Ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι ση-
μεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν.
Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰου
δαίοις μὲν σκάνδαλον, ἕλλησι δὲ μωρίαν,
Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλη/
σι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

3 Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀν
θρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρό/
τερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε γὰρ τὴν
κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐ
γενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξα/
το ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ
τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα
καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ
κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ
θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.
ὅπως

Dico aũt illud, qđ unuſquiſq; ueſtrũ di/
cit: Ego quidẽ ſum Pauli, ego uero Apol
lo, ego ṽo Cephæ, ego ṽo Chriſti. Num
diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus cruci/
fixus ẽ ꝓ uobis? aut in noĩe Pauli bapti/
zati fuiſtis? Gratias ago deo, ꝙ neminẽ
ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpum &
Gaium, ne quis dicat, ꝙ ſub meo noĩe ba
ptizauerim. Baptizaui aũt & Stephanæ
familiam. Præterea haud ſcio, num quẽ
alium baptizarim. Non enim miſit me
Chriſtus ut baptizarẽ, ſed ut euãgeliza/
rem, nõ erudito ſermone, ne inanis red/
datur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ijs
quidẽ qui pereunt, ſtulticia eſt, at nobis q
ſalutẽ cõſequimur, potentia dei eſt. Scri/
ptum eſt eñ: Perdam ſapiẽtiã ſapientiũ,
& intelligẽtiã intelligẽtium reijciam. Vbi
ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſæculi
huius? Nõne infatuauit deus ſapiẽtiam
mũdi huiꝰ? Nam poſtq; in ſapiẽtia dei,
nõ cognouit mũdus per ſapiẽtiã deũ, ui/
ſum eſt deo, per ſtulticiã prædicationis
ſaluos facere credẽtes. Q̃nquidẽ & Iudæi
ſignũ poſtulant, & Græci ſapientiã quæ/
runt. Nos aũt prædicamꝰ Chriſtũ cruci/
fixum, Iudæis quidẽ offendiculum, Græ
cis uero ſtulticiã. ſed ijſdem uocatis, Iu/
dæis pariter & Græcis, Chriſtum dei po
tentiã, ac dei ſapiẽtiã. Q̃m ſtulticia dei ſa
piẽtior eſt hoĩbus, & imbecillitas dei ro/
buſtior eſt hoĩbꝰ. Videtis eñ uocationẽ
ueſtrã fratres, ꝙ nõ multi ſapiẽtes ſecun/
dum carnẽ, nõ multi potentes, non multi
claro genere nati. uerũ quæ ſtulta erant
ſcđm mundum, delegit deus, ut pudefa/
ceret ſapientes. & quæ erant imbecillia in
mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea,
quæ ſunt robuſta. & quæ ignobilia erant
in mũdo cõtemptaq;, delegit deus: & ea
quæ nõ erant, ut ea quæ ſunt obliteraret,
ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις. ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ᾿ ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τί ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ᾿ ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ᾿ ἐν δυνάμει θεοῦ.

Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα, πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.

Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,

ἃ καὶ

ut ne gloriaretur ulla caro coram ipſo. Ex eodem autem uos eſtis, in Chriſto Ieſu, qui factus fuit nobis ſapientia à deo, iuſticiaq; & ſanctificatio, & redemptio. Vt quemadmodum ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in domino glorietur.

II

Et ego cum uenirem ad uos fratres, non ueniebam cum eminentia ſermonis aut ſapientiæ, annuncians uobis teſtimonium dei. Non enim me iudicaui quicq̃ ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uerſatus ſum. & ſermo meus, & prædicatio mea, non erat in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ uerbis, ſed in oſtenſione ſpiritus ac potentiæ, ut fides ueſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in potentia dei. Porrò ſapientiam loquimur inter perfectos: ſapientiam autem, non ſæculi huius, neq; principum ſæculi huius, qui abolentur: ſed loquimur ſapientiam dei in myſterio, quæ eſt recondita, quã præfinierat deus ante ſæcula, in gloriam noſtram, quam nemo principum ſæculi huius cognouit. Nam ſi cognouiſſent, haudquaquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed quemadmodum ſcriptum eſt: Quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Nobis autem deus reuelauit per ſpiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates dei. Quis enim hominum nouit ea, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? Sic & ea quæ ſunt dei, nemo nouit, niſi ſpiritus dei. Nos uero non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui eſt ex deo, ut ſciamus, quæ à Chriſto donata ſint nobis,

quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

ι β Καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὔτε ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δέ, καὶ ὁ ποτίζων, ἕν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ι γ Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει

quæ & loquimur, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet spũs sanctus, spũalibus spiritualia cõparantes. Animalis autẽ homo non accipit ea quæ sunt spiritus dei: stulticia siquidẽ illi sunt, nec potest cognoscere, qđ spiritualiter dijudicanť. At spiritualis dijudicat quidem oĩa: ipse uero à nemine diiudicatur. Quis eĩ cognouit mentẽ dñi, qui cõsilium daturus sit illi? Nos autem mentẽ Christi tenem9. Et ego fratres, nõ potui loqui uobis, ut spiritualib9, sed loquẽdũ fuit ut carnalib9, ut infantib9 in Christo. Lactis potu uos alui, & nõ cibo. Nõdũ eĩ poteratis, imò ne nunc quidẽ adhuc potestis. nã adhuc carnales estis. Siquidẽ cũ in uobis sit æmulatio & contentio, & factiones, nõne carnales estis, & scđm hominẽ ambulatis? Etẽĩ cũ dicat aliquis: ego quidẽ sum Pauli, alter uero, ego Apollo, nonne carnales estis? Quis igiť est Paulus? quis autẽ Apollo? nisi ministri, per quos credidistis, & ut cuiq; dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus dedit incremẽtũ. Itaq; neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementũ deus. Cæterũ is qui plantat, & is q rigat, unũ sunt. Vnusquisq; tñ suam mercedẽ accipiet, iuxta suũ laborẽ. Etẽĩ dei sumus cooperarij. dei agricolatio, dei ædificatio estis, iuxta gratiã dei, quæ data ẽ mihi. Vt sapiẽs architectus, fundamentũ posui, ali9 autẽ super illud ædificat. Porrò quisq; uideat quõ superstruat. Nã fundamentũ aliud nemo põt ponere, præter hoc qđ positũ est, qđ est Iesus Christ9. Q; si quis superstruit sup fundamentũ hoc, aurũ, argentũ, lapides pciosos, ligna, fœnũ, stipulã, cuiusq; op9 manifestũ fiet. Dies eĩ declarabit, qđ in igne reuelať. & cuiusq; opus q̃le sit, ignis probabit.

III

δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

ιδ Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

ιε Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

ις Ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλὼς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

ιζ Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὃ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ιη Ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλὼ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperſtruxit, mercedem accipiet: ſi cuius opus exuſtum fuerit, damnum patietur: ipſe uero ſaluus fiet, ſed ſic tanquam per ignem. An neſcitis, q̃ templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei ſanctum eſt, quod eſtis uos. Ne quis ſeipſum fallat. Si quis ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſæculo hoc ſtultus fiat, ut reddat ſapiens. Etenim ſapientia mundi huius, ſtulticia eſt apud deum. Scriptũ eſt em̃: Qui comprehendit ſapientes in aſtutia ipſorum. Et rurſum: Dominus nouit cogitationes ſapiẽtium, q̃ ſint uanæ. Itaq; ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; ueſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollos, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue uita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia inquã ueſtra ſunt, uos autẽ Chriſti, Chriſtus uero dei.

IIII

Sic nos æſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ dei. Qđ ſupereſt autẽ, illud requirit in diſpenſatorib⁹, ut fidus aliquis reperiat. Mihi uero pro minimo eſt, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipſum dijudico. Nullius em̃ rei mihi conſcius ſum, ſed nõ per hoc iuſtificatus ſum. Cæterũ qui me iudicat, dominus eſt. Proinde ne ante tempus quicq; iudicetis, donec uenerit dominus, qui & illuſtraturus eſt occulta tenebrarum, & patefaciet conſilia cordium, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. Hæc autem fratres per figurã tranſtuli in meipſum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis diſceretis, ne quis ſupra id quod ſcriptum eſt, de ſe ſentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine inflemini, alius aduerſus alium. Quis em̃ te dijudicat? Quid autẽ habes, quod nõ

ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

ι δ Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα, ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ᾽ ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ᾽ οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ. ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πρᾳότητος;

κ β Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

quod non accepisti? Qđ si etiā accepisti, qd gloriaris, q̃si nō acceperis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnemus. Arbitror em̄ quod deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanq̃ morti addictos. Q̄m spectaculū facti sumus mūdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autē prudentes per Christū. nos imbecilles: uos autē ualidi. uos clari, nos cōtempti. Ad hoc usq; tempus & esurimꝰ, & sitimꝰ, & nudi sumꝰ, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes ꝓpriis manibꝰ. male audiētes, benedicimꝰ. persecutionē patiētes, sustinemꝰ. cōuiciis affecti, obsecramꝰ. ueluti excremēta mūdi facti sumꝰ, omniū reiectamentū ad hūc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiāsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tn̄ habetis patres. Siquidē in Christo Iesu, per euāgeliū ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheū, qui est filius meꝰ dilectus, & fidelis in dn̄o, qui uobis in memoriā reducet uias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodū ubiq; in om̄i ecclesia doceo. Perinde quasi nō sim uenturus ad uos, inflati sunt quidā. Sed ueniā breui ad uos, si dn̄s uoluerit, & cognoscā nō sermonē istorū q inflati sunt, sed uirtutē. Nō em̄ in sermone regnū est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cū uirga uenio ad uos, an cū charitate, & spiritu lenitatis?

V Omnino auditur inter uos stuprū, & huiusmodi stuprū, qđ nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κγ Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

κδ Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ἡμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; Ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κε Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κϛ Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς

ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret̃ de medio ue-strũ, qui facin⁹ hoc perpetrasset. Nã ego quidẽ, ut absens corp̃e, præsens autẽ spũ: iam decreui tanq̃ præsens, ut is q̃ sic hoc patrauit, in noĩe dñi nostri Iesu Christi, cõgregatis uobis & meo spũ, unà cũ potestate dñi nostri Iesu Christi, tradat̃ satanæ ad interitũ carnis, q̃ spũs saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, ꝙ paululũ fermenti totã cõspersionẽ fermẽtat? Expurgate itaq; uetus fermentũ, ut sitis noua cõspersio, sicut estis infermẽtati. Nam & pascha nostrũ ꝓ nobis ĩmolat⁹ est Christus. Itaq; festũ celebrem⁹, nõ in fermẽto ueteri, nec in fermẽto maliciæ & uersutiæ, sed in panib⁹ fermẽto carẽtibus, hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis p̃ epistolã: Ne cõmisceremini cũ scortatorib⁹, ac nõ om̃ino cũ scortatorib⁹ mũdi hui⁹, aut cũ auaris, aut cũ rapacib⁹, aut simulacrorũ cultoribus: Alioqui utinã uidelicet è mũdo exissetis. Nunc aũt scripsi uobis, ne cõmisceamini. Si q̃s, cũ frater appelletur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorũ cultor, aut cõuiciator, aut ebriosus, aut rapax, cũ eiusmodi ne cibũ quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiã de his qui foris sunt iudicare? Nõne de his q̃ intus sunt, iudicatis? Eos uero q̃ foris sunt, de⁹ iudicat. Etiã ꝓfligate istũ q̃ malus ẽ, ex uobisipsis.

VI

Sustinet aliq̃s uestrũ, negociũ habẽs cũ altero, iudicari sub iniustis, & nõ magis sub sanctis? An nescitis, ꝙ sancti mundũ iudicabũt? Et si per uos iudicat̃ mũdus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis, ꝙ angelos iudicabim⁹, nõ tantũ ista q̃ ad uictũ pertinent? Proinde iudicia siquidẽ habueritis de ijs, quæ ad uitæ usum attinẽt, qui contempti sunt in ecclesia, eos cõstituite. Ad

H erubescentiam

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς; οὐδὲ εἷς; ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κζ Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κη Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμα ἐστί.

λα Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν,

erubeſcentiam ueſtram dico. Adeo non eſt inter uos ſapiens? Ne unus quidem? qui poſſit dijudicare inter fratrem ſuum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; ſub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis eſt, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An neſcitis, quod iniuſti regni dei hæreditatem non conſequentur? Ne erretis. Neque ſcortatores, neq; cultores ſimulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbunt maſculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hæc eratis quidam, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis per nomen domini Ieſu, & per ſpiritum dei noſtri. Omnia mihi licent, at nõ omnia conducunt. Omnium mihi poteſtas eſt, at ego non redigar ſub ullius poteſtatem. Eſcæ uentri deſtinatæ ſunt, & uenter eſcis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non ſtupro, ſed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per potentiam ſuam. An neſcitis, quod corpora ueſtra membra ſunt Chriſti? Num igitur tollens membra Chriſti, faciam ſcorti membra? Abſit. An neſcitis, quod qui adglutinatur ſcorto, unum corpus eſt? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus ſpiritus eſt. Fugite ſcortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt. Sed qui ſcortatur, in proprium corpus peccat. An neſcitis, quod corpora ueſtra ſint templum eius, qui eſt in uobis ſpiritus ſan ctí,

τός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

λβ Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ᾽ ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ᾽ ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἐὰν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

λγ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ᾽ ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ᾽ ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λδ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λε Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λς Εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ

ἅγιά

cti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio. Glorificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sunt dei.

VII

Cæterum de quibus scripsistis mihi: Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamen propter stupra uitanda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat. similiter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. & rursum in unum conueniatis, ne tentet uos satanas propter intemperantiam uestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autem sic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis est, si manserint, ut & ego. Quod si se non continent, contrahant matrimonium. Nam satius est matrimonium contrahere, quàm uri. At coniugatis præcipio, nõ ego, imò dominus: Vxor à uiro ne separetur. quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur. & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritũ infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus est eñ maritus incredulus per uxorẽ, & sanctificata est uxor incredula per maritũ. Alioqui filij uestri imũdi essent, nũc aũt

ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περιπατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λ ζ

Εκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ. τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. Εκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

λ η

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην. ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. Εγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δὲ φημὶ ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι

sancti sunt. Quod si incredulus discedit, discedat. Non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, sed in pace uocauit nos deus. Qui nanq; scis mulier, an maritū sis seruatura? Aut qui scis uir, an uxorē sis seruaturus? Vtcunq; fuerit, unusquisq; ut ipsi partit⁹ est deus, unusquisq; ut illū uocauit dn̄s, ita ambulet, & sic in ecclesiis om̄ibus ordino. Circūcisus aliquis uocat⁹ est? ne accersat præputiū. In præputio aliquis uocatus est? ne circūcidatur. Circūcisio nihil est, & præputiū nihil est, sed obseruatio mandatorū dei. Vnusquisq; in ea uocatione, in qua uocatus fuit, maneat. Seruus uocat⁹ es? ne sit tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, potius utere. Etenim qui in dn̄o uocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Pretio empti fuistis. nolite fieri serui hominū. Vnusquisq; in eo, in quo uocatus fuit, fratres, maneat apud deum. De uirginibus autē præceptū dn̄i nō habeo: consilium tamē do, tanq̄ misericordiam cōsecutus à dn̄o, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonū esse propter præsentem necessitatē. Nam bonū est homini sic esse. Alligat⁹ es uxori? ne quære solutionē. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorē. Q; si duxeris uxorē, nō peccasti. Et si nupserit uirgo, nō peccauit. Attamē afflictionē in carne habituri sunt huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæterum illud dico fratres, tempus cōtractum est. superest, ut qui habent uxores, sint tanq̄ nō habeant: & qui plorant, tanq̄ nō plorent: & qui gaudent, tanq̄ nō gaudeant: & qui emunt, tanq̄ nō possideant: & qui utuntur mundo hoc, tanquam nō utantur. Præterit enim habitus huius mundi. Velim autem uos absq; sollicitudine esse.

εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου,
πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας με-
ριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυ-
ναικί. μεμέρισαι ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος.
ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ
ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γα-
μήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέ-
σει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν
συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπι-
βάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσε-
δρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθέ-
νον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ
οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω.
οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστη-
κεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀ-
νάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου
θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρ-
δίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον,
καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ,
ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον
ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ καὶ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ
αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι,
μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν
οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ
κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν,
ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυ-
σιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἰ δέ τις δο-
κεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, κα-
θὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θε-
όν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Περὶ τῆς
βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδα-
μεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι
οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴ-
περ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρα-
νῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολ-
λοί, καὶ κύριοι πολλοί, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θε-
ός, ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς χριστός,
δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea q̄ sunt dn̄i,
quō placiturus sit dn̄o. At q duxit uxorē,
sollicit⁹ est de his q̄ sunt mūdi, quō placi
turus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo, mu-
lier & uirgo. Innupta curat ea, q̄ sunt dn̄i,
ut sit sancta cū corpore tū spū. Contra, q̄
nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quō
placitura sit uiro. Hoc autē ad id, qđ uo-
bis cōducibile est, dico: non uti laqueum
uobis iniiciam: sed ut qđ honestum ac
decorū est, sequamini, & adhæreatis do-
mino, absq; ulla distractione. Qđ si quis
indecorū uirgini suæ putat, si prætereat
nubendi temp⁹, & sic oportet fieri: quod
uult faciat, nō peccat, iungant' matrimo-
nio. Cæterū qui stat firmus in corde, nō
habens necessitatē, sed potestatē habet
ꝓpriæ uoluntatis: & hoc decreuit in cor-
de suo, ut seruet suam uirginē, bene facit.
Itaq; qui elocat nuptum, bene facit. At-
tamen qui nō elocat nuptum, melius fa-
cit. Vxor alligata est matrimonio, quam
diu uiuit maritus eius. Quod si dormie-
rit maritus illius, libera est ad cui uelit nu
bendum, modo in dn̄o. Attamē beatior
est, si sic maneat, iuxta meā sentētiā. Opi
nor autē ꝙ & ipse spiritū dei habeam.

VIII Cæterū de iis quæ simulacris immo-
lantur, scimus, ꝙ om̄es sciētiam habem⁹.
Sciētia inflat, charitas uero ædificat. Qđ
si quis sibi uidetur aliquid scire, nōdum
quicq̄ nouit, quēadmodū oporteat sci-
re. At si quis diligit deū, hic cognitus est
ab illo. De esu igit' eorū quæ simulacris
immolant', scimus, ꝙ nullū est simulacrū
in mundo: & ꝙ nullus sit deus alius, nisi
unus. Nam etiāsi sunt qui dicant' dii, siue
in cœlo, siue in terra, quēadmodum sunt
dii multi, & dn̄i multi: nobis tn̄ unus est
deus, qui est pater ille, ex quo omnia: &
nos in illum, & unus dn̄s Iesus Christus,

 per quem

δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

μα Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται, οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν

βοῶν

per quē omnia, & nos per illum. sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum cōscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanq; simulacris immolatū edunt, & cōscientia illorū infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos nō commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis superest: neq; si nō comedamus, quicq; nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit iis, qui infirmi sunt. Etenim si quis cōspexerit te, qui habes scientiā, in epulo simulacrorū accumbentē, nonne cōsciētia eius qui infirmus est, ædificabit ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia, propter quē Christus fuit mortuus. Sic autē peccantes in fratres, & uulnerātes illorū conscientiam infirmam, in Christū peccatis. Quapropter si esca offendit fratrē meū, haudquaq; uescar carnib9 in æternū, ne fratri meo sim offendiculo.

IX An nō sum apostolus? an nō sum liber? an nō Iesum Christum dn̄m nostrū uidi? an nō opus meū uos estis in dn̄o? Si cæteris nō sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillū apostolatus mei, uos estis in dn̄o. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nō habemus potestatē edendi ac bibendi? An nō habemus potestatem, sororē mulierē circumducendi? queādmodū & cæteri apostoli, & fratres dn̄i, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas nō habemus potestatē hoc faciēdi? Quis militat suis stipendiis unquā? quis plantat uineam, & de fructu ei9 nō edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis nō edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

boues

βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέ-
γει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει
ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν. καὶ ὁ ἀλοῶν, τῆς ἐλπί-
δος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν
τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς
ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς
ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡ-
μεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύ-
τῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν
τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ
οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ
ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσε-
δρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται;
οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγ-
γέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου
ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔ-
γραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί.
καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύ-
χημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγε-
λίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ
μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοι ἐστὶν, ἐὰν μὴ εὐαγ-
γελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μι-
σθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευ-
μαι. τίς οὖν μοι ἐστὶν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγε-
λιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξου-
σίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μβ

Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν
ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερ-
δήσω. ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖ-
ος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς
ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς
ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ,
ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους.
ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενὴς, ἵνα
τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα
τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο
δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινω-
νὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μγ

οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες,
πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ

boues curæ sunt deo? An hoc ꝓpter nos
omnino dicit? Propter nos enim hoc scri-
ptum est: qđ sub spe debeat is, qui arat,
arare: & qui triturat sub spe, spei suæ par-
ticeps esse debeat. Si nos uobis spiritua-
lia seminauim⁹, magnū est, si nos uestra
carnalia messuerim⁹? Si cæteri potestatis
erga uos participes sunt, cur non potius
nos? Atqui nō usi fuimus potestate ista,
sed oīa sufferim⁹, ne qđ offendiculum
demus euāgelio Christi. An nescitis, ꝙ hi
qui in sacris operant̄, ex sacrificio uiuūt?
Qui sacrario assistunt, unà cum sacrario
partē accipiunt? Sic & dn̄s ordinauit: ut
qui euangeliū annunciant, ex euangelio
uiuant. Ego tamē nullo horum usus fui.
Quanq̄ non scripsi hæc, ut ita fiat in me.
Nam bonū est mihi mori potius, q̄ ut
gloriationē meam aliquis inanē reddat.
Etenim si euāgelizem, nō est qđ glorier.
Necessitas eīn mihi incumbit. Væ autē
mihi est, nisi euāgelizem. Nam si uolens
hoc faciā, præmiū habeo: sin inuitus, di-
spēsatio cōmissa est mihi. Qđ igit̄ mihi
est præmiū? Vt cū euāgelizem, gratuitū
efficiam euāgeliū Christi, in hoc, ne abu-
tar potestate mea in euangelio. Etenī cū
liber sim ab omnibus, omnib⁹ meipsum
seruū feci, quo plureis lucrifaciam: & fa-
ctus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæ-
os lucrifaciam: ijs qui sub lege sunt, quasi
sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lu-
crifaciam: his qui sine lege sunt, tanq̄ sim
sine lege: cū nō sim sine lege deo, sed ob-
noxius legi Christi, ut lucrifaciā eos qui
sunt sine lege. Factus sum infirmis quasi
infirm⁹, ut infirmos lucrifaciā. Omīb⁹ fa-
ctus sum oīa, ut omino aliqs seruē. Hoc
autē facio ꝓpter euangeliū, ut particeps
illi⁹ fiam. An nescitis, ꝙ qui in stadio cur-
runt, omēs quidē currūt, sed unus accipit

βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβη/
τε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρα/
τεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφα/
νον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδή/
λως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων.
ἀλλ᾽ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλα/
γωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδό/
κιμος γένωμαι.

με Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ
πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν,
καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ
πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νε/
φέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ
βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ
αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ
ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ
πέτρα ἦν ὁ χριστός.

μς Ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκη/
σεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ
εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀ/
κεῖνοι ἐπεθύμησαν. μὴ δὲ εἰδωλολάτραι γί/
νεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκά/
θισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστη/
σαν παίζειν. μὴ δὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες
αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέ/
ρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μὴ δὲ ἐκπειράζω/
μεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπεί/
ρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μὴ
δὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγ/
γυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μζ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκεί/
νοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς
τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δο/
κῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς
ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

μη Πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρα/
σθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ
πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι
ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου
φεύγετε

præmium? Sic currite, ut cōprehendatis.
Omnis autē qui certat, per omĩa tempe/
rans est. illi quidē igitur, ut peritură coro
nam accipiant, nos autē ut æternā. Ego
itaq; sic curro, ut nō in incertū: sic pugilē
ago, nō uelut aërem feriēs. uerū subijcio
corp⁹ meū, & in seruitutē redigo, ne quo
modo fiat, ut cū alijs prædicarim, ipse re/
probus efficiar. Nolim autē uos igno X
rare fratres, qđ patres nostri omnes sub
nube erant, & om̄es per mare transierūt,
& omnes in Mosen baptizati sunt in nu
be & in mari. & omnes eandē escam spi/
ritualem comedebant: & omnes eundē
potū spiritualē bibebant. Bibebant em̄
de spirituali, quæ illos comitabaẗ, petra.
petra ũo fuit Christus. Sed plures illorū
non approbauit deus. prostrati sunt em̄
in deserto. Hæc autem figuræ nostri fue/
runt, ne nos simus cōcupiscētes rerū ma/
larum, quēadmodum & illi cōcupierunt.
Neq; simulacrorum sitis cultores, sicuti
quidam illorū, quēadmodū scriptū est:
Sedit populus ut ederet ac biberet, & sur
rexerūt ad ludendū. Neq; stupris inqui/
nemur, sicuti quidā illorū stupris polluti
sunt, & conciderunt uno die uiginti tria
milia. Neq; tentemus Christum, sicut &
quidam illorum tentauerunt, & à serpen
tibus extincti sunt. Neque murmuretis
sicut & quidam illorū murmurauerunt,
& interempti sunt ab extinctore. Hæc
autē omnia figuræ contigerunt illis. Scri
pta uero sunt propter admonitionē no/
stri, in quos termini ætatum inciderunt.
Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne
cadat. Tentatio uos non cepit, nisi hu/
mana. Sed fidelis est deus, qui non sinet
uos tentari, supra id quod potestis: imò
faciet unà cum tentatione euentum, quo
possitis sufferre. Quapropter dilecti mei,
fugite

φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας, ὡς φρονί-
μοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι.

μθ Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν,
οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν
ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώμα-
τος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα
οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς
ἄρτου μετέχομεν.

ν Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐ-
σθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου
εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἴδωλόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι
εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη,
δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑ-
μᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ
δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτή-
ριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυ-
ρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ
παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι
αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάν-
τα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάν-
τα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλ-
λὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

να Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε,
μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ
κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἰ δέ τις κα-
λεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν
τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνα-
κρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

νβ Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν
ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ
τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλή-
ρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευ-
θερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;
εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι,
ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

νγ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτέ τι ποι-
εῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσ-
κοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι,
καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάν-
τα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ
συμφέρον

fugite ab ſimulacrorũ cultu, ut prudenti-
bus loquor, iudicate uos qđ dico. Pocu-
lum benedictionis, cui benedicim⁹, nõne
cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Pa-
nis quem frangimus, nõne cõmunicatio
corporis Chriſti eſt? Quoniã un⁹ panis,
unũ corpus multi ſumus. Nam om̃es ex
eodẽ pane participam⁹. Videte Iſraẽlem
iuxta carnẽ. Nonne qui edunt uictimas,
participes altarij ſunt? Quid ergo dico,
ꝙ ſimulacrũ aliquid ſit? aut ꝙ ſimulacris
immolatũ aliquid ſit? Nõ, uerũ illud di-
co, ꝙ quæ immolant gẽtes, dæmonijs im
molant, & nõ deo. Nolim autẽ uos cõſor
tes dæmoniorũ eſſe. Nõ poteſtis poculũ
dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Non
poteſtis mẽſæ dñi participes eſſe, & men
ſæ dæmoniorũ. An ꝓuocam⁹ dñm? Nũ
fortiores illo ſumus? Om̃ia mihi licẽt, at
nõ oĩa cõducũt. Om̃ia mihi licẽt, ſed nõ
om̃ia ædificant. Nemo qđ ſuũ eſt, quæ-
rat, ſed quiſq; qđ alteri⁹ eſt. Om̃e qđ in
macello uendit̃, edite: nihil interrogãtes,
ꝓpter cõſcientiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, &
plenitudo eius. Q̃ ſi quis uocat uos infi
deliũ, & uultis ire, quicquid apponit̃ uo-
bis, edite: nihil interrogantes ꝓpter con-
ſciẽtiam. Q̃ ſi quis uobis dixerit, hoc ſi-
mulacris immolatũ eſt: ne edatis, ꝓpter
illũ qui indicauit, & ꝓpter cõſciẽtiã. Dñi
ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Porrò
cõſciẽtiam dico, nõ tuã, ſed illius alterius.
Cur eñ libertas mea iudicat̃ ab alia con
ſcientia? Q̃ ſi ego cum gratia participo,
cur ob id mihi male dicit̃, ꝓ quo ego gra
tias ago? Siue igitur editis, ſiue bibitis,
ſiue quid facitis, om̃ia in gloriã dei facite.
Tales eſtote, ut nullum præbeatis offen
diculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq;
eccleſiæ dei: quẽadmodũ ego per omnia
om̃ibus placeo, nõ quærẽs meam ipſius
utilitatem.

συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.

Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.

v δ Επαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

v ε Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικός, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός.

v ς Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνή, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ανὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. Οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα, ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστί, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,

ἵνα

utilitatem, ſed multorum, ut ſalui fiant.

Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Collaudo aũt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, inſtituta tenetis. Sed uolo uos ſcire, quod omnis uiri caput, Chriſtus eſt: caput aũt mulieris, uir. caput uero Chriſti, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicq̃ habens in capite, probro afficit caput ſuum. Om̃is uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehoneſtat caput ſuum. Nam id perinde eſt prorſus, ac ſi raſa eſſet. Etenim ſi non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod ſi fœdum eſt mulieri tonderi aut radi, uelatur. Vir quidẽ non debet uelare caput, cum is imago ſit & gloria dei. At mulier gloria uiri eſt. Non eñ eſt uir ex muliere, ſed mulier ex uiro. Neq; enim conditus eſt uir propter mulierem, ſed mulier ꝓpter uirum. Propter hoc debet mulier poteſtatatẽ habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir abſq; muliere, neq; mulier abſq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro eſt, ita & uir per mulierẽ, omnia ꝟo ex deo. Inter uoſipſos iudicate, num decorũ eſt, mulierem nõ uelatam deum orare? An ne natura quidem ipſa hoc docet uos, quod uiro quidem ſi comatus fuerit, probro ſit? Contra, mulieri ſi comata fuerit, gloriæ ſit? eo quod coma pro uelamine data ſit. Cæterum ſi quis uidetur contentioſus eſſe, nos huiuſmodi conſuetudinem non habemus, neque eccleſiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, ſed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in eccleſia, audio, diſſidia in uobis eſſe, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & ſectas in uobis eſſe,

quo

XI

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

ξ Ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. Εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

ξα Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοὶ, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς

τὰ

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cōuenitis in eundem locum, nō licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriā cœnam occupat in edendo. Et hic quidē esurit, ille uero ebrius est. Num sane domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nō habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panē: & postq̃ gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cōmemorationē. Ad eundē modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cōmemorationē. Quotiescunq; em̄ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciate, donec uenerit. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciū sibijpsi edit & bibit, nō dijudicans corpus dn̄i. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos dijudicassem⁹, haudquaq̃ iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à dn̄o corripimur, ne cū mūdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cū conuenitis ad comedendū, alius aliū expectate. Q; si qs esurit, domi edat, ne ad cōdēnationē cōueniatis. Cætera ṽo, cū uenero, disponā.

XII Porrò de spūalib⁹ frēs, nolo uos ignorare. Scitis q̃ gētes fuistis, & ad

simulacra

τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγό-
μενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύ-
ματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν. καὶ
οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων
εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις δια-
κονιῶν εἰσί, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαι-
ρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θε-
ός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ
δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς
τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος
δίδοται λόγος σοφίας. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώ-
σεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν
τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα
ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ
ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία,
ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γέ-
νη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν.
πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ
πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βού-
λεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ
μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος
τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα,
οὕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι
ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν,
εἴτε ἰουδαῖοι, εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε
ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτί-
σθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος,
ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ
χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦ-
το οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ
τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ
τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ
σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ
ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ
δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν
τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάν-
τα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν
μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλ-
μὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ
πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ
ἔχω

ſimulacra muta, utcũq; ducebamini ſe-
quentes. Quapropter notũ uobis facio,
quod nullus per ſpiritũ dei loquens dicit
anathema Ieſum: & nemo poteſt dicere
dñm Ieſum, niſi per ſpiritũ ſanctũ. Diui-
ſiones autẽ donorũ ſunt, ſed idem ſpiri-
tus. & diuiſiones miniſteriorum ſunt, &
idem dñs. & diuiſiones operationũ ſunt,
ſed idem eſt deus, efficiẽs omĩa in omni-
bus. Vnicuiq; uero datur manifeſtatio
ſpiritus, ad id quod expedit. Nam huic
quidẽ per ſpiritũ datur ſermo ſapientiæ.
alij uero ſermo ſcientiæ, ſcd'm eundẽ ſpi-
ritum. alij uero fides per eundem ſpiritũ.
alij uero dona ſanationũ per eundẽ ſpiri
tum. alij uero efficaciæ potẽtiarũ, alij ꝓ-
phetia, alij uero diſcretiones ſpirituũ,
alij uero genera linguarũ, alij uero inter-
pretatio linguarũ. ſed omnia hæc efficit
unus ille & idẽ ſpũs, diuidẽs peculiariter
unicuiq; ſicuti uult. Quẽadmodũ eñ cor
pus unũ eſt, & mẽbra habet multa, omĩa
uero mẽbra corporis uni9, multa cũ ſint,
unũ ſunt corp9, ſic & Chriſtus. Etem̃ per
unũ ſpiritũ nos om̃es in unũ corpus ba-
ptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Græci, ſiue
ſerui, ſiue liberi. & om̃es unũ ſpiritũ hau
ſimus. Etem̃ corpus non eſt unũ mẽbrũ,
ſed multa. Si dicat pes, nõ ſum man9, nõ
ſum de corpore, num idcirco non eſt de
corpore? Et ſi dicat auris, nõ ſum oculus,
non ſum de corpore, num ideo nõ eſt de
corpore? Si totũ corpus oculus, ubi au-
ditus? Si totum auditus, ubi olfactus?
Nunc autẽ deus poſuit membra, unum-
quodq; ſingulatim in corpore, quemad-
modũ uoluit. Q d' ſi eſſent omĩa unum
mẽbrũ, ubi corp9? Nunc autẽ multa qui-
dem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ po-
teſt oculus dicere manui, nõ eſt mihi op9
te: aut rurſum caput pedibus, nõ eſt mihi
opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέ-
λη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀ-
ναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶ-
ναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέ-
ραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν,
εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐ-
σχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συ-
νεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέ-
ραν δοὺς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώ-
ματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶ-
σι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμ-
πάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν
μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς
δὲ ἐστὲ σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ
οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶ-
τον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον
διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χα-
ρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις,
γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ
πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι;
μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσμα-
τα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις
λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε
δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ'
ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. ἐὰν ταῖς
γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγ-
γέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλ-
κὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν
ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάν-
τα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω
πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγά-
πην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμί-
σω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν πα-
ραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγά-
πην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγά-
πη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ
ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦ-
ται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ
παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ
χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀλη-
θείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα
ἐλπίζει

opus uobis,imò multo potiꝰ,quæ uiden
tur mēbra corporis imbecilliora esse,ne-
cessaria sunt:& quæ putamus minus ho-
nesta esse corporis, his honorē uberiorē
apponimꝰ:& indecora nostri,copiosiorē
decorē habent. Cæterū quæ decora sunt
nostri,nō indigēt.sed deus simul tempe-
rauit corpus,ei cui deerat,copiosiorē ad-
dens honorē,ne sit dissidium in corpore,
sed inuicē alia ꝓ aliis eandē sollicitudinē
gerant mēbra. Et siue patit᷑ unū mēbrū,
cōpatiunt᷑ oīa membra.siue glorificat᷑
unū mēbrū, simul gaudēt oīa mēbra.
Vos autē estis corpus Christi, & mēbra
ex parte.Et alios quidē posuit deus in ec-
clesia,primū apostolos,deinde ꝓphetas,
tertio doctores,deinde potestates,dein-
de dona sanationū,subsidia,gubernatio
nes,genera linguarū. Num omnes apo-
stoli? num omnes ꝓphetæ? num omnes
doctores? num omnes potestates? num
oēs dona habent sanationū? num oēs
linguis loquunt᷑? num oēs interpretan
tur? Sectemini uero dona potiora. Et
adhuc excellentē uiā uobis ostēdo. *Si* XIII
linguis hominū loquar & angelorū,cha
ritatē autē nō habeam,factus sum æs re-
sonans,aut cymbalū tinniēs. Et si habeā
ꝓphetiam,& nouerim mysteria omnia,
omnēq; scientiā:& si habeam fidē, adeo
ut mōtes loco dimoueam,charitatē autē
nō habeam,nihil sum. Et si insumam in
alimoniam omnes facultates meas, & si
tradam corpꝰ meū,ut cōburar: charitatē
autē nō habeā,nihil utilitatis capio.Cha
ritas patiens est,benigna est.charitas nō
inuidet.charitas nō est procax,nō infla-
tur,nō est fastidiosa,non quærit quæ sua
sunt,nō irritatur,nō cogitat malum,non
gaudet de iniusticia,sed congaudet ueri-
tati, omnia suffert, omnia credit, omnia

 sperat,

ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέ πο
τε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθή
σονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶ
σις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκο
μεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ
ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργη
θήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλά
λουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογι
ζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ
νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι᾽ ἐσόπτρου ἐν
αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσω
πον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπι
γνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ
μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦ
τα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξ γ

Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευ
ματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ
λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ
τῷ θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λα
λεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις
λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν, καὶ πα
ραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδο
μεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.
θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις,
μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ
προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς
εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν
λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑ
μᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω;
ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ
ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ;
ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐ
λὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγ
γοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμε
νον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδη
λον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευά
σεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ
τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε,
πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε
γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύ
χοι, γένη φωνῶν ἐστὶν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν
αὐτῶν

ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunq̄
excidit. ſiue prophetiæ abolebuntur, ſiue
linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia abolebit̃.
Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte
prophetamus. Aſt ubi uenerit quod per
fectum eſt: tunc quod ex parte eſt, abo-
lebitur. Cum eſſem puer, ut puer loque-
bar, ut puer ſentiebam, ut puer cogita-
bam. At ubi factus ſum uir, aboleui pue-
rilia. Cernimus em̃ nunc per ſpeculum in
ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ, nunc
cognoſco ex parte, tunc uero cognoſcam
queadmodũ & cognitus ſum. Nunc aũt
manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed
maxima in his charitas. Sectemini

XIIII

charitatẽ, æmulemini ſpiritualia, magis
tñ ut ꝓphetetis. Nam qui loquit̃ lingua,
nõ hominib⁹ loquit̃, ſed deo. nullus em̃
audit. ſpiritu uero loquit̃ myſteria. Cæ-
terũ qui ꝓphetat, hominib⁹ loquit̃ ædi-
ficationẽ, & exhortationẽ, & cõſolationẽ.
Qui loquit̃ lingua, ſeipſum ædificat: at
qui ꝓphetat, cõgregationẽ ædificat. Vo-
lo autẽ omẽs uos loqui linguis, magis tñ
ut ꝓphetetis. Maior em̃ qui ꝓphetat, q̄
qui loquitur linguis, niſi interpretetur, ut
eccleſia ædificationẽ accipiat. Nunc autẽ
fratres, ſi ueniam ad uos linguis loquẽs,
quid uobis prodero? niſi uobis loquar,
aut per reuelationẽ, aut per ſciẽtiam, aut
per ꝓphetiam, aut per doctrinã? Quin
& inanima, uocem reddentia, ſiue tibia,
ſiue cithara, niſi diſtinctionẽ ſonis dede-
rint: quomodo cognoſcet̃, quod tibia ca-
nitur, aut cithara? Etenim ſi incertam uo
cem tuba dederit, quis apparabit̃ ad bel
lum? Sic & uos per linguam niſi ſignifi-
cantem ſermonem dederitis, quomodo
intelligetur, quod dicitur? eritis enim in
aërem loquentes. Tam multa, uerbi gra-
tia, genera uocũ ſunt in mundo, & nihil
horum

αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύνα-
μιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβα-
ρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως
καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων,
πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε,
ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ,
προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύ-
χωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται,
ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύ-
ξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ
νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ.
Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπλη-
ρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν,
ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδή, τί λέγεις, οὐκ
οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ᾽ ὁ
ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λα-
λῶν. ἀλλ᾽ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους
διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κα-
τηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Ἀδελ-
φοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ
τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι
γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτε-
ρογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλή-
σω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ᾽ οὕτως εἰσακού-
σονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι
εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ
τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις,
ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκ-
κλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ πάντες γλώσ-
σαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπι-
στοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες
προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ
ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρί-
νεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ
τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕ-
τως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ
θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑ-
μῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρ-
χησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδα-
χὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει,
ἑρμηνείαν

horum mutum. Itaqꝫ ſi neſciero uim uo-
cis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui lo
quitur, apud me barbarus. Itaqꝫ & uos,
quandoquidem ſectatores eſtis ſpiri-
tuum, ad ædificationem eccleſiæ quæri-
te, ut excellatis. Quapropter qui loquitur
lingua, oret, ut interpretetur. Nam ſi orem
lingua, ſpiritus meus orat, at mens mea
fructu uacat. Quid igitur eſt? Orabo
ſpiritu, ſed orabo & mente. Canam ſpi-
ritu, ſed canam & mente. Alioqui ſi be-
nedixeris ſpiritu, is qui implet locum in-
docti, quomodo dicturus eſt Amen, ad
tuam gratiarũ actionem? Quandoqui-
dem, quid dicas, neſcit. Nam tu quidem
bene gratias agis, uerum alius non ædifi
catur. Gratias ago deo meo, quod ma-
gis ꝙ omnes uos, linguis loquor. Sed in
eccleſia uolo quinque uerba mente mea
loqui, ut & alios inſtituam, potius ꝙ de-
cem milia uerborũ lingua. Fratres, ne ſi-
tis pueri ſenſibus, ſed malicia pueri ſitis:
ſenſibus uero perfecti ſitis. In lege ſcri-
ptum eſt: Varijs linguis & labijs uarijs
loquar populo huic, & ne ſic quidem au-
dient me, dicit dñs. Itaqꝫ linguæ ſigni ui-
ce ſunt, nõ ijs qui credunt, ſed incredulis:
contra ꝓphetia, nõ incredulis, ſed creden
tibus. Ergo ſi conuenerit eccleſia tota in
idem, & omnes linguis loquantur: ingre-
diantur autẽ indocti aut increduli, nõne
dicent uos inſanire? Quod ſi omẽs pro-
phetetis, ingrediatur autẽ incredulus aut
indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudi-
catur ab omib⁹: & ſic occulta cordis eius
manifeſta fiunt, atqꝫ ita procidens in fa-
ciem, adorabit deum, renuncians, quod
deus reuera in uobis ſit. Quid igitur eſt
fratres? Quoties conuenitis, unuſquiſqꝫ
ueſtrum canticum habet, doctrinam ha
bet, linguam habet, reuelationẽ habet,

ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

§ δ Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

§ ε Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε ἀδελφοὶ, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

§ ς Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι. τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ

interpretationē habet: oīa ad ædificationē fiant. Siue lingua qs loquit̄, fiat p binos aut ad summū ternos, idq̧ uicissim, & un⁹ interpretet̄. Q̄ si nō sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibiipsi loquat̄ & deo. Prophetæ vero duo aut tres loquant̄, & cæteri dijudicēt. Porrò si alij fuerit reuelatū assidēti, prior taceat. Potestis em̄ singulatim oēs pphetare, ut oēs discant, & om̄es cōsolationē accipiant, & spūs pphetarū pphetis subijciunt̄. Nō em̄ est confusionis autor deus, sed pacis, ut in om̄ib⁹ cōgregationib⁹ sctōrū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant. nec enim permissum ē illis ut loquant̄, sed ut subditæ sint. queādmodū & lex dicit. Q̄ si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogēt. Nā turpe est mulierib⁹ in cœtū loqui. An à uobis sermo dei pfect⁹ est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur ppheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q̄ dn̄i sint præcepta. cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & scd̄m ordinē fiant.

XV Notū autē uobis facio fratres euangeliū, qd̄ euangelizaui uobis, qd̄ & accepistis, in quo & statis, per qd̄ & salutē cōsequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi em̄ uobis in primis, quod & acceperam: qd̄ Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & q̄ sepultus sit, & q̄ resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & qd̄ uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est plusq̄ quingentis fratribus semel. Ex quibus plures manent ad hunc usq̧ diem. quidam autē & obdormierūt. Deinde uisus ē Iacobo, post apostolis omnibus. Postremo uero omniū, uelut

ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ
εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι,
ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ
ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων
ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ᾽ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ,
ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕ-
τως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.
εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγή-
γερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νε-
κρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ
χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυ-
γμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρι-
σκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγει-
ρε τὸν χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγεί-
ρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χρι-
στὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ
οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν
τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό-
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρ-
χὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ
δι᾽ ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι᾽ ἀνθρώπου
ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ
πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χρι-
στῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν
τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός, ἔπει-
τα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα
τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ
θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν.
δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάν-
τας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔ-
σχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ. ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δηλονότι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego em̄
sum minimꝰ apłorũ: qui nõ sum idoneꝰ,
ut dicar apostolus, propterea ꝙ persecu-
tus sim ecclesiam dei. sed gratia dei sum,
id quod sum. Et gratia eius quæ ꝑfecta
est in me, nõ fuit inanis, sed copiosius q̃
illi om̄es laboraui. non ego tñ, sed gratia
dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue
illi, sic prædicamꝰ, & sic credidistis. Q̃ si
Christus p̄dicat̃ à mortuis resurrexisse,
quõ dicunt quidã inter uos, nõ esse resur
rectionẽ mortuorũ? Porrò si resurrectio
mortuorũ non est, ne Christus quidẽ re-
surrexit. Qđ si Christus non resurrexit,
inanis uidelicet est p̄dicatio nostra, ina-
nis autem est & fides uestra. Reperimur
autẽ & falsi testes dei, qm̄ testati sumꝰ de
deo, qđ excitauerit Christũ, quẽ nõ exci
tauit, si uidelicet mortui non resurgunt.
Etem̄ si mortui nõ resurgũt, ne Christus
quidẽ resurrexit. Q̃ si Christus nõ resur
rexit, superuacanea est fides uestra. ad-
huc estis in peccatis uestris. Igit̃ & q ob-
dormierũt in Christo, perierũt. Si in uita
hac spem in Christo tantũ fixã habemꝰ,
maxime miserabiles omniũ hoĩm sumꝰ.
Nunc autẽ Christus surrexit ex mortuis,
primitiæ eorũ q dormierant, fuit. Postq̃
em̄ p hominẽ mors, etiã per hominẽ re-
surrectio mortuorũ. Queadmodũ em̄ p
Adam oẽs moriunt̃, ita & p Christũ oẽs
uiuificabunt̃. unusquisq; autẽ in ꝓprio
ordine: primitiæ Christus, deinde ĳ qui
sunt Christi in aduẽtu ipsius: mox finis,
cũ tradiderit regnũ deo & patri, cũ abo-
leuerit omnẽ principatũ, & omnẽ pote-
statẽ, ac uirtutẽ. Nã oportet eũ regnare,
donec posuerit om̄es inimicos sub pedes
suos. Nouissimus hostis aboletur mors.
Nam om̄ia subiecit sub pedes illius. At-
qui cum dicat, quod om̄ia subiecta sint,

δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ
πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάν-
τα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται,
τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ
θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσου-
σιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως
νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται
ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύο-
μεν πᾶσαν ὥραν; καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνήσκω,
νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρω-
πον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφε-
λος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν
καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.
μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμι-
λίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁ-
μαρτάνετε. Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινὲς ἔχου-
σι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ᾽ ἐρεῖ
τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώ-
ματι ἔρχονται; ἄφρον. Σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωο-
ποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ
τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυ-
μνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἤ τινος τῶν λοι-
πῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς
ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον
σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σάρξ, ἀλλὰ ἄλλη
μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλ-
λη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐ-
πουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ᾽ ἑτέρα μὲν
ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγεί-
ων, ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης,
καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέ-
ρει ἐν δόξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.
σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπεί-
ρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται
ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶ-
μα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.
ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματι-
κόν. οὕτως καὶ γέγραπται. Ἐγένετο ὁ πρῶτος
ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος
Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ᾽ οὐ πρῶ-
τον

palam̄ eſt, excipiēdum eum, qui ſubiecit
illi omnia. Cum autē ſubiecta fuerint illi
omnia, tunc & ipſe filius ſubījciet̄ ei, qui
illi ſubiecit omnia, ut ſit deus omnia in
omnibus. Alioqui quid facient ij, qui ba
ptizantur ꝑ mortuis? ſi omnino mortui
nō reſurgunt? Cur & baptizant̄ ꝑ illis?
Quid & nos periclitamur omni tēpore?
Indies morior, per noſtram gloriationē,
quā habeo in Chriſto Ieſu dn̄o noſtro.
Si ſcd'm hominē, cū beſtijs depugnaui
Epheſi, quæ mihi utilitas, ſi mortui non
reſurgūt? Edam⁹ & bibam⁹, cras em̄ mo
rimur. Ne decipiamini. Mores bonos
colloquia corrumpunt mala. Expergiſci-
mini iuſte, & ne peccetis. Nam ignoratio
nem dei nōnulli habent. Ad pudorē uo-
bis loquor. At dicet aliquis: Quō reſur-
gent mortui? Quali aūt corpore ueniēt?
Stulte. Tu q̄d ſeminas, nō uiuificat̄, niſi
mortuū fuerit. Et hoc q̄d ſeminas, nō cor
pus, q̄d naſcet̄, ſeminas, ſed nudū granū,
exēpli cauſa, tritici, aut alicuius ex cæteris.
Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & uni-
cuiq; ſeminū ſuū corpus. Nō om̄is caro,
eadē caro: ſed alia quidē caro hoīm, alia
uero caro pecorū, alia ṽo piſciū, alia ṽo
uolucriū. Et ſunt corpora cœleſtia, & ſunt
corpa terreſtria. Veꝝ alia quidē cœleſtiū
gloria, alia uero terreſtriū, alia gloria ſo-
lis, & alia gloria lunæ, & alia gloria ſtella-
rum. Stella ſiq̄dē à ſtella differt in gloria.
Sic & reſurrectio mortuorū. Seminat̄ in
corruptiōe, reſurgit in incorruptibilitate.
ſeminat̄ in ignominia, reſurgit in gloria.
ſeminat̄ in infirmitate, reſurgit in poten
tia. Seminat̄ corp⁹ aīale, reſurgit corpus
ſpūale. Eſt corp⁹ aīale, & eſt corp⁹ ſpūale.
queādmodū & ſcriptū eſt: Factus eſt pri
mus homo Adā in animā uiuentē, extre
mus Adā in ſpm̄ uiuificantē. At nō pri-
mum,

τον τὸ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοὶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται. οὐ δὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

3 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽ ἑαυτῷ τι θέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνονται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε δι᾽ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω.

mum, quod ſpirituale, ſed qđ animale, deinde qđ ſpirituale. Primus homo de terra terrenus. ſecundus homo, ipſe dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quẽadmodũ geſtauimꝰ imaginẽ terreni, geſtabimꝰ & imaginẽ cœleſtis. Hoc autẽ dico fratres, ꝙ caro & ſanguis regni dei hæreditatem cõſequi non poſſunt. Neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce myſteriũ uobis dico: Non omnes quidẽ dormiemus, omnes tñ immutabimur, in puncto tẽporis, in momẽto oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgẽt incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet eñi corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptibilitatẽ: & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriã. Vbi tuus mors aculeꝰ? ubi tua inferne uictoria? Aculeꝰ aũt mortis, peccatũ: potentia uero peccati, lex. ſed deo gratia, qui dedit nobis uictoriã, per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum. Itaq; fratres mei dilecti, ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere dñi ſemper, cũ ſciatis, ꝙ labor ueſter nõ eſt inanis in dño.

XVI Cæterũ de collatione in ſanctos, quẽadmodũ ordinaui eccleſijs Galatiæ, ita & uos facite. In una ſabbatorum unuſquiſq; ueſtrũ apud ſeſe ponat, recõdens quicq̃d cõmodũ fuerit: ne cũ uenero, tũc collatiões fiant. Vbi uenero autẽ, quoſcunq; ꝓbaueritis per epiſtolas, hos mittam ut perferant munificẽtiã ueſtrã Hieroſolymã. Q̃ ſi fuerit operæpretiũ, ut & ipſe proficiſcar, mecũ proficiſcẽt. Veniã autẽ ad uos, cum Macedoniã tranſiero.

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυ-
χὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς
με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω
γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρό-
νον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος
ἐπιτρέπῃ. Επιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεν-
τηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ
ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλ-
θῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται
πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς
καὶ ἐγώ· μήτις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμ-
ψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκ-
δέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ
δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ. πολλὰ παρεκάλε-
σα αὐτόν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελ-
φῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν
ἔλθῃ. ἐλεύσεται δέ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρη-
γορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κρα-
ταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.
Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰ-
κίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας,
καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυ-
τούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιού-
τοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι.
χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ, καὶ φουρ-
τουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα,
οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν
πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. Επιγινώσκετε οὖν τοὺς
τοιούτους. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς
ἀσίας. Ασπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ
Ακύλας καὶ πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ᾽ οἶκον αὐ-
τῶν ἐκκλησίᾳ. Ασπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ
πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι
ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. Εἴ
τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ιησοῦν χριστόν, ἤτω
ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ιησοῦ
χριστοῦ μεθ᾽ ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων
ὑμῶν ἐν χριστῷ Ιησοῦ. ἀμήν.

Πρὸς κορινθίους πρώτη.

Εγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ στεφανᾶ καὶ φουρ-
τουνάτου, καὶ ἀχαϊκοῦ, καὶ τιμοθέου.

ὑπόθεσις

Macedoniā em̄ pertrāsiturꝰ sum. Apud
uos autē forte permanebo, aut etiam hy
bernabo, ut uos me deducatis quocunqꝫ
ꝓficiscar. Nolo em̄ uos nunc in trāscursu
uidere, sed spero tēpus aliquantū mansu
rum me apud uos, si dominꝰ permiserit.
Cōmorabor autē Ephesi, usqꝫ ad diem
quinquagesimū. Nā hostiū mihi apertū
est magnū, & efficax, & aduersarij multi.
Qꝫ si uenerit Timotheꝰ, uidete ut absqꝫ
metu sit apud uos. opus em̄ dn̄i operat̃,
queadmodū & ego. Ne quis igitur eum
spernat, sed ꝓsequamini eum cū pace, ut
ueniat ad me. Expecto em̄ illū cū fratri-
bus. Porrò de Apollo fratre: Multū hor
tatus sum illū, ut iret ad uos cū fratribꝰ, &
omnino non erat uoluntas nunc eundi.
Venturus est autē, cū opportunitatē erit
nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agi
te, estote fortes. Omnia uobis cum chari
tate fiant. Obsecro autē uos fratres: No-
stis familiam Stephanæ, esse primitias
Achaiæ, & qđ in ministeriū sanctis ordi
narunt seipsos, ut & uos subditi sitis tali-
bus, & omni adiuuanti & laborāti. Gau-
deo uero de aduētu Stephanæ & Fortu-
nati & Achaici: qm̄ id quod mihi deerat
uestri, hi suppleuerūt. Refocillauerūt em̄
spiritū meum ac uestrū. Agnoscite itaqꝫ
huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ.
Salutant uos in dn̄o multum Aquila &
Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorū
ecclesia. Salutant uos fratres om̄es. Salu-
tate inuicē osculo sancto. Salutatio mea
manu Pauli. Si qs nō diligit dn̄m Iesum
Christū, sit anathema maran atha. Gra
tia dn̄i Iesu Christi sit uobiscū. Dilectio
mea cū oībꝰ uobis in Christo Iesu. Amē.

Ad Corinthios prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam
& Fortunatū, & Achaicū, & Timotheū.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. δεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυιὰν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ, ὡς περιιδόντες τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν σχισμάτων ποιούντων, ὥστε παρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ χριστοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ περὶ τῆς λογίας, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἀξιώσασιν αὐτοῖς καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ᾿ ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ᾿ ἐν τοῖς ἐκτοῖς ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ᾿ ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς διακονίας, καὶ προτρέπεται αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιώμενος δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε διὰ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐν εὐχαριστίᾳ, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πρόεισιν εἴς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ εὐσυνείδητον, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ περὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRimum reddit causas Corinthijs, quare nõ reuiserit illos, quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædã præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiori epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperẽt castigatũ, quem peccantẽ reiecerant. Hæc fermè cap. primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquam non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem. subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamque Christo dignam. testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quantumque malorum eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis.

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimũ Christiana pietas. Hæc tractantur in calce cap. secundi, tertij, quarti, quinti, & principio sexti. Nam reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent. gratulaturq;, quod is mœror tẽporarius summum gaudium utrisq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco tum exemplo Macedonum, tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat, ut pro sua quisq; facultate, procq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorũ, qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro. ad hoc negocij misso Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca, quos commendat Corinthijs. Hæc agit capi. octauo & nono.

Sexto, quos ante taxauit oblique, palàm insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatẽ apostolicam præ se ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem: ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitum, & infantem, ad hæc toties cæsum, ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquàm sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam, sed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorũ & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stultitiæ, quod de se gloriosius quædam dicere cogeretur: primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quod latius sparserit euangelij doctrinam; uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauans Achaicos, uel quod plura perpessus sit euangelij causa, q̃ illorum quisquàm: ea sibi gloriæ uertens, ob quæ quibusdam uidebatur cõtemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desyderent. Postremo, quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usque cœlum, atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap. decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut sui dissimilis esse cogatur, aut ne, sicut epistola sæuire coactus est, ita præsens quoque sæuire cogatur, quod ante hac non fecerit, cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. decimitertij. Græcorum inscriptiones testantur, hanc epistolam missam à Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta, quæ commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur, per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Παῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

B οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ

AD CORINTHIOS SECVNDA.

Paulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatẽ dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ eſt Corinthi, unà cum ſanctis omnibus, qui ſunt in tota Achaia. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt pater miſericordiarum, & deus omnis conſolationis, conſolans nos in omni afflictione noſtra, in hoc, ut poſſimus conſolari, eos qui ſunt in quauis afflictione, per conſolationem, qua noſipſos conſolatur deus. Quoniam ſicut abundant afflictiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra. Siue autem affligimur pro ueſtri conſolatione ac ſalute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, ſiue conſolationem accipimus pro ueſtri conſolatione ac ſalute, ſpes etiam noſtra firma eſt pro uobis, cum ſciamus, quod quemadmodum participes eſtis afflictionum, ſic futuri ſitis & conſolationis. Non em̃ uolumus uos ignorare fratres, de afflictione noſtra, quæ nobis accidit in Aſia, quoniã ſupra modum grauati fuimus ſupra uires, adeo ut deſperauerimus etiam de uita. Quin ipſi in nobiſipſis, ſententiam mortis acceperam⁹, ne cõfideremus in nobiſipſis, ſed in deo qui

τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου
θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν
ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουρ-
γούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα
ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρι-
σμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ
γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον
τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ
εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ᾽
ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ,
περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

γ οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ ἃ
ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω
δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. καθὼς
καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχη
μα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν,
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ
πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν
πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι᾽
ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν
ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ᾽
ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦ-
το οὖν βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ
ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βου
λεύομαι; ἵνα ᾖ παρ᾽ ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ
οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν
ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. ὁ γὰρ
τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι᾽ ἡ-
μῶν κηρυχθεὶς, δι᾽ ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ
τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ
ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι
θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν,
τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι᾽ ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν
ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς,
θεὸς, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς
τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρ-
δίαις ἡμῶν.

δ ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι
ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν,
οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύο-
μεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν
τῆς

qui ad uitã suscitat mortuos, qui ex tan-
ta morte eripuit nos, & eripit: in q̃ spem
fixam habemus, qđ & iam posthac ere-
pturus sit, simul adiuuantibus & uobis,
per deprecationẽ pro nobis, ut ex multis
ꝑsonis, ꝑ dono in nos collato, ꝑ multos
gratiæ agant̃ ꝓ nobis. Nã gloriatio no-
stra hæc est, testimoniũ cõsciẽtiæ nostræ,
qđ cũ simplicitate & synceritate dei, non
sapiẽtia carnali, sed per gratiã dei conuer
sati fuerim⁹ in mũdo, abundantius autẽ
erga uos. Nõ eñ alia scribim⁹ uobis, q̃
quæ legitis, aut etiam agnoscitis. Spero
autẽ, qđ usq; ad finẽ quoq; agnoscetis,
queãdmodũ & agnouistis nos ex parte,
qm̃ gloria uestra sumus, queãdmodũ &
uos nostra, in die dñi Iesu. Et hac fiducia
uolebam ad uos uenire prius, ut geminã
apud uos inirem gratiã, & per uos per-
transire in Macedoniã, & rursum à Ma-
cedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci
in Iudæam. Hoc igitur cũ in animo uer-
sarem, nuncubi leuitate sum usus? aut
num quæ cogito, secundũ carnẽ cogito?
Vt sit apud me, qđ est etiã, etiã: & quod
est non, non. Imò fidelis deus, qđ sermo
noster erga uos, nõ fuit etiã, & nõ. Nam
dei fili⁹ Iesus Christus, qui inter uos per
nos prædicatus est, per me & Syluanũ
ac Timotheum, non fuit etiam & non,
sed etiam per ipsum fuit. Quotquot eñ
sunt promissiones dei, per ipsum sunt
etiam, & per ipsum amen, deo ad glo-
riam per nos. Porrò qui confirmat nos
unà uobiscum in Christum: & qui unxit
nos, deus est: qui etiam obsignauit nos,
deditq; arram spiritus in cordibus no-
stris. Ego uero testem deum inuoco in
animã meam, qđ parcens uobis, nondũ
uenerim Corinthũ, nõ qđ dominemur
uobis nomine fidei, sed adiutores sumus
gaudij

τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

Εκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλ θεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην ἔχω, ἀφ᾽ ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. Εκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρ- δίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλ λ᾽ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑ- μᾶς. Ικανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· ὥστε τοὐναντίον μᾶλ- λον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑ- πήκοοί ἐστε. Ωδέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δι᾽ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεο- νεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

Ελθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέ λιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμέ- νης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύμα- τί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελ- φόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλ θον εἰς μακεδονίαν. Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦν- τι, δι᾽ ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. Οτι χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Οἷς μὲν ὀσμὴ θα νάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λό- γον τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ᾽ ὡς

ἐκ

gaudij uestri.nã fide statis. Sed decreui apud memetipm hoc,nõ iterũ cũ dolore ad uos uenire.Nã si ego mœrore uos af- ficiã,& qs est q exhilaret me,nisi is q mœ rore afficitur ex me? Et scripsi uobis hoc ipm:ne si uenissem ad uos,dolorẽ caperẽ ex his, ex qb⁹ oportebat me capere uolu ptatẽ.fiduciã hanc habẽs erga uos oẽs,ꝙ meũ gaudiũ oĩm uestrũ sit.Nã ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uo- bis,per multas lachrymas,nõ ut mœro- re afficeremini,sed ut cognosceretis chari tatem,quã habeo abundanti⁹ erga uos. Qꝫ si quis dolore affecit,non me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauẽ omneis uos.Sufficit istiusmodi homini increpa- tio hæc, quæ facta est à plurib⁹.adeo ut ediuerso magis cõdonare debeatis & cõ- solari: ne q̃ modo fiat,ut ĩmodico dolo- re absorbeatur huiusmodi.Quapropter obsecro uos,efficite ut ualeat in illũ chari tas.Nã & in hoc scripserã, ut cognoscerẽ ꝓbationẽ uestri, an ad oĩa obediẽtes si- tis.Cui uero cõdonatis aliqd,& ego con- dono.Nã & ego si qd cõdonaui,cui con- donaui,ꝓpter uos cõdonaui in cõspectũ Christi, ne occuparemur à satana. Non eĩm illi⁹cogitatiões ignoram⁹.Cæterũ cũ uenissem Troadẽ in euãgeliũ Christi,& ostiũ mihi esset apertũ ꝑ dñm,nõ habui relaxationẽ spũ meo , eo ꝙ nõ inuenissẽ Titũ fratrẽ meũ,sed dimissis illis, abij in Macedoniã.Deo aũt grã, q semp trium phat ꝑ nos in Christo , & odorẽ noticiæ suæ manifestat ꝑ nos in omni loco.Q m̃ Christi bona fragrãtia sum⁹deo,in his q salui fiunt,& in his qui pereũt, his quidẽ odor mortis ad mortem : illis uero odor uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus? Nõ eĩm sum⁹ut pleriqꝫ cauponantes uer bũ dei , sed uelut ex synceritate,sed uelut

II

K ex

ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομεν ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; Η ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστέ, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.

η Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίζεσθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. Ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται,

ἀλλ'

ex deo in cóſpectu dei, per Chriſtum loquimur. III Incipimꝰ rurſus noſipſos commendare. Num egemus ut nónulli, commendaticijs epiſtolis apud uos, aut à uobis commēdaticijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordibꝰ noſtris: quæ intelligitur & legitur ab omībꝰ hominibꝰ, dum declaratis, ꝙ eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, nó atramento, ſed ſpiritu dei uiuētis, nó in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autē huiuſmodi habemus per Chriſtum erga deum, non qđ idonei ſimus, ex nobiſipſis cogitare quicꝙ̃, tanꝙ̃ ex nobiſipſis: ſed oīs idoneitas noſtra ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Quod ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriā uultus eius, quæ aboletur. cur non potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio condemnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatū eſt in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim ſi quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaque cum habeamus huiuſmodi ſpem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intenderent filij Iſraël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur. Sed

ad

ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα ἐστίν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. Ημεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

δ Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μὴ δὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

ια Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμε-

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur. laboramus, at non destituimur. persecutionem patimur, at non in ea deserimur. deijcimur, at non perimus. semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

IIII

παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ
δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦ-
μα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐ-
πίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύο-
μεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγεί-
ρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ
ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάν-
τα δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ
τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ
εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦ-
μεν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος δια-
φθείρεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡ-
μέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλα-
φρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ᾽ ὑπερβολὴν, εἰς
ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργά-
ζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλε-
πόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ
βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπό-
μενα, αἰώνια.

ι β Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡ-
μῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδο-
μὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίη-
τον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν
τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ
γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμε-
θα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενά-
ζομεν βαρούμενοι, ἐπειδὴ οὐ θέλομεν ἐκ-
δύσασθαι, ἀλλ᾽ ἐπενδύσασθαι, ἵνα κατα-
ποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατερ-
γασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς, ὁ
καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύμα-
τος. θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδό-
τες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκ-
δημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ πε-
ριπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

ι γ Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκ-
δημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι
πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,
εἴτε

propter Ieſum, ut & uita Ieſu manifeſte-
tur in mortali carne noſtra. Itaque mors
quidem in nobis agit, uita uero in uobis.
Cæterũ cum habeamus eundem ſpiritũ
fidei, iuxta illud quod ſcriptum eſt: Cre-
didi, & ideo locutus ſum. & nos credim9,
quapropter & loquimur, ſcientes, qđ qui
ſuſcitauit dominũ Ieſum, nos quoq; per
Ieſum ſuſcitabit, & conſtituet uobiſcum.
Nam omnia propter uos, ut beneficium
quod exundauit, pluribus gratias agenti
bus, exuberet in gloriam dei. Propterea
non defatigamur, ſed q̃uis externus ho-
mo noſter corrumpitur, internus tamen
renouatur in dies ſingulos. Nam momen
tanea leuitas afflictionis noſtræ mire, ſu
pra modum æternũ pondus gloriæ pa-
rit nobis, dum non ſpectamus ea quæ
uidentur, ſed ea quæ nõ uidentur. Nam
quæ uidentur, temporaria ſunt: at quæ
non uidentur, æterna. Scimus enim, V
ꝗ ſi terrenũ noſtrum domicilium huius
tabernaculi deſtructum fuerit, ædifica-
tionem ex deo habemus, domiciliũ non
manufactum, æternum in cœlis. Nam in
hoc gemimus, domicilio noſtro quod ē
cœlo eſt, ſuperindui deſyderantes. Si ta-
men induti, non nudi reperiemur. Ete-
nim qui ſumus in hoc tabernaculo, ge-
mimus onerati: propterea quod noli-
mus exui, ſed ſuperindui, ut abſorbea-
tur mortalitas à uita. Porrò qui para-
uit nos in hoc ipſum, deus eſt: qui idem
dedit nobis arrabonem ſpiritus. Itaque
bono animo ſumus ſemper, & ſcimus,
quod cum domi ſumus in corpore, pere-
grinamur à deo. Per fidem enim ambu-
lamus non per ſpeciem. Confidimus au-
tem & probamus magis, peregre abeſ-
ſe à corpore, & præſentes adeſſe apud
deum. Quapropter contendimus, ſiue
domi

εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ὃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

15 ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι᾽ ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

13 συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corā tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorē illum domini, suademus hominib9, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterū nosipsos cōmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum9. Charitas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundum carnē, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierūt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autē ex deo, qui recōciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū reconciliationis: quandoquidē deus erat in Christo, mundum recōcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē recōciliationis. Itaq; noīe Christi legatione fungimur: tanq̃ deo uos obsecrāte per nos, rogamus ꝓ Christo, reconciliemini deo: eum em̄ qui non nouit peccatū, ꝓ nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iusticia dei ꝑ illū. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuū gratiam dei receperitis. Dicit em̄: In tpe accepto exaudiui te, & in

VI

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν
» καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτη
» ρίας. μηδὲ μίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκο
» πὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παν
» τὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑ-
» πομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν
» στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν
» ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν
» νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυ
» μίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν
» ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν
» δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύ-
νης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ
ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς
πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπι-
γινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ
ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατού-
μενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς
πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μη-
δὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

ι κ   Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κορίν-
θιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στε-
νοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς
σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμι-
σθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ
ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις.
τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ;
τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ
συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς με-
ρὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθε-
σις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ να-
ὸς θεοῦ ἐστὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός.
ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω,
καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί
μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν,
καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκα-
θάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑ-
μᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑ-
μεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέ-
γει κύριος παντοκράτωρ.

ι λ   Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγα
πητοὶ

in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tem-
pus acceptum, ecce nunc dies salutis. Ne
quam usquam demus offensionē, ne re-
prehendatur ministerium, sed in omni-
bus cōmendemus nosipsos ut dei mini-
stri, in tolerantia multa, in afflictionib9,
in necessitatibus, in anxietatibus, in pla-
gis, in carceribus, in seditionibus, in labo-
ribus, in uigilijs, in ieiunijs, in puritate, in
scientia, in animi lenitate, in benignitate,
in spiritu sancto, in charitate nō simula-
ta, in sermone ueritatis, in potentia dei,
per arma iusticiæ dextra ac sinistra, per
gloriam & ignominiam, per conuicia &
laudes, quasi impostores, & tamen uera-
ces. quasi ignoti, & tamē noti. quasi mo-
rientes, & ecce uiuimus. quasi correpti, &
non occisi. quasi dolentes, semper tamen
gaudentes. quasi pauperes, multos tamē
ditantes. ut nihil habētes, & tamē omnia
possidentes. Os nostrū apertū est erga
uos Corinthij. Cor nostrū dilatatū est.
Non estis angusti in nobis, sed angusti
estis in uisceribus uestris. Eandē autē re-
munerationē, ut filijs polliceor. Dilatemi
ni & uos, ne ducatis iugum cum incredu
lis. Quod eñ cōsortium iusticiæ cum in-
iusticia? aut quæ cōmunio luci cum tene-
bris? aut quæ cōcordia Christo cum Be-
lial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut
quid conuenit tēplo dei cum simulacris?
Nam uos templum estis dei uiuentis,
quēadmodū dixit deus: Inhabitabo in
illis, & inambulabo, & ero illorum deus:
& ipsi erunt mihi populus. Quapropter
exite de medio illorum, & separemini ab
illis: dicit dñs. & immundū ne tetigeritis,
& ego suscipiam uos, & ero uobis loco
patris, & uos eritis mihi uice filiorū ac fi-
liarum: dicit dominus omīpotēs. Has   VII
igitur promissiones cum habeam9 cha-
rissimi,

γαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παν-
τὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπι
τελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρή-
σατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐ-
φθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς
κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γὰρ, ὅτι ἐν ταῖς καρ
δίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.
κ πολλή μοι παῤῥησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή
μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ
παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ
πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν
εἰς μακεδονίαν, οὐδὲ μίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν
ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔ-
ξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρα-
καλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς
ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ
ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πα-
ρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλ-
λων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν
ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστέ
με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑ-
μᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ
μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ
ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν
χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπή-
θητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θε-
όν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ
κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν
ἀμεταμέλητον κατεργάζετε, ἡ δὲ τοῦ κό-
σμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ
γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι
ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπου-
δήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτη-
σιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ
ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστή-
σατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγμα-
τι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν
τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέν
τος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπου
δὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα

rissimi, mūdemꝰ nosipsos ab omī inqui-
namēto carnis ac spūs, perficiētes sancti-
moniā cū timore dei. Capaces estote no-
stri. neminē læsimus, neminē corrupimꝰ,
neminē fraudauimꝰ. Nō hoc ad cōdēna
tionē uestri dico. Siquidē iam ante dixi
uobis, ꝙ in cordibꝰ nostris estis ad com-
moriendū & cōuiuendū. Multa mihi fi-
ducia erga uos, multa mihi gloriatio de
uobis, impletus sum consolatione, uehe-
mēter exundo gaudio in omī afflictiōe
nostra. Etenī cū uenissemꝰ in Macedo-
niam, nullā habuit relaxationē caro no-
stra, sed in omībꝰ affligebamur. Foris pu
gnæ, intus terrores. Verū qui cōsolat' hu
miles, cōsolatꝰ est nos deus per aduentū
Titi. Nō solū aūt ꝑ aduētū illiꝰ, uerūetiā
per cōsolationē, quā ille accepit de uobis,
cū annunciaret nobis uestrū desyderiū,
uestrū fletum, uestrū ꝑ me studiū, adeo
ut magis gauisus fuerim. Nā etiāsi cōtri-
staui uos ꝑ epl'am, nō me pœnitet, ꝗuis
pœnituisset. Video nāq; ꝙ epistola illa,
tametsi ad tēpꝰ, cōtristauit uos. nunc gau
deo, nō ꝙ cōtristati fueritis, sed ꝙ contri-
stati sitis ad pœnitētiā. Nā cōtristati estis
scd'm deū, sic ut nulla in re detrimēto si-
tis affecti ꝑ nos. Nā q scd'm deū est do-
lor, is pœnitētiā ad salutē haud pœniten
dam parit: cōtra mundi dolor mortē ad-
fert. Ecce enī istuc ipm, qd' scd'm deū con
tristati fuistis, ꝗntā in uobis genuit sollici
tudinē, imò satisfactionē, imò indigna-
tionem, imò timorē, imò desyderiū, imò
uindictā. Siquidē ubiq; cōmēdastis uos-
ipsos, ꝙ puri sitis in eo negocio. Proinde
tametsi scripsi uobis, nō id feci eiꝰ causa
qui læserat, nec eius causa qui læsus fue-
rat, sed ob id, ut palàm fieret studium
uestrum pro nobis apud uos in conspe-
ctu dei. Idcirco consolationē accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ᾽ ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

κ α Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ᾽ ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι᾽ ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι.

ex cõsolatione uestri: quin uberius insuper gauisi fuimus ob gaudium Titi, qđ refocillatus sit spiritus illius ab omnibus uobis: quod si quid apud illum de uobis gloriatus sum, non fuerim pudefactus, sed ut omnia cum ueritate locuti sumus uobis, ita & gloriatio nostra, qua usus eram apud Titum, ueritas facta est. Et uiscera illius maiorẽ in modum erga uos affecta sunt, dum recolit omniũ uestrũ obedientiam, quẽadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo q̃ in omnibus cõfidam uobis. Certiores VIII autẽ uos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesijs Macedoniæ, quoniã per multam probationẽ afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum. Nam pro uiribus (testor) etiam supra uires prompti fuerunt, multa cum obtestatione rogantes nos, ut beneficium & societatẽ ministerij susciperemus in sanctos. ac nõ quatenus sperabamus, quinetiam semetipsos dedi derunt primũ dño, deinde & nobis per uoluntatẽ dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quẽadmodum ante cœpisset, ita & cõsummaret hanc quoq; erga uos beneficẽtiam. Imò quẽadmodum ubiq; abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis in nobis est charitate, facite ut in hac quoq; beneficentia abundetis. Nõ scd'm imperium loquor sed per sollicitudinem, erga alios etiã uestræ dilectionis synceritatẽ approbans. Nostis eñ bñficẽtiã dñi nostri Iesu Christi, q̃ ꝓpter uos pauper factus sit, cũ esset diues, ut uos illi⁹ paupertate ditesceretis. Et cõsiliũ in hoc do, nam hoc uobis cõducit: qui quidem nõ solum facere, uerũetiã uelle iam cœpistis anno superiore.

πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε,
ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕ-
τως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ
ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις
εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ
ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ᾽ ἐξ
ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν πε-
ρίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ
ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέ-
ρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγρα-
πται. ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ
ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ,
τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν
ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν
ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐ-
θαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψα-
μεν δὲ μετ᾽ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλη-
σιῶν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς
ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν
τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ᾽ ἡμῶν,
πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυ-
μίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς
μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ δια-
κονουμένῃ ὑφ᾽ ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ,
οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώ-
πιον ἀνθρώπων. Συνεπέμψαμεν δὲ αὐ-
τοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσα-
μεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄν-
τα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πε-
ποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ
τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συ-
νεργός, εἴ τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι
ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδει-
ξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσε-
ως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς
πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγί-
ους περισσόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ
τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυ-
χῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται

ἀπὸ

superiorẽ. Nunc autẽ & illud qđ facere
cœpistis, perficite: ut queadmodũ uolun
tas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo
quod potestis. Etẽ si prius adsit animi
prõptitudo, ea iuxta quicquid illud est,
qđ possidet aliquis, accepta est, nõ iuxta
id qđ nõ possidet. Nõ eñ, ut alijs relaxa
tio sit, uobis aũt angustia, sed ut ex æqua
bilitate in præsenti tempore uestra copia
illorũ succurrat inopiæ: & illorum copia
uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabili-
tas, queadmodũ scriptũ est: Qui multũ
habebat, huic nihil superfuit: & qui pau-
lum habebat, is nihilo min⁹ habuit. Gra
tia aũt deo, qui dedit eandẽ sollicitudinẽ
ꝓ uobis in corde Titi, qui exhortationẽ
acceperit, quin potius cum esset diligen-
tior, suapte sponte ad uos uenerit. Misi-
mus autẽ unà cũ illo fratrẽ eum, cui⁹ laus
est in euãgelio ꝑ oẽs ecclesias: nec id solũ,
uerũetiã delectus est ab ecclesijs, comes
peregrinationis nostræ, cũ hac bñficẽtia
quæ administrat̃ à nobis ad eiusdẽ dñi
gloriã, & animi uestri prõptitudinẽ. decli
nantes hoc, ne qs nos carpat in hac exu-
berantia, q̃ administrat̃ à nobis, ꝓcuran
tes honesta, nõ tm̃ corã dño, sed etiã corã
hoib⁹. Misim⁹ autẽ unà cũ illis fratrẽ no
strũ, quẽ ꝓbaueram⁹ in multis sæpenu-
mero diligentẽ, nũc aũt mł̃to diligẽtiorẽ,
ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, si-
ue Titi noie, q socius me⁹ est, & erga uos
adiutor, siue aliorũ, q frẽs nostri sunt, &
legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde
documẽtũ charitatis uestræ, & nostræ de
uobis gloriatiõis, in eos demõstretis etiã
in cõspectu ecclesiarũ. Nã de submini- IX
stratione qdẽ q̃ fiat in sc̃tos, superuacuũ
est mihi scribere uobis. Noui eñ prõpti-
tudinẽ animi uestri, quã de uobis iacto
apud Macedones. qm̃ Achaia parata est

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγῆσαι, καὶ πληθῦναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξῆσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς

ab anno ſuperiore, & ueſtrũ exemplum prouocauit complures. Miſi tamen hos fratres, ne gloria noſtra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte. ut quẽadmodũ dicebam, parati ſitis: ne q̃ pacto fiat, ut ſi mecum uenerint Macedones & offenderint uos imparatos, nos pudore ſuffundamur, ut ne dicã uos, in hoc argumẽto gloriationis. Proinde neceſſariũ arbitratus ſum, adhortari fratres, ut prius accederẽt ad uos, & præpararẽt iã an̄ promiſſam bonã collationẽ ueſtrã, ut ea ſit in promptu, ſic tanq̃ bona collatio, & nõ tanq̃ fraudatio. Illud autẽ dico: Qui ſeminat parciter, parciter & meſſurus eſt: & qui ſeminat in benignis collationibus, in benignis collationibus & meſſurus eſt: unuſquiſq; ſcd'm ꝓpoſitũ cordis, nõ ex moleſtia aut ex neceſſitate. Nã hilarẽ datorẽ diligit deus. Potẽs eſt aũt deus efficere, ut totũ bñficiũ in uos exuberet: ut in omĩbus oẽm ſufficiẽtiã habẽtes, exuberetis in omĩe opus bonũ, quẽadmodũ ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus, iuſticia eius manet in ſæculũ. Porrò q ſuppeditat ſemẽ ſeminanti, is & panẽ in cibum ſuppeditet, & multiplicet ſementẽ ueſtrã, & augeat prouẽtus iuſticiæ ueſtræ, ut in omĩbus locupletemini, in oẽm ſimplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agant deo. Nã functio huius miniſterij nõ ſolũ ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, uerũetiã exuberat in hoc, qđ per multos agantur gratiæ deo, qui per ꝓbationẽ miniſterij huius, glorificant deũ ſuꝑ obediẽtia con ſenſus ueſtri in euãgelium Chriſti, & de ſimplicitate cõmunicationis in ipos, & in omneis, & in illorum oratione ꝓ uobis, qui deſyderant uos propter eminentem gratiã dei in uobis. Gratia autẽ deo, ſuꝑ inenarrabili ſuo munere.

Cæterum

ι γ

Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησί, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι᾽ ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ,

οὐκ

X

Cæterũ ipſe ego Paulus obſecro uos per lenitatẽ & manſuetudinẽ Chriſti, qui iuxta faciem quidem humilis ſum inter uos, abſens tamen audax ſum erga uos. Rogo aũt uos, ne præſens audeam ea fiducia, qua exiſtimor audax fuiſſe in q̃ſdam, qui putant nos ueluti ſcd'm carnẽ ambulare: nam in carne ambulantes, nõ ſcd'm carnẽ militamus. Siquidem arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia deo, ad demolitionẽ munitionũ, quibus cõſilia demolimur, & omnẽ celſitudinem quæ extollit̃ aduerſus cognitionem dei, & captiuam ducimus omnẽ cogitationẽ ad obediendum Chriſto, & in promptu habem⁹ uindictam aduerſus omnẽ inobedientiã, cũ impleta fuerit ueſtra obediẽtia. Quæ in cõſpectu ſunt, uidetis? Si quis de ſeipſo cõfidit, qđ Chriſti ſit, illud rurſum perpẽdat ex ſeipſo: ꝙ quẽadmodum ipſe Chriſti eſt, ita & nos Chriſti ſum⁹. Nam ſi & ampli⁹ quippiã glorier de poteſtate noſtra, quam dedit dñs nobis in ædificationẽ, & non in deſtructionẽ ueſtri, nõ pudefiam, ne uideat ceu perterrefacere uos ꝑ epiſtolas. Nam epiſtolæ quidẽ, inquit, graues ſunt & robuſtæ, at præſentia corporis infirma, & ſermo contẽptus. Hoc reputet, qui iſtiuſmodi eſt, ꝙ q̃les ſum⁹ ſermone ꝑ epiſtolas cũ abſum⁹, tales ſum⁹ & cũ adſum⁹, facto. Nõ eñ ſuſtinem⁹ inſerere, aut conferre noſipſos cũ qbuſdã, q ſeipſos cõmẽdant. Sed iſti nõ intelligũt, qđ ipſi inter ſeſe ſeipſos metiunt̃, & cõparãt ſemet ſibi. At nos nõ in immẽſum gloriabimur, ueꝝ iuxta mẽſurã regulæ, q̃ partit⁹ eſt nobis de⁹, mẽſura pertingẽdi etiã uſq; uos. Non eñ q̃ſi nõ pertingam⁹ uſq; ad uos, extẽdim⁹ noſipſos ſupra modũ. Nã uſq; ad uos q̃q; ꝑuenim⁹ in euãgelio Chriſti,

non

οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρί-
οις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης
τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆ-
ναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσεί-
αν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσα-
σθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοι-
μα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυ-
ρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν
ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ᾽ ὃν ὁ κύριος
συνίστησιν.

κδ Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφρο-
σύνῃ. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑ-
μᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ
ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χρι-
στῷ. φοβοῦμαι δὲ, μήπως ὡς ὁ ὄφις εὔαν ἐξη-
πάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθα-
ρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος
τῆς εἰς τὸν χριστόν.

κε Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον ἰησοῦν
κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτε-
ρον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλι-
ον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε.
Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ
λίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λό-
γῳ, ἀλλ᾽ οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ᾽ ἐν παντὶ φανε-
ρωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Η ἁμαρτίαν
ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆ-
τε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελι-
σάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λα-
βὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν.
καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κα-
τενάρκησα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προ-
σανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ
μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐ-
μαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. Ἔστιν ἀλήθεια
χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ
φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς
ἀχαΐας. διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ
θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκ-
κόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορ-
μήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς
καὶ

nõ in immẽsum gloriantes super alienis
laborib⁹, sperãtes futurũ: ut subolescẽte
fide uestra in uobis, magnificemur iuxta
regulam nostrã in exuberantiam: ut ijs
quoq; regionibus, quæ ultra uos sunt,
euangelizem, non per alienã regulam ut
de his quæ parata sunt, gloriemur: sed
qui gloriat̃, in dño glorieť. Non eñ qui
seipsum cõmendat, ille ꝓbatus est, sed is
quẽ dñs cõmendat. Vtinã tolerassetis XI
me paulisper in insipientia mea. imò &
suffertis me. nã zelotypus sum erga uos,
dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut
uirginẽ castam exhiberetis Christo: sed
metuo, ne qua fiat, ut queãdmodum ser-
pens Euã decepit uersutia sua, ita corrũ-
pantur sensus uestri à simplicitate, quæ
erat erga Christũ. Nã si is, qui uenit, aliũ
Iesum prædicat, quẽ nõ p̃dicauim⁹, aut si
spm̃ aliũ accipitis, quẽ non accepistis, aut
euãgeliũ aliud qđ nõ accepistis, recte su-
stinuissetis. Arbitror eñ me nihilo infe-
riorẽ fuisse eximijs apostolis. Cæterũ li-
cet imperitus sim sermone, nõ tñ sciẽtia.
Verũ ubiq; manifesti fuim⁹ in oib⁹ erga
uos. Nũ illud peccaui, ꝙ meipsum humi
liarim, ut uos exaltaremini? qđ gratuito
euãgeliũ dei p̃dicauerim uobis? Cæteras
ecclesias dep̃dat⁹ sum, accepto ab illis sti
pẽdio, q̃ uobis inseruirẽ. Et cũ apud uos
essem, & egerem, nõ onerosus fui cuiꝙ.
Nã qđ mihi deerat, suppleuerũt fratres,
q uenerant à Macedonia: & in om̃ib⁹ sic
me seruabã, ne cui essem onerosus, atq;
ita seruabo. Est ueritas Christi in me, ꝙ
hæc gloriatio nõ interrũpeť cõtra me in
regionibus Achaiæ. Quapropter? an ꝙ
non diligam uos? Deus nouit. Verũ qđ
facio, idem & faciam, ut amputẽ occasio-
nem ijs, qui cupiunt occasionem: ut in eo
de quo gloriant̃, reperiant̃: queãdmodũ
&

καὶ ἡμεῖς.

κε Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ᾽ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει; εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν, ἐν ᾧ δ᾽ ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ᾽ ἡμέραν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;

τίς

& nos. Siquidē istiusmodi pseudapostoli, operarij dolosi sunt, sumpta persona apostolorū Christi: atque haud mirum, quandoquidē ipse satanas transfigurat̃ in angelū lucis. Nō magnū est igit̃, si & ministri illius, personā in se transferunt, quasi sint ministri iusticiæ, quorum finis erit iuxta opera eorū. Iterū dico, ne quis me putet insipiētem esse, alioquin & iam ut insipientem accipite me, ut paululum quiddā & ego glorier. Qđ dico, nō dico scd'm dñm, sed uelut per insipientiam, in hoc argumēto gloriationis. Quādoquidem multi gloriant̃ scd'm carnē, & ego gloriabor. Libenter em̄ suffertis insipientes, cū sitis sapientes. Suffertis em̄, si quis uos in seruitutem adigit, si quis exedit, si quis accipit, si quis attollit sese, si quis uos in faciē cædit, iuxta cōtumeliam loquor. Perinde quasi nos infirmi fuerimus, imò in quocūq; audet aliquis (per insipientiā loquor) audeo & ego. Hebræi sunt, sum & ego. Israëlitæ sunt, sum & ego. Semen Abrahæ sunt, sum & ego. Ministri Christi sunt (delirans loquor) excellētius sum ego, in laborib⁹ copiosius, in uerberibus supra modū, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæsus fui. semel fui lapidatus. ter naufragium feci. noctem ac diem in profundo egi, in itinerib⁹ sæpe, in periculis fluminū, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres, in labore & molestia, in uigilijs sæpe, in fame & siti, in ieiunijs sæpe, in frigore & nuditate, p̄ter ea q̄ extrinsec⁹ accidūt, incūbēs mihi q̄tidiana cura oīm ecclesiarum. Quis infirmat̃, & ego nō infirmor?

L Quis

τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δὲ, μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ᾽ ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ᾽ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ. ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ᾽ ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων,

εἰ καὶ

Quis offendit, & ego nō uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

XII

Deus & pater dñi nostri Iesu Christi, qui est laudandus in sæcula, nouit, q nō mētiar. In Damasci ciuitate gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorū urbe, cupiēs me cōprehēdere, ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugiq; man⁹ ei⁹. Gloriari sanè nō expedit mihi, ueniā em̄ ad uisiones & reuelationes dñi. Noui hominē in Christo añ annos quatuordecim: an in corpore, nescio, an extra corp⁹, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertiū usque cœlū. & scio huiusmodi hominē: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homie gloriabor, de meipso uero nō gloriabor, nisi sup infirmitatib⁹ meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero insipiens, ueritatē em̄ dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id qd' uidet esse me, aut qd' audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modū efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnē, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modum efferrer. Super hoc ter dñm rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus mea per infirmitatē perficit'. Libētissime igit' gloriabor potius sup infirmitatib⁹ meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quāobrem placeo mihi in infirmitatib⁹, in cōtumelijs, in necessitatib⁹, in persecutionibus, in anxietatib⁹ p Christo. Cū em̄ infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiēs gloriādo. Vos me coëgistis, nā ego debuerā à uobis cōmēdari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis,

tametsi

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀπο-
στόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπο-
μονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμε-
σι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
ἐκκλησίας; εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατε-
νάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικί-
αν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν
πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ
γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφεί-
λει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ'
οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπα-
νήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυ-
χῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγα-
πῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κα-
τεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος,
δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα
πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
παρεκάλεσα τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν
ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τί-
τος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατή-
σαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖ-
τε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατενώπιον
τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀ-
γαπητοὶ ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦ-
μαι γάρ, μήπως ἐλθών, οὐχ οἵους θέλω
εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλε-
τε, μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, κα-
ταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκατα-
στασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ
ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάν-
των ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀ-
σελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

ιγ Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ
στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθή-
σεται πᾶν ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω,
ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γρά-
φω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς
πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσο-
μαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λα-
λοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ,
ἀλλὰ

tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli
peracta fuerūt inter uos cū omī patiētia,
& signis & prodigijs, & potētibus factis.
Nam qd est in q̄ fuistis inferiores cæteris
ecclesijs? nisi q̄ ipse ego nō fuerim uobis
onerosus? Cōdonate mihi hanc iniuriā.
Ecce tertio ꝑpensus animo sum, ut ueniā
ad uos, nec ero uobis onerosus. Non em̄
quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non em̄
debēt filij parētib⁹ recōdere, sed filijs pa-
rentes. Ego uero libētissime impēdam, &
expēdar ꝓ animab⁹ uestris: licet uberius
uos diligēs, minus diligar. Sed esto, ipse
nō grauaui uos: uerū cū essem astut⁹, do-
lo uos cepi. Num ꝑ quenq̄ eorū q̄s misi
ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, &
unà cū illo misi fratrē. Num qd à uobis
extorsit Titus? An nō eodē spū ambula-
uimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum
arbitramini, q̄ nos uobis excusemus? In
conspectu dei, in Christo loquimur, sed
omīa charissimi pro uestri ædificatione.
Nam metuo ne qua fiat, ut si uenero, nō
quales uelim reperiā uos, & ego reperiar
uobis qualē nolitis, ne q̄ modo sint con-
tentiones, æmulationes, iræ, concertatio-
nes, obtrectationes, susurri, tumores, se-
ditiones. Ne iterū ubi uenero humiliet
me deus me⁹ apud uos, & lugeā multos
eorꝫ qui ante peccauerint, & nō pœnitue
rint super immundicia & libidine, & im-
pudicicia quam patrarunt.

XIII Hic ter-
tius erit aduentus meus ad uos: In ore
duorum testium aut trium constituetur
omne uerbum. Prædixi & prædico, ut
præsens cum essem iterum, ita & absens
nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, &
reliquis omnib⁹: quod si uenero denuo,
non parcam. Quandoquidem experi-
mentum quæritis, in me loquentis Chri-
sti, qui erga uos non est infirmus,

ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη
ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ
γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμε-
θα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς.
ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς
δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς,
ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μή τι ἀ-
δόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι
ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς
τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν.
οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ᾽ ἵνα ὑ-
μεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι
ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας,
ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν
ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦ-
το δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτι-
σιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ
παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν
ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκο-
δομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. Λοιπὸν ἀ-
δελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακα-
λεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ
θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ᾽ ὑμῶν.
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι.
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. Ἡ χά-
ρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ
θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος,
μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ
τίτου καὶ λουκᾶ.

sed potēs est in uobis.nā ꝗ̄uis crucifixus
fuit ex infirmitate,uiuit tñ ex uirtute dei.
Siquidē & nos infirmi sumus in illo, sed
uiuem⁹ cum illo ex uirtute dei erga uos.
Vosipsos tentate,num sitis in fide. Vos-
ipsos ꝓbate. An nō cognoscitis uosmet-
ipsos,ꝙ Iesus Christus in uobis est? Nisi
sicubi reprobi estis. At spero uos cogni-
turos,ꝙ nos nō sim⁹ reprobi. Opto aūt
apud deū, ne quid mali faciatis,nō quo
nos ꝓbati appaream⁹,sed ut uos,qđ ho-
nestum est,faciatis:nos ṽo ueluti repro-
bi simus. Nō em̄ possum⁹ quicꝗ̄ aduer-
sus ueritatē,sed pro ueritate. Gaudemus
em̄,cū nos infirmi fuerim⁹: uos autē ua-
lidi fueritis. Hoc autē insuper optamus,
uestrā integritatē. Propterea hæc absens
scribo,ne cum præsens fuero,rigidus sim
iuxta potestatē,quam dedit mihi domi-
nus in extructionē,& non in destructio-
nem. Quod superest fratres,ualete,inte-
gri estote,consolationem habete,unani-
mes sitis,in pace agite, & deus charitatis
ac pacis erit uobiscum. Salutate uos mu-
tuo sancto osculo. Salutant uos sancti
omnes. Gratia domini Iesu Christi, &
charitas dei, & cōmunicatio spiritus san-
cti sit cum omnibus uobis. Amen.

Ad Corinthios secunda.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ
per Titum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παρά τινων, ὥστε περιτέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς, ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῇ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι τῆς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτομήν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGUMENTUM PER ERASMUM ROTERODAMUM.

Galatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi. Unde iuxta diuum Hieronymum, originis ingenium ingenij tarditate referebant. Quandoquidem & Hilarius Gallus ipse in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium suum attemperans, acerbius illos castigat, quàm ullos in cæteris epistolis: & reprehendit magis quàm docet: ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam non agit, ut à legis Mosaicæ seruitute inuitet ad euangelij gratiam. Quod idem agit in epistola ad Rhomanos, nam utrisq; idem error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaismum inducti, postea resipuerũt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaismum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatæ Christum amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismũ relapsi, leuitatis atq; stulticiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli autoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui sibi non constaret, nunc legis utens ceremonijs, susceptis uotis, rasoq; capite, & circumciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent, quiq; dominum Iesum uidissent: cum Paulus nec uidisset Christum, & disci-

pulorum duntaxat discipulus esset, non Christi. Proinde Paulus uehemēti & acri oratione (neque enim est ulla epistola concitatior) salubricꝙ austeritate, & clementi sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo deo iam immortali cœlitus accepisset: atqꝫ hoc autore fretum, in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, priusquam cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neque quicquam tamē ab illis adiutum esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymam reuersus unà cum Barnaba ac Tito, cum primarijs apostolis contulit euangelium suum: nō quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed ut eorū comprobatione, quorū summa erat apud omnes autoritas, magis confirmarentur cæteri: sed ita contulisse cum Petro, ut ab illo nihil accesserit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo nō fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cōmunibus uescentem (ubi se metu superuenientium Iudæorum, è conuiuio subduceret) palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicam, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruitutem, in euangelio libertatem: Dementiæ uero esse, gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, secundo, tertio, quarto. Deinde grauiter interminatus eis, ne circumcisione recepta, turpiter se dedant in seruitutem legis: ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente, præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam, ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs, qui nos fidem edocuerunt: Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia. cum ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines sunt, qui hodie nouos cultus, & prodigiose insignes reperiunt, ut dicatur: hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut apparet, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit, cum in alijs soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso: Græcorum inscriptiones, è Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμᾶς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ

ἐγὼ

EPISTOLA PAVLI
AD GALATAS.

PAulus apostolus, nõ ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac deum patrẽ, qui suscitauit illum ex mortuis, quique mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti sæculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui gloria in sæcula sæculorũ, Amẽ. Miror, q̄ à Christo, qui uocauit uos ꝑ gratiã, adeo cito transferamini in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi quod quidam sunt, qui turbant uos, & uolunt inuertere euangelium Christi. Verum etiamsi nos, aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euangelium, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: si quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepistis, anathema sit. Nunc enim utrum homines suadeo, an deum? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus haud quaquam essem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem. Neque enim

ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτὲ ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα, μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ταῖς ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἥν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ τίτον, ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν

ego ab homine accepi illud, neqꝫ didici, ſed per reuelationẽ Ieſu Chriſti. Audiſtis enim meam cõuerſationẽ quondam in Iudaiſmo, quod ſupra modum perſequebar eccleſiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos æquales in genere meo, cum uehementer eſſem ſtudioſus à maioribus meis traditorum inſtitutorum. Aſt ubi deo, qui ſegregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam ſuam in hoc, ut reuelaret filiũ ſuũ per me, uiſum eſt, ut prædicarẽ ipſum inter gentes, continuo, nõ contuli cum carne & ſanguine, neqꝫ rediĳ Hieroſolymã, ad eos qui ante me fuerãt apoſtoli: ſed abĳ in Arabiam, ac denuo reuerſus ſum Damaſcum. Deinde poſt annos treis rediĳ Hieroſolymam, ut uiderem Petrũ, & manſi apud illum dies quindecim. Alium autem ex apoſtolis nõ uidi quencꝫ, niſi Iacobum fratrẽ domini. Porrò quæ ſcribo uobis, ecce corã deo, nõ mentior. Deinde ueni in regiones *Syriæ* Ciliciæqꝫ. Eram autẽ ignotus iuxta faciẽ, eccleſĳs Iudææ, quæ erant in Chriſto. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui perſequebat' nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat. & glorificabant in me deum.

II Deinde poſt annos quatuordecim rurſum aſcendi Hieroſolymam unà cum Barnaba, aſſumpto ſimul & Tito. Aſcendi autem iuxta reuelationem, & cõtuli cum illis euangelium, quod prædico inter gentes, ſed priuatim cum ĳs qui erant in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurriſſem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet Græcus, compulſus fuit circumcidi, propter obiter ingreſſos falſos fratres, qui ſubintroierant ad explorandũ libertatem

τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται, οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, ἰάκωβος καὶ κηφᾶς καὶ ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθεν πέτρος εἰς ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ ἰουδαῖοι, ὥς τε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἄρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος

libertatē noſtrā,quā habemꝰ in Chriſto Ieſu,ꝗ nos in ſeruitutē adigerēt. Quibus ne ad tēpꝰ quidē ceſſimꝰ ꝑ ſubiectionē,ut ueritas euangelij permaneret apud uos. Ab ijs autem, qui uidebant aliquid eſſe (quales aliqñ fuerint, nihil mea refert. Perſonā hoīs deus nō accipit) Nā mihi qui uidebant eſſe in pretio,nihil contulerunt. Imò cōtra,cū uidiſſent,mihi concreditū fuiſſe euāgeliū præputij,quēadmodum Petro circūciſionis (Nā qui efficax fuit in Petro ad apoſtolatū circūciſionis, efficax fuit & in me erga gētes)cumq; cognouiſſent gratiā mihi datam Iacobꝰ & Cephas & Ioānes,qui uidebant eſſe columnæ,dextras dederūt mihi ac Barnabæ ſocietatis, ut nos in gētes,ipſi uero in circūciſionē apoſtolatu fungeremur, tantum ut pauperū memores eſſemus.in ꝗ & diligēs fui,ut hoc ipſum facerē. Cū aūt ueniſſet Petrus Antiochiā,palàm illi reſtiti,eo ꝙ reprehēſus eſſet. Nā anteq; ueniſſent quidā à Iacobo,unà cū gētibꝰ ſumebat cibū. cū autē ueniſſent, ſubduxit ac ſeparauit ſe ab illis, metuēs eos ꝗ erāt ex circūciſione, ac ſimulabant unà cū illo cæteri quoq; Iudæi,adeo ut Barnabas ſimul abduceret in illoꝝ ſimulationē.uerū ubi uidiſſē,ꝙ nō recto pede incederēt ad ueritatē euāgelij,dixi Petro corā oībꝰ: Si tu,cū ſis Iudæus,gentiliter uiuis,ac nō iudaice,cur gentes cogis iudaiſſare? Nos natura Iudæi,& nō ex gētibꝰ peccatores: qm̄ ſcimꝰ nō iuſtificari hominē ex operibus legis,niſi per fidē Ieſu Chriſti & nos in Chriſtū Ieſum credidimꝰ,ut iuſtificaremur ex fide Chriſti, & nō ex operibus legis,ꝓpterea ꝙ nō iuſtificabit ex operibus legis oīs caro. ꝙ ſi dum quærimꝰ iuſtificari per Chriſtū, reperimur & ipſi peccatores, num ergo Chriſtus peccati miniſter

διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυ-
σα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην
ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νό-
μῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. χριστῷ συνε-
σταύρωμαι. ζῶ δὲ, οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ
χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ
παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθε-
τῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δι-
καιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβά-
σκηνε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κα-
τ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν
ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μα-
θεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦ-
μα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως
ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν
σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ,
εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ
πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν,
ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; κα-
θὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογί-
σθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα,
ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ.
προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ
τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ ἀβρα-
άμ. ὅτι εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ
ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ
πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου
εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γὰρ,
ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶ-
σι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νό-
μου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ
οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον.
ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νό-
μος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐ-
τὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡ-
μᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου,
γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγρα-
πται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμά-
μενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ
ἀβραὰμ

minister est? Absit. Nam si quæ destruxi
ea rursum ædifico, trāsgressorē meipsum
constituo. Ego em̄ per legē legi mortuus
fui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo cru
cifixus sum. Viuo tn̄, nō iam ego, sed ui-
uit in me Christus. Vitā autē, quā nunc
uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui
dilexit me, & tradidit semetipsum ꝓ me.
Nō aspernor gratiā dei. Nam si per legē
est iusticia, igit̃ Christus frustra mortu⁹
est. O stulti Galatæ, quis uos fascina-
uit, ut nō crederetis ueritati? Quib⁹ præ
oculis Iesus Christus ante fuit depictus,
inter uos crucifixus? Hoc solū cupio di-
scere à uobis, utrū ex operibus legis spm̄
accepistis, an ex prædicatiōe fidei? Adeo
stulti estis? cū spū cœperitis, nunc carne
consummamini? Tam multa passi estis
frustra, si tn̄ & frustra. Qui igit̃ submini-
strat uobis spm̄, & operat̃ uirtutes in uo
bis, utrū ex operib⁹ legis, an ex prædica-
tione fidei id facit? Queadmodū Abra-
ham credidit deo, & imputatū est illi ad
iusticiā. Scitis igitur, ꝙ qui ex fide sunt, ij
sint filij Abrahæ. Præuidens autē scriptu
ra, ꝙ ex fide iustificet gentes deus, prius
rem lætam nunciauit Abrahæ: Bn̄dicen-
tur, inquiēs, in te oēs gentes. Itaq; qui ex
fide sunt, bn̄dicunt̃ cū fideli Abraham.
Nam quotqt ex operib⁹ legis sunt, exe-
crationi sunt obnoxij. Scriptū est enim:
Execrabilis omnis, qui non manserit in
om̄ibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut
faciat ea. Q; autē in lege nullus iustificet̃
apud deum, palàm est. Siquidem iustus
ex fide uiuet, lex autē non est ex fide: sed
qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Chri-
stus nos redemit ab execratione legis,
dum pro uobis factus est execratio. Scri-
ptum est enim: Execrabilis omnis, qui
pendet in ligno, ut in gentes benedictio
Abrahæ

III

ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἐφ᾽ ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστὸν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκ ἔτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι᾽ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ, καὶ κατ᾽ ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δὲ, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ

οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Chriſtum Ieſum,ut ꝓmiſſionē ſpiritus acciperemus per fidē. Fratres,ſcd'm hominē dico:Hominis licet teſtamentũ, tñ ſi ſit cõprobatũ,nemo reijcit,aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminib⁹, tanꝗ de multis, ſed tanꝗ de uno, & in ſemine tuo, qui eſt Chriſtus. Hoc autē dico, teſtamentũ ante cõprobatũ à deo erga Chriſtũ, lex quæ poſt annos quadringētos & triginta cœpit,nõ facit irritũ,ut abroget ꝓmiſſionem. Nam ſi ex lege eſt hæreditas,nõ iam eſt ex ꝓmiſſione. Atqui Abrahæ ꝑ ꝓmiſſionē donauit deus. Quid igit' lex? Propter tranſgreſſiones addita fuit, donec ueniret ſemē,cui ꝓmiſſum fuerat,ordinata per angelos in manu interceſſoris. Interceſſor autē unius nõ eſt, at deus unus eſt. Lex igit' num eſt aduerſus promiſſiones dei? Abſit. Etem̃ ſi data fuiſſet lex,quæ poſſit uiuificare, uere ex lege eſſet iuſticia. Sed cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccatum, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Cæterũ anteꝗ ueniſſet fides, ſub lege cuſtodiebamur,cõcluſi in eam fidem,quæ erat reuelanda. Itaque lex pædagogus noſter fuit ad Chriſtũ,ut ex fide iuſtificaremur. At poſtꝗ uenit fides,nõ amplius ſub pædagogo ſumus. Omnes em̃ filij dei eſtis,eo qđ credidiſtis Chriſto Ieſu. Nam quicunq; baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Non eſt Iudæus,neq; Græcus. Non eſt ſeruus neque liber. Non eſt maſculus ac fœmina. Omnes enim uos unus eſtis in Chriſto Ieſu. Q. ſi uos eſtis Chriſti,igitur Abrahæ ſemē eſtis, & iuxta promiſſionem hæredes.

IIII

Dico autē,ꝗdiu hæres puer eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus &

actoribus

οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός.
οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοι-
χεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ
ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν
ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναι-
κός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ
νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπο-
λάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ
θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδί-
ας ἡμῶν, κρᾶζον ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ
ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κλη-
ρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν
οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύ-
σει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον
δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε
πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα,
οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέ-
ρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιρούς,
καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰ-
κῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ,
ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν.
οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δέ, ὅτι δι' ἀσθέ-
νειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ
πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν
τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξε-
πτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ
με, ὡς χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακα-
ρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυ-
νατόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες
ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα,
ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς,
ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς
ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάν-
τοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς
ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις
οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ πα-
ρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φω-
νήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ
μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νό-
μον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γάρ, ὅτι ἀβρα-
ὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης,
καὶ

actorib⁹ est usq; ad tẽpus, qđ pater præ-
scripserit. Sic & nos, cũ essem⁹ pueri, sub
elemẽtis mũdi eramus, in seruitutẽ ada-
cti. At ubi uenit plenitudo tẽporis, emi-
sit deus filiũ suũ, factũ ex muliere, factũ
legi obnoxium: ut eos qui legi erant ob-
noxij, redimeret: ut adoptione ius filiorũ
acciperemus. Q̃m autem estis filij, emisit
deus spiritum filij sui in corda nostra, cla
mantem abba, pater. Itaque iam non es
seruus, sed filius. qđ si filius, & hæres dei
per Christũ. Sed tum quidẽ cũ ignorare
tis deũ, seruiebatis ijs, qui natura nõ sunt
dij. At nunc posteaq̃ cognouistis deũ,
quin poti⁹ cogniti estis à deo, quõ cõuer
timini denuo ad infirma & egena elemẽ
ta, quib⁹ iterũ ab integro seruire uultis?
Dies obseruatis, & mẽses, & tempora, &
annos. Metuo de uobis, ne frustra labo-
rauerim erga uos. Estote, ut ego sum:
q̃nquidẽ & ego sum, ut uos: fratres, rogo
uos. Nihil me læsistis. Nostis, q̃ per infir
mitatem carnis euangelizauerim uobis
prius: & experimentũ mei, qđ erat in car
ne, nõ estis aspernati, neq; respuistis, sed
me uelut angelum dei suscepistis, uelut
Christũ Iesum. Quæ est igit̃ beatitudo
uestra? Testimoniũ eñ reddo uobis, qđ
si fieri potuisset, oculos uestros effossos
dedissetis mihi. Igit̃ inimicus fact⁹ sum
uobis, uera loquẽdo uobis? Ambiũt uos
non bene, imò excludere uos uolunt, ut
ipsos æmulemini. Bonũ aũt est æmulari
in re bona semp, & nõ solum cũ præsens
sum apud uos. Filioli mei, q̃s iterũ partu
rio, donec formet̃ Christ⁹ in uobis. Vel-
lem autẽ adesse apud uos nũc, & mutare
uocẽ meã, q̃m inopiam patior in uobis.
Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legẽ
ipsam nõ auditis? Scriptũ ẽ eñ, q̃ Abra
ham duos filios habebat, unũ ex ancilla,
&

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐκ τῆς
παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς
ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν
ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆ-
και, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν
γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ
ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν
ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐ-
τῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρα ἐστίν,
ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται
γάρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον
καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ
τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν
ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγ-
γελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ᾽ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ
σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕ-
τως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβα
λε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ
μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ
τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν
παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐ-
λευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στή-
κετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχε-
σθε. ἴδε ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν
περιτέμνησθε, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.
μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ πε-
ριτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν
νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χρι-
στοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος
ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως
ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ
χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε
ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι᾽ ἀγάπης ἐνεργου-
μένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε,
τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ
τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ
φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυ-
ρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσ-
σων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ
δὲ ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι
διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον
τοῦ

& unū ex libera. Verū is q ex ancilla na-
tus ē, ſcđm carnē nat⁹ eſt: q vo ex libera,
p repromiſſionē, q̄ per allegoriā dicunt.
Nā hæc ſunt duo teſtamēta, unū quidē
à mōte Sina, in ſeruitutē generās, qui eſt
Agar. nā Agar, Sina mōs eſt in Arabia,
cōfinis eſt aūt ei, q̄ nūc uocat Hieruſalē:
ſeruit aūt cū filijs ſuis. At q̄ ſurſum ē Hie
ruſalē, libera eſt, q̄ eſt mater oīm noſtrū.
Scriptū eſt em̄: Lætare ſterilis, q̄ non pa-
ris, erumpe & clama q̄ non parturis: qm̄
multi liberi deſertæ, magis q̄ ei⁹ q̄ habet
uirū. Nos autē fratres ſcđm Iſaac pro-
miſſionis filij ſum⁹: ſed queadmodū tūc
is q ſcđm carnē natus erat, perſequebat
eū, qui natus erat ſcđm ſpm̄, ita & nunc.
At qd dicit ſcriptura? Eijce ancillā & filiū
illi⁹: nō em̄ hæres erit fili⁹ ancillæ cū filio
liberæ. Itaq; fratres, nō ſum⁹ ancillæ filij,
ſed liberæ. V In libertate igitur qua Chri-
ſtus nos liberauit, ſtate, & ne rurſus iugo
ſeruitutis implicemini. Ecce ego Paulus
dico uobis: q ſi circūcidamini, Chriſtus
nihil uobis proderit. Cōteſtor autē oēm
hominē q circūcidit, q debitor eſt toti⁹
legis ſeruādæ. Chriſtus uobis factus eſt
ocioſus. quicūq; per legē iuſtificamini, à
gratia excidiſtis. Nos em̄ ſpiritu ex fide,
ſpem iuſticiæ expectam⁹. nā in Chriſto
Ieſu, neq; circumciſio quicq̄ ualet, neq;
præputium, ſed fides per dilectionē ope-
rans. Currebatis bene, quis uos impedi-
uit, ut non crederetis ueritati? Nempe
perſuaſio non ex eo profecta, qui uocat
uos. paulū fermēti totā maſſam fermen-
tat. Ego cōfido de uobis in dn̄o, q nihil
aliud ſenſuri ſitis. Cæterum qui cōturbat
uos, portabit iudicium, quiſquis fuerit.
Ego autem fratres, ſi circumciſionem ad-
huc prædico, quid adhuc perſecutionem
patior? Abolitū eſt igitur offendiculum
M crucis.

τοῦ σαυροῦ. ὄφελομ καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνα-
σατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ᾽ ἐλευθερίᾳ ἐκλή-
θητε ἀδελφοί, μόνομ μὴ τὴν ἐλευθερίαμ εἰς
ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου-
λεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λό-
γῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸμ πλη-
σίομ σου ὡς ἑαυτόμ. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε
καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλωμ
ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖ-
τε, καὶ ἐπιθυμίαμ σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. Η
γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντί-
κειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂμ θέλητε, ταῦτα
ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ
νόμομ. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός,
ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔ-
χθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχο-
στασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶ-
μοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖμ,
καθὼς καὶ προεῖπομ, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ-
σοντες, βασιλείαμ θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιμ.
Ο δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιμ, ἀγάπη,
χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγα-
θοσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια. κατὰ
τῶν τοιούτωμ οὐκ ἔστι νόμος. Οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ,
τὴν σάρκα ἐσταύρωσαμ σὺν τοῖς παθήμασι,
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι,
πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενό-
δοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους
φθονοῦντες. Αδελφοί, ἐὰμ καὶ προληφθῇ
ἄνθρωπος ἔμ τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
πνευματικοί, καταρτίζετε τὸμ τοιοῦτομ ἐν
πνεύματι πρᾳότητος, σκοπῶμ σεαυτόμ,
μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλωμ τὰ βάρη βα-
στάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸμ νό-
μομ τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τί, μη-
δὲμ ὤμ, ἑαυτὸμ φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργομ ἑαυ-
τοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸμ
μόνομ τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸμ ἕτε-
ρομ. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιομ φορτίομ βαστά-
ζέτω. κοινωνείτω

crucis. Vtinã & abſcindant qui uos labe-
factant. Vos em̃ in libertatẽ uocati fui-
ſtis fratres, tantũ ne libertatẽ in occaſionẽ
detis carni, ſed per charitatẽ ſeruite uobis
inuicẽ. Nam tota lex in uno ũbo cõplet,
nempe hoc: Diliges proximũ tuũ ut te-
ipſum. Q̃ ſi ali9 aliũ uiciſſim mordetis,
& deuoratis, uidete ne uiciſſim alius ab
alio cõſumamini. Dico autẽ, ſpũ ambu-
late, & cõcupiſcentiã carnis nõ perficietis.
Nam caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃, ſpũs
autẽ aduerſus carnem. Hæc autẽ inter ſe
mutuo aduerſant, ut nõ quæcũq; uolue-
ritis, eadẽ faciatis. Q̃ ſi ſpũ ducimini, nõ
eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt ope-
ra carnis, quæ ſunt hæc, adulteriũ, ſcorta-
tio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorũ cul-
tus, ueneficiũ, inimicitiæ, lis, æmulatiões,
iræ, cõcertationes, ſeditiones, ſectæ, inui-
diæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, &
his ſimilia, de quib9 prædico uobis, quẽ-
admodũ & prædixi: qđ qui talia agunt,
regni dei hæredes nõ erunt. Contra, fru-
ctus ſpũs eſt, charitas, gaudiũ, pax, leni-
tas, benignitas, bonitas, fides, manſuetu-
do, tẽperantia. Aduerſus huiuſmodi nõ
eſt lex. Qui uero ſunt Chriſti, carnẽ cru-
cifixerũt cũ affectibus & cõcupiſcẽtijs. Si
uiuim9 ſpũ, ſpũ & incedam9. Ne efficia-
mur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ nos pro-
uocantes, inuicẽ inuidẽtes.

VI

Fratres, etiã
ſi occupatus fuerit homo in aliq̃ delicto,
uos qui ſpũales eſtis, inſtaurate huiuſ-
modi ſpũ manſuetudinis, cõſyderans te-
metipſum, ne & tu tenteris. Inuicem alij
aliorũ onera portate, & ſic cõplete legem
Chriſti. Nã ſi quis ſibi uidet aliquid eſſe,
cum nihil ſit, ſuũ ipſe fallit animũ. Opus
aũt ſuũ ꝓbet unuſquiſq;, & tũc in ſemet-
ipſo tm̃ gloriationẽ habebit, & non in
alio. unuſquiſq; em̃ ꝓpriã ſarcinã baiula
bit. Cõmu

σει. Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. Ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

Πρὸς Γαλάτας ἐγράφη
ἀπὸ Ῥώμης.

bit. Communicet autē qui catechizatur ſermone, ei q ſe catechizat in omib⁹ bonis. Ne erretis, deus nō irridetur. Quicquid em̄ ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnē ſuā, de carne metet corruptionē: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet uitā æternā. Bonū autē faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habem⁹, operemur bonū, cum erga om̄es, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicūq; uolunt iuxta faciem placere in carne, ij cogunt uos circumcidi, tantū ne ob crucem Chriſti perſecutionē patiantur. Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed uolunt uos circumcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit, ut glorier, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mūdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circumciſio quicq; ualet, neq; præputium, ſed noua creatura. Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraēlem dei. De cætero ne quis mihi labores exhibeat. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres. Amen.

Ad Galatas miſſa
fuit è Rhoma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕ-ΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὔπω μὲν αὐτοὺς ἑωρακὼς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Ἐφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, καὶ ἠβούλοντο παρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ᾽ ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ᾽ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, ὥστε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ διὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ᾽ ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεστάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. εἶτα καὶ ὅλους πάντας παρασκευάζει κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους ἡμῖν εἶναι τὴν πάλην. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείψας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

EPhesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, nõ illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quã uolebant omniũ animantiũ esse nutricẽ, ut indicauit Hieronym⁹. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis cõportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertũ fuisse quinquagies mille nummũm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorũ salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestijs obiectus est, queẽadmodũ ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. Ac discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autẽ ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris, unde Paulus: ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat: de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorũ ac malorũ differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam

abditos

abditos habeat sensus, ut ob hanc potissimũ Petrus scripsisse uideat᷑: sicut & charissimus frater noster Paulus scd'm datam sibi sapiẽtiã scripsit uobis, sicut in oĩbus epistolis loquẽs in eis de his, in quib⁹ sunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suã ipsorũ perditionẽ. Hos igitur, qm̃ in fide perstiterãt, hortat᷑ ut pergant, & ad perfectionẽ proficiant, cõmonefaciens cuiusmodi fuerint, cũ uitijs addicti seruirẽt impijs spiritibus, & quales nunc facti sint, insiti Christo, docẽs interim euangelij gratiam cõsilio diuino, licet Iudæis promissam: in gẽtes quoq; recte ꝓpagatã, & huius muneris se ministrũ à deo constitutũ. Qm̃ autẽ scripsit è carcere, hortat᷑ ne deijciant᷑ animo, ob ipsius afflictiões, uerũ eas potius sibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo, & secundo. In cæteris tribus uitæ formã illis præscribit, demõstrans quid sequendũ, quid fugiendũ, quæ officia maritorũ in uxores, uxorũ in maritos, quæ parentũ in liberos, liberorũ in parentes: quæ dñorũ in seruos, seruorũ in dominos. Scripta est epistola ab urbe Rhoma per Tychicũ diaconũ, cuius meminit in calce, fidelẽ ministrũ eum uocans. Ambrosius addit scriptã è carcere, cũ Hierosolymis Rhomã deductus sub fideiussore degeret extra castra in suo conducto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις Χριστῷ. Καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν,

κτ

AD EPHESIOS EPISTOLA.

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatẽ dei, sanctis qui agunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus Christo. Quemadmodum elegit nos in ipso, antequam iacerentur fundamenta mundi, ut essemus sancti, & irreprehensibiles coram illo per charitatem, qui prædestinauit nos, ut adoptaret in filios per Iesum Christum in sese, iuxta

κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς
ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχα
ρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔ-
χομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος
αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων
κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπε
ρίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρο
νήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελή-
ματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέ
θετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώ-
ματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι
τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐ-
κληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν,
τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βου-
λὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς
εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπι-
κότας ἐν τῷ χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡμᾶς ἀκού-
σαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέ-
λιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύ-
σαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐ-
παγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς
κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς πε
ριποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ
τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ᾽ ὑμᾶς πίστιν
ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν
εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχα-
ριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος
ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης
δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψε-
ως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους
τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ
εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως
αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κλη
ρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑ-
περβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ
εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήρ-
γησεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νε-
κρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis ſuæ, ut laude-
tur gloria gratiæ ſuæ, qua charos reddi-
dit nos per dilectum. per quem habe-
mus redemptionē per ſanguinem ipſius,
remiſſionem peccatorum, iuxta diuitias
gratiæ ſuæ, de qua ubertim nobis impar
tiuit, in omni ſapientia & prudentia, pa-
tefacto nobis arcano uoluntatis ſuæ, iu-
xta beneplacitum ſuum, quod propoſue
rat in ſeipſo, uſq; ad diſpenſationem ple
nitudinis temporum, ut ſummatim in-
ſtauraret om̃ia per Chriſtum, & quæ in
cœlis ſunt & quæ in terra ꝑ eundē, ꝑ quē
& in ſortem aſciti ſumus, prædeſtinati
ſecundum propoſitum ipſius, cuius ui
fiunt uniuerſa, iuxta decretum uolunta-
tis ipſius, ut ſimus nos in laudem gloriæ
illius, qui priores ſperauimus in Chriſto,
in q̃ ſperamus & nos, audito uerbo ue-
ritatis, euangelio ſalutis ueſtræ, in quo
etiam poſteaquam credidiſtis, obſignati
eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt
arrabo hæreditatis noſtræ, in redem-
ptionem acquiſitæ poſſeſſionis, in lau-
dem gloriæ ipſius. Quapropter & ego,
cum audiſſem eam quæ in uobis eſt fi-
dem in domino Ieſu, & charitatem in
omnes ſanctos, non deſino gratias age-
re pro uobis, mentionem ueſtri faciens
in precibus meis, ut deus domini noſtri
Ieſu Chriſti, pater gloriæ det uobis ſpi-
ritum ſapientiæ & reuelationis, per a-
gnitionem ſui, illuminatos oculos men-
tis ueſtræ, ut ſciatis, quæ ſit ſpes ad quam
ille uocauit, & quā opulenta gloria hæ-
reditatis illius in ſanctis, & quæ ſit excel-
lens magnitudo potentiæ illius in nos,
qui credimus ſecundum efficaciam ro-
boris fortitudinis eius, quam exercuit in
Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis,
& ſedere fecit ad dextram ſuam in cœle-
ſtibus,

ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. Ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

ſtibus, ſupra omnem principatum ac poteſtatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non ſolum in ſæculo hoc, uerumetiam in futuro. & omnia ſubiecit ſub pedes illius, & eum dedit caput ſuper omnia ipſi eccleſiæ, quæ eſt corpus illius, complemẽtum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

II Et uos cum eſſetis mortui delictis ac peccatis, in quibus aliquando ambulaſtis iuxta ſæculum mundi huius, iuxta principem, cui poteſtas eſt aëris, qui eſt ſpiritus, nunc agens in filijs immorigeris, inter quos & nos omnes conuerſabamur aliquando in concupiſcentijs carnis noſtræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues eſt in miſericordia, propter multam charitatem ſuam, qua dilexit nos, etiam cum eſſemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Chriſto (ꝑ gratiã eſtis ſeruati) ſimulq́ꝫ cum eo reſuſcitauit, & ſimul cũ eo ſedere fecit inter cœleſtes, in Chriſto Ieſu, ut oſtenderet in ſeculis ſuperuenientibus eminentẽ opulentiam gratiæ ſuæ, benignitate erga nos per Chriſtum Ieſum. Gratia enĩ eſtis ſeruati per fidem, idq́ꝫ non ex uobis. Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur: nam ipſius ſumus figmẽtum, conditi in Chriſto Ieſu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Qua propter memẽtote, quod uos quondam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumciſio in carne, quæ circumciſio manibus fit, quod inquam eratis in tẽpore illo, ſine Chriſto, abalienati à republica Iſraëlis, & extranei à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes, deóque carentes in mundo.

νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες
μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι
τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν,
ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοι-
χον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ
σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δό-
γμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν
ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν
εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέ-
ρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ,
ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλ-
θὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μα-
κρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι αὐτοῦ ἔχομεν
τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύ-
ματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ
ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγί-
ων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ
τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν,
ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ,
ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη,
αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑ-
μεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ
θεοῦ ἐν πνεύματι.

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμι-
ος τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν.
εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάρι-
τος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι
κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήρι-
ον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ
δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύ-
νεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ἑτέ-
ραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν
ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁ-
γίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν
πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα,
καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγ-
γελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐ-
αγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κα-
τὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν
δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ. Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων
ἁγίων

Nunc autem per Chriſtum Ieſum uos,
qui quondam eratis longinqui, propin-
qui facti eſtis per ſanguinẽ Chriſti. Ipſe
enim eſt pax noſtra, qui fecit ex utriſque
unum, & interſtitium maceriæ diruit, ſi-
multatem per carnem ſuam, legem man
datorum in decretis ſitam abrogans,
ut duos conderet in ſemetipſo in unum
nouum hominem, faciens pacem: & ut
recõciliaret ambos in uno corpore deo
per crucẽ, perempta inimicitia per eam,
& ueniens euangelizauit pacem uobis,
qui procul aberatis, & ijs qui prope.
Quoniam autem per illum habemus
aditum utriq; in uno ſpiritu ad patrem,
Iam igitur non eſtis hoſpites & incolæ,
ſed conciues ſanctorũ ac domeſtici dei,
ſuperſtructi ſuper fundamentum apo-
ſtolorum ac prophetarum, ſummo an-
gulari lapide ipſo Ieſu Chriſto, in quo
quæcunque ſtructura coagmentatur, ea
creſcit in templum ſanctum in domino,
in quo & uos coædificamini in habitacu
lum dei per ſpiritum. Huius rei gra-
tia ego Paulus uinctus ſum Chriſti Ieſu
pro uobis gentibus. ſiquidem audiſtis
diſpenſationem gratiæ dei, quæ data eſt
mihi in uos, quod ſecundũ reuelationẽ
notum mihi fecit myſterium, quemad-
modum ante ſcripſi paucis, ex quib9 po-
teſtis legentes intelligere cognitionem
meam in myſterio Chriſti, quod in alijs
ætatibus non innotuit filijs hominum,
quemadmodum nunc reuelatum eſt ſan
ctis apoſtolis eius & prophetis per ſpiri-
tum, ut ſint gentes cohæredes, & eiuſdẽ
corporis, cõſorteſq; promiſſionis eius in
Chriſto, per euangeliũ, cuius factus ſum
miniſter ſecundum donum gratiæ dei,
quod datum eſt mihi ſecundum effica-
ciam potẽtiæ illius. Mihi minimo omniũ
ſanctorum

III

ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ. καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat absconditum a sæculis in deo, qui uniuersa condidit per Iesum Christum, ut notũ fiat nunc principatibus ac potestatib⁹ in cœlestibus per ecclesiam, uehementer uaria sapientia dei, secundũ præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter postulo, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis parentela in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritum suum, in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto, ut ualeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas, cognoscereq; præeminentem cognitioni dilectionẽ Christi, ut impleamini in omnem plenitudinẽ dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim agentẽ in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates sæculi sæculorum. Amen.

IIII

Hortor itaque uos ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione, ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis. Vnum

ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλή-
θητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς
κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς
καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ
πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ
ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δω-
ρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος
ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε
δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί
ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κα
τώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι,
καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν,
ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς
μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ
εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδα-
σκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγί-
ων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ
σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν
οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ
τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα
τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώμα-
τος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι
κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ
ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν
ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθο-
δείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγά-
πῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν
ἡ κεφαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συ-
ναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον
διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ᾿ ἐνέρ
γειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔ-
ξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδο-
μὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ
μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περι-
πατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπα-
τεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτι-
σμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι
τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖ-
σαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρ-
δίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς
παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν
ἀκαθαρσίας

Vnũ corp⁹ & unus spũs, queãdmodũ &
uocati estis in una spe uocationis uestræ.
Vnus dñs, una fides, unũ baptisma. un⁹
deus & pater omniũ, qui est super om̃ia
& per om̃ia, & in om̃ibus uobis. Verum
unicuiq; nostrũ data est gratia iuxta mo
dum doni Christi. Quapropter dicit:
Cũ ascẽdisset in altũ, captiuã duxit capti
uitatẽ, & dedit dona hominib⁹. Cæterũ
illud ascendit, quid est, nisi q̃ etiã descen-
derat prius in infimas partes terræ? Qui
descẽdit, idẽ ille est, qui etiã ascẽdit supra
omnes cœlos, ut impleret om̃ia. Et idem
dedit, alios quidẽ apostolos, alios uero
prophetas, alios autẽ euangelistas, alios
autẽ pastores ac doctores, ad instaura-
tionem sanctorũ in opus administratio
nis, in ædificationẽ corporis Christi, do-
nec perueniamus omnes in unitatẽ fidei
& agnitionis filij dei, in uirum perfectũ,
in mensurã ætatis plene adultæ Christi,
ut nõ amplius simus pueri, qui fluctue-
mus & circumferamur quouis uento do-
ctrinæ, per uersutiã hominũ, per astutiã,
qua nos adoriunť, ut imponant nobis.
sed ueritatẽ sectantes in charitate, adole-
scamus in illum per om̃ia, qui est caput,
nempe Christus: in quo totum corpus, si
coagmenteť, & cõpingať per omnẽ com
missurã subministrationis, iuxta actum
in mẽsura uniuscuiusq; partis, incremen-
tum corporis facit, in ædificationem sui-
ipsius per charitatẽ. Hoc itaq; dico, & te-
stor per dominũ, ne posthac ambuletis,
queãdmodum & reliquæ gentes ambu-
lant in uanitate mentis sui, dum mentẽ
habent obtenebratam, abalienati à uita
dei, propter ignorantiam quæ est in illis,
& excæcationẽ cordis eorũ, qui posteaq̃
peruenerũt eò ut dolere desierint, semeti-
psos dediderunt lasciuiæ, ad patrandum
immũditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστὸν, εἴγε αὐτὸν
ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν
ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ
τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄν-
θρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας
τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ
νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρω-
πον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιο-
σύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀπο-
θέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκα-
στος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλ-
λήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνε-
τε, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργ-
ισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ δια-
βόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλ-
λον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν
ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρεί-
αν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στό-
ματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ᾽ εἴτις ἀ-
γαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ
χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς
ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυ-
μὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία
ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε
δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαρι-
ζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ
ἐχαρίσατο ὑμῖν.

Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα
ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, κα-
θὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ πα-
ρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ
θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία
δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ
ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις,
καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπε-
λία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαρι-
στία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρ-
νος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰ-
δωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ
βασιλείᾳ

immũditiam omnẽ cum auiditate. Vos
autẽ non ſic didiciſtis Chriſtum: ſiquidẽ
illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quẽ-
admodum eſt ueritas in Ieſu, deponere
iuxta priorem conuerſationem ueterem
hominẽ, qui corrumpit̃ iuxta cõcupiſcen
tias erroris: renouari uero ſpiritu mentis
ueſtræ, & induere nouum hominem, qui
iuxta deum conditus eſt per iuſticiam, &
ſanctitatẽ ueritatis. Quapropter depoſi-
to mendacio, loquamini ueritatẽ quiſq;
proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem
membra. Iraſcimini, & nõ peccetis: ſol ne
occidat ſuper iram ueſtram, neq; detis lo
cum calumniatori. Qui furabat̃, nõ am-
plius furetur: magis autẽ laboret operan
do manibus quod bonũ eſt, ut poſſit im
partiri ei qui opus habuerit. Omnis ſer-
mo ſpurcus ex ore ueſtro ne ꝓcedat: ſed
ſi quis eſt bonus ad ædificationẽ, quoties
opus eſt, ut det gratiã audientibus. & ne
cõtriſtetis ſpiritũ ſanctũ dei, per quẽ ob-
ſignati eſtis in diem redẽptionis. Omnis
amarulentia, & tumor, & ira, & uocifera-
tio, & maledicentia tollatur à uobis cum
omni malicia. Sitis autẽ inuicem alius in
alium comes, miſericordes, largientes uo
bis inuicẽ, quẽadmodũ & deus per Chri
ſtum largitus eſt uobis. Sitis igit̃ imi-
tatores dei, tanq̃ filij dilecti, & ambule-
tis in dilectiõe, quẽadmodũ & Chriſtus
dilexit nos, & tradidit ſemetipſum ꝓ no
bis oblationẽ ac uictimam deo in odorẽ
bonæ fragrantiæ. Cæterum ſcortatio, &
omnis immũdicia, aut auaricia ne nomi-
netur qdẽ inter uos, ſicut decet ſanctos:
aut obſcœnitas, aut ſtultiloquiũ, aut ur-
banitas, quæ nõ cõueniũt, ſed magis gra
tiarũactio. Nã hoc ſcitis ꝙ omnis ſcorta
tor, aut immũdus, aut auarus, qui eſt ſi-
mulacroꝝ cultor, nõ habet hæreditatẽ in
regno

V

βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀ-
πειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐ-
τῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν
κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ὁ γὰρ
καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθοσύ-
νῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες,
τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοι-
νωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκό-
τους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυ-
φῆ γινόμενα ὑπ᾽ αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέ-
γειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φω-
τὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον,
φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ
ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χρι-
στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖ-
τε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγορα-
ζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰ-
σι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συ-
νιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πλη-
ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ-
μοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
τῷ κυρίῳ. εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰ-
δίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυ-
ρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς
καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
τός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἡ
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.
οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν,
καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησί-
αν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕ-
δατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυ-
τῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν
σπῖλον

regno Christi & dei. Ne quisquam uos deci-
piat inanibus sermonibus. Propter hæc
enim uenire solet ira dei in filios inobe-
dientes. Ne sitis igitur cōsortes illorum.
Eratis enim quondā tenebræ, nunc autē
lux in dño. ut filij lucis ambulate (nam
fructus spiritus situs est in omni bonita-
te & iusticia & ueritate) probantes, quid
sit acceptū dño: & ne cōmerciū habueri-
tis cum operibus infrugiferis tenebrarū,
quin ea potius etiam arguite. Nam quæ
secreto fiunt ab istis, turpe est uel dicere.
Sed omnia dum produnt à luce manife
sta fiunt. Nam quicquid manifestū red-
ditur, lumē est. Quapropter dicit: Exper-
giscere qui dormis, & surge à mortuis,
& illucescet tibi Christus. Videte igitur,
quomodo circumspecte ambuletis: non
ut insipientes, sed ut sapientes, redimen-
tes occasionē, quod dies mali sint. Propterea
ne sitis imprudentes, sed intelligentes,
quæ sit uoluntas domini. Et ne inebrie-
mini uino, in quo luxus est, sed implea-
mini spiritu, loquētes uobismetipsis per
psalmos, & hymnos, & cantiones spiri-
tuales, canētes ac psallentes in corde ue-
stro domino, gratias agentes semper de
omnibus, in nomine domini nostri Iesu
Christi, deo & patri. Subditi uicissim
alius alij cū timore dei. Vxores proprijs
uiris subditæ sitis, ueluti dño: quoniā uir
est caput uxoris, quēadmodum & Chri-
stus est caput ecclesiæ: & idem est, qui sa-
lutem dat corpori. Itaque quēadmodum
ecclesia subdita est Christo, sic & uxores
suis uiris subditæ sint in omibus. Viri, di
ligite uxores uestras, sicut & Christus di-
lexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro
ea, ut illam sanctificaret, mundatā laua-
cro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam
sibiipsi gloriosam, ecclesiam, nō habentē
maculam,

σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ'
ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν
οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας,
ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυ-
τοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ πο-
τε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέ-
φει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ κύριος
τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώμα-
τος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐ-
τοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ
μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς
χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ
ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖ-
κα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνὴ,
ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν
ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντο-
λὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται,
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πα-
τέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ'
ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυ-
ρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ
σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότη-
τι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ'
ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ'
ὡς δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ
κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες, ὅτι ὃ
ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κο-
μιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐ-
λεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς
αὐτοὺς ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ
ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ
προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν
ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν
τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν
πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς

στῆναι

maculam, aut rugam, aut quicq̃ eiusmo-
di, sed ut esset sancta, & irreprehensibi-
lis. Sic debēt uiri diligere suas uxores, ut
sua ipsorum corpora. Qui diligit suam
uxorē, seipsum diligit. Nullus em̄ unq̃
suam ipsius carnē odio habuit, imò enu-
trit, ac fouet eam, sicut & dn̄s ecclesiam.
Quoniā mēbra sumus corporis eiusdē,
ex carne eius, & ex ossib⁹ eius. Huius rei
gratia, relinquet homo patrē ac matrē, &
adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet
una caro. Mysterium hoc magnum est,
uerum ego loquor de Christo, & de eccle-
sia. Quanq̃ & uos singulatim hoc præ-
state, ut suam quisq; uxorem diligat, tan-
quam seipsum: uxor autem ut reuerea-
tur uirum. Filij, obedite parentibus

VI

uestris in domino, nam id est iustum.
Honora patrem tuum, & matrem, quod
est præceptum primum in promissione,
ut bene tibi sit, & sis longæuus in terra.
Patres, ne prouocetis ad iram liberos ue-
stros, sed educetis eos per eruditionē, &
correptionem domini. Serui obedite ijs,
qui domini sunt iuxta carnē, cum timo-
re, ac tremore, cum simplicitate cordis
uestri, tanquam Christo, non ad ocu-
lum seruientes, uelut hominibus placere
studentes, sed tanquam serui Christi,
facientes quæ uult deus, ex animo, cum
beneuolentia, seruientes domino, & non
hominibus: illud scientes, quod unus-
quisque quod fecerit boni, hoc reporta-
bit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et
uos domini eadem facite erga illos, re-
mittētes minas, scientes, quod & uester
ipsorū dominus est in cœlis, nec p̄sonæ
respectus est apud illū. Quod superest
fratres mei, sitis fortes per dominum,
perq̃ potentiam roboris illius. Indui-
te totam armaturam dei, ut possitis

N stare

στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι
οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα,
ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας,
πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶ-
νος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πο-
νηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλά-
βετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε
ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαν-
τα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζω-
σάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ
ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης,
καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμα-
σίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσαν
ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυ-
νήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πε-
πυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν
τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ
πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης
προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν
παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦ-
το ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει,
καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑ-
πὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ
στόματός μου ἐν παρρησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυ-
στήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν
ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ
με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ'
ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει τυχι-
κὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκο-
νος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐ-
τὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ πα-
ρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς
ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ
θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ
χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν
κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρ-
σίᾳ. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους
διὰ τυχικοῦ.

ὑπόθεσις

ſtare aduerſus aſſultus diaboli. Quo-
niam non eſt nobis lucta aduerſus ſan-
guinem & carnem, ſed aduerſus princi-
patus, aduerſus poteſtates, aduerſus
mundi dominos rectores tenebrarum
ſæculi huius, aduerſus ſpirituales aſtu-
tias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite
uniuerſam armaturam dei, ut poſſitis re-
ſiſtere in die malo, & omnibus peractis
ſtare. State igitur, lumbis circumcinctis
baltheo per ueritatem, & induti thora-
cem iuſticiæ, & calciati pedibus, ut parati
ſitis ad euangelium pacis, ſuper omnia
aſſumpto ſcuto fidei, quo poſſitis omnia
iacula mali illius ignita extinguere. Ga-
leamq; ſalutaris accipite, & gladiũ ſpiri
tus, qui eſt uerbum dei, in omni depreca
tione & obſecratione orantes in omni
tempore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum uigi-
lantes cum omni ſedulitate, & depreca-
tione pro omnibus ſanctis, & pro me, ut
mihi detur ſermo in apertione oris mei
cum libertate, ut notum faciam myſte-
rium euangelij mei, ſuper quo legatione
fungor in catena, ut in eo libere loquar,
ſicut oportet me loqui. Vt autem ſcia-
tis & uos quæ ad me pertinent, quid
agam, de omnibus uos certiores reddet
Tychicus dilectus frater & fidus mini-
ſter in domino, quem miſi ad uos in hoc
ipſum, ut cognoſceretis de rebus no-
ſtris, & conſolaretur corda ueſtra. Pax
fratribus & charitas cum fide, à deo pa-
tre, & domino Ieſu Chriſto. Gratia ſit
cum omnibus diligentibus dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum cum ſynceri-
tate. Amen.

Miſſa fuit è Rhoma ad Epheſios
per Tychicum.

ὙΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων φιλιππησίων διακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων περιερχομένων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκεραίων προφάσει τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπει ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ὑφηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὤν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβών, ἀποδεικνύει λοιπὸν ἀργὴν γεγενῆσθαι τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. διὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας ἐπὶ περιτομήν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτούς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Philippenſes in prima Macedoniæ parte ſunt, ut narrat' in Actis, cap. decimoſexto, colonia oriunda ab urbe, Philippi dicta à Philippo conditore. Horū metropolis eſt Theſſalonice. Qui q̄m in fide ſemel accepta perſtiterant, nō admiſſis pſeudapoſtolis, quibus auſcultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apoſtolo collaudant'. Ad hos Paulus admonitu ſpiritus, ꝓfectus, cōplures dies apud illos egit nō ſine negocio. Nam hic flagris cæſus eſt Paulus, & cū Sila cōiectus eſt in carcerē. Quo tēpore carceris cuſtos cū tota familia baptizatus eſt. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cōuerſa, Paulū excepit hoſpitio. hic & milites, cognito ꝙ Rhomanꝰ eſſet ciuis, ultro rogarūt, ut quò uellet, abiret. & Chriſti nomē ſatis felicibus auſpicijs inclaruit. Quinetiā cū Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miſerūt illi quæ ad uitæ neceſſitatē pertinebāt, per Epaphroditū, qd' & ante fecerāt, cū ageret Theſſalonicæ, ſicut in hac ipſe teſtat' epiſtola. Collaudatos igit' eos adhortat', ut perſeuerēt ac ꝓficiant. oſtendēs gloriandū etiā in afflictionibꝰ, quæ ad illuſtrandū Chriſti euāgeliū facerēt: ſe uero uel mortē adeo nō horrere, ut optet etiā, ſi Chriſto uolente cōtingat. Deinde cū primis hortat' ad mutuā cōcordiā, quæ inter elatos eſſe nō pōt, & q̄ æquiore ſint animo, pollicet', Timotheū atq; etiā ipſum breui ad illos rediturū: interim miſſo Epaphrodito, qui ex periculoſiſſima ægrotatione cōualuerat. Hæc agit duobꝰ primis cap. Nā in tertio confirmat animos illorū aduerſus pſeudapoſtolos, ad Iudaiſmū ubiq; ſollicitantes, q̄s canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Chriſti, & qui uentrē dei loco colerēt, nuſq̄ apertiꝰ in eos ſtomachatus. Quartū cōmēdationibꝰ & ſalutationibꝰ occupat, niſi ꝙ monita quædā obiter admiſcet, & Philippēſibus ꝓ ſua in ſe munificentia gratias agit. Scripſit ex urbe Rhoma per Epaphroditū, cū iterū eſſet in carcere. Nam poſt primā defenſionē, rurſus in carcerē ductus eſt, cuiꝰ rei meminit ipſe in epiſtola ad Timotheum.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙ-
ΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμό-
θεος δοῦλοι ἰησοῦ
χριστοῦ, πᾶσι τοῖς
ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰη-
σοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν
φιλίπποις, σὺν ἐ-
πισκόποις καὶ διά-
κόνοις. χάρις ὑμῖν
καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ-
ρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐ-
πὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ
δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χα-
ρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινω-
νίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης
ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο,
ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν,
ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χριστοῦ, κα-
θώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάν-
των ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑ-
μᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολο-
γίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινω-
νούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας.
Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ
πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ.
καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν
ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώ-
σει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑ-
μᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ
ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμέ-
νοι καρπῶν δικαιοσύνης, τῶν διὰ ἰησοῦ χρι-
στοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ
ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ᾽ ἐμὲ,
μᾶλλον

AD PHILIPPENSES
EPISTOLA.

PAulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis: Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in communionem euangelij, à primo die uſque ad hoc tempus. perſuaſum habens hoc ipſum, quod is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iuſtum eſt mihi, ut hoc ſentiam de omnibus uobis, propterea quod habeam uos in corde, & in uinculis meis, & in defenſione, & confirmatione euangelij, cum ſitis omnes mihi conſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, quàm deſyderem uos omnes in uiſceribus Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omniq; intelligentia, ut probetis quæ ſunt præſtantia, ut ſitis ſynceri, ac tales ut nemini ſitis offendiculo in diem Chriſti, impleti fructu iuſticiæ, qui contingit per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt, magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλή-
λυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν
χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ
τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν
ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δε-
σμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως
τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθό-
νον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν
χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν
χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰό-
μενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου,
οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολο-
γίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν
παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀλη-
θείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τού-
τῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ,
ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν,
διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ
πνεύματος ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀπο-
καραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδε-
νὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ,
ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται χρι-
στὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴ-
τε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν χριστὸς,
καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν
σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱ-
ρήσομαι οὐ γνωρίζω, συνέχομαι γὰρ ἐκ
τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀνα-
λῦσαι. καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλ-
λον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀ-
ναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς
οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν
ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν
τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισ-
σεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς
παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς, μόνον ἀξί-
ως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε,
ἵνα, εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν,
ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ
πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πί-
στει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν
μηδενὶ

magis ad profectũ euãgelij euenerũt:ita
ut uincula mea manifesta facta sint in
Christo in toto p̃torio ac cæteris om̃ib9,
utq́ plures ex fratrib9 in dño,freti uincu
lis meis,uberius auderent,impauide ser-
monẽ loqui.Nonnulli quidẽ per inuidiã
& cõtentionẽ,nõnulli uero & propter bo
nam uoluntatẽ Christum prædicant,alij
quidem ex cõtentione Christum annun
ciant nõ pure, existimantes sese afflictio
nem addere uinculis meis: alij rursus ex
charitate, scientes quod in defensionem
euangelij constitutus sim. Quid enim?
Attamẽ quouis modo siue per occasio-
nem,siue per ueritatem,Christus tamen
annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã
gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi
cedet in salutem,per uestram deprecatio
nem, & subministrationem spiritus Iesu
Christi,secundum expectationẽ & spem
meam, ꝙ nulla in re pudefiam, sed cum
omni libertate,ut semper,ita nunc quoq́
magnificabit̃ Christus in corpore meo,
siue per uitam, siue per mortem. Nam
mihi uita Christus est, & mors lucrum.
Quod si contingat uiuere in carne,ea res
mihi fructus est operis, & quid eligam,
ignoro.Coartor enim ex his duob9,de-
syderans dissolui. Et esse cum Christo,
multo longeq́ melius est.Cæterum ma-
nere in carne,magis necessarium propter
uos:& hoc cert9 scio, ꝙ mansurus sim,&
cum om̃ibus uobis permansurus sim, in
uestrũ profectum,& gaudiũ fidei,ut glo
riatio uestra exuberet ꝑ Christũ Iesum,
in me,per meum ad uos reditũ, tm̃ ut di
gnum est euãgelio Christi, cõuersemini,
ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue ab-
sens sim, audiã de rebus uestris, ꝙ stetis
in uno spiritu, una anima, adiuuantes
decertantem fidem euangelij, nec in ullo

 terreamini,

μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις αὐτοῖς
μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτη-
ρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρί-
σθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πι-
στεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν
αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον ἴδετε ἐν ἐμοί,
καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴτις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴτι
παραμύθιον ἀγάπης, εἴτις κοινωνία πνεύ-
ματος, εἴτις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί,
πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ
φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμ-
ψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐρι-
θείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφρο-
σύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας
ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε,
ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ
φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ,
ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπα-
γμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυ-
τὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν
ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχή-
ματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν
ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανά-
του, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐ-
τὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνο-
μα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόμα-
τι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ
ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα
γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰη-
σοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε
ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε,
μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν
πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ
φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κα-
τεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν
ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ
τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογ-
γυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε
ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώ-
μητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διε-
στραμμένης

terreamini ab aduersarijs,quæ illis quidē
est causa perditionis , uobis autē salutis:
& hoc à deo , quia uobis donatū est pro
Christo , non solum ut in eum credatis,
uerumetiā ut ꝑ illo patiamini,idem cer-
tamen habentes , quale uidistis in me,&
nunc auditis in me. Si qua igit᷑ cōsola- II
tio in Christo,si qđ solatiū dilectionis,si
qua communio spiritus,si qua uiscera ac
miserationes , cōplete meum gaudiū, ut
similiter affecti sitis,eandē charitatē ha-
bentes,unanimes,idē sentientes,ne quid
fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā ,
sed per humilitatē animi,alium quisq; se
præstantiorē existimet:ne sua quisq; spe
ctetis,sed unusquisq; quæ sunt aliorū.Is
enim affectus sit in uobis , qui fuit & in
Christo Iesu:qui cum esset in forma dei,
nō rapinā arbitratus est, ut esset æqualis
deo,sed semetipsum inaniuit,forma ser-
ui sumpta, in similitudine hominū con-
stitutus,& figura repertus ut homo,hu-
miliauit semetipsum , factus obediens
usq; ad mortē, mortē autē crucis. Qua-
propter & deus illum in summā extulit
sublimitatē,ac donauit illi nomē, qđ est
supra omne nomen : ut in nomine Iesu
omne genu se flectat cœlestiū , ac terre-
strium,& infernorū,omnisq; lingua con-
fiteatur, ꝙ domin⁹ sit Iesus Christus ad
gloriam dei patris . Proinde dilecti mei,
quemadmodum semper obedistis , non
tanq; in præsentia mea solum , sed nunc
multo magis in absentia mea, cū timore
ac tremore uestrā ipsorū salutē operemi-
ni. Nam deus est is qui agit in uobis , &
ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi
ꝓposito.Oīa facite sine murmuratiōib⁹
ac disceptatiōib⁹,tales ut nemo de uobis
quæri possit synceriq;,filij dei irreprehē-
sibiles in medio nationis prauæ ac tor-
tuosæ,

στραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν
κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύ-
χημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς
κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα.
ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ
λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ
συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑ-
μεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. ἐλπί-
ζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως
πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ
περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον,
ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ
πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ
χριστοῦ ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώ-
σκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐ-
δούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν
οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ
ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ
αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ
ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν,
καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑ-
μῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρεί-
ας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπι-
ποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν,
διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠ-
σθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ
θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ.
σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόν-
τες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπό-
τερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ,
μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντί-
μους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ
μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος
τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς
πρός με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυ-
ρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ
ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς
κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέ
πετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ

περιτομὴ

tuosæ, inter q̄s lucete tanq̄ luminaria in
mūdo, sermonē uitæ sustinētes, ut gloria
ri possim in diem Christi, ꝙ nō in uanū
cucurrerim, nec in uanum laborauerim.
Quinetiā si immolor sup hostia, sacrifi-
cioq̄ fidei uestræ, gaudeo & congaudeo
oībus uobis. Ob id ipsum autē & uos
gaudetis, & cōgaudetis mihi. Spero autē
in dn̄o Iesu, me Timotheū breui missu-
rum uobis, ut & ego læto sim animo, co-
gnito statu uestro. Neminē enim habeo
pari mecū animo p̄ditū, qui germane res
uestras curaturus sit. Nam oēs q̄ sua ipso
rum sunt quærunt, nō quæ Christi Iesu.
Porrò probationē eius nostis, ꝙ ut filius
mecū ueluti cū patre seruierit in euange-
lium. Hunc igit̃ spero me missurū, mox
ubi uidero mea negotia. Confido aūt in
dn̄o, qd' & ipse breui uenturus sim. Sed
opæpretiū arbitratꝰ sum, Epaphroditū
fratrē, & collegā, & cōmilitonē meū, ue-
strū autē apostolū, quiq̄ mihi submini-
strat in necessitate mea, mittere ad uos.
Qn̄quidē desyderabat oēs uos anxius
animi, ꝑpterea ꝙ audissetis eū infirma-
tum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut es-
set uicinꝰ morti, sed deus misertꝰ est illiꝰ,
at nō illiꝰ tantū, sed & mei, ne dolorē ha-
berem sup dolorē. Studiosius itaq̄ misi
illū, ut cū uideritis illū, denuo gaudeatis,
& ego magis uacē dolore. Excipite igitur
illū in dn̄o, cū oīmi gaudio, & qui huius-
modi sunt, eos in pretio habete: qm̄ pro-
pter opꝰ Christi eò accessit, ut morti pro-
ximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut
suppleret id qd' in uestro erga me offi-
cio fuit diminutū. III Qd' superest fra-
tres, gaudete in dn̄o. eadē scribere uobis,
me quidē haud piget, uobis autē tutum
est. Cauete canes, cauete malos opera-
rios, cauete concisionē. Nos enim sumus

 circūcisio,

περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴτις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. Ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴτι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ

circūcisio, qui spū deū colimus, & gloriamur in Christo Iesu, & nō cōfidimus in carne, quanq̃ ego cōfidam etiā in carne. Si quisq̃ alius uidet' fiduciam habere in carne, ego magis habeo, circūcisus octauo die, Israël ex genere, tribꝰ Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legē pharisæus, iuxta studiū ꝑsequēs ecclesiā, iuxta iusticiā quæ est in lege, factus irreprehēsibilis. Sed q̃ mihi erāt lucra, ea arbitratus sum ꝓpter Christū dānū esse. Quinetiā arbitror oīa dānū esse ꝓpter excellentiā cognitionis Christi Iesu dn̄i mei, ꝓpter quē oīa ꝓ dānis duxi, habeoq̃ ꝓ ruderibus, ut Christum lucrifaciā, utq̃ reperiar in illo, nō habēs meā iusticiā ex lege, sed eā quæ ꝑ fidē est Christi, quæ est ex deo iusticiā sup̄ fide, ut cognoscā illum, & potentiā resurrectionis illius, & cōmunionē afflictionū illiꝰ, dum cōformis fio morti eius, si quo modo pertingam ad resurrectionē mortuorū, nō q̃ apprehēderim, aut iam perfectus sim, sed sector, si etiā apprehendam, quatenꝰ & apprehensus sum à Christo Iesu. Fratres, ego meipm̄ nōdum arbitror assecutū esse. Vnū autē illud ago, ea quidē quæ à tergo sunt obliuiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt enitens, iuxta præfixum signū insequor ad palmā supernæ uocationis dei, per Christum Iesum. Quotq̃t itaq̃ ꝑfecti sumꝰ, hoc sentiamꝰ: & si quid aliter sentitis, hoc quoq̃ uobis deus reuelabit. Attamē ad id q̃d assecuti sumꝰ, eadē ꝓcedamꝰ regula, ut simꝰ cōcordes. Pariter estote imitatores mei fratres, & cōsyderate eos qui sic ambulant, quēadmodū habetis nos pro exēplari. Nā cōplures ambulant, de quibus sæpe dixi uobis, nūc autē & flens dico, inimici crucis Christi, quorū finis perditio est, quorū deus uenter, & gloria in dedecore

αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ᾽ ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ᾽ ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipsorum, qui terrestria curant. Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex q̃ & seruatorē expectamus, dn̄m Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut cōforme reddat corpori suo glorioso, secundū efficaciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

IIII

Proinde fratres mei dilecti ac desyderati, gaudium & corona mea, sic state in dn̄o dilecti. Euodiam obsecro, & Syntychen obsecro, ut sint concordes in dn̄o. Sanè rogo & te cōpar germana, adiuua eas, quæ in euangelio decertarūt mecum unà cum Clemente quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorū nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in dn̄o semp, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni, precatione & obsecratione cum gratiarū actione petitiones uestræ innotescant apud deū. Et pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra, & sensus uestros p Christū Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcūq; pura, quæcūq; accōmoda, quæcūq; boni nominis, si qua uirtus, si qua laus: hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autē in dn̄o magnopere, qd' iam tandē reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nō q̄ iuxta penuriā loquar. Nam ego didici, in quibus sum, his contentus esse. Noui & humiliari, noui & excellere (ubique & in omnibus institutus sum) & saturari, & esurire, & abundare, & penuriā pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamē recte fecistis

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλί-
ψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι
ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ
μακεδονίας, οὐδὲ μία μοι ἐκκλησία ἐκοι-
νώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ
μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅ-
παξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψα-
τε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ᾽ ἐπιζητῶ
τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑ-
μῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πε-
πλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου,
τὰ παρ᾽ ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δε-
κτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πλη-
ρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸν πλοῦ-
τον αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ
θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν. ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀ-
σπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα
δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. Ἡ χάρις
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάν-
των ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης δι᾽
ἐπαφροδίτου.

feciſtis, quod ſimul cōmunicaſtis meæ tri
bulationi. Noſtis autē & uos Philippen
ſes, qd' in principio euangelij, cum profi-
ciſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia
cōmunicauerit in rationē dandi & acci-
piendi, niſi uos ſoli. Nam & in Theſſalo
nica cum eſſem, ſemel & iterū, qd' opus
erat, mihi miſiſtis, nō q requirā munus,
ſed requiro fructum exuberantē in ratio
nem ueſtrā. Recepi tamē omnia & abun
do. expletus ſum, poſteaquam accepi ab
Epaphrodito, quæ à uobis miſſa fuerāt,
odorē bonæ fragrātiæ, hoſtiam acceptā
gratāq; deo. Deus autē meus ſupplebit
quicquid opus fuerit uobis, ſcd'm diui-
tias ſuas cum gloria, per Chriſtū Ieſum.
Deo autē & patri noſtro gloria in ſæcu-
la ſæculorū. Amen. Salutate omnem
ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant uos
qui mecū ſunt fratres. Salutāt uos omes
ſancti, maxime uero qui ſunt ex Cæſaris
familia. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti
cum omnibus uobis. Amen.

Scripta eſt è Rhoma per
Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τοὺς κολοσσαεῖς ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, μετὰ τῆς εἰς ἰησοῦν πίστεως, καὶ περὶ τῶν ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχητικὴν αὐτοῖς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν, εἰκών ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, δι᾽ οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα συνάψῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προτρέπει δὲ αὐτοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διάκονός ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτῶν διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι ἠργηκέναι λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομὴν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὧδε γονεῦσι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COlossenses in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus. Hos non uiderat apostolus. Nam Archippi, siue, quod addit Ambrosius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehemēter imminebant pseudapostoli, conantes in dogma multo peruersissimum inducere, docentes, non per filium dei, sed per angelos uiam patere ad patrem. neq; enim uenisse filium dei in hunc mundum, neq; uenturum, cum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismū & philosophiæ superstitionē cum Christi doctrina miscebant, obseruantes quædam legis instituta, & superstitiose obseruantes solem, lunam, ac stellas, & elemēta huius mundi, quib9 docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assecuti sunt, nō angelis debere, sed Christo angelorū conditori. hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquam petendam salutem. Atq; interim autoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquētia, confictisq; uisionibus angelorum sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismum, uel in philosophicam superstitionē prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorē, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupat̄, nisi quod Archippum commonet officij sui. Scripsit autem è carcere ab Epheso per Tychicum, quod ipse palam testatur in hac epistola. Nostra argumēta addunt Tychico collegam Onesimum, nec satis uideo quid secuta. Græcoꝝ inscriptiones ex urbe Rhoma missam testant̄. Hinc certe remisit Onesimū, quē illic in uinculis genuerat Christo. FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν Κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἔγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε παρὰ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ Χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης

αὐτοῦ

AD COLOSSENSES EPISTOLA PAVLI.

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatē dei, & Timotheus frater, ijs qui ſunt Coloſsis ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo & patri domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidem ueſtram in Chriſto Ieſu, & charitatem erga omnes ſanctos, propter ſpem repoſitam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per ſermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, ſicut & in uobis, ex eo die quo audiſtis & cognouiſtis gratiam dei per ueritatem. Quemadmodum & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſeruo noſtro, qui eſt fidus pro uobis miniſter Chriſti, qui & expoſuit nobis ueſtram dilectionem in ſpiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non deſiuimus pro uobis orare, & poſcere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni ſapientia & prudentia ſpirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius,

αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμί-
αν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ
ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου
τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ
τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχο-
μεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,
τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ
τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι
ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα,
εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε
ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔ-
κτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάν
τα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφα-
λὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ
πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶ
σιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε
πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἀ-
ποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνο-
ποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ δι᾽ αὐ
τοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρα-
νοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους,
καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πο
νηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώμα
τι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι
ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους
κατενώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει
τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινού
μενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσα-
τε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ
τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διά-
κονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑ-
πὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα
τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ
τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγε
νόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ
θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμ
μένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν.
νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέ-

λησεν

lius, ad omnẽ tolerantiã ac patiẽtiam cũ
gaudio, gratias agẽtes patri, qui idoneos
nos fecit ad participationẽ ſortis ſancto-
rum in lumine, qui eripuit nos à poteſta
te tenebrarũ, ac tranſtulit in regnum filij
ſibi dilecti, per quẽ habemus redẽptionẽ
per ſanguinẽ ipſius, remiſſionẽ peccato-
rum, qui eſt imago dei inconſpicui, pri-
mogenitus uniuerſæ creaturæ, quod per
illum creata ſint om̃ia, quæ in cœlis ſunt,
& quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue
throni, ſiue dominationes, ſiue principa-
tus, ſiue poteſtates. Omnia per illum, &
in illum creata ſunt, & ipſe eſt ante om̃ia,
& om̃ia per illum cõſiſtunt, & ipſe eſt ca-
put corporis eccleſiæ, qui eſt principium
primogenitus ex mortuis, ut ſit in omni-
bus ipſe primas tenens: qm̃ in illo cõpla-
citum eſt patri uniuerſam plenitudinem
inhabitare, & per eum recõciliare cuncta
erga ſe, pacificatis p̱ ſanguinẽ crucis eius
per eundem, ſiue quæ in terra ſunt, ſiue
quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis
abalienati, & inimici mente in operibus
malis: nunc tamẽ recõciliauit in corpore
carnis ſuæ per mortem, ut exhiberet uos
ſanctos, & irreprehẽſibiles, & inculpatos
in conſpectu ſuo. Siquidẽ permanetis in
fide fundati ac ſtabiles, nec dimoueami-
ni à ſpe euangelij, qđ audiſtis, qđ prædi
catum eſt apud uniuerſam creaturã, quæ
ſub cœlo eſt, cuiꝰ factus ſum ego Paulus
miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictioni
bus meis ꝓ uobis, & ſuppleo qđ deerat
afflictionibꝰ Chriſti in carne mea ꝓ cor-
pore ipſius, qđ eſt eccleſia, cuius eccleſiæ
factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſa-
tionem dei, quæ data eſt mihi in uos im-
plẽdi ſermonẽ dei, myſteriũ qđ recõditũ
fuit à ſeculis, & à generatiõibꝰ. nunc autẽ
patefactum eſt ſanctis illius, quibus uo-

O luit

λησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς
δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς
ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν
ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάν-
τα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄν-
θρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν
πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυ-
νάμει. θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον
ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδι-
κείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν
μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι
αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς
πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέ-
σεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ
πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ
θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπό-
κρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μήτις ὑμᾶς πα-
ραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ
τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑ-
μῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τά-
ξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑ-
μῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν
τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζω-
μένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ
βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθη-
τε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέ-
πετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς
φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν πα-
ράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ
κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ
κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος
σωματικῶς, καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρω-
μένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ
ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτο-
μῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώ-
ματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ
περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ
ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε
διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ
ἐγείραντος

luit deus notum facere, quæ sint diuitiæ
gloriæ mysterij huius inter gẽtes, qui est
Christus in uobis, spes gloriæ, quem nos
annunciamus, admonẽtes omnẽ homi-
nem, & docentes omnẽ hominẽ in omni
sapientia, ut exhibeamus omnẽ hominẽ
perfectũ in Christo Iesu, ad quod etiam
enitor, decertans scd'm efficaciam eius,
agentẽ in me per uirtutẽ. Nam uolo II
uos scire, quantam sollicitudinẽ habeam
de uobis, & his qui sunt Laodiciæ, &
quotquot nõ uiderunt faciem meam in
carne, ut cõsolationẽ accipiant corda illo-
rum, cum fuerint cõpacti in charitate, &
in omnẽ opulentiam certe persuasionis
intelligẽtiæ, in agnitionẽ mysterij dei, &
patris & Christi, in quo sunt omnes the-
sauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Hoc
autẽ dico, ne quis uobis imponat proba
bilitate sermonis. Etẽ ꝗuis carne sim
absens, tamẽ spiritu uobiscum sum, gau-
dens ac uidens uestrũ ordinẽ, & solidita-
tem uestræ in Christum fidei. Quemad-
modum igitur accepistis Christũ Iesum
dñm: ita in eo ambulate, sic ut radices ha
beatis in illo fixas, & in illo superstruami
ni cõfirmeminiꝗ; per fidem, sicut edocti
estis, exuberantes in ea cum gratiarum
actione. Videte, ne quis sit, qui uos de-
predetur per philosophiam & inanem
deceptionẽ, iuxta cõstitutionẽ hominũ,
iuxta elementa mundi, & nõ iuxta Chri-
stum. Quoniam in illo inhabitat omnis
plenitudo deitatis corporaliter, & estis in
illo cõpleti, qui est caput omnis principa
tus ac potestatis, per quẽ & circũcisi estis
circumcisione, quæ fit sine manibus, dum
exuistis corpus peccatorũ carnis per cir-
cumcisionẽ Christi, cõsepulti simul cum
illo ꝑ baptismũ, in quo simul etiã cũ illo
resurrexistis per fidẽ operationis dei, qui
excitauit

ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τίς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νεομηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῆ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; Μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι᾽ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς

excitauit illum ex mortuis. Et uos cum eſſetis mortui per delicta & per præputium carnis ueſtræ, ſimul cum illo uiuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduerſus nos erat, chirographo, quod erat cōtrarium nobis per decreta, & illud ſuſtulit è medio, affixum cruci, expoliatosqꝫ principatus ac poteſtates oſtentauit palam, triumphans illos per ſemetipſum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut nouilunĳ, aut ſabbatorum, quæ ſunt umbra rerum futurarū, corpus autē Chriſti. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatē & ſuperſtitionem angelorum, in ĳs quæ non uidit faſtuoſus incedens, fruſtra inflatus à mente carnis ſuæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per cōmiſſuras & compagines ſubminiſtratum, & compactum, augeſcit augmēto dei. Itaqꝫ ſi mortui eſtis cū Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neqꝫ cōtrectaris, quæ om̄ia ip̄o pereūt abuſu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē habent ſpeciē ſapientiæ per ſuperſtitionē, ac humilitatē animi, & læſionē corporis, nō per honorē aliquē ad expletionē carnis.

III

Itaqꝫ ſi reſurrexiſtis unà cū Chriſto, ſuperna quærite, ubi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens. Superna curate, nō terreſtria. Siquidem emortui eſtis, & uita ueſtra abſcōdita eſt cū Chriſto in deo. Q̄ncunqꝫ Chriſtus manifeſtatus fuerit, uita noſtra, tunc & uos cū illo manifeſtabimini in gloria. Mortificate igit᷑ mēbra ueſtra terreſtria, ſtuprū, immūdiciā, molliciē, cōcupiſcētiā malam, & auaritiā, quæ eſt ſimulacrorū cultus, ob quæ uenire ſolet ira dei in filios

τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατή-
σατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπό-
θεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν,
κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ
στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους,
ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν
ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν
νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ᾽
εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι ἕλ-
λην καὶ ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία,
βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλ-
λὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε
οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπη-
μένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, τα-
πεινοφροσύνην, πρᾳότητα, μακροθυμίαν,
ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυ-
τοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς
καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑ-
μεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις
ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη
τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐ-
χάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικεί-
τω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδά-
σκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς
καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χά-
ριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ.
καὶ πᾶν ὁ ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ,
πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦν-
τες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι᾽ αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες
ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνή-
κεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖ-
κας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέ-
κνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦ-
το γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες
μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶ-
σιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κα-
τὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις
ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ᾽ ἐν ἁπλότητι καρ-
δίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ,τε
ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ
κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis
quondam, cũ uiueretis in his. Nunc autẽ
deponite & uos om̃ia, iram, indignatio-
nem, maliciã, maledicẽtiã, turpiloquẽtiã
ab ore uestro. Ne mentiamini alius ad-
uersus alium, posteaq̃ exuistis ueterem
hominẽ cũ factis suis, & induistis nouũ,
qui renouatur ad agnitionẽ & imaginem
eius, qui cõdidit illũ, ubi nõ est Græcus &
Iudæus, circũcisio & præputiũ, barbarus,
Scytha, seruus, liber, sed om̃ia in om̃ibus
Christus. Sitis igitur induti tanq̃ electi
dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationũ,
comitatẽ, modestiã, mansuetudinẽ, leni-
tatem, sufferẽtes uos inuicẽ, & cõdonan-
tes uobis mutuo, si quis aduersus aliquẽ
habuerit querelam, queãdmodũ & Chri
stus condonauit uobis, ita & uos. Super
omnia autẽ hæc, charitatẽ, quæ est uincu
lum perfectionis, & pax dei palmã ferat
in cordibus uestris, in quã & uocati estis
in uno corpore, & grati sitis. Sermo Chri
sti inhabitet in uobis opulente cũ omni
sapientia. Doceteq̃ & commonete uos
inuicẽ, cantionibus & laudibus & cantilenis
spiritualibus cũ gratia canentes in corde
uestro dño. Et quicquid egeritis sermo-
ne aut facto, omnia in nomine dñi Iesu
facite, gratias agentes deo & patri per il-
lum. Vxores, subditæ estote ꝓprijs uiris,
sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxo-
res, & ne sitis amarulenti aduersus illas.
Filij, obedite parẽtibus in omnibus. hoc
enim bene placet dño. Patres, ne prouo-
cetis liberos uestros, ne despõdeant ani-
mum. Serui, obedite per omnia ijs qui
domini sunt secundum carnem, non ob-
sequijs ad oculum exhibitis, tanquam
hominibus placere studentes, sed cum
simplicitate cordis, timẽtes deum. & quic
quid feceritis, ex animo facite, tanquam
dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωποληψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, δι᾽ ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ᾽ ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ μάρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ ἰησοῦς ὁ λεγόμενος ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν,

καὶ

domino,& non hominibus,scientes,q̄ a domino recipietis mercedem hæreditatis,nam domino Christo seruitis.Cæterum qui peccarit,reportabit peccatū suū, & non est personarū respectus. IIII Vos domini, æquitatē & æquabilitatē seruis exhibete,scientes,q̄ & uos habeatis dominum in cœlis.Obsecrationi instate,uigilantes in ea cū gratiarū actione, orantes simul & p̄ nobis,ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysteriū Christi,p̄pter qd' & uinctus sum, ut manifestem illud,sicut oportet me loqui. Sapiēter ambulate erga extraneos, opportunitatē redimētes. Sermo uester semper cum gratia,sit sale cōditus,ut sciatis,quomodo oporteat uos unicuiq; respondere.De om̄ibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater,& fidus minister,& cōseruus in dn̄o, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat quid agatis,& cōsolet' corda uestra, unà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis. de om̄ibus,uobis exponēt, quæ hic agant'.Salutat uos Aristarchus cōcaptiuus meus, & Marcus cōsobrinus Barnabæ,de quo accepistis mandata.Si uenerit ad uos,excipite eum,& Iesus qui uocatur Iustus, qui sunt ex circūcisione. Hi soli cooperarij sunt ad regnum dei, qui fuere mihi solatio.Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper enixe laborans p̄ uobis in precationibus, ut stetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Testimoniū eīm illi perhibeo, quod habeat multū studium p̄ uobis,& his qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli.Salutat uos Lucas medicus dilectus,& Demas.Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius est congregationem,

καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ᾽ ὑμῶν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. & dicite Archippo: uide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτούς, καὶ διατρίψας παρ᾽ αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βεροίᾳ, καὶ ἐν φιλίπποις τῆς μακεδονίας καὶ ἐν κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθεν καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, ταραχθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιστηρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. χριστιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ᾽ αὐτοῦ, ἀναστρέφεσθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτούς, καὶ διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν, οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ᾽ ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα, καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῆς. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγήν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

In epistolam

ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

THessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regionis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel accepta, tanta cõstantia perstiterunt, ut & Pauli exẽplo, ciuiũ suorũ psecutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pseudapostolorũ suasu quiuerint ab euãgelica institutione deflecti. Qđ uerit⁹ Paulus, quẽ nõ latebat pseudapostolorũ improbitas, cũ ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheũ, ex q̃ reuerso cũ didicisset illorũ cõstantiã, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidẽ agit cap. primo & secũdo. In cæteris duob⁹ instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicãs esse inter eos, qui nõdũ omino puri essent ab omi libidine, nec deesse, qui ocio dediti grauarẽt alios: itẽ qui inquieti ipsi, turbarẽt ecclesiæ tranquillitatẽ, q̃s corripi iubet: Præterea qui de resurrectione nõdũ satis cõfirmata essent opinione (cũ defunctos ita lugerẽt, quasi perissent, ac nõ potius ad meliora demigrassent) hos instituit atq; cõfirmat. rursus alios disputasse de die aduẽtus dñi, q̃si is p̃sciri p̃diciq; possit, cũ incert⁹ sit omib⁹. Verũ eũ ait subitũ, & p̃ter oĩm expectationẽ adfuturũ, q̃ magis sim⁹ ad omẽ momentũ parati. Scripsit ab Athenis p Tychicũ ministrũ, iuxta Græcorũ inscriptionem: cui collegam addunt Onesimũ nostra argumẽta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus. FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

PAulus & Siluanus & Timothe⁹ ecclĩæ Thessalonicensium, in deo patre & domino Iesu Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo semper de omnibus uobis, mentionem uestri facientes in precibus nostris indesinenter recolentes uestri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permansistis in spe domini nostri Iesu Christi, coram deo & patre nostro, scientes fratres dilecti

ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέ-
λιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι
ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδα-
τε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι᾽ ὑμᾶς. καὶ ὑ-
μεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου,
δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ
χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς
τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδο-
νίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ. ἀφ᾽ ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λό-
γος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ
καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ. ἡ πί-
στις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε
μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ
περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσο-
δον ἔχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέ-
ψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δου-
λεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ
νεκρῶν, ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀρ-
γῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσο-
δον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγο-
νεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέν-
τες, καθὼς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐπαρρησια-
σάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑ-
μᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι.
ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐ-
δὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ κα-
θὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆ-
ναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς
ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ
δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ
ποτε ἐν λόγῳ κολακίας ἐγενήθημεν, κα-
θὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας,
θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων
δόξαν, οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν, οὔτε ἀπ᾽ ἄλλων, δυ-
νάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστο-
λοι, ἀλλ᾽ ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν,
ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως
ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι
ὑμῖν

à deo, electionẽ ueſtrã: quoniã euãgeliũ
noſtrũ fuit erga uos, nõ per ſermonẽ ſo-
lum, uerumetiã per uirtutẽ, & per ſpiritũ
ſanctũ, perqꝫ certitudinẽ multã, quẽad-
modũ noſtis, quales fuerimus inter uos,
ueſtra cauſa. Et uos imitatores noſtri fa-
cti fuiſtis, & dñi, recipiẽtes ſermonẽ cum
afflictione multa, cũ gaudio ſpiritus ſan
cti, adeo ut fueritis exẽplo omnibus cre-
dentibꝰ in Macedonia, & Achaia. A uo-
bis enim pertonuit ſermo domini: non
ſolum in Macedonia & Achaia, uerum-
etiam in omni loco fides ueſtra quæ eſt
in deum, dimanauit, ut non ſit nobis ne-
ceſſe loqui quicq̃. Siquidẽ ipſi de uobis
annunciant, qualem ingreſſum habueri
mus ad uos, & quomõ cõuerſi fueritis ad
deum à ſimulacris, ut ſeruiretis deo ui-
uenti & ueraci, & expectaretis filiũ eius
de cœlis, quẽ excitauit à mortuis, Ieſum,
qui liberat nos ab ira uetura. Nam ipſi
II
noſtis fratres, introitũ noſtrũ ad uos, ꝙ
nõ fuerit inanis, ſed ꝙ ante malis afflicti
& contumelijs affecti, quẽadmodũ ſcitis
Philippis, audacter egerimus in dño no
ſtro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei,
in multo certamine. Siquidẽ exhortatio
noſtra nõ fuit ex impoſtura, neqꝫ ex im-
mundicia, neqꝫ cũ dolo, ſed quẽadmodũ
probati fueramꝰ à deo, ut nobis cõmitte
retur euãgeliũ: ita loquimur, nõ ut homi-
nibus placẽtes, ſed deo, qui probat corda
noſtra. Neqꝫ ẽm unq̃ per ſermonẽ adu
lationis uerſati ſumus, quẽadmodũ no-
ſtis, nec ꝑ occaſionẽ auaritiæ, deus eſt te-
ſtis, neqꝫ quærẽtes ex hominibus gloriã,
nec à uobis nec ab alijs, cũ poſſemꝰ in au
toritate eſſe, tanq̃ apoſtoli Chriſti, ſed
fuimꝰ placidi in medio ueſtri, perinde ac
ſi nutrix foueat ſuos filios, ſic affectu pro
pẽſi in uos, animo cupiebamꝰ impertire
uobis,

ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλ-
λὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπη-
τοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ ἀ-
δελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον.
νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς
τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν
εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρ-
τυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ
ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθη-
μεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑ-
μῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦν-
τες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρ-
τυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως
τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυ-
τοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡ-
μεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι
παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ᾽ ἡμῶν τοῦ
θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ
καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνερ-
γεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ
μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησι-
ῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χρι-
στῷ ἰησοῦ, ὅτι ταυτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑ-
πὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐ-
τοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀ-
ποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφή-
τας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀ-
ρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίον,
κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα
σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁ-
μαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἡ ὀρ-
γὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανι-
σθέντες ἀφ᾽ ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώ-
πῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν
τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυ-
μίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ
μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκο-
ψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίς,
ἢ χαρά, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ
ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε
ἡ δόξα

uobis,nõ ſolum euãgelium dei,uerũetiã
noſtras ipſorũ animas, propterea quod
chari nobis facti eſtis. Meminiſtis enim
fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte
enim ac die opus facientes ob id, ne cui
ueſtrũ eſſemus oneri,prædicauimꝰ apud
uos euãgelium dei. Vos autẽ teſtes eſtis
& deus,ꝗ̃ ſancte & iuſte & inculpate uo
biſcum qui credebatis, uerſati fuerimus:
queãdmodũ noſtis,ut erga unumquẽq;
ueſtrũ,tanꝗ̃ pater erga filios ſuos,fueri-
mus affecti,obſecrantes uos & conſolan
tes & obteſtantes, ut ambularetis digne
deo,qui uocaſſet uos in ſuum regnum ac
gloriã. Quapropter & nos gratias agi-
mus deo indeſinenter:quod cum accipe-
retis ſermonẽ à nobis,quo deum diſceba
tis,accepiſtis nõ ſermonem hominũ, ſed
ſicut erat uere ſermonẽ dei, qui & agit in
uobis credentibus.Vos enim imitatores
facti eſtis fratres,eccleſiarũ dei,quæ ſunt
in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem
paſſi ſitis & uos à proprijs contribuli-
bus,queãdmodum & ipſi nos à Iudæis,
qui ut & dominum occiderunt Ieſum, &
proprios prophetas, ita & nos perſecuti
ſunt,& deo non placent,& omnibus ho-
minibus aduerſantur, qui obſiſtunt no-
bis,ne loquamur gẽtibꝰ, quo ſalui fiant,
ut expleant ſua peccata ſemper.peruenit
autẽ in illos ira in finem. Cæterum nos
fratres, orbati uobis ad ſpacium tempo-
ris aſpectu,non corde,uehementius ſtu-
duimus uidere faciem ueſtram,cum mul
to deſyderio.Quapropter uoluimus ue-
nire ad uos, ego quidem Paulus, & ſe-
mel & iterum, & obſtitit nobis ſatanas.
Nam quæ eſt noſtra ſpes,aut gaudium,
aut corona gloriationis, an non & uos,
in conſpectu domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis
gloria

ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. Διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν. καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐν ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι᾽ ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

καὶ

gloria noſtra & gaudiũ. III Proinde cum non amplius ferremus, uiſum eſt nobis ut Athenis reſideremus ſoli, ac miſimus Timotheum fratrẽ noſtrũ, & miniſtrũ dei, & adiutorẽ operis noſtri in euãgelio Chriſti, ut confirmaret uos, & conſolaret uos de fide noſtra, ne quiſq turbaret in afflictionib9 his. Nam ipſi noſtis, nos in hunc uſum poſitos eſſe. Etenim cũ apud uos eſſemus, prædicebam9 uobis fore, ut afflictionẽ pateremur, queãdmodum & euenit, & noſtis. Quapropter & ego nõ amplius ferens, miſi ad hoc, ut cognoſcerem fidẽ ueſtrã, ne q̃ pacto tentaſſet uos ille qui tentat, & inanis factus eſſet labor noſter. Nuper autẽ cum ueniſſet Timotheus ad nos à uobis, & annunciaſſet nobis fidem ac dilectionẽ ueſtram, & quod habeatis memoriam noſtri bonam ſemper, deſyderantes nos uidere, quemadmodum nos quoq; uos. Idcirco conſolationem accepimus fratres per uos ſuper omĩ afflictione & neceſſitate noſtra, per ueſtrã fidem. Quoniam nunc uiuimus, ſi uos ſtatis in dño. Quã enim gratiarũ actionẽ poſſumus deo rependere de uobis ſuper omni gaudio, quod gaudem9 ꝓpter uos in conſpectu dei noſtri, nocte ac die ſupra modum orantes, ut uideamus ueſtram faciem, & ſuppleam9 quæ deſunt fidei ueſtræ. Ipſe uero deus & pater noſter & dñs noſter Ieſus Chriſtus dirigat uiam noſtrã ad uos: uos autẽ dominus abundantes & exuberãtes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in uos, ut confirmet ueſtra corda, irreprehenſibilia in ſanctimonia coram deo & patre noſtro, in aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti, cum omnibus ſanctis eius.

IIII Qđ ſupereſt igiť fratres, rogamus uos

&

καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς πα-
ρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περι-
πατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλ-
λον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώ-
καμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ
ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀ-
πέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι
ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν
ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμί-
ας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν
θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν
τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι
ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, κα-
θὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυρά-
μεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα-
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀ-
θετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν,
τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς
ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν
ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεο-
δίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ
γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελ-
φούς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρα-
καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλ-
λον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσ-
σειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερ-
σὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα
περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ
μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀ-
γνοεῖν ἀδελφοί περὶ τῶν κεκοιμημένων,
ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ
μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι
Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ
θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει
σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν
λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλει-
πόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ
μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐ-
τὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρ-
χαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κατα-
βήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ
ἀναστήσονται

& adhortamur per dn̄m Iesum, quēad-
modum accepistis à nobis, quomō opor
teat uos uersari, & placere deo, ut abun-
detis magis. Nostis enim, quæ præcepta
dederimꝰ uobis per dn̄m nostrū Iesum.
Hæc enim est uoluntas dei, sanctificatio
uestra, ut abstineatis à scortatiōe, & sciat
unusquisqꝫ uestrū suum uas possidere,
cum sanctificatione & honore, non cum
affectu cōcupiscētiæ, quēadmodū & gen
tes, quæ nō nouerunt deum, ne quis op-
primat ac fraudet in negocio fratrē suū,
propterea quod ultor est dn̄s de omni-
bus his, quēadmodum & ante diximus
uobis, ac testati sumus. Non enim uo-
cauit nos deus immunditiæ causa, sed ad
sanctificationē. Proinde qui reijcit, non
reijcit hominē, sed deum, qui dedit spiri-
tum suum sanctum in uos. Cæterum de
fraterna charitate non necesse habetis, ut
scribam uobis. Ipsi namqꝫ diuinitus do-
cti estis, ut diligatis uos inuicem. Nam &
facitis hoc erga cunctos fratres, qui sunt
in tota Macedonia. Obsecramus autem
uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc
incumbatis, ut quieti sitis, & agatis res
ꝓprias, & operemini proprijs manibus
uestris, sicuti uobis præcepimꝰ, ut uos ge
ratis honeste erga extrarios, & nulla re
uobis sit opus. Cæterū nolo uos ignora-
re fratres de ijs qui obdormierūt, ne do-
leatis, quēadmodū & cæteri nō habētes
spem. Nam si credimꝰ, ꝙ Iesus mortuus
est & resurrexit, sic & deus eos qui obdor
mierūt per Iesum, adducet cum illo. Hoc
enim uobis dicimus in uerbo dn̄i, ꝙ nos
qui uiuemus & reliqui erimus in aduen-
tum domini, nequaqꝫ præueniemus eos
qui dormiunt. Quoniam ipse dn̄s cum
hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei
descendet de cœlo, & mortui in Christo
resurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ᾽ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μήτις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubibꝰ in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde cõsolemini uos mutuo sermonibus his.

V Porrò de temporibus, & articulis temporũ fratres, nõ est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cum enim dixerint, pax & tuta omnia, tunc repẽtinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanq̃ fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei. non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracẽ fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non cõstituit nos deus, ut iram nobis cõcitemus, sed ut salutẽ consequamur per dñm nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cũ illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autẽ uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo pretio per charitatẽ propter opus illorũ. pacẽ habete cum illis. Obsecramus autẽ uos fratres, monete inordinatos, cõsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum ꝓ malo cuipiam reddat, sed semper qđ bonũ est, sectemini, tum erga uos inuicẽ, tum erga omneis. Semper gaudete,

χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχή, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

gaudete, indeſinenter orate, in omnibus gratias agite. Hæc em̄ eſt uoluntas dei per Chriſtũ Ieſum erga uos. Spiritũ ne extinguatis: prophetias ne aſpernemini. Omnia probate, qđ bonũ fuerit, tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete. Ipſe aũt deus pacis ſanctificet uos totos. & integer ueſter ſpiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo poſſitis culpari, in aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Fidelis eſt qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum oſculo ſancto. Adiuro uos per dñm, ut recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit uobiſcum. Amen.

Ad Theſſalonicenſes prima Scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ Ῥώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνστάσης, ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. ἐν ᾗ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν Χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μήτε θροεῖσθαι αὐτούς, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε ὡς αὐτοῦ γράψαντος, μηδ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτήν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπολείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσυνάγωγον γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς δεδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolam cōfirmat illorū animos, ut fortiter ferant illatas ob Christū afflictiones, nec ipsis defuturū præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nōnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cōmouerent̃ quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendū Rhomanū imperiū, ac deinde uenturū Antichristū. Attentius etiā inculcat, coërcendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarēt quietē & ordinē publicū, & ad opus adigēdos: cū ipse Paulus apud eos manib⁹ suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem, ut nostra docent argumenta. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

PAulus & Siluanus ac Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratia sit uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agere debemus deo semper de uobis fratres, ut par est, quod uehementer augescit fides uestra, & exuberat mutua uestra omnium charitas, cuiusque in alterum, adeo ut nosipsi de uobis gloriemur in ecclesijs dei, de tolerantia uestra & fide, super omnibus persecutionibus uestris, & afflictionibus, quas sustinetis, documentū iusti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iustum est apud deum, reddere ijs qui affligūt uos, afflictionē,

θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμᾶς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος

ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiscum, cum reuelabitur dominus Iesus de cœlo, cum angelis potentiæ suæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem ĳs, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quod fides habita sit testimonio nostro erga uos in die illo, ad quod etiam oramus semper pro uobis, ut uos dignos habeat ista uocatione deus noster, & compleat omne bonum propositum bonitatis, & opus fidei cum potentia, ut illustretur nomen domini nostri Iesu Christi per uos, & uos per illum, iuxta gratiã dei nostri & domini Iesu Christi.

II Rogamus autem uos fratres, per aduentum domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanq̃ à nobis profectam, quasi instet dies Christi, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non adueniet dominus, nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille scelerosus, filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. An non meministis: quod cum adhuc essem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat scitis, nempe, ut ille reuelet̃ in suo tempore. Nam mysterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ᾽ ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ᾽ ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ᾽ εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ᾽ ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος,

καὶ

conficiet ſpiritu oris ſui,& abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ,cum omni potentia,& ſignis,ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniuſticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut ſalui fierēt. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio,ut iudicentur omnes,qui nõ crediderunt ueritati,ſed approbauerunt iniuſticiam.Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis fratres dilecti à domino, qđ elegerit uos deus ab initio in ſalutem,per ſanctificationẽ ſpiritus,ac fidem ueritatis,ad quod uocauit uos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaqꝫ fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis,ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolam noſtram:ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus ac pater noſter, qui dilexit nos,& dedit cõſolationẽ æternã,& ſpem bonam per gratiam,con ſoletur ueſtra corda, & ſtabiliat uos in omni ſermone & opere bono.

III

Quod ſupereſt, orate fratres pro nobis, ut ſermo domini currat & glorificetur, ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Non enim omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos, & cuſtodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei, & in expectationem Chriſti. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre, qui inordinate ſe gerit, & non

iuxta

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβεν παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐλάβομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

iuxta institutionẽ quam accepit à nobis. Nam ipsi scitis, quomó oporteat imitari nos: quoniã nõ inordinate gessimus nos inter uos, neq; gratis panẽ accepimus à quoq;, sed cum labore & sudore nocte dieq; faciẽtes opus, ad hoc, ne cui uestrũ essemus oneri. Nõ, ꝗ id nobis nõ liceat, sed ut nosmetipsos formã exhiberemus uobis ad imitandũ nos. Etẽ cũ essem⁹ apud uos, hoc præcipiebam⁹ uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus eñ quosdã uersantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipim⁹ & obsecram⁹ per dñm nostrũ Iesum Christũ, ut cũ quiete operantes, suũ ipsorũ panẽ edant. Vos autẽ fratres, ne defatigemini in benefaciendo. Qd si quis nõ obedit sermoni nostro, hunc per epistolam indicate: & ne cõmercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur: neq; uelut inimicũ habeatis, sed admonete ut fratrẽ. Ipse autem dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum omnibus uobis. Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo: Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τὴν ἐν χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς παρὰ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ ποῦ, καὶ περὶ τίνων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθισταμένους. περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας καταλέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τούτων διαταξάμενος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐκ φιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ᾽ αἷς τινες καυχώμενοι παρέβησαν τὴν πίστιν, οὕτως πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TImotheum matre Iudæa sed Christiana, patre Græco, Paulus in ministerium adoptarat, probæ indolis iuuenē, & sacris literis eruditū, quē tamen ob Iudæos coactus est circūcidere. Quoniā autē huic ecclesiarū curam delegarat, sicut & Tito, quas ipse nō poterat adire, instituit eum in functione episcopali & in disciplina ecclesiæ, nō sic admonens ut discipulū, sed ut filiū, & collegam. Id quo cū maiore faciat autoritate, subinde apostolicā autoritatē sibi uindicat. Admonet autē, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherēt, ea doceret, quæ essent fidei & charitatis: Deinde principū licet ethnicorū, autoritatē (quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ) adeo nō spernēdam Christianis, ut ꝓ his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres, præscribit. Episcopū depingit cum sua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborū delectu, de uitando cōiugio. Mox docet, qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiamnū ætatis. Ad hæc præscribit, quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus. admonēs modis omnibus reijciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵ τινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ

AD TIMOTHEVM EPISTOLA PRIMA.

Paulus apoſtolus Ieſu Chriſti iuxta delegationem dei ſeruatoris noſtri, & domini Ieſu Chriſti, qui eſt ſpes noſtra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, miſericordia, pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto domino noſtro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Epheſi, cū proficiſcerer in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibuſdā, ne diuerſam ſequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunq̃ finiendis, quæ quæſtiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ eſt per fidem. Porrò finis præcepti, eſt charitas ex puro corde, & conſcientia bona, & fide non ſimulata: à quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes eſſe legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus aſſeuerant. Scimus autem, quod bona ſit lex, ſi quis ea legitime utatur, ſciens illud, quod iuſto lex non ſit poſita, ſed iniuſtis & inobſequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, ſcortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud eſt, quod ſanæ doctrinæ aduerſetur ſecundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditum eſt

 mihi,

ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ᾽ αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν

ἐν

mihi.Et gratiam habeo,qui me potentē reddidit Chriſto Ieſu dño noſtro,quia fidelem me iudicauit,ponēdo in miniſterium,qui prius eram blaſphemꝰ,& perſecutor,& uiolentꝰ,ſed & miſericordiā adeptus ſum, ꝙ ignorās fecerim per incredulitatē. Exuberauit autē ſupra modū gratia dñi noſtri cū fide & dilectiōe,quæ eſt per Chriſtū Ieſum. Certus ſermo & dignus,quē modis oībꝰ amplectamur,ꝙ Chriſtus Ieſus uenit in mundū,ut peccatores ſaluos faceret, q̄rū primꝰ ſum ego. Verū ideo miſericordiā ſum adeptus, ut in me primo oſtenderet Ieſus Chriſtus omnē clemētiā ad exprimēdum exēplar ijs, qui credituri eſſent in ipſo, in uitam æternā. Regi autē ſæculorū immortali, inuiſibili,ſoli ſapienti deo honor,gloria, in ſæcula ſæculorū,amen. Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee,iuxta ꝓphetias quæ de te præceſſerunt, ut milites in eis bonā militiam, habēs fidem & bonā cōſciētiā, qua repulſa nōnulli circa fidem naufragiū fecerūt, quorū de numero eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi ſatanæ,ut diſcant nō maledicere.

II

Adhortor igitur,ut ante omnia fiant deprecationes,obſecrationes,interpellationes, gratiarū actiones ꝓ oībus hominibꝰ, ꝓ regibꝰ,& oībꝰ in eminētia cōſtitutis, ut placidā ac quietā uitam degamus cū omni pietate & honeſtate. Nam hoc bonum eſt & acceptū corā ſeruatore noſtro deo, qui cunctos hoīes uult ſaluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vnꝰ eñ deus,unus etiā cōciliator dei & hoīm,hō Chriſtus Ieſus,q dedit ſemetipſum pretium redēptionis ꝓ oībꝰ,ut eſſet teſtimoniū tēporibꝰ ſuis, in qđ poſitus ſum ego præco & apoſtolus, ueritatē dico in Chriſto: non mentior, doctor gentium

cum

ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύ-
χεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαί-
ροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ δια-
λογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν
καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σω-
φροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμα-
σιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματι-
σμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ᾽ ὃ πρέπει γυναιξὶν,
ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι᾽ ἔργων ἀ-
γαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πά-
σῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐ-
πιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ᾽ εἶ-
ναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλά-
σθη, εἶτα Εὔα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ
δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα, ἐν παραβάσει γέγο-
νε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν
μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ
μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται,
καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκο-
πον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄν-
δρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξε-
νον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλή-
κτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ᾽ ἐπιεικῆ, ἄμαχον,
ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊ-
στάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ με-
τὰ πάσης σεμνότητος. εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου
οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας
θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυ-
φωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ
δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ
τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ
καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύ-
τως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολ-
λῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχον-
τας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συ-
νειδήσει, καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶ-
τον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄν-
τες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ δια-
βόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι
ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων κα-
λῶς

cũ fide & ueritate. Volo igit᷑ orare uiros
in omni loco, ſuſtollentes puras manus
abſq; ira & diſceptatione: Cõſimiliter &
mulieres in amictu modeſto, cũ uerecun
dia & caſtitate ornare ſemetipſas, nõ tor
tis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut
ueſtitu ſumptuoſo, ſed qđ decet mulie-
res, profitentes pietatẽ per opera bona.
Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubie
ctione. Cæterũ mulieri docere nõ permit
to, neq; autoritatẽ uſurpare in uiros, ſed
eſſe in ſilentio. Adam em̃ prior format9
eſt, deinde Eua: & Adam non fuit dece-
ptus, ſed mulier ſeducta per præuarica-
tionem fuit. ſalua tamen fiet per genera-
tionẽ liberorũ, ſi manſerint in fide ac di-
lectione & ſanctificatione cum caſtitate.

III

Indubitatus ſermo. Si quis epiſcopi
munus appetit, honeſtum opus deſyde-
rat. Oportet igitur epiſcopũ irreprehen-
ſibilem eſſe, unius uxoris maritũ, uigilan
tem, ſobriũ, modeſtũ, hoſpitalẽ, aptũ ad
docendum, nõ uinolentũ, nõ percuſſorẽ,
nõ turpiter lucri cupidũ, ſed æquũ, alienũ
à pugnis, alienũ ab auaricia, qui ſuæ do-
mui bñ præſit, qui liberos habeat in ſub-
iectione cum omni reuerẽtia. Q; ſi quis
propriæ domui præeſſe nõ nouit, quõ ec
cleſiam dei curabit? Nõ nouiciũ, ne infla
tus in cõdemnationẽ incidat calumniato
ris. Oportet autẽ illũ & bonũ habere te-
ſtimoniũ ab extraneis, ne in probrũ inci
dat, & laqueũ calumniatoris: Miniſtros
itidem compoſitos, non bilingues, non
multo uino deditos, nõ turpiter lucri aui-
dos, tenentes myſteriũ fidei cũ pura con
ſciẽtia: atq; hi probent᷑ prius, deinde mi-
niſtrẽt ſic, ut nemo poſſit illos criminari:
Vxores ſimiliter modeſtas, nõ calumnio
ſas, ſobrias, fidas in omnibus. Diaconi
ſint unius uxoris mariti, qui liberis re-
cte

λῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν

ἐν

cte præsint, & ꝓprijs familijs. Nā qui bene ministrauerint, gradum sibi bonū acquirunt: & multam libertatē in fide, quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperans fore, ut ueniam ad te cito. qđ si tardius uenero, ut noris quō oporteat in domo dei uersari, quæ est ecclesia dei uiuentis, columna & basis ueritatis. Et citra cōtrouersiam magnū est pietatis mysteriū. Deus manifestatꝰ est in carne, iustificatꝰ est in spiritu, uisus est angelis, prædicatꝰ est gentibus, fides illi habita est in mundo, receptus est in gloria.

IIII

Spiritus autē certo loquitur, quod in posterioribus temporibus desciscēt quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationē falsiloquorū, cauterio notatam habentiū cōscientiā, prohibētiū contrahere matrimoniū, iubētiū abstinere à cibis, quos deus creauit ad sumēdum cū gratiarū actione fidelibus, & ijs qui cognouerūt ueritatē, qđ quicquid creauit deus, bonū sit: & nihil reijciendū, si cum gratiarū actione sumatʳ. Sanctificatʳ ēm per sermonē dei, ac precationē. De his, si cōmonefeceris fratres, bonꝰ eris minister Iesu Christi, enutritꝰ in sermonibꝰ fidei, bonæq; doctrinæ, quam usq; secutus es. Cæterū ꝓphanas & aniles fabulas reijce, quin potius exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, paululum habet utilitatis: at pietas ad omīa utilis est, ut quæ ꝓmissiones habeat uitæ præsentis ac futuræ. Indubitatꝰ sermo dignusq;, qui omībꝰ modis approbetʳ. Nā in hoc & laboramꝰ & probris afficimur, ꝙ spem fixā habemus in deo uiuēte, qui est seruator omniū hoīm, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuā iuuentutē despiciat, sed esto forma fideliū

in

ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύ-
ματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρό-
σεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδα-
σκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος,
ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως
τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέ-
τα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σοῦ ἡ προκοπὴ φανε-
ρὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδα-
σκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν,
καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρα-
κάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς,
πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελ-
φὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄν-
τως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα
ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶ-
κον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς
προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπο-
δεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα
καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν,
καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προ-
σευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶ-
σα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε,
ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ
μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν
ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα κα-
ταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γε-
γονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς
μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενο-
δόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλι-
βομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγα-
θῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας πα-
ραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χρι-
στοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι
τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ
ἀργαὶ μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰ-
κίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι
καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βού-
λομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν,
οἰκοδεσποτεῖν, μηδὲ μίαν ἀφορμὴν διδό-
ναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.
ἤδη

in ſermone, in conuerſatione, in dilectio-
ne, in ſpiritu, in fide, in puritate. Donec
uenero attēde lectioni, exhortationi, do-
ctrinæ. Ne neglexeris qđ in te eſt donū,
qđ datū eſt tibi per ꝓphetiā cū impoſi-
tione manuū, autoritate ſacerdotij. Hæc
exerce, in his eſto, ut tuus ꝓfectus mani-
feſtus ſit in om̄ib⁹. Attēde tibijpſi & do-
ctrinæ. perſiſte in his. Nam id ſi feceris,
teipſum ſeruabis, & eos qui te audierint.

V

Seniorē ne ſæuius obiurges, ſed adhor-
tare ut patrē, iuniores ut fratres, mulieres
natu grandiores ut matres, iuniores ut
ſorores cū omni caſtitate. Viduas hono-
ra, quæ uere uiduæ ſunt. Q̃ ſi qua uidua
liberos aut nepotes habet, diſcant primū
ꝓpriam domū pie tractare, & uicem re-
pendere maiorib⁹. Hoc em̄ eſt honeſtū
& acceptū corā deo. Porrò quæ uere ui-
dua eſt ac deſolata, ſperat in deo, & per-
ſeuerat in obſecrationibus ac precatio-
nibus noctu dieq́ꝫ. Porrò quæ in delitijs
uerſatˀ, ea uiuēs mortua eſt. Et hæc præci
pe, ut irreprehēſibiles ſint. Q̃ ſi qua ſuis
& maxime familiarib⁹ nō ꝓuidet, fidem
abnegauit, & eſt infideli deterior. Vidua
allegatˀ non minor annis ſexaginta, quæ
fuerit uni⁹ uiri uxor, in operib⁹ bonis ho
minū teſtimonio cōprobata, ſi filios edu
cauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſctōrū pedes la-
uit, ſi afflictis ſubminiſtrauit, ſi in oī ope-
re bono fuit aſſidua. Porrò iuniores ui-
duas reijce. cū em̄ laſciuire cœperint ad-
uerſus Chriſtū, nubere uolūt, habētes cō
demnationē, ꝙ primā fidē reiecerint. ſi-
mul aūt & ocioſæ diſcūt circūire domos.
Imò nō ſolū ocioſæ, uerūetiā garrulæ &
curioſæ, loquētes q̄ nō oportet. Volo igi-
tur iuniores nubere, liberos gignere, do-
mum adminiſtrare, nullā occaſionē dare
aduerſario, ut habeat maledicēdi cauſā.
Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ σα-
τανᾶ. εἴτις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρ
κείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία,
ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς
προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιού
σθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ
διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλο-
ῶντα οὐ φιμώσεις, καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μι
σθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ
παραδέχου, ἐκτὸς εἰμὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρ
τύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάν-
των ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχω-
σι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυ-
ρίου ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέ-
λων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίμα-
τος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας
ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρ
τίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέ
τι ὑδροπότει, ἀλλ᾽ οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν
στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.
τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰ-
σι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπα-
κολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα
πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆ-
ναι οὐ δύνανται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους
δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν,
ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία
βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπό
τας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰ-
σιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί
εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντι-
λαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακά-
λει. εἴτις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχε-
ται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ᾽ εὐσέβειαν διδασκα-
λίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ
νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι
πονηραί. παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀν
θρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀλη-
θείας

Iam em̄ nōnullæ deflexerūt,secutæ sata-
nam.Q; si quis fidelis, aut si qua fidelis
habet uiduas,suppeditet illis,& nō one-
retur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt,
suppetat.Qui bn̄ præsunt presbyteri, du
plici honore digni habeant̃, maxime ij,
qui laborant in sermone & doctrina.Di
cit em̄ scriptura:Boui trituranti non obli
gabis os.&, Dign9 est operari9 mercede
sua.Aduersus presbyterū accusationē ne
admiseris, nisi sub duob9 aut trib9 testi-
bus. Eos qui peccant,corā om̄ib9 argue:
ut & cæteri timorē habeant.Obtestor in
cōspectu dei & dn̄i Iesu Christi & electo
rum angelorū,ut hæc serues sine præcipi
tatione iudicij,nihil faciēs iuxta ꝓpensio
nem animi.Manus cito ne cui imponas,
neq; cōmunices peccatis alienis.Temeti-
psum purum serua. Ne posthac bibas
aquā, sed uino paululo utere ꝓpter sto-
machū tuū, & crebras tuas infirmitates.
Quorūdā hoim peccata ante manifesta
sunt,præcedētia ad iudiciū, q̃sdā uero &
subsequunt̃.Consimiliter & bona opera
prius manifesta sunt,& ea quæ secus ha-
bent,occultari nō possunt. Quicūq; sub VI
iugo sunt serui, suos dn̄os omni honore
dignos ducant,ne nomē dei & doctrina
male audiat.Qui uero fideles habēt dn̄os,
ne cōtemnant,qđ fratres sint, sed magis
inseruiant, qđ fideles sint ac dilecti, qui
beneficētiæ participes sunt. Hæc doce &
exhortare. Si quis diuersam sequit̃ do-
ctrinā,& nō accedit sanis sermonib9 dn̄i
nostri Iesu Christi, & ei quæ scd'm pieta
tem est doctrinæ,is inflat9 est,nihil sciēs,
sed insaniens circa quæstiones ac disputa
tionū pugnas, ex quibus nascit̃ inuidia,
cōtentio, maledicētia, suspiciones malæ,
superuacaneæ cōflictationes hominum
mēte corruptorū,& quib9 adēpta est ue-
ritas,

θείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐ-
σέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι
δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρ-
κείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν
κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυ-
νάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκε-
πάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ
βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πει-
ρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολ-
λὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυ-
θίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀ-
πώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν
ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλα-
νήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς πε-
ριέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρω-
πε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δι-
καιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην,
ὑπομονήν, πρᾳότητα, ἀγωνίζου τὸν κα-
λὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰω-
νίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμο-
λόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον
πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάν-
τα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος
ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολο-
γίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον,
ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις
δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ
βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος
τῶν κυριευόντων, μόνος ἔχων ἀθανασίαν,
φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀν-
θρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ
κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις
ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρο-
νεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλό-
τητι, ἀλλ᾽ ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέ-
χοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυ-
σιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις κα-
λοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀπο-
θησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς

τὸ μέλλον

ritas, qui existimant quæstum esse pieta
tem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus, pietas cum
animo sua sorte cōtento. Nihil em̄ intu-
limus in mundum, uidelicet nec efferre
quicq̄ possumus: sed habentes alimēta,
& quibus tegamur, his contenti erimus.
Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt
in tentationē, & laqueum, & cupiditates
multas, stultas, ac noxias, quæ demer-
gunt homines in exitium & interitum.
Siquidem radix omnium malorum est
studium pecuniæ, quam quidam dum
appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos
implicuerunt doloribus multis. Tu uero
homo dei, ista fuge. sectare autem iusti-
ciam, pietatem, fidem, charitatem, patien
tiam, mansuetudinem. certa bonum cer-
tamen fidei. apprehende uitam æternā,
ad quā & uocatus es, & professus es bo-
nam professionē coram multis testibus.
Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuifi
cat omnia, & Iesu Christi, qui testatam
fecit sub Pontio Pilato bonā professio-
nem, ut serues præceptum, immaculatus,
irreprehensibilis, usq; ad apparitionem
domini nostri Iesu Christi, quā tempori
bus suis ostensurus est ille beatus & so-
lus princeps, rex regnantiū, & dn̄s domi-
nantium, qui solus habet immortalitatē,
lucem habitans inaccessam, quem uidit
nemo hominum, neq; uidere potest, cui
honor & imperium sempiternū, amen.
His qui diuites sunt in præsenti sæculo
præcipe, ne elato sint animo, neq; spem
ponant in diuitijs incertis, sed in deo ui-
uente: qui præbet nobis omnia affatim
ad fruendum, ut bene faciant, ut diuites
sint operibus bonis, ut faciles sint ad im-
partiendū, libenter cōmunicantes, recon
dentes sibijpsis fundamētum bonum in

Q posterum,

τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Η χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

posterum, ut apprehendant æternam uitam. O Timothee depositum serua, deuitans prophanas uocum inanitates, & oppositiones falso nominatæ scientiæ, quā nōnulli profitētes, circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum, Amen.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τῶν σωμαποδημούντων τῷ παύλῳ καταλειψάντων αὐτόν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτόν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτόν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδήν, καὶ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, περιέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν πολλὰ προτρεψάμενος αὐτόν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρῄνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditus fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionū procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaque sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seque iam à plerisque destitutum: iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Rhomā ueniat. Scripsit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

FINIS.

ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, κατ᾽ ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητέρι σου εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι᾽ ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ᾽ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργή-

PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

PAulus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, secũdum promissionem uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq́ꝫ, desyderans te uidere, memor tuarum lachrymarũ, ut gaudio replear, ubi cõmonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. certum autẽ scio, qđ in te quoqꝫ. Quam ob causam cõmonefacio te, ut suscites donũ dei, qđ est in te per impositionẽ manuũ mearũ. Nõ em̃ dedit nobis deus spiritũ timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igit' te pudeat testimonij dñi nostri, neqꝫ te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potẽtiã dei, qui saluos fecit nos, & uocauit uocatiõe sancta, non scđ'm opera nostra, sed scđ'm suum propositũ & gratiã, quæ data quidẽ est nobis per Christũ Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionẽ saluatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ᾽ ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν παρακαταθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ᾽ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ᾽ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ

συναπεθά-

qui mortē quidē aboleuit, uitam autē in lucē produxit, ac immortalitatē per euangelium, in qđ positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentiū, quā ob causam & hæc patior, attamē non erubesco. Noui em̄ certusq; sum, ꝙ is cui credidi, potens sit depositū meū custodire in illū diem. Formā habeto sanorū sermonū, q̄s à me audisti cū fide & charitate, quæ est in Christo Iesu. Egregium depositū seruato per spiritū sanctū, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, qđ auersati fuerint me omnes, qui sunt in Asia, quorum est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dn̄s Onesiphori familiæ, qm̄ sæpe me refocillauit, & catenā meam nō erubuit: sed cū esset Rhomæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dn̄s, ut inueniat misericordiā apud dn̄m in die illo. Et in q̄bus multis Ephesi ministrauerit, meli⁹ tu nosti.

II

Tu igit̄ fili mi, fortis esto in gratia, quæ est per Christū Iesum, & in his, quæ audisti à me ꝑ multos testes. Hæc cōmenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionem, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat̄ uitæ negocijs, ut ei qui se in militiā delegit, placeat. Q̄ si certet etiam aliquis, nō coronatur, nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primū de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dn̄s in omnibus intellectum. Memento, Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangeliū meum, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nō fuit uinctus. Propterea om̄ia suffero propter electos, ut & ipsi salutem cōsequant̄, quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nam si

cōmortui

συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομέ-
νομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα,
κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν,
ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ
δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυ-
ρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομα-
χεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ
τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον
παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυν-
τον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.
τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ
πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λό-
γος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστὶν
ὑμέναιος καὶ φιλητὸς, οἵτινες περὶ τὴν
ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστα-
σιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τήν τι-
νων πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ
θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην,
ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω
ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χρι-
στοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη
χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστρά-
κινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.
ἐὰν οὖν τις ἐκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται
σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον
τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοι-
μασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας
φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγά-
πην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν
κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς
καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι
γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μά-
χεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, δι-
δακτικὸν, ἀνεξίκακον, ἐν πρᾳότητι, παι-
δεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε
δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνω-
σιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ δια-
βόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ
ἐκείνου θέλημα.

τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέ-
ραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται
γὰρ

cõmortui sumus, & cõuiuemus. si sufferi-
mus, & conregnabimus. si negamus, &
ille negabit nos. si increduli sumus, ille fi-
delis manet, negare seipsum non potest.
Hæc admone, contestans coram dño, ne
uerborũ pugnas sequant̃, ad nullam uti-
litatem, ad subuersionẽ audiẽtiũ. Stude
teipsum probatũ exhibere deo, operariũ
nõ erubescẽdum, recte secantẽ sermonẽ
ueritatis. Cæterũ ꝓphanas uocũ inani-
tates prætermittito. ad maiorẽ eñ profi-
cient impietatẽ: & sermo illorũ, ut cancer
morbus, pastionẽ habebit. quorũ de nu-
mero est Hymenæus, & Philetus, q circa
ueritatẽ aberrarũt, dicẽtes, resurrectionẽ
iam esse factam, & subuertũt quorundã
fidem. Solidum tamen fundamentũ dei
stat, habẽs signaculum hoc: Nouit dñs,
qui sint sui, & discedat ab iniquitate om-
nis, qui nominat nomẽ Christi. Cæterũ
in magna domo non tantum sunt uasa
aurea & argẽtea, uerumetiã lignea, ac te-
stacea, & alia quidẽ in honorẽ, alia uero
in cõtumeliam. Si quis igitur expurgarit
seipsum ab his, erit uas in honorẽ sancti
ficatum, accõmodum usibus domini, ad
omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles
autem cõcupiscentias fuge, sectare uero
iustiiciam, fidem, charitatẽ, pacem, cũ his
qui inuocant dñm ex puro corde. Stul-
tas autẽ & ineruditas quæstiones respue,
sciens, eas parere pugnas. Porrò seruum
domini non oportet pugnare, sed placi-
dum esse erga omnes, propẽsum ad do-
cendum, tolerantẽ malos cum mansuetu
dine, erudientẽ eos qui obsistunt, si quan
do det illis deus pœnitentiã ad agnoscen
dum ueritatẽ, & resipiscant è diaboli la-
queo, capti ab eo ad ipsius uoluntatẽ.

III Illud autẽ scito, quod in extremis die-
bus instabunt tẽpora periculosa. Erunt

γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ ἰαννὴς καὶ ἰαμβρὴς ἀντέστησαν μουσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀντίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷα μοι ἐγένετο ἐν ἀντιοχείᾳ, ἐν ἰκονίῳ, ἐν λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν

em̄ homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, maledici, parẽtibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores præcipites, inflati, uoluptatū amantes, potius ꝙ amantes dei, habentes formam pietatis, ſed qui uim eius abnegarint. Et iſtos auerſare. ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentijs uarijs, ſemper diſcentes, nec unꝙ ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodū autẽ Iannes & Iambres reſiſtebant Moyſi, ita & hi reſiſtunt ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, ſed nõ proficient amplius. Siquidẽ amentia iſtorū euidens erit omnibus, quẽadmodum & illorū fuit. Tu uero aſſectatus es doctrinã meam, inſtitutionẽ, ꝓpoſitū, fidem, lenitatem, charitatẽ, patientiã, perſecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris, quas perſecutiones ſuſtinuerim. Et ex omnibus eripuit me dñs, ſed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Porrò mali homines, & impoſtores proficient in peius, dum & in errorẽ adducunt & errant ipſi. At tu perſiſtito in his quæ didiciſti, & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris, & ꝙ à puero ſacras literas noueris, quæ te poſſunt erudītum reddere ad ſalutẽ per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionẽ, ad correctionẽ, ad inſtitutionem, quæ eſt in iuſticia, ut integer ſit dei homo, ad omne opus bonum apparatus.

IIII

Obteſtor igitur ego coram deo, & domino Ieſu Chriſto, qui iudicaturus

κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφά-
νειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυ-
ξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως.
ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πά-
σῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ και-
ρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀ-
νέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδί-
ας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους,
κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀλη-
θείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ
τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν
πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγ-
γελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρη-
σον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ και-
ρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶ-
να τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τε-
τέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπό-
κειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν
ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ,
ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλ-
λὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφά-
νειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με τα-
χέως. δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγα-
πήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς θεσ-
σαλονίκην. κρήσκης εἰς γαλατίαν, τίτος
εἰς δαλματίαν. λουκᾶς ἐστι μόνος μετ᾽ ἐ-
μοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυ-
τοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονί-
αν. τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς ἔφεσον. τὸν
φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν τρωάδι παρὰ
κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία,
μάλιστα τὰς μεμβράνας. ἀλέξανδρος ὁ
χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀ-
ποδώῃ αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
τοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστη-
κε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου
ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλ-
λὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λο-
γισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυ-
νάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πλη-
ροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἐρρύσθην

turus est uiuos & mortuos in apparitio-
ne sua, & in regno suo. prædica sermo-
nem, insta tempestiue, intempestiue. ar-
gue, increpa. exhortare cum omni leni-
tate & doctrina. Nam erit tempus, cum
sanam doctrinam non sustinebunt, sed
iuxta concupiscentias suas coaceruabunt
sibi doctores, iis quibus pruriunt aures,
& à ueritate quidem aures auertent, ad
fabulas uero conuertentur. At tu uigila
in omnibus, obdura in afflictionibus,
opus perage euangelistæ, ministerium
tuum ad plenum probatum reddito.
Nam ipse iam immolor, & tempus meæ
resolutionis instat. Certamē bonum de-
certaui, cursum consumaui, fidem serua-
ui. Quod superest, reposita est mihi iu-
sticiæ corona, quam reddet mihi domi-
nus in illo die, qui est iustus iudex, non
solum autem mihi, sed & omnibus qui
diligunt aduentum ipsius. Da operam,
ut uenias ad me cito. Nam Demas me
reliquit, amplexus præsens sæculum, &
profectus est Thessalonicam, Crescēs in
Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas
mecum est solus. Marcum assumptum
adducito unà tecum, est enim mihi per-
utilis ad ministerium. Porrò Tychi-
cum misi Ephesum. Penulam quam re-
liqui Troade apud Carpum, cum ue-
nies apporta, & libros, maxime autem
membranas. Alexander faber ærarius
multis malis me affecit, reddat illi do-
minus iuxta facta sua, quem & tu ca-
ue. Vehementer enim restitit sermo-
nibus nostris. In prima mea defen-
sione nemo mihi adfuit, sed omnes
me deseruerunt. Ne illis imputetur,
sed dominus mihi adfuit, & confor-
tauit me, ut per me præconium ex-
pleretur, & audirent omnes gentes, &

ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἄσπασαι πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, καὶ τὸν ὀνησιφόρου οἶκον. ἔραστος ἔμεινεν ἐν κορίνθῳ, τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε εὔβουλος, καὶ πούδης, καὶ λῖνος, καὶ κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq́ in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης ἡ πρὸς τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη παῦλος τῷ καίσαρι νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteret Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν κρήτην ἀπέλιπε τὸν τίτον, ἵνα καταστήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἐπιχειρούντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μετὰ δ᾽ ὁ μαθὼν ὁ παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ᾽ ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμᾶν δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ τοῖς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρῆτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ἐπιτιμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζειν τὰς νέας. παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνωφελεῖς οὔσας, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ἐνετείλατό τε αὐτῷ ὥστε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτοῦ καλῶν ἔργων προΐστασθαι. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TItum diſcipulum ſuũ ac filij loco habitũ, ob eximias dotes inſulæ nobiliſſimæ Cretæ præfecerat apoſtolus, & illinc abiens, archiepiſcopum conſecrarat. Huic ſcribit ex urbe Nicopoli, quæ eſt in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus. ſiquidem afflictionum aut perſecutionum nulla mentio. Monet autem, ut quod ipſe apud Cretenſes cœperat, conſummet abſoluatq́;, & per ſingulas ciuitates, quas centum habuiſſe memoratur ea inſula, epiſcopos inſtituat, quos & presbyteros uocat, idonei epiſcopi formam præſcribens. Et quoniã huc quoq; penetrarant pſeudapoſtoli, qui Iudaiſmũ ſuum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde perſonarum & ætatum præſcribit officia, quemadmodum Timotheo præſcribit: illud addens, ne quiſquam Chriſtianæ religionis prætextu principibus aut magiſtratibus reſiſteret, ſuo fungentibus officio, quamuis eſſent à Chriſti fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, ſiquando forte, uolente deo, & illi reſipiſcant. Poſtremo iubet, Titum ad ſe uenire Nicopolim, ſed non priuſq; Paulus Artemiam aut Tychicũ illuc miſiſſet, ne Cretenſes deſtituti uiderent̃ epiſcopi ſolatio. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆς κατ᾽ εὐσέβειαν ἐπ᾽ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus ſeruus dei, apoſtolus autẽ Ieſu Chriſti iuxta fidem electorum dei, & agnitionẽ ueritatis, quæ eſt ſecundum pietatem in ſpe uitæ æternæ, quam promiſit is, qui mentiri neſcit deus ante tempora æterna. Patefecit autem temporibus ſuis ſermonem ſuum per prædicationem, quæ cõmiſſa eſt mihi ſcd'm delegationẽ ſeruatoris noſtri dei, Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem. Gratia, miſericordia, pax à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλι-
πόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορ-
θώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέ-
ρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἐστὶν
ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα
ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ
ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγ
κλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐ-
θάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλή
κτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον,
φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον,
ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν δι-
δαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ πα
ρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινού-
σῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ
γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολό-
γοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περι-
τομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους
οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ
αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν,
ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται,
κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία
αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐ
τοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πί-
στει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ
ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν
ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθα-
ροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐ-
δὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ
ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν
εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυ-
κτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔρ-
γον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδα
σκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς,
σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ,
τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν
καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους,
μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, κα-
λοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς
νέας

a deo patre, & dño Iesu Christo seruato-
re nostro. Huius rei gratia reliqui te in
Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, &
constituas oppidatim presbyteros, sicut
ego tibi ordinaram. Si quis est inculpa-
tus unius uxoris uir, liberos habens fide-
les, non obnoxios crimini luxus, aut qui
nō sint intractabiles. Oportet eñ episco
pum inculpatū esse, tanq̃ dei dispensa-
torem, nō præfractū, nō iracundum, nō
uinosum, nō percussorē, nō turpiter lucro
deditū, sed hospitalem, bonarū rerū stu-
diosum, sobriū, iustum, pium, tēperantē,
tenacē eius qui scd'm doctrinā est, fidelis
sermonis, ut potens sit etiā exhortari per
doctrinā sanam, & cōtradicētes conuin-
cere. Sunt eñ multi intractabiles, & ua-
niloqui, & mentiū seductores: maxime ij
qui sunt ex circumcisione, quib⁹ oportet
obturare os, qui totas domos subuertūt,
docētes, quæ nō oportet, turpis lucri gra-
tia. Dixit quidā ex istis, proprius ipsorū
propheta: Cretenses semper mendaces,
malæ bestiæ, uentres pigri. testimonium
hoc est uerum. Quam ob causam redar-
guito illos seueriter, ut sani sint in fide,
nō attēdentes Iudaicis fabulis, & præce-
ptis hominum, auersantium ueritatem.
Omnia quidem pura puris. Porrò pol-
lutis & infidelibus nihil est purum, sed
polluta est illorum & mens & cōscientia.
Deum profitentur se scire, cæterū factis
negant, cum sint abominabiles, & immo
rigeri, & ad omne opus bonum reprobi.

II

Tu uero loquere, quæ decent sanam
doctrinam. Senes, ut sobrij sint, graues,
modesti, sani fide, charitate, patientia.
Anus itidem, ut in habitu sint, qui reli-
gionem deceat, non calumniatrices, non
uino multo seruientes, ut honesta do-
ceant, quo possint modestas reddere
adolescentulas,

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώ-
φρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασ-
σομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λό-
γος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέ-
ρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ
πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον κα-
λῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθο-
ρίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνω-
στον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων
περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις
δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέ-
στους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζο-
μένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους
ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη
γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀν-
θρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμε-
νοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυ-
μίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσε-
βῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχό-
μενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφά-
νειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυ-
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς
ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυ-
τῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔρ-
γων. ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ
ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς
σου περιφρονείτω.

Ὑπομίμνησκε αὐτούς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσί-
αις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔρ-
γον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλα-
σφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐν-
δεικνυμένους πρᾳότητα πρὸς πάντας ἀν-
θρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόη-
τοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπι-
θυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ
καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλ-
λήλους. Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία
ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ
ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν
ἡμεῖς

adolescentulas, ut maritos suos diligant, ut liberos ament, ut sobriæ sint, puræ, domus custodes, bonæ, subditæ suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescentes cõsimiliter adhortare, ut sobrij sint, super omnia temetipsum præbẽs formam bonorum operũ in doctrina, integritatem, grauitatẽ, sermonẽ sanum, irreprehensibilem: ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut suis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non responsatores, non suffurantes, sed fidem omnẽ ostendentes bonam, ut doctrinã seruatoris nostri dei ornent in oĩbus. Apparuit em̃ gratia dei, salutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cõcupiscentijs, sobrie & iuste & pie uiuam⁹ in præsenti sæculo, expectantes beatã illam spem, & apparitionẽ gloriæ magni dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum ꝓ nobis, ut redimeret nos ab oĩ iniquitate, & purificaret sibijpsi populũ peculiarem, sectatorẽ bonorũ operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio. Nemo te despiciat.

III

Admoneto illos, ut principatibus ac potestatibus subditi sint, ut magistratibus pareant, ut ad oẽ opus bonum sint parati, ne de quoquam maledicant, ne sint pugnaces sed humani, omnem exhibentes mansuetudinẽ erga omnes homines. Nam eramus quondã & nos stulti, inobedientes, errantes, seruientes desyderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odiosi, inuicem odio prosequentes. At postquam bonitas, & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei, non ex operibus quæ sunt in iusticia, quæ faciebamus

nos,

ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικὸν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos opulente, per Ieſum Chriſtum ſeruatorẽ noſtrũ, ut iuſtificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta ſpem uitæ æternæ. Indubitatus ſermo. De his uolo ut confirmes, quo ſollicitì ſint, ut bonis operibus præſint qui crediderunt deo. Hæc enim ſunt honeſta & utilia hominibus. Stultas autẽ quæſtiones, & genealogias, & cõtentiones, ac pugnas legales omitte. ſunt enim inutiles & ſuperuacaneæ. Sectarũ autorẽ hominem poſt unam & alteram admonitionem fuge, ſciens, qđ euerſus ſit, qui eiuſmodi eſt, & peccet per ſe damnatus. Cum autem miſero Arteman ad te, aut Tychicum, da operam, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legiſperitũ & Apollo ſtudioſe deducito, ne quid illis deſit. Diſcant autẽ & noſtri, bonis operibus præeſſe, ad neceſſarios uſus, ut non ſint infrugiferi. Salutant te, qui mecum ſunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπέστελλε ἀπὸ Ῥώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης Φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει Φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν Ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ ποῦ μείνῃ. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epiſtolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonē genere Phrygem fuisse: quam nationem intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatū est: Phryx plagis emendatur. Quem tamē Paulus ob pietatē & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesimꝰ Romam profugerat nō sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinā amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaret̄, remittit eum: sed miro studio miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, depensurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat. FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος χριστοῦ ἰησοῦ καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ᾽ οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

PAulus uinctus Christi Iesu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ nostro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatē ac fidem, quam habes erga dominum Iesum, & erga omnes sanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitionē omnis boni, quod est in uobis erga Christum Iesum. Gaudium enim habemus multum, & consolationem in dilectione tua, quod uiscera sanctorum refocillata sunt per te frater. Quapropter quamuis mul-

πολλὴν ἐν χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσ-
σειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλ-
λον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς παῦλος
πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ.
παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα
ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι
ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν
ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τουτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγ-
χνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐ-
μαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι
ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς
σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ
ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ
ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς
ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς
δοῦλον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπη-
τόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ
ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοι-
νωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδί-
κησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ
παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτί-
σω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι
προσοφείλεις. ναί ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην
ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν
κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι.
εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα
δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ,
ὅτι καὶ διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρι-
σθήσομαι ὑμῖν. Ασπάζονταί σε ἐπαφρᾶς
ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μάρ
κος, ἀρίσταρχος, δημᾶς, λουκᾶς, οἱ συνεργοί
μου. Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ με-
τὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

Εγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ὀνησί-
μου οἰκέτου.

ὑπόθεσις

tam in Christo fiduciam habeam iniun-
gendi tibi, id quod officij tui erat, tamen
propter charitatē potius rogo, cum talis
sim, nempe Paulus senex, nunc autē etiā
uinctus Iesu Christi. Rogo autē ꝓ filio
meo, quē genui in uinculis meis, Onesi-
mo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi &
mihi perutili, quē remisi. Tu autē eum,
hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cu
piebam apud me retinere, ut ꝓ te mini-
straret mihi in uinculis euāgelij, sed absq;
tua sentētia nihil uolui facere, ne uelut ex
necessitate bonū tuum esset, sed sponta-
neum. Nam ꝓpterea forsitan secessit ad
tempus, ut æternū eum reciperes, nō iam
ut seruū, sed supra seruum, nempe fratrē
dilectū, maxime mihi, quanto autē ma-
gis tibi, & in carne, & in dño? Si igit᷑ me
habes cōsortē, suscipe illū tanq̄ me. Quod
si quid læsit te, aut debet, hoc mihi impu-
tato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego
depēdam. ut ne dicam, qđ etiā teipsum
mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te
fruar in dño. Refocilla mea uiscera in do-
mino. Confisus de obedientia tua scripsi
tibi. sciens, qđ etiā ultra q̄ dico, facturus
sis. Simul autē etiā præpara mihi hospi-
tium. Spero eñ, qđ auxilio precum ue-
strarū donabor uobis. Salutaut te Epa
phras cōcaptiuus meus in Christo Iesu,
Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas,
adiutores mei. Gratia domini nostri Ie-
su Christi sit cū spiritu uestro. Amen.

Missa fuit e Rhoma per One-
simum seruum.

ὙΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ Ἰταλίας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ Ἰου-
δαῖοι φύσαντο τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος διδάσκα-
λος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γρά-
ψας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν Ἑβραί-
οις ἀποδεικτικὴν ταύτην ἐπιστολὴν, περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκι-
ὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγ-
γείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δούλους τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μηνυτὰς τῆς αὐτοῦ παρου-
σίας, αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρω-
πον γενέσθαι, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐ γὰρ δι' αἵματος
μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ δι' αἵματος Χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι
ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λα-
ὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ
ἱεραρχικὴ λατρεία μετετέθη ἀπὸ Ἀαρὼν εἰς τὸν Χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ
λωνὶ πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη
προτρεψάμενος αὐτοὺς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ Χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν
τοὺς πρεσβυτέρους, πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

NVlla gens obstinatioribus animis repugnabat euangelio Christi q̃ Iudæorũ, qui Paulo etiam peculiariter erant infensi, quod se gentium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq; legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebant, & euangelij uice per uniuersum orbem spargi cupiebant, antiquare uideret. Adeo ut essent inter hos quoq; qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationẽ cum euangelio miscendam. Hierosolymis igitur qui crediderant, uarijs calamitatibus afficiebantur ab ijs, qui resistebant euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) conijciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorũ bona. Hos itaq; consolatur Paulus partim exemplo ueterum sanctorum, quorũ pleriq; similibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorũ esset exploratior expectatiorq;, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmij cœlestis. Deinde declarat, coruscante iam euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetens ex ueteri testamento, & ad Christum accommodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, sperandam esse salutẽ, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimũ placuissent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Christianos facientia. FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟ-
ΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ
ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπεν ποτὲ τῶν ἀγγέλων. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμε-

λίωσας

BEATI PAVLI APOSTOLI
EPISTOLA AD
HEBRAEOS.

Devs olim multiphariã, multisq; modis locutꝰ patribus ꝑ prophetas, extremis diebꝰ hisce locutꝰ est nobis per filium, quem cõstituit hæredem omnium, per quem etiam sæcula cõdidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, agatq; omnia uerbo potentiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autẽ: Thronus tuus deus in sæculum sæculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti,

&

λίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξώμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ πού τις, λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν

& opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut uestimentũ ueterascent, ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit unquám? Sede à dextris meis, donec po suero inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Nonne omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministeriũ emittuntur propter eos, qui hæredes erunt salutis? II Propterea oportet nos uehementius attendere, ijs quæ dicta sunt nobis, ne quando perfluamus. Etenim si is, qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit firmus, & omnis transgressio & inobedientia iustam præmij repensationem accepit, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutẽ, quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dominum, ab ijs qui audierant, in nos confirmata fuit, attestante deo, & signis, & prodigijs simul, uarijsque uirtutibus, & spiritus sancti distributionibus, iuxta ipsius uoluntatẽ. Non eñ angelis subiecit orbem terræ futurum, de q̃ loquimur. Testatus est autẽ alicubi quidam, dicẽs: Quid est homo, qđ memor es eius, aut filius hominis, qđ inuisis illum? Fecisti eum paululo inferiorẽ angelis, gloria & honore coronasti eum, & cõstituisti eum super opera manuũ tuarũ. Oĩa subiecisti sub pedibus eius. In hoc eñ, qđ ei subiecit omnia, nihil omisit illi nõ subiectum. At nondum uidemus illi omnia esse subiecta. Eum uero qui pusillum quiddam diminutus fuerat infra angelos, cernimus Iesum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum, ut per gratiam dei pro omni gustaret mortem. Decebat enim eum,

 propter

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν χριστὸν ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, ut multis filiis in gloriā adductis, principem ſalutis illorum per afflictiones perfectum redderet. quandoquidem & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quā ob cauſam non erubeſcit fratres illos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Posteaq̄ igitur pueri cōmerciū habent cū carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortē aboleret eum qui mortis habebat imperiū, hoc eſt, diabolū, & liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Non em̄ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Vnde debuit ꝑ omīa fratribus ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis pōtifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandū peccata populi. Nam ex hoc qđ ipſi cōtigit tentatū eſſe, poteſt & ijs qui tentant̄ ſuccurrere.

III

Vnde fratres ſancti, uocationis cœleſtis participes, conſyderate apoſtolum & pontificē confeſſionis noſtræ Chriſtum Ieſum, qđ fidelis ſit ei qui ipſum conſtituit, quēadmodū & Moyſes in tota domo ipſius. Tanto namq; maiore gloria, q̄ Moſes, hic dignus eſt habitus, quāto maiorem habet honorē is qui cōſtruxit domū, q̄ ipſa domus. Oīs em̄ domus conſtruit̄ ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moyſes quidē fidelis fuit in tota domo illius, ueluti miniſter, in teſtimonium eorum, quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̄ filius adminiſtrauit domum ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriationem ſpei,

πίδος, μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχω-
μεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούση-
τε, μὴ σκληρώνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν
τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν
με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ
εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ
προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον,
ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνω-
σαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀρ-
γῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ-
σίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται
ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν
τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ πα-
ρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις
οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυν-
θῇ τὶς ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέ-
τοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάν περ
τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βε-
βαίαν κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σή-
μερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ
σκληρώνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ
παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες πα-
ρεπίκραναν, ἀλλ᾽ οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ
αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθι-
σε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτή-
σασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ;
τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κα-
τάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ
βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν
δι᾽ ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομέ-
νης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατά-
παυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέ-
ναι. καὶ γὰρ ἐσμὲν εὐηγγελισμένοι, καθά-
περ κἀκεῖνοι. ἀλλ᾽ οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος
τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένος
τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ
εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, κα-
θὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου,
εἰ εἰσελεύ-

ſpei, ad finem uſq; firmam tenuerimus.
Quapropter ſicut dicit ſpiritus ille ſan-
ctus: Hodie ſi uocem eius audieritis, ne
obduretis corda ueſtra, ſicut in exacerba
tione, in die tentationis in deſerto, ubi
tentauerunt me patres ueſtri, probaue-
runt me, & uiderunt opera mea quadra-
ginta annis. Quapropter infenſus eram
generationi illi, & dicebam: Semper er-
rant corde. ipſi uero non cognouerunt
uias meas, ſicut iuraui in ira mea, ſi in-
greſſuri ſunt in requiem meam: Videte
fratres, ne quando ſit in ullo ueſtrum cor
prauum, obnoxium incredulitati, ut de-
ſciſcat à deo uiuēte, ſed exhortemini uos
inuicem quotidie, quoad appellatur dies
hodiernus, ne quis ex uobis induret ſe-
ductione peccati. Chriſti participes facti
ſumus, ſi ſane initiū ſubſtantiæ, uſq; ad
finem firmum tenuerimus: In hoc quod
dicitur: hodie ſi uocem eius audieritis, ne
obduretis corda ueſtra, ſicut in exacerba
tione. Nam quidam cum audiſſent, exa-
cerbauerunt: At non omnes qui pro-
fecti fuerant ex Aegypto per Moſen.
Quibus autē infenſus fuit quadraginta
annis? Nonne ĳs qui peccauerant? quo-
rum membra cōciderūt in deſerto? Qui-
bus autem iurauit, nō ingreſſuros in re-
quiem ſuam? niſi ĳs, qui nō obedierant.
Et uidemus, quod nō potuerint ingredi
propter incredulitatem. Metuamus IIII
igitur, nequando derelicta promiſſione
introeundi in requiem eius, uideatur ali-
quis ex uobis fuiſſe fruſtratus. Etenim
nobis annunciatum eſt, quemadmo-
dum & illis. At non profuit illis audiſſe
ſermonē, quod is non eſſet cum fide con
iunctus, ĳs qui audierant. Introimus em̄
in requiem, nos qui credidimus, quem-
admodum dixit: Sicut iuraui in ira mea,

εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι᾽ ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ᾽ ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ

πρὸς

si ingressuri sint in requiem meam, licet operibꝰ à iactis fundamētis mundi perfectis. Dixit em̄ quodam in loco de septimo die sic: Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum: Si introibunt in requiē meam. Posteaq; igitur illud reliquū est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, nō introierunt propter incredulitatem, rursum quendam præfinit diem, hodie, in Dauid dicens, post tantū temporis, quēadmodū dictum est: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra. Nam si eis Iesus requiē præstitisset, nequaq; de alio posthac die locutus fuisset. Itaq; relinquitur sabbatismus populo dei. Nam qui ingressus est in requiem illius, & ipse requieuit ab operibꝰ suis, quēadmodū à suis deus. Studeamꝰ igit' ingredi in illam requiē, ne quis eodē concidat incredulitatis exēplo. Viuus est em̄ sermo dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usq; ad diuisionē animæ simul ac spiritus, cōpagumq; & medullarū, & discretor cogitationū & intentionū cordis, nec est ulla creatura, quæ nō manifesta sit in cōspectu illius. Sed oīa nuda, & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. Habentes igitur pontificē magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filiū dei, teneamus professionem. Non enim habemus pontificē, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absq; peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad opportunum auxilium.

V

Nam omnis pōtifex qui ex hominibꝰ assumit', ꝑ hoībus constituit', in his quæ apud

πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυ-
σίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνά-
μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ
καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύ-
την ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ
περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ
οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλ-
λὰ καὶ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθά-
περ καὶ ὁ ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ χριστὸς οὐχ
ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ'
ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ
σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέ-
ρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
τάξιν μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς
τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου
μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσε-
νέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβεί-
ας, καί περ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε
τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς
ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτη-
ρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ
ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ.
περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερ-
μήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε
ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι δι-
δάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν
ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα
τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγό-
νατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στε-
ρεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλα-
κτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπι-
ος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή,
τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνα-
σμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε
καὶ κακοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ
χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φε-
ρώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλό-
μενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ
πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπι-
θέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ
κρίματος

apud deum agunt, ut offerat donaria &
uictimas pro peccatis, qui placabilis esse
possit ignorantib9 & errantib9, q̃nquidẽ
& ipse circũdatus est infirmitate. Et pro-
pter hanc debet, quẽadmodũ pro popu-
lo, ita & pro seipso immolare ꝑ peccatis.
Nemo sibiipsi usurpat honorem, sed qui
uocatur etiam à deo, quemadmodum &
Aaron. Ita & Christus non semetipsum
glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui
dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie
genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacer-
dos in æternũ secundum ordinẽ Melchi-
sedec. Qui in dieb9 carnis suæ, cũ & pre-
cationes & supplicationes apud illũ, qui
poterat ipsum à morte seruare, cum cla-
more ualido & lachrymis obtulisset, &
exauditus esset ꝑ reuerẽtia, tametsi filius
erat, tamen didicit ex his quæ passus est,
obedientiã, ac perfectus redditus, om̃ib9
qui sibi obedierũt, fuit causa salutis æter-
næ, cognominatus à deo pontifex scd'm
ordinationẽ Melchisedec: de quo nobis
multa forent dicenda, eaq; difficilia ex-
plicatu, quãdoquidem segnes facti estis
auribus. Etenim cum debeatis ꝑ tempo
ris ratione doctores esse, rursum opus
habetis, ut doceam9uos quæ sint elemen
ta initii eloquiorũ dei: factiq; estis ii, qui
bus lacte sit opus, & nõ solido cibo. Nã
quisquis lactis est particeps, is rudis est
sermonis iusticiæ. infans em̃ est. Porrò
ꝑfectorũ est solidus cibus, nempe horũ,
qui ꝑpter assuetudinẽ, sensus habẽt exer
citatos ad discretionẽ boni pariter ac ma
li. Quapropter omisso, q in Christo ru
des inchoat, sermone, ad ꝑfectionẽ fera-
mur, nõ rursum fundamentũ iaciẽtes pœ
nitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in
deũ, baptismatũ, doctrinæ, ac manuũ im
positionis, & resurrectionis mortuorũ, &
iudicii

VI

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάνπερ ἐπιτρέπει ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ᾽ αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι᾽ οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγὺς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ᾽ οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ᾽ ἑαυτοῦ, λέγων, ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν

παράκλησιν

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidē permiserit deus. Nam fieri nō potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbū, ac uirtutes futuri sæculi, si prolabant̃, denuo renouent̃ per pœnitentiam, ab integro crucifigētes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponētes. Siquidem terra, quæ hymbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accōmodam eis, opera quorū & colitur, recipit bñdictionē à deo. At quæ produxerit spinas & tribolos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterū persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cū salute cōiuncta, tametsi sic loquamur. Non em̃ iniustus est deus, ut obliuiscat̃ operis uestri, & laboris ex charitate suscepti, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupimꝰ autem, ut unusquisq; uestrū idem præstet studiū ad plenā spei certitudinē, usq; ad ꝑfectionē, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorū, qui per fidē ac patiētiam hæreditatē accipiūt promissionis. Deus em̃ pollicitꝰ Abrahæ, cū nō posset per quencq; maiorē iurare, iurauit per seipsum, dicens: nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te: atq; ita cum patienter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atq; ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cū eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatē consilij sui, interposuit iusiurandum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri non posset, ut mentiretur deus, ualidam

cōsolationem

παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ὑμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ἀβραὰμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλὴμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν. ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ καὶ λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ᾽ αὐτῇ νενομοθέτητο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ

τὴν

consolationẽ haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutam, tum firmam, & introeuntem usque ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est iuxta ordinẽ Melchisedec, pontifex factus in æternũ.

VII

Nam hic erat Melchisedec, rex Salem, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex omĩbus impertitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiam rex Salem, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Consyderate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de spolijs? Atq; ij quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionẽ sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abrahã, & habẽti promissiones bñdixit. Porrò nemo negat, quin id qđ minus est, ab eo qđ maius est, bñdictionem accipiat. Atq; hic quidem homines, qui moriunt᷑, decimas accipiũt. Illic autẽ is de quo testatũ est, q̄ uiuat, & ut ita loquar, in Abrahã decimatus est etiã ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nam is adhuc in lumbis patris erat, cũ occurreret Abrahã Melchisedec. Proinde si cõsummatio ꝑ Leuiticũ sacerdotiũ erat (siqdẽ per hoc populus legẽ acceperat) qd præterea fuit opus, aliũ exoriri sacerdotẽ, qui scđm ordinem Melchisedec, & nõ scđm

ordinem

τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης
γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου
μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦ
τα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς
προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γὰρ,
ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν,
εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωσῆς ἐ-
λάλησε. καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν
ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνί
σταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντο-
λῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν
ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γὰρ, ὅτι σὺ ἱε-
ρεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισε-
δέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγού-
σης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφε
λές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπει-
σαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγί
ζομεν τῷ θεῷ, καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκω
μοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰ-
σὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμο-
σίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν, ὤμο-
σε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ
ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελ-
χισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος δια-
θήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν
πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θα-
νάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ
μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον
ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ
παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους
δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐν-
τυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡ-
μῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος,
ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρ-
τωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γε-
νόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγ-
κην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ
τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπει
τα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφά-
παξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀν-
θρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας
ἀσθένειαν

ordinē Aaron diceret? Qñquidē transla
to sacerdotio, necesse est, ut legis quoq;
translatio fiat. Nam is de q̃ dicunt̃ hæc,
ad aliam tribum pertinet, de qua nullus
altari astitit. Palam est em̄, q̄ e tribu Iu-
da exortus sit dñs noster. At nihil locu-
tus est de sacerdotio Moses, qd̄ ad hanc
tribum pertineat. Idq; magis etiā liquet,
si quidem ad similitudinē Melchisedec
exorit̃ sacerdos alius, qui non iuxta legē
mandati carnalis factus sit, sed iuxta po-
tētiam uitæ indissolubilis. Testificat̃ em̄
ad hunc modū: Tu sacerdos in æternū
scd̄m ordinē Melchisedec. Abrogat̃ em̄
qd̄ præcessit præceptū ꝓpter imbecillita
tem, & inutilitatem. Nam nihil ad perfe-
ctionē adduxit lex. uerum erat introdu-
ctio ad spem potiorē, per quā appropin
quamus deo, atq; hoc potiorem, q̄ non
absq; iureiurando res acta sit. Nam illi
quidē citra iusiurandum sacerdotes facti
sunt: hic uero cum iureiurando, per eum
qui dixit ad illum: Iurauit dñs & nō pœ-
nitebit eum, tu sacerdos in æternū scd̄m
ordinationē Melchisedec. Tanto potio-
ris testamēti sponsor factus est Iesus, &
illi quidē plures facti fuerunt sacerdotes,
propterea, qd̄ per mortem non sinerent̃
permanere. at hic quod idem maneat in
æternū, perpetuum habet sacerdotium,
unde & saluos facere ad plenum potest,
qui per ipsum adeunt deū, semp̄ uiuens,
ad hoc ut interpellet ꝓ illis. Talis em̄ de-
cebat ut esset nobis pōtifex pius, innocēs,
impollut⁹, segregat⁹ à peccatorib⁹, & su-
blimior cœlis factus, cui nō sit q̃tidie ne-
cesse, quēadmodū illis pontificib⁹, prius
pro proprijs peccatis uictimas offerre,
deinde pro peccatis populi. Nam id fecit
semel, cū semetipsum obtulit. Siquidem
lex homines cōstituit pontifices, habētes
infirmitatem.

ἀσθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς
μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειω-
μένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις,
τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν
δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς
σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος,
καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς
τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται,
ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προ-
σενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ᾽ ἂν ἦν
ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων
κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵ τινες ὑποδεί-
γματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων,
καθὼς κεχρημάτισαι μωϋσῆς, μέλλων ἐπι-
τελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιή-
σῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα
σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυ-
χε λειτουργίας, ὅσω καὶ κρείττονός ἐστι δια-
θήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγε-
λίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκεί-
νη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖ-
το τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει.
ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ
συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶ-
κον ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν
διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐ-
τῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χει-
ρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύ-
πτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθή-
κῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος.
ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴ-
κῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει
κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοι-
αν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγρά-
ψω αὐτοὺς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ
αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδά-
ξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκα-
στος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν
κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ
αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι
ταῖς

infirmitatē. Porrò ſermo iuriſiurādi,qui
ſupra legē fuit, filium cōſtituit in æternū
cōſummatū. Cæterū eorū quæ dicim9 VIII
illud eſt caput,ꝙ talem habem9pōtificē,
qui conſedit ad dextrā throni maieſtatis
in cœlis, ſanctorū adminiſtrator, ac ueri
tabernaculi,qđ fixit deus,& non homo.
Oīs em̄ pōtifex ad offerēdū donaria
& uictimas cōſtituit',unde neceſſe eſt,ut
hic etiā habeat aliquid,qđ offerat.Nam
ſi eſſet in terra,ne ſacerdos quidem eſſet,
ubi ſunt ſacerdotes q offerunt iuxta legē
donaria (quæ quidē exēplari & umbræ
deſeruiūt cœleſtiū:quēadmodū oraculo
reſpōſum eſt Moſi, cū eſſet abſoluturus
tabernaculum,nam uide,inquit,ut facias
oīa ſcđm exēplar, qđ oſtēſum eſt tibi
in monte)nunc uero hoc excellētius ſorti
tus eſt ſacerdotiū,q̄ præſtantioris eſt te-
ſtamēti interceſſor,qđ in præſtantiorib9
ꝓmiſſis ſancitū eſt.Etem̄ ſi prius illud ta
le fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehēdi,
haudquaꝗ fuiſſet ſecūdo quæſit9 locus.
Nam incuſans eos loquit' illis: Ecce dies
uenient,dicit dn̄s,& conſummabo ſuper
domū Iſraël,& ſuper domū Iuda,teſta-
mentū nouum,nō iuxta teſtamentū qđ
feci patrib9 illorū in die cū apprehēderē
manū illoꝝ,ut educerē eos ex Aegypto,
qm̄ ipſi nō perſtiterūt in teſtamēto meo,
& ego neglectui eos habui,dicit dn̄s.Nā
hoc eſt teſtamentū, qđ diſponā domui
Iſraël poſt dies illos,dicit dn̄s,dans leges
meas in mentem illorū,& in corde illorū
inſcripſi illas,& ero illis deus,& ipſi erunt
mihi populus. Et non docebunt quiſꝗ
proximum ſuum, & unuſquiſꝗ fratrem
ſuum, dicētes:Cognoſce dominum,qđ
omnes cogniturí ſint me,ab eo qui puſil-
lus fuerit inter eos, uſꝗ ad eum qui ma-
gnus eſt inter illos, quoniā placatus ero

ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό,τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ᾽ ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι᾽ αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

εἰ γὰρ

ſuper iniuſticijs illorũ,& peccatis eorũ,& iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc qđ dicit nouũ,antiquauit prius. Porrò quod antiquatur ac ſeneſcit,in propinquo eſt,ut euaneſcat.

IX

Igitur habebat quidẽ etiã prius illud,iuſtificationes, cultus,ac ſanctimoniam mũdanam. Siquidẽ tabernaculum factum fuit primũ, in quo erant lucernæ,& menſa,& propoſitio panum, quam uocant,ſancta. Poſt ſecundum autem uelum erat tabernaculum,quod uocatur ſanctum ſanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamẽti, undiq; circumtectam auro,in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron,quæ germinauerat,& tabulæ teſtamenti. Supra hanc autem cherubim gloriæ,obumbrantia propiciatorium.de quibus nõ eſt nunc dicendũ ſingulatim. His autẽ ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, qui ſacrorũ ritus peragant: in ſecundum autẽ ſemel quotannis ſolus pontifex, nõ ſine ſanguine, quem offert ꝓ ſeipſo,& pro populi ignorantijs: illud ſignificante ſpiritu ſancto, nondum manifeſtatam eſſe ſanctorum uiam,adhuc priore tabernaculo cõſiſtente,quæ erat ſimilitudo ꝓ tẽpore tum præſente, in quo dona ſacrificiaq; offeruntur, quæ nõ poſſint iuxta cõſcientiã perfectũ reddere cultorẽ,in cibis dũtaxat & potionibus, & diuerſis ablutionibus ac iuſtificationibus carnis, uſq; ad tẽpus correctionis impoſita. At Chriſtus accedens pontifex futurorũ bonorũ,per maius & perfectius tabernaculum,nõ manu factum, hoc eſt,nõ huius ſtructuræ,neq; per ſanguinem hircorum ac uitulorum, ſed per proprium ſanguinẽ ingreſſus eſt ſemel in ſancta, æterna redemptione reperta.

Nam ſi

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ
σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοι-
νωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς κα
θαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χρι
στοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν
προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ
τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων,
εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο
διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θα-
νάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ
τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγ
γελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰω-
νίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θά-
νατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. δια
θήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή
ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδ᾽
ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται.
λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νό-
μον ὑπὸ μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν
τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδα-
τος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό
τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐῤῥάν-
τισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης,
ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν
σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουρ-
γίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐῤῥάντιζε. καὶ
σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κα-
τὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσί-
ας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν
ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τού-
τοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια,
κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς
χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστὸς, ἀν-
τίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ᾽ εἰς αὐτὸν τὸν
οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ
τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ᾽ ἵνα πολλάκις
προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρ-
χεται εἰς τὰ ἅγια κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐν αἵμα-
τι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις πα
θεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ
ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν
ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorũ, &
cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, san
ctificat ad carnis purificationem, quanto
magis sanguis Christi, qui per spiritum
æternum seipsum obtulit immaculatum
deo, purgabit conscientiam uestram à
mortuarijs operibus, ad seruiẽdum deo
uiuenti? Et ob id noui testamẽti concilia
tor est, ut morte intercedente, ad redem-
ptionem earũ præuaricationũ, quæ fue-
rant sub priori testamento, ij qui uocati
sunt, promissionẽ accipiant æternæ hære
ditatis. Siquidẽ ubi testamentũ est, mors
intercedat necesse est testatoris. Nam te-
stamentũ in mortuis ratum est. q̃nqui-
dem nõdũ ualet, cũ uiuit testator. Vnde
ne prius quidẽ illud, absq; sanguine de-
dicatũ fuit. Cum em̃ Moyses om̃e præ-
ceptũ iuxta legẽ exposuisset oĩ populo,
sumpto sanguine uitulorũ & hircorũ, cũ
aqua & lana coccina & hysopo, simul &
ipsum librũ & totũ populũ aspersit, di-
cens: Hic est sanguis testamẽti, q̃d man-
dauit uobis deus. Insuper autẽ & taber-
naculũ, & omnia uasa ministerij, sangui-
ne cõsimiliter aspergebat. Et omnia ferè
secundum legem sanguine purificant̃, &
absq; sanguinis effusione, non fit remis-
sio. Itaq; necesse est, ut exẽplaria quidẽ
eorũ q̃ sunt in cœlis, hisce rebus purificen-
tur. Cæterũ ipsa cœlestia potioribus q̃ hæ
sint, uictimis mundent̃. Nõ em̃ in manu
facta sancta ingressus est Christus, exẽ-
plaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ, ut appa
reat nunc in cõspectu dei ꝓ nobis, nõ ut
sæpius offerat semetipsum, queẽadmodũ
pontifex ingredit̃ in sancta singulis an-
nis per sanguinẽ alienũ. Alioqui opor-
tuisset illum sæpius passum fuisse à con-
dito mundo. Nunc autẽ semel, sub con-
summationẽ sæculorũ, ad profligationẽ

 peccati,

ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ᾽ ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ᾽ ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέ ποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ᾽ ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ᾽ ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐ δὲ εὐδόκησας, αἵ τινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ᾽ ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵ τινες οὐδέ ποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν

αὐτοῦ

peccati, per immolationem ſuijpſius apparuit. Et quatenus illud manet omnes homines, ut ſemel moriantur, poſt hoc autem iudicium, ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rurſus abſq; peccato conſpicietur, ijs qui illum expectant in ſalutem.

X

Nam lex umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, his hoſtijs quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes perfectos reddere. Alioqui nonne deſijſſent offerri? propterea, quod nullam iam habuiſſent conſcientiam peccatorum, qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati eſſent. Atqui in iſtis commemoratio fit peccatorum quotannis. Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingreſſurus eſt mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluiſti. Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata & pro peccato nō comprobaſti. Tunc dixi: Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, ſacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluiſti, neq; comprobaſti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adſum, ut faciam deus uoluntatē tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quā uoluntatem ſanctificati ſumus per oblationē corporis Ieſu Chriſti ſemel peractam. Et omnis quidem ſacerdos aſſiſtit quotidie, ſacra peragens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata. Hic uero, una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexteram dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellum pedum eius.

Vnica

αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ
δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ
τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθή-
σομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί-
νας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ
καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐ-
τῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν,
καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφο-
ρὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ
παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν
τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν
πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπε-
τάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. καὶ
ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ. προ-
σερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη-
ροφορίᾳ πίστεως, ἐρραντισμένοι τὰς καρ-
δίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελου-
μένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχω-
μεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλι-
νῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κα-
τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγά-
πης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλι-
πόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, κα-
θὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ
τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζου-
σαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτα-
νόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνω-
σιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν
ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδο-
χὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλ-
λοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τὶς
νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυ-
σὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δο-
κεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιά-
σθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
σας. οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδί-
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ
πάλιν

Vnica enim oblatione perfectos effecit
in perpetuum, eos qui ſanctificantur. Te-
ſtificatur autē nobis & ipſe ſpiritus ſan-
ctus, nimirū cum prædixerit, hoc eſt te-
ſtamentū, quod condam erga illos, poſt
dies illos, dicit domin9, dans leges meas
in corde illorū, & in mētibus illorū inſcri-
bam eas, & peccatorū atq; iniquitatum
illorum non recordabor amplius. Porrò
ubi horum eſt remiſſio, non eſt amplius
oblatio pro peccato. Cum igitur fratres,
habeamus libertatem adeundi in ſancta
per ſanguinē Ieſu, ea uia quā dedicauit
nobis recentē ac uiuentē, per uelamentū,
hoc eſt, per carnem ſuam, cúmq; habea-
mus ſacerdotē magnū præfectū domui
dei, accedamus cum uero corde, in certi-
tudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa
conſcientia mala, & abluti corpore, aqua
pura, teneamus confeſſionem ſpei, non
uacillantem (fidelis enim qui promiſit)
& conſyderemus nos inuicem, in hoc, ut
prouocemus ad charitatē & bona ope-
ra, nō deſerentes aggregationem noſtri
mutuam, ſicuti mos eſt nōnullis, ſed ad-
hortantes inuicē. idq; hoc magis, quod
uidetis appropinquantē diem. Nam ſi
uolentes peccauerimus poſt acceptā co-
gnitionē ueritatis, non ultra pro peccatis
reliqua eſt hoſtia, ſed formidabilis quæ-
dam expectatio iudicij, & ignis uehe-
mentia, qui deuoraturus eſt aduerſarios.
Qui aſpernatus fuerit Moyſi legē, abſq;
miſericordia, ſub duobus aut tribus te-
ſtibus moritur. Quanto putatis peiori-
bus afficietur ſupplicijs, qui filium dei con-
culcarit, & ſanguinem teſtamēti, ceu rem
prophanā habuerit, per quē fuerat ſan-
ctificatus, & ſpiritum gratiæ contumelia
affecerit. Nouimus enim eum qui dixit:
Meū eſt ulciſci. ego repēdā, dicit dn̄s. Et

 rurſum:

πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φο-
βερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος.
Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας,
ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπε-
μείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδι-
σμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο
δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενη-
θέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπα-
θήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόν-
των ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώ-
σκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν
οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν
τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαπο-
δοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεί-
αν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κο-
μίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν
ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ.
ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν
ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ.
ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν,
ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις,
πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, ἐν
ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι.
πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥή-
ματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλε-
πόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν
ἄβελ παρὰ κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι'
ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦν-
τος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι'
αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει ἐνὼχ
μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ
εὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός.
πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύ-
ρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστε-
ως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ
δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι,
καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης
γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς νῶε περὶ τῶν
μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατε-
σκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου
αὐτοῦ

rursum: Dñs iudicabit populũ suũ. Hor-
rẽdũ est incidere in man⁹ dei uiuẽtis. Re-
deãt aũt uobis ĩ memoriã supiores dies,
in qb⁹ illuminati, ingẽs certamẽ sustinui-
stis afflictionũ, partim qdẽ, dũ & pbris
& pssuris affecti, spectaculo fuistis oĩb⁹,
partim dũ cõsortes ita cõuersantiũ facti
estis. Siqdẽ & afflictionũ, q̃ ex uinculis
meis cõtigerũt pticipes fuistis, & direptio-
nẽ facultatũ uestrar; cũ gaudio accepistis,
sciẽtes uos habere in uobis, potiorẽ sub-
stantiã in cœlis ac manẽtẽ. Ne abieceritis
igit fiduciã uestrã, q̃ magnã habet pmij
retributionẽ. Nã patiẽtia uobis ẽ op⁹, ut
ubi uoluntatẽ dei peregeritis, reportetis
pmissionẽ. Adhuc em perpusillũ tpis, &
q uẽtur⁹ ẽ ueniet, & nõ tardabit. Iust⁹ aũt
ex fide uictur⁹ est. & si se subduxerit, nõ
pbabit aĩo meo. At nos nõ sum⁹ q sub-
ducam⁹ nos ĩ perditionẽ, sed ad fidẽ per-
tinem⁹ in acqsitionẽ aĩæ.

XI

Est aũt fides,
earũ rerũ q̃ sperant, substãtia, argumẽtũ
eorũ, q̃ nõ uident. per hanc em testimo-
nium meruerũt seniores. Per fidẽ intelli-
gimus pfecta fuisse sæcula ṽbo dei, ut ex
his q̃ nõ apparebant, ea q̃ uident, fierẽt.
Per fidẽ uberiorẽ hostiam Abel obtulit
deo, q̃ Cain. per quam testimoniũ me-
ruit, q esset iustus, testimoniũ perhibẽte
de donarijs illi⁹ deo, & p hanc mortuus
adhuc loquit. Per fidẽ Enoch fuit trans-
latus, ne uideret mortẽ, nec fuit inuẽtus,
propterea quod transtulerat illum deus.
priusq̃ enim transferret, testimonium
meruerat, qd placuisset deo. Atqui sine
fide, fieri non potest, ut quis illi placeat.
Nam qui accedit ad deum, hunc credere
oportet, esse deum, & esse remuneratorẽ
quærẽtibus se. Per fidẽ admonitus ora-
culo Noë, ea quæ nõdum uidebant, ue-
ritus, apparauit arcam ad salutẽ domus
suæ,

αὐτοῦ, δι᾽ ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ
τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρο-
νόμος. πίστει καλούμενος ἀβραὰμ ὑπή-
κουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελ-
λε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλ-
θε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει
παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς
ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ
ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς
ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν
τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνί-
της καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐ-
τὴ σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρ-
ματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας
ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγ-
γειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς ἐγεννήθησαν,
καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα
τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος
ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρί-
θμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάν-
τες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλ-
λὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες,
καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι
ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς.
οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν,
ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐ-
κείνης ἐμνημόνευον ἀφ᾽ ἧς ἐξῆλθον, εἶ-
χον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείτ-
τονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ
οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπι-
καλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς
πόλιν. πίστει προσενήνοχεν ἀβραὰμ τὸν
ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ
προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξά-
μενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν ἰσαὰκ
κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι
καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν
αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πί-
στει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν ἰσαὰκ τὸν
ἰακὼβ καὶ τὸν ἡσαῦ. πίστει ἰακὼβ ἀποθνή-
σκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ
προσεκύνησεν

ſuæ, per quam arcam cōdemnauit mun-
dum, & eius quæ ſecundum fidem eſt, iu-
ſticiæ factus eſt hæres. Per fidem, appel-
latus Abraham, obedijt, ut exiret in locū
quem accepturus erat in hæreditatem, &
exiuit, neſciēs quò eſſet uenturus. Per fi-
dem cōmigrauit in terram promiſſionis,
ueluti peregrinā, cum in tabernaculis ha-
bitaſſet cum Iſaac & Iacob, cohæredibus
eiuſdem promiſſionis. Expectauerat em̄
habentē fundamenta ciuitatē, cuius opi-
fex & cōditor eſt deus. Per fidem & ipſa
Sarra uim ad cōcipiendū ac retinendum
ſemē accepit, ac præter ætatis rationē pe-
perit, ꝙ fidelē iudicaret eum qui promi-
ſerat. Quapropter & ex uno prognati
ſunt poſteri, eoq́ʒ iam annis effœto, tan-
to numero, quāto ſunt ſtellæ cœli, & ue-
lut arena, quæ eſt iuxta marginē maris
innumerabilis. Iuxta fidē mortui ſunt hi
om̄es, cum nō accepiſſent promiſſiones,
ſed procul eas uidiſſent, & credidiſſent, ſa
lutaſſentq́ʒ, & cōfeſſi fuiſſent, ſe hoſpites
atqʒ aduenas eſſe in terra. Nam hæc qui
dicunt, declarant ſe patriam inquirere. Et
ſi illius quidem memores fuiſſent, unde
fuerant profecti, habebant opportuni-
tatem reuertendi. Nunc autem melio-
rem expetunt, hoc eſt, cœleſtem. Qua-
propter non erubeſcit ipſe deus uocari
deus illorū. parauerat enim illis ciuita-
tem. Per fidem obtulit Abraham Iſaac,
cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in
quo promiſſiones acceperat, ad quē di-
ctum fuerat: In Iſaac uocabit̄ tibi ſemen,
cum illud ſecum perpendiſſet, deum uel
à mortuis excitare poſſe ſemen, unde il-
lum etiam reſurrectionis typo reduxit.
Per fidem de futuris benedixit Iſaac fi-
lio Iacob, & Eſau. Per fidem, Iacob mo-
riens, ſingulis filijs Ioſeph benedixit, &

προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραὼ, μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἱεριχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ᾽ εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεὼν, βαράκ τε, καὶ σαμψὸν, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν

ἔλαβον

adorauit fastigiũ uirgæ illiꝰ. Per fidẽ, Ioseph moriens, de egressione filiorũ Israël meminit, de'qꝫ ossibꝰ suis mandauit. Per fidem, cũ natus esset Moyses, occultatus est mẽses treis, à parẽtibus suis: ꝓpterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Moses iam grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo dei, qꝫ tẽporarijs peccati commodis frui, maiores arbitratus diuitias, probrũ Christi, qꝫ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha, & effusionẽ sanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidẽ trãsierũt rubrũ mare, ueluti per siccam terrã, qđ cũ tentassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderunt, circũdata ad dies septẽ. Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui nõ obedierant, cũ excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, cõmemorantẽ de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuele, ac prophetis, qui per fidem expugnauerũt regna, operati sunt iusticiam, assecuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres accceperũt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distenti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt,

insuper

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθικεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτῶν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς, καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerũt, oberrarũt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniũ promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

XII

Proinde nos quoque, cum tanta septi simus nube testium, deposito onere omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucem ignominia contempta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. & obliti estis exhortationis, quæ uobis tanquàm filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationẽ sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij. Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς
ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς
μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύ
πης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι᾽ αὐ
τῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύ-
νης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ πα
ραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τρο-
χιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα
μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον.
εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν
ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύ
ριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς
χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω
φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι
πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς ἠσαῦ,
ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτο-
τόκια αὐτοῦ. ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέ
λων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδο-
κιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε,
καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.
οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει,
καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκό-
τῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ,
καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, πα-
ρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον.
οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν
θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται,
ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως
φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωσῆς εἶ-
πεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ
προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ
ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυ-
ριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ
πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμέ-
νων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμα-
σι δικαίων τετελεωμένων, καὶ διαθήκης νέ-
ας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ,
κρείττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε
μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖ
νοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι
χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν
ἀπ᾽ οὐρανῶν

hic autē ad cōmodū nostrū in hoc ut im
partiat nobis sanctimoniā suam. Omīs
aūt castigatio in præsens quidē, nō uide-
tur esse gaudij, sed molestiæ. At postea
fructū tranquillū iusticiæ reddit, ijs qui p
illā fuerint exercitati. Quapropter man⁹
remissas, & genua soluta surrigite, & faci-
te, ut recti sint gressus pedibus uestris, ne
claudicatio aberret à uia, imò sanet᷑ po-
tius. Pacē sectemini cū oīb⁹, & sancti-
moniā, sine qua nemo uidebit dn̄m, curā
agentes, ne quis sit q deficiat à gratia dei,
ne qua radix amarulentiæ, suppullulans
obturbet, & p hanc inquinent᷑ multi: ne
quis scortator aut ꝓphanus, uelut Esau,
qui unico edulio permutauit ius primo-
geniti. Scitis em̄, qđ & postea, cum uellet
hæreditario iure bn̄dictionē assequi, re-
probatus sit. Non em̄ reperit pœnitētiæ
locū, tametsi cum lachrymis quæsiuisset
eā. Nō em̄ accessistis ad cōtactū montē,
& incēsum ignē ac turbinē, & caliginē, &
procellā, tubæq́ sonitū, & uocē uerborū,
quā qui audierant, deprecati sunt, ne his
adiungeret᷑ oratio. Nō em̄ ferebant, qđ
edicebat᷑: Si bestia tetigerit mōtē, lapida
bitur, aut iaculo cōfiget᷑. & adeo terribile
erat uisum qđ apparebat. Moses dixit:
Expauefactus sum, ac tremebundus, sed
accessistis ad montē Sion, & ad ciuitatē
dei uiuētis, Hierusalē cœlestē, & ad innu
merabiliū angelorū cœtū, & ad cōcionē
primogenitorū, qui cōscripti sunt in cœ-
lis, & ad iudicē uniuersorū deū, & ad spi-
ritus iustorū perfectorū, & ad noui testa
menti conciliatorē Iesum, & ad sanguinē
aspersionis, meliora loquentē, q̄ loque-
batur sanguis Abel. Videte ne asperne-
mini eum qui loquit᷑: nam si illi nō effu-
gerūt, qui auersabant᷑ eum qui loqueba-
tur in terra, multo magis nos, si eum qui
de cœlis

ἀπ᾽ οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι᾽ ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ᾽ οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς,

τὸν

de cœlis est, auersemur: cuius uox tum cõcussit terrã, at nunc denunciauit, dicẽs: Adhuc semel ego cõcutio, nõ modo terram, uerũetiã cœlum. Porrò illud qđ dicit, adhuc semel, significat eorũ quæ cõcutiuntur translationem, utpote quæ facta sint: ut maneant ea quæ nõ cõcutiuntur. Quapropter regnũ assumẽtes qđ cõcuti nõ possit, habeam⁹ gratiã, per quã ita colamus deũ, ut illi placeamus cũ reuerẽtia & religione. Etenim deus noster ignis cõsumens est. Fraterna charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis immemores. Per hanc eñ quidã insciẽtes exceperũt angelos hospitio. Memores estote uinctorũ, tanq̃ unà cum illis uincti, eorũ qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Honorabile est inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, cõtenti ijs quæ adsunt. Siquidẽ ipse dixit: Non te desero, neq; derelinquo. ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores estote eorum qui præsunt uobis, qui locuti sunt uobis sermonem dei, quorũ imitemini fidem, cõsyderantes qui fuerit exitus cõuersationis illorum. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in sæcula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ est enim, gratia cõstabiliri cor, nõ escis, quæ non profuerũt ijs qui uersati sunt in illis. Habemus altare, de quo nõ est fas edere, ijs qui tabernaculo deseruiunt. Animalium enim quorũ sanguis infertur ꝓ peccato, in sancta per pontificẽ, horum corpora cremant̃ extra castra. Quapropter & Iesus, ut sanctificaret per propriũ sanguinẽ populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra,

XIII

opprobrium

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχο-
μεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλου-
σαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρομεν
θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τοῦ-
τέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ
ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινω-
νίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυ-
σίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε δὲ τοῖς ἡγου-
μένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυ-
πνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον
ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶ-
σι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν
τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν
γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶ-
σι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως
δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον
ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀνα-
γαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβά-
των τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰω-
νίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι
ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι
τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώ-
πιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. παρακαλῶ
δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέ-
στειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθε-
ον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχη-
ται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς
ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους.
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. Η χά-
ρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Εγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ
τιμοθέου.

opprobriũ eius portantes. Non em̃ ha-
bemus hic manentẽ ciuitatẽ, ſed futuram
inquirimus. Per ipſum igitur offerimus
hoſtiam laudis ſemper deo, hoc eſt, fru-
ctum labiorũ, cõfitentium nomini eius.
Cæterũ beneficentiæ, & cõmunicationis
ne obliuiſcamini. Talibus enim uictimis
placetur deo. Parete ijs qui præſunt uo-
bis, & cõcedite, ſiquidem illi uigilant pro
animabus ueſtris, tanq̃ rationem reddi-
turi, ut cum gaudio hoc faciant, & nõ ge-
mentes. nam id eſt inutile uobis. Orate
pro nobis, confidimus enim, quod bo-
nam habemus cõſcientiam inter omnes
cupientes honeſte conuerſari. Magis au-
tem obſecro uos, ut id faciatis, quo cele-
rius reſtituar uobis. Deus autẽ pacis, qui
reduxit à mortuis paſtorẽ ouium illum
magnũ per ſanguinẽ teſtamenti æterni,
dominũ noſtrum Ieſum, abſolutos uos
reddat in omni opere bono, ad facien-
dum uoluntatẽ ipſius, efficiens, ut quod
agitis, acceptum ſit in conſpectu ſuo per
Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula ſæ-
culorum, Amen. Obſecro uos fratres,
ſufferte ſermonẽ exhortationis. Etenim
paucis ſcripſi uobis. Scitis fratrem no-
ſtrum Timotheum ſolutum eſſe. cum
quo (ſi celerius uenerit) uiſam uos. Salu-
tate omnes qui præſunt uobis, & omnes
ſanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum
omnibus uobis. Amen.

Miſſa ab Italia per
Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπαρεῖσι, καὶ πιστεύσασιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖος μὲν ἐστὶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ Ἰακὼβ τὸ χρηστὸν τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τούτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IAcobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGVMENTI FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς, ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο

EPISTOLA BEATI IACOBI.

IACOBVS dei ac dñi Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, q̃ sunt in dispersione, salutem. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis uarias, illud scientes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti, & integri, nullaq; in parte diminuti. Quod si cui uestrum deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnibus simpliciter, nec improperat, ac dabit̃ ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicq; accepturum à domino. Vir animo duplici, incõstans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua. contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniam ueluti flos herbæ præteribit. Exortus est enim sol cum æstu, & exaruit herba; & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt.

ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πο-
ρείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς
ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμε-
νος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγ-
γείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μη-
δεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πει-
ράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν,
πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζε-
ται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος
καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλα-
βοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο-
τελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθή,
καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι κατα-
βαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. παρ' ᾧ
οὐκ ἔνι παραλλαγή, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας,
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ
κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί,
ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι,
βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀρ-
γὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργά-
ζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ
περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν
ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς
ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ
μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυ-
τούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιη-
τής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρό-
σωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κα-
τενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως
ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς
νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παρα-
μείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μα-
κάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δο-
κεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγω-
γῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδί-
αν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρη-
σκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ
πατρὶ, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς

καὶ

periit. Sic & diues in abundãtia sua mar-
cescet. Beatus uir qui suffert tentationẽ:
quoniã cum probatus erit, accipiet coro-
nam uitæ: quã promisit dñs iis, à quibus
fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, di-
cat se à deo tentari. Nam deus ut malis
tentari nõ potest, ita nec ipse quenquam ten
tat. Imò unusquisque tentatur, dum à pro-
pria cõcupiscentia abstrahitur & inesca-
tur. Deinde cõcupiscentia posteaquam con-
cepit, parit peccatum: peccatũ uero perfe-
ctum progignit mortem. Ne erretis fra-
tres mei dilecti. Omnis donatio bona,
& omne donũ perfectum, è supernis est
descẽdens à patre luminũ, apud quẽ non
est transmutatio aut cõuersionis obum-
bratio. Is destinata uoluntate progenuit
nos sermone ueritatis, ut essemus primi-
tiæ quædã suarũ creaturarum. Itaque fratres
mei dilecti, sit omnis homo uelox ad au
diendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad
iram. Nam ira uiri iusticiã dei nõ efficit.
Quapropter deposita omni immũdicia
& superfluitate maliciæ, cũ mansuetudi-
ne recipite insitum sermonẽ, qui potest
saluas reddere animas uestras. Sitis aũt
effectores sermonis, & nõ auditores tan
tum, fallẽtes uosmetipsos. Quoniam si quis au
diat sermonẽ, nec eum factis exprimat,
hic similis est uiro cõsyderanti faciẽ nati-
uitatis suæ in speculo. Consyderauit enim
seipsum, & abiit, & continuo oblitus est
qualis esset. At qui prospexerit in legem
perfectã, quæ est libertatis & permanse-
rit, hic cum sit nõ auditor obliuiosus, sed
effector operis, beatus facto suo erit. Si
quis uidetur religiosus esse inter uos, qui
non frenat linguam suam, sed aberrare
sinit cor suum, huius uana est religio.
Religio pura & immaculata apud deum
& patrem hæc est, inuisere orphanos &

uiduas

καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυ/
τὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχε
τε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγω
γὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι
λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ
ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα
τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐ/
τῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ
εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ
ὑποπόδιόν μου. καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυ-
τοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πο
νηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί.
οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κό-
σμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κλη-
ρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε
τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυνα/
στεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς
κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ κα/
λὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ᾽ ὑμᾶς. εἰ μέντοι
νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γρα/
φὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ/
τόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖ/
τε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ
τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅς τις γὰρ ὅλον τὸν
νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάν
των ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε
καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς
δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λα
λεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευ
θερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνί
λεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. καὶ κατα/
καυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελ
φοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τὶς ἔχειν, ἔργα
δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐ-
τόν; Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑ/
πάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέ/
ρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν,
ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτά/
ζεσθε

& uiduas in afflictione sua, immaculatū
seipsum seruare à mūdo. Fratres mei **II**
ne cū respectu personarū habeatis fidē
domini nostri Iesu Christi ex opinione.
Nā si ingrediatur in cœtū uestrū uir au/
reum gestans anulū, ueste indutus splen
dida, ingrediatur aūt & pauper in sordi-
da ueste, & respexeritis ad illū qui uestē
gestat splendidam, & dixeritis illi, tu sede
hic bene, & pauperi dicatis, tu sta illic,
aut sede hic subter scabellū meū, & nō di/
iudicati estis in uobisipsis, & facti estis iu
dices cogitationum malarū. Audite fra/
tres mei dilecti, nōne deus elegit paupe-
res mundi huius, diuites in fide, & hære-
des regni, quod promisit ijs, à quibus di/
lectus fuerit. Vos aūt cōtemptui habui/
stis pauperē. Nōne diuites tyrānidē exer
cent in uos, & ijdem trahunt uos ad tri-
bunalia. Et ijdem male loquūt de bono
nomine quod inuocatū est super uos. Si
legē quidem regiā perficitis iuxta scriptu
rā, diliges proximū tuū sicut teipsum, be
ne facitis: sin uero personā respicitis, pec-
catū cōmittitis, & redarguimini à lege ue
luti trāsgressores. Quisquis enim totam
legem seruauerit, offenderit autē in uno,
factus est omniū reus. Nā qui dixit, ne
mœcheris, dixit etiā, ne occidas. Quod si
nō fueris mœchatus, occideris tamen, fa-
ctus es transgressor legis. Ita loquamini,
& ita faciatis ueluti per legē libertatis iu-
dicandi. Siquidē iudiciū absq; misericor/
dia erit ei, qui nō præstiterit misercordiā.
Et gloriatur misericordia aduersus iudi/
ciū. Quæ utilitas fratres mei, si fidē dicat
aliquis habere se, facta uero nō habeat.
Num potest fides saluū facere illū? Q
si frater aut soror nudi fuerint, & egentes
quotidiano uictu, dicat autē aliquis ue-
strū illis, abite cū pace, calescite & satura-
mini

ζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώ-
ματος, τί τὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις,
ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ'
ἐρεῖ τίς, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖ-
ξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀ-
γὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.
σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι· καλῶς ποιεῖς.
καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι.
θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενὲ, ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; ἀβραὰμ ὁ πα-
τὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέ-
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ
ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι-
καιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε
τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ
ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο
δεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ
ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύ-
ματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χω-
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό-
γῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλον τὸ σῶμα μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλα-
χίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύ-
νοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι-
κρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί-
γον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ-
σα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν,
ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν
τροχὸν

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt
necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic
& fides si facta non habuerit, mortua est
per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes,
& ego facta habeo. Ostende mihi fidē
tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi
ex factis meis fidem meam. Tu credis ꝙ
deus unus est? Recte facis. Et dæmonia
credunt, ac cōtremiscunt. Vis uero scire ô
homo inanis, ꝙ fides absqꝫ factis mor-
tua sit? Abraham pater noster nonne ex
factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac
filium suum super altare? Vides, quod
fides adiumento fuerit factis illius, & ex
factis fides perfecta fuerit? Et impleta
est scriptura quæ dicit: Credidit Abra-
ham deo, & imputatū est illi ad iusticiā,
& amicus dei uocatus est. Videtis igitur
ꝙ ex factis iustificetur homo, & non ex
fide tantum? Similiter autem & Rhaab
meretrix, an non ex factis iustificata est
cum excepisset nuncios, & alia uia emi-
sisset? Nam quemadmodū corpus absqꝫ
spiritu mortuum est, ita & fides absqꝫ fa-
ctis mortua est.

III

Nolite plures magi-
stri fieri fratres mei, scientes quod maius
iudicium sumpturi simus. In multis em̄
labimur omnes. Si quis in sermone non
labitur, hic perfectus est uir, qui possit
freno moderari totum etiā corpus. Ecce
equis frena in ora immittimus, ut obe-
diant nobis, & totum corpus circumagi-
mus. Ecce naues quoqꝫ cum tantæ sint, &
à uentis sæuis agant, circumagunt à mi-
nimo gubernaculo, quocūqꝫ impetus di
rigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum
membrum est, & magna iactat. Ecce exi-
guus ignis quantā materiam incēdit. Et
lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic
lingua constituitur in membris nostris,
quæ maculat totū corpus, & inflammat

τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακὸν, μεστὴ ἰοῦ θανατοφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ᾽ ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλικὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ᾽ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος, καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φθονεῖτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ

κόσμου

rotam natiuitatis, & inflammatur à gehenna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrũ, serpentiũq;, & marinorũ domatur, & domita est à natura humana. Linguã autẽ nullus hoĩm domare põt, incoercibile malũ, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deũ & patrẽ, & p ipsã maledicim⁹ hoĩbus, q ad similitudinẽ dei cõditi sunt. Ex eodẽ ore pcedit bñdictio & maledictio. Nõ oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunqd fons ex eodẽ foramine emanat dulcem & amarã aquã? Nũqd potest fratres mei, fic⁹ oleas gignere? aut uitis fic⁹? Sic nullus fons salsam ac dulcẽ põt ædere aquã. Quis sapiens & sciẽtia præditus inter uos? Ostendat ex bona cõuersatione opera sua cum mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionem in corde uestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi eñ æmulatio & cõtẽtio, ibi incõstãtia & omne op⁹ prauũ. Quæ aũt è supnis est sapiẽtia: primũ quidẽ casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq; diiudicatiõe, sine simulatiõe. Fruct⁹ aũt iustiriæ in pace seminat, facientibus pacẽ.

IIII

Vnde bella & lites in uobis? Nonne hinc? nimirum ex uoluptatibus uestris, quæ militant in membris uestris? Concupiscitis & nõ habetis. inuidetis & æmulamini, & non potestis adipisci. pugnatis & bellatis. nõ habetis, ppterea quod nõ postulatis. Petitis & non accipitis, eo qđ male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, quod amicitia mundi, inimicitia est cum deo? Quicũq; ergo uoluerit amicus esse

mundi

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ᾽ ὑμῶν. ἐγγίζατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοὶ καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν. οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γὰρ ἔσται ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν

mundi, inimicus dei cōſtituit. An putatis quod inaniter ſcriptura dicat: ad inuidiam concupiſcit ſpiritꝰ qui habitauit in nobis? Maiorem autē dat gratiā. Subditi ergo eſtote deo, reſiſtite autē diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ò peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. riſus ueſter in luctum cōuertatur, & gaudium in mœrorē. Humiliamini in conſpectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem ſuum, detrahit legi & iudicat legem. Quod ſi iudicas legem, non es obſeruator legis, ſed iudex. Vnus eſt legiſlator, qui poteſt ſeruare & perdere. Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatē, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum ſit poſtero die. Quæ eſt enim uita ueſtra? Vapor enim erit, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euaneſcit: pro eo quod dicere debueritis, ſi dominus uoluerit, & ſi uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in ſuperbijs ueſtris. Omnis exultatio talis mala eſt. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

V

Agite nunc diuites, plorate, ululantes ſuper miſerijs ueſtris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt, ueſtimēta ueſtra tineis obnoxia facta ſunt. Aurum & argentum ueſtrum erugine uiciatum eſt, & erugo eorum in teſtimonium uobis erit, & exedit carnes ueſtras ſicut ignis. Theſaurum congeſſiſtis in extremis diebus. Ecce merces opera-

τῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπε
στερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσε-
ληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα
ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύ-
σατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρου-
σίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχε-
ται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυ-
μῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον
καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς,
στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρου-
σία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλ-
λήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ
κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα
λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ
τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλά-
λησαν τῷ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρί-
ζομεν τοὺς ὑπομένοντας. τὴν ὑπομονὴν
ἰὼβ ἠκούσατε. καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδε-
τε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ
οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου,
μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανόν, μήτε τὴν
γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν
τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπό-
κρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν;
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀ-
σθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς
πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξά-
σθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πί
στεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν
ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφε
θήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ
παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλή-
λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δι-
καίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν
ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύ-
ξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς
γῆς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
προσηύξατο

riorum qui messuerũt regiones uestras,
quæ fraude non reddita est à uobis, cla-
mat: & clamores eorum qui messuerant,
in aures domini sabaoth introierunt. In
delitijs uixistis super terrã, & lasciuistis.
enutrijstis corda uestra, ut in die occisio-
nis. Cõdemnastis, & occidistis iustum, &
non resistit uobis. Patientes igitur estote
fratres usq; ad aduentum domini. Ecce
agricola expectat pretiosum fructũ ter-
ræ, patienter expectans illum, donec ac-
cipiat pluuiam tempestiuam & serotinã.
Patiẽtes igitur estote & uos, & cõfirmate
corda uestra, quoniã aduentus domini
appropinquat. Nolite ingemiscere alius
aduersus alium fratres, ut ne condemne-
mini. Ecce iudex ante ianuam assistit.
Exemplum accipite fratres mei, afflictio
nis ac patiẽtiæ prophetas, qui locuti sunt
in nomine dñi. Ecce beatos ducimus eos
qui sustinẽt. Sufferẽtiam Iob audistis, &
finẽ dñi nouistis, qđ ualde misericors sit
dñs ac cõmiserans. Ante omnia autẽ fra-
tres mei, nolite iurare, neque per cœlum,
neq; per terram, neq; aliud quodcunq;
iusiurandũ. Sit autẽ uestrũ est, est: non,
non, ut ne in simulationẽ incidatis. Affli
gitur autẽ aliquis inter uos? oret. Aequo
animo est aliquis? psallat. Infirmatur
quis inter uos? accersat presbyteros ec-
clesiæ, & orent super eum, ungentes eum
oleo in nomine domini. Et obsecratio
fidei saluum reddet laborantẽ, & eriget
eum dñs: & si in peccatis fuerit, remitten-
tur ei. Confitemini inuicem alius alij de-
licta, & orate pro uobis inuicem, ut salui
sitis. Multũ enim ualet deprecatio iusti
efficax. Helias homo erat similiter ob-
noxius affectionibus ut nos, & precatio-
ne precatus est ne plueret: & nõ pluit sup
terrã annos tres & menses sex. Et rursum
orauit,

προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ αὐτόν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Τῆς τοῦ ἁγίου ἰακώβου ἐπιστολῆς τέλος.

orauit,& cœlũ dedit pluuiã,& terra ꝓduxit fructũ ſuũ. Fratres,ſi quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eũ, ſciat,qđ qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ, ſaluã faciet animã à morte,& operiet multitudinẽ peccatorũ.

Beati Iacobi epiſtolæ finis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν, ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν διδασκαλικήν, ἐπιστηρίζων αὐτούς. διότι καὶ ἀπὸ ἰουδαίων ἐπίστευσαν, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστεῖ καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοφροσύνην καταγγέλλει. καὶ εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὸν ᾅδην γέγονε παρὰ τοῦ κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως· ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, καὶ κριθῶσι μὲν τῷ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμείνωσι. καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῷ κριτῇ. καὶ οὕτως πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Petrus,queadmodũ & Iacobus, Iudæis ſcribit,ſparſim incolentibꝰ gentium regiones, epiſtolam profecto dignã apoſtolorũ principe, plenã autoritatis ac maieſtatis apoſtolicæ, uerbis parcam, ſentẽtijs differtã. Hortať autẽ ad tolerantiã malorũ,quæ ob euangelij inuidiam perpetiebanť,ſpe præmiorũ. Ad hæc admonet,iuxta ꝓphetiarũ oracula ad tantã dignitatem uocati gratis,uitam præſtent ſua profeſſione dignam:Chriſtianiſmũ em̃ nõ in titulo aut baptiſmo tantũ,ſed in morũ innocẽtia ſitum eſſe:alioqui qđ affligun tur malis,nõ ceſſurũ ad gloriam Chriſti,ſi ob malefacta pœnas dare uideanť. Ad hæc admonet,ne freti Chriſtianiſmo,detractent parere magiſtratibꝰ licet ethnicis, ne prouocati nec cõuertanť ad Chriſtũ,& acrius ſæuiant:itẽ ne ſerui negent officiũ ſuũ heris,licet ethnicis:Chriſtianæ bonitatis eſſe oĩa perpeti:itẽ ne mulieres Chriſtianæ uiros ſuos licet ethnicos cõtẽnant,ſed moribꝰ ſuis ad meliora ſtudeant prouocare. Maritos admonet,ut uxoribꝰ ſuis deferant,ut à coitu nõnunꝗ tẽperent, ꝙ magis uacet orare. Deinde exẽplo Chriſti ꝓuocat ad tolerantiã malorũ,ne conenť iniuriã iniuria pẽſare, ſed mãſuetudine & bñfactis uincere ſtudeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitibꝰ,& initio quarti. Poſt hæc hortať ad nouitatẽ uitæ,dehortans à uitijs gentiũ. Inuitat ad ſobrietatẽ,ad uigilantiam,ad preces aſſiduas,in primis ad mutuã charitatẽ,ad hoſpitalitatẽ,ad officia mutua,rurſus ad patientiã perſecutionũ ob Chriſti nomẽ illatarũ. Mox epiſcopos inſtituit,& his ſubditũ populũ. In calce teſtať ſeſe & alterã epiſtolã ad eoſdẽ ſcripſiſſe per Syluanũ,ꝙ intercidit. Hãc ſcriptã apparet ex Babylone:nã huiꝰ eccleſiæ ꝟbis iubet eos ſaluere.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις, διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι᾽ ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

PETRVS apoſtolus Ieſu Chriſti, aduenis ſparſim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per ſanctificationem ſpiritus, in obedientiam, & aſperſionē ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus eſt deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui iuxta copioſam ſuam miſericordiam regenuit nos in ſpem uiuam, per hoc quod reſurrexit Ieſus Chriſtus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atq; immarceſſibilem, cōſeruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei cuſtodimini per fidem, ad ſalutem, quæ in hoc parata eſt, ut pateſiat in tempore ſupremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, ſi opus ſit, quo exploratio fidei ueſtræ, multo pretioſior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur: reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Ieſus Chriſtus: quem cum non uideatis, diligitis: in quem in præſentia, cum non uideritis, credentes tamen: exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei ueſtræ, ſalutē animarum, de qua ſalute exquiſierunt, & ſcrutati ſunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος
προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ
ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦ-
μα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χρι-
στὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα
δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυ-
τοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν
ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισα-
μένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀπο-
σταλέντι ἀπ᾽ οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦ-
σιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζω-
σάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν,
νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φε-
ρομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰη-
σοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συ-
σχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀ-
γνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν
καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅ-
γιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι
γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός
εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπρο-
σωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔρ-
γον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρό-
νον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρ-
τοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς
ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδό-
του, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώ-
μου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ, προεγνωσμένου
μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέν-
τος δὲ ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν χρόνων δι᾽ ὑμᾶς,
τοὺς δι᾽ αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγεί-
ραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ
δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶ-
ναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες
ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύμα-
τος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ
καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε
ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπο-
ρᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου
ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.
διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα
δόξα

ꝑphetæ,qui de uetura in uos gratia uati
cinati sunt,scrutātes ad quē, aut cuiusmo
di tēporis articulū significaret, qui in illis
erat spūs Christi,qui priusq̄ȝ acciderent,
testabat᷑ uēturas in Christū afflictiones,
& quæ essent cōsecuturæ glorias,quib⁹ &
illud reuelatū est,q̄d haud sibiȷ̄psis,imò
nobis ministrarēt, hæc quæ nunc annun
ciata sunt uobis, ꝑ eos qui uobis prædi-
cauerūt euāgeliū,ꝑ spm̄ sanctū emissum
è cœlo,in quæ desyderant angeli prospi-
cere. Quapropter succincti lumbis mētis
uestræ,sobriȷ̄,ꝑfecte sperate in eam quæ
ad uos defert᷑ gratiā, dum uobis patefit
Iesus Christus,tāq̄ȝ filiȷ̄ obediētes, ut nō
accōmodetis uos pristinis cōcupiscētiȷ̄s,
quibus dum adhuc ignoraretis Christū,
agebamini, sed quēadmodū is q̄ uos uo
cauit, sctūs est:ita ipsi q̄qȝ sancti in omī
cōuersatione reddamini, ꝓpterea q̄d scri
ptū est: Scti estote,nā ego sctūs sum. Et
si patrē inuocatis citra ꝑsonarū respectū
iudicantē iuxta cuiusqȝ opus,uidete ut in
timore cōuersantes, incolat⁹ uestri tēpus
trāsigatis. Cū sciatis uos,nō caducis reb⁹
uelut argēto & auro fuisse redēptos à ua
na uestra cōuersatiōe,quā ex patrū acce-
peratis traditione,sed pretioso sanguine
uelut agni immaculati,& incontaminati
Christi,q̄ præordinat⁹ q̄dē fuerat,anteq̄ȝ
cōditus esset mūdus,sed manifestat⁹ fuit
extremis tēporib⁹ ꝓpter uos, q̄ ꝑ illū cre
ditis in deū, q̄ illū excitauit è mortuis,&
gloriā ei dedit,ut uos fidē ac spē habere-
tis erga deū, qui aīas uestras purificastis
obediēdo ueritati,ꝑ spm̄ cū charitate fra
terna,ab omī simulatiōe aliena, ex puro
corde uos inuicem diligite impēse,renati
non ex semine mortali,sed ex imortali ꝑ
sermonē uiuētis dei,& manētis ī æternū.
Propterea ꝙ omis caro gramē sit, & oīs
gloria

δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξη-
ράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. τὸ δὲ
ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο
δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ
πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθό-
νους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέν-
νητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπι-
ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἴπερ
ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν
προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώ-
πων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ
θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι
ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός,
ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματι-
κὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰη-
σοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ.
ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον,
ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ᾽ αὐ-
τῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ
τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπε-
δοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγε-
νήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προ-
σκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἱ
προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ
καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν,
βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς
εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγ-
γείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος
εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λα-
ὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν
δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς
παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε
τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵ τινες στρατεύ-
ονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν
ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα
ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,
ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξά-
σωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑπο-
τάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν
κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε
ἡγεμόσιν

gloria hoīs quasi flos graminis. Exaruit
gramē, & flos decidit. at uerbū dn̄i ma-
net in æternū. Hoc aūt est uerbū, qđ per
euangeliū delatū est ad uos. Proinde
II
deposita om̄i malicia, & om̄i dolo, & si-
mulatiōib9, & inuidētijs, & om̄ib9 obtre
ctationib9, ut modo nati infantes, lac il-
lud nō corpis sed animi, qđ dolū nescit,
appetite, ut p illud subolescatis. Siquidē
gustastis, q benign9 sit dn̄s. ad quē acce-
dentes, q lapis est uiuus, ab hoīb9 quidē
reprobat9, apud deū uo electus ac pre-
tiosus: ipsi qq ueluti uiui lapides ædifice
mini, dom9 spūalis, sacerdotiū sanctū ad
offerēdū spirituales hostias, acceptabiles
deo p Iesum Christū. quapropter & con
tinet scriptura: Ecce pono in Sion lapidē,
in summo ponendū angulo, electū, pre-
tiosum. Et qui crediderit in illo, nō pude-
fiet. Vobis igit pretiosus est, qui creditis.
Cæterū ijs qui nō credūt, lapis quē repro
bauerāt ædificantes, hic cœpit esse caput
anguli: & lapis in quē impingit, & petra
ad quē offendant, nēpe ijs qui impingūt
in sermonē, neq credūt in id ad qđ & in-
stituti fuerāt. Vos aūt gen9 electū, regale
sacerdotiū, gens sancta, populus qui in
lucrū accessit, ut uires prædicetis illi9, qui
è tenebris uos uocauit in admirabilē suā
lucē. Qui qndā eratis nō populus, nunc
populus dei, qui qndā nō cōsecuti miseri
cordiam, nunc estis misercordiā cōsecuti.
Dilecti, obsecro tanq aduenas ac pere-
grinos, abstinete à carnalib9 cōcupiscen-
tijs, quæ militant aduersus animā, & con
uersationē uestrā habete honestā inter
gētes, ut in hoc qđ obtrectant uobis qsi
maleficis, ex bonis operibus æstimantes
uos, glorificēt deū in die uisitatiōis. Pro-
inde subditi estote cuiuis hūanæ creatu-
ræ, ppter dn̄m, siue regi tanq pcellēti, siue
præsidibus,

ἡγεμόσιν, ὡς δι᾽ αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς
ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀ-
γαθοποιῶν, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀ-
φρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθε-
ροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κα-
κίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ᾽ ὡς δοῦλοι θεοῦ.
πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγα-
πᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶ-
τε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φό-
βῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς
καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦ-
το γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑπο-
φέρει τὶς λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον
γὰρ κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζό-
μενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ᾽ εἰ ἀγαθοποιοῦντες.
καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χά-
ρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι
καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπο-
λιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθή-
σητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ
ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στό-
ματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοι-
δόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ
τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡ-
μῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐ-
τοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπο-
γενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ
τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρό-
βατα πλανώμενα, ἀλλ᾽ ἐπεστράφητε νῦν
ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυ-
χῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς
ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ οἵ τινες ἀπειθοῦσι
τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστρο-
φῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσωνται, ἐποπτεύ-
σαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑ-
μῶν, ὧν ἔσω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐκ πλοκῆς τρι-
χῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως
ἱματίων κόσμος, ἀλλ᾽ ὁ κρυπτὸς τῆς καρ-
δίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πρᾳέος
καὶ

præsidibus, ut qui per eum mittantur ad
uindictam quidem nocentium, laudem
uero recte agentium: quoniam sic est
uoluntas dei, ut benefaciendo obturetis
os hominibus ignorātibus, tanq̃ liberi,
& nō ueluti prætextū habētes maliciæ li-
beralē, sed tanq̃ serui dei. Omnes hono
rate, fraternitatē diligite, deum timete, re
gē honorate. Famuli subditi sint cum ti-
more dominis, non solum bonis ac hu-
manis, uerumetiā prauis. Nam hæc est
gratia, si quis propter conscientiam dei
suffert molestias, præter meritū affectus
malis. Quæ enim est laus, si cum peccan-
tes alapis cædimini sufferetis? At si cum
benefacitis, & tamē malis afficimini, suf-
fertis. Hæc enim est gratia apud deum.
Siquidem in hoc uocati estis, quoniā &
Christus afflictus est pro nobis, relin-
quens nobis exēplum, ut insequeremini
uestigia ipsius, qui peccatum nō fecerat,
nec inuentus est dolus in ore illius: qui cū
maledictis incesseretur, nō remaledixit: cū
malis afficeretur, nō minabatur. Sed tradi-
dit uindictā ei qui iudicat iuste, qui pec-
cata nostra ipse pertulit in corpore suo
super lignum, quo peccatis mortui iu-
sticiæ uiueremus. Cuius eiusdem uibice
sanati fuistis. Nam eratis uelut oues er-
rantes, sed conuersi estis nunc ad pasto-
rem, & curatorem animarū uestrarū.

III

Similiter uxores subditæ sitis uestris
uiris, ut etiam qui non obtemperant ser-
moni, per uxorum conuersationē absq;
sermone lucrifiant: dum cōsyderant cum
reuerentia coniunctam castam conuersa
tionem uestram, quarū ornatus sit, non
externus: qui situs est in plicatura capil-
lorum, & additione auri, aut in pallio-
rum amictu. uerum occultus, qui est in
corde homo, si is careat omī corruptela:
Vita

καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι
γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκό-
σμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν, ὡς σάῤῥα ὑπήκουσε τῷ ἀβραάμ,
κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα,
ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδὲ
μίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦν
τες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυ
ναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγ-
κληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐκκό-
πτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος,
πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελ-
φοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδι-
δόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀν-
τὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰ-
δότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογί-
αν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγα
πᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθάς, παυσάτω
τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐ-
τοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ
κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω
εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλ-
μοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς
δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποι-
οῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς,
ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ
πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν
δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταρα-
χθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς
ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λό-
γον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰ
τητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀ-
γαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλῶσιν ὑμῶν, ὡς
κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεά-
ζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀνα-
στροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ
θέλει τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κα-
κοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ
ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων,
ἵνα

ita ut spūs placidus sit ac quiet⁹, qui spūs
in oculis dei magnifica ac sumptuosa res
est. Nam ad eum modū olim & sanctæ
illæ mulieres sperantes in deo, comebant
sese, & subditæ erant suis uiris, quēadmo
dum Sarra obediuit Abrahæ, dn̄m illū
appellans. cui⁹ factæ estis filiæ, dū bene-
facitis, & nō terremini ullo pauore. Viri
similiter cohabitēt scd'm sciētiā, uelut in-
firmiori uasi muliebri impartiētes hono-
rem, tanq̄ etiam cohæredes gratiæ uitæ,
ne interrūpant preces uestræ. In summa,
oēs sitis unanimes, similiter affecti, fra
terna præditi charitate, misericordes, affa
biles, nō retaliantes malū malo, aut cōui-
cium cōuicio, sed cōtra, bn̄dicētes, sciētes
uos in hoc uocatos esse, ut benedictionē
hæreditate possideatis. Nā qui uult uitā
diligere, & uidere dies bonos: coerceat lin
guam suā à malo, & labia sua ne loquan
tur dolū. Declinet à malo, & faciat bonū:
quærat pacē, & persequat eam: qm̄ oculi
dn̄i super iustos, & aures eius ad depreca
tionē illorū. Rursus aspectus dn̄i super
eos qui faciunt mala. Et quis est, qui sit
afflicturus uos, si bonitatis æmulatores
fueritis? Imò si quid etiā acciderit incom-
modi ꝓpter iusticiā, beati tn̄ estis. Cæte-
rum terrore illorū ne terreamini, neq; tur
bemini: sed dn̄m deū sanctificate in cor-
dibus uestris. Sitis aūt parati semper ad
respōdendū cuilibet petēti, ut loquamini
de ea quæ in uobis est spe, cū mansuetu-
dine & reuerētia, cōsciētiā habētes bonā,
ut in hoc qd' uobis detrahunt, tanq̄ sce-
lerosis, pudefiant hi qui incessunt uestrā
bonā in Christo conuersationē. Præstat
eñi, ut bene agentes, si ita uelit dei uolun
tas, malis afficiamini, q̄ male facientes.
Quandoquidem & Christus semel pro
peccatis passus fuit, iustus pro iniustis,
ut

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς
μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι,
ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πο-
ρευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅ-
παξ ἐξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν
ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ,
εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διε-
σώθησαν δι᾽ ὕδατος, ὃ ἀντίτυπον νῦν καὶ
ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπό-
θεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐ-
περώτημα εἰς θεὸν, δι᾽ ἀναστάσεως ἰησοῦ
χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς
εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων
καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρ-
κὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσα-
σθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁ-
μαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυ-
μίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοι-
πον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ
ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ
θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πο-
ρευομένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰ-
νοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθε-
μίτοις εἰδωλολατρείαις. ἐν ᾧ ξενίζονται,
μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς
ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀπο-
δώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖ-
ναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ
νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κα-
τὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν
πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε.
σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προ-
σευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς
ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη κα-
λύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλ-
λήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς
ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο-
νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χά-
ριτος θεοῦ. εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ.
εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ
ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificat⁹ quidē
carne, sed uiuificat⁹ spū, in q̄ etiā abijt, &
spiritib⁹ qui erāt in carcere prædicauit, q
inobediētes fuerāt q̄ndā. Cū semel expe
ctabat dei lenitas in dieb⁹ Noë, cū appa
rabatur arca, in qua paucæ, hoc est, octo
animæ seruatæ fuerūt p aquā: cui⁹ figu-
ræ nunc respōdens baptism⁹, nos quoq;
saluos reddit, q̄ nō carnis sordes abijciū-
tur, sed q̄ fit, ut bona cōsciētia bn̄ respon-
deat apud deum, per resurrectionē Iesu
Christi, qui est ad dextrā dei, pfectus in
cœlū, subiectis sibi angelis, & ptātibus, ac
uirtutib⁹. Cū igit Christus passus sit p
nobis carne, uos q̄q; iuxta eandē cogita-
tionē armemini, qd qui patiebat in car-
ne, destitit à pctō, in hoc, ut iam nō cōcu-
piscētijs hoīm, sed uolūtati dei, qd super-
est in carne tēpus uiuat. Sat em̄ est nobis
qd anteacto uitæ tēpore uolūtatē gētiū
patrauerimus, cū uersaremur in lasciuijs,
cōcupiscētijs, uinolentijs, comessatiōib⁹,
compotationib⁹, & nefarijs simulacrorū
cultibus. Atq; id absurdū illis uidet, qd
nō accurratis unà cū ipsis in eandē luxus
refusionē, q de uobis male loquūt. Qui
reddituri sunt rationē ei, qui paratus est
ad iudicandū uiuos & mortuos. Nam in
hoc mortuis q̄q; p̄dicatū est euāgeliū, ut
iudicarent quidē scd'm homines carne:
uiuant autē iuxta deum spū. Porrò rerū
omniū finis imminet. Sitis igit sobrij, &
uigilantes ad orandū. Ante oīa ꝓo cha-
ritatē inter uos uehemētē habētes. Nam
charitas operiet multitudinē pctōrū. Ho-
spitales estote erga uos inuicē, sine mur-
murationib⁹: ut quisq; accepit donū, ita
alius in aliū illud ministrātes, ut boni di-
spēsatores uariæ gratiæ dei. Si qs loquit,
loquat ut eloquia dei: si qs ministrat, mi
nistret tanq̄ ex uirtute, quā suppeditat

IIII

ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ
ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Αγαπη-
τοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς
πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν
συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς
χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀ-
ποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώ-
μενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μα-
κάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦ-
μα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς
βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.
Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέ-
πτης, ἢ κακοποιός, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκο-
πος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω,
δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ.
Οτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ
τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί
τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγ-
γελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ
ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥσ-
τε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ,
ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χρι-
στοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀπο-
καλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ
ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦν-
τες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰ-
σχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κα-
τακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γι-
νόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος
τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράν-
τινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι
ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες ἀλλή-
λοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην
ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀν-
τιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Τα-
πεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ
θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν
μέριμναν

deus, ut in omib⁹ glorificet̃ de⁹ p̃ Iesum
Christũ, cui est gloria & imperiũ in sæcu
la sæculorũ, Amẽ. Charissimi, ne miremi
ni, dum p̃ ignẽ exploramini, q̃ res ad ex-
perimentũ uestri fit, perinde quasi nouũ
aliquid uobis obtingat, imò in hoc, qđ
cõsortes estis afflictionũ Christi, gaude-
te, ut in reuelatiõe q̃q; gloriæ eiusdẽ gau
deatis exultantes. Si p̃bris afficimini in
noĩe Christi, beati estis: qm̃ gloria & spi-
ritus dei sup̃ uos requiescit. Iuxta ipsos
quidẽ maledictis afficit̃: iuxta uos autẽ
glorificat̃. Ne quis em̃ uestrũ affligat̃, ut
homicida, aut fur, aut facinorosus, aut cu
riosus alienarũ rerũ. Porrò si ut Christia
nus affligit̃ aliquis, ne pudefiat, imò glo
rificet deũ in parte hac. Q̃nquidẽ & tẽp⁹
est, ut incipiat iudiciũ à domo dei. qđ si
primũ incipit à nobis, quis erit finis eorũ
qui nõ credunt dei euãgelio? Et si iustus
uix saluus efficit̃, impius & peccator ubi
cõparebit? Proinde qui affligunt̃ iuxta
uolũtatẽ dei, tanq̃ apud fidelẽ cõditorẽ
deponant animas suas bene faciendo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, V
qui sum & ipse presbyter, ac testis affli-
ctionũ Christi, atq; idem cõsors gloriæ,
quæ reuelabit̃, pascite quãtũ in uobis est
gregẽ Christi, curã illi⁹ agẽtes nõ coacte,
sed uolẽtes: nõ turpiter affectãtes lucrũ,
sed propenso animo, neq; ceu dominiũ
exercentes aduersus cleros, sed sic ut sitis
exẽplaria gregis. Et cũ apparuerit ille pa-
storũ princeps, reportabitis immarcessi-
bilem gloriæ coronã. Similiter iuniores
subditi estote seniorib⁹, sic ut oẽs ali⁹ alij
uicissim subijciamini. Humilitatẽ animi
uobis infixam habete: p̃pterea qđ deus
superbis resistit, humilib⁹ aũt dat gratiã.
Humiliemini igit̃ sub potẽti manu dei,
ut uos extollat cũ erit opportunũ, omni
cura

μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ᾽ αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ, ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι᾽ ὀλίγων ἔγραψα. παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμήν.

cura uestra cõiecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduersarius uester diabolus tanquàm leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones fraternitati uestræ, quæ in mundo est consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternã suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in sæcula sæculorũ, Amen. Per Syluanũ uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν, καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν. καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαῖκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾷν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ᾽ ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις, πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾷν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc, ut apparet, scripsit admodum senex, & iam morti uicinus, quandoquidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehemēter insectans eos, qui simplicium animos peruersa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Christum. FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΥΜΕΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι᾽ ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς, καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονὴν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

SYmeon Petrus, seruus & apostolus Iesu Christi, ijs qui æque pretiosam nobiscum sortiti sunt fidem, per iusticiam dei nostri, & seruatoris Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei, & Iesu domini nostri, sic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita est, quæ ad uitam ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem, per quæ pretiosa nobis ac maxima promissa donata sunt, ut per hæc efficeremini diuinæ consortes naturæ, si refugeritis à corruptione quæ est in mundo per concupiscentiam, sed & in hoc ipsum omni adhibito studio, subministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute uero scientiam, in scientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam, rursus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna

δελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑ-
πάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς
οὐδὲ ἀπράκτους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πά-
ρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λή-
θην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐ-
τοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπου-
δάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλο-
γὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ
πταίσητέ ποτε, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπι-
χορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰ-
ώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆ-
ρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς
ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ
εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ
ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ᾽ ὅσον εἰ-
μὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑ-
μᾶς ἐν ὑπομνήσει. εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν
ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς
καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλω-
σέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν
ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων
μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις
μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑ-
μῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύ-
ναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ᾽ ἐπόπται γε-
νηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λα-
βὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ
δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε
ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν
ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδό-
κησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκού-
σαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ
ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βε-
βαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ κα-
λῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαί-
νοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα δι-
αυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκον-
τες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδί-
ας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι
ἀνθρώπου

terna uero charitate dilectionē. Hæc em̄
cum uobis adsint, & exuberēt haud ocio
sos, nec in irritū laborantes efficiunt, ad
dn̄i nostri Iesu Christi cognitionē. Nam
cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu
uiam tentans, oblitus sese à ueterib9 pec-
catis suis fuisse purgatum. Quapropter
fratres potius operam date, ut uocationē
& electionem uestram firmam efficiatis.
Hæc enim si feceritis, nō labemini unquam.
Siquidē ad hunc modum, abunde sub-
ministrabitur uobis introitus in æternū
regnum domini nostri & seruatoris Iesu
Christi. Quapropter haud negligam,
uos semper commonere de his, tametsi
sciatis, & cōfirmati sitis præsenti ueritate.
Attamen iustum arbitror, quamdiu sum in
hoc tabernaculo, excitare uos per cōmo-
nitionem, cum sciam breui futurū, ut de-
ponam hoc tabernaculum meū, quem-
admodum & dn̄s noster Iesus Christus
significauit mihi. Quin & dabo semper
operā, ut uos post exitum meum, horū
mentionē facere possitis. Non enim arte
compositas fabulas secuti, notam uobis
fecimus dn̄i nostri Iesu Christi uirtutē,
& aduentū: sed qui oculis nostris aspexi-
mus illius maiestatē. Acceperat enim à
deo patre honorem, & gloriam, uoce ad
illum delata huiusmodi à magnifica glo
ria: Hic est ille fili9 meus dilectus, in quo
mihi complacitū est. Et hanc uocem nos
audiuimus è cœlo delatam, cum essemus
unà cum illo in monte sancto. Et habe-
mus firmiorem sermonē propheticum,
cui dum attenditis, ceu lucernæ apparēti
in obscuro loco, recte facitis, donec dies
illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus
uestris. Si illud prius noueritis, quod om-
nis prophetica scriptura non sit priuatæ
interpretationis. Non enim uoluntate

ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ᾽ ὑ-
πὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν
οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ
λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδά-
σκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπω-
λείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπό-
την ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχι-
νὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσου-
σιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι᾽ οὓς ἡ ὁδὸς
τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν
πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπο-
ρεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ,
καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ
θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσα-
το, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέ-
δωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρ-
χαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον
νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πό-
λεις σοδόμων καὶ γομόῤῥας τεφρώσας κα-
ταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόν-
των ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον λὼτ
καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων
ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμ-
ματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοι-
κῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυ-
χὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.
οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύε-
σθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολα-
ζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω
σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομέ-
νους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολ-
μηταὶ, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασ-
φημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυ-
νάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ᾽ αὐ-
τῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗ-
τοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγενημέ-
να εἰς ἅλωσιν καὶ φθορὰν, ἐν οἷς ἀγνο-
οῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐ-
τῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν
ἀδικίας

hominis allata est olim prophetia, sed à
spiritu sancto impulsi, locuti sunt sancti
dei homines. Fuerunt autẽ & pseudo-
prophetæ in populo, quemadmodum
& inter uos erunt falsi doctores, qui clam
inducent sectas perniciosas, etiam domi-
num qui illos mercatus est, abnegantes,
accersentes sibiipsis celerem interitum. &
pleriq; sequentur illorũ exitia, per quos
uia ueritatis maledictis afficietur, & per
auariciam facticijs sermonibus de uobis
negociabuntur, quibus iudiciũ iam olim
non tardat, & perditio illorum non dor-
mitat. Nam si deus angelis qui peccaue-
rant, non pepercit, sed catenis noctis in
Tartarũ præcipitatos, tradidit seruatos
in iudicium, & prisco mundo nõ peper-
cit, sed octauum iusticiæ preconem Noë
seruauit, diluuio in mundum impiorum
inducto, & ciuitates Sodomorũ ac Go-
morræ in cinerem redactas, subuersione
condemnauit, eosq; fecit exemplum ijs
qui impie forent acturi: & iustum Lot,
qui opprimebat à nefarijs per libidino-
sam conuersationẽ, eripuit. Is enim ocu-
lis & auribus iustus, cum habitaret inter
illos, cottidie animã iustam iniquis illo-
rum factis excruciabat. Nouit dominus
pios è tentatione eripere, iniustos autẽ in
diem iudicij puniendos seruare, maxime
uero illos, qui carnẽ sequẽtes in concupi-
scentia pollutionis ambulant, ac domi-
nationẽ cõtemnunt, audaces, præfracti,
qui gloria præcellẽtes nõ uerent cõuicijs
incessere. Cum ipsi angeli, qui sunt robo-
re ac uirtute maiores, nõ ferunt aduersus
sese apud dominũ, maledicũ iudiciũ. At
isti ueluti bruta animantia, natura geni-
ta in capturã & in perniciem, in his quæ
non intelligunt maledicẽtes in perditio-
ne sua peribunt, reportantes mercedem
iniusticiæ

II

ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέ-
ρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶν-
τες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχού-
μενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς
μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρ-
τίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρ-
δίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίαις ἔχον-
τες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν
εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθή-
σαντες τῇ ὁδῷ τοῦ βαλαὰμ τοῦ βοσὸρ, ὃς
μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔ-
σχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφω-
νον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐ-
κώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονί-
αν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑ-
πὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος
τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέ-
ρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι,
δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελ-
γείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας, τοὺς
ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐ-
τοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρ-
χοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται,
τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόν-
τες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώ-
σει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ.
τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται,
γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν
πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπε-
γνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπι-
γνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης
αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐ-
τοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπι-
στρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσα-
μένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν
γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν
ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνη-
σθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ
τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀ-
ποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ
σωτῆρος

iniuſticiæ, pro uoluptate ducentes, ſi in
diem delicijs fruantur, labes ac maculæ,
qui conuiuantes in erroribus ſuis, inſul-
tant uobis, oculos habentes plenos adul
teræ, & qui à peccando ceſſare neſciant,
ineſcantes animas inſtabiles, cor haben-
tes exercitatum rapinis, execrabiles filij,
qui relicta recta uia, aberrauerunt, ſecuti
uiam Balaam filij Boſor, qui mercedem
iniquitatis dilexit, ſed redargutus fuit de
ſua iniquitate. Animal ſubiugale mu-
tum, humana uoce loquens, prohibuit
prophetæ dementiam. Iſti ſunt fontes
aqua carentes, nebulæ quæ à procella
feruntur, quibus caligo tenebrarum in
æternum ſeruata eſt. Siquidem ubi ue-
hementer faſtuoſa uanitatis uerba ſo-
nuerint, ineſcant homines per concupi-
ſcentias carnis uoluptatib9, eos qui uere
aufugerant, eos qui in errore conuerſan-
tur, dum illis libertatem pollicentur; cum
ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidem à
quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſer-
uitutem eſt addictus. Nam ſi poſteaq̃
refugerunt ab inquinamẽtis mundi, per
agnitionem domini, & ſeruatoris Ieſu
Chriſti: tamen his rurſum inuoluti ſupe-
rantur, facta ſunt illis poſtrema peiora
primis. Satius enim fuiſſet illis, non co-
gnouiſſe uiam iuſticiæ, q̃ ubi cognoue-
runt, conuerti ab eo, quod illis traditum
fuit, ſancto præcepto. Verum accidit illis
id, qd' uero prouerbio dici ſolet: Canis
reuerſus ad ſuum ipſius uomitũ: &, ſus
lota, reuerſa ad uolutabrum cœni.

III Haſce iam alteras uobis chariſſimi,
ſcribo literas, in quibus extimulo ueſtrã
per cõmonitionem, ſynceram mentem,
ut memores ſitis uerborum, quæ prædi-
cta ſunt à ſanctis prophetis, & manda-
ti noſtri, qui ſumus apoſtoli domini &
ſeruatoris.

σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ᾿ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ᾿ ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ᾿ ἀρχῆς κτίσεως. Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι᾿ ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι᾿ ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτοῦ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι᾿ ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. Διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ

δυσνόητα

ſeruatoris,illud primũ ſcientes,uenturos in extremis diebꝰ illuſores,qui iuxta proprias cõcupiſcentias ambulent,& dicant: Vbi eſt pollicitatio aduẽtus eius? Siquidem ex q̃ die patres dormierũt,ſic oĩa permanẽt ab initio conditionis. Nam illud uolentes neſciunt, qđ cœli iam olim fuerint ac terra,ex aqua & per aquã conſiſtentes dei ſermone, per quæ is qui tum erat mundus,aqua inundatus perijt. At qui nunc ſunt cœli ac terra,eiuſdẽ ſermone repoſiti ſunt, & ſeruanť igni, in diem iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dñm perinde eſt, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dñs qui promiſit,quemadmodum nõnulli tarditatem exiſtimant. Verum patiens eſt erga nos, dum non uult ullos perdere, ſed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies domini ſicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem tranſibunt: elementa uero æſtuantia ſoluentur,terraq́ꝫ & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia ſoluantur, quales oportet eſſe uos in ſanctis conuerſationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incenſi ſoluentur, & elementa æſtuantia liqueſcent. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promiſſum illius expectamus,in quibus iuſticia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam,ut immaculati & incontaminati,ab illo reperiamini in pace: dominiq́ꝫ noſtri patientiam, ſalutem arbitremini: quemadmodum & dilectus frater noſter Paulus, iuxta ſibi datam ſapientiam ſcripſit uobis, etiam in omibus ferè epiſtolis loquens de his, inter quæ ſunt

nõnulla

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. Ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.

nõnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq́ firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perniciem. Vos igitur dilecti, posteaq́ præmoniti estis, cauete, ne simul cum alijs nefariorũ errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ταύτην αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ᾽ ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ᾽ ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνει αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅστις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου παρουσίας, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν δι᾽ ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐ δὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ Χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι. καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐ δὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ δι᾽ ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

In epistolam

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarũ, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius) Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quantum hic est mundorum? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, ut ita dicam, loquacius, quàm in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΟΗΝ ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ καταγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ᾽ ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

IOANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

QVod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, qđ perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est: & uidimus, etiam testamur: & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπλη-
ρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκη-
κόαμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν,
ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ
ἔστιν οὐδὲ μία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν
ἔχομεν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπα-
τῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλή-
θειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν,
ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχο-
μεν μετ᾽ ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης
ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχο-
μεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν
ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν
τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πά-
σης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτή-
καμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λό-
γος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Τεκνία μου ταῦ-
τα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν
τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν
πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς
ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ
περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ
ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκο-
μεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντο-
λὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτὸν,
καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ,
καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ᾽ ἂν τη-
ρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγά-
πη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκο-
μεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ
μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε,
καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Ἀδελφοὶ οὐκ
ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐντολὴν
παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ᾽ ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ
παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρ-
χῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν,
ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ
σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθι-
νὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι,
καὶ

ut gaudium ueſtrum ſit plenum. Et hæc
eſt annunciatio, quã audiuimus ex ipſo,
& annunciamus uobis, quod deus lux
eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ. Si
dixerimus, quod ſocietatem habemus
cum eo, & in tenebris ambulamus, men-
timur, & ueritatem non facimus. Quod
ſi in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in
luce, ſocietatem habemus inter nos mu-
tuam, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius
emundat nos ab omni peccato. Si dixe-
rimus: peccatum nõ habemus, noſipſos
fallimus, & ueritas in nobis non eſt. Si
confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt &
iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra,
& emundet nos ab omni iniquitate. Si
dixerimus: non peccauimus, mendacem
facimus eum, & ſermo eius non eſt in no
bis. Filioli mei, hæc ſcribo uobis, ne
II
peccetis: & ſi quis peccauerit, aduocatum
habemus apud patrẽ, Ieſum Chriſtum
iuſtum. Et ipſe eſt propiciatio pro pec-
catis noſtris: non pro noſtris autem tan-
tum, ſed etiam pro totius mundi. Et per
hoc ſcimus, quod cognouimus eum, ſi
iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit: noui
eum, & præcepta eius non ſeruat, men-
dax eſt, & in eo ueritas non eſt. Qui au-
tem ſeruat ſermonem eius, uere in hoc
charitas dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus,
quod in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in eo
manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe
ambulare. Chariſſimi, non præceptum
nouum ſcribo uobis, ſed præceptum
uetus, quod habuiſtis ab initio. Præ-
ceptum uetus eſt ſermo, quem audiſtis
ab initio. Rurſum præceptum nouum
ſcribo uobis, quod uerum eſt in ipſo,
idem uerum eſt & in uobis: quia tene-
bræ prætereunt, & uerum lumen iam
lucet. Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem

καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτήν. καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς,

ἐν

suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & offendiculum in eo non est. Qui autem odit fratrẽ suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat: & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, qđ remittunt᷑ uobis peccata ꝓpter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniã cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescẽtes, quoniam uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniam cognouistis patrem. Scripsi uobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scripsi uobis adolescẽtes, quoniam fortes estis: & uerbum dei manet in uobis, & uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniam omne qđ est in mundo, ueluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, fastus uitæ, nõ est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius. Qui autẽ facit uoluntatẽ dei, manet in æternũ. Filioli, nouissimũ tempus est, & sicut audistis, qđ Antichristus uenturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperũt esse. Vnde scimus nouissimum tempus esse. È nobis ꝑfecti sunt, sed nõ erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permãsissent utiq; nobiscũ. Sed ut manifesti fierent, qđ nõ sint omẽs ex nobis. Sed uos unctionẽ habetis à sancto, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatẽ, sed tanq̃ scientibus eam. Et quoniã omne mendaciũ ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat patrẽ & filium. Quisquis negat filium, is ne patrẽ quidẽ habet. Vos igit᷑ quod audistis ab initio,

in uobis

ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τὶς διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ᾽ ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παρρησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. Ἀγαπητοὶ, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμὲν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ᾽ αὐτὸν, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ᾽ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν

in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. & unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod om̄is qui facit iusticiam, ex ipso natus est.

III Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iusticiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod

τάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τού-
τῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέ-
κνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιο-
σύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγα-
πῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ
ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ἀγα-
πῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς κάϊν ἐκ τοῦ πο-
νηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ
χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα
αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δί-
καια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ
ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μετα-
βεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι
ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν
τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ
μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος
ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος
οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν
τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖ-
νος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ
ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυ-
χὰς τιθέναι. ὃς δ᾽ ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κό-
σμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν
ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀ-
π᾽ αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐ-
τῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μη-
δὲ γλώσσῃ, ἀλλ᾽ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν
τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας
ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς
καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν
ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρ-
δίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. Αγαπη-
τοὶ ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡ-
μῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν,
καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ᾽ αὐ-
τοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ
τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕ-
τη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ
ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀγα-
πῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν.
καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ
μένει

ex deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt
filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non
facit iuſticiam, non eſt ex deo, & qui
non diligit fratrem ſuum. Quoniam
hæc eſt annunciatio, quam audiſtis ab
initio, ut diligatis uos inuicem. Non
ſicut Cain ex illo malo erat, & occidit
fratrem ſuum. Et propter quid occi-
dit eum? Quia opera eius mala erant,
fratris autem eius iuſta. Ne miremini
fratres mei, ſi odit uos mundus. Nos
ſcimus, quod tranſlati ſumus de mor-
te ad uitam, quia diligimus fratres.
Qui non diligit fratrem, manet in mor-
te. Omnis qui odit fratrem ſuum, ho-
micida eſt. Et ſcitis, quod omnis ho-
micida non habet uitam æternam in
ſe manentem. Per hoc cognouimus
charitatem, quoniam ille animam ſu-
am pro nobis poſuit: & nos debemus
pro fratribus animas ponere. Qui ue-
ro habuerit ſubſtantiam mundi, & ui-
derit fratrem ſuum egentem, & clau-
ſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo cha-
ritas dei manet in eo? Filioli mei, ne
diligamus uerbo, neque lingua, ſed ope-
re & ueritate. Per hoc cognoſcimus,
quod ex ueritate ſumus, & in conſpe-
ctu eius ſuadebimus cordibus noſtris.
Quoniam ſi condemnet nos cor no-
ſtrum, maior eſt deus corde noſtro, &
nouit omnia. Chariſſimi, ſi cor noſtrum
non condemnet nos, fiduciam habe-
mus erga deum: & quicquid petieri-
mus, accipimus ab eo: quoniam præ-
cepta eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt
placita coram eo, facimus. Et hoc eſt
præceptum eius, ut credamus nomini
filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos
mutuo, ſicut dedit præceptum. Et qui
ſeruat præcepta eius, in illo manet, &
ipſe

μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ
γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύε-
τε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ
θεοῦ ἐστὶν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξε-
ληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώ-
σκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ
ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθό-
τα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμο-
λογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθό-
τα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀν-
τιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν
ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστὲ τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτοὺς, ὅτι μείζων
ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ
τοῦ κόσμου εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦ-
σι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ
τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει
ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν.
ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθεί-
ας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοὶ,
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται,
καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω
τὸν θεὸν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφα-
νερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μο-
νογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον,
ἵνα ζήσωμεν δι᾽ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγά-
πη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλ-
λ᾽ ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν
ἡμῶν. ἀγαπητοὶ εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς
ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγα-
πᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μέ-
νει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν
ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐ-
τῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ
πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς
τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ

ipſe in eo. Et per hoc ſcimus, quod ma-
net in nobis è ſpiritu, quem nobis de-
dit.

IIII

Chariſſimi, ne cuiuis ſpiritui cre-
datis, ſed probate ſpiritus an ex deo ſint,
quoniam multi pſeudoprophetæ exie-
runt in mundum. Per hoc cognoſcite
ſpiritum dei. Omnis ſpiritus, qui con-
fitetur Ieſum Chriſtum in carne ue-
niſſe, ex deo eſt. Et omnis ſpiritus, qui
non confitetur Ieſum Chriſtum in car-
ne ueniſſe, ex deo non eſt. Et hic eſt ille
ſpiritus Antichriſti, de quo audiſtis,
quod uenturus ſit, & nunc iam in mun-
do eſt. Vos ex deo eſtis filioli, & uici-
ſtis eos: quoniam maior eſt qui in uo-
bis eſt, quàm qui in mundo. Ipſi è mun-
do ſunt, ideo è mundo loquuntur, &
mundus eos audit. Nos ex deo ſumus.
Qui nouit deum, audit nos: qui non
eſt ex deo, non audit nos. Per hoc co-
gnoſcimus ſpiritum ueritatis, & ſpiritum
erroris. Chariſſimi, diligamus nos inui-
cem, quia charitas ex deo eſt. Et omnis
qui diligit, ex deo natus eſt, & cognoſcit
deum. Qui non diligit, non nouit deum:
quoniam deus charitas eſt. In hoc appa
ruit charitas dei, quod filium ſuum uni-
genitum miſit deus in mundum, ut ui-
uamus per eum. In hoc eſt charitas, non
quod nos dilexerimus deum, ſed quod
ipſe dilexerit nos: & miſit filium ſuum
propiciationē pro peccatis noſtris. Cha-
riſſimi, ſi ſic deus dilexit nos, & nos debe
mus nos mutuo diligere. Deum nemo
uidit unquam. Si diligamus nos inuicē,
deus in nobis manet, & charitas eius eſt
perfecta in nobis. Ex hoc cognoſcimus,
quod in eo manemus, & ipſe in nobis:
quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et
nos uidimus, & teſtamur, quod pater

ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ᾽ ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐκ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν. καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι᾽ ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα

miſit filium ſeruatorem mundi. Quiſquis confeſſus fuerit, quod Ieſus eſt filius dei, deus in eo manet, & ipſe in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta eſt charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod ſicut ille eſt, & nos ſumus in mundo hoc. Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem uidit: deum quem nõ uidit, quomodo poteſt diligere. Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem ſuum.

Omnis qui credit Ieſum eſſe Chriſtum, ex deo natus eſt. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognoſcimus, quod diligamus filios dei: cum deum diligimus, & præcepta eius ſeruamus. Hæc eſt enim charitas dei, ut præcepta eius ſeruemus, & præcepta eius grauia non ſunt. Quoniam omne quod natum eſt ex deo, uincit mundum: & hæc eſt uictoria quæ uicit mundum, fides ueſtra. Quis eſt q uincit mundum, niſi qui credit quod Ieſus eſt filius dei? Hic eſt qui uenit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus: non per aquam ſolum, ſed per aquam & ſanguinem. Et ſpiritus eſt qui teſtificatur, quoniam ſpiritus eſt ueritas. Quoniam tres ſunt qui teſtimoniũ dant, ſpiritus, & aqua, & ſanguis,

τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν
μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ
μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν
ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,
ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύ-
ων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ
πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρ-
τύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη
ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν
ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐ-
τοῦ ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ
μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.
ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ
ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν
αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνο-
μα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρη-
σία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώ-
μεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ
ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμε-
θα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ
ἠτήκαμεν παρ᾽ αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς
θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς
ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρ-
τία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέ-
γω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία
ἐστί, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνα-
τον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ
τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ᾽ ὁ γεννηθεὶς ἐκ
τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅ-
πτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν,
καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.
οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέ-
δωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν
τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ,
ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν
ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τε-
κνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.
ἀμήν.

ὑπόθεσις

sanguis, & hi tres unum sunt. Si te-
stimonium hominum accipimus, te-
stimonium dei maius est: quoniam
hoc est testimonium dei, quo testifica-
tus est de filio suo. Qui credit in filium
dei, habet testimonium in seipso. Qui
non credit deo, mendacem fecit eum:
quia non credidit in testimonium, quod
testificatus est deus de filio suo. Et hoc
est testimonium, quod uitam æternam
dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius
est. Qui habet filium, habet uitam: qui
non habet filium dei, uitam non habet.
Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomi-
ne filij dei, ut sciatis quod uitam habe-
tis æternam, & ut credatis in nomine
filij dei. Et hæc est fiducia quam habe-
mus apud eum: quod si quid petierimus
secundum uoluntatem eius, audit nos.
Et si scimus, quod audit nos, quicquid
petierimus, scimus quod habemus pe-
titiones quas postulauimus ab eo. Si
quis uiderit fratrem suum peccare pecca-
tum non ad mortem, petet, & dabit ei
uitam, peccantibus non ad mortem. Est
peccatum ad mortem, non pro illo dico
ut roges. Omnis iniquitas peccatum est.
Et est peccatum non ad mortem. Sci-
mus, quod omnis qui natus est ex deo,
non peccat: sed qui genitus est ex deo,
seruat seipsum, & malus ille non tangit
eum. Scimus quod ex deo sumus, &
mundus totus in malo constitutus est.
Scimus autem quod filius dei uenit, &
dedit nobis mentem, ut cognoscamus
illum qui uerus est: & sumus in uero, in
filio eius Iesu Christo. Hic est uerus de-
us, & uita æterna. Filioli, cauete uobis a
simulacris. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκὶ, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μὴ δὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ὉΠΡΕΣΒΥτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται καθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν

BEATI IOANNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptũ accepimus à patre. Et nunc rogo te domina. non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus

εἴχομεν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptũ, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentem præsentibus locuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς, πάλιν τε αὐτοῦ μὲν τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. αἰτιᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

Ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητὲ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσας, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητὲ μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθο-

BEATI IOANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Senior Gaio dilecto, quẽ ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut proſpere agant, & recte ualeant. ſicut proſpere agit anima tua. Gauiſus ſum enim ualde uenientibus fratribus, & teſtimonium addentibus ueritati tuæ, ſicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Chariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hoſpites, qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ, quos, benefacies, ſi deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiuſmodi, ut cooperatores ſimus ueritati. Scripſi eccleſiæ, ſed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nõ recipit nos. Propter hoc ſi uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis malicioſis garriens in nos, & nec his contentus, non ſolum non recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris qđ malum eſt, ſed qđ bonũ eſt. Qui bene-

ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ᾽ οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ᾽ ὄνομα.

Qui benefacit, ex deo est: qui autē malefacit, nō uidet deum. Demetrio testimonium reddit̄ ab omnibus, & ab ipsa ueritate, sed & nos testimoniū perhibemus, & nostis, qđ testimoniū nostrū uerum est. Multa habebam quæ scriberem, sed nolo per atramentū & calamū scribere tibi. Spero autē protinus me uisurū te, & præsentes corā loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ταύτην ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάγκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεός, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Multis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coërcere, uel admonēdo seruare. Qđ si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

FINIS ARGVMENTI.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ τῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς Σόδομα, καὶ Γόμοῤῥα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πό-

λεις

BEATI IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

IVDAS Iesu Christi seruus, frater Iacobi, iis qui in deo patre sanctificati sunt, quique Iesu Christo seruati sunt, uocatis. Misericordia uobis, & pax, & charitas multiplicetur. Dilecti, tantum mihi studium fuit scribendi ad uos, de communi salute, ut non potuerim non scribere uobis, obsecrans, ut uestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierunt quidam homines impii, qui prius descripti fuerant in hoc iudicium, qui dei nostri gratiam transferunt ad lasciuiam, ac deum, qui solus est herus, ac dominum nostrum Iesum Christum negant. Volo autem uos commonefacere, cum sciatis semel illud, quod dominus, posteaquam populum ex Aegypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebant, perdidit: quodque angelos qui non seruauerant suam originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudicium magni illius diei, uinculis æternis sub caligine seruarit. Sicut Sodoma & Gomorra, & his finitimæ ciui-

tates,

λας τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύ-
σασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέ-
ρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δί-
κην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι
ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυ-
ριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦ-
σιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ
διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ
τοῦ μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρί-
σιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ᾽ εἶπεν,
ἐπιτιμήσαι σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν
οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσι-
κῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τού-
τοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ
τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ
βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀν-
τιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν
ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συ-
νευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποι-
μαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέ-
μων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρι-
νὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζω-
θέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπα-
φρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες
πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς
αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τού-
τοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, λέγων.
ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐ-
τοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ
ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν
περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐ-
τῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν
σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ᾽ αὐτοῦ ἁμαρ-
τωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμ-
ψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πο-
ρευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑ-
πέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφε-
λείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, μνή-
σθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑ-
πὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ
χρόνῳ

tates, quæ ad consimilem modum cum
illis stupris inquinatæ fuerant, ac secutæ
fuerant carnem alienam, propositæ sunt
exemplo, ignis æterni pœnam sustinen-
tes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs,
carnem quidē polluunt, dominos uero
spernunt, in potestate præditos maledi-
cta congerunt. At Michaël archangelus,
cum aduersus diabolum certans disce-
ptaret de corpore Moysi, non ausus est
illi impingere notam maledicti, sed dixit:
Increpet te dominus. At isti quæ non no
uerunt, ea maledictis insectantur, quæ
uero natura ceu animantia rationis ex-
pertia sciunt, in his corrumpunt. Væ illis,
quoniā uiam Cain ingressi sunt, & dece-
ptione mercedis, qua deceptus fuit Ba-
laam, effusi sunt, & contradictione Core
perierūt. Hi sunt inter charitates uestras,
maculæ inter se conuiuantes, absq; ullius
timore, suopte ductu arbitrioq; uiuen-
tes, nubes aquā nō habētes, quæ à uentis
circumagunt, arbores autumno marce-
scentes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradi
catæ, undæ efferæ maris, despumantes
sua ipsorū dedecora, stellæ erraticæ, qui-
bus caligo tenebrarū in æternū seruata
est. Prius aūt his uaticinatus est septim9
ab Adam Enoch, dicēs: Ecce uenit dn̄s in
sanctis milibus suis, ut faciat iudiciū ad-
uersus omneis, & redarguat om̄es ex eis
qui sunt impij, de factis om̄ibus quæ im
pie patrarūt, deq; om̄ibus dūris quæ lo-
cuti sunt aduersus eum, peccatores impij.
Hi sunt murmuratores queruli, iuxta cō-
cupiscētias suas ambulantes, & os illorū
loquitur tumida, admirantes personas,
utilitatis gratia. Vos autem dilecti, me-
mores estis uerborū, quæ antehac dicta
fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu
Christi, quod dixerūt uobis in extremo

χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΙΟΥΔΑ ΤΕΛΟΣ.

tempore futuros illusores, qui iuxta suas impias cupiditates ambularent. Hi sunt qui segregant animales, spiritum nō habentes. Vos autem dilecti, sanctissimæ uestræ fidei superstruentes uosipsos, per spiritum sanctum orantes, uos inuicem in charitate dei seruate, expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in uitam æternam. Et hos quidem commiseremini dum diiudicamini: illos autem per timorem saluos facite, ex incendio rapientes, odio prosequentes, & eam quæ ex carne est maculatam tunicam. Ei uero qui potest illos seruare à peccato immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ, incōtaminatos cum exultatione, soli sapienti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia, & imperium, & potestas, nunc & in omnia sæcula. Amen.

EPISTOLAE IVDAE FINIS.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντισαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS THEOLOGI.

Revelatio Ieſu Chriſti, quam dedit illi deus, ut palàm faceret ſeruis ſuis quæ oporteat fieri cito, & ſignificauit, cũ miſiſſet mandatũ ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtatus eſt ſermonem dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ & ſeruat ea, quæ in eo ſcripta ſunt. Tempus enim propè eſt. Ioannes ſeptem eccleſijs quæ ſunt in Aſia. Gratia uobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ. ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ipſius, & fecit nos reges & ſacerdotes deo & patri ſuo: ipſi gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent ſe omnes tribus terræ,

γῆς, ναί, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρνην, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυατείρας, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδελφίαν, καὶ εἰς λαοδικείαν. Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνήν, ἥτις ἐλάλησε μετ᾽ ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. Καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. Καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ᾽ ἐμέ, λέγων μοι. Μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾅδου, καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἅ εἰσιν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες

etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principium & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotens. Ego Ioannes frater uester & particeps in afflictione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter sermonē dei & testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquàm tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primus & nouissimus. Quod uides, scribe in libro: & mitte septē ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et cōuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usque demissa, & præcinctum ad mammillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquàm nix. Et oculi eius tanq̃ flamma ignis. & pedes eius similes chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et uox illius tanquàm uox aquarum multarum, & habebat in dextera sua stellas septem. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et cum uidissem eū, cecidi ad pedes eius tanquàm mortuus. Et posuit dexterā suam super me, dicēs mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus: & ecce sum uiuens in sæcula sæculorum, & habeo claues inferorum & mortis. Scribe ergo quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc: Sacramentum septem stellarum, quas uidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ

ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰ-
σί. καὶ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλη
σίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γρά-
ψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας
ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ μέσῳ
τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδα τὰ ἔργα
σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου.
καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακοὺς, καὶ ἐπειρά-
σω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ
εἰσί. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάστι-
σας. καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά
μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ᾽ ἔ-
χω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώ-
την ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτω
κας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποί
ησον. εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι τάχει, καὶ κινή-
σω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν
μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς
τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. Ὁ
ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς
ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν
ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ πα
ραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκ-
κλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ
πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς,
καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλί-
ψιν καὶ τὴν πτωχίαν, πλούσιος δὲ εἶ, καὶ
τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους
εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγω
γὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πά-
σχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν ὁ διά-
βολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ
ἕξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄ-
χρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς
ζωῆς. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀ-
δικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ
ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γρά-
ψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν
δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ
ποῦ

stellæ angeli sunt septē ecclesiarū, & can-
delabra septē quæ uidisti, septē ecclesiæ
sunt. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: II
Hæc dicit, qui tenet septem stellas in de-
xtera sua, qui ambulat in medio septem
candelabrorum aureorum. Scio opera
tua, & laborem, & patientiam tuam, &
quod non potes sustinere malos, & ten-
tasti eos qui se dicunt apostolos esse, &
non sunt: & inuenisti eos mendaces, &
baptizasti. Et patientiam habes, & susti-
nuisti propter nomen meum, & non de-
fecisti. Sed habeo aduersum te, quod
charitatem tuam primam reliquisti.
Memor esto itaque unde excideris, &
age pœnitentiam, & prima opera fac.
Sin minus, ueniam tibi cito, & moue-
bo candelabrum tuum de loco suo, nisi
resipueris. Sed hoc habes, quia odisti
facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.
Qui habet aurem, audiat, quid spiri-
tus dicat ecclesijs: Vincenti dabo ede-
re de ligno uitæ, quod est in medio pa-
radisi dei. Et angelo Smyrnæorum ec-
clesiæ scribe: Hæc dicit primus & no-
uissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio
opera tua & afflictionem & pauperta-
tem, sed diues es: & blasphemiam eo-
rum qui se dicunt Iudæos esse, & non
sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil
horum timeas quæ passurus es. Ecce
missurus est diabolus aliquos ex uo-
bis in carcerem ut tentemini, & habe-
bitis afflictionem dierum decem. Esto
fidelis usque ad mortem, & dabo tibi
coronam uitæ. Qui habet aurem au-
diat, quid spiritus dicat ecclesijs: Qui
uicerit, non lædetur à morte secunda.
Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe:
Hæc dicit, qui habet rhomphæam utra-
que parte acutam. Scio opera tua, &

που κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ· καὶ
κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν
μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐμαῖς, Ἀντίπας ὁ μάρ-
τυς μου ὁ πιστὸς ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅ-
που κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ
ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδα-
χὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Βαλὰκ
βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσρα-
ήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕ-
τως ἔχεις καὶ σύ, κρατοῦντας τὴν διδαχὴν
τῶν νικολαϊτῶν, ὃ μισῶ. μετανόησον, εἰ δὲ
μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ'
αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ
ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς
ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φα-
γεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώ-
σω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον
ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω
εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυα-
τείραις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς
φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλ-
κολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγά-
πην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ
τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ
ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ
σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν
λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ
πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ
εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρό-
νον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς.
καὶ οὐ μετανόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐ-
τὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ'
αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετα-
νοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέ-
κνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώ-
σονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑ-
μῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ
λέγω καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν θυατείραις, ὅσοι
οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵ-
τινες

ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & te-
nes nomen meum, & non negasti fidem
meam. Et in diebus meis Antipas te-
stis meus fidelis, qui occisus est apud
uos, ubi satanas habitat. Sed habeo ad-
uersus te pauca: quia habes illic tenentes
doctrinā Balaam, qui docebat in Balac
mittere scandalum corā filijs Israël, edere
ex ijs quæ simulacris immolant̄ & forni-
cari: ita habes & tu tenētes doctrinā Ni-
colaitarū. qđ odi. Resipisce, alioqui ue-
niam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio
oris mei. Qui habet aurem audiat, quid
spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo
edere ex manna abscondito, & dabo
illi calculum candidum, & in calculo no-
men nouum scriptum: quod nemo scit,
nisi qui accipit. Et angelo Thyatiren-
sis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei,
qui habet oculos tanquàm flammam
ignis, & pedes eius similes chalcolibano.
Noui opera tua, & charitatem, & mini-
sterium, & fidem, & patientiam tuam,
& opera tua, & nouissima plura prio-
ribus. Sed habeo aduersus te pauca:
quia permittis mulierem Hiezabel, quæ
se dicit prophetam, docere, & seducere
seruos meos, scortari & edere ex ijs quæ
simulacris immolantur. Et dedi illi tem-
pus, ut resipisceret à scortatione sua,
nec resipuit. Ecce ego mitto eam in le-
ctum, & qui adulterio miscentur cum
ea, in afflictionem maximam, nisi pœ-
nitentiam egerint ab operibus suis, &
filios eius interficiam morte, & scient
omnes ecclesiæ, quod ego sim ille scru-
tans renes & corda, & dabo unicuique
uestrum secundum opera sua. Vobis
autem dico, & cæteris qui Thyatiræ
estis: quicunque non habent doctri-
nam hanc, & qui non cognouerunt
profun-

τινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ᾽ ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπά, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ᾽ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείει, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου, θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς ἰουδαίους εἶναι

profunditates ſatanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquàm uaſa figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

III

Et angelo eccleſiæ, quæ eſt Sardis, ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, & ſeptem ſtellas. Scio opera tua: quia nomen habes, quod uiuas & mortuus es. Eſto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, & reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquàm fur, & neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt ueſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, & nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et ſeruaſti ſermonem meum, & non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos

 eſſe,

εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιή
σω αὐτοὺς, ἵνα ἥξωσιν καὶ προσκυνήσωσιν
ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ
ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπο
μονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πει
ρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκου-
μένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ
τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις,
ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν,
ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου.
καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐ-
τὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πό-
λεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλήμ, ἣ κα
ταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ
τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσά-
τω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ
τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας λαοδικέων γρά-
ψον. τάδε λέγει ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ
ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά
σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός,
ὄφελον ψυχρὸς εἴης ἢ ζεστός, οὕτως ὅτι χλια
ρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐ-
μέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλού
σιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν
ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος
καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός.
συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πε
πυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμά
τια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ
αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγ
χρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ
ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλω
σον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν
θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς
μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς
αὐτόν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ'
ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐ-
μοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ
ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ
αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Μετὰ

eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce
adigam illos, ut ueniant, & adorent ante
pedes tuos: & ſciant quod ego dilexi te,
quoniam ſeruaſti ſermonem patientiæ
meæ: & ego ſeruabo te ab hora tenta-
tionis, quæ uentura eſt in orbem uniuer-
ſum, ut tentet habitantes in terra. Ecce
uenio cito: tene quod habes, ut nemo
accipiat coronam tuam. Qui uicerit, fa-
ciam illum columnã in templo dei mei.
& foras non egredietur amplius. Et ſcri-
bam ſuper eum nomen dei mei, & no-
men ciuitatis dei mei nouæ Hieruſalem,
quæ deſcendit de cœlo à deo meo, & no-
men meum nouum. Qui habet aurem
audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs: Et an-
gelo Laodicenſium eccleſiæ ſcribe: Hæc
dicit: Amen teſtis fidelis & uerus, prin-
cipium creaturæ dei: Scio opera tua, quia
neque frigidus es, neqꝫ feruidus, utinam
frigidus eſſes aut feruidus: itaque quo-
niam tepidus es & nec frigidus nec ferui-
dus, incipiam te euomere ex ore meo:
quia dicis, diues ſum, & ditatus ſum,
& nullius egeo, & neſcis quod tu es mi-
ſer & miſerabilis, & pauper, & cæcus,
ac nudus. Suadeo tibi emere à me au-
rum ignitum ex igni, ut locuples fias,
& ueſtimentis albis induaris, ut non
appareat dedecus nuditatis tuæ, & col-
lyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego
quoſcūqꝫ amo, arguo & caſtigo. Aemu-
lare ergo ac reſipiſce. ecce ſto ad oſtium
& pulſo. Si quis audierit uocem meam,
& aperuerit ianuam, intrabo ad illum,
& cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui
uicerit, dabo ei ſedere mecum in thro-
no meo, ſicut & ego uici, & conſedi
cum patre meo in throno eius. Qui
habet aurem audiat, quid ſpiritus di-
cat eccleſijs.

Poſt

IIII

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ᾽ ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος, καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰασπίδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι κδ. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους κδ. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύοντο ἀστραπαί, καὶ βρονταί, καὶ φωναί, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν, καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ᾽ ἑαυτὸ εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμήν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνοῦσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βάλλουσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμήν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσί, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ

Poſt hæc uidi, & ecce oſtium apertum in cœlo: & uox prima quam audiui tanquàm tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc. Et ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectu, lapidi iaſpidi & ſardio, & iris erat in circumitu ſedis, ſimilis aſpectu ſmaragdino. Et in circumitu ſedis ſedilia uigintiquatuor, & ſuper thronos uigintiquatuor ſeniores ſedentes, circumamicti ſtolis albis, & habebant in capitibus ſuis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura, & tonitrua, & uoces & ſeptem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus dei. Et in conſpectu ſedis tanquàm mare uitreum ſimile cryſtallo, & in medio ſedis & in circumitu ſedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartũ animal ſimile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia ſingula eorũ habebant alas ſenas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui uenturus eſt. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ ſedenti ſuper thronum, uiuenti in ſæcula ſæculorũ, procidunt uigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorant uiuentẽ in ſæcula ſæculorũ, & abijciunt coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutẽ: quia tu creaſti omnia, & propter uoluntatẽ tuam ſunt, & creata ſunt.

Et

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου
ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσω-
θεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖ-
σιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ-
σοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἐστιν ἄξιος ἀνοῖξαι
τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ;
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βι-
βλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολ-
λά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀνα-
γνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ
εἷς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ
ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς ἰούδα, ἡ ῥί-
ζα δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον· καὶ λῦσαι τὰς
ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν
μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέ-
σῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφα-
γμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑ-
πτά, οἵ εἰσι τὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλ-
μένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ
βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρό-
νου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα,
καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρ-
νίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας
χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ
προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν,
λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖ-
ξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγό-
ρασας ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς
καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας
ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ
βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκου-
σα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ
χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγά-
λῃ, ἄξιόν ἐστιν ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λα-
βεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφί-
αν καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐ-
λογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα ὅ ἐστιν ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ
τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,
ἤκουσα

V

Et uidi in dextera sedentis super thro-
num librũ scriptũ intus & in tergo, signa-
tum sigillis septem. Et uidi angelum for-
tem, prædicantem uoce magna: Quis est
dignus aperire librum & soluere signa-
cula eius? Et nemo poterat neque in cœ-
lo, neque in terra, neque subter terram
aperire librum, neque aspicere illum. Et
ego flebam multũ, quod nemo dignus
inuentus esset aperire & legere librũ, nec
uidere eum. Et unus de senioribus dicit
mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, &
soluat septem signacula eius. Et uidi, &
ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio seniorum agnus stans
tanquàm occisus, habens cornua septem
& oculos septẽ, qui sunt septem spiritus
dei, missi in omnem terram. Et uenit, &
accepit de dextera sedentis in throno li-
brum. Et cum accepisset librũ, quatuor
animalia, & uigintiquatuor seniores ce-
ciderunt coram agno, habentes singuli
citharas & phialas aureas plenas odora-
mentorum, quæ sunt precationes sancto-
rum, & canunt canticum nouum, dicen-
tes: Dignus es accipere librum & aperire
signacula eius, quoniam occisus es, & re-
demisti nos per sanguinẽ tuum, ex omni
tribu & lingua & populo, & natione, &
fecisti nos deo nostro reges & sacerdo-
tes, & regnabimus super terrã. Et uidi &
audiui uocem angelorũ multorũ in cir-
cumitu throni & animaliũ & seniorũ, &
milia miliũ, dicẽtia uoce magna: Dignus
est agnus qui occisus est, accipere uirtu-
tem, & diuitias, & sapientiam, & forti-
tudinem, & honorem, & gloriam, & be-
nedictionẽ. Et omnẽ creaturam quæ in
cœlo est, & quæ super terram, & sub ter-
ra & in mari, & quæ in eis sunt omnia,
audiui

ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρό-
νου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμή, καὶ
ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν.
καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ
προσεκύνησαν ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν
σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων
ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου
καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευ-
κός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον.
καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν,
καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα
τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέ-
γοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλ-
λος ἵππος πυῤῥός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐ-
τῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς
γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐ-
τῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρί-
την σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέ-
γοντος. ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ
ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐ-
τῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα
φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγου-
σαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοί-
νικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ
τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν
σφραγίδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ
τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέ-
πε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ
ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνα-
τος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐ-
δόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέ-
ταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν
θανάτῳ, ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν
πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυ-
σιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν
εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες,
ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς
οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν
κατοικούντων

audiui dicētes: sedenti in throno & agno
benedictio, & honor, & gloria, & pote-
stas in sæcula sæculorū. Et quatuor ani-
malia dicebant: Amen. Et uigintiqua-
tuor seniores ceciderunt in facies suas, &
adorauerunt uiuentē in sæcula sæculorū.

VI

Et uidi, cum aperuisset agnus unum
de sigillis, & audiui unum de quatuor
animalibus, dicens, tanquàm uocem to-
nitrui: Veni & uide. & uidi. Et ecce equus
albus: & qui sedebat super eum, habe-
bat arcum, & data est ei corona, & exiuit
uincens & ut uinceret. Et cum aperuisset
sigillum secundum, audiui secundū ani-
mal, dicens: Veni & uide. Et exiuit alius
equus rufus: & qui sedebat super illum,
datum est ei, ut tolleret pacem de terra, &
ut inuicem se interficiant, & datus est ei
gladius magnus. Et cum aperuisset sigil-
lum tertium, audiui tertium animal, di-
cens: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus
niger: & qui sedebat super illum, habe-
bat statherā in manu sua. Et audiui uo-
cem in medio quatuor animalium, dicen
tem: Bilibris tritici denario uno, & tres
bilibres hordei denario uno, & uinum &
oleum ne læseris. Et cum aperuisset sigil-
lum quartum, audiui uocem quarti ani-
malis, dicentem: Veni & uide. Et uidi, &
ecce equus uiridis: & qui sedebat super
eum, nomen illi mors, & infernus sequi-
tur eum. Et data est illis potestas inter-
ficiendi super quartam partem terræ, gla
dio, & fame, & morte, à bestijs terræ. Et
cum aperuisset sigillum quintum, uidi
subter altare animas interfectorum pro-
pter uerbum dei, & propter testimoniū
quod habebant. Et clamabant uoce ma-
gna, dicentes: Vsquequo domine, qui
es sanctus, & uerax, non iudicas ac uin-
dicas sanguinem nostrum de his, qui
habitant

κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάσταις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πληρώσονται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἱλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίζωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν ἰσραήλ, ἐκ φυλῆς ἰούδα. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ῥουβίμ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς γάδ.

ιβ. χιλιάδ/

habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conserui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi essent sicut & illi. Et uidi, cum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræ motus magnus factus est. Et sol factus est niger tanquàm saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus abijcit grossos suos, cum à uento magno mouetur. Et cœlum recessit sicut liber, qui circumuoluitur, & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt, & reges terræ & principes, & diuites, & tribuni, & fortes, & omnis seruus & liber absconderunt se in speluncis, & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit stare?

VII

Post hæc uidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, ne flaret uentus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos dei nostri in frontibus suis. Et audiui numerum signatorum, centum quadragintaquatuor milia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim milia signati. Ex tribu Ruben, duodecim milia signati. Ex tribu Gad, duodecim milia signati.

ti. Ex

ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσὴρ.
ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθα
λὶμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι-
σμένοι. ἐκ φυλῆς συμεὼν. ιβ. χιλιάδες ἐσφρα
γισμένοι. ἐκ φυλῆς λευὶ, δώδεκα χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσαχὰρ, δώδεκα
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβου-
λὼν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς ἰωσὴφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι-
σμένοι. ἐκ φυλῆς βενιαμὶν, δώδεκα χιλιά-
δες ἐσφραγισμένοι. Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ
ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς
ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ λαῶν, καὶ γλωσ
σῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ
ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοί-
νικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες φω
νῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ
ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ
πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου,
καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων,
καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσω-
πον αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγον
τες, ἀμήν. ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία, καὶ
ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ
ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
ἀμήν. καὶ ἀποκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέ
γων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς
τὰς λευκὰς, τίνες; καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα
αὐτῷ. κύριέ σὺ οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰ-
σιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης,
καὶ ἐπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκα-
ναν στόλας αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ
τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λα
τρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ
αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώ-
σει ἐπ' αὐτοὺς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψή-
σουσιν, οὐδὲ μὴ πέσει ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ
πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀναμέσον τοῦ θρό
νου ποιμανεῖ αὐτοὺς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ
ζώσας πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς
πᾶν

ti. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſigna-
ti. Ex tribu Neptalim, duodecim milia
ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim
milia ſignati. Ex tribu Symeon, duo-
decim milia ſignati. Ex tribu Leui, duo-
decim milia ſignati. Ex tribu Iſachar,
duodecim milia ſignati. Ex tribu Za-
bulon, duodecim milia ſignati. Ex tri-
bu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex
tribu Beniamin, duodecim milia ſi-
gnati. Poſt hæc uidi, & ecce turba mul-
ta, quam dinumerare nemo poterat,
ex omnibus gentibus, & populis, &
linguis, ſtantes ante thronum, & in
conſpectu agni, amicti ſtolis albis, &
palmæ in manibus eorum, & clama-
bant uoce magna, dicentes: Salus ei
qui ſedet ſuper thronum dei noſtri &
agno. Et omnes angeli ſtabant in cir-
cumitu throni & ſeniorum, & quatuor
animalium, & procubuerunt in con-
ſpectu throni in facies ſuas, & adora-
uerunt deum, dicentes: Amen. Bene-
dictio, & claritas, & ſapientia, & gratia-
rumactio, honor & uirtus, & fortitudo
deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.
Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit
mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui
ſunt, & unde uenerunt? Et dixi illi: Do-
mine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui
uenerunt ex afflictione magna, & dila-
tauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas
per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thro
num dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in
templo eius, & qui ſedet in throno, ha-
bitabit ſuper illos. Non eſurient neque
ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol,
neque ullus æſtus: quoniam agnus qui
in medio throni eſt, reget illos, & de-
ducet eos ad uiuos fontes aquarum, &
abſterſurus eſt deus omnem lachry-

πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
καὶ ὅτι ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἑβδόμην
ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, καὶ
εἶδον ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκα-
σι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ
ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυ-
σιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδό-
θη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς
προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυ-
σιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου.
καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς
προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέ-
λου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγε-
λος τὸ λιβανωτόν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ
τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν
γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναί, καὶ βρονταί, καὶ ἀστρα-
παί, καὶ σεισμός, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχον-
τες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυ-
τούς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγε-
λος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ
μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν.
καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς
χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγ-
γελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ
καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέ-
θανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τὰ ἔχοντα
ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη-
σαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμε-
νος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον
τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων,
καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γί-
νεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώ-
πων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθη-
σαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σε-
λήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ
τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρί-
τον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ
ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένου ἐν μεσουρα-
νίσματι

mam ab oculis eorum.

VIII

Et cum aperuisset sigillum se-
ptimum, factum est silentium in cœ-
lo media fermè hora. Et uidi ange-
los stantes in conspectu dei, & datæ
sunt illis septem tubæ. Et alius angelus
uenit & stetit ante altare, habens thuri-
bulum aureum, & data sunt illi incensa
multa, ut daret deprecationibus sancto-
rum omniũ super altare aureum, quod
est ante thronum. Et ascendit fumus in-
censorum de precibus sanctorũ è manu
angeli corã deo. Et accepit angelus thuri
bulum, & impleuit illud de igne altaris,
& misit in terram: & facta sunt tonitrua
& uoces & fulgura, & terræmotus & se-
ptem angeli qui habebant septẽ tubas,
præparauerunt se, ut tuba canerent. Et
primus angelus tuba cecinit, & facta est
grando, & ignis mixta sanguine, & missa
sunt in terrã. & tertia pars arborũ concre
mata est, & om̃e fœnũ uiride cõbustum
est. Et secundus angelus tuba cecinit, &
tanq̃ mons magnus igne ardens proie-
ctus est in mare. Et facta est tertia pars
maris sanguis, & mortua est tertia pars
creaturarũ quæ habebant animas, & ter-
tia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus
tuba cecinit, & cecidit è cœlo stella ma-
gna ardens tanquàm facula, & cecidit
in tertiam partem fluminum, & in fon-
tes aquarum, & nomẽ stellæ dicitur ab-
sinthium. Et uersa est tertia pars in ab-
sinthium, & multi homines mortui sunt
ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quar
tus angelus tuba cecinit: & percussa est
tertia pars solis, & tertia pars lunæ, &
tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur
tertia pars eorum, & diei nõ luceret pars
tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audi-
ui unum angelum uolantẽ per medium
cœli,

νίσματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ, οὐαὶ
τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν
φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων
τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶ-
δον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν
γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς του φρέατος τῆς
ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέ-
βη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ
ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ
ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ
ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν
οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐῤῥέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ
ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλω-
ρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους,
οἵτινες οὐκ ἔχουσιν τὴν σφραγίδα ἐπὶ τῶν
μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτεί-
νωσιν αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας
πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανι-
σμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρω-
ποι τὸν θάνατον, καὶ οὐκ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ
ἐπιθυμήσουσι ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος
ἀπ᾽ αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων,
ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον,
καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι
χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσω-
πα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυ-
ναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων
ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδη-
ροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ
ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πό-
λεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις.
καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξου-
σία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας
πέντε, καὶ ἔχουσιν ἐπ᾽ αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγ-
γελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ ἀβ-
βαδὼν, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ἀπολ-
λύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται
δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγε-
λος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ
τῶν

cœli, dicentem uoce magna: Væ, uæ ha-
bitantibus in terra, è cæteris uocibus tu-
bæ trium angelorum, qui erant tuba can-
turi. Et quintus angelus tuba ce- IX
cinit, & uidi stellam de cœlo cecidisse in
terram, & data est ei clauis putei abys-
si. Et aperuit puteum abyssi, & ascendit
fumus putei, sicut fumus fornacis ma-
gnæ, & obscuratus est sol & aër à fu-
mo putei. Et de fumo exierunt lo-
custæ in terram, & data est illis pote-
stas, sicut habent potestatem scorpio-
nes terræ. Et præceptum est illis ne læde-
rent fœnum terræ, neque omne uiride,
neque omnem arborem, nisi tantum
homines, qui non habent signum in
frontibus suis. Et datum est illis, ne oc-
ciderent eos, sed ut cruciarentur men-
sibus quinque. Et cruciatus eorum, ut
cruciatus scorpij, cum percusserit homi-
nem. Et in diebus illis quærent homines
mortem, & non inuenient eam, & desy-
derabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et
similitudines locustarum similes equis
paratis in prælium, & super capita ea-
rum tanquàm coronæ, similes auro, &
facies earum tanquàm facies hominum.
Et habebant capillos sicut capillos mu-
lierum, & dentes earum quasi leonum
erant. Et habebant loricas sicut loricas
ferreas, & uox alarum earum sicut uox
curruum equis multis currẽtibus ad bel-
lum. Et habent caudas similes scorpio-
num & aculei erant in caudis earũ, & po-
testas earũ nocere hominibus mensibus
quinque. Et habent super se regem an-
gelum abyssi. cui nomẽ Hebraice abad-
don, Græce autem ἀπολλύων, id est, per-
dens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt
adhuc duo uæ post hæc. Et sextus ange-
lus tuba cecinit, & audiui uocẽ unam ex

τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυ-
σοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγ-
γέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσ-
σαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ πο-
ταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθη-
σαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι
εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυ-
τὸν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώ-
πων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ
δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀ-
ριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους
ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ᾽ αὐτῶν
ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους
καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κε-
φαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκ-
πορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τρι-
ῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀν-
θρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ
τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐ-
τῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι
αὐτῶν εἰσίν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄ-
φεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδι-
κοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀ-
πεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔ-
τε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐ-
τῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ
τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ
χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε
βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπα-
τεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε
ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορ-
νείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαί-
νοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην.
καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυ-
ρός. καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον
ἀνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δε-
ξιὸν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ
τὴν γῆν, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ
λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν

ἑπτὰ

quatuor cornibus altaris aurei, quod est
ante oculos dei, dicentem sexto angelo,
qui habebat tubam: Solue quatuor an-
gelos, qui alligati sunt in flumine ma-
gno Euphrate. Et soluti sunt quatuor an
geli qui parati erant in horam & diem,
& mensem & annum, ut occiderent ter-
tiam partem hominum. Et numerus
equestris exercitus, uicies millies decem
milia. Et audiui numerum eorum. Et ita
uidi equos in uisione: & qui sedebant su-
per eos, habebant thoraces igneas &
hyacinthinas & sulphureas. Et capita
equorum erant tanquam capita leonū,
& de ore ipsorū procedebat ignis & fu-
mus & sulphur. Ab his tribus (plagis) oc-
cisa est tertia pars hominum, de igne &
de fumo & sulphure, quæ procedebant
ex ore ipsorum. Potestas enim eorum
in ore eorum est, (& in caudis eorum.)
Nam caudæ eorum similes serpentibus,
habentes capita, & per hæc nocent. Et
cæteri homines qui non sunt occisi his
plagis, neque resipuerunt ab operibus
manuum suarum, ut non adorarent dæ-
monia & simulacra aurea & argentea,
& ærea & lapidea & lignea, quæ neque
uidere possunt, neque audire, neque
ambulare, & non egerunt pœnitentiam
ab homicidijs suis, neque à ueneficijs
suis, neque à fornicatione sua, neque à
furtis suis.

Et uidi alium angelum fortem descen-
dentem de cœlo, amictum nube & iris in
capite eius. Et facies eius erat ut sol, & pe-
des eius tanquam columnæ ignis. Et habe-
bat in manu sua libellum apertum, &
posuit pedem suum dextrum super ma-
re, sinistrum autem super terram, & cla-
mauit uoce magna, quemadmodum cum
leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt

septem

ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐ/
λάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν,
ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν
αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράφῃς, καὶ
ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν
οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν
καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσαι ἔτι, ἀλλὰ
ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέ
λου, ὅταν μέλλει σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυ/
στήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκου,
σα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ᾽ ἐμοῦ,
καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ βιβλαρίδιον
τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶ/
τος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐ
τῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι,
λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτὸ, καὶ πικρανεῖ σου
τὴν κοιλίαν, ἀλλ᾽ ἐν στόματί σου ἔσαι γλυ/
κὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ
τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐ
τὸ, καὶ ἦν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ.
καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία
μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦ-
σαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώτταις καὶ βα
σιλεῦσι πολλοῖς.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβ-
δῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν
τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προ-
σκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν
ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ μὴ αὐ/
τὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ
τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας
τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρ/
τυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χι-
λίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι
σάκκους, οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ δύο
λυχνίαι

ſeptem tonitrua uoces ſuas. Et cum locu-
ta fuiſſent ſeptẽ tonitrua uoces ſuas, ego
ſcripturus eram. Et audiui uocem de cœ/
lo dicentem mihi: Obſigna quæ locuta
ſunt ſeptem tonitrua, & ne ea ſcribas. Et
angelus quem uidi ſtantem ſuper mare
& ſuper terram, leuauit manum ſuam
ad cœlum, & iurauit per uiuentẽ in ſæcu-
la ſæculorũ: qui creauit cœlum, & ea quæ
in illo ſunt (& terrã, & ea quæ in ea ſunt)
& mare, & ea quæ in eo ſunt: quia tem-
pus nõ erit amplius, ſed in diebus uocis
ſeptimi angeli, cum cœperit tuba canere,
cõſummabitur myſteriũ dei, ſicut euan-
gelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Et
audiui uocem de cœlo iterum loquen-
tem mecum, & dicentem: Vade & acci-
pe libellum apertũ in manu angeli, ſtan
tis ſuper mare & ſuper terram. Et abij ad
angelum, dicens ei, ut daret mihi libellũ.
Et dixit mihi: Accipe (libellum) & deuo-
ra illum, & faciet amaricari uentrem tu-
um, ſed in ore tuo erit dulcis tanquàm
mel. Et accepi libellum de manu angeli
& deuoraui illum, & erat in ore meo tan/
quàm mel dulcis. Et cum deuoraſſem
eum, amaricatus eſt uenter meus. Et
dicit mihi: Oportet te iterum prophe-
tare in gentibus, & linguis & (populis) &
regibus multis.

XI

Et datus eſt mihi cala-
mus ſimilis uirgæ, & dictum eſt mihi:
Surge & metire templum dei & alta-
re, & adorantes in eo. Et atrium quod
intra templum eſt, eijce foras: & ne me-
tiaris illud, quoniam datum eſt genti-
bus, & ciuitatẽ ſanctam calcabunt men-
ſibus quadraginta duobus, & dabo
duobus teſtibus meis, & propheta-
bunt diebus mille ducentis ſexaginta
amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo

 candelabra

λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴτις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴτις θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν τῆς προφητείας καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅτε τελέσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτούς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴγυπτος, ὅπου ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωττῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσι ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανοῦνται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν

candelabra in conspectu dei terræ stantia. Et si quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & deuorat inimicos eorum. Et si quis uoluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso faciet aduersus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noster crucifixus est. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt super illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant super terram. Et post dies tres & dimidium spiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem milia, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ secundum abiit, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri

ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ .κδ. πρεσβύ-
τεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρό-
νους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν,
καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαρι-
στοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν
καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας δύναμίν
σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη
ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς
τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς
δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ
τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς
καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς φθείρον-
τας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν
τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ
καὶ βρονταί, καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ,
γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑπο-
κάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐ-
τῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ
ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τε-
κεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ.
καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυῤῥὸς, ἔχων κε-
φαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς
κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει
τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς
τὴν γῆν, καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς
γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ
τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄῤῥενα
ὃς μέλλει ποιμένειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ
σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν
θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυ-
γεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοι-
μασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν
αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.
καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ μι-
χαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κα-
τὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμη-
σε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὔ-
τε τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ,

καὶ

noſtri & Chriſti eius,& regnabit in ſæcu
la ſæculorum(Amen)Et uigintiquatuor
ſeniores qui in conſpectu dei ſedent in
ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, &
adorauerunt deum, dicentes: Gratias
agimus tibi domine deus omnipotens,
qui es, & qui eras, & qui uenturus es,
quia accepiſti uirtutẽ tuam magnam, &
regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, & aduenit
ira tua & tempus mortuorũ ut iudicen-
tur:& reddas mercedem ſeruis tuis pro-
phetis & ſanctis, & timentibus nomen
tuum puſillis & magnis, & perdas eos
qui perdunt terram. Et apertum eſt tem-
plum dei in cœlo, & uiſa eſt arca teſta-
menti eius in templo eius, & facta ſunt
fulgura & uoces & tonitrua & terræmo-
tus,& grando magna.

XII

Et ſignum
magnum apparuit in cœlo: Mulier ami-
cta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in
capite eius corona ſtellarum duodecim.
Et in utero habens,clamat parturiens,&
cruciatur ut pariat. Et uiſum eſt aliud ſi-
gnum in cœlo,& ecce draco magnus ru-
fus, habens capita ſeptem & cornua de-
cem, & in capitibus ſuis diademata, &
cauda eius trahit tertiam partem ſtel-
larum (cœli) & miſit eas in terrã:& dra-
co ſtetit ante mulierem quæ erat pari-
tura:ut cum peperiſſet filium eius,deuo-
raret. Et peperit filium maſculum, qui re-
cturus erat omnes gentes in uirga ferrea,
& raptus eſt filius eius ad deum & ad
thronum eius:& mulier fugit in ſolitudi-
nem ubi habebat locum paratum à deo,
ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis
ſexaginta. Et factum eſt prælium ma-
gnum in cœlo. Michaël & angeli eius
præliabantur cum dracone,& draco pu-
gnabat & angeli ei9, & nõ ualuerũt, neq;
locus inuentus eſt eorũ amplius in cœlo.

καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδον ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμόν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ

πόδες

Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius (cum illo) proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator (fratrum nostrorum) qui accusabat illos ante conspectum dei (nostri) die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris: quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquàm uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertum in locum suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquàm flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abijt ut faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

XIII

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentē capita septē & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomen blasphemiæ. Et bestia quam uidi, similis erat pardo, &

pedes

πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὃς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγισμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴτις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴτις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴτις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι, ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας,

καὶ

pedes eius ſicut pedes urſi,& os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutē ſuam & ſedem ſuam & poteſtatem magnam. Et uidi unum de capitibus eius quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Et admiratio fuit in uniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ,& quis poterit pugnare cum ea? Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias, & data eſt ei poteſtas faciendi menſes quadragintaduos. Et aperuit os ſuum in conuicia ad deum,ut conuicijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis,& uincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, (& populum) & linguam, gentem, & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Si quis habet aurem,audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit,oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides ſanctorum. Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem facit in conſpectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea,adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis. Et facit ſigna magna, ut etiam ignem faceret de cœlo deſcēdere in terram in conſpectu hominum. Et ſeducit habitantes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi ut faceret in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij,

&

καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰ-
κόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου,
καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τὴν εἰ-
κόνα τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ
πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ
τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευ-
θέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάρα-
γμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώ-
πων αὐτῶν, καὶ ἵνα μήτις δύναται ἀγοράσαι ἢ
πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνο-
μα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω
ἀριθμὸν τοῦ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου
ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξς.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὼς ἐπὶ τὸ ὄρος
σιὼν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες
χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
καιόμενον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκου-
σα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων
πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης.
καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων
ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς
ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπι-
ον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ
αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες,
οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς, οὗτοί εἰσιν οἳ
μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθέ-
νοι γάρ εἰσιν, οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρ-
νίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ, οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρ-
νίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ εὑρέθη δό-
λος, ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ
θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσου-
ρανίσματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγ-
γελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦν-
τας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ με-
γάλῃ. φοβήθητε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ
δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ
προσκυνήσετε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν
καὶ

& uixit. Et datum est illi ut daret spiri-
tum imagini bestiæ, & ut loquatur ima-
go bestiæ, & faciet ut quicunque non ado-
rauerint imaginem bestiæ, occidantur. Et
facit omnes pusillos, & magnos, & diui-
tes, & pauperes, & liberos, & seruos acci-
pere characterem in manu sua dextera,
aut in frontibus suis. Et ne quis posset
emere aut uendere, nisi qui habeat cha-
racterem, aut nomen bestiæ, aut nume-
rum nominis eius. Hic sapientia est. Qui
habet intellectum, computet numerum
bestiæ. Numerus enim hominis est, &
numerus eius sexcenti sexagintasex.

XIIII

Et uidi, & ecce agnus stans super
montem Sion, & cum eo centum qua-
dragintaquatuor milia habentia no-
men patris eius scriptum in frontibus
suis. Et audiui uocem de cœlo tanquàm
uocem aquarum multarum, & tanquàm
uocem tonitrui magni, & uocem au-
diui citharœdorum citharizantium ci-
tharis suis. Et cantant quasi canticum
nouum ante sedem & ante quatuor
animalia, & seniores, & nemo poterat
discere canticum, nisi illa centum quadra
gintaquatuor milia, qui empti sunt de
terra. Hi sunt qui cum mulieribus non
sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi
sequuntur agnum quocunque ierit. Hi em-
pti sunt ex hominibus primitiæ deo &
agno, & in ore eorum non est inuentus
dolos. Sine macula enim sunt ante
thronum dei. Et uidi alterum angelum
uolantem per medium cœli, habentem
euangelium æternum, ut euangelizaret
habitantibus super terram, & omni gen-
ti & tribui, & linguæ & populo, dicen-
tem magnā uoce: Timete deum, & da-
te illi honorem, quia uenit hora iudi-
cij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum
&

καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδά-
των. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων,
ἔπεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη,
ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότι-
κεν πάντα ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολού-
θησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴτις
τῷ θηρίῳ προσκυνεῖ, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ
λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ,
ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ
τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμέ-
νου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.
καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπι-
ον ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρ-
νίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀνα-
βαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀ-
νάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦν-
τες τῷ θηρίῳ, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ-
τις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐ-
τοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν, ὧδε οἱ τη-
ροῦντες τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ.
καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης
μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ
ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦ-
μα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐ-
τῶν, τὰ δὲ ἔργα ἀκολουθεῖ μετ᾽ αὐτῶν. καὶ
εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν
νεφέλην καθήμενος ὅμοιος υἱῷ ἀνθρώπου,
ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυ-
σοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ.
καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ,
κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθημέ-
νῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον τὸ δρέπανόν
σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερί-
σαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ
ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ
δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη
ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν
τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέ-
πανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν
ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυ-
ρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ
δρέπανον

& terram, mare & fontes aquarum. Et
alius angelus ſecutus eſt, dicens: Ce-
cidit cecidit Babylon ciuitas illa ma-
gna: quia à uino iræ fornicationis ſuæ
potauit omnes gentes. Et tertius an-
gelus ſecutus eſt illos, dicens uoce ma-
gna: Si quis adorauerit beſtiam & ima-
ginem eius, & acceperit characterem in
fronte ſua, aut in manu ſua, & hic bibet
de uino iræ dei, quod mixtum eſt me-
ro in calice iræ ipſius. Et cruciabitur igne
& ſulphure in conſpectu angelorum
ſanctorum, & ante conſpectum agni.
Et fumus tormenti eorum aſcendit in
ſæcula ſæculorum. Nec habent requiem
die ac nocte, qui adorant beſtiam &
imaginem eius, & ſi quis acceperit cha-
racterem nominis eius. Hic patien-
tia ſanctorum eſt. Hic qui cuſtodiunt
mandata & fidem Ieſu. Et audiui uo-
cem de cœlo, dicentem mihi: Scribe:
Beati mortui, qui in domino moriun-
tur amodo, etiam dicit ſpiritus: ut re-
quieſcant à laboribus ſuis, ſed opera
illorum ſequuntur illos. Et uidi, & ec-
ce nubem candidam, & ſuper nubem
ſedentem ſimilem filio hominis, ha-
bentem in capite ſuo coronam aure-
am, & in manu ſua falcem acutam. Et
alius angelus exiuit de templo, cla-
mans uoce magna ad ſedentem ſu-
per nubem. Mitte falcem tuam & me-
te: quia uenit tibi hora ut metas, quo-
niam aruit meſſis terræ. Et miſit qui ſe-
debat ſuper nubem, falcem ſuam in ter-
ram, & demeſſa eſt terra. Et alius an-
gelus exiuit de templo, quod eſt in cœ-
lo, habens & ipſe falcem acutam. Et
alius angelus exiuit de altari, qui habe-
bat poteſtatem ſupra ignem, & cla-
mauit uoce magna ad eum qui habebat
falcem

δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέ-
πανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας
τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ
ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς
τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς,
καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ
τὴν μεγάλην, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς
πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι
τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλί-
ων ἑξακοσίων.

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ
μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχον-
τας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐ-
ταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον
ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ
τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκό-
νος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ,
ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας
ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κι-
θάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μω-
σέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου,
λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα
σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι
καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁ-
γίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ
τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα
τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπι-
όν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώ-
θησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοί-
γη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ
οὐρανῷ, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχον-
τες τὰς ἑπτὰ πληγάς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμέ-
νοι λίνον καθαρὸν λαμπρόν, καὶ περιεζω-
σμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν τῶν τεσ-
σάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ
φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ
τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ
ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ
καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύ-
νατο εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ, ἄχρι τελεσθῶσιν
αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ

falcem acutam, dicens: Mitte falcem
tuam acutam, & uindemia botros ter-
ræ, quoniam maturæ ſunt uuæ eius.
Et miſit angelus falcem ſuam acutam in
terram, & uindemiauit uineam terræ: &
miſit in lacum iræ dei magnum, & calca-
tus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit
ſanguis de lacu, uſque ad frenos equo-
rum per ſtadia mille ſexcenta.

XV

Et uidi aliud ſignum in cœlo ma-
gnum & mirabile, angelos ſeptem, ha-
bentes plagas ſeptem nouiſſimas, quo-
niam in illis conſummata eſt ira dei.
Et uidi tanquàm mare uitreum mixtum
igni, & eos qui uictoriam reportarant
de beſtia & de imagine eius, & de nu-
mero nominis eius, ſtantes ſuper mare
uitreum, habentes citharas dei, & can-
tant canticum Moſi ſerui dei, & can-
ticum agni, dicentes: Magna & mi-
rabilia ſunt opera tua domine deus o-
mnipotens, iuſtæ, & ueræ ſunt uiæ
tuæ rex ſanctorum. Quis non time-
bit domine, & magnificabit nomen
tuum? Quia ſolus pius es, quoniam
omnes gentes uenient & adorabunt in
conſpectu tuo, quoniam iudicia tua ma-
nifeſtata ſunt. Et poſt hæc uidi, & ecce
apertum eſt templum tabernaculi teſti-
monij in cœlo, & exierunt ſeptem an-
geli habentes ſeptem plagas, de templo,
ueſtiti lino mundo & candido, & præ-
cincti circa pectora zonis aureis. Et unũ
ex quatuor animalibus dedit ſeptem an
gelis ſeptem phialas aureas, plenas ira-
cundiæ dei uiuentis in ſæcula ſæculorũ.
Et impletum eſt templum fumo à maie-
ſtate dei, & de uirtute eius, & nemo po-
terat introire in templum, donec con-
ſummarentur ſeptem plagæ ſeptem an-
gelorum.

Et

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λε-
γούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε
τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν
πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς
τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ
θηρίου. καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦν-
τας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέ-
χεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυ-
χὴ ζῶσα, ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ
τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐ-
τοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς
τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκου-
σα τοῦ ἀγγέλου, λέγοντος, δίκαιος κύ-
ριε εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦ-
τα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν
ἐξέχεον. καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν,
ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυ-
σιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παν-
τοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις
σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐ-
τῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ
ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα.
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ
ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύ-
τας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δό-
ξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ
ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐ-
μασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου,
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ
τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν,
καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ
ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ
ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν εὐφράτην.
καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς
τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου.
καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ
ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος

τοῦ

XVI

Et audiui uocem magnam de tem-
plo, dicentem ſeptem angelis: Ite, effun-
dite (ſeptem) phialas iræ (dei) in terrã. Et
abijt primus (angelus) & effudit phia-
lam ſuam in terrã, & factum eſt uulnus
malum ac noxium in homines, qui ha-
bebant characterem beſtiæ, & in eos
qui adorabant imaginem eius. Et ſe-
cundus angelus effudit phialam ſuam
in mare, & factus eſt ſanguis tanquam
mortui, & omnis anima uiuens, mortua
eſt in mari. Et tertius angelus effudit
phialam ſuam in flumina, & in fontes
aquarum, & factæ ſunt ſanguis. Et au-
diui angelum dicentem: Iuſtus es do-
mine, qui es, & qui eras, & ſanctus, quia
hæc iudicaſti, quia ſanguinem ſancto-
rum & prophetarum effuderunt, &
ſanguinem eis dediſti bibere: Digni
enim ſunt. Et audiui alterum dicen-
tem: Etiam domine deus omnipotens,
uera & iuſta iudicia tua. Et quartus an-
gelus effudit phialam ſuam in ſolem,
& datum eſt illi æſtu affligere homi-
nes per ignem. Et æſtuauerunt homi-
nes æſtu magno, & blaſphemauerunt
nomen dei habentis poteſtatem ſuper
has plagas, neque egerunt pœniten-
tiam ut darent illi gloriam. Et quintus
angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum
eius tenebroſum, & commanducaue-
runt linguas ſuas præ dolore, & conui-
cijs affecerunt deum cœli præ dolori-
bus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipue-
runt ab operibus ſuis. Et ſextus ange-
lus effudit phialam ſuam in flumen
illud magnum Euphraten, & ſiccata
eſt aqua ut pręparetur uia regũ
ab ortu ſolis. Et uidi ex ore draconis,
& ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudopro-

& phetæ

τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρ-
τα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα
δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι ἐπὶ
τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης
ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς
ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παν-
τοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μα-
κάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπω-
σι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ συνήγαγεν
αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊ-
στὶ ἀρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέ-
χεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλ-
θε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγου-
σα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ
καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος
οὐκ ἐγένετο ἀφ᾽ οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, καὶ
ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως
μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς
τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον.
καὶ βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου
τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. πᾶσα νῆσος
ἔφυγε καὶ ὄρη οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλα-
ζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλα-
σφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πλη-
γῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πλη-
γὴ αὐτῆς σφόδρα.

Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων,
τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλη-
σε μετ᾽ ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι
τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς κα-
θημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ᾽ ἧς ἐπόρ-
νευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθη-
σαν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κα-
τοικοῦντες τὴν γῆν. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς
ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα
καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον
ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέ-
κα. καὶ ἡ γυνὴ ἡ περιβεβλημένη πορφύρᾳ
καὶ

phetæ (exire) ſpiritus tres immundos in
modum ranarum. Sunt enim ſpiritus
dæmoniorum facientes ſigna, ut proce-
dant ad reges totius terræ ad congre-
gandum illos in prælium diei illius ma-
gni dei omnipotentis. Ecce uenio ſicut
fur. Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſti-
menta ſua, ne nudus ambulet, & ui-
deant turpitudinem eius. Et congrega-
uit illos in locum qui uocatur Hebraice
Armageddon. Et ſeptimus angelus ef-
fudit phialam ſuam in aërem, & exiuit
uox (magna) de cœlo à throno, dicens:
Factum eſt. Et facta ſunt fulgura & uo-
ces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt
magnus, qualis nunquam fuit, ex quo
homines fuerunt ſuper terram, talis ter-
ræmotus adeo magnus. Et facta eſt ci-
uitas magna in tres partes, & ciuitates
gentium ceciderunt. Et Babylon magna
uenit in memoriam ante deum, ut da-
ret illi calicem uini indignationis iræ ſuæ.
Omnis inſula fugit, & montes non ſunt
inuenti. Et grando magna ſicut talen-
tum deſcendit de cœlo in homines, &
blaſphemauerunt deum homines pro-
pter plagam grandinis, quoniam ma-
gna facta eſt plaga eius uehementer.

XVII

Et uenit unus de ſeptem angelis,
qui habebant ſeptem phialas, & locu-
tus eſt mecum, dicens mihi: Veni oſten-
dam tibi damnationem meretricis ma-
gnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,
cum qua fornicati ſunt reges terræ, &
inebriati ſunt qui inhabitant terram de
uino proſtitutionis eius. Et abſtulit me
ſpiritu in deſertum. Et uidi mulierem
ſedentem ſuper beſtiam coccinam ple-
nam nominibus maledicentiæ, haben-
tem (capita ſeptem, &) cornua de-
cem. Et mulier erat circundata purpura
&

καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ
λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυ-
σοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας
αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γε
γραμμένον μυστήριον, βαβυλὼν ἡ μεγάλη
ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων
τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν
ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵμα-
τος τῶν μαρτύρων ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα,
ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ
ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ
τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου
τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς
ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θη-
ρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλ-
λει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώ-
λειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ κατοι-
κοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ
ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρί-
ον, ὅ,τι ἦν καὶ οὐκ ἔστι (καίπερ ἔστιν) ὧδε
ὁ νοῦς, ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφα-
λαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται
ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ
πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλλος οὔ-
πω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν
δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ
ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά
ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέ-
κα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν.
οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ᾽ ἐξου-
σίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνου-
σι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην
ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξου-
σίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διαδιδώσουσιν.
οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ
ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων
ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ᾽
αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ
λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη
κάθηται

& coccino, & inaurata auro, & lapide
pretioſo, & margaritis, habens pocu-
lum aureum in manu ſua, plenum abo-
minationibus & immundicia libidi-
nis ſuæ. Et in fronte eius nomen ſcri-
ptum, myſterium Babylon magna ma-
ter ſcortationum, & abominationum
terræ. Et uidi mulierem ebriam de ſan-
guine ſanctorum, & de ſanguine mar-
tyrum Ieſu. Et miratus ſum, cum ui-
derem illam, admiratione magna. Et
dixit mihi angelus: Quare miraris?
Ego dicam tibi ſacramentum mulie-
ris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ ha-
bet capita ſeptem, & cornua decem.
Beſtia quam uidiſti, fuit, & non eſt,
& aſcenſura eſt de abyſſo, & in interi-
tum ibit, & mirabuntur inhabitantes
terram. quorum nomina ſcripta non
ſunt in libro uitæ, à condito mundo,
uidentes beſtiam, quæ erat & non eſt.
Et hic eſt mens, quæ habet ſapien-
tiam. Septem capita, ſeptem montes
ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges
ſeptem ſunt. Quinque ceciderunt, unus
eſt, & alius nondum uenit. Et cum ue-
nerit, oportet illum breue tempus ma-
nere. Et beſtia quæ erat, & non eſt,
& ipſe octauus eſt, & de ſeptem eſt,
& in interitum uadit. Et decem cor-
nua quæ uidiſti, decem reges ſunt: qui
regnum nondum acceperunt, ſed po-
teſtatem tanquam reges una hora ac-
cipient cum beſtia. Hi unum conſi-
lium habent, & uirtutem & poteſta-
tem ſuam beſtiæ tradent. Hi cum agno
pugnabunt, & agnus uincet illos: quo-
niam dominus dominorum eſt, & rex
regum: & qui cum illo ſunt uocati, &
electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ
quas uidiſti, ubi meretrix ſedet, populi

κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη,
καὶ γλῶσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶ-
δες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρ-
νην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν,
καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγον-
ται, καὶ αὐτὴν καύσουσιν ἐν πυρὶ, ὁ γὰρ
θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆ-
σαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν
γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐ-
τῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τοῦ
θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ
μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βα-
σιλέων τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον
καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἔχοντα ἐξου-
σίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δό-
ξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχύϊ φωνῇ μεγά-
λῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ μεγά-
λη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων,
καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρ-
του, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνίου ἀκαθάρτου
καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυ-
μοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ
ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ᾽ αὐτῆς ἐ-
πόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυ-
νάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ
ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγου-
σαν, ἐξέλθετε ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινω-
νήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβη-
τε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἠκολούθησαν
αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐ-
μνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.
Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑ-
μῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ
ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κε-
ράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυ-
τὴν, καὶ ἐστρηνίασε, κεράσατε αὐτῇ βασανι-
σμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς
λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰ-
μὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ
ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος,
καὶ

sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et
decem cornua quæ uidisti in bestia,
hi odio prosequentur meretricem, &
desolatam facient illam & nudam, &
carnes eius comedent, & ipsam igne
concremabunt. Deus enim dedit in
corda eorum, ut faciant quod placi-
tum est illi, ut unam faciant uolun-
tatem, ut dent regnum suum bestiæ,
donec consummentur uerba dei. Et
mulier quam uidisti, est ciuitas ma-
gna, quæ habet regnum super reges
terræ.

XVIII

Et post hæc uidi alium an-
gelum descendentem de cœlo, haben-
tem potestatem magnam, & terra il-
luminata est à gloria eius. Et exclama-
uit per fortitudinem uoce magna, di-
cens: Cecidit cecidit Babylon magna,
& facta est habitatio dæmoniorum,
& custodia omnis spiritus immundi,
& custodia omnis uolucris immundæ,
& inuisæ: quia de uino iræ fornicatio-
nis eius biberunt omnes gentes. Et re-
ges terræ cum illa scortati sunt, & mer-
catores terræ de uirtute delitiarum eius
diuites facti sunt. Et audiui aliam uo-
cem de cœlo dicentem: Exite de illa po-
pulus meus, ne participes sitis delicto-
rum eius, & de plagis eius ne accipia-
tis. Quoniam peruenerunt peccata eius
usque ad cœlum, & recordatus est de-
us iniquitatum eius. Reddite illi sicut
& ipsa reddidit uobis, & duplicate ei
duplicia secundum opera eius. In poculo
quo miscuit (uobis) miscete illi duplum.
Quantum glorificauit se & in delitijs fu-
it, tantũ miscete illi tormentũ & luctum,
quia in corde suo dicit: Sedeo regina &
uidua non sum, & luctum non uidebo.
Ideo in una die uenient plagæ eius, mors
&

καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατα-
καυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρί-
νων αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτήν, καὶ κό-
ψονται ἐπ᾽ αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ᾽ αὐ-
τῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν
βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς,
ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βα-
σανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πό-
λις ἡ μεγάλη βαβυλών, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά,
ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμ-
ποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσι ἐν ἑαυ-
τοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγορά-
ζει οὐκ ἔτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, καὶ
λίθου τιμίου, οὔτε μαργαρίτου καὶ βύσσου,
καὶ πορφυροῦ, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύ-
λον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον,
καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ
χάλκου, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ
θυμίαμα, καὶ μῦρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον,
καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτή-
νη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν,
καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ
ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀ-
πῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρά,
καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ
ἔτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τού-
των οἱ πλουτήσαντες ἀπ᾽ αὐτῆς ἀπὸ μα-
κρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασα-
νισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες,
καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγά-
λη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυ-
ροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν
χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις,
ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦ-
τος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τῶν
πλοίων ὁ ὅμιλος καὶ ναῦται τὴν θάλασ-
σαν ἐργάζοντες ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ
ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσε-
ως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ
μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφα-
λὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πεν-
θοῦντες

& luctus & fames, & igne comburetur:
quia fortis est dn̄s deus qui iudicabit il-
lam. Et flebunt illam & plangēt se super
illa reges terræ, qui cum illa scortati sunt,
& in delicijs uixerunt, cum uiderint fu-
mum incendij eius, longe stantes pro-
pter timorem tormenti eius, dicentes:
Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ci-
uitas illa fortis: quoniam in una hora
uenit iudicium tuum. Et negociatores
terræ flent & lugent super illa: quo-
niam merces eorum nemo emit am-
plius, merces auri & argenti & lapidis
pretiosi, neque margaritæ, & byssi, &
purpuræ, & cocci, & omne lignum thyi-
num, & omne uas eburneum, & omne
uas de ligno pretiosissimo & ære, & fer-
ro (& marmore) & cinamomum, & odo-
ramentum, & unguentum, & thus, &
uinum, & oleum, & similam, & triti-
cum, & iumenta, & oues, & equorum,
& rhedarum, & mancipiorum, & ani-
mas hominum. Et poma desyderij ani-
mæ tuæ discesserunt à te, & omnia pin-
guia & præclara perierunt à te, & am-
plius illa iam non inuenies. Mercato-
res horum qui diuites facti sunt, ab
ea longe stabunt propter timorem tor-
menti eius, flentes ac lugentes, & dicen-
tes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ ami-
cta erat bysso, & purpura, & cocco, &
deaurata erat auro & lapide pretioso
& margaritis: quoniam una hora de-
stitutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis gu-
bernator, & omnis in nauibus uersan-
tium turba & nautæ, & qui in mari
operantur, longe steterunt: & clama-
uerunt, uidentes fumum incēdij eius, di-
centes: Quæ similis ciuitati huic ma-
gnæ? Et miserunt puluerem super ca-
pita sua, & clamauerunt flentes & lu-

θοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ᾽ αὐτὴν οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος τὸ ἀλληλούϊα, ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ δεύτερον εἴρηκαν, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ καπνὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ. κδ. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου λέγοντες ἀμὴν ἀλληλούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλληλούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ.

gentes, dicẽtes: Væ uæ ciuitas illa magna in qua diuites facti sunt omẽs qui habebant naues in mari de precijs eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam cœlum & sancti apostoli & prophetæ, quoniam iudicauit deus iudiciũ uestrum de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnũ & misit in mare, dicẽs: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam nõ inuenietur. Et uox citharœdorũ & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex, cuiuscunq; artis non inuenietur in te amplius. Et uox molæ nõ audietur in te amplius. (& lux lucernæ nõ lucebit in te amplius) & uox sponsi & sponsæ nõ audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ: quia in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarũ & sanctorũ inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

XIX

Post hæc audiui (quasi) uocẽ (magnã) turbæ multæ in cœlo dicẽtis, alleluia. Salus & honor, & gloria, & uirtus domino deo nostro est: quia uera & iusta iudicia eius, quia iudicauit dé meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorũ suorũ de eius manu. Et iterum dixerunt, alleluia. Et fumus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentẽ super thronum, dicentes: Amen alleluia. Et uox de throno exiuit (dicens) Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui uocem turbæ multæ, & sicut uocem aquarũ multarũ, & sicut uocẽ tonitruorũ magnorũ, dicentiũ, alleluia: qm̃ regnauit (dñs) deus (noster) omĩpotens.

των. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστι τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμί, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ ἐστι τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάσσῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ. καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανίσματι, δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῷ, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων

tens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: (Scribe) Beati qui ad cœnam (nuptiarum) agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, (uocabatur) fidelis & uerax, & per iusticiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, sermo dei. & exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea, & ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantē in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli. Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum,

λων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. Καὶ εἶδον τὸ θη-
ρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύ-
ματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον
μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ
τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. Καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρί-
ον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιή-
σας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλά-
νησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου,
καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶν-
τες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ
πυρὸς τὴν καιομένην ἐν τῷ θείῳ. Καὶ οἱ λοι-
ποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημέ-
νου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθη-
σαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ
ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ
ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρ-
χαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ
ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν
εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἐσφρά-
γισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ
ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ
ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. Καὶ
εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ
κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν
πεπλεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ,
καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ
προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε τὴν εἰκόνα
αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ
μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν,
καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ
χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέ-
ζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη ἄχρι, αὐ-
τη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. Μακάριος καὶ ἅγι-
ος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ,
ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει
ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ
τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χί-
λια ἔτη. Καὶ ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη,

λυθήσεται

& puſillorum ac magnorum. Et uidi be-
ſtiam & reges terræ, & exercitus eorum
cõgregatos ad faciendum prælium cum
illo qui ſedebat in equo & cum exercitu
eius. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum il-
la pſeudopropheta, qui fecit ſigna co-
ram ipſo, in quibus ſeduxit eos qui ac-
ceperunt characterem beſtiæ, & qui ado-
rauerunt imaginem eius. Viui coniecti
ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardens ſul-
phure: & cæteri occiſi ſunt gladio ſeden-
tis ſuper equum, qui procedit ex ore
ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt car-
nibus eorum.

X

Et uidi angelum deſcendentem de
cœlo, habentem clauem abyſſi, & cate-
nam magnam in manu ſua. Et appre-
hendit draconem ſerpentem antiquum,
qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit
eum per annos mille, & miſit eum in
abyſſum, & clauſit eum, & ſignauit ſu-
per illum, ut non ſeducat amplius gen-
tes, donec conſummentur mille anni.
Et poſt hoc oportet illum ſolui modi-
co tempore. Et uidi ſedes, & ſederunt
ſuper eas, & iudicium datum eſt illis: &
animas decollatorum propter teſtimo-
nium Ieſu, & propter ſermonem dei,
& qui non adorauerunt beſtiam, neque
imaginem eius, nec acceperunt chara-
cterem eius in frontibus ſuis, aut in ma-
nibus ſuis: & uixerunt, & regnauerunt
cum Chriſto mille annis. Cæteri uero
mortuorum non reuixerunt, donec con-
ſummentur mille anni. Hæc eſt reſur-
rectio prima. Beatus & ſanctus qui ha-
bet partem in reſurrectione prima. In
his ſecunda mors non habet poteſta-
tem, ſed erunt ſacerdotes dei & Chri-
ſti, & regnabunt cum illo mille annis.
Et cum conſummati fuerint mille anni,

ſoluetur

λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ μαγὼγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ᾽ αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώσει μετ᾽ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσαι μετ᾽ αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ

ſoluetur ſatanas de carcere ſuo, & exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris: & aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circumierunt caſtra ſanctorum & ciuitatem dilectam. Et deſcendit ignis à deo de cœlo & deuorauit eos: & diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Et uidi thronum magnum candidum & ſedentẽ ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cœlum, & locus nõ eſt inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu dei, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt qui eſt uitæ, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Et infernus & mors coniecti ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro uitæ ſcriptus, coniectus eſt in ſtagnum ignis.

XXI

Et uidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt. Et ego Ioannes uidi ſanctam ciuitatẽ Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à deo paratam, ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo. Et audiui uocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populi eius erunt, & ipſe deus cum eis erit eorum deus. Et abſterſurus eſt deus omnẽ lachrymam

ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνα-
τος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή,
οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀ-
πῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ
θρόνου. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει
μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ
πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι
τὸ ᾱ. καὶ τὸ ω̄. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ
τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος
τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάν-
τα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται
μοι ὁ υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδε-
λυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρ-
μακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευ-
δέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιο-
μένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνα-
τος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων
τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμού-
σας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλά-
λησε μετ᾽ ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν
νύμφην τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ
με ἐν πνεύματι ἐπ᾽ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν,
καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν
ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ
θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τι-
μιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε
τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλὸν, ἔχουσα πυλῶ-
νας. ιβ. καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσι ἀγγέλους δώ-
δεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι
τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ. ἀπ᾽ ἀνα-
τολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες
τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ
δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τεῖχος τῆς πό-
λεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς
ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.
καὶ ὁ λαλῶν μετ᾽ ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυ-
σοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶ-
νας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις
τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς τοσοῦτον
ἐστὶν ὅσον καὶ τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν
πόλιν

ab oculis eorum. Et mors ultra non erit,
neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit
ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui
sedebat in throno. Ecce noua facio om̄ia.
Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fi-
delia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum
est. Ego sum alpha & ω, initium & finis.
Ego sitiēti dabo de fonte aquæ uiuæ gra
tis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero
illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis
autem & incredulis, & execratis, & ho-
micidis, & scortatoribus, & ueneficis, &
idololatris, & omnibus mēdacibus pars
illorum erit in stagno ardenti igne & sul-
phure, quod est mors secunda. Et uenit
ad me unus de septem angelis habenti-
bus septē phialas plenas septem plagis
nouissimis, & locutus est mecū, dicens:
Veni & ostendam tibi sponsam uxo-
rem agni. Et sustulit me spiritu in mon-
tem magnum & altum, & ostendit mihi
ciuitatem magnam, sanctam Hierusa-
lem descendentem de cœlo à deo, ha-
bentem claritatem dei. Et lumen eius si-
mile lapidi pretiosissimo (tanquam la-
pidi) iaspidi crystallizanti. & habebat
murum magnum & altum, haben-
tem portas duodecim, & in portis an-
gelos duodecim, & nomina inscripta,
quæ sunt (nomina) duodecim tribuum
filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab
aquilone portæ tres, ab austro portæ
tres, ab occasu portæ tres, & murus ciui-
tatis habens fundamenta duodecim, &
in ipsis (duodecim) nomina duodecim
apostolorum agni. Et qui loquebatur
mecum, habebat mēsuram arundineam
auream, ut metiretur ciuitatem & por-
tas eius, & murum eius. Et ciuitas in
quadro posita est, & longitudo eius tan-
ta est, quanta & latitudo, & mensus est
ciuitatem

πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σαδίων δώδε-
κα χιλιάδων, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος,
καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ
τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσά-
ρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστι ἀγγέ-
λου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς
ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία
ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους
τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημέ-
νοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτε-
ρος σάπφειρος. ὁ τρίτος καλχηδὼν, ὁ τέ-
ταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ,
ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος,
ὁ ὄγδοος βηρύλλιος, ὁ ἔννατος τοπάζιος,
ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑά-
κινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυσος. καὶ οἱ
δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρίται,
ἀνὰ εἷς ἕκασος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαρ-
γαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσί-
ον καθαρὸν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν
οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ
παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ
ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σε-
λήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ
ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρ-
νίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φω-
τὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς
γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ
πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ
γὰρ οὐκ ἔσαι ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐ-
τὴν πᾶν κοινοῦν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ
ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βι-
βλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδα-
τος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσαλλον, ἐκπορευό-
μενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου.
ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποτα-
μοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν
καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκασον ἀ-
ποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα
τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν
κατανάθεμα

ciuitatem de arundine (aurea)per ſtadia
duodecim milia, & longitudo & altitu-
do & latitudo eius æqualia ſunt. Et men
ſus eſt murum eius centum quadragin-
taquatuor cubitorum, menſura homi-
nis quæ eſt angeli. Et erat ſtructura mu-
ri eius ex iaſpide. Ipſa uero ciuitas au-
rum mundum, ſimilis uitro mundo, &
fundamenta muri ciuitatis omni lapide
pretioſo ornata. Fundamentum pri-
mum, iaſpis: ſecundum, ſaphirus: ter-
tium, calcedonius: quartum, ſmaragdus:
quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſe-
ptimum, chryſolitus: octauum, berillus:
nonum, topazius: decimum, chryſopra-
ſus: undecimum, hyacinthus: duode-
cimum, amethyſtus. Et duodecim portæ
duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas,
& ſingulæ portæ ſingulis margaritis, &
platea ciuitatis aurum mundum, tan-
quàm uitrum perlucidum. Et templum
non uidi in ea. Dominus enim deus
omnipotēs templum illius eſt & agnus.
Et ciuitas non eget ſole neque luna, ut lu
ceant in ea. Nam claritas dei illuminauit
eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambu-
labunt gentes, quæ ſeruatæ fuerunt in
lumine eius, & reges terræ afferent glo-
riam ſuam in illam. Et portæ eius non
claudentur per diem. Nox enim nō erit
illic. Non intrabit in eam aliquid quod
inquinat, aut abominationem facit, &
mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro
uitæ agni. Et oſtendit mihi purum
fluuium, aquæ uiuæ, ſplendidum tanq̄
cryſtallum, procedentem de ſede dei &
agni. In medio plateæ eius, & ex utra-
que parte fluminis lignum uitæ affe-
rens fructus duodecim, per menſes ſin-
gulos reddens fructum ſuum, & folia
ligni ad ſanitatem gentium. Et omne
maledictum

XXII

κατανάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα, καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὅτι καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ᾽ ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται. ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ἀρχή, καὶ τέλος, ὁ πρῶτος, καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοί, καὶ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς. καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν, καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα, καὶ τὸ γένος τοῦ δαβίδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ

ἀκούων

maledictum non erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus ſuis. Et nox ultra non erit, & non egent lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia ſunt, & uera. Et dominus deus ſanctorum prophetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui cuſtodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et poſtquam audiſſem & uidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorũ prophetarum, & eorum qui ſeruant uerba (prophetiæ) libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obſignaueris uerba prophetiæ libri huius. Tempus enim propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati qui ſeruant mandata illius, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Ieſus miſi angelum meum ut teſtificaretur uobis hæc in eccleſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt, ueni. Et qui

audit

ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. εἴ τις ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ εἴ τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναὶ ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTHORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM RVRSVS ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XVIII.

ΤΩ͂ ΘΕΩ͂ ΔΟ͂ΞΑ.

IO. FROBENIVS LECTORI S.

Q VEMADMODVM hanc posteriorem æditionem accuratius multo recognouit & copiosius locupletauit Camillus ille rei literariæ tam sacræ q̃ prophanæ, DES. ERASMVS ROTERODAMVS compater noster, ita de bonis atq; adeo Christianis om̄ibus & omni posteritate meritus, ut ille quondam de Rhomanis & suo sæculo tantum: sic & nos operam dedimus, ut castigatior & nitidior in lucem prodiret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe uinceret. Sed enim fuit illi soli quicquid laboris erat exhauriendum: inspiciendi ueterum interpretum codices, exemplaria Græca conferenda, annotanda multa, mutanda quædam, adijcienda plurima, uidendum quid hic secutus, eccur ab alijs ille dissentiret: ad singulas denique syllabas ferè subsistendum, & in minutijs hæsitandum. Qui labor tantum habet molestiæ, tantum tædij, ut nullum sit ingenium quamlibet adamantinum quod non infringat: nullum tam uegetum, cui non lassitudinem afferat, nullum denique tam acre quod non obtundat. Felicis sanè est ingenij imò diuini, cum in tam multa distraharis, adhuc tamen tibi constare: & sic in omnibus satisfacere, quasi in singulis tantum labores. Et adhuc Herculem miramur, qui lacertis & corporis robore cum monstris depugnando, cœlum meruerit, & non potius ob cœlestis animi cœlesteis labores summis Erasmum laudib9 prosequimur? Melius nobiscū actum est, quibus licuit laborem nostrum cum alijs communicare. Siquidem utrique Amorbacchij Bruno & Basilius uiri doctissimi & nostri amantissimi, bona fide nos adiuuerunt. id quod illis nouum non est. Præterea Iacobus Nepos utriusque literaturæ nō uulgariter peritus, memorabilem in hoc opere castigando diligentiam ostendit. Quibus meis adiutoribus gloriam adeo non inuideo, ut hijs omnē deberi ingenue fatear. neque enim placet quorundam uanitas, qui quod alienis partum est laboribus, suæ laudi falso uendicant. Curauimus & nos quod nostrum erat. Tu lector & autori & nobis gratus esto. Bene uale, & memineris ex alijs quidem libris uel argutiam uel eloquentiam, uel rerum quarumlibet cognitionem, ex hoc solo felicitatem comparari posse. Basileæ. Nonis Febr. ANNO M. D. XIX.

Des. Erasmus

Solus laborauit.

Labor omniū molestissim9, odiosissimusque.

Corpore laborauit Hercules, nō animo.

Bruno Amorbacchius. Basilius. Iacobus Nepos.

Opus noui instrumenti.

Edit. II

Basileae

1519 Date in colophon

Ypl. non vsnd